

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NORSK HISTORISK KJELDESKRIFT - INSTITUTT

FREDERIK STANG OG GEORG SIBBERN

DEN POLITISKE KORRESPONDANSE MELLOM
FREDERIK STANG OG GEORG SIBBERN
1862 – 1871

V

JUNI 1867 – JULI 1869

UTCITT FOR
KJELDESKRIFTFONDET
AV
ALF KAARTVEDT

OSLO 1987

FORORD

I forordet til bind I av den politiske korrespondanse mellom Frederik Stang og Georg Sibbern er det gjort rede for brevvekslingen mellom de to og de prinsipper som er lagt til grunn for utgivelsen. Samme prinsipper er fulgt i bind V.

For hjelp med avskrivning og assistanse for øvrig takker jeg cand. theol. Ingolf Kvamen ved Norsk Historisk Kjeldeskrift-Institutt. Likeledes takker jeg Inger Haldorsen ved Historisk institutt, Universitetet i Bergen, som har medvirket ved utarbeidingen av det kombinerte sak- og personregister.

Bergen mai 1987.

Alf Kaartvedt.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. juni 1867 kl. 8.45.]

HELLIESEN ANMODEDE FORGJÆVES SCHWEIGAARD FØREND HAN HENVENDTE SIG TIL BROCH. Dette forglemst at anføres i mit Brev af den 29de.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 1. juni 1867 kl. 12.30.]

Alle med Designationer 18., 21., 24., 28. Mai indsendte Sager idag bifaldende afgjorte (i chiffre:) undtagen Lindgaard istedetfor Gottwald. (En clair:) Ligeledes afgjort Indstillingen om Mynt-Conferensen og om Afsked for Foged Steensen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 1. juni 1867 kl. 18.30.]

Indstillingen om Professor Brochs Sendelse til Myntconferentsen i Paris blev ogsaa idag bifaldende afgjort.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Juni 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens ærede Brev af 29de Mai, modtaget igaar Aften.

Svoger Wilhelms Sag, der hidkom Thorsdags Aften, ligesom de tvende Indstillinger: den ene om Deeltagelsen i Mynt-Conferencen, den anden om Professor Brochs Sendelse bleve alle tre idag bifaldende afgjorte. Jeg hørte af Excellencen Manderström, at Directeur Wallenberg i det Svenske Statsraad igaar var bleven udseet til at repræsentere Sverige ved Mynt-Conferentsen, og der var saaledes ingen videre Anledning til at vente fra vor Side. Exc. M-m yttrede forøvrigt, at han ikke kunde dølgge for sig det Uheldige i den dobbelte Repræsentation, om det skulde vise sig, at de tvende Repræsentanter mellem sig vare af ulige Anskuelser. Men dette kan jo ikke undgaaes i Sager af *speciel Natur*, og hvad det heromhandlede Tilfælde angaaer, lader det af den Norske Regjering forudgaaende Indstilling til, at der fra vor Side haves omtrent de samme Indvendinger som fra Svensk Side. Jeg er desuden forvisset om at saa kyndige og erfarne Folk som baade Broch og Wallenberg ere, ville de gjensidigen conferere med hinanden og saavidt mueligt bringe deres Anskuelser i Overeensstemmelse, og det er vel ganske overflødigt engang at fæste Professor Brochs Opmærksomhed herpaa. Exc. Manderström sagde mig, at de Herrer Commissairer ikke ville behøve en speciel Fuldmagt; han vil underrette vor Minister i Paris om Valget og denne vil da have at gjøre den officielle Anmeldelse til vedkommende Franske Myndighed. Vi skulle naturligviis tilligemed Communicationen af Indstillingen om Deeltagelsen i Conferentsen ogsaa underrette Exc. Manderström om at Broch er af H.M. udseet til at overdrages Hvervet for Norges Vedkommende. Jeg tør antage, at Herr Statsraaden vil have den Godhed at meddele dette til Statsraad Helliesen. Uagtet de sidste Telegrammer have indeholdt at Kongen af Preussens Reise til Paris skulde foregaae den 4de dennes, hænger hermed ikke rigtig sammen. Sandströmer har meddeelt, at Kongen af Preussen, som venter Keiseren af Rusland tilbage til Berlin omkring den 15de, ikke vil besøge Paris førend efter sin Badesejour i Ems, og da Han ikke vil sammentræffe i Paris med Keiseren af Østerige, som kommer did længere ud paa Sommeren, vil den Preussiske Konges Besøg udsættes til Høsten, eller maaskee slet ikke blive noget af. Kronprindsen af Preussen, som nu besøger Paris sammen med sin Gemalinde, skal paa det bedste være modtagen af det Franske Keiserpar, men dette skal ikke have hindret, at der just nu under hans Ophold skal være i den Franske Presse en «recrudescence» af Bitterhed mot Preussen, hvilken vel ikke har været smagelig. Staden Paris skal have bestemt Fester i Hôtel de

Ville for Keiseren af Rusland, Kongen af Italien og Keiseren af Østerrige, men ingen for Kongen af Preussen. Keiseren af Rusland er idag paa Veien til Paris, og det antages, at Han vil gjøre sig til Opgave at sondere Keiser Napoleons Stemning med Hensyn til Krig og Fred, og om mueligt søge at fylde Gabet mellem Frankrig og Preussen. Det tør vel antages, at Keiser Napoleon vil gjøre alt sit for at vinde sin Høie Medbroder, og navnlig turde Han vel forsøge paa at fange ham med nogen Lokkemad i det Orientalske Spørgsmaal, hvoraf Candia turde blive den første Smagebid. Men hvorum Alting er: alle de høie Besøg, hvortil Udstillingen giver Anledning, kunne blive lige mange Nøster for politiske Combinationer. Prinds Oscar ventes tilbage imorgen, han blev i Berlin for at see Keiseren af Rusland, hvilket Han da ogsaa har gjort.

Jeg antager, at Herr Statsraaden har læst de sidste Artikler i det Danske Blad «Fædrelandet». De Combinationer, som deri antydes, ere ikke uden sin Virkelighed. Blixen har været i Berlin, og efter hvad han siger (saa tilforladelig pleier dog denne Herre ikke at være) skal Grev Bismarck have yttret, at Grev Friis var lige god Professor som Hall, og at det var umueligt at behandle Affairer med ham. Sponneck og Blixen, hvis Program er «une étroite alliance» med Preussen mod Overladelse af Overcommandoen i Krigstid af den Danske Flaade og Hær til Kongen af Preussen, arbeide nu paa at faae Organisationsplanen af Armeen forkastet, og derved Ministeriet styrtet. Som Paaskud bruges de betydelig forhøiede Udgifter, som den nye Hærordning vil medføre. De regne paa Godseierklassen og paa en Deel af Bondevennerne; men selve I. A. Hansen vil, efter hvad der siges, i denne Sag stemme med Ministeriet, og han tager jo altid en Deel Stemmer med sig. Udfaldet er saaledes usikkert; men Grev Sponneck har kastet Handsken til Ministeriet, med Udtalelse af at han kjendte Følgerne og vilde tage Ansvarer deraf. Lykkes han og Blixen at styrte Ministeriet bliver Spørgsmaalet om, at de selv skulle danne det nye, og som Medlemmer tales om General Harbou og Doctor Winther (Tschernings âme damnée). Til Gjengjæld for Danmarks Indtrædelse som Tydsklands Admiral-Stat, skulde det nordlige Slesvig formodentlig med Flensborg og Als gjenforenes med Danmark. De af Fædrelandet antydede ouverturer fra Preussens Side om Vilkaarene for en Tilbagegivelse af en Deel af Slesvig ere vistnok temmelig correct gjengivne. Det er ikke at undres paa, om Grev Friis ikke har Lyst til at antage dem.

Kongen gav mig i Statsraadet idag Permission paa 2 à 3 Maaneder

for at foretage en Reise til Carlsbad. Jeg formoder, at jeg begiver mig afsted paa Thorsdag eller Løverdag; men det er med en piinlig Følelse jeg tænker paa denne Fraværelse.

Jeg er ikke vis paa om Svoger Wilhelm gjør en god Affaire med sit Byggeforetagende. Han vil have at betale en dyr Huusleie.

Med Hensyn til Meddelelsen af Apotheker-Bevillingen til Lindgaard istedetfor til Gottwald, vil jeg ikke undlade at bemærke, at jeg for min Deel forenede mig i Statsraad Riddervolds Mening om at den første burde komme i fortrinligst Betragtning. Mine Colleger syntes at være af den Formening, at Herr L. bedre kunde opfylde de Fordringer som Resolution af December f. A. stiller til Apothekerne i Christiania end Herr G.

Det var jo næsten at vente, at vor i saa mange Henseender umuelige store Mand ikke heller vilde overtage Sendelsen til Paris. Men Høfligheden er nu viist.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Januar [3: Junii] 1867.

Det blev mig umuligt igaar at skrive til Deres Excellence, og jeg fortsætter saaledes først idag mit Brev af iforgaars.

Jeg gjorde i dette opmærksom paa, at § 22 i det trykte Udkast ikke er at forstaae, som af Deres Excellence forudsat, saaledes, at ogsaa foreløbige Beslutninger i Tractatsager, altsaa Beslutninger om Indledning af Underhandlinger, om Instructioner for disse og om vigtigere Spørgsmaal, der i Løbet af Underhandlingerne maatte opstaae, ere indbefattede under §ens Regel; men at denne tvertimod er bleven affattet just i de Udtryk, der ere valgte, for at betegne, at der kun sigtes til den endelige Beslutning, det vil sige den, hvorved en allerede færdigt negotieret Tractat bestemmes at skulle afsluttes eller antages. Jeg meddeelte, at Aschehoug erklærer dette at være Udkastets ubestridelige Mening; men jeg glemte uden Tvivl at tilføie, at Platou er ganske enig heri, og at Berg og Strandberg, efter hvad Aschehoug og Platou berette, forstaae §en paa selv samme Maade. De sidstnævnte skulle for Øvrigt have erklæret, at de for sit Vedkommende ikke have noget at erindre mod, at §en undergaaer saadan Forandring, at det kommer til at have sit Forblivende ved det nu practisk Bestaaende, hvad angaaer ikke-

politiske Tractatsagers Indbringelse for Kongen til Afgivelse ogsaa af foreløbige Bestemmelser, men at de – som rimeligt kan være – ikke tør afgive nogen bindende Vedtagelse paa Forhaand og uden Forbindelse med de øvrige Svenske Medlemmer af Unionscomitteen.

§ 23 i Udkastet er i mine Tanker endnu mere forkastelig end § 22; thi den sidstnævnte kunde man dog tænke seg et, skjønt efter Omstændighederne ganske vist forgjæves og, efter hvad jeg tidligere har oplyst, uoprigtigt Forsøg paa at bortforklare; men § 23 udelukker med klare Ord ethvert andet Medlem af Statsraadet end Udenrigsministeren og den Statsraad, hvis Fag Sagen særskilt maatte angaae, fra at udtale nogen Mening om den lige indtil den færdigt negotierede Tractat efter § 22 foredrages i Statsraadet. Den hele Tale om Sagernes Forberedelse ved Udenrigsministeren er derhos en haandgribelig Daarskab. Hvad de strængt diplomatiske eller politiske Sager angaaer, er det jo umuligt, at Forberedelsen kan foregaae ved Nogen anden end ham, som, efter Bestemmelse i en følgende §, er den, ved hvem enhver Meddelelse til en fremmed Magt og til Rigernes Gesandter i Udlandet skal skee. Hvilket andet Medlem af Statsraadet er det tænkeligt at man skulde falde paa at ansee som den, der havde at forberede disse Sager? De høre jo ligefrem under Udenrigsministerens eget, ikke derimod under noget andet Statsraadsmedlems Departement, og de skulle jo, i fornødent Fald, af ham foredrages i Statsraadet. Hvem i al Verden skulde altsaa her kunne tænkes som forberedende end just han? og hvad kan altsaa være overflødige end at fortælle, at det er ham, som forbereder disse Sager? Men medens det saaledes er overflødigt og unyttigt at fortælle, at Udenrigsministeren forbereder de *politiske* Sager, er det aabenbar Galsskab at sige, at *han* forbereder de Sager, der høre under noget andet Statsraadsmedlems Fag, selv om man formilder dette ved at tilføje, at dette andet Statsraadsmedlem har at deeltage med Udenrigsministeren i Sagens Forberedelse. Følgerne af denne besynderlige Ordning vilde imidlertid selvfølgelig ikke i samme Grad blive unaturlige og betænkelige for Sverriges som for Norges Vedkommende. I Sverrig vilde Sagen formodentlig nogenlunde jevne sig af sig selv, da det engere collegiale Forhold mellem Udenrigsministeren og vedkommende Medlem af det Svenske Statsraad vel vilde medføre, at det i *Realiteten* ikke vilde gjøre stort til Sagen, hvem der i *Navnet* stod for Forberedelsen; ligesom man heller ikke vil have Grund til for Sverriges Vedkommende at befrygte, at ikke det hele Statsraads Mening skulde blive hørt paa ethvert Punct,

hvorpaa dertil maatte være Opfordring; derfor borger nemlig den Omstændighed, at Udenrigsministeren selv er Medlem af det Svenske Statsraad og vil have Følelsen af den Solidaritet, der forbinder Medlemmerne af same Statsraad med hinanden.

Men hvorledes vil Sagen staae for Norges Vedkommende? Med Paaberaabelse af § 23 i Udkastet vil Udenrigsministeren kunne formene ethvert Medlem af det Norske Statsraad at see paa Sagen, førend han og vedkommende Norske Departementschef er færdig med den, og den, efter tilendebragt Underhandling med vedkommende fremmede Magt, skal forelægges Kongen til endelig Beslutning i Statsraadet, i hvilken Anledning da tillige den Norske Regjerings Betænkning bliver at indhente. Hvor besynderlig Forretningsordenen vil blive, vil Deres Excellence indsee ved blot at tænke den anvendt paa saadanne Sager, som jevnlig forekomme og ganske nyligt ere forekomne af det Slags, hvorpaa Bestemmelsen vil finde Andvendelse. Lad os tænke os, at Norge t. Ex. attraaer en Underhandling med Danmark om en Revision af den mellem dem bestaaende Postconvention. Istedetfor at dette nu gaaer for sig paa den Maade, at Chefen for Marine- og Postdepartementet gaer ind med en underdanigst Indstilling, hvorover den Norske Regjering giver sin Betænkning, og som derpaa af Kongen befales oversendt til Udenrigsministeren, maatte samme Departementschef for Fremtiden tilskrive Udenrigsministeren og forklare ham Sagen. Fandt han den af saa megen Vigtighed, at han ansaae § 25 i Udkastet anvendelig, vilde han tage Kongens Bestemmelse om Aabning af Underhandlingerne eller om Instructionerne paa den der bestemte Maade. I modsat Fald vil han uden videre gaae i Vei med Sagen. Sikkert er, at først naar den nye Convention foreligger færdigt negotieret, vil Sagen efter § 22 blive at forelægge Kongen i unionelt Statsraad og først i Anledning heraf vil den Norske Regjering blive bekjendt med Sagen.

Men jeg seer desværre, at jeg maa slutte her, da jeg ellers ikke faaer dette Brev afsted med Posten idag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 4. juni 1867 kl. 13.30.]

Indstillingen om Placaten angaaende Indførselsforbud af endeel Huusdyr m. m. idag bifaldende afgjort. (Chiffre:) Hører nu at Kongen af Preussen reiser til Paris.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Juni 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af Iste dennes^[1] og har ligeledes at frembære Statsraad Meldahls Tak for de ham tilsendte Hilsener. Jeg modtog samtidig med Herr Statsraadens Brev et Svar fra Professor Aschehoug, og da jeg under Forberedelserne til Reisen ikke faaer Tid til at skrive ham til, vover jeg at bede Herr Statsraaden om at bringe ham min bedste Taksigelse. Jeg er meget forbunden for de nærmere Oplysninger, som baade Herr Statsraaden og han har meddeelt os angaaende de omdiscuterede Punkter. Det glædede mig at erfare, at Professor Aschehoug ikke nu agter at lade Texten for de foreslaaede Forandringer trykke og omsende til Committee-Medlemmerne, men at han udsætter indtil Mødet med at meddele den. Jeg haaber, at det skal lykkes mig at være saa tidlig i Norge, at jeg desforinden kan faae tale med ham. Det er mig foreløbigen kjært at erfare, at det ikke egentlig er Ordene i den nye § 27, hvorpaa Vægten lægges, men Stedet. Herr Statsraaden har nærmere forklaret dette i Deres Brev; men mig forekommer det, at den fremhævede Sted-Nuance dog er meget fiin. Jeg kan ingenlunde være enig i at Sætningens nuværende Plads i det trykte Udkast fremholder den Forestilling, at Norge i diplomatiske Anliggender er Sverige underlagt. Gav Sætningen mig dette Indtryk holdt jeg vist ikke paa dens Bevarelse. Det er ikke Sveriges Udenrigs-Minister, der afgjør Sagerne, men Norges og Sveriges Konge, i et Statsraad, bestaaende af ligemange Norske som Svenske. Slige Betyggelser have ikke de Nordtydske Stater, hviss diplomatiske Anliggender varetages af den Preussiske Konge, og jeg kan ikke finde nogen Lighed i dette af Herr Statsraaden opstillede Exempel. Siden vi ere inde

^[1] Brevet mangler.]

paa en Indtryks-Sag, maa Opfattelsen blive subjectiv; men hvad som ikke noksom kan fastholdes er, at det er en delicat Materie, som med Varlighed bør behandles. Naar jeg med Hensyn til Fortolkningen af § 22 i Udkastet erfarer saavel af Herr Statsraaden som af Professor Aschehoug, at jeg befinder mig i Vildfarelse, og at Committeens Mening har været at *udelukke* enhver anden Beslutning end den *endelige* fra §ens Regel, har jeg knap noget videre at sige, uden det, at det forekommer mig fremdeles, at Udtrykkene ere modtagelige for en anden Mening, saafremt en saadan havde været antagen af Committeen.

Jeg seer, at med Hensyn til Forklaringen af § 23 i Udkastet *alle tidligere Betæneligheder* ere fastholdte, og det staaer altsaa kun tilbage at ønske, at Bestræbelserne for at tydeliggjøre Bestemmelserne maae føre til et tilfredsstillende Resultat. Statsraad Meldahl har læst saavel Herr Statsraadens som Professor Aschehougs Brev og det er mueligt at han nærmere vil tilskrive Herr Statsraaden. Han er idag reist til Gothenburg for at ledsage sin ældste Datter, der skal til Badet paa Modum, og see hende ombord paa Viken i Aften. Han kommer igjen imorgen eller iovermorgen.

Jeg troede, det var bedst, at vi uden Ophold fik Placaten om Indførselsforbud af Huusdyr m.m. udfærdiget, og vi fik derfor igaar et Extra-Statsraad, hvorom jeg strax underrettede gjennem Telegrafan. Kongen fortalte os, at det nu var bestemt, at Kongen af Preussens Reise til Paris alligevel vil foregaae, og da jeg i mit Brev havde meddeelt Herr Statsraaden, at der havde været stærke Betæneligheder i denne Henseende, fandt jeg det ligesaa godt at gjøre et lidet Chiffre Tillæg til mit Telegram af igaar. Senere paa Formiddagen var jeg oppe hos Prinds Oscar. Han var meget tilfreds, med Sin Reise. Han troer, at Freden, for *det første*, var sikkert: Keiser Napoleon skal ønske at undgaae Krigen; men meget beroer paa Stemningen i Frankrig, som skal være «kittlig» med Hensyn til Preussen. Det antages dog, at alle de store Besøg, hvormed Paris under Sommeren hædres, skal smigre den Franske Følelse og borttage Bitterheden. Det lod til at Prindsen ogsaa havde medtaget det Indtryk fra Berlin, at man heller ikke der er stemt for nogen Brydning. Jeg var ogsaa oppe hos Prinds August, for at tage Afsked inden min Afreise, og til min Glæde fandt jeg hans Udseende meget bedre end jeg havde ventet. Han sagde mig, at Han har god Appetit og sover godt, og dette vidner om, at Han er indtraadt i fuld Reconvalescents.

Jeg kommer til at reise paa Løverdag. Jeg vilde gjerne yderligere udsætte min Afreise, thi den piner mig, men det er vel ligesaa godt at springe i det som at krybe i det. Jeg antager at det vil tage mig omtrent 5 Dage for at komme til Carlsbad. Kunde jeg under Opholdet der nogen Gang faae høre fra Herr Statsraaden vilde det være mig kjær.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 5. juni 1867.]

Reiser Løverdag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Junii 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 1ste Junii, som jeg modtog igaar, idet jeg skulde begive mig i Statsraadet eller rettere medens jeg stod og hæsiterede, om jeg skulde begive mig derhen eller ikke. Jeg led nemlig af en saa lumpen Tandpine, at jeg var i Tvivl om, hvorvidt jeg vilde kunne holde Contenancen et heelt Statsraadsmøde igjennem. Erfaring viste ogsaa, at jeg maatte forlade Statsraadet Kl. 1, da Smerten blev for stor. Jeg søgte strax Tandlægen og skal nu i hans Klør idag Kl. 2, skjønt Smerten nu er over.

Deres Excellence siger, at De formoder, at De begiver Dem paa Reisen til Udlandet Thorsdag eller Løverdag. I første Tilfælde vil dette Brev ikke naae Deres Excellence i Stokholm, og jeg har derfor idag telegraferet til Deres Excellence for at erfare paa hvilken af de nævnte Dage Reisen vil foregaae. Bliver det paa den første, har jeg besluttet mig til ikke at afsende nærværende Brev; thi om jeg end forudsætter, at det vilde blive sendt efter Deres Excellence til Udlandet, gaaer jeg dog ud fra, at Deres Excellence under Opholdet ved Bad helst ønsker at være fri for at see en Tøddel fra Forretningsvenner. Jeg oppebier nu Deres Excellences Svar-Telegram, som jeg haaber at modtage førend Posttiden for idag vil være udløben; men fortsætter imidlertid at skrive, med Resico for at det vil blive omsonst.

Jeg meddeelte igaar Statsraad Helliesen Alt hvad Deres Excellence

har bemærket om Mødet paa Myntcongressen for Norges saavel som for Sverriges Vedkommende. Helligesen erklærede at ville tale med Broch for at give ham en Direction stemmende med Deres Excellences Bemærkninger.

Ja vist er det en særegen Situation, hvori Danmark befinder sig, hvis det forholder sig saa, at Preussen tilbyder det Nordlige Schlesvig med Indbegreb af Flensborg og Als, mod at Danmark skal indtræde i en offensiv og defensiv Alliance med det og, i Tilfælde, stille sine Stridskræfter under dets Commando. Jeg haaber til Gud, at Tilbudet ikke maa blive antaget; thi jeg seer grant, hvilken besynderlig Tilstand for Norden og i Norden deraf vilde fremgaae. Men jeg kan nok tænke mig, at mangen Dansk Mand vil see Danmarks Eenhed og Sikkerhed i Fremtiden bedst betrygget paa denne Vei. Naar man overveier, hvilke Fristelser Danmark er og yderligere kan blive udsat for fra den Kant, kan man ikke døge for sig selv, at Ikke-Scandinavismen ligesaa fuldt som Scandinavismen har sine alvorlige Farer. Men dette er vel en Stræng, som det er forgjæves at anslaae for Deres Excellence. Iøvrigt lade de seneste Efterretninger fra Danmark formode, at der ingen Fare er for et Ministerskifte, og de Preussiske Propositioner have saaledes vel ialfald for Tiden ingen Udsigt til at blive antagne.

Jeg er ganske enig med Deres Excellence i, at det ingenlunde er sikkert om Svoger Wilhelm gjør en god Affaire med sit Byggeforetagende. Jeg har derfor ogsaa været langt fra at opmuntre ham dertil.

Bretteville mener fremdeles, at det er et Mistag, at Lindgaard blev Apotheker istedetfor Gottwald. Jeg for min Deel nærer det Haab, at Verden i Almindelighed og Christiania i Særdeleshed ikke vil spore nogen mærkbar Indflydelse af denne store Begivenhed.

Men de bedste Ønsker for Deres Excellences forestaaende reise [o.s.v.].

Esk. Jeg modtager i dette Øieblik Deres Excellences Telegram, hvoraf jeg seer, at deres Excellence først afreiser paa Løvedag. Som Følge heraf lader jeg dette Brev afgaae.

Telegrammet af igaar om Huusdyrs-Indførsels-Placaten har jeg meddeelt Bretteville.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Juni 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af den 3die dennes med Fortsættelse af Gjennemgaaelsen af Udkastets Bestemmelser om de diplomatiske Sager og de af Professor Aschehoug foreslaaede Forandringer. Jeg har ikke forstaaet Bestemmelserne, saaledes som Herr Statsraaden har forklaret dem; men er Herr Statsraadens Forklaring overensstemmende med Committeens virkelige Mening, saa faae de ærede Medlemmer tage Sagen under fornyet Overveielse. Er man enig i Sag, maa man vel kunne blive enig i Udtryk.

Jeg reiser imorgen tidlig til Carlsbad. Veiret er idag sommerligt, og man seer næsten, hvorledes det groer og skyder, Hvor gjerne vilde jeg, istedetfor at drage til et Bad, have taget Veien til Norge; men det nytter ikke at stampe mod Braadden, og jeg ønsker blot, at Badereisen maa gjøre mig godt, og at den maa blive saa kortvarig som mueligt. Professor Malmsten har lovet mig, at 4 Uge i Carlsbad skal blive nok, men Reisen frem og tilbage vil vel tage omtrent 5 Dage eller tilsammen 10, og det vil maaskee falde sig vanskeligt for mig at være i Norge før end den 17de Juli.

Jeg var i Formiddag oppe hos Exc. M-m; som viiste mig Afskrift af et Telegram, som det Russiske Gesandtskab her havde modtaget fra den Russiske Ambassadeur i Paris, og hvori meddeles om Attentatet paa Keiser Alexander. Efterretningen har forøvrigt nu gaet Verden rundt, og jeg ansaae det derfor overflødigt at sende noget Telegram herom til Herr Statsraaden. Gjerningsmanden er efter senere Efterretninger en ung Polak paa 20 Aar. Hos disse landflygtige Polakker er Hævnfølelsen bleven til Fanatisme. I Telegrammet til det Russiske Gesandtskab yttredes, «que l'indignation publique est générale», og siden keiser Alexander lykkelig har undgaaet Mordforsøget, ville Pariserne formodentlig paa enhver Maade lægge deres Sympathie for den Russiske Keiser for Dagen.

Jeg seer af de Danske Aviser, at Armce-Organisationsforslaget er bifaldt med ikke ringe Pluralitet i Folkethinget, og Grev Spønnecks og Bn. Blixens ministerielle Speculationer ere saaledes mislykkede. Og vel var det!

Vi sende idag til Marine- og Post-Departementet et Protocols Ud-drag (Svensk) indeholdende Kongens Bestemmelse om nedsat Transit-

porto for vor udenlandske Telegraf Correspondance. Da jeg sidst skrev til Statsraad Haffner, vidste jeg intet herom; men jeg saae det først i et af de sidste Morgenblade. Gjør min Undskyldning for Statsraad Haffner for denne min Uvidenhed.

Jeg haaber at kunne lade høre fra mig fra Carlsbad. Idet jeg ønsker Herr Statsraaden en behagelig Sommer og haaber at faae træffe Dem saa tidlig som mueligt i Juli [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Hamborg 14. Juli 1867.

Bedste Herr Statsraad

Her er jeg da nu igjen, og det paa den længselsfuldt ventede Tilbagereise til det kjære Hjem. For Carlsbad-Patienter er det forbudt at skrive Breve, og dette er Aarsagen til at jeg ikke har ladet Herr Statsraaden høre fra mig i al denne Tid. Jeg vil haabe, at Kuren skal gjøre mig godt, men Virkningen indfinder sig i Almindelighed først senere, og herpaa haaber jeg. Nu føler jeg mig temmelig medtagen. Jeg tager Veien over Kjøbenhavn, og haaber med Guds Hjælp at være med Viken paa Moss Thorsdag Eftermiddag. Jeg kommer altsaa ikke tidsnok for at træffe Professor Aschehoug, inden han tager til Warberg. Hils ham fra mig. Jeg haaber snart at træffe Herr Statsraaden og glæder mig meget dertil.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Julii 1867.

Jeg modtager i dette Øieblik Deres Excellences Linier fra Hamburg, og da jeg deraf erfarer, at Deres Excellence formodentlig vil være kommer hjem til Klosteret imorgen Aften, skynder jeg mig at besvare Dem med nogle Ord, som formodentlig ville ankomme did samtidigt.

Professor Aschehoug afreiste herfra allerede Fredag i forrige Uge ifølge med Professor Platou. (Det vil sige, gik ombord Fredag for at afreise Løverdag.) Jeg kan saaledes ikke overbringe ham Deres Excellences Hilsen. Idet jeg, ved at omnævne ham, kommer til at tænke paa nogle Yttringer i Deres Excellences sidste Brev fra Stokholm, skal jeg

med Hensyn til Unionscomiteen berette Følgende. Aschehoug og Platou afreiste herfra med det bestemte Forsæt at begjære Forandringer, det vil sige i det Væsentlige de tidligere omskrevne, i Capitelet om de diplomatiske Sager, og jeg har Grund til at troe, at samtlige Norske Medlemmer af Comiteen bekjende sig til samme Synsmaade. Jeg skulde troe, at Aschehoug aldrig for Alvor har tænkt paa at skrive omkring til de øvrige Norske Medlemmer angaaende Sagen, en Fremgangsmaade, som i mine Tanker skulde have været baade besværlig og uhensigtsmessig. Jeg saae denne Idee først berørt i hans Correspondance med Deres Excellence og erklærede mig allerede før Deres Excellence imod den. Derimod valgte han et andet Middel, hvori jeg bestyrkede ham, nemlig at formaae Stiftamtmand Vogt til at komme herind paa nogle Dage i den sidste Halvdeel af Junii. Vogt var forud opmærksom paa det Uadmissible i enkelte Dele af det ovennævnte Capitels Affatning og sluttede sig i denne Henseende ganske til Aschehoug og Platou. I et Møde af de nævnte tre Herrer samt Helliesen og mig blev Sagen i Realitet og Form overveiet saa omhyggelig som vi formaaede, og vi enedes om en Affatningsmaade, der efter al Rimelighed vil kunne gjøre sig Haab om at blive tiltraadt af Svenskerne paa samme Tid som den for os vil være tilfredsstillende. Jeg erfoer for et Par Dage siden af Amtmand Meinich og Generalmajor Irgens, som vare hos mig paa en Visite før deres Afreise, at Vogt i Brev til dem havde løselig omhandlet Sagen, sandsynligviis for at forberede dem i nogen grad før Ankomsten til Varberg. Jeg haaber saaledes, at denne Sag er i god Gang, og at den hele Comitee-Forhandling snart og lykkelig vil blive afsluttet i Varberg.

Sommeren er nu her saa skjøn som jeg sjelden har seet den, om end Aarsvexten paa Grund af det sildige Foraar maa ansees betydelig forsinket. Jeg skulde derfor have stor Lyst til at røre lidt paa mig, især da jeg lever her i stor Eensomhed, saasom min Familie er fraværende dels ved Bad dels andetsteds. Men jeg har siden afvigte Løverdags Kirke-departementet at bestyre foruden Revisionsdepartementet og faaer saaledes smukt forblive i Christiania. Jeg haaber imidlertid, at Deres Excellence gjør en Trip herind og glæder mig til saaledes at faae Deres Excellence at see.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 24. Juli 1867.

Ved min Ankomst hid i Thorsdags havde jeg den Fornøielse at modtage Herr Statsraadens venlige Brev af den 17de dennes, og aflægger herfor min bedste Tak.

Jeg formoder at Professor Aschehoug skriver Herr Statsraaden til fra Varberg, og jeg er spændt paa at erfare, hvorledes de paa Bane bragte Forandringer i Bestemmelserne om de diplomatiske Sager ere blevne optagne af Committeens Svenske Medlemmer. Jeg er ligeledes nysgjærrig efter at see den endelige Form, der efter de stedfundne Overlægninger er bleven given de Forandringer, som ansees nødvendige, og naar jeg faaer den Glæde at træffe Herr Statsraaden, vil jeg herom kunne faae fuld Oplysning. Jeg er endnu træt og medtagen baade efter Curen og efter Reisen, og vil følge min Læges Raad: i de første Uger at holde mig i fuldkommen Roe, og give Curen fuld Eftervirkning. Ellers skulde jeg allerede have taget ind til Christiania eller uden Ophold gjøre denne lille Udflugt; thi jeg længes meget efter at gjensee Herr Statsraaden. Jeg har imidlertid det Haab, at Herr Statsraaden skulde ville gjøre os den Glæde at besøge Klosteret, og det *jo før jo heller*. Rigtignok seer jeg, at Herr Statsraaden har faaet Kirke-Departementet ogsaa paa Deres Skuldre; men dette turde dog vel ikke vare længe; og skulde det i hvert Fald ikke kunne lade sig gjøre at tage Løverdags og Søndag til Fridage? Vi have endnu ikke noget stadigt Veir at byde paa; det har regnet en Deel, siden jeg kom tilbage; men idag synes jeg det tegner sig bedre, og en sydvestlig Vind holder paa at klare Luften op over Søen. I Mandags kjørte vi ind noget Høe, – en Deel er endnu uslaaet og en Deel staaer i Saater, og det er mueligt at vi af dette sidste kunne faae noget ind idag, om Veiret holder sig.

Med min Kones og mine forenede Hilsener og Ønsker om at faae Herr Statsraaden herved til Klosteret [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Julii 1867.

Jeg takker meget for Deres Excellences ærede Brev af den 24de, som jeg modtog iforgaars Aftes.

Jeg betvivler, at Professor Aschehoug kommer til at meddele mig nogen Underretning angaaende Forhandlingerne i Varberg. Før sin Afreise udbad han sig mit Løfte om, at jeg paa telegrafisk Vei vilde besvare Forespørgsler angaaende forefaldende tvivlsomme Puncter, som paa samme Vei maatte blive rettede til mig; thi han antog, ligesom jeg, at der efter Omstændighederne ikke ret vel vilde kunne blive Spørgsmaal om at benytte Breve. Jeg yttrede i den Anledning for ham, at jeg af mange Grunde og deriblandt allerede af den Grund, at Telegraf-depecher danne et for saadanne Øiemed altfor ufuldkomment Meddelelsesmiddel, ansaae det hensigtsmessigst og rigtigst, at Forhandlingerne med os herhjemme nu ansaaes afsluttede, og at de Norske Committee-Medlemmer for Eftertiden kun hentede Raad fra sig selv. Om Meddelelser af anden Art fra hans Side blev der ikke Tale mellem os og jeg antager derfor, at saadanne ikke ville finde Sted.

Heller ikke fra Stiftamtmand Vogt havde jeg ventet at faae Underretninger om Forhandlingernes Gang i Malmøe, skjønt han viste mig den Opmærksomhed at sende mig saadanne under Mødet i Stokholm. Jeg overraskedes imidlertid igaar ved at modtage vedlagte Brev fra ham, hvori han gjør Rede for det Passerede indtil den 22de og bebuder Fortsættelse hermed. Det Mærkeligste af hvad han beretter vil formentlig forekomme Deres Excellence ligesom mig at være hvad han forklarer om den Forandring i Motiverne angaaende Spørgsmaalet om Unionsparliament, som er foregaaet efter Pluraliteten af de Norske Comitteredes Begjæring. Den er i mine Tanker heelt betegnende for visse Stillinger og Forholde her hjemme.

Jeg beklager, at jeg – som Følge af Forglemmelse enten fra Aschehous eller min Side – ikke er i Besiddelse af nogen Afskrift af det her i Christiania, som før berettet, senest opgjorte Forslag til Affatning af Capitelet om de diplomatiske Sager. Og i Mangel af en saadan skulde det blive et altfor vidtløftigt Arbeide at give Deres Excellence en detailleret Fremstilling af de forskjellige Nuancer, hvori denne Affatning skjelner sig fra de tidligere. Jeg maa derfor indskrænke mig til den kortfattede Forklaring, at Forslaget er opgjort med det Formaal for Øie at begjære de mindste mulige Forandringer i den i Stokholm vedtagne Text, som udfordres for at opnaae, at Formerne for Behandlingen af de udenrigske Anliggender kunne blive de samme, som de hidtil practisk have været, i alle Puncter, hvor det ikke har været Meningen at indføre Forandringer.

Jeg er meget smigret ved Hendes Naades og Deres Excellences godhedsfulde Indbydelse til mig at besøge Klosteret. Bliver det mig muligt, skal jeg ogsaa visselig benytte mig deraf; men jeg anseer det desværre usandsynligt. Jeg maa i Løbet af næste Uge svigte et Løfte, som jeg for længre Tid siden har givet min Hustrue, om at ledsage hende paa en Udflugt paa et Par Dage til min Datter, Frue Heffermehl, der tilbringer Sommeren i Aas Sogn, en Miils Vei fra Drøbak. Jeg seer nemlig ingen Mulighed i at holde mit Ord. Fra den 5te August, da jeg, efter Stiftsgaards-Praxis skal have Middag i Anledning af Hendes Majestæt Dronningens Fødselsdag, og indtil det Tidspunct, efter hvilket Kongens nærforestaaende Ankomst (Det siges nu, at han skal kunne ventes den 23de eller 24de.) vil forbyde mig enhver Fraværelse fra Chritiania, er der kun et Tidsrum af omtrent 14 Dage, og saafremt det skulde blive mig muligt under Løbet af dem at være fraværende paa nogle faa Dage, er jeg bunden ved et Løfte til min Søn Advocaten og hans Hustrue, om at min Hustrue og jeg skulde ledsage dem paa en kortvarig forlængst aftalt og bestemt Sommer-Trip. Jeg nærer imidlertid det Haab, at naar Deres Excellence har tilbragt endnu nogen Tid i Roe paa Klosteret, saa vil en liden Trip til Christiania ikke findes uforenelig med hvad der bør iagttages efter Badecuren, og jeg glæder mig meget til saaledes at faae Anledning til at gjensee Deres Excellence, og det saa meget mere, som der er mange Ting, hvorom det er saare ønskeligt, at vi kunne faae Leilighed til at udvexle Anskuelser med den Fuldstændighed, som kun den mundtlige Meddelelse gjør mulig.

Deres Excellence vil have bemærket, at Statsraad Birch-Reichenwald har undslaaet sig for at indtræde som extraordinair Assessor i Høiesteret. Selvfølgelig spiller han, som altid, den Fornærmede, skjønt uden den ringeste Grund. Møinichen yttrede i Statsraadet igaar, at han vil lade sit Foredrag, som angaaer denne Sag, indrykke i Rigestidenden, hvorfra det sandsynligviis strax vil gaae over i de andre Blade. Jeg henviser derfor foreløbig dertil og forbeholder mig, naar vi sees, at meddele Detailler.

Hvad betyder den fra «Aftenmoniteuren» paa telegrafisk Vei hidkomne Beretning om, at Kongen pludselig fra Vichy er tagen ind til Paris? Staaer det Rygte i nogen Forbindelse hermed, som efter en Stokholms-Correspondents Beretning til Gothenburg verserer paa førstnævnte Sted, nemlig at Manderström og Deres Excellence skulle have faaet Ordre at begive Dem til Paris?

Jeg tør bede min ærbødigste Hilsen frembaaren til Hendes Naade Frue Sibbern [o.s.v.].

Esk. Hav den Godhed *snarest muligt* at sende mig Vogts Brev tilbage. Mit Hoved er i daarlig Forfatning, som Følge af det nerveuse Veir, hvilket maa tjene til Undskyldning for dette Brevs altfor iøinefaldende Ufuldkommenheder.

SIBBERN TIL STANG

Vernøe Kloster 29. Juli 1867.

Jeg modtog igaar Herr Statsraadens venlige Brev af Dagen forud, og iler med herfor at aflægge min bedste Taksigelse, uagtet det desværre snarere formindsker end støtter vore Forhaabninger om at faae den Glæde at see Herr Statsraaden hernede hos os. Jeg vover ikke at stille noget Krav ligeoverfor det Deres Søn og Svigerdatter givne Løfte; men jeg vil blot sige, at Deres Børn har Dem altid, hvorimod det kun er en Sjældenhed, at Værnøe Kloster tør regne paa Herr Statsraadens Nær-værelse. Maaskee min Hukommelse ikke kan betragtes som et upartisk Vidne; men fra denne har jeg dog det Indtryk, at Herr Statsraaden under Deres Besøg ifjor paa Carlberg gav Klosteret Haab om et Besøg iaar. Dette Haab ville vi endnu ikke opgive; men lader det sig ikke opfylde, følger det af sig selv, at jeg noget længere frem kommer ind til Christiania baade for Gjensyn og for Samtale.

Jeg vedlægger Stiftamtmand Vogts Brev, med Tak for dets Overladelse til Gjennemlæsning. Jeg har fæstet mig ved samme Punkt, som det hvorpaa Herr Statsraaden henleder Opmærksomheden. Jeg kan dog ikke rose det indflettede Leiligheds-Udtryk «ialtfald» for dets Smagfuldhed. Det glæder mig at see, at de Svenske Medlemmer fuldkommen rigtigt have opfattet Stillingen, idet de have overladt til de Norske Medlemmer at vælge Udtalelsens saavel Indhold som Form. Om selve Udtalelsen og den derved befrygtede Dissents, som man har lykkets at afvende, skulle vi tale, naar vi mødes.

Jeg blev ubehagelig overrasket ved at see i Aviserne Efterretningen fra Aften-Moniteuren om Kongens pludselige Besøg i Paris. Jeg vil endnu haabe, at den kan berøe paa en Misforstaaelse. Hverken vilde et Afbrud i Kuren være heldigt for H.M.s Sundhed, og ei heller vilde et saadant betegnende Besøg, som overalt vil tillægges Betydning, være

heldig for Halvøens politiske Stilling, som bør være saa ufarvet, neutral, passiv og *afventende*, som det paa nogen Maade er mueligt. Nu forekommer det mig næsten, som Keiser Napoleon, ved under saa særegne Omstændigheder at faae Kongen til Paris, har haft til Hensigt at paatrykke Ham *Sit Mærke*. Inderlig glædeligt skulde det være, om H.M. ved *Sit Besøg* i Vichy kunde blive ganske helbredet fra Sin Svaghed i Struben; men høist beklageligt vilde det paa den anden Side være, om vor Politik, som med *anvendt Forsigtighed* kunde holdes frisk og sund, skulde ved nogen Uforsigtighed have lidt et Skavank. Ogsaa om denne Ting, og om personlige Forholde, der hermed staae i Forbindelse, have vi meget at tale sammen. Det morede mig at erfare af den Gothenborgske Correspondent, at der skulde være Spørgsmaal om Manderströms og *min* Kaldelse til Paris. Jeg kan ikke sammenligne disse Correspondenter med andet end med den forfærdelige bostricus: de ødelægge hele Skove af sande og virkelige Forholde.

Jeg har haft den Fornøielse at læse Statsraad B. R.s Erklæring og hvad dermed staaer i Forbindelse. Han forbliver sig fuldkommen liig, og besidder den samme Kunstfærdighed i at slibe sine Udtalelser ud i utallige Facetter. Er den af Morgenbladet givne Forklaring: at det er Prof. Brandt der har foranlediget Vægeringen, rigtig? Jeg maa jo sige, at det ikke vilde have været behageligt at stilles sammen med denne gamle Antagonist.

Vort Mod holder paa at regnes sønder og sammen, men vi ville haabe, at Vor Herre snart sender os Forandring. Idag øser det ned og Vinden er Østlig. Saadant slemt Veir er heller ingen heldig Efterkuur for Carlsbad, og jeg føler dette.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die August 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 29de Julii. Blicher det mig muligt, skal jeg visselig komme ned til Klosteret; men jeg maa gjentage, at det er usandsynligt. Den af mig omskrevne lille Udflugt, paa hvilken jeg har givet Løfte om at ledsage min Hustrue, min Søn og Svigerdatter, vil sandsynligviis ogsaa komme til at foregaae uden mig, om den ellers ikke, paa Grund af min Uefterrettelighed, bliver indstillet. Jeg har det Haab, at Deres Excellence i ethvert

Fald vilde være kommen herind noget før Kongen, og at saaledes Tid og Anledning til i Roc at overveie og raadslaae om Et og Andet vil faaes, uden at Deres Excellence derved paaføres nogen særegen Uleilighed. Det forlyder nu efter en *Privat-Underretning*, jeg har modtaget, at Kongen og Dronningen skulde kunne ventes hid noget tidligere end før forudsat, nemlig mellem den 20de og den 26de. Tidligere har det hedt, at de ikke kunde ventes før den 24de. Ifølge samme *Privat-Underretning* skulde Kongen være ventendes til Holland den 5te, hvilket stemmer ganske vel overeens med, at han den 2den August er tagen fra Vichy til Paris, hvilket nu vel maa ansees for autentisk efter det derom over Stokholm hid ankomne Telegram, der findes i vore Aviser. Efter den ovennævnte *Privat-Underretning* skulde nemlig Kongens Ophold i Paris blive ganske kortvarigt. Tilbagereisen fra Holland til Stokholm formodedes efter samme *Privat-Underretning* at ville komme til at gaae over Berlin. Deres Excellence turde dog lade hvad jeg ovenfor har meddeelt forblive mellem os, da Sikkerhed for Underretningens Paalidelighed fattes.

Fra Stiftamtmand Vogt har jeg modtaget et nyt Brev, som følger hoslagt. Deres Excellence turde være saa god at sende mig det tilbage, efterat have gjennemlæst det.

Det forholder sig rigtigt, at Statsraad Birch-Reichenwald opgav for Statsraad Møinichen som Grund for sin Vægtring, at Professor Brandt tilsigtedes beskikket til extraordinair Assessor samtidigt. Høiesteret havde nemlig andraget om at faae *to* nye extraordinaire Assessorer *snarest muligt* beskikkede.

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 7. August 1867.

Hr. Statsraad Stang!

Da Foredragningen af Sagerne for Tiden er kommen i mine Hænder, tillader jeg mig at sende Hr. Statsraaden nogle Linier, uagtet jeg ikke har andet at meddele, end hvad De allerede af mit Telegram af idag^[1] vil have erfaret, nemlig at alle hidtil hidkomne Sager i Statsraad hos Prinds-Regenten idag bleve bifaldende afgjorte. Der var heller ikke Sager af nogen tvivlsom eller vanskelig Beskaffenhed. Med Hensyn til

[¹ Ikke funnet.]

Besættelsen af Laurvigs Politimesterembede modtog jeg i forrige Uge nogle Linier fra Politimester Michelet, hvori han anbefalede Politifuldmægtig Kahrs' Befordring til denne Post, men da han ikke engang var nævnt blandt de af den norske Regjering Indstillede, og jeg heller ikke selv kunde finde det rigtigt, at lade Hensynen til Christiania Politi være det ene afgjørende, kunde der ikke blive Tale om fra min Side at movere om nogen Afvigelse fra Regjeringens Indstilling, og det saameget mindre, som jeg af Statsraad Haffner erfarede, at Kahrs havde været specielt omhandlet i Statsraadet i Christiania, udenat han blev funden at kunne opføres blandt de Indstillede. Statsraad Haffner kom hertil Mandags Eftermiddag og befinder sig vel efter Reisen. Efter hvad der forlyder om at Kongen ventes hjem den 17de bliver der vel neppe flere norske Statsraad for Prinds-Regenten, hvis ikke nogen enkelt Sag skulde forekomme, hvis hurtige Afgjørelse maatte være ønskelig. Bestemmelse om min Afløsning her er det formeentlig tidsnok at bringe under Afgjørelse, naar H.s. Majestæt kommer til Norge. Som Hr. Statsraaden vil erindre, er mit Aar først tilende omtrent midt i October, og det vil saaledes beroe paa Statsraad Møinichen, om han vil lade Ombytningen foregaae ved Kongens Tilbagereise fra Norge hertil, eller om han vil oppebie Aarets Udløb. Jeg har saa smaat tænkt paa, naar H.s Majestæt reiser til Norge, at anholde om 14 Dages a 3 Ugers Permission, for at gjøre en Sving om Kjøbenhavn, hvor jeg aldrig har været, og hvorfra da ialfald min Famile vilde reise directe hjem til Christiania. Da min Nærværelse i Christiania under Kongens Ophold der, formeentlig ikke er nødvendig, haaber jeg der Intet er imod at jeg absenterer mig i den nævnte Tid. Den hele Reiseplan er imidlertid endnu kun foreløbig paatænkt. Finder De noget at indvende derimod, beder jeg mig derom venlig underrettet. Noget Nyt herfra veed jeg ikke at berette. Jeg haaber Unionskommitteens Arbeide i Varberg er i god og fredelig Gang; idetmindste har jeg her intet andet derom erfaret.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster den 8de August 1867.

Jeg takker paa det bedste for Herr Statsraadens venlige Brev af den 3die dennes og for Meddelelsen af Brevet fra Stiftamtmand Vogt, hvilket jeg herved lader tilbagefølge. Det havde været min Agt i Formiddag at

tage ind til Christiania, for at træffe Herr Statsraaden, men Veiret blev saa slemt, at jeg ikke vovede mig ud. Dertil kommer, at jeg endnu ikke er uden Haab om at Herr Statsraaden vil kunne glæde os med et Besøg henede, og jeg ventede paa et Brev, som Herr Statsraaden havde ladet mig sige gennem Holst skulde komme mig ihænde igaar eller idag, men som jeg endnu ikke har modtaget. I den Tanke, at jeg skulde komme til at reise ind til Christiania, har jeg ikke tidligere meddeelt Herr Statsraaden en Brev, som jeg for et Par Dage siden fik fra Professor Aschehoug, men som jeg nu tillader mig at vedlægge med Bøn om at jeg efter Gjennemlæsningen maa faae det tilbage. Det er med stor Spænding jeg afventer Udfaldet af de Overveielser, som Committeen nu er ifærd med i Anledning af Bestemmelserne om de diplomatiske Sagers Behandling, og jeg ønsker blot, at min tidligere Frygt ikke maa vise sig at blive grundet, men at Enighed maa opnaaes. Jeg har ikke Unions-Committeens trykte Forslag ved Haanden og kan saaledes ikke med nogen Sikkerhed bedømme de Forandringer som af Professor Aschehoug ere antydede. Skulde Herr Statsraaden komme hened, inden jeg kommer til Christiania, er De maaskee saa elskværdig, at medtage det trykte Arbeide. Det tør maaskee antages, at under den Tid, som er forløben siden Professor Aschehougs Brev, er man i Committeen kommen til Endskap med dette vigtige Capitel. Jeg formoder at Stiftamtmand Vogts Brev til Herr Statsraaden indeholder omtrent det samme som A.s Brev til mig; men dette hindrer dog ikke at De ogsaa vil læse dette sidste med Interesse.

Vi have haft en Uges deiligt Veir, som har været til stor Velsignelse. Maatte blot det Afbrud, som idag er indtraadt, ikke blive af nogen lang Varighed.

Jeg har nylig haft et Brev fra Exc. Manderström, som jeg skal vise Herr Statsraaden, naar vi træffes. Han skriver intet om, naar Kongen kan ventes til Stockholm; men kommer Høistsamme, som Aviserne meddele, allerede til Berlin i Slutningen af denne Uge, forekommer det mig, at Hans Tilbagekomst til Sverige maa blive tidligere end forudsat.

Maaskee Herr Statsraaden kommer hened paa Løverdag. Jeg vil hengive mig til dette Haab [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Aug. 1867.

Jeg modtager i dette Øieblik Deres Excellences ærede Brev af den 8de. Jeg har, siden jeg sidst tilskrev Deres Excellence, modtaget tre Breve fra Stiftamtmand Vogt og eet Brev fra Professor Aschehoug.

Det har været umuligt eller rettere hensigtsløst, at gjøre Deres Excellence bekendt med de førstnævnte stykkeviis; thi intet af dem indeholder noget Fuldstændigt eller Afsluttet, hvorimod hvert af dem henviser til bebudet yderligere Meddelelse. Brevet fra Aschehoug behandler den samme Materie som jeg seer, han har behandlet i Brev til Deres Excellence. Det har ganske rigtigt været min Tanke at see ned til Klosteret og jeg har specielt tænkt paa Løverdagen (imorgen) som den beqvemmeste Dag for mig at tage bort paa; men det har begivet sig, at den Franske Senator, forhen ministre d'agriculture et de commerce, Belui er kommen hid til Byen iforgaars, har gjort mig en Visite og medbragt et Recommendations-Brev fra Manderström, hvilket har ledet til, at han gjør mig den Ære at spise Middag hos mig paa Mandag, den 12te. Jeg kan saaledes ikke see ned til Klosteret førend tidligst den 13de og maaskee ikke før den 14de. Jeg haaber sikkert at skulle komme en af disse Dage, hvorom jeg nærmere skal underrette ved Telegram. Jeg tænker at opsætte at skrive til Vogt indtil jeg har havt den Fornøielse at besøge Deres Excellence; thi jeg forstaaer ham saa, at man nu foreløbig i Varberg har afsluttet Forhandlingerne om de diplomatiske Sager, for siden at vende tilbage dertil, efterat de øvrige Dele af udkastet ere gennemgaaede, saa at jeg formoder, der ikke ligger afgjørende Vægt paa, om en Skrivelse herfra til ham afgaaer nogle Dage tidligere eller sildigere. I det Hele taget synes mig, at Materien om de diplomatiske Sager har vundet Adskilligt ved dens fornyede Behandling i Varberg; om Eet og Andet har jeg dog endnu mine Tvivl, men Mere herom naar vi sees.

Jeg maa slutte her, da jeg skal i Statsraadet.

Undskyld det synlige Gallop, hvormed dette Brev er bleven til.
[O.s.v.]

Esk. Deres Excellence skulde vel ikke have Lyst til at gjøre en Trip herind, samtale med mig om Meget og Mangt og deeltage i Middagen hos mig den 12te? Vi vilde derved komme til at sees tidligere, hvilket visselig skulde være ønskeligt. Svar i bekræftende Fald herpaa ved Telegram.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 10. August 1867.

Hjærtelig Tak for Herr Statsraadens venlige Brev af 9de dennes, som jeg just i dette Øieblik har modtaget. Mit Haab om at vi maaskee skulde have faaet den Glæde at see Herr Statsraaden idag var altsaa ikke langt fra sin Opfyldelse efter hvad jeg seer af Brevet, om ikke den Franske Senator var kommen i Veien. Jeg kan jo ikke andet end glæde mig over at denne Herre besøger os, og jeg er vis paa, at han vil modtage behagelige Erindringer. Megen Tak for Indbydelsen til Middagen til hans Ære. Var jeg *middagsdygtig* skulde jeg med Glæde følge Indbydelsen, især da jeg derved saameget tidligere traf sammen med Herr Statsraaden; men nu ere alle Middager mig strengt forbudne og jeg tør ikke modtage den venlige Kaldelse. En stor Glæde er det os, at erfare, at vi tør vente Herr Statsraaden herved paa Tirsdag eller Onsdag, og jeg imødeser med Længsel Telegrammet, der skal indeholde nærmere Besked.

Jeg formoder, at Herr Statsraaden har, ligesom jeg, modtaget fra Varberg en Afskrift af den nye Redaction af det diplomatiske Capitel, om hvis Indhold man foreløbigen har enets, mod senere at granske Udtrykkene nærmere. For Sikkerheds Skyld vedlægger jeg dog den modtagne Afskrift, som jeg turde faae tilbage, naar Herr Statsraaden kommer.

Med hjærteligt Ønske om Velkommen herved [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Aug. 1867.

Hoslagt har jeg den Ære at tilbagesende Professor Aschehougs Brev til Deres Excellence af den 2den Aug. saavel som det dermed fulgte Udkast til en forandret Redaction af § 22 i den vordende nye Unionsact. Jeg lader endvidere følge Afskrift af §erne 20–29 i det trykte Udkast, hvilket Deres Excellence opgiver ikke at være i Besiddelse af paa Klosteret og hvoraf jeg selv kun har eet Exemplar, som jeg i disse Dage ikke kan undvære. Ligesaa vedlægger jeg Afskrift af det nye Udkast til de ovennævnte §er, hvilket jeg har modtaget i et Brev fra Stiftamtmand Vogt af den 6te og hvilket Udkast efter samme Brev er istandbragt af

Unionscomitteens Redactions-Committee og, efter hvad jeg kan forstaae, er Udtrykket af det Resultat, hvortil Unionscommitteen ved den nu tilendebragte første Gangs fornyede Gjennemgaaelse af Capitelet om de diplomatiske Sager er kommen. Jeg sender alt dette for at sætte Deres Excellence istand til at overskue Sagen saadan som den nu foreligger. Vogts Breve til mig og ligesaa det Brev, jeg har modtaget fra Aschehoug, skal jeg medbringe til Klosteret – hvorhen jeg haaber at ankomme Onsdag Formiddag. I Mellemtiden kan jeg ikke ret vel undvære dem. Min Tanke er at opsætte i Form af et Memorandum min Anskuelse af Sagen i den Skikkelse, hvori den nu foreligger, og at medbringe dette til Klosteret, hvorfra jeg, for at vinde Tid, tænkte at sende det, med eller uden Tillægsbemærkninger, directe til Varberg, efterat have havt Anledning til at conferere med Deres Excellence. Jeg haaber, som sagt, at komme til Klosteret Onsdag Formiddag, hvorom jeg nærmere skal telegrafere. Jeg vil være nødsaget til at gaae op igjen Fredag med det Dampskib, som kommer hid om Aftenen.

Jeg faaer ikke Tid til mere for denne Sinde.

Med ærbødigst Hilsen til Hendes Naade Frue Sibbern [o.s.v.].

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 14. Aug. 1867.

Hr. Statsraad Stang.

Statsraad Haffner, der idag gjør en Reise paa nogle Dage til Motala, havde iformiddag været hos Prinds Oscar, – og berettede mig, at han af Prindsen havde erfaret, at Prindsen fra H.s. Majestæt havde faaet Anmodning om at være beredt paa at reise til Norge forat overtage Commandoen ved Leiren. Grunden hertil maatte naturligviis være den, at H.s. Mstets Helbred ikke tillod ham selv at føre Commandoen, og da det isaafald laae nær at antage, at der ogsaa kunde blive Spørgsmaal om Forandring i H.s. Majestæts paatænkte Reise til Norge, begav jeg mig hen til Hs. Excell. Manderström, for, saavidt muligt at faae Rede paa Sagen. Manderström sagde mig da, at han selv skrev til Hr. Statsraaden iaften, og det kunde derfor vistnok være overflødig, at jeg beretter Dem hvad Manderström meddelte mig, men for Sikkerheds Skyld vil jeg dog ikke undlade at sende Dem Beretningen. Officielt var det igaaraftes telegraferet, at Kongen reiste fra Haag d: 17de, kom til Berlin d. 18de,

reiste derfra d: 21 og agtede at komme hertil den 23de. Manderström bekræftede derhos Anmodningen til Prinds Oscar om at reise til Norge, forat føre Commandoen i Leiren, idet han oplyste, at det Hæmorridal-Onde, hvoraf Kongen allerede i Paris har lidt, rimeligviis i nogen Tid vilde gjøre det umuligt for ham at sidde til Hest og derfor ogsaa at føre nogen Commando. Angaaende Kongens Reise til Norge var ingen officiel Meddelelse indløben, men af et privat Brev fra Grev Piper (Gesandten i Italien, som for Tiden er i Paris) havde Manderström erfaret, at Livmedicus Lundberg til Piper havde yttret, at H.s Majestæt, saasandt han kom hjem til Stockholm, maatte holde sig i Ro (jeg troer han havde sagt «gaae tilsengs»), for at sørge for sin Helbred. – H.s Mstets Onde skulde bestaae deri, at en af de Hæmorridal-Tagger, af hvilke H.s Mstet lider, var gaaet itu og havde maattet toucheres med Helvedessteen, (og dette var et Tilfælde, der maatte behandles med Forsigtighed og krævede at H.s Mstet holdt sig rolig. Ifølge denne Underretning antog Manderström, at det ikke vilde blive Tale om for H.s Mstet at reise til Leiren i Norge, og at hans Reise til Christiania vilde blive udsat. I hvor lang Tid Udsættelsen vil vare, lader sig selvfølgelig ikke bestemme. Lundberg havde til Piper nævnt 6 Uger, som den Tid, hvori Kongen burde holde sig i Ro, men det tør vel antages, at Lundberg har taget noget drøit til, og at en kortere Tid vil være tilstrækkelig. At Kongen i Høst, og det saasandt hans Helbred tillader det, vil gjøre en Reise til Norge tør vi vel fremdeles ansee som sikkert, men at den nu vil blive udsat for det Første og paa ubestemt Tid synes desværre ligesaa vist. I min Plan at gjøre en Tur om Kjøbenhavn og muligviis faae Ombytningen forrykket noget frem, saavel som i Statsraad Haffners Tanke om nogenlunde snart at komme hjem og hente sin Familie, vil Udsættelsen af Kongens reise gjøre Forandring, men herved er naturligviis Intet at gjøre. Det hører til de smaa Skuffelser, hvorom der ikke er at tale, naar blot H.s Mstets Helbred snart igjen maa blive bragt i Orden. Manderström tilføiede, at Kongens Onde ikke hindrede ham i at være ude eller i at gaae, og det er forhaabentlig saaledes ikke af nogen Betydenhed, naar det behandles med Forsigtighed. Fremdeles yttrede Manderström at han ogsaa iaften vilde skrive nogle Ord til Excell. Sibbern, hvilket gjør det unødvendigt, at jeg skriver til ham, saaledes som jeg ellers vilde anset det rigtigt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Aug. 1867.

Jeg har, siden jeg imorges tog Farvel med Deres Excellence, havt en heldig Reise, været i Statsraad, besøgt begge de Departementer, jeg for Øieblikket bestyrer, og ryddet fra mig hvad der trængte til hurtig Expedition, og sidder nu, Kl. 6, atter i Revisionsdepartementet. Det første jeg her skal foretage mig, er at takke deres Excellence saavel som Hendes Naade Fru Sibbern for mig beviist Gjæstfrihed. Jeg levede godt de Par Dage, jeg tilbragte paa Vernø Kloster, saa godt, at det gamle Christiania-Liv med al dets Qvalmhed og Forslidthed næsten synes mig hardt at døie paa Nyt igjen. Jeg sammenligner den Luft, jeg indaander i disse lummerhede Gader, med den, som jeg drak, naar jeg vandrede om paa Klosteret eller kjørte en Tour i Omegnen, og jeg bliver i Sandhed lidt deprimeret, naar jeg tænker paa denne Sammenligning og i Forbindelse dermed tænker paa, at dens første Led er saa godt som min evige, uafhjælpelige Lod. Dog – Klage er unyttig.

Ved min Hjemkomst forefandt jeg to Breve fra Stiftamtmand Vogt, det ene af den 9de med Paategning af den 10de, det andet af den 12te Aug. Af den Redegjørelse, han giver af Forhandlingernes Gang i den sidst forløbne Tid, er der Intet, som i nogen særlig Grad fortjener Opmærksomhed. Med Hensyn til de diplomatiske Sager ytrer han i Brevet af den 9de: «I No. 1 (nemlig af § 22) er det vel mindre nødvendigt at «præcicere «Sagens endelige Afgjørelse», allerhelst naar der senere kommer særskilt Regel om forberedende Beslutninger.» Det vil heraf synes, at ogsaa han er opmærksom paa det Uheldige i den Udtryksmaade, som efter den sidste Affatning er benyttet i § 22 No. 1: «skal Sagens *endelige Afgjørelse*» o.s.v. Han ytrer videre paa samme Sted: «Men Spørgsmaalet er hvor meget der ligger i No. 2. Jeg kan ikke sige andet end at jeg mere og mere har forsonet mig dermed.» Dette tyder hen paa, at han, som var den eneste dissenterende med Hensyn til No. 2, vil lade sin Dissents falde, og Enighed synes saaledes for ethvert Tilfælde sikkert, hvad dette Punct angaaer, saafremt den af mig foreslaaede Tillægsparagraf, der skulde træde istedetfor § 22 No. 2, maatte strande.

I Paategningen af den 10de ytrer han: «Vi ere nu strax færdige med Afsnittet om midlertidig Regjering. Og vedtoges det idag, til min Overraskelse, at vi Tiirsdag (altsaa den 13de. [Stangs merknad]) skulde vende tilbage til det diplomatiske Afsnit. Dette skecte formeentlig især af

Hensyn til Arbeide paa Præmisserne. Men saavidt jeg har forstaaet, var det flere af de Norskes Tanker, at de meget ønskede at høre Herr Statsraadens Mening» o.s.v. – I Brevet af den 12te Aug., der blot bestaaer af ganske faa Linier, yttre han: «I forbindelse med mit Brev af 10de Aug. vil jeg meddele, at vi idag (Mandag) vedtog imorgen at fortsætte med Kongevalg istedetfor at gaae tilbage til det diplomatiske Capitel. Hvor længe det saaledes gaaer, før sidstnævnte Materie igjen paabegyndes, kan jeg ikke forudsee. Vi maa snarlig igjen være beredte.»

Det vil heraf sees, at det let kan hende sig, at hele det diplomatiske Capitel er afsluttet med anden Gangs Behandling, førend Deres Excellences og mine Bemærkninger række frem til Varberg. Og herved troer jeg oprigtig, at der ikke vil være skeet stor Skade.

Underretning er paa Commando-Vei kommen hid om, at Prinds Oscar skal føre Commandoen i Leiren, men ingen Beskeed om, naar han kommer. Om Kongens Ankomst hid forlyder intet Nærmere.

Jeg maa slutte her, da Posttiden er nær ved at udløbe.

Min Hustrue forener sin Taksigelse med min for den store Qvantitet af Kirsebær.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Aug. 1867.

Jeg forglemte uden Tvivl i mit Brev af iforgaars at forklare, hvorfor jeg ikke strax sendte Deres Excellence de to Breve, jeg senest har modtaget fra Stiftamtmand Vogt, nemlig at jeg behøvede dem forat eftersec om der var Noget, der trængte til specielt at omhandles, idet jeg besvarede dem. Jeg har nu overbeviist mig om, at saa ikke er Tilfældet, og derfor i Skrivelse til ham idag indskrænket mig til at takke for de nævnte Breve og at udtale min Forventning om, at Forhandlingerne i Varberg snart og vel maa være afsluttede, og navnlig om at det diplomatiske Capitel omsidder maa være kommet fuldbaarent til Verden.

I den Tanke, at de nævnte Breve, og navnlig det første, muligens i en eller anden Henseende kan være af Interesse for Deres Excellence, vedlægges de her. Efter at have gjennemlæst dem, turde Deres Excellence have den Godhed at sende mig dem tilbage.

Fra Manderström havde jeg igaar et Brev, hvori han beretter om Kongens Helbredstilstand og om Nødvendigheden af, at han efter

Hjemkomsten til Stokholm holder sig nogen Tid i Roe; men tilføier, at han for Øvrigt ikke veed, hvorvidt Kongen derefter tilsigter at besøge Norge i Høst. Da Manderström forklarer, at han samtidigt tilskrev Deres Excellence, forbigaaer jeg Detaillerne i hans Brev. Fra en *privat* Kilde, men som jeg anseer paalidelig, har jeg en Underretning, som gaaer ud paa, at Kongen *ikke* kommer til Norge ihøst.

Prinds Oscar har underrettet om, at han kommer hid den 25de, 26de eller 27de. Nøiere kan han vel ikke bestemme Dagen, førend Kongen er tilbage i Stokholm. Et Dampskib afgaaer herfra for at tage ham ombord i Uddevalla og føre ham til Christiania.

Med gjentagen Taksigelse for de behagelige Dage, jeg tilbragte paa Klosteret, og med allerærbødigst Hilsen til Hendes Naade Frue Sibbern har jeg den Ære [o.s.v.].

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 20. Aug. 1867.

Hr. Statsraad Stang!

Jeg takker meget for Hr. Statsraadens venlige Brev af 17 Dennes, hvilket jeg igaarftes modtog. Det havde ingensomhelst Hast med Svar paa min Skr. af 7de, og det glæder mig, at De har faaet Tid til et lidet Besøg hos Excell. Sibbern, hvormed jeg veed at De har gjort ham en Glæde. Da Kongens Reise til Norge idetmindste for det Første nu gaaer overstyr, bortfalder min Tanke om Udenlandsreise saavel som mit Ønske om nogen fremskyndet Statsraadsombytning. Af Statsraad Haffners Telegram af idag vil Hr Statsraaden have erfaret hvad som nu kunde faaes at vide om Prinds Oscars Reise, og af mit Do vil De have seet, at vi efter Prindsens Bestemmelse havde Statsraad idag, hvori alle hidkomne Sager bleve afgjorte. Det vil saaledes ikke være nødvendigt strax at uleilige H.s Majestæt med noget Statsraad til norske Sagers Afgjørelse. Vi møde naturligviis paa Slottet ved Kongens Ankomst, for at det Nødvendige i Anl: af hans Overtagelse igjen af Regjeringen kan foretages. Prinds Oscar yttrede at ville reise ham imøde at Stykke paa Jernbanen og strax ved Ankomsten at skulle give bestemt Beskeed om Dagen for sin Reise til Norge. Jeg antager det dog allerede temmelig sikkert, at det bliver den 26de, Hans Høihed reiser herfra, og d. 27de han kommer til Christiania. Der har været Spørgsmaal om Dampskibet

skulde møde ham ved Uddevalla eller i Götheborg, men efter Statsraadet idag blev han foreløbig enig med Haffner om, at det dog nok var bedst at reise over Götheborg, hvorfra Damskibet uden Vanskelighed kan gaae ud om Aftenen og Natten. Naar saa der gaaes ombord strax Jernbanetrænet ankommer, eller omtr. Kl. 7 om Aftenen, vil han formodentlig paa omtr. 16 à 18 Timer kunne være i Christiania, hvis det gaer nogenlunde heldigt med Farten. Saasandt sikker Beskeed faaes om Afreise-Dagen o.s.v. skal der blive telegraferet til Hr. Statsraaden enten fra Statsraad Haffner eller mig. Naar det i H.s Telegram af idag blev sagt, at de til Leiren beordrede Svenske Officierer rimeligviis vilde benytte samme Befordring som Prindsen, da var dette blot en Slutning af Haffner og mig, hvilken jeg af Major Vith senere erfarede sandsynligviis ikke vil vise sig rigtig. Vith sagde mig nemlig, at Officierernes Ordre lød paa at de skulde være i Christiania d. 26de, og at han vidste at ialfald flere af dem havde truffet Arrangement til at reise overland. Efter hvad Major Vith meddelte er det, foruden Lieutenant Munck, der følger Prindsen, 8 Officierer, som skulle reise, nemlig: Oberst, Baron Fleetwood (Kabinetsskammerherre), Capitain, Baron Wrangel, Capitain, Baron Lagerfelt, Capitain Silfversvärd, Capitain Ankarkrona, Lieutenant, Grev Roosen, Capitain Söderhjelm og Capitain Hall. Jeg nedskriver Navnene, om der muligens skal udfærdiges Indbydelser til dem.

Om Kongens Reise til Norge kun bliver udsat eller om den for iaar bliver ganske opgiven, vides naturligviis endnu ikke. Prinds Oscar lod til idag at tænke sig det sidste. Det vil vel beroe paa Lægernes Bestemmelse, naar det nu viser sig, hvorledes H.s Mstæt befinder sig efterat være kommen i Ro.

Saa vel Statsraad Haffner som jeg sender vore bedste Hilsener.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Aug. 1867.

Posten har igaar bragt mig et nyt Brev fra Stiftamtmand Vogt, som jeg vedlægger. Jeg har besvaret det idag, idet jeg i al Korthed har udtalt, at det glæder mig at see, at de nye Spørgsmaal, som ere dukkede op i det ulykkelige diplomatiske Capitel, kunne ventes løste i Mindelighed, og at jeg længes efter at høre, at man er færdig, og færdig uden at nogen Spaltning er kommen tilsyne.

Prinds Oscar vil vise mig den Naade at indtage Middag i Stiftsgaarden den Dag, da han ankommer hid, som antages at ville blive den 27de Aug. Jeg tillader mig herved at indbyde Deres Excellence til samme Middag, idet jeg finder det rimeligt, at Deres Excellence vil see herind i Anledning af Prindsens Nærværelse. Det skulde være mig kjært at blive underrettet om, hvorvidt jeg kan gjøre Regning paa at tælle Deres Excellence mellem mine Gjæster.

Brevet fra Vogt tør jeg vente mig tilbagesendt.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster den 21. Aug. 1867.

Med min bedste Tak for Herr Statsraadens tvende ærede Breve af 16. og 18de dennes, frembærer jeg min Bøn om Tilgivelse for at jeg ikke tidligere har besvaret dem. Modtag tillige baade min Kones og min hjertelige Tak for det Besøg, hvormed De glædede os paa Værnøe Kloster, og som skulde have været end kjærere, havde det blot kunnet vare længere. Hvor heldigt det dog var, at Veiret var nogenlunde smukt, saa at De kunde nyde Landluften! Det begyndte strax efter at blive ubehageligt stormende, og et heftigt Regnskyl, vi fik Løverdags Aften, frygtede jeg for skulde have anrettet ikke liden Skade paa Agrene; men lykkeligviis blev det ikke saa ilde. De smukke Dage igaar og iforgaars ere blevne anvendte til Saaning. Idag regner det med Sydvestlig Vind, en stærk Søetaage har sat ind fra Fjorden, og det seer ikke lovende ud med godt Veir, hvilket vi imidlertid vil behøve, da Rugen er moden til at skjæres. Potatis Sygdommen finder jeg i de sidste Dage har gjort *store* Fremskridt, og det vil vist ikke vare længe, førend det frodige grønne Græs er ganske sortnet. Heldigviis have flere af de herværende Huusmænd *allederē* gjort et vakkert Udbytte paa tidligere Potatis, som de sende deels til Christiania deels til de andre Byer her i Nærheden.

Manderströms Brev, hvilket jeg i Lighed med Herr Statsraaden modtog for et Par Dage siden, har hos mig efterladt kun ringe Haab om Kongens Hidkomst ihøst, og jeg er fuldt tilbøielig til at slutte mig til den *private* Underretning, der gaaer ud paa, at Han *ikke* kommer. Herr Statsraadens Formodning viiste sig saaledes at være fuldkommen grundet. Gudskeelov for at den Upasselighed, der hindrer H.M.s Reise, ikke er af nogen alvorlig Beskaffenhed, og at den kun kræver nogle Ugers Roe

og Stilhed for at hæves. Naar H.M. ikke kommer, kan jeg altsaa blive her paa Landet; men jeg anseer det dog baade for sømeligt og pligtmæssigt at indfinde mig i Christiania for at være med om at modtage Prinds Oscar, og vil være Herr Statsraaden meget forbunden, om De – i fornødent Fald gennem Telegraf – vilde have den Godhed at underrette mig om Tiden for Prindsens Ankomst, for at jeg betids kan indfinde mig i Christiania, hvor jeg saa skulde kunne forblive et Par Dage. Med Kammerherre Holst tog jeg mig den Frihed at tilbagesende det mig betroede Opus af Auditeur Wulfsberg, som jeg har læst med Interesse, og som synes at have en Fyndighed i Iagttagelsen ligesaa meget som det har Lethed i Sproget.

Jeg aflægger min bedste Tak for de tilsendte Breve fra Stiftamtmand Vogt, hvilke jeg herved lader tilbagefølge. Min Tanke er, at det vil have været nyttigt for de høie Herrer under deres Redactions Bestræbelser «*in capitulo diplomatico*» at have modtaget Herr Statsraadens *Memorandum*, og jeg længes efter at erfare, om de ikke have taget de deri givne gode og veiledende Vink til Indtægt.

Endnu engang: hjærtelig Tak for Besøget paa Klosteret, og mange Hilsener til Statsraadinden og Dem selv fra min Kone [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Wærnøe Kloster den 23. Aug. 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for den elskværdige Inbydelse til Middagen for Prinds Oscar; – og som Herr Statsraaden vil have seet af min sidste Brev, hvilket imidlertid ikke var kommet Herr Statsraaden tilhænde inden Afsendelsen af det, hvormed De har glædet mig, har det været min Agt at indfinde mig i Christiania, for at være nærværende ved Prinds Oscars Ankomst.

Jeg vedlægger ogsaa det mig tilsendte Brev, som Herr Statsraaden har modtaget fra Stiftamtmand Vogt, og som det har interesseret mig at gjøre mig bekendt med. Det næste, hvilket ligeledes turde blive mig meddeelt, imødeser jeg med en vis Spænding. Det vil blive mere afgjørende med Hensyn til det haardfødte diplomatiske Capitel, og maaskee vil det ogsaa indeholde Efterretning om Baron Bildts Tilkomst, ihvorvel jeg anseer det sandsynligst, at denne Herre ikke har forladt Kongen under Opholdet i Preussen.

I Haab om at faae see Herr Statsraaden paa Tirsdag, da jeg formodentlig kommer ind med *Expres* [o.s.v.].

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 24. Aug. 1867.

Kjære Hr. Statsraad Stang!

Af det Telegram, som Statsraad Haffner sendte igaaftes, vil hr. Statsraaden allerede have erfaret, baade at Deres Majestsæter og Prindsessen ankom hertil til bestemt Tid igaaften Kl. 8, og at Prinds Oscars Reise til Norge først kommer til at foregaae herfra paa Tirsdag den 27de, saa at han kommer til Christiania den 28de. H.s. Majestæt holdt strax efter Ankomsten et combineret Statsraad, hvorover Protocol med tilhørende Kundgjørelse vil fremkomme samtidigt med nærværende Linier. Da Kongen efter sin Reise i 1861 igjen overtog Regjeringen, blev ingen Kundgjørelse, saavidt jeg har kunnet finde, derom udfærdiget, muligens fordi Imterimsregjeringen nok ikke kom til udøve nogen synerlig Regjeringsmyndighed; men ved tidligere Leilighed, har, efter hvad De Geer og Lagerstråle oplyste, stedse Kundgjørelse, saaledes son nu skeet, været udfærdiget, og dette er vel ogsaa det formeligste, om end ikke nødvendigt. Efter det combinerede holdtes svenskt Statsraad, hvori blandt Andet Udnævnelsen af den nye Finantsminister, Landshøvding, Baron af Ugglas skulde finde Sted. Excell. De Geer agtede at erholde Permission paa en 14 Dages Tid, for imorgen at reise ned og hente sin Familie fra Landet.

Hs. Mstæt Kongen var bleven betydelig mavrere end ved Bortreisen, men det ansaae han som en Fordeel. Han saae forøvrigt rask ud og yttrede, at han Intet feilede med Undtagelse af Hæmorroidalondet, som havde plaget ham i temmelig høi Grad, og allerede i Vichy havde hindret ham fra at tage det fulde Antal Bad, som der er sædvanligt. Han maatte nu, yttrede han videre, nødvendig holde sig i Ro i 4 à 5 Uger, hvorfor Reisen til Norge for det Første ikke kunde iværksættes; men han havde dog ikke opgivet Tanken om senere i Høst at kunne komme til Norge. I September kunde det dog ikke blive. Vor Samtale med ham var forøvrigt temmelig kort, da han, saasnart Statsraadet var holdt, skulde reise ud til Ulriksdal. Doctor Lundberg havde til Haffner yttret, at han frygtede det blev temmelig langvarigt med Kongens fuldstændige Hel-

bredelse, da Endetarmen ogsaa var noget angrebet. Det er vel derfor meget tvivlsomt, hvorvidt det bliver noget af med Kongens Reise til Norge i Høst; thi skulde den ikke kunne skee nogenlunde tidlig i October, kommer man saa nær indpaa Rigsdagen eller rettere Forberedelserne til denne, at det tør blive vanskeligt for H.s Majestæt at komme herfra, selv om han bliver saa rask, at han ikke behøver at lægge nogen Vægt paa den sene Aarstid. Vi faaer nu see Tiden an.

MELDAHL TIL STANG

Stockholm d. 27 Aug. 1867.

Kjære Hr. Statsraad Stang!

Der holdtes idag et lidet combineret Statsraad, til hvilket H.s Majestæt havde indfundet sig her paa Slottet, hvor umiddelbart efter ogsaa svensk Statsraad blev holdt. Kongens Befindende var, saavidt jeg kunde skjønne, omtr. uforandret som ved Hjemkomsten, og jeg formoder, at der endnu ingen afgjørende Bestemmelse er taget fra Lægernes Side; thi da jeg forhørte mig om hvad Tid det vilde være H.s Mstæt beleiligst at holde norsk Statsraad, svarede Han, at han ikke kunde gjøre nogen Bestemmelse derom, førend Morgendagen var over. Jeg drog deraf den Slutning, at der imorgen skulde være en Overlægning mellem hans Læger. Angaaende det combinerede Statsraad er kun et at berette, at en Minto blev Consul i Calcutta, medens den norske Regjering havde nævnt først en Reinholdt. Commerce-Collegiet havde indstillet Minto som No 1 og Manderström holdt paa ham, fordi han i 1½ Aar havde fungeret som constitueret, saavidt vidstes, til vedks. Tilfredshed, og fordi han var en Hollænder, der i Calcutta formentes at burde foretrakkes for en Tydsker. Jeg tænker det omtr. kunde være lige godt, hvem af dem der blev Consul.

Hvad jeg imidlertid nærmest skriver om er en Sag, som ikke forud var bestemt til Behandling i det combin. Statsraad idag, men som Statsraad Ugglass foreslog os alligevel at tage med, da den havde nogen Hast, nemlig Spørgsmaalet om fra svensk Side med Hens. til raffineret Sukker at træffe en Bestemmelse om Forandring i Mellemrigsloven af 4. aug 1827/ 25. mai 1825, svarende til den norske Lov af 31. Juli 1854. Hverken Statsraad Haffner eller jeg var imidlertid for Øieblikket saa paa det Rene med denne Sags formelle og reelle Sider, at vi dristede os

til at samtykke i at den idag behandlede, og da jeg ogsaa efter nærmere at have tænkt paa den finder at den giver Anledning til Tvivl, haaber jeg Hr. Statsraaden tilgiver, at jeg beder om Deres Mening og gode Raad. Det vil naturligviis være i Deres Erindring, at den heromhandlede Forandring fra svensk Side i Mellemrigsloven fra norsk Side sidst er berørt og dens Nødvendighed begrundet i den norske Regjerings Indstillinger vedk. den franske Tractat af af 9. novbr. 1864 og 2. Marts 1865. Senere har her Toldstyrelsens og Commerce-Collegiets Betænkninger været indhentede, hvilke begge tilraade Forandringen for raffineret Sukkers Vedk., men ikke finde at de samme Grunde tale for den forsaavidt Sukkersirup angaaer, ligesom de begge forudsætte, at den Bestemmelse i «Tulltaxunderrættelserne», der siden 1857 har bestaaet, at Restitution af Tolden paa Raasukker (Drawback) ikke skulde bevilges for raffineret Sukker, der udføres til Norge, maatte ophøre fra den Tid, der kommer til at svares fuld Told af til Norge indført raffineret Sukker. I Henhold hertil foreslog Kongen for sidste Rigsdag at bemeldte Bestemmelse i Tulltaxunderrættelserne skulde udgaae, idet han tilkjendegav at ville foretage den oftnævnte Forandring i Mellemrigsloven med Hens. til raffineret Sukker. Dette bifaldtes af Rigsdagen, og da Toldtarifferne med tilhørende Underrættelser nu skulle trykkes, fandt Statsraad Ugglas at det hastede med at faae Forandringen istand. At dette er godt og vel eller retter sagt nødvendigt for Norges Vedkommende har jeg naturligviis ingen Tvivl om. I formel Henseende er imidlertid Spørgsmaalet først om denne Sag i dens nuværende Stilling, da der kun er Tale om at træffe en Bestemmelse for Sverige svarende til hvad L. 31. Juli 1854 allerede bestemmer for Norge, hører under Behandling i combineret Statsraad, eller bør behandles i blot svensk Statsraad. At dette sidste gaaer an og har tidligere Præcedentser for sig, forekommer mig klart efter de Oplysninger, jeg har fundet i Unionscommitteens foreløbige Motiver, men ogsaa det første synes at have temmelig nært liggende Exempler for sig, in specie i et combineret Statsraad, der blev holdt den 6. Juni 1854 og hvori Beslutning toges om en Bestemmelse fra svensk Side, svarende til L. 29. April 1854 ogsaa om Forandring i Mellemrigsloven. Da Sagen derfor angaaer et indbyrdes Forhold og det vel kan have sin Interesse for Norge ikke alene at Bestemmelsen kommer istand, men ogsaa at den virkelig bliver tilsvarende til L. 31. Juli 1854, er jeg i Tvivl om det vil være rigtigt at afslaae Deeltagelse i et combineret Statsraad, naar et saadant fra svensk Side foreslaaes. Hvis man vilde tænke sig Dissents

inden det svenske Statsraad (hvilket der dog naturligviis ikke er), kunde det især have sin Nytte at Forandringen kunde støttes i Raadet fra norsk Side. For Øieblikket er jeg tilbøieligst til at gaae ind paa at deeltage i et combineret Statsraad, men finder Statsraaden, at dette *ikke* bør skee, beder jeg venligst, at De vil telegrafere et «*Nei*», for at vi ikke skulle holde Ugglass i Tvivl længere end høist nødvendigt. Kommer Sagen i sammensat Statsraad, er igjen Spørgsmaal om vi kunne betragte den norske Regjerings tidligere Udtalelser, især i Indstillingen af 9de. Novbr 1864, som tilstrækkelig Betænkning fra den i Sagen. Denne er med disse Indstillinger i Virkeligheden bragt paa Bane og begrundet fra norsk Side, saa ny Betænkning vel nu maatte kunne undgaaes. Det svenske Statsraad lod ialfald til at være af denne Mening, og ansaae det høist ønskeligt at undgaae den Udsættelse, som en ny Betænkning vilde foranledige, da det allerede er paa Tide at faae Tarifferne udgivne.

I Realiteten har jeg nogen Betænkelighed derved at det, saavidt jeg af det Foreliggende kan see, er Meningen at indskrænke Forandringen, d.er: Bestemmelsen om fuld istedetfor halv Told, til raffineret Sukker, og derimod ikke at tage Sukkersirup med, hvilket er skeet i vor Lov af 31 Juli 1854. Forandringen bliver paa denne Maade ikke i det Hele svarende til bemeldte Lov, men det maa vel gaae an at referere den «tilsvarende» Bestemmelse til hver enkelt af disse Varer, og skulde det ikke lykkes at faae Forandringen udstrakt til Sukkersirup, hvorom jeg vil tale med Statsraad Ugglass, seer jeg ikke Andet, end at vi faae tage den fulde Told paa det raffinerede Sukker alligevel. Sirupen er formeentlig, ialfald for Tiden af liden Betydning, og om Restitution af Told eller Drawback for udført Sirup skal der ikke nogetsteds være Tale, ligesom den jo her i Sverige aldrig har været tilstaaet. –

Undskyld nu, bedste Hr. Statsraad, at jeg uleiliger dem med mit Skriverie, og modtag min venligste Hilsen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Sept. 1867.

Siden Deres Excellences Afreise har jeg modtaget to Breve fra Stiftamtmand Vogt, som jeg vedlægger, udbedende mig, at Deres Excellence velvilligen vil sende mig dem, efter Gjennemlæsning, tilbage. Deres Excellence vil sikkerlig med samme Glæde som jeg bemærke, at Enden

paa Revisionsforhandlingerne er bleven over Forventning god.

Jeg søgte Deres Excellence strax efter Slutningen af Statsraadet i Fredags og leverede, da jeg ikke var saa heldig at træffe Deres Excellence, et Visitkort i Hotellet, som man lovede at besørgere videre. For Sikkerheds Skyld har jeg dog ikke villet undlade her at oplyse, at jeg virkelig comparede.

Af Nyt veed jeg Intet af Interesse. Jeg tænker paa at gjøre en Tour paa et Par Dage ned til Ulleberg, medens Prinds Oscar er i Leiren. Dog er jeg ikke sikker paa, at den bliver af. [O.s.v.]

Esk. I dette Øieblik kommer Møinichen til mig med Protocoller og Udkast samt Motiver, hvilket han allerede har modtaget fra Varberg. Bildts Reservation, der er indtagen i Slutningsprotocollen af 29de Aug. 1867, er saa lydende: «Friherre Bildt tilkjendegav, at da han ved andet Hverv havde været forhindret fra at komme tilstede her i Varberg førend ved Slutningen af de nu tilendebragte Forhandlinger, maatte han beklage ikke at have kunnet egne Forslagets Detailbestemmelser den omhyggelige Granskning, som deres Vigtighed paakræver. Af denne Grund vilde han heller ikke fremstille de Betæneligheder, han nærede mod det udarbejdede Forslag, forsaavidt angaaer Ordningen af de forenede Rigers Forhold til fremmede Magter, i nogen særskilt Forslaget vedføiet Reservation, ihvorvel han maatte tillægge dem saa megen Vægt, at han ikke ubetinget kunde slutte sig til Comittees Forslag. Friherren var vel enig med Comittees øvrige Medlemmer i, at Forslaget burde udarbejdes paa Grundlaget af det i Protocollen af 13de Decbr. 1866 angivne Hovedprinciper nemlig: ««de udenrigske Anliggendes Besørgelse under Bibehold af status quo med Hensyn til de Medlemmer, som deeltage i ministerielt Statsraad, samt saaledes, at de vigtigste diplomatiske Sager behandles i unionelt Statsraad»», uagtet han ikke var uopmærksom paa de Vanskeligheder, som ere forbundne med at overflytte de vigtigste Anliggender fra ministerielle til det unionelle Statsraad, saa længe man ikke har noget Unionsparliament og saaledes savner en fælles controllerende Myndighed. Men under Mangelen af et saadant Parliament at opstille som *Regel*, at der til det unionelle Statsraad skal overflyttes alle de diplomatiske Sager, som omhandles i Forslagets § 22 og hvilke saaledes ville blive undergivne to særskilte Nationalrepræsentationers Granskning, fandt Friherren betænkeligt, ikke fra et eensidigt Svensk Synspunct men just af Hensyn til Unionens høiere Interesser. Thi hvis en foreliggende Sag, som let kan indtræffe, af

de særskilte Repræsentationer skulde blive betragtet fra ulige Synspuncter, skulde der lettelig kunne opstaae Splid mellem Rigerne ifetop i de Sager, Forslaget hovedsagelig har ordnet som fælles for de forenede Riger. Betænkeligt var ogsaa, efter Friherrens Mening, det vidt Omfattende og mindre Bestemte i adskillige af Forslagets Forskrifter, saasom f. Ex. med Hensyn til «forberedende Beslutninger» i visse Sager, som ogsaa kunde give Anledning til beklagelige Meningsbrydninger mellem Rigerne. Endelig vilde Friherren have anført til Protocollen, at han fremdeles er af den Anskuelse, at den af Comiteen i Motiverne omhandlede særskilte Lov angaaende Størrelsen af hvert Riges Krigs-Contingent er en saa væsentlig Bestanddeel af Unions-Overeenskomsten, at en saadan Lovs samtidige Istandbringelse bør gjøres til Betingelse for Forslagets Antagelse.»

Ingen af de øvrige Svenske eller Norske Medlemmer af Comitteen er fremkommen med nogensomhelst Reservation.

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 2 Septbr. 1867.

Hr. Statsraad Stang!

Christiania.

Kjære Hr. Statsraad! Jeg takker meget for Deres Telegram af 30 f.M. og den deri indeholdte Meddelelse. Jeg har idag talt med Statsraad Ugglas, men ikke af ham faaet noget Haab om, at man her for Tiden vil medtage Sukkersirup i den nu paatænkte Bestemelse. Imorgen skal der om Sagen være combineret Statsraad, og vi agte da at fremholde Ønskeligheden af at Sirupen medtages, uagtet det vel ikke vil hjælpe. Statsraad Ugglas yttrede forøvrigt under vor Samtale idag, at ligesom Mellemrigsloven formeentlig nødvendig vilde tiltrænge nogen Forandring med Hens. til Samhandel landværts, naar Jernbaneforbindelsen kom istand, saaledes var det hans Tanke, at der med Hensyn til flere Varer var Føie til at ophæve Bestemmelsen om *halv* Tolds Svarelse. Han meente at en fælles Overveielse om Forandringerne vilde blive nødvendig, og tænkte snart at bringe Sagen paa Bane, for at den norske Regjerings Betænkning kunde blive indhentet. Han forudsatte at Sirup da ogsaa vilde blive medtagen, men for Tiden maatte han indskrænke sig til det raffinerede Sukker. Jeg veed ikke om Bestemmelsen om Sirup

muligviis indtil Videre ønskes beholdt som den er, for at Forandringen til fuld Tolds Svarelse i sin Tid kan benyttes som et Æquivalent med Hensyn til Varer, hvorfor vi kunde ønske at beholde den halve Told, medens de Svenske kunde foretrække gjensidig fuld Told. Nogen bestemt Vare nævnte Statsraaden iøvrigt ikke, undtagen Tobak.

Som Hr. Statsraaden af mit Telegram har seet, havde vi idag Statsraad for Kongen, i hvilket alle hidkomne Sager bleve bifaldende afgjorte. Statsraad Haffner ansaae det rigtigst ikke at deeltage i den Sag, der angik hans Svigersøns Udnævnelse til pers. Capellan for Sognepræst Heyerdahl i Ringsager, hvorfor H.s. Majestæt behagede at constituere Capit. i Marinen Hjorth som Statsraad for denne Sags Vedkommende. Hans Majestæt yttrede angaaende sin Helbredstilstand, at det gik smaat, men det gik dog fremad, og dermed maatte han være fornøiet. Han ømmede sig synligen naar han gik eller forandrede Stilling. Om Reisen til Norge lod han ingen Yttring falde, og jeg antager, at han ikke derom endnu kan have nogen bestemt Mening. Ingen af Lægerne var idag tilstede paa Ulriksdal, saa at vi ikke fik Anledning til af dem at høre nogen Mening om den sandsynlige Varighed af Kongens Upasselighed. Han agtede dog imorgen at komme hid til Stockholm for at holde svensk Statsraad og med det samme det ovennævnte combinerede. Tør jeg bede Hr. Statsraaden bringe Statsraad Bretteville min Tak for hans Brev af 28 f.M., hvis Indhold jeg skal meddele Excell. De Geer, saasart han kommer tilbage, hvilket formodentlig skeer Løvedag eller Søndag.

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 6. Septbr. 1867.

Hr. Statsraad Stang!

Kjære Hr. Statsraad! Idet jeg meget takker for Deres ærede og venlige Skrivelse af 31 f.M., vil jeg ikke unnlade at underrette om, at det i det combinerede Statsraad i Tirsdags gik, som jeg efter min Forhandling med Statsrad Ugglas vistnok ventede, nemlig at man fra svensk Side ikke vilde gaee ind paa at medtage Sukkersirup i den Beslutning om Ophævelse af *halv* Told, der nu for det raffinerede Sukkers vedkommende blev fattet. Det blev saavel af Statsraad Ugglas som af Statsraad Lagerstråle anført (Ikke til Protokollen men underhaanden!), «at det stedse havde været mod det svenske Statsraads Tanke at udtage enkelte Vareartikler af Mellemrigslovens Bestemmelser som Gjenstand for spe-

cielle Forandringer, hvorimod Meningen altid havde været at det burde beroe ved det Nuværende, indtil hele Loven kunde underkastes en Revision efter fælles Overveielse. Paa Grund af den franske Traktat og den under Behandlingerne om samme fra norsk Side med Føie opstillede Forudsætning samt den da mellem den norske Statsminister og daværende Statsraad Gripenstendt stedfundne Aftale var man gaaet ind paa at gjøre en Undtagelse fra denne Anskuelse med Hensyn til raffineret Sukker, men videre gik hverken Aftalen eller Meningen, ligesom der fra den foreslaaede og af Rigsdagen bifaldte Forandring i «Tulltaxunderrettelserne» heller ikke kunde hentes nogen Grund til at undtage Sirup, der intet havde at bestille med Toldrestitutionen for Raasukkeret. Baade Toldstyrelsen og Commerce-Collegiet havde derfor udtalt sig imod Forandring med Hensyn til Sirup og gjort opmærksom paa, at ikke de samme Grunde her vare forhaanden som med Hensyn til det raffinerede Sukker.» Vi maatte saaledes finde os i at det blev herved, og da vi ikke antog at nogen unyttig Ophævelse burde gjøres, indskrænkede vi os til en ganske kort og tam Bemærkning.

Da jeg fra Excell. Sibbern havde faaet Anmodning om at erhverve Kongens Samtykke til at Sibberns Permission forlængedes saaledes, at han kunde forblive i Norge til 21. Dennes, var jeg igaar ude paa Ulriksdal og fik af H.s Mstæt det begjærte Samtykke. Kongen saae efter mit Skjøn ikke saa ganske rask ud, men han sagde, at det efter Omstændighederne stod vel til, skjönt det gik smaat. Senere yttrede han, at det vel endnu vilde vare en 3 Ugers Tid førend han blev rigtig Karl igjen. Lægerne troe nok, at det vil vare endnu noget længere, thi Livmedicus Lundberg havde i Mandags yttret til Haffner, at der ialfald ikke kunde blive noget af Norgesreisen, som Kongen forøvrigt fremdeles tænkte paa, førend i Slutningen af October, om det da kunde blive tilraadeligt. Nogen Operation har, saavidt jeg har hørt, ikke fundet Sted og jeg troer den haabes undgaaet. H.s Mstæt havde netop været ude og taget en Kjøretur, da jeg igaar fik ham i Tale.

Statsraad Haffner ønsker at gjøre en Snartur hjem, forat hente sin Familie, naar næste Statsraad er holdt, og efter hvad han har sagt mig, antager jeg, at han selv nærmere har skrevet eller vil skrive til Hr. Statsraden herom. Naar Sibbern reiser hertil den 21de, vil det kun blive ganske faa Dage, i hvilke her blot bliver een Statsraad.

Min Familie reiste hjem i Onsdags og er nu, som jeg haaber, vel i Christiania.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 7. September 1867.

Jeg aflægger min hjærteligste Tak for al Venlighed under mit Besøg i Christiania, og har ikke tidligere opfyldt denne for mig kjære Skyldighed, da jeg forudsatte, at Herr Statsraaden har udført den paatænkte Udflugt til Ulleberg. Af det Brev jeg modtog af den 2den dennes, og for hvilket jeg ogsaa bringer min bedste Tak, seer jeg rigtignok, at det ikke var ganske sikkert med nævnte Udflugt; men jeg haaber dog, at den er bleven af, og at Herr Statsraaden har taget Dem denne Recreation. Idag ender jo Leiren, og De vil saaledes snart have Prindsen i Christiania igjen. Jeg befinder mig efter Tilbagekomsten hid atter mindre vel, og der er noget nedstemmende i disse Vexlinger, hvortil jeg ikke veed nogen Grund. Maaskee er det Overgangen til Høsten, der øver en Indflydelse, og siden igaar have vi regn og temmelig suurt Veir. Det tidligere Opholdsveir har været benyttet til at paadrive Skuren, og der er allerede en Mængde Havre og noget Byg skaaret. Rugen have vi tærsket, men den gav lidet Udbytte.

Telegram Efterretningen i Aviserne om Mødets Afslutning i Warberg den 29de August viiste sig da at være correct, og jeg slutter mig paa det inderligste til den Glæde, Herr Statsraaden udtaler i Anledning af denne lykkelige Begivenhed. Det var høist elskværdigt af Herr Statsraaden selv at afskrive den af Bn. Bildt til Protocollen gjorde Tilførsel og jeg er meget erkjendtlig derfor, uagtet Protocollen med Reservationen var mig kjendt fra en Afskrift, som Kammerherre Schlytter havde besørget mig tilsendt. Ja Gudskeelov fordi denne vigtige Forenings-Gjerning har overstaaet det betydningsfulde Fødsels-Stadium; og den Fødeflek, som Baron Bildt har bibragt Fosteret, er heldigviis uden Meen for det. Med Herr Statsraaden deler jeg den fulde Anerkjendelse af al den Fortjeneste, der har bragt Sagen frem til sit Maal. Jeg har et Haab om, at Professor Aschehoug vil kunne opfylde sit venlige Tilsagn om at gjøre os et Besøg hernede, og glæder mig meget til at kunne faae tale med ham.

Jeg vedlægger med Taksigelse de fremsendte tvende Breve fra Stiftamtmand Vogt.

Endnu maa jeg takke for Visitten inden min Afreise fra Christiania [o.s.v.].

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 9de Septbr. 1867.

Hr. Statsraad Stang!

Jeg havde den Fornøielse igaaftes at modtage Hr. Statsraadens ærede Brev af 6te d.M., hvori allerede indeholdes den Meddelelse angaaende Trykningen af Unionscommitteens Arbeide, som jeg i et Brev af d.D. til Statsraad Møinichen tillod mig at anholde om. Jeg har nu idag søgt Hs. Excell. De Geer, der igaaftes var kommen tilbage, og af ham erholdt den Underretning, at man her strax agter at iværksætte Trykningen af det nævnte Arbeide, men da det Kgl. Bogtrykkerie ikke trykker meget hurtigt og ikke kunde love at trykke mere end 4 Ark om Ugen, vilde der mindst medgaae omtrent 3 Uger, førend Trykningen kunde blive færdig og det Trykte kunne overgives Almeenheden. De Geer ansaae det rettest at lade trykke saavel de i Committeens fælles Samlinger førte Protocoller som Committeens Forslag til Unionsact og Motiverne dertil, idet han anførte, at man har ikke kunnet nægte Adgang til de nævnte Protocoller, og at denne Adgang til de nævnte Protocoller vilde blive forlangt og benyttet af Avisredactøerne, hvis man ikke selv ogsaa strax trykte Protocollerne, ligesom han tænkte sig Muligheden af, at Friherre Bildt i saa Fald kunde finde sig opfordret til at foranledige Trykning, forat hans Reservation ikke skulde blive Almeenheden ubekjendt. Da han saaledes antog at Protocollerne og ialfald Bildts Reservation alligevel vilde komme for Almeenheden, troede De Geer, som sagt, at det var bedst, at Regjeringen selv uden Opfordring lod trykke det Hele. – Et Par korte Protokoller førte i et Par særskilte Møder af de svenske Medlemmer af Committeen, og som blot angik det Økonomiske (Honorar o.s.v.) for de Svenskes Vedk., vilde han derimod, som rimeligt er, ikke medtage ved Trykningen; for vort Vedkommende er der formodentlig ikke nogen saadan særskilt Protocol, saa at for os intet saadant Spørgsmaal opstaaer. De Geer yttrede forøvrigt at Spørgsmaalet om Trykningen og Udgifterne ved samme her, efter Sædvane, vilde blive foredraget i Statsraadet til Afgjørelse, og spurgte om jeg troede der burde holdes noget combineret Statsraad i den Anledning. Da jeg antog, at man hos os skrider til Trykningen uden nogen Kgl. Resolution og først senere ved Leilighed tager Resolution for Udgifternes Udredelse, og da jeg ogsaa har opfattet Hr. Statsraadens Brev saaledes, at De ikke har tænkt Dem Trykningen udsat efter

Kgl. Resolution, svarede jeg, at jeg for vort Vedk. ikke ansaae noget combineret Statsraad nødvendigt, hvorefter De Geer sagde, at han da vilde tage Sagen fore i det svenske Statsraad imorgen. Jeg skal dog søge Anledning til at omtale Trykningen i Norge for H.s Majestæt, og i den Anl. forsøge at træffe ham imorgen. I dette Øieblik modtog jeg Statsraad Møinichens Telegram af idag, ifølge hvilket jeg nu strax sender Hr. Statsraaden et Telegram.

Jeg meddeelte idag H.s. Excell. De Geer Statsraad Brettevilles Brev angaaende Lappesagens Behandling, og han lovede at gjøre Alt hvad han kunde for at faae Forslaget frem paa førstk. Rigsdag, men sagde, at det dog vilde beroe paa hvor hurtigt Högsta Domstolens Betænkning kunde erholdes, da Regjeringen havde sat sig det som Regel, ikke at forelægge Rigsdagen andre Forslag, end de, som vare færdige ved Rigsdagens Sammentræden. Det vilde derfor vistnok være vel, om Indredepartementets Indstilling kunde paaskyndes saameget som muligt. [O.s.v.]

E.Sk. Jeg skal ikke undlade nærmere at efterhøre, naar Trykningen her virkelig bliver færdig og derom underrette Hr. Statsraaden.

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 10. Septbr. 1867.

Hr. Statsraad Stang!

Som et Tillæg til mit Brev af igaar tillader jeg at meddele, at jeg i Formiddag søgte og traf H.s Majestæt samt omtalte for ham, at man i Norge ønskede at trykke Unionscommitteens Arbeide samtidigt med Trykningen her i Sverige, hvortil H.s Majestæt tilkjendegav sit Bifald, med Tilføiende, at jeg kunde telegrafere det til Hr. Statsraaden. Dette sidste har jeg dog anseet ufornødent efter mit Telegram af igaar. Jeg har ligeledes i Formiddag ifølge Deres Ærede af 7de d.M. overbragt Excell. De Geer Hr. Statsraadens Lykønskning med hvad der hidtil er udrettet i Revisions sagen og tilføiet hvad De i Deres Skrivelse i den Anledning har yttret. De Geer bad mig bringe Hr. Statsraaden hans Tak for Lykønsningen og ytrede derhos, at han delte Glæden over hvad der hidtil var opnaet, og hvilket for en saa væsentlig Deel skyldtes Hr. Statsraaden, (hvilket da er vist og sandt i alle Maader). Han paaskjønnede den Imødekommen, der fra norsk Side var vist, og nævnte specielt Reglerne

om de diplomatiske Sagers Behandling som en Deel af Arbeidet, der derved var kommen til et antageligt Resultat.

Jeg glemte igaar at sige, at De Geer, naar Arbeidet er trykt, tænker at lade det komme i Boghandelen for en billig Priis og rimeligviis sende det om til Rigsdagens Medlemmer.

H.s Majestæt kunde idag ikke sikkert bestemme Dagen for næste norske Statsraadsmøde, da han imorgen skulde brændes igjen (formentlig med lapis infern) og ikke kunde vide, hvorledes han derefter vilde befinde sig; men antog dog, at han ialfald paa Mandag kunde holde Statsraad.

Saa vel Statsraad Haffner som jeg hilser.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Sept. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 7de, som jeg ved Statsraadsmødet blev hindret fra at besvare igaar.

Jeg kom ikke i afvigte Uge afsted til Laurvig, væsentlig af den Grund, at jeg ved at vente til henimod Maanedens Slutning har et Haab om at skulle faae min ældste Søn (Advocaten) til Ledsager paa Touren.

Deres Excellence vil allerede have erfaret, at Prinds Oscar kom hjem fra Gardermoen i Søndags. Jeg saa ham den følgende Formiddag og erfoer da, at han vil gaae ombord i Corvetten Nordstjernen, for med den at begive sig til Gothenburg, enten Løverdag Aften (den 14de) eller Søndag Morgen (den 15de). Han var ikke endnu bestemt paa hvilket af disse Alternativer han vilde vælge. I de Dage, han saaledes tilbringer her i Byen, amuserer han sig saa godt han kan deels med Udflugter i Omegnen (saaledes igaar til Frognersæteren) deels med at besee offentlige Indretninger og Samlinger. Han vil vise mig den Naade at indtage Middag i Stiftsgaarden paa Løverdag. Det siges, at han selv vil have en Middag i Palaiet imorgen.

Paa Forespørgsel har Statsraad Meldahl igaar ved Telegram underrettet os om, at man i Sverrig strax paabegynder Trykning af Unionscomitteens Arbeider, og at man trykker og offentliggjør ikke blot Comittees Udkast (eller rettere Forslag) og Motiver men ogsaa de over Comittees Møder førte Protocoller, altsaa ogsaa Herr Bildts Dissents.

Vi skride, som Følge heraf, ogsaa øieblikkelig til Trykning, som vil foregaae i samme Udstrækning som i Sverrig.

Fra Meldahl fik jeg iforgaars et Brev, der viser, at Sagen angaaende Sukkers Borttagelse fra Mellemrigslovens Bestemmelse om halv Told er bleven lykkelig tilendebragt i sammensat Statsraad den 3die sidstl. Svenskerne vilde derimod ikke gaae ind paa tillige at borttage Sukkersirup; men dette er heldigviis af liden eller ingen practisk Betydning.

Meldahl beretter i samme Brev, at han havde været ude hos H.M. paa Ulriksdal for at erhverve Hs. Mjsts. Samtykke til Forlængelse af Deres Excellences Permission, og at Hs. M. da, efter Meldahls Skjøn, ikke saae ganske rask ud men selv meente at skulle blive fuldkommen restitueret om tre Uger, en Forventning, som dog efter Livmedicus Lundbergs Udtalelse til Meldahl skal være meget langt fra at svare til de virkelige Udsigter. Samme Lundberg havde yttret, at der ialfald ikke kunde blive Noget af Norges-Reisen førend i Slutningen af October, om det da kunde blive tilraadeligt. Dog – dette har vel Meldahl allerede berettet Deres Excellence.

Til Slutning det Vigtigste. Da jeg under Deres Excellences Ophold her yttrede at ville skrive til Hans Majestæt den 14de d. M. om den bevidste Sag, stod jeg i den feilagtige Formening, at den 14de var en Torsdag, det vil sige den Dag i Ugen paa hvilken jeg i sædvanlig Tour tilskriver Hans Majestæt. Efter nu at have opdaget min Vildfarelse, udsætter jeg med at skrive til den 19de og skal da i Brev, adresseret til Stokholm, fremsende Gjenpart til Deres Excellence.

MELDAHL TIL STANG

Stockholm 16. Septbr. 1867.

Kjære Hr. Statsraad Stang!

Mit Telegram af idag vil have underrettet Hr. Statsraaden om at vi idag have havt Statsraad og at alle hidtil hidkomne Sager deri bleve bifaldende afgjorte med Undtagelse af Besættelsen af Chefsposten for Nedenæs Bataillon, hvilken Sag efter H.s Mstæts Bestemmelse blev udsat eller rettere forbigaaet, idet H.s Majestæt ikke havde Lyst paa den indstillede Capitaine Platou til Bataillonschef. Jeg formoder Kongen skriver eller lader skrive til Statsraad Wergeland i denne Anledning. H.s Mstæt udhævede Capitain Kjerulf af Christiansandske Brigade og Capi-

tain Gill ved Krigsskolen, især den førstnævnte, som meget dueligere til Posten end Platou, og jeg tør ikke sige, hvorvidt han, naar det kommer til Stykket, kan ventes at ville lade sig bevæge til at ansætte Platou i Posten. Kongens Helbredstilstand forekom mig at være temmelig uforandret. Efter hans Ytringer lod han fremdeles til at vente at det skulde komme til en Operation. Han troede ikke at kunne vente at blive rask igjen førend i Begyndelsen af November, men tænkte sig fremdeles at kunne komme til Norge i Løbet af November Maaned.

Jeg foranledigede idag Resolution om at Ombytningen mellem Statsraad Møinichen og mig skulde finde Sted i Løbet af første Halvdeel af October, hvorefter Statsraad Møinichen nærmere vil kunne bestemme Dagen for sin Hidreise. H.s Excell. Sibbern kommer ifølge det sidste Brev, som jeg for nogle Dage siden havde fra ham, hid paa Søndag. Statsraad Haffner reiser hjem til Norge iovermorgen efter sin Familie. Gardecompagniet kom tilbage hertil igaaraftes efter en heldig Reise. – Forøvrigt har jeg Intet at berette herfra, men sender mine bedste Hilsener.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 18. Sept. 1867.

Jeg maa bede venligen tilgivet, at jeg saa seent som nu frembærer min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens sidste ærede Brev af den 11te dennes. Det lider nu mot Afreisen herfra, og der er da altid en Uroe, som gjør, at man ikke kommer sig til at skrive. Paa Løverdage tage vi med Dampskibet til Gothenborg, og jeg ønsker blot, at vi maae blive nogenlunde begunstiget med Veiret. Efterretningerne om Fremgangen i vort «*fornyeede*» Huus have paa den sidste Tid lydt mere beroligende, og vi troede forvist, at vi kunde have taget lige derind med det samme; men ifølge et Brev, som jeg i Mandags modtog fra Kammerherre Schlytter, stiller Sagen sig betænkeligere, og han har, med Kjendskab til Forholdene, raadet til for Sikkerheds Skyld at søge et øieblikkeligt Tilflugtssted i et Hotel, hvilket vi da ogsaa agte at gjøre. Jeg haaber imidlertid, at vi ville finde Værelserne i 3die Etage i saadan Tilstand, naar vi komme, at vi snarest mueligt kunne forlade Hotellet. Var H.M., som oprindeligt paatænkt, kommen til Norge og bleven her til September Maanedes Udgang, vilde Vaaningen have været i en end mere fuldendt Tilstand

for os, naar vi vare komne tilbage; men saaledes som Forholdene nu ere, er jeg imidlertid meget taknemmelig for den Naadige Forlængelse, som jeg har faaet til den 21de September.

Siden Herr Statsraaden har udsat Deres Udflugt til Laurvig til Slutningen af Maaneden, ønsker jeg, at det smukke Veir, hvormed vi siden nogle Dage ere velsignede, maa vedvare endnu nogle Uger; thi Ulleberg ønsker vel at fremstille sig for Dem i Glandsen af fagert Solskin. Igaar kjørte vi ind en Deel Havre, og idag skjære vi af al Magt vort toradede Byg, der er blevet noget senere modent enn det sexradede, hvilket allerede er indkjørt. Turde vi vove at regne paa det smukke Veir endnu 8 à 10 Dage, vilde vi sikkerligen kunne faae alt vort Korn ind.

Fra Statsraad Meldahl har jeg modtaget de Efterretninger, som indeholdes i Herr Statsraadens Brev. Jeg troer visselig, at H.M. Selv endnu omgaaes med den Tanke at kunne komme til Norge ihøst, og kunde dette skee, uden at være meenligt for Hans Helbred, skulde jeg meget ønske det; men vi vide, at Vor Høie Herre er i Almindelighed noget sangvinisk i Sine Forhaabninger, og jeg for min Deel har ingen Troe paa nogen Reise i October eller senere.

Det Brev, som De omtaler, og som De vil afsende den 19de, vil ankomme til Stockholm den 21de og Dagen efter haaber jeg, om intet uventet skulde indtræffe, at være i Stockholm og vil da formeentlig den følgende Dag faae Anledning til at see H.M. Hvor meget bedre vilde det have været om et Ophold fra H.M.s Side i Christiania kunde have tilstedet Sagens mundtlige Overlægning der; men Forholdene maae tages som de ere, og jeg indseer fuldstændigen Vægten af de Grunde, der ikke tillade Sagens videre Udsættelse.

Af Aviserne har jeg seet, at Prinds Oscar under Sit Ophold i Christiania har gjort Alt, hvad en Prinds formaaer at gjøre.

Jeg kan ikke slutte mit Brev uden at bringe Herr Statsraaden min hjertelige Tak for Deres Velvillie under mit Ophold denne Gang i Norge, og navnlig for Deres Besøg hernede, og idet jeg beder om min Hilsen frembaaren for vore Herrer Colleger [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Sept. 1867.

Jeg tænker imorgen tidlig at tiltræde den længe omtalte Reise til Laurvig og har derfor gjort min Skrivelse til Hans Majestæt angaaende Spørgsmaalet Vergeland istand idag, skjønt den først vil blive afsendt imorgen, hvorfor den ogsaa kommer til at bære Morgendagens Datum. Jeg agter nemlig ikke at omtale for Hans Majestæt min Excursion til Laurvig, som dertil synes mig altfor ubetydelig; jeg kommer nemlig allerede tilbage paa Løvedag (den 21de). Nærværende Linier ville sandsynligviis ogsaa først komme til at afgaae imorgen, altsaa efter min Afreise; thi det er ialfald tvivlsomt, om Holst vil blive færdig med Afskrift af min Skrivelse til Hans Majestæt betimelig nok for at den skulde kunne sendes Deres Excellence idag.

Deres Excellence vil bemærke, at jeg i mit Brev til Hans Majestæt ikke har indladt mig paa nogen yderligere Argumentation med Hensyn til Hovedspørgsmaalet, nemlig om afgjørende Grunde kræve en Forandring i Statsraad Vergelands offentlige Stilling. Da det, som jeg begjærer, allene er, at min Frihed til at meddele Statsraad Vergeland min egen og, i fornødent Fald, mine Collegers Overbeviisning om hiint Spørgsmaal maa blive constateret, har jeg fundet det unødvendigt og paa den anden Side betænkeligt at indlade mig i nogen fornyet Drøftelse af hiint Spørgsmaal i sig selv, idet jeg, saavidt skjønnes, derved vilde have implicite erkjendt, at Opfyldelsen af min Begjæring var afhængig af, hvorvidt min Besvarelse af Hovedspørgsmaalet, i Henseende til Begrundelse og Resultat, kunde erkjendes fyldestgjørende – Noget, hvorom der vil kunne disputeres i det Uendelige. Egentlig talt skulde det synes overflødigt at fremsætte den Begjæring, hvorpaa Brevet gaaer ud; men efter den Stilling, hvori Sagen engang er kommen, har jeg dog anseet det forsigtigst, saaledes som af mig allerede under vor Samtale i Christiania forklaret. Med Guds Hjælp haaber jeg, at Hans Majestæt vil finde min Begjæring retmessig, om Han end vil forbeholde sig at handle efter sit eget Skjøn, saafremt det skulde komme derhen, at Hans egen høie Intercession paa et senere Stadium af Sagen maatte blive forlangt. – I den første Deel af Brevet har jeg henledet Hans Majestæts Opmærksomhed paa Vigtigheden af, at der paa den Maade, som Hans Majestæt maatte finde hensigtsmessig, bliver sørget for, at Generalmajor Michelet virkelig kommer til at afgaae iaar, idet nemlig hans Udtalelser til Flere

gjøre det sandsynligt, at han har forandret sin tidligere Beslutning derhen, at han nu først vil tage Afsked til Vaaren. Skjønt jeg selvfølgelig helst ønsker at være udenfor Affairen med Generalmajor Michelet, vil jeg dog ikke undlade at berøre for Deres Excellence, at saafremt Hans Majestæt maatte være i Forlegenhed for en convenabel Maade at faae Generalmajoren talt til Raison paa, saa skulde jeg maaskee gennem mit Bekjendskab til hans Søn, Politiemester Michelet, kunde løse Opgaven, selvfølgelig uden at omnævne Forbindelsen mellem denne Sag og Statsraad Vergelands paatænkte Udtræden af Statsraadet. Mistanke om en saadan Forbindelse vilde dog – jeg indrømmer det – kunne opstaae, netop som Følge af, at jeg fik med Sagen at gjøre, og af denne Grund saavelsom fordi jeg, som sagt, saare nødig vilde befatte mig med en Sag af denne Beskaffenhed, beder jeg deres Excellence ikke engang nævne hvad jeg her har berørt, medmindre det skulde vise sig uundgaelig nødvendigt for at afvæbne Indvendinger, som fra Hs. Ms. Side maatte blive fremsatte.

Veiret er her idag klart; men i den senere Tid kan det neppe i det Hele taget siges at have været gunstigt for Agrenes Modning. Jeg sigter selvfølgelig fornemmelig til Havreagrene, som i ikke særdeles lang Afstand fra Christiania endnu skulle findes heelt lidet fremskredne i Forhold til Aarstiden. Maae Gud give, at Landmanden ikke faaer en ny Anledning til at beklage sig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Sept. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 18de, som indløb under min Fraværelse paa den meget omtalte Reise til Laurvig, der omsidder gik for sig Torsdagen den 19de. Jeg vendte tilbage iforgaars med Dampskibet Moss, som i Nærheden af Valløe mødte Kronprindsesse Lovise, hvor Deres Excellence og Hendes Naade, Fru Sibbern vare ombord, efter hvad Ceremoniemester Holst, som et Øieblik efter kom ombord fra Valløe, berettede. Vi have saaledes været ganske nær hinanden for en stakket Stund.

Det glæder mig at erfare, at Deres Excellence har grebet det forstandige Partie at tage midlertidig ind paa et Hotel i Stokholm. Fugtige Bygninger er noget af det Fordærveligste, man kan faae at skaffe med –

det veed jeg af egen tidligere Erfaring. Ikke blot ere de virkelig skadelige for Sundheden, men dertil kommer end videre, at man gaar i en bestandig Ængstelse, fordi man forklarer ethvert Ildebefindende af den fugtige Bolig og saaledes aldrig føler sig tryk. Bliv derfor paa Hotellet, indtil Cancellie-Gaarden er grundig tør.

Paa Ulleberg fandt jeg Alt vel og hyggede mig godt i den halvanden Dags Tid, jeg tilbragte der. Baade min Svigerdatter og min Søn vare fuldt optagne med den Sysselsættelse, som Besiddelsen af en nylig indkøbt Eiendom altid skjænker, og forvissede om, at de der skulle komme til at indrette sig et hyggeligt Hjem – og dette er jo det Vigtigste.

Siig Meldahl, at et Brev fra ham til mig blev sendt ned til mig paa Dampfartøiet, just som det Torsdagen den 19de skulde lægge ud fra Bryggen. Jeg vovede ikke at tage Brevet med mig, da det maaskee kunde indeholde Noget, der krævede en eller anden øieblikkelig Foranstaltning. Jeg sendte det derfor ubrudt til Statsraad Bretteville med samme Bud, som bragte mig det. Bretteville har begaaet den Glemsomhed at drage til Drøbak i Løverdags (den 21de), uden at sende mig Brevet tilbage, og jeg er nu saaledes paa tredie Dag hjemkommen fra min Reise, uden endnu at vide hvad sammé Brev indeholder; thi Bretteville kommer først hjem i Eftermiddag Kl. 4. Jeg haaber imidlertid, at Brevet ikke kan indeholde Noget af større Vigtighed; thi ellers havde vel Bretteville sørget for, at jeg ikke saa længe blev ubekjendt dermed.

Mit forhen omskrevne Brev til Hans Majestæt, betræffende den bevidste Sag, afgik ganske rigtig herfra den 19de, og Deres Excellence vil forhaabentlig have modtaget en Afskrift deraf allerede ved Ankomsten til Stokholm. Sandsynligviis har Deres Excellence idag eller imorgen Anledning til at samtale med Hans Majestæt og jeg behøver ikke at sige, at jeg med stor Interesse, for ikke at sige Spænding, imødeser Beretning om denne Samtales Udfald. Jeg har for Øvrigt nogen Formodning om, at Samtalen ikke blot vil komme til at dreie sig om Spørgsmaalet V., men at Deres Excellence tillige vil erholde Udsigt over Eet og Andet, hvad den ydre Politik angaar, som kan komme til at give os Nok at tænke paa. Og saa meget mere spændt er jeg selvfølgelig paa at erfare Samtalens Indhold.

Med gjentagen Taksigelse for al mod mig under Deres Excellences Ophold i Norge og navnlig under mit Besøg paa Klosteret beviist Velvillie [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. sept. 1867 kl. 14.15.]

De med Designationer 17., 20de ankomne Sager idag bifaldende afgjorte. Nedenæs Battaillon udstod. Protocol imorgen. Jeg hidkom Mandag. Skriver iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Sept. 1867.

Uagtet Udsigten ved vor Afreise fra Værnø Kloster var saa lovende som mueligt – ikke et Blad rørte sig – havde vi dog en høist ubehagelig Overreise til Gothenborg, og vi vare mere søesyge end vi havde været, alt siden vi i en fordums Tid before Atlanterhavet. Vi kom ikke iland førend efter 4 om Morgen, og vi bestemte os derfor til at blive Dagen over i Gothenborg, og kom saaledes hid først Mandags Aften. Vort første Besøg var til det nye Huus, som var i en Ufærdigheds Tilstand, der nødte os til at tage Værelser i et Hotel. Vi have nu idag forladt Hotellet, og taget en midlertidig Vaaning paa nogle Værelser i et Huus paa Blasieholmen, og vi haabe om en 14 Dage senest at kunne indflytte i de øverste Værelser i vort rette Huus. Herr Statsraaden maa venligen tilgive at jeg under Uroen med Flytning, Visiter og tildeels Forretninger ikke har naaet at skrive tidligere, og at mit Brev idag ogsaa bliver ganske kortfattet. Da jeg havde hørt, at H. M. Formiddagen efter min Hidkomst vilde komme ind til Byen for at holde Svensk Statsraad, var jeg oppe for at gjøre min Opvartning. Jeg fandt at Hans Majestæt saae medtagen ud. Han er bleven mager og er bleven bleg og lang i Ansigtet. Han talte forresten trøstigen om sin Tilstand som et blot localt Onde. Det var dengang forudsat, at Operationen, under hvilken Han agter at tage Chloroform, skulde finde Sted paa Løverdag, og at Indflytningen skulde foregaae som imorgen; men til Følge af en Forkjølelse, som Dronningen har faaet, og som gjør det raadeligt for Hendes Majt. at holde sig inde et Par Dage, skeer Indflytningen først paa Løverdag, hvilken har foranlediget Operationens Udsættelse til Mandag. Kongen talte selv bekymringsløst om denne, men Han var forberedt paa *efter* samme at maatte holde Sengen i 10 à 12 Dage, og nogle Uger derefter at

holde sig stille paa en Sopha, for at give Saaret Tid til at læges. Det er en Fistel i «anus», og det kan saaledes blive en dybtgaaende Operation, da den maa tages til Roden. – Kongen talte med Livlighed om Indtrykkene fra sin Reise. Han var overalt bleven vel modtagen; men Han havde fundet den politiske Tilstand yderst spændt, og Han havde medbragt det Indtryk, at en Krig mellem Frankrig og Preussen var saagodtsom uundgaaelig, Keiser Napoleon skulde ønske at bevare Freden, men Stemningen i Frankrig var høist ophidset, og i Preussen raadede en Foragt for international Ret og en Erobringsaad, der om den ikke blev standset men fik sprede sig videre, skulde om kortere eller længere Tid sætte mindre Staters Fremtid i Fare. Kongen yttrede, at det i Tilfælde skulde blive saagodtsom ugjærlig for os at bevare Neutralitet, og mit Indtryk var, at Han, for Sin Deel er afgjørende stemt for at slutte sig til Frankrig. Vi vide imidlertid, at H. M. er let tilbøielig til at betragte Krigen som forestaaende, og jeg vil lade Høistsammes Bedømmelse i denne Henseende staae ved sit Værd. Grev M-m, som jeg har talt med, anseer ikke Forholdene i samme Grad faretruende. Efter at have indledende omtalt den politiske Stilling, sagde H. M. at Han havde faaet et Brev fra Herr Statsraaden, hvis Indhold ikke syntes at behage Ham. Jeg kjendte dette fra den Afskrift, jeg ved min Hidkomst havde modtaget, og hvorfor jeg aflægger min bedste Tak, uden at jeg naturligviis fandt Anledning til at omtale for H. M., at Brevet var mig bekjendt. Kongen yttrede, at det under nærværende Omstændigheder, da det mueligens kunde blive Spørgsmaal om til Vaaren at mobilisere, vilde være høist uklogt af ham, at bytte om Chef for Armee Departementet. Han kjendte Forholdene bedre end vi; Han kunde ikke hindre, at der taltes til Statsraad W. i den Aand Herr Statsraaden havde skrevet; maaskee kunde det være klogt af W. at søge sin Afsked; men det var H. M.s uforanderlige Bestemmelse – dette betonedes endogsaa meget stærkt – dertil at nægte Sit Bifald. Jeg tog mig den Frihed at fæste H. M.s Opmærksomhed paa at Overbeviisningen i modsat Retning kunde være lige *uforanderligen* rodfæstet. H. M. betonedes lige stærkt sin Beslutning, og vilde ikke indrømme, at der var nogen paatrængende Anledning til Forandring. Han yttrede forøvrigt, at det var Hans Agt fuldstændigen at udtale sig i et Brev til Herr Statsraaden, og indtil dette er skeet, beder jeg altsaa, at mine Meddelelser maa forblive strictissime mellem os, og kun betragtes som foreløbige Forkjendinger. Jeg tvivler imidlertid paa, at, optagen som H. M. for Tiden er af Tanken om den

ubehagelige forestaaende Operation, der vil blive sendt Herr Statsraaden *noget Brev, inden* denne Begivenhed, og strax efter vil H.Ms. Senge-
liggen ogsaa formodentlig forhindre Tilblivelsen af et Brev. Man maa
altsaa med Taalmodighed *afvente* den omtalte eventuelle Meddelelse, og
da H. M. yttrede, at det var Høistsammes Agt at lade paasee, at
General Michelet ikke forhaler sin Afskeds Ansøgning udover dette Aar,
er intet i Virkeligheden tabt ved en Venten, som desuden er nødtvun-
gen. Jeg faaer nu ikke nærmere Tid til at gjøre Rede for min Samtale
med Kongen, hvilken heller ikke var lang. I Betragtning af Omstændig-
hederne bad jeg H. M. om at vi maatte faae Statsraad i denne Uge,
hvilket ogsaa bevilgedes til idag. Ved en Meddelelse jeg igaar fik fra Exc.
M-m om de Ordens Udnævnelser der af H. M. ere foretagne under
Reisen, fik jeg en sorgelig Bekræftelse paa en Udnævnelse, som jeg
rygteviis har seet omtale, nemlig Kammerherre Bauditz til Com. af
St. Olafs Ordenen. Ordener veie saalidet nu mere, at det vel kan gjøre
føie til Sagen, paa hvem de hænges, men der er dog ved denne
Udnævnelse en intensiv Stank (Gud forlade mit Udtryk) (Behold det
ganske for Dem selv) som har gaet mig til Marv og Been. Jeg kunde
heller ikke idag afholde mig fra efter sluttet Statsraad at yttre for H. M.
hvor lidet værdig jeg fandt ovennævnte Herre til den givne Udmærkelse.
H. M. fandt i sin Viisdom, at han var vel saa egnet som flere andre, og
at han havde foræret tre Arabiske Hingste til vore Stutterier!! H. M.
syntes forresten lidet om mine Bemærkninger, og forlod os med en vis
Hastighed. – Vi faae vel nu ikke Statsrad paa nogen Tid, da H. M. naar
Høistsamme bliver liggende efter Operationen, vistnok maa lades gan-
ske i Roe. Gud give, at Operationen maa gaae vel over! Den er dog altid
forenet med en vis ængstelig Fornemmelse.

Jeg naaer ikke mere, da Posten skal afsted. [O.s.v.]

Jeg føler mig mindre end vel siden min Tilbagekomst, og den
uhyggelige Tilstand, hvori vi befinde os bidrager hertil.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Sept. 1867.

Igaar saa langt ud paa Eftermiddagen, at Adgangen til at faae Breve
afsendte med Posten til Stokholm allerede var forbi, traf den Russiske
Generalconsul Herr Mechelin mig paa Gaden, efter forgjæves at have

søgt mig andetsteds. Han fortalte, at han var staaen op af sin Seng, hvor han havde ligget formedelst Forkjølelse og i Feber, allene for at nedskrive og personlig overbringe mig det hermed følgende Brev, i hvilket han, som Deres Excellence vil see, forklarer, at man, idetmindste efter en navnkundig Fransk Forfatters Mening, skal være paa gal Vei, naar man vil helbrede Hans Majestæt Kongen fra det Onde, hvoraf han forudsættes at lide, ved en Operation, hvorimod en ganske simpel Medicin til indvortes og en Salve til udvortes Brug skulde være det rette Middel. Deres Excellence vil af Brevet see, at han deri anholdt om hvad han ogsaa mundtlig begjærede, at jeg skulde telegraferer til Stokholm for at faae standset Operationen, saafremt denne endnu ikke var udført, og Opmærksomheden henledet paa den af den oven omhandlede Franske Forfatter anbefalede Cuurmethode. Jeg erklærede ham, at jeg ikke herpaa vilde indlade mig, men lovede at foretage, hvad herved skeer, nemlig med Posten saa hurtigt som det lod sig gjøre at tilstille Deres Excellence hans Brev. Det oven omhandlede Skrift af en Fransk Forfatter kan maaskee være en gedigent og grundigt Værk; men i saa Fald kan det vel med Sikkerhed antages, at Skriftet, hvoraf allerede 12te Oplag i 1864 skal være udkommet, eller ialfald den i samme udviklede Anskuelse om den rette Cuurmethode for Hemorhoidal-Tilfælde er kjendt af de oplyste Læger, til hvem Omsorgen for Hans Majestæt under hans nærværende Sygdom er betroet. Maaskee er Skriftet, som saa mange andre medicinske Skrifter, et Markskriger-Arbeide; og i saa Tilfælde vilde der være saa meget mindre Grund til at holde det frem for de nysnævnte Læger. Deres Excellence vil saaledes uden Tvivl bifalde, at jeg ikke indlod mig paa den af Herr Mechelin begjærte Telegrafering. Derimod har jeg anseet det for en i ethvert Fald uskadelig Forføining at oversende hans Brev til Deres Excellence. Skulde Operationen, naar Brevet kommer til Stokholm, allerede være foretaget, hvilket vel er det sandsynligste, kan Deres Excellence jo uden videre sende mig Brevet tilbage. I modsat Fald kan Deres Excellence jo tale med Doctor Lundberg om Sagen, hvoraf ingen Skade kan følge, naar det skeer paa en Maade, der ingen Opsigt vækker.

Af Deres Excellences telegram af igaar seer jeg, at jeg først kan vente Brev iovermorgen tidligt. Jeg er i høi Grad spændt paa at erfare dets Indhold.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. September 1867.

Strax efter at have sendt mit sidste Brev af den 25de modtog jeg Herr Statsraadens ærede og venlige Brev af den 23de, hvorfor jeg aflægger min bedste Taksigelse. Havde jeg ahnet, at vi i Nærheden af Vallø havde været saa nær hinanden, som jeg nu erfarer af Brevet, skulde jeg vel have stillet mig paa Udkig for om mueligt at faae et glimt af Herr Statsraaden. Ved Indløbet til Gothenborg passerede vi Exc. Toll, hvor Fru Amélie Due var ombord; men heller ikke ved dette Tilfælde havde jeg nogen Tanke om at jeg havde en kjær Slægting i Nærheden.

Det var da ikke lang Tid, Herr Statsraaden kunde offre paa Besøget hos Deres Søn og Svigerdatter; men det maa dog have været glædeligt at medtage Indtrykket af at den nye Eiendom eier de fornødne Betingelser for at kunne dannes til et hyggeligt Hjem.

Hilsenen til Statsraad Meldahl er bleven fremført. Det omhandlede Brev skulde intet have indeholdt, der krævede Svar, – nogle som Herr Statsraaden nu allerede forlængst vil have erfaret ved Gjennemlæsningen af selve Brevet.

Herr Statsraaden siger, at De har nogen Formodning om at den Samtale, som De forudsætter at jeg vilde have med Kongen, ikke blot vil komme til at dreie sig om Spørgsmaalet V. men ogsaa om andet, hvad den ydre Politik angaaer, som kan komme til at give os nok at tænke paa. Kongen sagde mig, at Han inden Statsraad Haffners Afreise havde talt med denne, og at Han havde paalagt ham at sige Statsraad Wergeland, at H. M. ønskede underhaanden at erholde et Overslag over hvad Mobiliseringen af en Troppe Styrke af 14,000 Mand vilde koste for vort Vedkommende. Jeg antager, at Statsraad Haffner har gjort Herr Statsraaden bekendt med hvad H. M. har behaget at yttre for ham, og Deres Formodning om, at H. M. i Samtalen med mig ogsaa vilde vedrøre den ydre Politik har besandet sig, efter hvad De vil have erfaret af mit sidste Brev. Kongen syntes gjennemtrængt af Overbeviisningen om at den nuværende Spænding mellem Frankrig og Preussen skulde lede til et Brud, der, om det ikke skeede i Aar, dog ikke vilde kunne forhales udover næste Vaar. Han yttrede, at Han nøie kjendte til Stillingen, men at de Meddelelser hvortil Han støttede Sin Kundskab, vare Ham betroede paa en saadan Maade, at Han var hindret fra for Tiden at omtale dem. Maaskee om en Maaned, tillagde Han – vilde

Han faae Raadighed derover, maaskee blev det først senere. Om Han, hvor Han i Sommer havde været, hvad enten i Paris eller i Berlin, var bleven «*fjasad för*», saa var det fordi vi *behøvedes* i blivende Combinationer, og dette vidnede om at Neutralitet fra vor Side vilde være høist vanskelig, for ikke at sige umuelig, at bevare. England, troede Enhver, vilde komme til at holde sig udenfor en blivende Conflict, og det gamle Forbund med denne Magt kunde Keiser Napoleon ikke regne paa. Han havde derfor vendt sine Øine mod Østerige og tildeels Sydtydskland, og Kongen havde efter Mødet i Salzburg haft Brev fra Keiser Napoleon, hvoraf fremgik, at denne havde været yderst tilfreds med Resultatet af sin Reise. Vilde det blive mueligt at bevare vor neutralitet mod Trykket af en Fransk Flaade i Østersøen, med en Landgangs Styrke af 40,000 Mand ombord? Dette troede Han ikke, paa samme Tid som Han *syntes* at have sat sin Hu til rundelige Subsidier til Gjengjæld for eventuel Deeltagelse. Saalænge den politiske Stilling i Europa befinder sig i sit nuværende Stadium af Ubestemthed og saalænge H. M. forbeholder for sig selv den nærmere Kjendskab til Forholdene, finder jeg, at det er uden Nytte at indgaae i en Discussion om hvad som fra vor Side bør gjøres eller ikke gjøres, uagtet min ringe Tanke er den, at Neutralitet er det Partie, vi bør tage, og at vi bør søge at være forberedte paa at opretholde denne mod ethvert Tryk. H. M. indrømmede desuden Selv, at Forholdene kunne komme til i Virkeligheden at udvikle sig anderledes end Han forudsætter. Men selv denne Tilstand af Uvished og den deraf følgende Mangel paa Adgang til at indgaae i en alvorlig Overlægning om blivende Forholde har efter min Tanke sin store Fare. Vi vide, altfor vel, at H. M. ikke har den ønskelige Følelse af Tillid eller Samstemmighed for sin Udenrigs-Minister, og Resultatet deraf frygter jeg for lettelig bliver det, at Han Selv søger at lede sin udenrigske Politik gennem de Canaler, som han paa egen Haand vælger. Misligheden heraf er paa-tagelig, og Følgen kan let blive, at man, i *Tilfælde*, overrumples af Begivenheder, paa hvilke man ikke har kunnet forberede sig. Kongen troede ikke, at den Preussiske Henvendelse til Danmark for en blivende Ordning af det Slesvigske Anliggende er skeet i anden Hensigt end for at lede Danmark ind i nye Forviklinger. I Berlin lød det, at hvad som er vundet med Preussiskt Blod, er ogsaa, og maa ogsaa blive, Preussiskt. Der manglede ikke, under Opholdet der, paa *Vink* om at en naturlig Udvidelse maatte føre det Preussiske Herredømme til Skagen, og Øerne kunde da falde til Sverige, ihvorvel man afholdt sig fra *directe* Antydning

i saa Henseende. Som jeg nævnte i mit sidste Brev, har Kongen faaet et dybt Indtryk af det i Preussen raadende Overmod, og han yttrede endogsaa, at «var Han en Preusser, vilde Han blive en Robespierre». Denne Følelse i Forbindelse med de Sympathier Han havde medbragt fra Paris øver vist en stærk Indflydelse paa Retningen af den Politik, Han for sig selv har opgjort. Hvad som er det Sikke er, at Han troer paa Krigens Uundgaaelighed, og dette vil Han have fremhævet som en Grund til at ingen Forandring for Tiden foregaaer i Armee Styrelsen. Han fremkastede nemlig den Yttring, at om det viser sig henimod Vaaren, at Krigen i Europa kan undgaaes, vilde Han have mindre Betænkelighed mod en Forandring, om man da fremdeles holder paa en saadan. Jeg gjentager hvad jeg yttrede i mit sidste Brev, at for Tiden intet andet er at gjøre end at afvente det Brev, som H. M. er tilsinds at tilskrive Herr Statsraaden. Inden Operationen er foregaaet og de første Følger deraf er overstaaede, vilde det være utjenligt i flere Henseender at trænge paa Sagen, Uagtet Kongen tilsynelatende er bekymringsløs med Hensyn til Operationen, er Han dog nok ikke i Virkeligheden ganske uden Ængstelighed, og den Udsættelse, der fra Tid til anden er skeet, tyder hen paa, at Han gruer sig for den – og dette ikke uden Grund, thi den er smertefuld og Følgerne ere langvarige.

Løvenskjold var oppe hos mig idag. Han reiser imorgen overland til Christiania, og siden han har været jevnlig sammen med Kongen, vil Herr Statsraaden af ham kunne faae nærmere Oplysninger om Høist-sammes Tilstand. Capitaine Dahll, som ogsaa har været herinde, vender ligeledes imorgen tilbage til Christiania, men tager Søveien fra Gothenborg. Prinds Oscar ventes ikke tilbage endnu paa en 14 Dage, men jeg veed, at Exc. Mandeström har skrevet Ham til, at det kunde være Anledning for Prindsen til at paaskynde Sin Tilbagereise i Betragtning af den forestaaende Operation. Dette er en simpel Forsigtighed, da man ikke kan vide, hvormeget Kongen vil blive angreben af Operationen i den første Tid efter dens Udførelse. Jeg veed ikke andet end at Mandag fremdeles er fastsat for Udførelsen. Jeg beder om at disse Meddelelser maa blive mellem os [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Septbr. 1867.

Idag Morges havde jeg den Ære at modtage det Brev fra Deres Excellence, som jeg i flere Dage med Spændig har imødeset, og jeg iler med at aflægge min bedste Taksigelse derfor. Jeg seer af Deres Excellences Beretning om den stedfundne Samtale med Hans Majestæt, at Høistsamme neppe med udtømmende Fuldstændighed har forklaret for Deres Excellence vor, eller ialfald Hans Majestæts, Position med Hensyn til et muligt Fredsbrud til Vaaren mellem Frankrig og Tydskland. Af Statsraad Haffner har jeg nemlig erfaret, at Hans Majestæt, da Haffner før sin Afreise fra Stokholm var ude paa Ulriksdal for at forhøre, om Hans Majestæt havde Noget at befale i Anledning af Haffners Reise til Norge, havde paalagt ham at anmode Vergeland og Manthey, hver for sit Departements Vedkommende, at gjøre Opgave over hvad en vis militair Styrke tillands, som Hans Majestæt med Nøiagtighed angav, og ligesaa hvad en vis Søstyrke, der ligeledes med Nøiagtighed blev angivet, vilde koste at holde udrustet per Maaned, idet Hans Majestæt havde forklaret, at Han var kommen overeens med Keiser Napoleon om, at Sverrig og Norge, naar Krigen mellem Frankrig og Tydskland udbrød til Vaaren, skulde stille visse bestemte Contingenter tillands og tilsøes, hvilke skulde betales ved Franske Subsidier. Det Svensk-Norske Armeecorps skulde – saavidt jeg har forstaaet, i Forening med et Dansk – benyttes til at tage Preusserne i Flanken, medens den Franske Armee tog dem i Fronten. Hans Majestæt havde specielt forklaret, at han havde faaet et Brev fra Keiser Napoleon efter dennes Hjemkomst fra Salzburg, hvori denne havde yttret, at han maatte indskrænke sig til at skrive i Korthed, da han stod i Begreb med at afreise til Biaritz, men at han dog vilde sige saa meget, at Udfaldet af Mødet i Salzburg havde været tilfredsstillende og at det for Øvrigt maatte have sit Forblivende ved hans (Keiser Napoleons) og vor Konges Aftale – det vil sige den ovenanførte. Hans Majestæt havde fremdeles yttret, at han ikke nærede Frygt med Hensyn til Repræsentationerne i Sverrig og Norge, naar Frankrig gav Subsidier og der saaledes ikke for vort Vedkommende var Spørgsmaal om Penge.

Haffner har, efter sin Ankomst til Norge, udført sit Ærinde til Vergeland og Manthey og, saa snart see kunde efter min Tilbagekomst fra Laurvig, gjort mig bekendt med hvad jeg ovenfor har berettet,

hvilket for Øvrigt ikke af Kongen var ham paalagt men som Haffner dog antog, som en Selvfølge, at have været Kongens Mening. Jeg har anset det for min Pligt at underrette Deres Excellence om Foransførte. Jeg nærer ikke Tvivl om, at Hans Majestæt vil rykke frem til Deres Excellence med alt det samme, som Han har meddeelt Haffner, og formoder, at naar det ikke allerede er skeet under den med Deres Excellence stedfundne Samtale, er Grunden den, at Tiden har været knap og at Hans Majestæt maaskee heller ikke har havt Lyst til at rykke ud med Alt, hvad der vedkom Sagen, i den første Entrevue med Deres Excellence. Men hvad jeg indstændig maa anholde om, er at hvad jeg her har meddeelt Deres Excellence, *forbliver strictissime mellem os*, indtil Deres Excellence maatte erfare det fra anden Kant, og *at det overhovedet ikke bliver bekjendt for Nogen, at det er fra Norge eller Norsk Mand*, at Deres Excellence har modtaget ovenstaaende Underretning. Jeg afholder mig idag fra at anstille nogen af de mange og alvorlige Reflectioner, hvortil det Ovenomhandlede visselig giver Anledning, for strax at gaae over til Spørgsmaalet V.

Ogsaa hvad dette Spørgsmaal angaaer har jeg Noget at berette, som sandsynligviis vil forundre Deres Excellence, nemlig at jeg allerede har modtaget det Brev fra Hans Majestæt, som Høistsamme havde yttret for Deres Excellence at ville tilskrive mig men som Deres Excellence – visselig med megen Plausibilitet – antog, at jeg ikke vilde komme til at modtage før om flere Uger. En halv Time efterat jeg havde modtaget Deres Excellences Brev, bragte Postbudet mig nemlig et Brev fra Hans Majestæt, som mangler Datum men sees at være afgaaet fra Stokholm den 25de, altsaa samme Dag som Deres Excellences. Brevet, der er affattet i en Tone, hvis Venlighed og Humanitet efter Omstændighederne ordentlig har rørt mig, udvikler i korte og kraftige Sætninger, hvorledes Statsraad Vergelands udtræden af Statsraadet under de sandsynligviis forestaaende politiske Forhold, efter Hans Majestæts Anskuelse, er en Umulighed, og indeholder for Resten de samme Erklæringer om hvad Hans Majestæt, i Tilfælde, vil gjøre, som Høistsamme, efter Deres Excellences Beretning, allerede havde afgivet under Samtalen med Deres Excellence. Jeg haaber at skulle imorgen kunne sende Deres Excellence en Afskrift af Hans Majestæts Brev. Min Overbeviisning, at en Forandring i V.s Stilling er nødvendig, er ikke undergaaet nogen Forandring, og Hans Majestæt tager ganske sikkert fejl, naar Han troer, at Han under den Eventualitet, Han har for Øie, nemlig at vi skulle komme at deeltage i en Krig, vil have mindre Behov for en Krigsminister med fuld

og usvækket Tillid end under fredelige Forhold. Sagen forholder sig uidentivl ganske modsat. Men hvorom Alting er, saa faaer man nu lade Hans Majestæt have Roe under Høistsammes Sygdom, jeg mener, indtil Hans Majestæt er kommen nogenlunde til Kræfter igjen efter Operationen, som jo skal foregaae i Overmorgen. Maae Gud holde sin beskyttende Haand over Hans Majestæt, som altid bliver mig personlig kjærere og kjærere, hvor meget jeg end har at indvende mod Hans Anskuelser og derpaa byggede Optræden i flere Stykker. Som sagt – imorgen skal jeg forhaabentlig kunne sende Deres Excellence en Afskrift af Hans Majestæts Brev. Lad mig snart høre fra Deres Excellence baade om hvad Deres Excellence nærmere maatte erfare om de politiske Forhold og Deres Excellences Tanker om dem og om Spørgsmaalet V.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Septbr. 1867.

Hoslagt giver jeg mig den Ære at fremsende en underdanigst Skrivelse fra mig til Hans Majestæt Kongen tilligemed en Afskrift deraf. Deres Excellence vil af denne Afskrift see, at Skrivelsen allene indeholder Taksigelse for Hans Majestæts sidste Brev og Forklaring om, at jeg for det første vil undlade at besvære Hans Majestæt med nogen underdanigst Skrivelse fra min Haand. At jeg tillader mig at sende det til Hans Majestæt adresserede Brev til Deres Excellence istedetfor at fremsende det directe, dertil er Grunden den, at Deres Excellence vil have Anledning til at erfare, naar et brev af et saa vidt uskyldigt Indhold som mit bør kunne gives Kongen til Gjennemlæsning, efterat Høist-samme har været underkastet den Operation, som efter Deres Excellences Brev af den 25de skal foregaae imorgen. Det har været mig i Tankerne indtil videre ganske at undlade at erkjende Modtagelsen af Hans Majestæts Brev og at takke derfor, nemlig saalænge indtil Correspondance med Hans Majestæt i sædvanlig Orden passende kunde gjenoptages; men jeg har ikke kunnet finde en saadan Fremgangsmaade respectfuld nok.

I mit Brev af igaar til Deres Excellence forglemte jeg uidentivl, ved at omtale Kongens Yttringer til Statsraad Haffner, at tilføie, at Hans Majestæt havde begyndt Samtalen med at forklare, at det var Hans Agt at forene Marine-Commandoen med Statsraads-Posten for Marinen og

at Haffner skulde overtage begge Dele, hvilket altsaa betyder, at de Tanker, Hans Majestæt synes at have næret om en Personal-Forandring i Chefskabet for Marinen, nu ere opgivne. Haffner havde ogsaa forstaaet det saa.

Da jeg ikke bør betvivle, at saadan Overenskomst, som af Kongen for Statsraad Haffner opgivet, er af Høistsamme truffen med Keiser Napoleon under Opholdet i Paris, er det selvfølgelig af stor Interesse at erfare, om Hans Majestæt enten før sin Afreise eller senere har havt nogen Raadslagning med sine Svenske Raadgivere og navnlig med Manderström og De Geer om Sagen, eller om Han kun har fulgt sin egen Indskydelse eller idethøieste confereret med Nogen af dem, som fulgte Ham, og isaafald vel fornemmelig med Herr Bildt. Hvorledes Sammenhængen er hermed og hvorledes overhovedet Sagen betragtes af Hans Majestæts Svenske Raadgivere, derom er vel Deres Excellence saa god at underrette mig, saasnart Omstændighederne gjøre det muligt. Det er i Sandhed et stærkt Stykke, hvis en ny Skodsbergs-Aftale nu atter har fundet Sted, hvilket, efter hvad jeg har tilladt mig at berette, desværre vel ikke bør betvivles. Saavidt jeg har forstaaet, er Aftalen dog kun at betragte som noget Eventuelt, nemlig for det Tilfælde, at Frankrig og Tydskland komme i Haarene paa hinanden, en Eventualitet, der altsaa ikke er betragtet som afgjort men dog fra begge Sider anset som sandsynlig. Skulde det Slesvigske (rettere Nordslesvigske) Spørgsmaal i Løben af Høsten eller Vinteren blive afgjort mellem Danmark og Preussen, vilde der vel mangle enhver Pretext til at drage os ind i en Krig, som til Vaaren maatte udbryde mellem Frankrig og Tydskland. Men Sagen er, at hvis Keiser Napoleon vil have Krig til Vaaren eller skjønner, at han ikke kan standse Frankrigs Begjær efter Krig, saa sørger han nok for, at det ikke forinden kommer til nogen Afslutning mellem Preussen og Danmark; thi den sidstnævnte Magt turde være kun altfor villig til blindt at kaste sig i Frankriges Arme.

Hoslagt har jeg den Ære at fremsende Afskrift af Hans Majestæts Brev til mig af den 25de Septbr. Deres Excellence vil deraf see, at Hans Majestæt omtaler Krig mellem Frankrig og Tydskland vistnok kun som en Eventualitet men som en Eventualitet, der med en overveiende Sandsynlighed lader sig forudsee, og at han omtaler vor Deeltagelse i Krigen ikke som afgjort eller aftalt men som fordeeltigere end Neutralitet, naar vi kunne opnaae «Fordeler og Medel». Ved det sidste Udtryk forstaaes vel Penge-Subsidier; men hvad forstaaes ved Fordeler? Om

noget udvidet Land-Omraade kan der vel ikke for noget af de forenede Riger være Spørgsmaal. Hvori skulle da vore: «Fordeler» bestaae? Jeg skjønner ikke, at der kan gjættes paa Andet end en politisk Sammenknytning med Danmark. Men Tiden vil vel afsløre, hvad der endnu er dunkelt.

Hvad Spørgsmaalet V. angaaer, har jeg bestemt mig til at lade Sagen fuldkommen urørt saa længe indtil Kongen kan forudsættes atter at være forretningsdygtig, hvilket vel vil kunne antages fra det Tidspunct, da Han maatte være begyndt paa Nyt at holde Statsraad. Jeg er betænkt paa *da* uden videre at udtale mig for Statsraad Vergeland og strax derpaa at meddele Kongen, at det er skeet, Udfaldet deraf og en fornyet Motivering af Stillingens Krav. Er Deres Excellence enig i denne Fremgangsmaade eller hvad er Deres Excellences Tanke? Meddeel mig dette jo før jo heller.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29 Sept. 1867.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens ærede Brev af 26de dennes, tilligemed den indlagte Skrivelse fra den hæderlige og velmenende General-Consul Michelin. Jeg har ikke fæstet mig mere ved Indholdet af denne Skrivelse end Herr Statsraaden synes at have gjort, og beklageligt skulde det i Sandhed være, om de Læger, der have at behandle H.M. ikke skulde kjende til hvad der er udtaget af et *12te Oplag* af en medicinsk Afhandling, saafremt denne overhoved er af den Betydning, som Herr Mechelin troer. Da jeg imidlertid, forøvrigt, ønskede at tale med Livmedicus Lundberg, søgte jeg ham idag Morges tidlig, uden dog at kunne træffe ham. Jeg efterlod intet Kort, da jeg agtet at søge ham senere paa Formiddagen. Under Løbet af denne kom Professor Malmsten op til mig, for at undersøge min Tilstand efter Hjemkomsten. Jeg greb da Leiligheden for at tale med ham om Kongens Befindende og den forestaaende Operation, hvilken Malmsten ved en tidligere Leilighed havde sagt mig var *nødvendig*. Dette havde han allerede udtalt, da han saae Kongen i Paris. Jeg omtalte da for Malmsten, hvad der var skrevet om den Lebelske Cuur, hvortil han yttrede, at dette forstod de Læger, der behandlede Kongen, bedre, og at det var nødvendigt at foretage Operationen, med Hensyn til hvilken han ikke

syntes at nære nogen Ængstelighed. Jeg maa dog bemærke, at Malmsten ikke har været tilkaldt for at medvirke i Behandlingen. En Times Tid efter kom Livmedicus Lundberg op til mig. Han vidste ikke, at jeg havde været der paa Morgen, men søgte mig, fordi han ønskede at tale med mig. Han oplæste for mig et Telegram, som han igaar Aften havde modtaget fra Livmedicus De Besche, og hvori denne, forudsættende at Operationen, – som tidligere bestemt – havde fundet Sted igaar, udbeder sig at erfare dens Udfald, og derpaa tillægger: Svenske Collegers Opførsel findes at være saarende mod Norge. Herpaa havde Lundberg svaret, at Indflytningen fra Ulriksdal havde fundet Sted igaar, og at Operationen var udsat til Mandag. Han tilføier: «Resten af det modtagne Telegram *ubegribeligt*». Han yttrede derhos for mig, at det ikke et Øieblik havde faldt ham ind, at der i et Tilfælde som dette, hvilket han ikke fandt fremstillende alvorlige Symptomer, kunde være Spørgsmaal om at tilkalde de Norske Livlæger. Han havde, siden der var Spørgsmaal om *Kongen*, begjært at Operationen skulde foretages af Dr. Santeson, der som Chirurg kan sættes ved Siden af den dygtigste; havde det været en anden end *Kongen* vilde Lundberg uden videre selv have foretaget Operationen. *Kongen* selv havde ønsket, at Lundberg skulde gjøre det; men Han havde maattet give efter. Allene af den Grund, at H. M. ikke burde bibringes nogen ugrundet Forestilling om at der var noget betænkeligt paafærde, burde man vogte sig for at tilkalde flere Læger. De Besche havde nok selv været her i Sommer inden *Kongens* Afreise, og Lundberg havde da henstillet til ham nærmere at undersøge *Kongens* Helbredstilstand; men De Besche skal ikke have troet at dertil var nogen Opfordring for ham. Lundberg beskrev derefter for mig hvorledes *Kongens* Tilstand var. Allerede tidlig paa Sommeren havde *Kongen* en Hermorrhoidal-Tag, der havde generet ham, og som havde forværret sig under *Kongens* Deeltagelse i Leirøvelserne. Den var bleven toucheret i Vichy. Efter Lundbergs Sigende havde H.M., med Undtagelse af et Par Uforsigtigheder, iagttaget al Forsigtighed, saavel under Opholdet i Vichy som under Reisen senere. Ligeledes var dette skeet efter Tilbagekomsten til Ulriksdal, og den opkomne, saakaldte fissure viiste allerede de bedste Tegn til at læge sig, hvilket endnu vedbliver. Men ved Siden af denne «fissure» har der viist sig at være en Fistelgang, yderst fiin og forhabentlig ikke dyb; men det er *denne* der kræver Operationen. Han nærde ikke nogen Frygt for denne. *Kongen* havde ønsket at blive chloroformeret, og i Almindelighed er dette en simpel

Sag. Hvorledes dette vilde virke paa enhver speciel Patient, kunde dog man paa Forhaand ikke vide, man kunde ikke gjøre andet enn forsikre sig om Stoffets ypperlige Beskaffenhed. Han haabede at alt skulde gaa vel, og hvad som i dette Tilfælde vakte en Fornemmelse af Ubehagelighed var allene at Patienten er Kongen Selv. Her i Byen har der været allehaande foruroligende, men ugrundede, Rygter om H. M. Tilstand; Lundberg forudsatte, at der maaskee af samme Grund kunde herske en Uroe hos Almeenheden i Norge, og at Livmedicus De Besche, delende denne Uroe, har fundet det ilde, at ikke norske Læger ere blevne tilkaldte. Lundberg troede, at om H. M. havde været i Norge og altsaa under Norsk Livlæges Behandling, denne for et Tilfælde som nærværende, ikke vilde have fundet nogen Opfordring til at tilkalde Svensk Læge. Han kunde ikke skjønne at Hensynet til H. M.s Egenskab af Unions Konge var egnet til at strækkes saalangt i sine Fordringer, navnlig ogsaa af den Grund, at H. M. ønskede at betragte Sagen som mindre betydelig, og ikke burde foruroliges af store Foranstaltninger. Lundberg anførte alt dette, ikke for paa nogen Maade at beklage sig *for mig* over sin Collega De Besche – denne Side af Sagen ordnes bedst de tvende Herrer Colleger imellem – men han henvendte sig til mig for at erfare, om han kunde sende mig Meddelelser om Operationens Udfald og Kongens senere Befindende, forat disse kunde blive kjendte i Norge. Jeg takkede ham herfor, idet jeg bemærkede, at jeg just i denne Hensigt havde søgt ham paa Morgenens, og jeg lovede ham gjennem Telegrafan, som jeg burde, at tilstille Herr Statsraaden de Oplysninger, jeg maatte modtage fra ham.

Kongen vilde først ikke vide af, at der blev nogen Bulletin; men man har dog lykkets at bibringe Ham Nødvendigheden af at Almeenheden bliver underrettet. Lundberg sagde mig, at han havde skrevet til de Besche og fuldstændigen underrettet ham om Detaillerne med Hensyn til Kongens Sygdom, og Herr Statsraaden vil altsaa gjennem denne kunne blive oplyst med medicinsk Nøiagtighed. Jeg kan ikke troe andet, end at Lundberg føler sig, paa sin Side, saaret ved Bemærkningen i De Besches Telegram af igaar; men da jeg anseer, at denne Sag maa klares af de tvende Livlæger mellem sig, henstiller jeg til Herr Statsraaden at beholde de personlige Oplysninger dette Brev indeholder og som jeg ikke vilde entholde Deres Kundskab, for Dem selv. Jeg gjorde ogsaa Lundberg bekjendt med Herr Mechelins velmeente Brev. Det givne Vink forandrede i intet hans Anskuelse om Cuurmethoden. Den

Lebelske Afhandling syntes han ikke at fæste sig noget ved, det hørte til de sædvanlige Foreteelser, snart at see den snart den medicinske Afhandling indeholdende Cuur for alskens Sygdomme. Jeg vedlægger herved det Michelinske Brev, hvis gode Hensigt ikke bør misforstaaes.

Jeg bekjender, at jeg efter Samtalen med Livmedicus Lundberg føler mig meget mere beroliget med Hensyn til den forestaaende Operation og sammes Aarsag, og vi ville haabe, at alt vil gaaae vel og hurtigt med den høie Patient. Statsraad Meldahl var idag hos Kongen for at tage Afsked inden Afreisen, og han fandt H.M.s Udseende bedre end i Onsdags i Statsraadet, og Høistsamme trøstig og vel tilmode. Prinds Oscar har skrevet at hans Tilbagekomst vil blive den 10de October; men at Han har indrettet sig saa, at den ogsaa vil kunde finde Sted tidligere, om det paa nogen Maade skulde fornødiges.

Operationen er bestemt til 12½ imorgen Formiddag, og Lundberg meente, at jeg hened 2 skulde faae høre fra ham.

Posten skal afsted. Tilgive Brevets Hastværk. Jeg har været optagen hele Dagen og har maattet skrive efter Middagen, hvilken i Regelen er mig forbudt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Septbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 27de d. M., som jeg modtog idag Morges.

Jeg seer, at hvad jeg har berettet Deres Excellence som væsentligt Indhold af Samtalen mellem Hans Majestæt og Haffner for største Delen har været Deres Excellence bekjendt i Forveien. Imidlertid er der dog den Forskjel mellem hvad Hans Majestæt forklares at have yttret for Deres Excellence og hvad Han, efter Haffners Udsagn, har yttret for denne, at der i det sidste kommer tilsyne en *Aftale* med Keiser Napoleon, hvorom Intet meldes i det første. Maaskee kan dog denne Difference beroe paa nogen Misforstaaelse eller hidrøre fra en tilfældig Forskjel i Udtryksmaade fra Hans Side i Samtalen med Deres Excellence og Samtalen med Haffner, uden at denne Forskjel har tilsigtet nogen tilsvarende Forskjel i Realiteten. Jeg finder i denne Betragtning en Grund mere til at anholde om, at min Beretning maa blive behandlet med den største mulige Forsigtighed. Haffner afreiser sandsynligviis herfra paa Torsdag (den

3die October) og vil saaledes ankomme til Stokholm et Par Dage senere end nærværende Brev.

Deres Excellence har sikkerlig Ret i, at der vanskelig lader sig dømme noget med Sikkerhed om hvad Cours den af Hans Majestæt forudsatte politiske Stilling maatte tilsige de forenede Riger at holde, førend man erfarer, hvori denne Stilling egentlig bestaaer. Ligeledes er jeg paa Forhaand enig med deres Excellence i, at det Maal, vi bør eftertrage, er Neutralitet, og jeg maa hertil føie, at jeg nu saa ofte har hørt Forsikringer om, at det skal have saa forfærdelige Vanskeligheder og kræve saa store Anstrængelser at bevare sin Neutralitet, at disse Forsikringer ikke længer gjøre stort Indtryk paa mig. Erfaring har – saa synes mig – godtgjort, at saadanne Forsikringer ikke lettelig ere Frugt af Interesse for at bevare sin Neutralitet men tvertimod af Interesse for at faae den tilintetgjort. Det bedste Middel til at forblive neutral er uden Tvivl at forholde sig ganske rolig.

Det har vært mig en Tilfredsstillelse, at Hans Majestæt, saavidt jeg har kunnet erfare, ikke grunder en eventuel Deeltagelse i Krigen fra vor Side paa det Nord-Slesvigske Spørgsmaal. Skulde dette ikke i Løbet af Høsten eller Vinteren blive lykkelig og vel afgjort mellem Preussen og Danmark og derfor komme til at danne en af de Grunde, som Frankrig vilde paaberaabe sig for at paaføre Preussen Krig, saa nærer jeg ikke Tvivl om, at vore fremskudte Scandinaver ville bruge følgende Raisonnement: «Den Norske Regjering og det Norske Storting vare under Krigen i 1864 enige om, at naar en af Vestmagterne vilde gaae med saa skulde de forenede Riger optræde til Danmarks Forsvar, fordi en Deel af den Nordiske Stammes Opslugelse af Tydskland ikke kunde være os ligeegyldig: Hvad der nu handles om, er det selvsamme, kun at der nu er Spørgsmaal om at gjenoprette, medens der den Gang var Spørgsmaal om at afværge Tabet af en Deel af den Scandinaviske Stammes Territorium. Den Forudsætning, som da manglede, er nu tilstede, idet Frankrig nu er villig til at deeltage med Danmark og Sverrig – Norge i Kampen. Det er nu det Nord-Tydske Forbund, ialfald i Forbindelse med de Tydske Sydstater, med hvem Kampen vil være at føre; forrige Gang var Spørgsmaalet om at gaae i Kamp med Preussen og hele det Østerrigske Monarchie i Forening, altsaa med et Stats-Complex af langt større Betydenhed.» Der synes at være nogen Logik i et saadant Raisonnement, og just af den Grund er jeg glad over, at Kongen, saavidt jeg har kunnet erfare, endnu ikke synes at have tilegnet sig det.

Jeg er spændt paa at erfare, at Hans Majestæts Operation er lykkelig overstaaet. Jeg gjør saa smaat Regning paa, at Deres Excellence sender et Chiffer-Telegram paa mig i den Anledning.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegrammer.]

Bulletin om H.M. for	30. Sept.	Exp.	30. Sept.	[1867].
Do. » »	1. Oct.	»	1. Oct.	
Do. » »	2. »	»	2. »	
Do. » »	3. »	»	3. »	
Do. » »	4. »	»	4. »	
Do. » »	5. »	»	5. »	

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Sept. 1867

Det af mig afsendte Telegram – for nogle Timer siden – om den lykkelig overstaaede Operation vil visselig have gjort Herr Statsraaden megen Glæde. Jeg gik strax efter op til Cab.Kammerherre Bn. Fleetwood, som er paa Vagt, for at høre de nærmere Detailler. Han havde været i Værelset ved Siden af. Han fortalte mig, at Kongen vel ikke havde været ganske à son aise før Operationen. Han havde paa Formiddagen spillet Schack, først med Adjutanten von Holten, og spillede med Fleetwood, da Lundberg omtrent 1/4 efter 12 kom ind, og meldte at Alt var i Orden. Kongen vedblev at spille en liden Stund, men reiste sig da, idet han sagde, at man vel ikke turde lade Lægerne vente. Kongens Atelier er blevet indrettet til fortidigt Sengkammer. Derinde havde man stillet et Bord med Madrasse paa, hvorpaa Kongen lagde sig. Efter dette blev det tyst: Chloroformen havde gjort sin Virkning og Operationen begyndte. Omtrent 3/4 til Eet hørte Fleetwood Kongen tale. Han sagde da, at de ikke fik begynde Operationen, førend de havde sagt ham til – eller noget lignende – og Lægerne sagde Ham da, at Alting allerede var overstaaet. Uagtet Kongen saaledes ikke havde nogen Bevidsthed om det passerede, til Følge af Chloroformens Virkning,

havde Han dog under Operationen, efter hvad Fleetwood sagde, udstødt Ykningslyde, undertiden temmelig stærke. Kongen begjærte efter Operationen at see den Klump, som var bortskaaret. Lægerne vare yderst tilfredse med Resultatet. Kongen blev strax bragt til Sengs; Han ønskede at faae en Cigar, som han antændte og røgte med Smag, da de Vagthavende fik Lov til at komme ind, men med udtrykkeligt Paalæg blot at være derinde et Øieblik, da det er nødvendigt at holde H. M. under de første 24 Timer i den fuldstændigste Stilhed og Roe. Da de gik bort, sagde Kongen at de kunde blive; men Lægens Ordre var peremptorisk. Medens de vare derinde, havde Kongen et Par Gange lydelig ømmet sig, og det er ikke Under, naar man har et stort Saar med en Linnedklud i. Jeg traf hos Bn. Fleetwood Hofmarskalk Sandels, som kom fra Kongens Forværelse, og havde hørt at Alt var vedvarende vel efter Omstændighederne.

Jeg agter at gaae derop i Aften for at høre hvordan det staaer til. [O.s.v.]

Dronningen havde naturligviis været meget urolig, og er i samme Grad glad over det lykkelige Udfald.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Oct. 1867.

Blot et Par Linier for at meddele, at, efter hvad jeg erfarende i Formiddag, da jeg var oppe paa Slottet, er Kongens Tilstand vedvarende saa tilfredstillende som mueligt. Bn. Fleetwood havde seet Kongen et Øieblik imorges, Natten havde været god, og Kongen røgte sin Cigar og havde en Bog foran sig, hvori Han læste. Forbindingen paa Saaret havde holdt sig meget godt under Natten, saa at ingen Omskiftning behøvedes, og Lægerne have erklæret, at H. M. er en fortræffelig og taalmodig Patient. Man haaber, at ingen Saarfeber vil indfinde sig, men dette vil vise sig under det næste Døgn. Jeg ventede imorges efter Aftale paa Bulletinen fra Lundberg; men formodentlig har han været saa optagen at han glemte den, og dette er Aarsagen til at jeg først telegraferede den sildigere, da jeg endelig fandt mig foranlediget til selv at gaae op paa Slottet, forat erfare dens Indhold. Jeg har nu gjentaget min Bøn om at fae mig Bulletinen tilsendt imorgen tidlig, hvilket jeg haaber vil skee.

Jeg takker meget for det, dog først i Formiddag modtagne Brev, hvis Indhold naturligviis har i høieste Grad interesseret mig. Jeg maa forbeholde mig ved en senere Leilighed at svare herpaa. Kun saameget maa jeg nu sige, at jeg kun i svævende Vink modtog hypothetiske Andtydninger om den Politik, som synes at være bleven ganske afsløret for Statsraad H. Vær sikker paa at jeg med yderste Forsigtighed skal omgaas med dette betroede Gode, og Herr Statsraadens Bemærkning i denne Henseende slutter jeg mig ganske til. Det er sandt, at det har forbauset mig, at H. M. allerede har skrevet det Brev som Han stillede i Udsigt. Det vidner om med hvilken Varme Han omfatter Sagen. Men ogsaa herom mere næste Gang jeg skriver.

STANG TIL SIBBERN

Christiana den 2den October 1867.

Jeg har for faa Øieblikke siden havt den Ære at modtage Deres Excellences Brev af dem 29de Septbr. og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Det glæder mig at see, at jeg har truffet det Rette ved ikke at efterkomme Generalconsul Mechelins Anmodning om at telegrafere til Stokholm angaaende den Lebelske Cuurmethode, ligesom det selvfølgelig har været mig en stor Glæde at erholde Bekræftelse paa, hvad jeg dog allerede efter Samtale med min Læge, Professor Heiberg, havde Anledning til at antage, at det Tilfælde hvoraf Hans Majestæt har lidt, ikke er af nogen betænkelig Art.

Jeg er ganske enig med Deres Excellence i, at det bør overlades til Hans Majestæts Svenske og Norske Medlemmer sig imellem at uddebattere Spørgsmaalet om hvorvidt nogen Norsk Læge burde have været tilkaldt i Anledning af Hans Majestæts Operation. Der vil saa meget mindre blive Anledning for mig til at inklade mig med Herr De Beche om den Sag, som han er en Mand, hvem jeg aldrig nyder den Ære at see, uden naar det en sjelden Gang træffer sig, at jeg møder ham paa Slottet under Hans Majestæts Nærværelse her. Ellers holder han sig consequent ude af Øiesyn, hvad enten det nu maatte komme af Sygelighed og et forstemt Houmeur, som Nogle mene, eller af vedvarende Fortrydelse over, at han ikke i sin Tid blev foretrukket sin ældre Kamerat, Corpslæge Münster, til Brigadelæge, eller af et Slags Princip, fordi hans Hovedmetier nu er at være Forlægger af vort betydeligste politiske Blad,

Morgenbladet. For Øvrigt seer det for mig ud, som de Grunde, Lundberg har anført for ikke at kalde nogen Læge fra Norge ved denne Leilighed, ere heelt stærke.

Den 3die October.

Jeg blev igaar afbrudt ved at min Broder, Sorenskriver Stang pludselig traadte ind af Døren og meldte sig som ankommen paa et kort Besøg fra Arendal. Idag har jeg havt den Ære at modtage Deres Excellences Brev af den 30te, og seer af de deri anførte Detailler, at Operationen, Gud skee Lov, hverken før, under eller efter dens Udførelse synderlig har angrebet Hans Majestæt. Med Guds Hjælp vil nu Helbredelsen gaae sin jevne Gang og det Hele være overstaaet i Løbet af en 3 Ugers Tid, saa at der siden kun vil udfordres Forsigtighed og Diæt i en Tid af een à to Maaneder.

Deres Excellence vil bemærke, at de daglige Bulletiner blive gjengivne i Rigtidenden her skyndsomst eftersom de ankomme og derfra gaae over i de øvrige Blade.

I eet af mine sidste Breve yttrede jeg hvad jeg med Hensyn til Spørgsmaalet V. var betænkt paa at gjøre, efterat jeg havde modtaget Hans Majestæts Brev, hvoraf jeg har oversendt Deres Excellence en Afskrift. Jeg troer dog, at jeg ved nærmere Overveielse kommer til en forandret Beslutning; men forinden skal det være godt at høre Deres Excellences Formening.

Det synes som Udkastet til ny Foreningsact i det Hele taget gjør et fordeelagtigt Indtryk her.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Oct. 1867.

Jeg har just nu paa Morgenens modtaget Herr Statsraadebs ærede og venlige Brev af den 29de September, hvormed fulgte den forud bebudede Afskrift af H. M.s Skrivelse til Herr Statsraaden, ligesom en Gjenpart af Herr Statsraadens Svar. Selve Brevet til H. M., hvilket ogsaa var indlagt, skal jeg efter Herr Statsraadens Antydning besørge afleveret, naar jeg erfarer, at saadant for H. M.s Tilstand er tilladeligt. Det er forøvrigt ganske sandt, at Indholdet er i sig selv ganske uskyldigt, og jeg

kan tænke mig, at det vil kunne interessere H. M. saa *snart som mueligt* at modtage en Erkjendelse af Høistsammes Brev, affattet i saa loyale og hjertelige Udtryk. Gudskeelov at den imorges udstedte Bulletin, som jeg allerede har expederet gjenem Telegrafan, fremdeles er i høi Grad tilfredsstillende. Ingen Feber har endnu indfundet sig, og vedbliver Alt vel, tør vi haabe, at H. M. om forholdsmæssig kort Tid vil gjenvinde baade Sundhed og Kræfter. Jeg udtalte allerede i mine Linier af igaar, med hvor megen Interesse jeg havde gjort mig bekjendt med Indholdet af det da modtagne Brev af den 28de. Denne er, om mueligt, bleven end mere forøget ved Gjennemlæsningen af den tilsendte Afskrift af H. M.s Brev til Herr Statsraaden. Jeg gjenkjender deri flere Udtryk ligelydende med dem, som jeg hørte under Løbet af den Samtale, som jeg Dagen efter min Hidkomst havde med H. M., og hvorfor jeg i et senere Brev har søgt at gjøre end nærmere Rede. Jeg vil bemærke, at H. M. ogsaa for mig omtalte, at han havde ønsket et Overslag over de sandsynlige Udgifter ved en Udrustning *tilsøes*, ligesom at han for Statsraad Haffner havde udtalt den Tanke, at Marine-Commandoen rigtigst forenedes paa hans Haand. Jeg omnævnte ikke dette i mine Breve, fordi jeg antog, at H. selv vilde bringe saadant til Herr Statsraadens Kundskab, hvilket ogsaa er skeet. Herr Statsraaden har fuldkommen Ret i at der er en Forskjel paa de Aabenbareelser, der af H. M. ere gjorte Statsraad Haffner, og dem, som jeg har modtaget, og dette bliver saa meget mærkeligere som H. M.s Brev til Herr Statsraaden just holder Stillingen i samme svævende og ubestemte Udtryk, som det skeede til mig. Her nævnes intet om nogen bestemt *Aftale* med Keiser Napoleon. Neutraliteten er opstillet paa den ene Side som vanskelig og dyr, Medvirkningen, paa den anden Side, som medførende Midler og Fordele. Men begge Alternativer ere dog opstillede, som om de endnu vare Gjenstand for Overveielser. Jeg tvivler imidlertid ikke paa Rigtigheden af Statsraad Haffners Opfatning af H. M.s Udtalelse. Jeg spørger blot, hvad kan Grunden have været til den større Aabenhed, som her er bleven viist. Jeg har ikke haft Anledning til at troe, at H. M. for Statsraad Haffner nærer den Følelse, der ligesom for ham skulde *fremkalde* denne større Fortrolighed. Mueligens har H. M. troet det nødvendigt at indvie H. nærmere i Stillingens Alvor, siden Han gav ham det Hverv af afæske de omtalte Overslag; men heller ikke hertil synes nogen anden Grund at have været nødvendig end den Spænding, som i Almindelighed raader i Europa. Havde H. M. *inden* Haffners Afreise modtaget Herr Statsraa-

dens Brev angaaende «Spørgsmaalet W.», skulde jeg kunne tænke mig Mueligheden af, at Han havde aabnet sig for Haffner, for at denne skulde see, og atter betroe til Herr Statsraaden, hvor *critiske* Forholdene vare, og hvor vigtigt det *derfor* var for H. M. at bevare en Krigsminister, der besad Høistsammes Tillid, som *ingen anden*. Men Brevet kom først *efter* Haffners Afreise, og Kongen kunde vanskeligen have nogen Tanke om at det var ivente. Jeg kan ikke, paa en fyldestgjørende Maade for mig selv, opgjøre Grunden til den exceptionelle Fortrolighed, der er viist Statsraad Haffner, og dette saameget mindre, som H. M.s Brev til Herr Statsraaden iagttager den samme Forbeholdenhed, som den der mundtligen er viist mig. Har H. M. virkelig ønsket, at Stillingen i *sin Heelhed* skulde blive afsløret for den Norske Regjering; men hertil valgt den *mundtlige* Meddelelsesform, fordi den ikke efterlader Spor som den skriftlige? Men af hvilken Grund skulde Han da vise den Norske Regjering en større Fortrolighed end *sine Svenske Raadgivere*, hvem Han synes at have betroet *endnu mindre*; og hvorfor viser H. M. da ikke mig og Statsraad Meldahl samme Fortrolighed, da Høistsamme dog maatte forudsætte, at hvad der var bleven kjendt for den Norske Regjering, ikke i Længden kunde blive fordulgt for mig? Jeg spørger mig altsaa selv, om det har været H. M.s Hensigt, at Statsraad Haffner skulde aabenbare hvad ham er blevet særskilt betroet? Her kan jo være den Muelighed tilstede, at Statsraad Haffner efter sin Opfatning har lagt *mere* i H. M.s Udtryk end disse vare egnede at indeholde, – at H. M. kun betingelsesviis har meent, hvad Haffner har opfattet som en opgjort *Aftale*. Jeg er dog tilbøielig til at troe, at hvad Statsraad Haffner har meddeelt, er det *sande Forhold*, medens det derimod synes mig mere tvivlsomt, om det har været H. M.s Hensigt, at Aabenbarelsen skulde komme videre. Medens jeg derfor paa den ene Side er fuldt opmærksom paa, med hvilken *yderlig Forsigtighed* vi maae omgaaes med *betroet Gods*, anseer jeg det dog paa den anden for en stor Lykke, at man paa denne Maade er kommen til Kundskab om Forholde, der kunne komme til at øve den største Indflydelse paa de Forenede Rigers Skjæbne. «Caveant Consules ne quid detrimenti respublica capiat». Efter Samtalen med H. M. laae det mig naturligviis paa Sindet at erfare, hvad og hvormeget Høistsamme havde sagt De Geer, og mellem denne og mig raader Gudskeelov et Venskab og en Fortrolighed, som gjør, at vi trygt for hinanden kunne udvikle vore Tanker. De Antydninger, H. M. havde behaget at gjøre mig, gave mig Indtrykket af, hvor *sterkt* Han allerede var paavirket i

Fransk Retning, og med den Tanke, som jeg har, om at Neutralitet, i Tildfælde, vilde være de Forenede Rigers rigtige Politik, var det mig om at gjøre at betro De Geer mine Indtryk, og overlægge med ham om, hvorvidt det ikke skulde være Anledning til, forudsagt at Forholdene mellem Frankrig og Preussen skulde tage en endnu *alvorligere* Vending, end hidtil, da om mueligt foreløbigen at bringe Spørgsmaalet paa Bane om den Retning, hvori vor Politik burde gaae, og derved at søge at bringe paa det rene saavel H. M.s som Regjeringens Tanke i denne Henseende. Ihvorvel jeg ikke kan andet end glæde mig over den Tillid og Fortrolighed, som Exc.Manderström uforanderligen har viist mig, og jeg saaledes ogsaa skulde kunne aabne mig for ham, anseer jeg det dog rigtigere, at saadant skeer af De Geer. H. M. havde under Samtalen sagt mig, idet Han talte om den trykte Stilling, hvori de Forenede Riger vilde komme, i Tilfælde af en Krig mellem Preussen og Frankrig, at ogsaa M-m syntes at erkjende de overveiende Vanskeligheder af Bevarelsen af en streng Neutralitet; men uagtet dette vidnede om, at H. M. havde talt om Stillingen med Exc. M-m, var jeg dog paa Grund af Omstændighederne tilbøielig til at troe, at dette ikke var skeet paa en udtømmende Maade, saameget mindre som H. M. selv havde yttret for mig, at den fuldstændige Kjendskab, Han selv havde til Stillingen, støttede sig til Meddelelser, hvorom Han paa Grund af deres fortrolige Natur endnu ikke havde Raadighed. Jeg har ogsaa i et tidligere Brev sagt Herr Statsraaden, at Exc. M-m langtfra syntes at være af samme Tanke som H. M. Med Hensyn til Krigens Uundgaaelighed. De Geer har sagt mig, at Kongen ikke havde indgaaet med ham i nogen *nærmere Forklaring* af de politiske Forholde i Europa, og disses Indvirkning paa vor Stilling. H. M. havde indskrænket sig til at sige, at det saae ud til at [det] maatte *bryde løst* mellem Frankrig og Preussen, ligesom Han ved en anden Leilighed i *Statsraadet* havde givet De Geer en Seddel hvori H. M. havde skrevet, at Han havde faaet Brev fra Keiser Napoleon, som meddeler Ham, at Han havde været *«mycket belåten»* med Mødet i Salzburg. Jeg sagde altsaa De Geer, at visselig H. M. under en Samtale med mig havde udtalt sig paa en svævende Maade; men at jeg dog af de faldne Yttringer var bleven ledet til at troe, baade at H. M. skulde, under et blivende Fredsbrud, ansee en Medvirkning fra vor Side at foretrække for en vanskelig Neutralitet, og at H. M. var afgjørende stemt for en Tilslutning til Frankrig. Jeg tilføiede ogsaa, at jeg havde det Indtryk, at H. M., i Tilfælde af en activ Medvirkning fra vor Side, maaskee regnede paa, at

Han kunne erholde de dertil fornødne Midler fra Frankrigs Side. Jeg spurgte derfor De Geer, om han havde sig bekendt, om Noget, og i saa Tilfælde hvad, havde passeret under H. M.s Besøg i Paris. De Geer havde ikke selv havt nogen egen Kilde i denne Henseende, han havde talt med Manderström herom, og denne syntes ikke at troe, ifølge de Efterretninger han havde faaet, at de politiske Overlægninger med Keiseren, om saadanne havde fundet Sted, havde været af nogen *bestemmende* Beskaffenhed. Vi vare imidlertid enige i, med den Erfaring vi havde fra den Danske Affaire i 1863, at man ikke burde kunne gjøre sikker Regning paa, at Ingenting af alvorligere Natur kunde have passeret i Paris, og vi fandt en Bestyrkelse herpaa i den Omstændighed, at Keiseren gjennem særskilt Brev havde underrettet Kongen om, at Han var *tilfreds* med Mødet i Salzburg. Vi vare endvidere enige i at den tjenligste Politik for de Forenede Riger vilde være en streng Neutralitet, saadan som den, vi allerede havde engang faaet erkjendt under Krigen mellem Rusland og Vestmagterne, og med den Muelighed – mildest talt – for Øie, at H. M. Selv maatte være af en anden Anskuelse, troede vi begge, at det vilde være tjenligt, om Forholdene blive faretruende for en Krig mellem Preussen og Frankrig, at gribe en Anledning til at faae vor Politik paa Forhaand bragt under Overveielse og saaledes nærmere betegnet. Herved fremstiller sig imidlertid den Betragtning, at H. M. efter den endnu gjældende Forskrift i Regjeringsformens § 11 har den fulde constitutionlle Ret til gjennem Udenrigs Ministeren at lede den udenlandske Politik uafhængig af Statsraadet, og ihvorvel H. M. i den Danske Sag naadigst behagede ikke at benytte denne Raadighed men bragte den hele Sag under Statsraadets Overlægning, kunde man dog tænke sig Mueligheden af, at Høistsamme ved denne Leilighed ikke fandt sig opfordret til at følge samme Fremgangsmaade, især om H. M. var forberedt paa, i Tilfælde, at finde andet Ministerium, naar Tiden dertil var kommen. Men da imidlertid Udenrigs-Ministeren efter Regjeringsformen er det constitutionelle Værktøi, hvad vor utenrigske Politik angaaer vilde der, om der end ikke var Anledning for Statsraadet at blande sig deri, dog være en saadan for denne til at foreslaae for H. M. saadanne Skridt, hvorved vor eventuelle Politik kunde betegnes, og hvorved det altsaa blev tilveiebragt en Anledning, der krævede en Klargjøren af Stillingen og af forskjellige Meninger. Jeg tvivler ikke paa, at De Geer vil tale med Exc.Manderström herom; men hvad som turde være mere Tvilv underkastet er, hvorvidt Exc.M-m, der maaskee tør

siges at være af en temporiserende Natur, vil finde sig opfodret til at *gribe ind*, om Leiligheden dertil fremstiller sig. Igaar (Onsdag) talte jeg igjen med De Geer og Samtalen faldt da atter paa det heromhandlede Æmne. Han sagde mig, at han leilighedsviis havde talt med sine Colleger Ugglas og Lagerstråle om de politiske Forholde i Europa, og derved fremkastet den Muelighed, at H. M. kunde blive tilsinds at optræde *activt* i Tilfælde af et Fredsbrud. De havde begge yttret, at Stemningen i Landet var saadan, at herom ikke kunde *blive Tale*, navnlig til Følge ogsaa af den finantsielle Stilling, og da De Geer havde fremholdt Mueligheden af at Midlerne kunde tilveiebringes ved Subsidier havde de ligefuldt fastholdt deres Mening, og yttret, at de ikke troede, at det ville blive mueligt for H. M. at tilveiebringe et Statsraad, der støttede en saadan Politik. De Geer yttrede imidlertid for mig, at Sagen skulde kunne stille sig mere tvivlsom, om H. M. fremtidigens tog Anledningen til at *gjenindtage* Sit Standpunkt i den Danske Sag, hvori Forudsætningen havde været at deeltage, saafremt *een* af Vestmagterne gik med os. Dette Synspunkt finder jeg saa fuldstændigen fremstillet i det Brev, jeg modtog fra Statsraaden igaar Aftes af den 30te Sept. (Jeg har maattet skrive dette Brev under mange Afbrydelser, jeg begyndte det igaar men fortsætter det idag), hvori De fremholder det som et Udtryk af en mueligt Scandinavisk Raisonnement, at jeg ikke behøver nærmere at betegne det; men herved møder dog den Bemærkning, som allerede er fremhævet af Herr Statsraaden, at det endnu ikke har viist sig, om Hans Majestæt har tilegnet sig dette Standpunkt, hvortil kommer, at selv om et saadant Standpunkt skulde blive opstillet, var der dog Grund til at forudsætte, at H. M., med sine rodfæstede Scandinaviske Tendentser, vilde, naar Han først havde indladt sig paa en *activ* Optræden, *overskride* det nævnte Standpunkt, efter Begivenhedernes Medfør. Kunde det tænkes, at man var Herre over Forholdene, og at man kunde opstille som Program, og *stricte gennemføre* det: at Formaalet for vor Optræden *ene* skulde være at gjenoprette for Danmark en sund *Dansk* Grændse, for at dette Rige derved skulde gjenerholde Betingelsen for sin fremtidige Uafhængighed og *Selvtilværelse*, saa kunde vor Politik ikke bskyldes for at være selvgod, men var allene fremkaldt for at hævde den internationale Retfærdigheds Grundsætninger, og beregnet paa at betrygge Nordens Fremtid ved at sikre Danmarks Stilling. Der er ofte bleven sagt, jeg tør dog ikke sige med hvormegen Grund, at det er godt for Folkene i en materiel Tid som

vor, at vækkes op ved en Krigs Alvor, og saafremt heri ligger noget Gode, kunde vi ialfald tilegne os dette; men jeg anseer det utænkeligt, at man under Begivenhedernes Udvikling kunde holde et saadant Program indenfor sine Grændser, og Scandinaverne vilde kun plukke den Frugt, som havde faact Tid til at modne sig for at anvendes til deres eget Brug. Det er vel mueligt ja sandsynligt, at Keiseren Napoleon ogsaa, om Krig udbræder, vil optage det Slesvigske Spørgsmaal blandt sine «griefs» mod Preussen, men Hovedanken vil formodentlig blive Preussens tractatstridige Udvidelse over Sydtyskland, Heri ligger vist den største Fare for Krig, at Preussen trænger til at paaskynde Foreningen med de Sydtyske Stater. Maatte Preussen dog have den Klogskab at faae ordnet det Slesvigske Anliggende paa en nogenlunde rimelig Maade; men troer Danmark paa Mueligheden af en forestaaende Krig og af Fransk Medvirkning, stiller det vel Fordringer, som Preussen afviser, og Keiser Napoleon spiller vel ogsaa med dette Kort, saaledes som det forøvrigt passer i hans store Spil. Naar H. M. i sit Naadige Brev til Herr Statsraaden taler om «*Fordele*» af vor Deeltagelse, uden nærmere at betegne, hvori disse Fordele skulle bestaae, da troer jeg ikke, at hermed sigtes til de blotte, moralske Fordele, hvilke jeg som et Tanke Experiment ovenfor har antydnet men at hermed menes, hvad Herr Statsraaden ogsaa har gjættet paa: en politisk Sammenknytning med Danmark. Jeg troer, at det er Hans Majt.s rodfæstede Overbeviisning, at Nordens Fremtid allene kan sikkes ved en Forening af de tre Riger, og at mindre Stater, om de ikke lægge deres Kræfter sammen, ellers ville faae den Lod at blive opslugte af de større, og Hans Majt.s Scandinaviske Politik er vistnok saaledes udgaaet af Hans Omhu for de Ham betroede Riger. Men saalænge vi ere constitutionelle Raadgivere, have vi den Pligt, inden Grændserne af vor Competence, at lade vor Overbeviisning, om derfra forskjællig, blive hørt, og H. M. har da Ret til at vælge andre Raadgivere, om Han behager. Jeg kan ikke troe andet, end at H. M. ogsaa eventuelt er belavet paa et saadant Ombytte; men for at det Hele ikke skal kunne forberedes ligesom *under Lye af* den nuværende Statsraads Sammensætning, anseer jeg det tjenligt, som jeg ovenfor har paapeget, at nogen plausibel Grund benyttes, for at bringe vor eventuelle Politik under Overveielse.

I Herr Statsraadens Brev af den 30te, modtaget igaar Aften, siger De, at den Difference som ligger mellem H.M.s Ytringer under Samtalerne med mig og med Statsraad Haffner dog «maaskee kan beroe paa

nogen Misforstaaelse eller hidrøre fra en tilfældig Forskjæl i *Realiteten*». Jeg vilde ønske, at det var saa; men jeg troer det ikke. Den «Aftale» som H. M. omnævnte for Statsraad Haffner at have fundet Sted frygter jeg for er *virkelig*, saameget som en Aftale af denne Beskaffenhed overhovedet kan være det. Allerede under mine samtaler med Herr Statsraaden i Norge, omtalte jeg forskjellige Ting; jeg vil nu nærmere fremstille min Opfatning af Forholdene. Jeg troer ikke, at H. M. inden Sin Afreise herfra til Vichy havde nogen politisk Overlægning med M-m eller nogen anden af sine Svenske Raadgivere. Jeg troer, at H. M. dengang var bestemt paa under sit paatænkte Besøg saavel i Berlin som i Paris Selv at undersøge Forholdene og derefter at vælge sin Cours. Jeg troer, at det var oprindeligt bestemt, at Besøget først skulde gjælde Berlin; men heri skeede Forandring til Følge af den Preussiske Konges Ophold i Ems. Kongen kom vistnok først til Berlin, men det var paa Udreisen kun for et Par Timer. Jeg troer, at det senere udsprede Rygte om en paatænkt Forbindelse mellem Prindsesse Louise og den unge Prinds Adalbert af Preussen *ikke har savnet Grund*; men en Slags Forstyrrelse skeede først i Planen ved den Danske Kronprindses uventede Besøg paa Bäckaskog, og senere har Besøget i Paris og Samtalerne med Keiseren ført Tankerne i en anden Retning. Vi vide, at der har været en Tid, hvori H. M. selv syntes at omfatte den Tanke at slutte sig til Preussen, og min Troe er, at denne inden Afreisen endnu ikke var opgiven. Vi kjende de Følelser af personlig Hengivenhed og Respect, som Kongen nærer for Keiseren, og jeg har hørt med hvilken særdeles Godhed denne høie Herre behandlede sin Neveu under Besøget i Paris. De havde blandt andet en særskilt Samtale, der varede i 3 Timer, og herunder kan meget være overlagt og aftalt. At en Medvirkning, i Tilfælde af Krig, kan blive Keiseren til Nytte, er utvivlsomt, og det maa derfor ogsaa have været Ham af Vigtighed, at vinde Kongen for dette Øiemed. Det er sandt, at Keiseren, der kjender Forholdene vel, maa have tænkt sig, at om end en foreløbig Aftale kunde gjøres, fandtes der dog visse constitutionelle Former, hvortil Kongen var bunden, og Keiserens Erfaring fra den Danske Krig maatte minde Ham om, at H. M. (Kongen) *ved denne Leilighed havde underordnet Sine personlige Anskuelser den raadende Stemning inden Regjeringen*. Om jeg ikke er ganske feil underrettet, troer jeg ogsaa, at Mr. Fournier i sine Beretninger jevnlig har fremholdt, at Stemningen inden Landene hverken er krigersk eller Scandinavisk. Alt dette maa vistnok have fremstillet sig for Keiseren som bidragende til at Han ikke burde lægge

en *altfor afgjørende* Vægt paa en foreløbig Aftale med Kongen; men selv med saadant Fradrag kunde en Aftale dog have sin store Betydning. Vi maae desuden erindre, at Bn. Bildt var med, og hvem veed om han ikke har paataget sig en fremtidig Ansvarlighed, uagtet jeg er fristet til at troe, at naar det engang kommer til Stykket vil han maaskee finde Ansvaret for tungt. Jeg veed fra sikker Haand, at Keiser Napoleon under Kongens Besøg i Haag til Svar paa et Taksigelsestelegram fra denne, sendte et Telegram affattet i de varmeste Udtryk, hvori Han kaldte Kongen mon seul ami. Dette kan være betegnende nok, om en Aftale har fundet Sted; thi formodentlig kunde Keiseren ikke regne paa nogen anden med *saamegen* Tryghed. Det lader sig heraf ogsaa let forklare, at Keiseren underrettede H. M. om Udfaldet af Mødet i Salzburg. Men har en aftale været gjort i Paris, er det begribeligt, at Kongens Politik var bestemt, *inden* Han kom til Berlin, og der sammentraf med den Preussiske Kongefamilie og med Grev Bismarck. H. M. siger selv, at Han der ogsaa blev modtagen med den største Artighed; men Hans Følelse var stemt mod Preussen og det Preussiske Væsen, og dette lader sig let forklare. Det Alvor og den Bestemthed, som jeg syntes betegnende Kongens hele Tone under Samtalen med mig, vidner ogsaa efter min Tanke om, at noget afgjørende har passeret i Paris, og jeg troer, at den Ihærdighed, hvormed H. M. holder på sin Norske Krigsminister, kommer deraf, at Han anseer W. for den eneste muelige under de forventede *alvorlige* Forholde, og at H. M. fremfor alt anseer sig forpligtet til i Tilfælde at kunne præstere præstanda. Medens jeg med Hensyn til Spørgsmaalet om vor ydre Politik vil sige, at vi bør være aarvaagne, kan jeg med Hensyn til Spørgsmaalet W. ikke sige andet end at det er beklageligt at det af H. M. er blevet indskruet i en politisk Complex af en alvorlig Art. Men om dette Spørgsmaal vil Herr Statsraaden tilade mig at fortsætte imorgen, da jeg idag ikke rækker at behandle det.

Kongens Tilstand er efter Bulletinen idag tilfredsstillende, jeg hørte dog af Bn. Fleetwood, at der paa Formiddagen skulde have været Tegn til lidt febrilsk Disposition, men troede det ganske overgaaende. Fra anden Kant har jeg idag hørt at Kongen heller ikke tidligere har været fri for Feber. Endnu holdes H. M. til den største Stilhed, Han har ikke faaet modtage nogen Breve, og jeg har saaledes heller ikke tænkt paa at fremlevere Herr Statsraadens Unions Committeens Betænkning er her kommen noget senere i Trykken end i Norge, og det vilde have været vel, og det havde indtruffet samtidigt. De Geer har talt med mig om den

videre Fremgangsmaade med Betænkningen eller rettere Forslaget. Han troer, at det rigtigste vilde være, at han anmeldte det i Combineret Statsraad, og henstiller om den Norske Regjerings Betænkning. Heri er jeg ganske enig, thi man vil derved faae constateret at Sagens videre Behandling var indledet. Med Hensyn til den forrige Unions Committees Forslag, da indleveredes dette til Statsraads Afdelingen i Stockholm, og denne lod tage Kongl. Resolution i Norsk Statsraad for, at det skulde oversendes den N. Regjering til Betæknings Afgivelse. Dette var noget ganske særeget og passer ikke nu. Jeg lovede De Geer, at jeg skulde skrive til Herr Statsraaden for at erfare Deres Mening, og denne turde De lade mig vide saasnart som mueligt.

Tilgiv det afbrudte Sammenhæng af nærværende Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. October 1867.

Jeg forbeholdt mig i mitt Brev af igaar at komme tilbage til «Spørgsmaalet W.», der visselig efter Herr Statsraadens Brev til Kongen og Høistsammes Svar er indtraadt i et alvorligt Forhandlings-Stadium. I Deres Brev af den 29de September ytrer Herr Statsraaden, at De hvad nævnte Spørgsmaal angaaer har bestemt Dem til at lade Sagen fuldkommen urørt, saalænge indtil Kongen kan forudsættes atter at være forretningsdygtig, samt at De er betænkt paa *da* uden videre at udtale Dem for Statsraad Wergeland, og strax derpaa at meddele Kongen, at det er skeet, Udfaldet deraf og en fornyet Motivering af Stillingens Krav. Herr Statsraaden spørger mig, om jeg er enig i denne Fremgangsmaade, eller hvad min Tanke er?

Lad oss tage en oversigt over Stillingen: I Deres Brev til H. M. slutter Herr Statsraaden med at udtale, at De «anseer en saadan Forandring tilsagt af *Forholdenes uafviselige Krav*», og H. M. har vel ikke været ganske uopmærksom paa hvad der ligger i denne Conclusion. Hertil har imidlertid H. M. Naadigst behaget at svare: at Han ikke kan hindre Herr Statsraaden fra at tale med Wergeland, men at H. M., om denne ogsaa vilde afgaae, anseer Saadant *nu umueligt*. Aarsagen til denne Umuelighed anfører H. M. at være «den nya invecklade och fara bådande Europeiske politiquen», idet ingen anden saaledes som Statsraad W. besidder *H. M.s «förtroende att ordna det nödiga»*. H. M. som

tillægger, at Han er overbeviist om at Herrer Statsraader ere altfor «*fosterländska*», for at ville skille sig fra en saa nødvendig Mand under en mueligens «när Crise», synes dog beredt paa at tage Spørgsmaalet om Udtrædelse under fornyet Overveielse, «skulle stormmolnen gå undan utan urladdning, men icke förr». Dette er i alt Væsentlig en Gjentagelse af hvad H. M. behagede at yttre for mig efter min Hidkomst, ved hvilken Leilighed jeg ogsaa tillod mig at fæste Høistsammes Opmærksomhed paa, hvor stærkt Overbeviisningen om Nødvendigheden af W.s Udtræden kunde være rodfæstet.

Der er altsaa tilkommet det nye *politiske Moment*, hvilket Herr Statsraaden ikke kunde være bekendt med, da De i September skrev til H. M., og det første Spørgsmaal bliver, hvormegen Vægt overhovedet herpaa bør legges, eller navnlig hvormegen Vægt Herr Statsraaden, der staaer midt i Forhandlingen, lægger derpaa. Det er ligesom en Retraite, der fremholdes fra en avanceret Stilling. Skal den benyttes, og hvorledes? I Herr Statsraadens Brev til mig af 28de Sept hedder det: «Min Overbeviisning, at en Forandring i W.s Stilling er nødvendig, er ikke undergaaet nogen Forandring, og H. M. tager ganske sikkert fejl, naar Han troer, at Han under den Eventualitet, Han har for Øie, nemlig at vi skulle komme til at deeltage i en Krig, vil have mindre Behov for en Krigsminister med fuld og usvækket Tillid end under fredelige Forhold. Sagen forholder sig uidentvilt ganske modsat.» Denne Udtalelse i Forbindelse med Herr Statsraadens Paaviisning, i Brevet af 29de, af den Fremgangsmaade, De har bestemt Dem til at følge, vidner tilstrækkelig om, at det er Herr Statsraadens Agt at gaae fremad, med det foresatte Formaal for øie, uanseet det af H. M. paapekede *politiske Moment*, der efter Høistsammes Formening bør give Sagen en anden Stilling. Taler nu Herr Statsraaden med W., efterat H. M. paa Forhaand gennem Sit Brev har forklaret at han anseer hans Udtræden nu *umuelig*, da kunne vi ikke dølge for os selv, at Rubicon er passeret. Som eet Alternativ lader det sig tænke, at Statsraad Wergeland, naar han bliver bekendt med Herr Statsraadens egen alvorlige Opfatning af Forholdenes uafviiselige Krav, og med Stemningen inden Statsraadet, finder Sin Stilling *aldeles uholdbar*, hvormegent end H. M. vil holde paa ham, samt derfor forklarer for H. M., at han under de forhaandenværende Omstændigheder *categorysk* begjærer Sin Afsked, uden paa nogen Maade at turde fæste sig ved H. M.s Ønske om at beholde ham i Statsraadet. En saadan Opfatning fra hans Side vilde være rimelig; thi hvorledes mener Statsraad W. at

hans Stilling vilde komme til at gestalte sig, om Statsraadet var blevet sprængt allene for hans Bevarelse, og hvorledes vilde det fremtidige Statsraads Skjæbne blive med en saadan Collega i sin Midte? Kongen dølger vistnok ikke for Sig Selv, at saadant ikke kunde gaae, og Høistsamme appellerer derfor, som det synes, til de nuværende Statsraaders «fosterländska» Sindelag. Er Statsraad W. altsaa klog nok til at opfatte Stillingen saaledes som antydet og derhos stærk nok til at kunne modstaae H. M.s faste Forsæt ikke at bevilge ham sin Afsked, saa kan det vistnok ved Herr Statsraadens Henvendelse til W. opnaaes, at han udtræder af Statsraadet. Men sæt at den ene eller den anden af disse Forudsætninger ikke indtræffer: at altsaa W. har Mod nok til at holde Stand imod Statsraadet eller ikke Mod nok til at modstaae Hans Majt.s Forestillinger, da er Sagen sat paa Spidsen og en Crise forestaaende. Det er naturligviis H. M. Selv forbeholdt at rede en saadan; men mig forekommer det, som om det allerede skimter igjennem H. M. Udtalelser i Brevet, at Han forudseer de uoverkommelige Vanskeligheder for Tiden af en ny Statsraads-Sammensætning, og derfor stoler paa, at de nuværende Statsraader ere saa fædrelandssindede, at de *indtil videre* ville vedblive med Wergeland. Lad os for et Øieblik forestille os H. M.s muelige Tankegang: Det gjælder for Høistsamme at bevare W. og navnlig for den Krigs Eventualitet, hvilken turde være forudsat til Vaaren. Han maa saaledes ønske, at alt maa gaae sin uforstyrrede Gang indtil da. En Brydning inden det Norske Statsraad desforinden skulde desuden gjøre en Opsigt og medføre Blottelser, som formodentlig H. M. skulde ønske at undgaae. Vedbliver altsaa «status quo» og Krigen virkelig bryder ud, beholder H. M. selvfølgelig Statsraad W., og skulde der da vise sig fra det nuværende Statsraads Side en vedvarende Modstand mod hans Bibeholdelse, da er det tænkeligt, at H. M. ikke lægger nogen Vægt paa at undgaae en Crise, men efter begivenhedernes Medfør vil være belavet paa at skaffe sig et Scandinavisk Statsraad, som vel fik gaae ind paa at beholde den uundværlige Krigsminister i sin Midte. Kommer det derimot ikke til Krig og Spørgsmaalet da, som af H. M. forudsat, atter faaer gjenoptages om Fjernelse af Statsraad W., som imidlertid er bleven staaende udover til Vaaren, turde det være Tvivl underkastet, hvorvidt det er klogt, saa nær under Stortingets Sammentræden, ved saadan Tidspunkt at søge at forcere W.s Udtrædelse. Positionens Styrke for Statsraadet mener jeg altsaa ligger deri, at det ikke temporiseres med Spørgsmaalets Afgjørelse. Jeg vover derfor at

troe, at om Herr Statsraaden endelig bestemmer Dem til at tale med W., saa maa dette skee med den Forudsætning, at Spørgsmaalet om hans Aftræden til den Tid da Chefsposten for 1ste Brigade bliver ledig, det er ved Aarets Slutning, *strax* kommer under Afgjørelse, og at man efter sin Overbeviisning ikke drister sig til at gaae indpaa at lade Spørgsmaalet forblive staaende aabent til Vaaren. Det kunde da tænkes, at der i en Stilling, saaledes sammenknyttet, kunde findes saa stærke Krav, af forskjellig Art, at H. M. vilde bevæges til Naadigst at lytte til de gjorte Forestillinger. Men er man forberedt paa at tage Sagen paa denne Maade, turde det Spørgsmaal ogsaa fremstille sig, om der ikke var Anledning, – endogsaa inden Herr Statsraaden taler med W. – for Dem at fæste H. M.s Naadige Opmærksomhed paa, hvad der egentlig menes med Forholdenes uafviiselige Krav. Dette maa dog overlades til Herr Statsraadens eget prøvede Omdømme. Men et andet og vigtigere Spørgsmaal bliver det, om Sagen bør stilles paa sin yderste Spidse? Vinder Statsraadet Seir, og lykkes i at opnaae Fjernelsen af et Medlem, som ansees at svække Regjeringens Stilling, saa vil dog denne Seir øiensynligen være at kjøbe med en stærk Mis-Stemning fra Kongens Side, og det kan vel fortjene at komme under nøieste Overveielse, hvorvidt Seiren er en saadan Brydning værd. Ingen erkjender villigere end jeg, hvor ønskeligt det vilde være om W. traadte ud af Statsraadet; men vi have dog saalænge og under saa stærke Skrig baaret det med ham, og derhos i alt Væsentlig selv støttet hans Organisationsforslag, at jeg neppe veed, om det er værdt at sætte saa meget paa Spil for at see ham fjernet *strax*. Skulde, paa den anden Side, Statsraadet falde paa hans Bibeholdelse, da synes det mig tvivlsomt, om saadant, under de givne Forholde, kunde ansees at ville blive til vort Lands Bedste. Jeg gjentager, at Spørgsmaalet efter min Tanke fortjener den nøieste Overveielse; men hvilken Tvivl der end kunne fremstille sig for mig i denne Henseende, har jeg dog ingen Tvivl om hvad jeg har at gjøre, om det skulde komme derhen, at Herr Statsraaden og flere af mine Colleger, maaskee de fleste, bestemme sig til at gaae af, i Tilfælde at W. tiltrods derfor bibeholdes. Jeg vil saaledes være forberedt paa alt, og kan paa et saadant Standpunkt ogsaa med al Rolighed *raisonnere* om Stillingen. Jeg har ovenfor sagt, at H. M. i det af Høistsamme angivne nye politiske Moment ligesom har fremholdt en *Retraite* fra en fremskudt Stilling. Det andet Alternativ for Fremgangsmaaden kunde altsaa være at benytte sig deraf, og gaae ind paa H. M.s Antydning om at vedblive med

Statsraad W. indtil videre, *men* paa Betingelse af, at H. M. gjorde W. bekendt med den hele Stilling; at 1ste Brigade gjøres ledig ved Aarets Slutning; og at den vedbliver at holdes ledig som Retraitepost for Statsraad W. *indtil Vaaren* eller tidligere, om det maatte vise sig at den nuværende Krigsfare overgaaer til fredelige Udsigter, i hvilket Fald det var en afgjort Forudsætning at W. kom til at udtræde af Statsraadet. Holdes 1ste Brigade ledig, vilde det ikke ungsaae Almeenheden, i hvilken hensigt saadant skeede, og derved vilde til en vis Grad en oven antydet Betænkelighed formindskes, der ligger i Statsraad Wergelands Udtræden saa *nær* henimod Stortingets Sammentræden. Bliver der Fred i Europa, hvilket i den sidste Tid synes at vinde større Sandsynlighed, saa vilde altsaa W.s Udtræden paafølge, og Formaalet vilde da være opnaaet, ialfald uden altfor stærk Brydning med Kongen. Bliver der Krig derimod, da erkjender jeg, at Sagen stiller sig ilde, med den Overbeviisning Herr Statsraaden har, og hvis Rigtighed neppe kan gjendrives, at nemlig under saadanne Omstændigheder en Forandring er endmere paatrængende nødvendig for at møde Forholdenes Krav; men hertil kan jeg blot sige, at bryder Krigen ud, og *vi* skulle deeltage, kommer der ganske andre vigtige Spørgsmaal paa Dagsordenen, hvorved det Wergelandske Spørgsmaal vil træde i Baggrunden.

I sit Brev til Herr Statsraaden siger H. M., at Han haaber at komme til Christiania i December, og med de gode Udsigter, som nu ere for H. M.s snarlige Helbredelse, vil der forhaabentlig fra Sundhedens Side ikke blive nogen Hindring med Opfyldelsen af det udtalte Haab. Jeg kan tænke mig, at H. M. efter Forhandlingernes Vending og Beskaffenhed skulde kunne ansee det ønskeligt at Han under en personlig Nærværelse i Christiania kunde mundtligen afhandle Spørgsmaalet, og det skulde derfor ikke undre mig, om H. M., saafremt Han finder saadant fornødent, vil udsætte enhver Afgjørelse, indtil Han maatte komme til Christiania. Jeg kan ogsaa tænke mig mueligt, at H. M., om Han skulde blive hindret fra det i Udsigt stillede Besøg, kalder Herr Statsraaden herind til Overlæning. Paa saadanne Eventualiteter troer jeg altsaa Herr Statsraaden maa være forberedt. Jeg er glad over at vor forstandige Collega, Statsraad Meldahl, hvis Afreise forøvrigt vil vække mit dybe Savn, snart vil være i Christiania – i Slutningen af næste Uge. Vi have raisonneret om dette Anliggende ligesom om den politiske Stilling forøvrigt, og naar jeg ikke forsøger at udtrykke hans Tanke ved denne Leilighed, er det fordi han selv udtrykker den bedst for Herr Statsraaden.

Livmedicus Lundberg var hos mig imorges. Han talte om hvor heldigt det gik fremad med Kongens Helbredelse, og meente at der i Begyndelsen af næste Uge allerede kunde blive Anledning til at see Kongen, om saadant maatte fornødiges; men selv om en eller anden presserende Sag skulde kunne ventes afgjort i næste Uge, bliver der sikkerlig ikke Tale om sædvanlige Statsraads Møder førend i den *derpaa følgende Uge*. Der er saaledes Tid nok til at tænke paa det her omhandlede Anliggende, førend De endelig bestemmer Dem for den eventuelle Fremgangsmaade. Jeg leverede imorges Livmedicus Lundberg Herr Statsraadens Brev til Kongen, og dette vil blive besørget afleveret idag.

Jeg begyndte dette Brev igaar, men har først kunnet slutte det idag, og beder derfor om Tilgivelse for at det kommer senere end bebudet.

Jeg seer til min Glæde, at Unions-Committeens Forslag synes at vinde Anerkjendelse i den Norske Presse.

Jeg rækker ikke mere men maa slutte [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te October 1867.

Jeg har havt den Ære at modtage Deres Excellences Breve af den 1ste og 2den October og aflægger derfor min allerbedste Taksigelse. Skjønt det sidste bebuder, at jeg imorgen skal være saa heldig at modtage endnu et Brev fra Deres Excellence, og det om vort *for Øieblikket* vigtigste Spørgsmaal, vil jeg dog ikke opsætte med at besvare de to allerede modtagne, allerhelst da det rige Stof, som i det sidste af dem omhandles, fuldt vel egner sig til at tages i Betragtning for sig allene.

Jeg begynder alt mere og mere at give efter for den Troe, at Freden mellem Frankrig og Tydskland eller ialfald mellem Frankrig og det Nordtydske Forbund ikke vil blive bevaret næste Sommer over. De menneskelige Gjerninger have visse uundgaaelige Conseqventser, alt efter deres Beskaffenhed og mere eller mindre indgribende Betydning – Conseqventser, som den, der foretager Gjerningerne, længe nok kan ønske at maatte udeblive og som han i fuld Oprigtighed kan offentlig erklære at han ikke tilsigter, men som dog ved Tingenes uimodstaaelige Magt fremtræde og gjøre sig gjeldende. Jeg anvender dette paa Keiser Napoleons fortsatte overordentlige Rustninger. Det er ikke allene muligt men troligt, at hvad han umiddelbart har for Øie, allene er at afhjælpe

det Misforhold, som den sidste Krig stillede tilskue mellem Preussens og altsaa i endnu høiere Grad mellem det samlede Nordtydske Forbunds sande Militair-Styrke paa dene ene og Frankriges paa den anden Side, et Misforhold, som, om det fik Lov at vedvare, vilde forrykke Frankriges Magtstilling i Europa. Jeg anseer det derfor ikke allene muligt men endog troligt, at han personlig ikke er stemt for at engagere Frankrig i nogen Kamp men anseer sit Maal naaet, naar Frankrig atter kan indgyde den samme Respect som tidligere. Men vil det være ham muligt at blive staaende herved? Jeg troer det ikke. En Nation, og især en Nation med den Franskes Egenskaber, som er Vidne til, at der bringes umaadelige finansielle Offere for at den kan gjenvinde Overmagten over et Nabofolk, som den har været vant til at betragte som underlegent men som pludselig har viist sig snarere at være dens Overmand og derhos er i Begreb med endydeligere at utvide og forstærke sig – en saadan Nation vil vanskelig kunne forstaae og følge en saa abstract Politik som den, Keiser Napoleon selv forudsættes at tilsigte. Den vil faa *Realiteter*, det vil sige alle de til Rustningerne udgivne Penge, kræve *Realiteter*, det vil sige Kamp og Seier og Preussens Ydmygelse. Den vil, om Keiseren ikke benytter sine Stridskræfter, naar de med store Opoffrelser ere istandbragte, bebreide ham Vankelmod og Passivitet, det sidste med særligt Hensyn til, at hvis der skal være noget Haab om at sondre de sydtydske Stater fra Nord-Forbundet, saa maa det skee, førend den i Nationalitetsfølelsen tilværende Enhed endnu har faaet Tid til udvortes at consolidere sig. Sandsynligviis vil det heller ikke lykkes Keiseren at tæmme National-Repræsentationen, som jo skal træde sammen i November Maaned, i den Grad, at ikke dens Discussioners lidenskabelige Præg ville bidrage yderligere at spænde Situationen. Den eneste Udsigt til en noget varigere Opretholdelse af Freden maatte, i mine Tanker, søges i den Mulighed, at Preussen i de to Puncter, hvorfra den ostensible Grund til Fredsbrud, i Tilfælde, sandsynligen maatte hentes, kunde ville foretage Noget, der saae ud som tegn paa Respect og Forsonlighed, altsaa at det kunde ville arrangere sig med Danmark paa en nogenlunde tilfredstillende Maade og fremfor Alt med Hensyn til det Sydtydske Spørgsmaal afgive en elle anden idetmindste for Tiden beroligende Erklæring. Men der er, saavidt jeg skjønner, liden Udsigt til at saa vil skee; ja hvad det sidste og vigtigste Punct angaaer, betvivler jeg endog, at Herr Bismarck vil kunne bøie af fra den Cours, han hidtil har holdt, uden at ødelægge sin egen Stilling.

Bliver der Krig af, saa er det af stor Betydning for os, hvorledes dens Hensigt fra Fransk Side vil blive formuleret; thi heraf vil Udsigten til at faae os dragne ind i Hvirvelen for en væsentlig Deel beroe. Herr Fournier meddeelte mig under sit Ophold her med Kongen i 1864, at Frankrig, som, efter hvad han forklarede, ikke paa den Tid ønskede nogen Krig men dog «dans l'intérêt de l'Europe» (hans egne Udtryk) kunde ville indgaae i en saadan, ikke vilde stræbe efter nogen Udvidelse af sit eget Land-Omraade, men begjære Oprettelse af en mindre, fra det Tydske Forbund afsondret, Stat i det vestlige Tydskland, hvilken Stat skulde, ligesom Belgien, erklæres neutral og danne et Slags Skillenum mellem Tydskland og Frankrig, med andre Ord gjøre samme Nytte som de Puder (deres Benævnelse kjender jeg ikke), der anvendes for at hindre Skibe eller Jernbanevogne, som befinde sig i hinandens Nærhed, fra at tørne mod hinanden. Deres Excellence vil visselig erindre, at i den Periode – underlig Ihukommelse –, da vort Cabinet endnu skrev freidige Noter til England og Frankrig om hvorledes de burde indrette sig for at hindre Tydsklands Overgreb mod Danmark, udkastede Manderström blandt Andet en Idee af heelt lignende Beskaffenhed med den ovenfor berørte, nemlig at hvad der dengang benævnedes de Tydsk-Danske Hertugdømmer skulde oprettes til en særskilt fra det Tydske Forbund afsondret Stat, saavidt erindres under Kongen af Danmarks Scepter, hvilken Stat, i Liighed med Belgien, skulde erklæres neutral, en Idee, som imidlertid den Gang ikke kom under videre Forhandling, efterat Lord Jon Russell havde erklæret, at den ikke var af saadan Beskaffenhed, at den kunde bydes Tydskland. Jeg tænker mig, at naar Keiser Napoleon faaer den Opgave at skulle formulere, være sig til offentligt eller mere eller mindre confidentielt Brug, Hensigten med et Fredsbrud med Preussen, saa ville de ovennævnte Ideer, eller ialfald den ene eller anden af dem, kunne fremstille sig for ham som frembydende Materialier til Afbenyttelse. Den Manderströmske Idee vilde, efter de nu forhaanden værende Forhold, maaskee endog kunne gives et noget forbedret Udstyr, nemlig ved at føie Hannover, der sandsynligviis endnu i nogen Tid vil bevare en separatistisk Aand i Forhold til Preussen, til de forrige Tydsk-Danske Landsdele og deraf at oprette, under det Hannoverske Kongehuses Scepter, den særskilte Stat, der skulde erklæres permanent neutral og være afsondret fra Forbundet. En saadan Idee vilde unægtelig være vel skikket til at drage de forenede Riger ind i Striden mellem Frankrig og Tydskland. Thi der vilde kunne anføres, at en bedre

Garantie for Scandinavien mod fremtidige Overgreb fra Tydskslands Side ikke lader sig udfinde end Oprettelsen af en saadan særskilt og neutral Stat, hvilken Garantie derfor ogsaa af de forenede Rigers Udenrigsminister, den samme, der endnu fungerer i denne Egenskab, i sin Tid blev foreslaaet som den, der burde eftertrages, og at følgelig de forenede Riger maae ansees i høi Grad opfordrede til at deeltage i en Kamp, hvis Formaal er at see netop denne Garantie for Fremtiden tilveiebragt. Det er ikke min Hensigt her at udtale nogen Formening om, hvorvidt den nævnte Idee er mere eller mindre dybt begrundet eller hvad Frugt man i Længden kunde vente sig af den for det Tilfælde at det lykkedes at forvandle den til Virkelighed. Dette kan tidsnok skee senere hen, om der skulde blive Anledning dertil. Men det er let at see, hvilken Nytte den vilde kunne gjøre Frankrig, idet den nemlig først vilde kunne tjene til at drage det samlede Scandinavien ind i Striden mod Tydsksland og dernæst, saafremt Stridens Udfald blev saadant, at Ideen kunde virkeliggjøres, vilde svække Tydsksland paa flere Maader, deels indirecte, ved at hindre dets fremtidige Udvidelse over Scandinaviens Enemærker, deels directe, ved at berøve det, som Stats-Eenhed betragtet, nogle Millioner Mennesker, og fornemmelig ved at formindske, om ikke tilintetgjøre, dets Udsigt til at blive en Sømagt af Betydenhed. Derfor staaer denne Idee for mig som et Gespenst, som en Gjenganger i Egentlig Forstand, der nemlig, efter først at være kaldet til Verden af vort Cabinet, nu turde træde frem af den Grav, hvori den i nogle Aar har været skrinlagt, med fornyet, ja endog forbedret, Kjød og Blod. Maaskee vil Deres Excellence betragte hvad jeg ovenfor har skrevet som blotte og bare politiske Phantasier. Lad saa være; men lad dem i ethvert Fald forblive mellem os; thi det er ikke værd at bidrage det Lille, man maaskee kunde formaae, til at mane Fanden frem. Kun Eet vil jeg endnu bemærke, at de «Fordele», hvilke Kongen i sit Brev til mig ytrer at maatte tilbydes os som Betingelse for, at vi skulde opgive vor Neutralitet, sandsynligviis sigter til Eet eller Andet, som Keiser Napoleon under sine Conferencer med Hans Majestæt har peget paa. Og er det ganske utroligt, at Fingerpeget er gaaet i den Retning, som ovenfor er omhandlet, forudsat, at det ikke er en Scandinavisk Unionsstat, som er stillet høie Vedkommende for Øie? Det sidste Alternativ synes for Øieblikket, eller under de nærværende dynastiske Forhold, at have saa mange Vanskeligheder at kæmpe mod, at man bliver tilbøielig til at troe, at de paatænkte «Fordele» maae pege i noget anden Retning.

Jeg er oprigtig talt af samme Tanke som Deres Excellence med Hensyn til hvad der sandsynligen er passeret mellem Keiser Napoleon og Kongen. For Øvrigt har Deres Excellence nu havt Anledning til selv at tale med Statsraad Haffner, og Deres Excellence vil, ved at lægge alle Factorer sammen, med større Sikkerhed end jeg kunne uddrage Facit.

Jeg beklager Med Deres Excellence, at man fra ingen af Siderne har været opmærksom paa, at det kunde være hensigtsmessigt af fastsætte en bestemt Dag for Offentliggjørelsen i begge Riger af Unionscomitteens Arbeider. Det er formodentlig Deres Excellence bekendt, af Aftale, efter Foranledning herfra, blev truffet om at iværksætte Trykning og Offentliggjørelse uden Henstand – Noget, som for Sveriges Vedkommende desuden paa Grund af den der gjeldende Lovgivning var absolut nødvendigt. Naar der ikke var truffet Aftale om en bestemt Dag for Offentliggjørelsen, fulgte deraf, at man fra hver af Siderne offentliggjorde Arbeiderne, naar de vare færdigtrykte. Da det hele Quantum, som var at trykke, var lidet, kunde der ikke – saa antog man her – blive mere end ganske faa Dages Forskjel mellem den Tid, da man vilde blive færdig med Trykningen her og i Sverige, og at det skulde falde det Svenske Publicum ind at benytte en saadan tilfældig og ganske kort Tidsforskjel til at chicanere Styrelsen, maatte forekomme Enhver utroligt.

Med hensyn til den videre Behandling af Unionscomitteens Forslag, er jeg ganske enig med Deres Excellence og Hans Excellence De Geer i, at Initiativet bør tages fra Svensk Side, hvilket nemlig stemmer overeens med at Sagen fra først af er sat i Bevægelse efter Svensk Initiativ, og ligesaa enig i, at Sagen bør anmeldes i combineret Statsraad. Hans Excellence De Geer har formeentlig Valget mellem at fremkomme med nogen, være sig almindelig eller speciel, Udtalelse over Sagen, førend han, eller rettere i det samme han, andrager om Befaling til Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning, – eller at indskrænke sig til slet og ret at fremsætte det sidsnævnte Andragende. Vælger han det sidste, have vi ingen Grund til derover at beklage os. For Resten henstiller jeg til Overveielse, om det ikke kunde være ret hensigtsmessigt ikke at haste *altfor meget* med at bringe Sagen videre frem. Hensigten med den stedfundne Offentliggjørelse er jo, at Folk skal have Anledning til at ytre sig over Forslaget, og det skulde derfor vel neppe engang være passende, om man skyndte sig i den Grad, at det saae ud, som om man vilde komme Critiken i Forkjøbet. Dette har nu vistnok mindre Anvend-

else paa den uskyldige Handling at foranledige Befaling om Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning; men den Tid, som medgaacr, før dette skeer, vil bidrage Sit til at Sagen gaaer noget overlæng.

Deres Excellence vil forstaae min Mening, Jeg ønsker, at den Norske Regjerings Betænkning, til Støtte af Forslaget, heller maa komme *efter* end *før* den Critik, som her i Riget maatte komme tilsync, hvorved jeg navnlig har for Øie den Critik, som, efter rimelig Formodning, kan ventes fra Herr Advocat Dunker, der, efter hvad der berettes, allerede skal slibe sin Pen. Om det derfor traf sig saa, at der ikke blev sammensat Statsraad, hvori Sagen beqvemmelig kunde foretages, førend om en Maanedes eller en 6 Ugers Tid, vilde jeg deri ikke see nogen Skade.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. October 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens sidste ærede Brev. Det glæder mig deraf at see, at Herr Statsraaden ogsaa finder de af Livmedicus Lundberg anførte Grunde for ikke at have foranlediget Norske Læger tilkaldte i Anledning af Kongens Operation fyldestgjørende og vægtige, og de oplysende Vink De har givet om vedkommende Norske Livlæge lade mig endmere antage, at hans Anke skriver sig fra et i det hele taget irritabelt Gemyt. Men være dette som det vil, saa burde sidsnævnte Herre dog vogte sig for saa stærke Udtryk, som dem han har anvendt, naar han taler om noget der er «saarende for Norge». Dog som sagt: Dem om det. Af samme Brev fra Herr Statsraaden seer jeg, at De er betænkt paa nogen Modification af den af Dem tidligere antydede Fremgangsmaade med Hensyn til Spørgsmaalet W. Jeg faaer nu, naar Herr Statsraaden har modtaget mit Brev af 4/5. Oct. angaaende denne Materie nærmere vide, om Forandringen mueligens skulde være i nogen deri antydet Retning. Med at fortsætte Sagens *Gang* troer jeg det endnu vil have nogen Tid, uagtet H. M.s Helbredelse synes at avancere paa den meest tilfredsstillende Maade. Lægerne ere imidlertid høist omhyggelige for, at ingen Anstrængelse, af noget Slags, skal kunne fremkalde febrilsk Tilstand. Statsraad Abelin, hvem det var om at gjøre at faae see H. M. igaar, fik vel ogsaa Tilladelse til at komme ind; men efter en Samtale af nogle Minutter kom Professor Santesson ind for at paabyde dens Ophør. Imorgen skal der være et Statsraad i Anledning af det

Norrlandske Understøttelses Anliggende, men den længste Tid som er bevilget er et Qvarteer. Under denne knap tilmaalte Tid skulle vi ogsaa have et combineret Statsraad for Anmeldelse af Post Conventionen med Frankrig og Fuldmagt for Bn. Adelswärd til at underskrive. Selv om Helbredelsen gaar fuldstændigen efter Ønske, antages det dog, at H. M. endnu for en 6 Uger maa holde sig i Stilhed, og det turde vel være tvivlsomt, om H. M. engang i næste Uge kan ansees for at blive «forretningsdygtig». Men herom skal jeg nærmere holde Herr Statsraaden underrettet.

Jeg traf De Geer idag. Han sagde mig, at nu var endelig Unions Committeeens Betænkning udgivet i Trykken. Han talte om Correspondents-Artikelen i Dagl. Allchanda fra Christiania (Herr Arentz) og fremkastede, at det for Indtrykket har maaskee ikke var det allerheldigste, om man fra Norsk Side for stærkt betonedede alt som Svenske Concessioner. Ja! ønskeligt var det, om deslige offentlige Scribenter havde nogen Tact; men dette er dog mere at ønske end at haabe. Jeg hørte ogsaa, at Bildt skal have beklaget sig en Smule over, at hans Ven Laagerbjelke ikke bistod ham i hans sidste Kamp. (Dette mellem os.) De Geer er meget tilfreds over Arbeidet, og han yttrede med en levende Anerkjendelse, som glædede mig, hvormeget man i denne Henseende skyldte *Statsraad Stang*. Dette var mig dog intet nyt; thi det er ofte før omtalt sammen med den store Høiagtelse han nærer for Herr Statsraaden; men jeg benyttede dog ogsaa denne Leilighed for at sigte De Geer, hvormeget vi skyldte ham for det imødekommende Sindelag, der havde besjælet Committeeens Svenske Medlemmer. Statsraad Haffner kom igaar Aften, og iovermorgen reiser min Ven Statsraad Meldahl.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 4de (egentlig af den 4de og 5te), som jeg modtog igaar kort før jeg have at indfinde mig i Statsraadet. Jeg er taknemmelig for den Fuldstændighed, hvormed Deres Excellence har behandlet Spørgsmaalet W. paa det nye Stadium, hvori det nu er indtraadt, og for de betydningsfulde Vink, som Deres Excellence har givet med Hensyn til dets rette Behandling. Jeg vil nu, efter Deres Excellences Anviisning, oppebie

Meldahls Ankomst for ogsaa at conferere med ham om Sagen. Jeg har allerede i et tidligere Brev antydet for Deres Excellence, at jeg var bleven vaklende med Hensyn til den Fremgangsmaade, som jeg strax efter Modtagelsen af Hans Majestæts Brev var tilbøielig til at ansee for den rette. Den Betragtning, som har bragt mig til at vakle, er egentlig den samme, som salig Kong Oscar engang saa smukt udtrykte, idet han sagde, at det Eneste i Politik, som man skulde være bange for, det var at indrette seg saa, at man kom til at have Uret. Ved nærmere Overveielse har det nemlig fremstillet sig for mig idetmindste som yderst tvivlsomt, om vi vilde have moralsk Ret ligeoverfor Hans Majestæt, naar vi vilde urgere Spørgsmaalet V. netop paa et Tidspunct, som Hs. M. erklærer at være det eneste, paa hvilket han ubetinget maa afvise Ideen om Ombytning af Chef for Armeedepartementet, en Erklæring, som Hs. M. støtter til to Hensyn, det ene, at W, er den eneste Mand, til hvem Hs. M. selv, under den Eventualitet, som af Ham forudsættes, vilde have fuld Tillid, det andet, at det ikke engang med Sikkerhed lader sig paavise, at der vilde findes nogen brugbar Mand i Militair-Etaten, som var villig til strax at indtræde som V.s Eftermand. Knudepunctet er imidlertid, at saafremt ikke den mod Slutningen af Aaret indtrædende Vacance i Chefsposten for første Brigade benyttes til en Forandring i Statsraad Vs. Stilling, saa vil en uerstattelig Leilighed komme til at gaae ubenyttet forbi. Deres Excellence har ogsaa været opmærksom paa denne Side af Sagen, og jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst hvad Deres Excellence med Hensyn dertil har antydet. Som sagt – jeg skal nu oppebie Meldahls Ankomst og tillige conferere med ham om Sagen. Jeg har tænkt at gjenoptage mine ugentlige underdanigste Skrivelser til Hs. M. paa næstkommende Torsdag (den 17de October), idet jeg antager, at der af Hensyn til Hs. Ms. Helbredstilstand ikke da vil være Noget til Hinder derfor, uagtet mit første Brev selvfølgelig maa komme til at omhandle den lidet behagelige Materie angaaende V. Skulde Deres Excellence være af anden Mening og antage, at jeg bør lade endnu en Uge gaae over, altsaa ikke afsende noget Brev førend Torsdagen den 24de, saa hav den Godhed at underrette mig derom, helst ved Brev eller Chiffertelegram, som kunde være her inden Forløbet af Mandagen den 14de.

Strax efterat jeg havde afsendt mit Brev af iforgaars, traf jeg Professor Schweigaard, som havde en ganske anden Formening om Udsigterne for Fredens Bevarelse end den, jeg i mit Brev havde udtalt.

Han antog, at Frankrig efterhaanden vilde tilegne sig de Anskuelse, som A. Lemoine i en Artikel i Journal des debats nylig har udtalt. Jeg har en traditionel Respect for Schweigaards Meninger og ønsker derhos af mit inderste Hjerter, at han ogsaa denne Gang maa faae Ret. Skulde den Dags-Nyhed bekræfte sig, at Keiser Napoleon i Biaritz er bleven enig med Rouher om et gennemgribende fredeligt Program, og turde man vove at haabe, at dette, som vel i en eller anden Form vil blive gjort til Gjenstand for Discussion i de snart sammentrædende Franske Kamre, der vandt nogen klækkelig Majoritet for sig, saa vilde Europa forhaabentlig ud paa Vinteren begynde at aande lettere og vi stakkels Smaafolk her oppe ogsaa faae klarere Søde at seile i.

Ja – det er i Sandhed glædeligt, at Unionscomitteens Forslag, efter hvad man hidtil har kunnet formærke, vil blive modtaget med Anerkjendelse i den Norske Presse i Almindelighed. Thi den Pudseerlighed bør vel ikke komme i Betragtning, at Bladet: «Vort Land» nedlagde den aller stærkeste Protest mod Forslaget, vel at mærke i samme Nummer, hvori det erklæredes, at Bladet, paa Grund af Abonnent-Mangel, ikke mere vilde udkomme. Som jeg i mit sidste Brev yttrede, siges dog Advocat Dunker at ville optræde mod Forslaget. Men det turde vel hænde, at han ved nærmere Overveielse betænker sig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. October 1867.

Vi havde igaar et Øiebliks sammensat Statsraad, saaledes som jeg bebudede i mit sidste Brev, angaaende den Franske Post-Convention, og senere var der Svensk Statsraad, hvilket dog i det hele kun varede et Qvarterstid. Kongen laae naturligviis i sin Seng; men jeg syntes, at han saae bedre ud, end da jeg saae ham før Operationen. Han lod ogsaa til at være vel tilmode, og røgte paa sin Cigar. Om jeg ikke igaar underrettede Herr Statsraaden herom, var det fordi Statsraad Meldahl reiste imorges, og saaledes tager mundtlige Efterretninger med. Han haabede imorgen Aften, altsaa før dette Brev, at være i Christiania. Jeg var oppe i Formiddag for at høre, hvorledes H. M. befandt sig, og alt var fremdeles saa vel som mueligt. Statsraadet igaar havde ikke anstrængt H. M., og intet Tegn til Feber havde viist sig efter samme. Jeg skrev til Statsraad Bretteville om nogle paatænkte Ordens Udnævnelser i Anledning af

Arvika Banens høitidelige Aabning idag. Kongen bifaldt igaar de foreslaaede Udnævnelser: Beyer og Cronstedt til resp. Com. og Ridder af St. Olafs Ordenen og Pihl til Com. af Wasa Ordenen; men Udnævnelserne blive daterede for idag, og Underretning er per Telegraf sendt Bretteville om de Norske Udnævnelser og Landshøvdingen om den Svenske.

Jeg begyndte igaar min 14 Dagers Cuur med Carlsbader Vand. Vi havde et rigtigt Høstveir med Regn og Taage. Naar vi flytte ind i de øverste Værelser af det nye Huus, er endnu ikke afgjort. Naar Vinduerne holdes igjen, lugter det endnu raat og fugtigt. Men uhyggeligt have vi det, som vi nu leve, og vi længes efter at flytte ind. Hvor vi nu boe, har jeg mit Skriveværelse i 2den Etage, medens vi boe i første, og min Løben op og ned af den kolde Trappe har skaffet mig en Forkjølelse. Min Kone er udsat for det samme ved hendes stadige Syslen i det nye Huus.

Prinds Oscar med høie Gemalinde ventes hid tilbage paa Søndag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. October 1867.

Jeg har med stor Interesse gennemlæst Herr Statsraadens ærede Brev af 6te dennes, hvorfor jeg aflægger min bedste Tak. Det er sandelig meget mueligt, at Keiser Napoleon ikke vil blive istand til at holde igjen, om Han end i *fredelig Hensigt* gjør sig fuldt beredt, og det er lige tænkeligt, at Grev Bismarck heller ikke kan holde stiv Ryg mod alt, der skyder ham fremad. Baron Hochschild skrev nylig til Grev Manderström og fortalte ham om en Samtale han havde haft med Lord Stanley efter dennes Tilbagekomst til London. Den ædle Lord, som altid havde tidligere yttret sig freidigen om Fredens Bevarelse, skal nu have udtalt sin temmelig stærke Tvivl og navnlig henviist til Gr. Bismarcks bekjendte Circulaire som eggende mod Frankrig. Man maa ogsaa bekjende, at der er Stof nok til Uro i Verden saavel fra indre som ydre Aarsager. Paa den anden Side sættes saa meget paa Spil ved en Krig, at man vel kan tænke sig, at de styrende have Lyst til at undgaae dette Tærningkast. Man synes nu at vente noget afgjørende ved Napoleons Tilbagekomst fra Biarritz, og om ikke før, maa vi vel faae vide noget af den blivende Tale ved Kamrenes Sammenkomst i November. Man kan fortabe sig i allehaande Gjetninger; men saalænge man ikke veed, hvad

der passerer bag Coulisserne, er Gjætningerne forgjæves. Det er meget sandt, at bliver der Krig mellem Preussen og Frankrig, er det af stor Betydning for os, hvorledes «dens Hensigt formuleres». Jeg kan vel forstaae Meningen med Oprettelsen af en neutral liden Stat paa den venstre Rhinbred, og Lignelsen hentet fra de Puder, der anvendes paa Jernbanevogne er i Sanhed træffende. Men her er Frankrig paa den ene Side og Preussen, eller Tydskland, paa den anden. Hvorledes stiller imidlertid Forholdet sig med en Pudestat der skulde dannes af Elbe-Hertugdømmerne og maaskee Hanover? Her er Tydskland paa den ene Side, og det lille Danmark paa den anden, hvilket visselig ikke kan holde mod et Stød. Jeg tvivler desuden paa, at der vil opnaaes nok Enighed i Europa for at tilveiebringe fælleds Garantier for en saadan Neutralitet. Om Exc. M-m i sin Tid kunde projectere en neutral Stat af Hertugdømmerne, ednu inden de vare formeligen løsrykkede fra Danmark, saa har Forholdene forandret sig saameget efter den Tid, at sligt Forslag ikke længere kan passe. Det vilde være en altfor svag Dæmning at opstille mod Tydskland, selv om Hanover kom til, og Germania, som er vaagnet til Bevidsthed om sine Kræfter, vilde snart drage denne Tag ud af sit Kjød. Men Gud veed! Maaskee Keiser Nap. omgaaes med saadan Plan, og maaskee Kongen finder en saadan Ordning at kunne blive en af de ventede «Fordele». Jeg kan imidlertid ikke faae ud af min Tanke, at det er en scandinavisk Forening hvortil der sigtes, naar der tales om «Fordele», og hvad dynastiske Interesser angaaer, have vi jo engang seet, hvorledes disse kunne søges forsonede ved en *Familiepagt!* Neutralitet er for os aabenbart det bedste: Seirer Preussen, blive vi kun brændte ved Deeltagelse, seirer Frankrige, saa faaer vel Danmark alligevel en bedre Grændse, og det er alt hvad vi kunne ønske, at Danmarks Saar bliver læget, saa at det kan leve for sig selv. Men jeg skal være aarvaagen, og faaer jeg see en Flig af et politisk Program, skal jeg nok ikke undlade at holde Dem underrettet.

Kongens Convalecents vedbliver paa den ønskeligste Maade. Jeg formoder de Svenske faae Statsraad paa Tirsdag og jeg vil gjøre mit Bedste for at vi kunne faae Statsraad i samme Uge, om det end ikke bliver førend paa Løverdags. Jo længer det varer, jo flere Sager bliver det, og et langt Møde kan trætte Kongen. Lundberg var hos mig igaar. Han sagde, at H. M. formodentlig vilde holdes i Sengen endnu omkring 8 Dage, men troede at Intet var i Veien for et Statsraad i næste Uge. Efter hvad Lundberg *betroede* mig (*mellem os*) er De Besche lige saaret, og har

fremkastet Vink om at han vil søge Afsked. Lundberg har bedet ham om at udøse sin Vredes Skaaler paa ham, men ikke at gjøre et Skridt, der vilde berøve H. M. en Livlæge, til hvem Høistsamme har al Tillid. Lundberg har sluttet med at sige ham, at han endelig ikke af alt dette maatte gjøre en Historie, der maaskee kunde more Publicum, men sikkert vilde bringe Latteren mod dem begge. Skulde De Besche gaae, troer jeg Lundberg har til Hensigt at følge hans Exempel.

Jeg har meddeelt De Geer hvad Herr Statsraaden ytrer i Brevet angaaende Proceduren med Betænkningen fra Unions-Committeen. Det er De Geers Mening blot og bart at anmelde Sagen og henstille om Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning, og under saadanne Omstændigheder er der ikke Anledning til at udsætte for længe dermed. Men nogle Uger vil dog dermed endnu kunne henstaae.

Vi ere endnu ikke indflyttede i Huset og levc derfor høist uhyggeligt. Jeg sad der i Formiddag nogle Timer og fik Hovedpine av den egne Lugt, som tilhører nye Huse. Jeg har begynt at drikke Carlsbader Vand for 14 Dage, og da det er mig paalagt under denne Tid at skrive saa lidet som mueligt, vil jeg paa Forhaand bede om Tilgivelse, hvis mine Meddelelser for Tiden blive noget ufuldstændige.

Statsraad Møinichens ventes paa Søndag, og Værelser ere leiede for dem i samme Huus, hvor vi nu boe.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Oct. 1867.

Jeg har at aflægge min bedste Taksigelse for to Breve, som jeg har havt den Ære at modtage fra Deres Excellence, nemlig af den 7de og 9de October. Jeg undlod at besvare det første igaar, deels fordi det altid falder mig vanskeligt at skrive paa de Dage, da vi have Statsraadsmøde, deels fordi jeg ønskede først at faae en Samtale med Statsraad Meldahl, hvilket ikke lykkedes mig førend igaar Eftermiddag.

Deres Excellences Brev af den 4de, der fuldstændig omhandler Spørgsmaalet V., har jeg nu atter og atter gjennemlæst, sidste Gang med Statsraad Meldahl under vor Sammenkomst igaar. Deres Excellence antyder følgende Løsning: at man gaaer ind paa indtil videre at beholde status quo men paa Betingelse af: a) At H. M. gjør W. bekjendt med den hele Stilling b) At første Brigade gjøres ledig ved Aarets Slutning og c)

at den vedbliver at holdes ledig indtil det maatte vise sig, at den nuværende Krigsfare overgaaer til fredelige Udsigter, i hvilket Fald Vs. Udtrædelse skulde være at ansee som en afgjort Forudsætning. Jeg frygter for, at hvad man her opstiller, er, naar det sammenfattes i sin Totalitet, en Fordring, som Kongen ikke ret vel kan indgaae paa. Betingelsen under Bogstav a, sammenholdt med Betingelserne under b og c, med hvilke sidste det selvfølgelig er Meningen, at Statsraad V. ogsaa skulde gjøres bekendt, opløser sig nemlig, saavidt jeg skjønner, deri, at Kongen skulde tilkjendegive V. som sin definitive Beslutning, at V. skulde udtræde af sin nærværende Stilling og modtage Chefsposten for første Brigade istedet for sit nærværende Embede, dog saaledes, at saafremt og saa længe der maatte vise sig at være nogen Krigsfare forhaanden, skulde han faae Lov til at blive interimistisk staaende paa sin nærværende Plads, til hvilken Ende første Brigade skulde holdes vacant indtil videre. Jeg befrygter, at Kongen, med Grund, vilde kunne svare, at han ikke er villig til at gjøre Statsraad V. et saadant Tilkjendegivende; thi *Eet* er, at Kongen, efter hvad Han har antydet, naar Krigsspørgsmaalet er forbi, vil forklare V., at hans Udtræden af Statsraadet ansees nødvendig, eller idetmindste overlade til andre at forklare dette for V.; et *Andet* derimod er det, at Kongen paa Forhaand skulde tilkjendegive ham, at han skal væk, men at det dog tilstedes ham at staae, indtil Krigsspørgsmaalet er afgjort, fordi han, i Tilfælde af Krig, ansees uundværlig. Man skulde vanskelig kunne frikjende et saadant Tilkjendegivende for at være inhumant og paa samme Tid at indeholde en indre Selvmodsigelse; thi i Tillægget om, at han skulde forblive staaende indtil videre, fordi han, i Tilfælde af Krig, ansees uundværlig, vilde ligge en Mortification af den Grund, som skulde tale for hans sluttelige Udtrædelse hvad enten denne Grund maatte søges i hans præsumtive Mangel paa Dygtighed eller hans præsumtive Mangel paa almeen Tillid. Jeg befrygter, at Kongen med Grund skulde kunne indvende, at om han gjorde V. et saadant Tilkjendegivende, vilde Følgen sandsynligen blive, at V. begjærede at faae gaae strax, eller ialfald saa snart første Brigade var bleven ledig, og at saaledes netop det vilde indtræde, som Kongen befrygter, nemlig at han vilde blive berøvet Vs. Tjeneste under den alvorlige Eventualitet, som Høistsamme har for Øie. Men selv om man kunde tænke sig, at Kongen gik ind paa Forslaget, saa veed Deres Excellence nok, at der mellem et Løfte og Udførelsen af Løftet er et langt Stykke Vei, og at Udførelsen derhos kan

skee paa mange og forskjellige Maader, alt eftersom man er oplagt til at søge naaet eller tvertimod til at søge forspildt det Maal, som ved Udførelsen skulde tilsigtes. Endelig kan jeg ikke dølge for mig selv, at om man tænker sig Forslaget antaget af Kongen og bragt i Udførelse, hvad dets første Deel angaaer, altsaa tænker sig, at Kongen gjør V. et sadant Tilkjendegivende som oven omhandlet, saa vilde Situationen i Statsraadet fra dette Øieblik af og indtil Vs. maaskee først om et halvt Aar eller senere paafølgende Udtrædelse blive saare trykkende, for ikke at sige piinlig. Efter hvad jeg saaledes har anført seer jeg ingen anden Udvei end eet af to, enten at bringe Sagen under Dom og Afgjørelse strax, ved nemlig at forklare Stillingen for Statsraad Vergeland, indberette Udfaldet deraf til Hs. M. og inhærere sin tidligere Paastand, at Ombytning af Chef for Armeedepartementet maa finde Sted inden Aarets Udgang, nemlig ved Gjenbesættelsen af Chefsposten for første Brigade, eller ogsaa slet og ret at gaae ind paa, at Sagen indtil videre forbliver urørt, allene med Forbehold af at optage Spørgsmaalet paa Nyt, naar Ledigheden i Chefsposten for første Brigade er indtraadt eller, om Kongen tidligere skulde komme til Norge, da under Høistsammes Ophold her. Det første af disse Alternativer var min oprindelige Tanke; men – som jeg i mit sidste Brev har forklaret – er jeg ved nærmere at overvie Sagen bleven tvivlraadig om hvorvidt man kunde siges at have fuld Ret ligeover for Hs. Majestæt, naar man nægtede Hs. M. Adgang til at udsætte med Sagens Afgjørelse indtil det maatte vise sig, at den Krigs-Eventualitet, Høistsamme [har] for Øie, ikke vil indtræde. Jeg holder derfor nu til det sidste Alternativ og er, idetmindste for Øieblikket, tilbøielig til at troe, at jeg for Øiemedet vil handle klogest ved ikke, i mit Svar til Kongen, at gaae for meget ind paa Enkeltheder men ikkun udtrykkelig at reservere mig Adgang til at tage Sagen op igjen, naar Hans Majestæt maatte lykkeliggjøre os med et Besøg i December, og i ethvert Fald naar Generalmajor Michelets Afskedsansøgning maatte være indkommen. Jeg længes nu meget efter at høre Deres Excellences Formening herom. Meldahl syntes under vor Samtale igaar i det Hele at dele min Anskuelse. Jeg formoder, at Deres Excellence vil tilraade mig ikke at skrive til Hans Majestæt i næste men først i den derpaa følgende Uge (altsaa den 24de). I saa Fald kan jeg magelig have Deres Excellences veiledende Formening, forinden jeg skriver.

Borgemester Strøm var for et Par Timer siden hos mig paa Visite. Han bemærkede under Samtalens Løb, at han ikke havde hørt Andet

end Tilfredshed her i Landet med Unions-Forslaget, men at han almindeligen hørte den Udtalelse, at Svenskerne formodentlig ikke vilde gaac ind derpaa.

En taabelig Artikel af det Svenske Blad «Fädernes-Landet», der gaacer ud paa, at Forslaget i Sverrig ikke kan ventes antaget, findes indtagen i Dagens Morgenblad. Deres Excellence har Ret i hvad De bemærker om Correspondance-Artikelen herfra til Dagligt Allehanda og overhovedet om Umodenheden af vore fleste publicistiske Penne. Desværre – det kan nu engang ikke være anderledes, og at indlade sig paa noget Forsøg paa at styre dem skulde være faafængt Arbeide.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. October 1867.

Jeg takker paa det bedste for Herr Statsraadens ærede Brev af 9de dennes, hvori De har haft den Godhed foreløbigen at give mig nogle Vink angaaende Deres Bedømmelse af Spørgsmaalet W. Jeg imødeser nu Løsningsmaaden af denne vanskelige Opgave, og er imidlertid tilfreds over, at vi synes at være enige i, at visse Hensyn kræve en mere imødekommende, om end bestemt, Fremgangsmaade. Jeg har ikke hørt andet end at Kongens Helbredelse skrider fremad paa en tilfredsstillende Maade; men da det ikke ubetydelige Saar skal læges indenfra udad, og det saaledes stadigen maa holdes aabent ved Indførelsen af Charpi eller hvad det nu kaldes i Lægesproget, kan Lægningen kun gaac langsomt. Hvergang dette Charpi skal ombyttes er det en Pine for Patienten, hvortil kommer den Uleilighed der foranlediges af det naturlige Behov. Jeg har endnu ikke hørt, naar det vil blive H. M. tilladt at komme op af Sengen; jeg antager at Lægerne ønske at forlænge denne Tilstand saa længe som mueligt, for at være saameget mere trygge for H. M.s Iagttagelse af den fornødne Stilhed. Jeg var oppe i Formiddag paa Slottet for at faae see H. M. og erholde Høistsammes Bestemmelse for naar vi skulle have Statsraad. Jeg ønsker nemlig ikke at udsætte dermed, for at ikke Sags Antallet skal blive for stort. Imorgen skal der være Svensk Statsraad, og jeg havde tænkt paa at faae vort Statsraad paa Thorsdag (Statsraad Møinichen kommer hid imorgen Aften) eller paa Løverdag for at komme i vor gamle Dagtour. Jeg fik imidlertid ikke see Kongen, da jeg af Cab. Kammerherren erfarede, at Kongen havde

været toucheret med Lapis og dertil ikke havde haft sin fulde Søvn forleden Nat, var noget træt og ønskede Hvile. Jeg skal nu imorgen erfare, hvorledes H. M. har befundet sig under det Svenske Statsraad, og vil paa Onsdag Formiddag fornye min underdanige Kaldelse. Jeg har ikke haft nogen Anledning til at troe, at der var nogensomhelst Hindring i Herr Statsraadens Gjenoptagelse af Deres Correspondance med H. M. paa Thorsdag den 17de, og har derfor intet telegraferet herom. Skulde jeg desforinden erfare noget i en modsat Retning, kan jeg endnu sende et telegrafisk Vink inden Thorsdag.

Ja! maatte Professor Schweigaards Appreciation af den nuværende Spænding vise sig at blive den rigtige. Jeg maa ogsaa bekjende, at blandt dem, jeg taler med, har den betydningsfulde Tilhængere. Ikke desto mindre tør man neppe stole derpaa; thi der er meget Djævelstøi i Luften. Maaskee de næste 3 à 4 Uger skulle gjøre os klogere.

Jeg har forud bedet om Undskyldning for mine korte Breve under min fornyede 14 Dages Vanddrikning. Jeg har i de sidste Dage skaffet mig en Rheumatisme paa Halsen, der hindrer mig fra at sove vel om Natten. Jeg er en Stakkel men haaber at det skal blive bedre.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Oct. 1867.

Jeg modtog igaar Aften efter at have afsendt min Post Herr Statsraadens ærede og venlige Brev af 12te dennes, og takker herfor paa det bedste.

Jeg kan ikke sige andet end at Herr Statsraadens Indvendinger ere slaaende, og det hænder kun altfor ofte, at et Middelveisforslag giver Prise paa sig. Hvad som forekom mig vanskeligt, var *Fortsættelsen* af det piinlige Forhold, hvilket Herr Statsraaden selv har følt allermeest, ligeoverfor en Collega, for hvem vi personligen nære de bedste Følelser, men som holdes i Uvidenhed om den, om jeg saa maa sige: *politiske* Stemning, der raader blandt hans Colleger. Det faldt mig derfor ind, at Kongen skulde gjøre ham bekjendt med Stillingen. Ved nu at gjensee denne Tanke, ledsaget af Herr Statsraadens Bemærkninger, opdager jeg dens Misligheder. Det er sandt, at en *udtømmende* Meddelelse vilde være ligesom at gjøre en Sygdom, førend Sygdommen indtraadte, og deri er ingen Mening. Rigtignok kunde jeg tænke mig, at Kongen, om Han

vilde, kunde gjøre en saa beskaffen Meddelelse til W., at denne blot forberedtes paa en muelig Eventualitet. Kongen kunde sige, at Han var opmærksom paa den Modstand, som existerede mod W., og som havde indgivet hans Colleger stærke Betænkeligheder; uagtet den Tillid, H. M. havde for W., maatte Han dog tage Hensyn til dette Moment, hvis Krav kunde blive afgjørende; men for Tiden vilde Han i Betragtning af den faretruende Stilling i Europa, ikke have nogen Forandring i Armee-Styrelsen. Wergeland fik finde sig i at svæve i Uvished ligesom vi finde os i en saadan Tilstand. Men det erkjendes gjerne, at en saadan *halv* Meddelelse, selv om den kunde gjøres baade med Tact og god Villie, let kunde medføre en Oprivelse af det hele Saar, hvilket, som sagt, vilde være misligt.

Hvad de tvende andre Betingelser angaaer, da maa jeg sige, at jeg fremdeles anseer det af Vigtighed, at 1ste Brigade bliver ledig ved Aarets Slutning, og at Ledigheden holdes aaben. Jeg erkjender imidlertid, at selve Formen af at *foreskrive Betingelser for Kongen* har sin Betænkelighed, og den Form, Herr Statsraaden har tænkt Dem at vælge, idet De agter at *forbeholde Dem* Gjenoptagelsen af Spørgsmaalet enten ved Ledigheden af 1ste Brigade eller om Kongen kommer til Christiania, er baade bedre valgt og kan i Virkeligheden føre til et ønsket Resultat.

Jeg seer, at Herr Statsraaden forudsætter, at det er mere tilraadeligt at udsætte Gjenoptagelsen af Brevvexlingen med H. M. til Thorsdag den 24de. Jeg troer ikke sadant nødvendigt, men Udsættelsen kan heller ikke skade Noget. Der har været Svensk Statsraad idag. Imorgen skal jeg søge Kongen, og derefter skal jeg telegrafere.

«Fäderneslandet» ansees her for et saadant Skandal Blad, at jeg aldrig har seet noget af de andre Blade citere noget deraf eller optage Noget til Gjensvar. Morgenbladet har derfor gjort ilde ved at optage denne Avis blandt Stridsmændenes Tal. Jeg besøgte igaar Raadmand Björck. Han var sikker paa, at Forslaget her vilde blive antaget.

Vi have idag flyttet ind paa Forsøg. Maatte det skee uden Meen for Sundheden!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 11te, som Statsraadsrådet forhindrede mig fra at besvare igaar. Jeg takker specielt for de fremsatte Bemærkninger angaaende de politiske Forholde, om hvis Udvikling man, som af Deres Excellence bemærket, faaer udsætte med at danne sig nogen nærmere Formening, for det første indtil Aabningen af de Franske Kammere er foregaaet. Jeg faaer af Deres Excellences Brev Bekræftelse paa hvad jeg i lang Tid har antaget om Herr De Beche, at han er en sygeligen forfængelig Mand. Forhaabentlig betænker han sig dog førend han gaaer til at gjøre Scandale i Anledning af, at han ikke er bleven tilkaldt for at paasee, at Kongen blev givet et Snit i R--pen. Jeg maa iøvrigt bemærke, at bortseet fra den særegne Pirrelighed, der synes at udmærke Herr De Beche, skal han, efter Alles Sigende, som kjende ham nærmere, være en saare agtværdig Mand. Det synes at forholde sig med den menneskelige Skrøbelighed paa samme Maade hvad Charakteren som hvad Legemet angaaer, nemlig at den ofte kun bestaaer i en ond Vædske, som, naar den faaer sit specielle Afløb, lader Organismen for Øvrigt sund og ufordærvet.

Om Unionsforslaget lader det fremdeles til, at man her i Landet i Almindelighed kun har Godt at sige. Jeg siger i Almindelighed; thi det stadfæster sig, saavidt jeg kan erfare, at Regjeringsadvocaten, Herr Dunker, laver sig til at angribe det. Professor Ascheoug fortalte mig for et Par Dage siden, at Dunkers tilkommende Svigersøn, Professor Schjøtt, havde berettet, – jeg veed dog ikke om til Ascheoug directe eller til nogen Anden – at Dunker var heelt optagen af det nævnte Forhavende, og at han i den Anledning havde indstillet en Reise, som han ellers havde tænkt at foretage til Kjøbenhavn. Ascheoug bad mig ved samme Leilighed sige Deres Excellence, hvad der medfører fuldkommen Sandhed, at det er en aldeles uretfærdig Bebreidelse, som en Stokholmer-Correspondent i Morgenbladet har gjort ham for Deelagtighed i, at Offentliggjørelsen af Unionsforslag med Motiver skeete lidt tidligere her end i Sverrig. Ascheoug har nemlig slet ikke havt Noget med Trykningen eller Offentliggjørelsen at bestille, naar undtages, at han, efter Anmodning fra Justitsdepartementet, har læst tredie Correctur (den saakaldte Revision) af hvert Ark efterhaanden som det er bleven bragt ham fra Trykkeriet. For Resten har han staaet ganske udenfor

Sagen. Han bemærkede dette uden derfor at bifalde den Pripphenhed, som i dette Tilfælde er lagt for Dagen af den Svenske Presse.

Da jeg i Tvivlstilfælde anseer det bedre, at mit Brev til Kongen om den bevidste Sag ankommer en Uge for sildig end en Uge for tidlig, vil jeg, saafremt jeg ikke imorgen tidlig skulde modtage et modsat Raad fra Deres Excellence, opsætte med at skrive til Torsdag i næste Uge.

Jeg har idag en Middag paa omtrent 30 Personer, væsentlig foranlediget af Hensyn til Professor Nielsen fra Kjøbenhavn, som sluttede sine Forelæsninger iforgaars og førstkommende Løverdags tager tilbage til Kjøbenhavn. Hans Foredrag har ofte interesseret mig at høre; men en Deel Ensidigheder – t. Ex. at det theologiske Studium frakjendes saa godt som al Berettigelse, at der bør dannes en folkelig Høiskole ligcover for den lærde Høiskole (Universitetet) o.s.v. – ere i mine Tanker fremtrædende hos ham, og i det Hele taget bør det vel være et Spørgsmaal, om hvad han har udviklet vil befindes ligesaa anbefaleligt i Dybden som i Overfladen. Hos Massen af literairt dannede Folk her synes han at have gjort megen Lykke. Igaar var der en S sammenskuds-Middag for ham. Om den har været talrig besøgt, veed jeg dog ikke, skjønt jeg formoder det. Jeg holdt mig borte af flere Grunde, deriblandt den, at jeg ikke var sikker paa, at mine Nerver vilde udholde et saa stærkt Scandinavisk Fossevæld, som *der* kunde befrygtes at ville lade sig høre. Jeg troer heller ikke, at nogen af mine Colleger har deeltaget i Middagen.

Det gjør mig ondt, at Deres Excellence atter skal være nødt til at drikke Carlsbader-Vand og maaskee paa samme Tid at maatte boe i et nyt Huus. Jeg længes efter at høre, at Vanddrikningen er forbi, at Huset findes uskadeligt og at Helbredden er bedre.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 16. okt. 1867 kl. 12.00.]

Enig i Brevet. Skrevet igaar. Statsraad Løverdags. Ingen Hindring for Breve. Afsendelse imorgen. Kan ogsaa udsættes.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. October 1867.

Jeg har været oppe hos Kongen i Formiddag. Dronningen sad inde hos H.M. og arbeidede paa et Broderie og holdt sin høie Gemal med Selskab. Kongen havde sovet godt i Nat og var kjæk og vel tilmode. Rigtignok er Han blevet noget blegere og smalere i Ansigtet; men Udtrykket er sundt og Stemmen er kraftig, saa at man faaer det Indtryk, at her er blot det locale Onde, som allene kræver sin Tid. Han har endnu at gennemgaae den daglige Pine af Indførelsen af nyt Charpi; Saaret har imidlertid allerede gjort god Begyndelse til at læges indenfra, men det vil vare endnu omkring 14 Dage, at Ombytningerne og den dermed forbundne *Plage* skal vedblive. Senere vil Saaret have gjort saa gode Fremskridt med at læges, at det ikke vil blive forbundet med nogen Smerte. Kongen regnede paa at holdes tilsens endnu et Par Uger. Appetiten er saa god, som den kan ventes, og Kongen røgte sin Cigar med øiensynlig Småg, hvilket vi Røgere vide er et godt Tegn. For at Maven skal have den Løshed, som Hensynet til den *saare* Gjennemgang kræver, maa Kongen tage Medicin, og dette fremkalder Bevægelser om Natten, der forstyrrer Søvn; men med Undtagelse heraf er denne ogsaa i det hele god. Jeg sad temmelig længe inde hos Kongen, og Han gav mig en fuld Beskrivelse om Chloroformens Virkning paa Ham inden Operationen. Han havde under 6–7 Minutter, inden Slummeren indfandt sig, rolig ligget og iagttaget Phenomenets Fremskridt; Han besindede sig paa sin sidste Anstrængelse: at aabne det ene Øie, han havde da seet Dronningens Photographie, som hængte ligeoverfor, og derefter var Besindelsen borte. Han fortalte, at Han havde gaaet til Operationen med den største Rolighed, han havde selv følt sin Puls, som kun slog et Par Slag stærkere end sædvanligt, og Han havde en Times Tid efter Operationen følt den sundeste Appetit. Han *blæste ad* den Uroe, man havde haft med Hensyn til Operationen, det eneste kunde være Chloroformen; men denne havde Han selv fundet nødvendig for Udførelsen af en saa *langvarig* Operation. Om Politik taltes ikke, og dertil bidrog vel Dronningens Nærværelse. Det Svenske Statsraad havde været igaar over en Time, uden at H. M. deraf skal være bleven noget særdeles anstrængt. Det er under disse Omstændigheder vist intet i Veien for at Herr Statsraaden allerede fra imorgen gjenoptager Rækken af Indberetninger til H. M.; men om De foretrækker at udsætte dermed til Ugen

efter, kan saadant ogsaa forsvares. Dette har jeg udtrykt i et Telegram, jeg just har afsendt.

Statsraad Møinichens kom igaar Aftes, og vi have i Formiddag haft den Fornøjelse at see dem her. De boe i de Værelser, som vi igaar flyttede ud af, og blive vel endnu en Maaned Tid udenfor Huset. Deres Vaaning er nemlig *ganske ny*. Vor først Nat i vort nye Huus er nu over. Det kan ikke nægtes for, at endogsaa de Værelser, vi beboe i 3die Etage og som tilhøre den gamle Deel af Huset, ere fugtige, og min Kone vaagnede idag baade med Hovedpine og med Snue. Jeg faaer nu see, hvordan det gaaer, og vi have imidlertid forbeholdt os nogle Værelser i det Huus, vi fraflyttede igaar.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences Telegram af igaar og for Deres Excellences ærede Brev af den 14de, som jeg modtog idag Morges. De Ord i Telegrammet: «Skrevet igaar» ere formodentlig at henhøre ikke til det allerede modtagne Brev af den 14de men til et Brev af den 15de, som jeg altsaa gjør mig Haab om at modtage imorgen tidlig. Paa Grund af den Udsigt, der saaledes er givet mig til allerede imorgen at erholde yderligere Bemærkninger fra Deres Excellence om Spørgsmaalet V. og i Betragtning af de Ord: «Kan dog udsættes», hvormed Telegrammet slutter, har jeg undladt idag at skrive til Hs. M. og vil saaledes først paa næstkommende Torsdag (den 24de) gaae ifærd dermed.

Jeg havde igaar, som tidligere berørt, en Middag, væsentlig af Hensyn til Professor Nielsen, med hvem jeg saaledes havde Anledning til at stifte lidt nærmere Bekjendtskab. Han har et heelt barnligt Væsen, hvilket er forklarligt nok, naar man erindrer sig, at han for det første er en lærd, dertil en Kjøbenhavnner og endelig en Kjøbenhavnner, som aldrig før har været udenfor Danmark. Han vil sandsynligviis komme til at efterlade sig en Deel Røre her; thi paa visse Hold skulle hans Foredrag have vakt Mishag som stødende for det troende Sind – en Bedømmelse, jeg for min Deel anseer uretfærdig, naar man seer paa deres Totalitet og Tendents og ikke fæster sig ved Enkeltheder, adskilte fra Sammenhængen med det Hele. Kommer nu – som sandsynligt er –

nogen Kritik over hans Foredrag til at see Dagens Lys, saa vil der ikke mangle paa Kæmpere, der vil reise sig til hans Forsvar, saa at det nok er en Mulighed, at den store Strid, hans philosophiske Retning, som bekjendt, har fremkaldt i Danmark, vil, saa at sige, faae en Filialafdeling i Norge.

Om det Sammenskudslag, der holdtes for ham iforgaars, kan jeg henvise til Beretningen i Aviserne. Deres Excellence vil have bemærket, at det omsidder endte med et Scandinavisk Fossevæld (vide Professor Daas Skaal og Skaaltale). Professor Aschehoug, der deeltog i Middagen hos mig igaar, var for Resten ikke tilfreds med det, efter hans Synsmaade, ringe Antal Mænd, der havde deeltaget i Festmiddagen, omtrent 70, et Antal, hvis Uanseelighed, efter hvad han yttrede, var traadt dobbelt frem paa Grund af det store Locale (den nye Sal i Hotel du Nord), hvor Middagen holdtes. Navnlig var Aschehoug utilfreds med, at kun faa af Universitetslærerne havde deeltaget i Festen.

Den 18de October.

Saa langt rak jeg igaar Formiddag, men blev da afbrudt, og igaar Eftermiddag var jeg ved Møde i Directionen i Selskabet for Norges Vel hindret fra at skrive. Senere har jeg modtaget Deres Excellences ærede Brev af den 15de og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Det glæder mig at see, at Deres Excellence i det Væsentlige er enig med mig om Maaden, hvorpaa Spørgsmaalet V. nu hensigtsmessigst bør behandles. Som allerede igaar bemærket, skal jeg paa Torsdag i næste Uge tage fat i Sagen.

Deres Excellence har visselig Ret i, at Artikkelen i Bladet «Fäderneslandet» ikke burde have været gjengivet i Morgenbladet. Kunde man overhovedet udøve nogen ledende Indflydelse paa Pressen, vilde adskiligt misligt kunne forebygges. Saavidt jeg kan see, er Regjeringen i Sverrig for Øvrigt nok ikke stort bedre faren, hvad Indflydelse paa Pressen angaaer, end Regjeringen her i Landet. En anden Sag er det, at Pressen der i sig selv har mere Tact.

Snart vil et lidet Skrift blive publiceret her, som maaskee, og ikke usandsynligen, vil komme til at vække Forargelse. Telegrafdirecteur Nielsens Søn, Candidatus magisterii Yngvard Nielsen, har havt det af vor Konge skjænkede Stipendium, for unge Nordmænd, der ville studere

ved nogen af de øvrige Scandinaviske Universiteter, og har ved Hjælp af dette Stipendium opholdt sig i nogen Tid i Lund, hvorfra han har gjort Excursioner til Skaanske Herregaarde og er, blandt Andet, bleven bekjendt med en Baron Essen, som har overladt ham til Benyttelse og Offentliggjørelse den i sin Tid mellem Statholder Essen og Carl Johan førte Correspondance. Da jeg fik Nys om, at denne Correspondance agtedes offentliggjort, søgte jeg en Samtale med Telegrafdirecteuren og henlede hans Opmærksomhed paa, at da hans Søn havde nydt godt af Kongens Stipendium, burde han ikke lade Noget, som kunde befrygtes at være Kongen ubehageligt, blive Udbyttet af sit Ophold ved det fremmede Universitet, og at jeg tænkte mig det ikke blot muligt men endog ganske sandsynligt, at der i Correspondancen mellem Carl Johan og Essen kunde findes Eet og Andet, som Carl Johans Sønneson endnu ikke gjerne vilde see at blive overgivet til Offentligheden. Telegrafdirecteuren modsagde mig vel ikke directe heri; men han tilkjendegav, at enhver Forestilling til hans Søn med Hensyn til den Publication, som denne havde sat sig i Hovedet, vilde være unyttig, da hans Søn var sin egen Herre; – omtrent saaledes var hans Ord eller ialfald hans Tankegang. Skriftet skal nu være under Trykning og kunne ventes med det Allerførste. Der skal – saavdt jeg har kunnet erfare – dog ikke findes Noget deri, som kan siges saarende for Carl Johans Minde. Derimod forlyder det, at ubehagelige Ting skulle forefindes om materielle Vederlag til Folk, som antoges at befordre Sverriges eller Foreningens Interesse. Navnlig skal – saa siges der – Biscop Bugge og Provst Vergeland ikke staae i det bedste Lys. Lad dog alt dette forblive mellem os, indtil Skriftet er udkommet og vi saaledes have haft Anledning til at erfare, hvor Meget der er sandt og hvor Meget der er Løgn af hvad man fortæller.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 19. okt. 1867 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 24., 27. Sept. 1., 4., 8. 11., 15. October indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Nedenæs Bataillon forbigaaet. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. October 1867.

Min bedste Tak for Brevet af den 16de, modtaget igaar Aften. Vi ere dog nu lagt fremskredne, at Breve kun tage 2 Dage mellem de tvende Hovedstæder. Vort Statsraad, hvorom jeg allerede har telegraferet, varede omtrent 1 Time. Kongen saae noget trætttere ud end da jeg sidste Gang saae Ham, og dette kan naturligviis tilskrives den fortsatte Sengeliggen. Han sagde Selv, at det gik vel men langsomt med Saarets Lægning, og Han var forberedt paa at maatte holde Sengen idetmindste endnu 14 Dage. Under saadanne Omstændigheder har Herr Statsraaden gjort vel saa forsigtigt ved først at gjenoptage Correspondancen paa Thorsdag den 24de. Inden vi kom ind til Kongen, fik vi alle 3 gjøre vor underdanige Opvartning for Dronningen som tilligemed Prindsesse Louise tog imod os i et af Kongens Værelser. Jeg havde ikke seet Prindsessen efter min Hjemkomst. Hun har voxet under Sommeren og er næsten ligesaa høi som Dronningen. Hun seer i Sandhed yndig og indtagende ud.

I Morges gjorde jeg ogsaa min Opvartning hos Prinds Oscar, som med stor Tilfredshed talte om sit Besøg i Norge. Han talte ogsaa om sin nylig tilendebragte Tour til Udlandet. Han yttrede som sin Tanke, efter hvad Han havde hørt under Reisen, at der ikke vilde blive Krig til Vaaren, men at man i Frankrig heller vilde lægge an paa at søge at opnaae Udvidelse af indre Friheder. Om de begynte Underhandlinger mellem Prussen og Danmark meente han, at det var Preussens Hensigt at bringe Spørgsmaalet ind i allehaande Special Forviklinger, for derved at trainere og hindre dets Løsning. Det romeske Spørgsmaal troede han kunde komme til at gjøre adskillige Vanskeligheder, og han beklagede for Italiens Skyld, at Garibaldi var saa paagaende. Han syntes at troe, at Keiser Napoleon var, om det behøvedes, betænkt paa en ny Intervention.

Det er jo en svare Stads, som gjøres af Herr Professor Rasmus Nielsen. Jeg læste i Aviserne igaar Beretningen om den til hans Ære gjorte Festmiddag, og jeg undres ikke paa, om Manden Selv er bleven overvældet af al den Ære, som dyngedes paa ham. Det syntes mig næsten, at dømme efter Talerne, som om vi i Christiania *atter* havde Lyst til at krybe ind i vor gamle Moder Danmarks Mave, og jeg lykønsker Herr Statsraaden med at De dispenserere Dem fra at høre alt dette paa

Aastedet. Hvad den lærde Herres Forelæsninger angaaer, da har jeg læst dem i Aviserne, og jeg holder af ham, fordi han saa frimodig optræder som en rettroende Christen, uagtet man skulde troe, at dette i et christeligt Samfund skulde saagodtsom falde af sig selv. Men nogen Løsning for Tvivlen har han dog ikke kunnet tilveiebringe, og dette var mere end man kunde vente.

Posten skal gaae om et Øieblik og jeg maa slutte i al Fart idet jeg beder om Tilgivelse for disse Liniers Hastværk.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Oct. 1867.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens ærede og venlige Brev af 17de dennes og frembærer herfor min bedste Tak.

Jeg maa sige at Professor Aschehoug ikke er let at tilfredsstille naar han syntes at der ikke præsteredes nok for Professor Nielsen med 70 Deeltagere i Festmiddagen. Mig forekommer det, at den fremmede Professor har faaet mere end han tilkommer, og det kan blive noget meget af det, om vor Hovedstad fremtidigens skal sættes i lignende Bevægelse for hver Dansk Lærd, der vil lyksaliggjøre den med sin Nærværelse. Jeg troer med Herr Statsraaden at det nok er mueligt at hans Forelæsninger, naar man er kommen til at drøfte dem nærmere, vil faae en Efterdønning af Strid; thi der gives vel neppe nogen Tilhører, som oprigtigen kan sige, at han har følt sig tilfredsstillet. Jeg erindrer saa vel, at Herr Statsraaden, engang vi kom tilbage fra Rygge Kirke, efterat have hørt Wille, yttrede, at dette var friskt og sundt Brød. Jeg fandt Udtrykket saa sandt og træffende. Overfører jeg Lignelsen paa Professor Nielsen, saa maa jeg sige, at det Brød han har givet ikke har lædsket. Han er ingen geistlig Prædikant, det er sandt, og Sammenligningen passer derfor maaskee ikke ganske, men han har dog optraadt for at hævde det aabenbarede Ords Overmagt over alt andet, og han havde derfor den Pligt at vederqvæge og opbygge, istedetfor at oprive og forstyrre. Jeg bemærkede, at ved Festmiddagen det Haab udtaltes, at Professor Nielsen atter maatte besøge Norge; men skulde dette indtræffe kan det vel hælde at Begeistringens ikke da bliver den samme.

Jeg har ogsaa bemærket den bebudede Offentliggjørelse af Kong Carl Johans Brevveksling med Statholder Grev Essen, og speculerede da

paa, hvorledes denne var kommen i Udgiverens Værg. Det har derfor været mig af megen Interesse af Herr Statsraadens Brev at erfare, hvorledes hermed hænger sammen. Den Baron Essen, som Cand Nielson har truffet i Skåne og som har overladt ham Brevene, maa formeentlig være Baron Gustav Essen, Kammerherre hos Dronningen, og ældste Søn af Overhof Staldmester Grev Essen som er en Søn af den afdøde Statholder. At denne har villet udlevere Brevvexlingen undrer mig; men ligger heri nogen Mangel paa Tact, faaer han selv bære Ansvarer derfor. Kunde man tænke sig, at Bn. Essen vel har givet Brevene til Gjennemlæsning men ikke til Udgivelse, vilde en stærk Bebreidelse kunne gjøres Udgiveren; men jeg kan ikke tænke mig saadant mueligt. Jeg skal dog i al Stilhed søge at faae Oplysning om, hvordan hermed hænger sammen. H. M. vedbliver at være flink og Helbredelsen gaacr paa ønskeligste Maade, efter hvad Livmedicus Lundberg nylig har sagt mig. Han kom op til mig for at betro mig, at efter hvad de Besche havde skrevet i et Brev modtaget igaar, havde denne indleveret sin Afskeds-Ansøgning til Hof Chefen. Lundberg beklager meget denne Brydning; men hvad som *for Øieblikket* ligger ham paa Sindet er, at Kongen, saalænge Han ligger, spares for denne Ubehagelighed, og at Sagen saaledes for Tiden ikke fremmes til Foredragning. Han spurgte mig, om jeg vilde skrive til Løvenskiold desangaaende; men jeg henstillede til ham selv at oplyse Løvenskiold om det Ønskelige i at skaane H. M. *for Øieblikket* for denne Sag. – Dette vilde Lundberg ogsaa gjøre. Mig forekommer det at være ilde betænkt af de Besche at vække denne Forargelse, som af Ildesindede med Fordeel kan benyttes. Fandtes der nogen, der kunde virke paa de Besche i fraraadende Retning, skulde det være vel; men jeg veed Ingen. Lundberg mistænker Løvenskiold for at anspore de Besche, da han er vred paa Lundberg, som bidrog til at han ikke blev opfordret til at blive her i Høst. (Alt dette mellem os.)

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 16de og den deri meddeelte Beretning om Deres Excellences Besøg hos Hans Majestæt, som stadfæster Haabet om, at Hans Majestæts Helbredelse vil gaac jevnt og sikkert fremad.

Deres Excellence vil af Bladene (Jeg sigter kun til de Norske Blade.) bemærke, at samtlige Yttringer, der komme tilsyne angaaende det nye Unionsforslag, gaae i bifaldende Retning. Naar man erindrer sig Arbeidets Storhed og Vanskelighed, maa dette siges at være et særdeles heldigt Resultat. Imidlertid hører jeg dog den Formening bekræfte, at Advocat Dunker gaaer svanger med en Kritik, og hvad jeg troer at vide med Vished er, at han mundtlig har yttret sig utilfreds med Forslaget. Det samme skal, efter hvad jeg med Vished har erfaret, være Tilfældet med Johan Sverdrup. Navnlig veed jeg, at han til en Mand, som spurgte ham, hvad han syntes om Forslaget, skal have svaret: «Da jeg kom til Bestemmelsen om, at Stortinget skal være pligtigt at bevilge Krigscreditiver, havde jeg Nok. Jeg erkjendte da, at Forslaget ikke var mere end 12 Sk. (Den af Justitsdepartementet fastsatte Boglade-Priis.) værd.»

De seneste Efterretninger fra Frankrig tyde, saavidt skjønnes, stærkt paa Sandsynligheden af, at Keiseren vil komme til at intervenere i det Italienske Rørc. Under denne Forudsætning faaer han vel lade de Tydske Anliggender ogsaa til næste Aar skjøtte sig selv; thi at have Italien og Tydskland paa een Gang at besørge, turde vel forekomme baade ham og det Franske Folk noget for stærkt. Det seer jo desuden ud til, at de Sydtydske Stater, eller ialfald Bayern og Vürtemberg, ere paa Vei til at betænke sig med Hensyn til den tidligere i Udsigt stillede Tilslutning til Nord-Tydskland. Det forekommer mig paa Grund af alt dette ganske troligt, at de Franske Kammere og Keiseren kunne komme til at mødes i Udtalelser i Fredens Interesse. Maatte dette i saa Fald skee jo før jo heller efter de nævnte Kammeres Aabning, saa at Krigs-Udsigterne ikke mere maatte kunne paaberaabes, naar der mod Aarets Slutning atter vil blive Spørgsmaal om en Forandring i V.s Stilling.

Det seer næsten ud til, at det har lykkets at maaltbinde Høiesteret ved det sidste Svar, man har sendt dens Justitiarius i Anledning af Begjæringen om en vis Fremgangsmaade, som for Eftertiden skulde besølges ved Beskikkelsen af extraordinaire Assessorer. Idetmindste har Retten endnu ikke ladet høre Noget fra sig til Svar paa Justitsdepartementets Brev, som afgik allerede i Begyndelsen af September. Maaskee er Grunden den, at Retten ikke vil fortsætte Striden, naar den ikke inden sin egen Midte kan gjøre Regning paa fast Sammenhold; thi det skal være Tilfældet, at idetmindste 4 af Rettens Medlemmer finde Striden af en saadan Beskaffenhed, at de ikke ville være med paa at fortsætte den. Naar det er kommet saa vidt, at det med Sikkerhed kan antages, at intet

Svar mere fra Høiesteret vil fremkomme, skal jeg – efter Løfte – sende Deres Excellence Afskrift af den hele Correspondance.

Jeg stunder efter at høre, at de nye Værelser ikke mere indgyde nogen Ængstelighed.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Oct. 1867.

Jeg underrettede i sin Tid Herr Statsraaden om at Exc. M-m i Mai Maaned havde skrevet til Haag for at sondere Terrainet med Hensyn til Udsigterne for en Underhandling med Japan gjennem den Hollandske General Consul i Jeddo, Herr Graeff v. Polabroek. Svaret blev, at man vilde forhøre sig hos ham, men Udsigterne i Japan fremstilledes derhos som lidet lovende. Senere har M-m intet afhørt indtil han igaar fik en Meddelelse fra den herværende Hollandske Minister Resident, Herr Rochussen, dateret 20de dennes, hvori denne meddeler, at Svar var indløbet fra Mr. v. Polabroek, som erklærer, «que les circonstances pour le moment sont exceptionnellement favorables pour ouvrir une négociation; mais qu'il est *urgent* d'en garder *le secret*». Han tillægger, at han er villig til at overtage Underhandlingen, at, om den fornødne Fuldmagt og Instrux expederedes til ham med den Post, som forlod Holland den 28de October, og han derhos gjennem Telegraf kunde erholde Underretning om at de vare afsendte, saa vilde Fuldmagten tilhændekomme ham i December, og Telegrafen i November Maaned. Ved Modtagelsen af den sidste vilde han blive istand til at planere det fornødne og faae de blivende Plenipotentiairer fra Japansk Side designerede, og naar da Fuldmagten derefter ankom, haabede at kunne faae Sagen afgjort inden Nytaarsfesten, som Japaneserne feire under en heel Maaned. Her gjældte det altsaa om *at skynde sig*, og da Sagen desuden maa skee, efter Herr v. Polabroeks Vink, med den *største Hemmelighed*, har Exc. M-m faaet H.M.s Bestemmelse i *ministerielt* Statsraad af De Geer, M-m, og mig, og har allerede idag expederet Alt over Holland. Vi begjære det samme, som ved sidste Tractat er tilstaaet de Danske. Maa det nu lykkes; men «*en attendant*» synes det at være paa god Vei. Jeg beder nu Herr Statsraaden om at bevare Hemmeligheden *strictissime* inden vor egen Kreds; men jeg antager, at Underretningen vil glæde Dem. Jeg saae hos M-m et Chiffre Telegram fra Grev Piper i Florens, hvori han

meddeler, at Ministeriet havde resigneret, og Cialdini overtaget Dannelsen af et nyt, hvis Mening maa være at undgaae en øieblikkelig Conflict med Frankrig og lade dette optræde som det vil, med *Forbehold senere at kunne benytte Omstændighederne*. Vil Keiser Napoleon nu skabe sig nye Vanskeligheder ved en fornyet Intervention, eller er det hele et aftalt Spil mellem ham og den Italienske Regjering? Man faaer vel see!

Tilgiv dette Brevs Hastværk.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Oct. 1867.

Jeg ansaae det ønskeligt, for at give Sagen al muelig Hastighed, at faae et Extra Statsraad for Oversendelsen af Indstillingen om Lappeforholdene, og vi begave os derfor i Formiddag op til Hans Majestæt, Som ogsaa behagede at opfylde vort Ønske. Det synes nu vistnok paa H. M., at Han allerede langt inde paa den fjerde Uge har ligget tilsengs, og Han har magret ikke lidet; men Han var livlig og vel tilmode, og vi bleve siddende inde hos Ham vist henimod 3 Qvarteer, under hvilken Tid det syntes at interessere H. M. at underholde Samtalen. Han yttrede megen Interesse for Ordningen af Lappeforholdene, og da Han selv fra sin Reise i de Svenske Lappmarker er localiseret med Forholdene i disse Egne, kunde Han med personlig Sagkundskab tale derom. Efterat denne Sag var bleven afgjort, begyndte H. M. at tale om Forholdene i Europa, idet Han bemærkede, at det var lykkeligt at den Franske Intervention i Rom ikke var kommen til Fuldbyrkelse. Han berettede da, efter de Meddelelser Han havde faaet, at medens den Italienske Regjering under Trykket af Stemningen inden Landet førtes hen i Retningen af en energisk Optræden mot Frankrig, havde den Preussiske Minister i Florens, Herr von Usedom, forhørt sig hos Grev Bismarck, om Italien i Tilfælde af en Krig kunde vente at see Preussen indtræde paa Kamppladsen. Det havde imidlertid viist sig, at Stemningen i de catholske Rhinlande, og andre catholske Dele af Preussen, ligesom navnlig i Bayern, hvis Tilslutning til Nordtyskland er en Hovedopgave for Grev Bismarck, var høist ugunstig mod en Medvirkning, hvis Formaal skulde være en Tilintetgjørelse af Pavens verdslige Herredømme, og Grev Bismarck, som fandt at det ikke var raadeligt at støde sig med disse Elementer, havde givet et afbøende Svar. Under Tiden havde Keiseren

givet Ordre til Færdiggjørelse af 10,000 Mand til eventuel Besættelse af Rom – et Antal, hvis Ringhed forøvrigt tydede hen paa en Forudsætning om Fælleds Besættelse af Franske og Italienske Tropper. Ratazzi resig-nerede, og Cialdini hjemkaldtes for at danne et nyt Ministerium. Nederlaget ved Nerola var allerede et Grundstød for Insurgenterne, og efterat den Italienske Regjering saae sig sat i den Nødvendighed alvorligen at modvirke Insurrectionen, har man ogsaa faaet Haab om at kunne underkue den. Den Franske Troppe Afsendelse kunde saaledes atter contramanderes, Ratazzi lader til at forblive i Ministeriet, og det antages nu, at der vil blive truffet en Overenskomst om en Modification i September Conventionen, egnet til at stemme Italienerne forsonligere. Maaskee bliver det Prisen for deres Bistand, om der skulde komme til Udbrud mellem Frankrig og Preussen. Paa et saadant Udbrud troer H. M. fremdeles, det være sig at det indtræffer paa Vaaren eller senere paa Sommeren. Stillingen i Europa var for spændt, for at kunne holde: Nationaliteternes store Spørgsmaal, hvilket var den nye Tids Løsen, maatte komme til sin Udkjæmpelse; det var naturligt, at man søgte at holde det tilbage saalænge som mueligt; thi ældre Mænd, gennemtrængte af en tidligere Tids Ideer, havde endnu ikke kunnet opfatte dets Betydning. Kongen dvælede ved Vanskelighederne af *vor Stilling* om det bryder løst mellem Pr. og Frankrig, og den sidste Magt gjør en Diversion i Østersøen. Han forudsaae, at det Danske Folk, med de lokkende Udsigter for en Medvirkning for Øie, skulde lade sig henrive til at kaste sig ind i Striden, hvorved Preussen kunde faae et Paaskud til at tilrane sig Jylland, og Spørgsmaalet om Besiddelsen af Øerne vilde komme paa Dagsordenen. Han troede, at det, for *at have et Baand* paa Danmark, vilde være hensigtsmæssigt, at der fra de forenede Rigers Side sluttedes et Neutralitets Forbund med samme, hvortil dog Initiativet maatte tages fra Dansk Side. Heri skimter jeg dog blot en *ny Form* for den gamle Tanke. De fra Preussisk Side indledede Underhandlinger om Gjengivelsen af en Nord-Slesvigsk Deel var blot en Fælde; man vilde forhale og bortfuske Spørgsmaalet med allehaande Detailfinter, medens man aldrig vilde gaae ind paa at tilbagegive Flensborg-Linien med Düppel og Alsen, hvis Gjenerhvervelse som Grændse Garantie var nødvendig. Kongen troede fremdeles, at Keiser Napoleon ønsker Fredens Bevarelse; men Han vilde blive overfløiet af Stemningen i Frankrig. «Skulde jeg raisonnere om Keiser Napoleons Stilling, hvilken Han dog selv forstaaer saa langt bedre» – yttrede Kongen – «saa forefindes der to Alternativer»: Give

Rusland fric Hænder i Orienten, for at sikkre sig, at det ikke bistaer Preussen; kræve af Østerige intet videre end *Opstilling* af et Par hundrede Tusinde Mand paa den Bøhmiske Grændse, mod en eventuel Erstatning i Serbien og Herzegowina, og ved Siden heraf en Paatrykning paa de tre Scandinaviske Lande til at holde sig færdige nordfra. Preussen skulde da have at fordele sine Kræfter, og kunde vanskelig med mere end 400 000 Mand møde den Keiserlige Arme, der vilde blive overlegen i Antal, og have Udsigten til seirrig at gaae tvært igjennem Tydskland. Det andet Alternativ var at revolutionere Sydtydskland, hvor der findes Overflod af sociale Elementer, der hade og avskye Aanden i den Preussiske Styrelse. Jeg gjengiver dette som et Beviis paa hvor lidet mat H.M.s Tankegang var, hvilket er et glædeligt Tegn paa Høistsammes Sundhed. Han vidste imidlertid endnu ikke, naar Han skulde komme op; men forhaabentlig bliver det under Løbet af næste Uge. I Forværelset havde vi seet en Deel Exemplarer af en *ny* Brochure af H. M., betitlet «Nya Tankar om Nutidens taktiska Rörelser». Jeg bad om et Exemplar for os, og fik ogsaa eet til Herr Statsraaden, som jeg har den Fornøielse at vedlægge. Jeg har fløiet det igjennem, og hvad jeg altid beundrer i H. M.s Pen, er disse korte og raske Træk, hvori Han forstaaer at indklæde en ofte fyndig Tanke. En anden Mærkelighed er at Brochuren er dediceret til Grev Henning Hamilton, hvori man, om man besinder den Fjærnelse hvori H. har holdt sig, ikke kan sec andet end et bestemt Skridt til Tilnærmelse. Hvem veed, om Gr. Hamilton ikke er bestemt til at blive Sjælen i et nye Ministerium, om Forholdene skulde komme til at kræve Dannelsen af et saadant?

Statsraad Møinichens flytte herind i Huset paa Tirsdag. Jeg ønsker blot, at det maa bekomme dem vel. I anden Etage hos os grassere endnu Arbeiderne. Vi leve i nogle af de øverste Værelser og midt under Uroen af en stedsevarende Flytnings Piinagtigheder. Jeg har sluttet at drikke Carlsbader Vandet og befinder mig endnu mat derefter. Min kjære Kone er udmattet af sit Ordningsbestyr, hvilket sandelig med de mange Vanskeligheder som her forefindes, for at faae Ting gjorte, er et Trætte- og Taalmodigheds-Arbeide.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Breve af 19de og 21de October. Jeg har baade iforgaars og igaar befundet mig saa ilde, at jeg har været ganske uoplagt til at skrive, hvilke maa tjene til min Undskyldning for, at jeg i to Dage ikke har ladet høre fra mig. Idag er jeg noget bedre og har nu faaet istand den underdanigste Skrivelse til Hans Majestæt, hvorom der i længre Tid har været Spørgsmaal. En Afskrift af samme har jeg den ære at vedlægge. Deres Excellence vil see, at den er affattet i Overeensstemmelse med hvad jeg i mine Breve til Deres Excellence anseer for den eneste Retning, hvori den efter Omstændighederne kunde komme til at gaae. Det skulde glæde mig, om den maatte finde Deres Excellences Bifald. Jeg haaber, at det er sidste gang, jeg omhandler Spørgsmaalet *V. skriftlig* med Hans Majestæt. Skulde Hans Majestæt ikke komme hid i December Maaned, er jeg næsten fristet til at ønske, at jeg kunde faae Anledning til at omhandle Spørgsmaalet med Hans Majestæt under et kortvarigt Ophold i Stokholm, naar Michelets Afskeds-Ansøgning er indkommen, hvor liden Lyst eller rettere hvor stor Ulyst jeg end af mange Grunde har til at begive mig did. Thi at omhandle Sagen i skriftlige Forestillinger til Hans Majestæt bliver mere og mere piinligt for hver Gang, den fra Nyt af maa optages, og sandsynligviis ogsaa, til Slutning, unyttigt. Dog – herom er det ikke tjenligt for Tiden at opgjøre sine Tanker, saa meget mindre, som mange Tvivlsgrunde sandsynligviis først ville fremstille sig i det Øieblik, da der maatte blive Spørgsmaal om for Alvor at adoptere en Plan som den oven antydede. Jeg beder Deres Excellence derfor kun at betragte hvad jeg ovenfor har yttret som en løs Idee, der for Resten er fremkaldt ved en Bemærkning i et af Deres Excellences tidligere Breve.

Det glæder mig, at Prinds Oscar under sit Ophold i Udlandet har faaet det Indtryk, at der ikke vil blive Krig til Vaaren. Mit Haab er, at saafremt dette er stemmende med vedkommende høie Herrers Intentioner, saa ville de, og navnlig Keiser Napoleon, sørge for, at det paa en eller anden Maade kan blive kundbart jo før jo heller, paa det at ikke Handel og Industrie skal vedblive at lide under den politiske Tilstands Usikkerhed. Vi tør derfor maaskee imødesee en beroligende Trontale ved Aabningen af de Franske Kammere og en tilsvarende fredelig Udtalelse fra Kammernes Side. Det er iøvrigt i Sandhed betegnende for den virkelige Tilstand i Frankrig, at det i den senere Tid stadig opstilles

som to Alternativer, hvorimellem Keiseren vil have at vælge: Krig med Udlandet eller Udvidelse af de indre Friheder. Stakkels Mand og stakkels Frankrig!

Hvad Deres Excellence ytrer om Professor Nielsen er visselig for største Delen sandt og træffende; men jeg skulde dog troe, at den Vækkelse, som hans Forelæsninger utvivlsomt fremkaldte, ikke vil have nogen Indflydelse til at svække det Troesliv, som i det Hele maa siges for Tiden at være raadende her i Landet og navnlig i Hovedstaden. At imidlertid Adskillige ville finde sig forargede, anseer jeg ikke tvivlsomt, og det staaer ikke til at nægte, at hans Forelæsninger maatte høres eller læses med en vis Indulgence for ikke paa ret mange Steder at fremkalde ligesom en piinlig følelse af, at der blev udskjænket store Doser af Gift uden at Modgiften var lige ved Haanden eller tilstrækkelig af Qvantitet og Gehalt.

Saa det er kommen derhen, at Herr De Beche har indgivet sin Afskedsansøgning. Der er i mine Tanker Intet at gjøre herved. Kongen er – tænker jeg – den eneste, som maaskee kan formaae ham til at blive staaende. Hans Majestæt kan jo udsætte med at resolve paa Ansøgningen, indtil Hans Majestæt engang kommer til Norge, og naar da Affairen først er bleven gammel, gaaer det vel lettere med at berolige Herr De Beche. Min Bekymring er kun, at Hofchefen muligens giver ham Medhold. Dog – herom veed jeg Intet. Af en Mand, der staaer mig nær, hørte jeg for et Par Dage siden, at De Beche ogsaa her omtaler det som en Gru opvækkende Ting, at han ikke er bleven kaldt til Stokholm i Anledning af Fistel-Operationen. Han skal blandt Andet have sagt, at naar ingen Norsk Læge tilkaldes i Tilfælde, hvor der endog kan blive Spørgsmaal om «at Kongens Sygdom vil drage et Tronskifte efter sig», saa er dette en aabenbar Tilsidesættelse for Norge eller noget Lignende. Lad dog dette blive *ganske mellem os*; thi vi gjøre bedst i at ignorere den hele Affaire. Den samme Mand, der ligesom De Beche er Frimurer, fortalte tillige, at De Beches Forfængelighed ogsaa i Frimurerlogen skal vise sig fremtrædende. Stakkels Mand, han lider uden Tvivl af en af de værste Plager, et Menneske kan være underkastet, nemlig en til Abnormitet sygelig Æresfølelse.

Jeg maa standse her, da Posttiden er ganske nær ved at være udløben. [O.s.v.]

Esk. Jeg har glemt at omtale Bidragene fra Norge til de Nødlidende i Svensk Norland. Vidne de ikke om en hæderlig Stemning her i Landet?

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 22de. Det har glædet mig saare meget at erfare, at vi ere paa god Vei til at faae en Tractat med Japan og det endog meget snart. Da Deres Excellence beder mig bevare Hemmeligheden «*strictissime* inden vor egen Kreds», har jeg ikke meddeelt den til noget Menneske, ikke engang til Statsraad Bretteville. Men maaskee er dette en altfor rigoristisk Fortolkning af Deres Excellences Ord. Herom turde Deres Excellence ved Leilighed have den Godhed at oplyse mig.

Jeg er i denne Tid i høi Grad lidende paa Nerver og Houmeur, forhaabentlig en Følge af Aarstiden og Veirligets besynderlige Beskaffenhed. Deres Excellence maa derfor tilgive, at min Correspondance for Tiden er og formodentlig endnu i længre Tid vil blive mat og ufuldstændig.

Deres Excellence vil erindre, at jeg for et Aar eller længre siden bragte paa Bane et Andragende fra Stiftamtmand Arntzen om Vasa-Ordenen for Hospitalsforstander Petersen. Efter at have overlagt Sagen med Deres Excellence meddeelte jeg Arntzen, at der ikke burde blive Tale om at udvirke en saadan Naadesbeviisning for bemeldte Petersen uden ialfald naar Kongen var her paa Stedet, og siden har jeg Intet hørt om Affairen, indtil jeg igaar modtog det hoslagte Brev fra min Ven Arntzen. Det seer ud som han af sit ganske Hjerte interesserer sig for, at Forstander Petersen maa blive decoreret; men jeg er, siden Deres Excellence og jeg senest corresponderede om den Sag, bleven endmere bestyrket i den Anskuelse, Deres Excellence da udtalte og jeg tiltraadte, nemlig at der ikke lettelig bør blive Spørgsmaal om at bevirke nogen Svensk Orden uddeelt til Nordmænd og for Fortjenester af Norge og at det navnlig ikke bør skee uden leilighedsviis under Hs. Ms. Ophold her. Jeg har derfor ogsaa svaret min Ven Arntzen, at jeg maa henholde mig til hvad jeg tidligere har sagt ham; men jeg har desuagtet ikke villet undlade at meddele Deres Excellence det Ovenanførte, for at Sagens Stilling kan være Deres Excellence paa Forhaand bekjendt, naar Hans Majestæt engang – jeg vil forudsætte i December Maaned – ankommer hid.

Det seer, efter de sidste Beretninger om Bismarcks Bestræbelser for yderligere at gennemføre den Tydske Eenheds-Tanke, visselig ud til, at

han har for Øie at smede, medens Jernet er varmt, som man siger, med andre Ord at benytte sig af Keiser Napoleons øvrige Sorger og Bekymringer for uhindret at kunne røre sig i Tydskland. Men vil det bære i Længden paa denne Maade? Jeg kan ikke andet end af og til tænke mig det som overveiende sandsynligt, at den galliske Hane fra at gale vil gaae over til at bruge Næb og Sporer.

Deres Excellence har vel bemærket, at der nu er begyndt med formelige Angreb i Aviserne paa Amtmand Rogstad for hans Embedsførelse. Desværre – efter Alt hvad jeg hører, er nok disse Angreb begrundede. Vi maae desværre nok ligefrem bekjende, at vi gjorde os skyldige i et Feilgreb, da vi for nogle Aar tilbage tilraadete Hs. M. at gjøre ham til Amtmand. Errare humanum – er nok Alt hvad vi kunne paaberaabe os til vor Undskyldning. En af de Grunde, hvorfor jeg i sin Tid interesserede mig saa høilig for, at Justitiarius Stabell skulde udnævnes til Sorenskriver i Nordre Jarlsberg trods hans elendige Syn – var, at man derved havde faaet Plads til Rogstad, som for dette Tilfælde – hvad jeg ogsaa yttrede i Statsraadet – efter min Mening burde have været opfordret til at søge Justitiarii-Embedet efter Stabell. Men jeg formaade ikke at trænge gennem med denne Anskuelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. October 1867.

Jeg har tvende Breve fra Herr Statsraaden hvorfor jeg skylder at aflægge min bedste Taksigelse: af 21de og 24de dennes, det sidste ledsaget af en Gjenpart af Herr Statsraadens und. Indberetning til H. M. af sidstnævnte Datum. Jeg seer af denne, at Herr Statsraaden har slaaet fast de tvende Forudsætninger, der udgjøre den fremtidige Adgang til Gjenoptagelse af det Wske Spørgsmaal, nemlig 1ste Brigades Ledigblivelse under Løbet af dette Aar og dens Gjenbesættelse stillet i Forbindelse med det nævnte Spørgsmaal. Jeg finder ogsaa, at de Grunde, der have bevæget Herr Statsraaden til at afholde Dem fra enhver yderligere Discussion af selve Spørgsmaalet, ere overveiende; thi af denne Taushed fremgaaer det paatageligen, at det kun er i Betragtning af den af H. M. fremhævede ydre politiske Stilling, at Spørgsmaalet indtil videre er stillet i Beroe. I mit sidste Brev meddelte jeg Herr Statsraaden, hvad H. M. havde behaget at berette os om Stillingen i

Italien og om den Udsigt, som da forefandtes for Unødvendigheden af en Fransk Intervention med de Forviklinger, som deraf kunde forventes at ville opstaae. Af de igaar ankomne Telegrammer viser det sig imidlertid, at Begivenhederne allerede have kastet disse beroligende Slutninger overende, og at forandret Ordre nu er given, gaaende ud paa Afsendelse af den Franske Expedition til Rom. Det er spændende at erfare, hvad som herefter vil indtræffe, om Napoleon vil tugte Italienerne og derved mueligens tænde Gnisten til et Brud med Preussen, eller han pønser paa at komme Italienerne imøde og derved købe deres Bistand under en blivende Conflict med Tydskland? Det skal være berettet i private Breve fra Italien, at Preussiske Penge have fundet deres Vei til Insurgenternes Lommer. Synderligt skulde det blive, om det protestantiske Preussen skulde hjælpe Italien til at fravriste Paven Rom. Jeg har ingen truffet idag, og veed saaledes ikke om Telegrafens har bragt nye Efterretninger af Interesse. Jeg hørte, at den Franske Ch.d. aff. Mr. Seydoux i Fredags Formiddag havde været oppe hos Kongen, og holdt Statsraadet ventende. Kongen havde senere holdt M-m og Platen tilbage, og sagt dem, at Mr. Seydoux havde haft i Opdrag at tage Rede paa den Nobelske Opfindelse af Nytro-Glycerin og Adgangen for den Franske Regjering til at benytte samme. Men underligt skulde det være, om Mr. Seydoux i saadan Anledning vender sig directe til Kongen; og mueligens var det blot en Maske for noget andet som holdes hemmeligt? Lad derfor det hele *blive mellem os*. Mr. Fournier ventes snart hid tilbage. Inden han reiste herfra dulgte han ikke sin Lyst til at faae en anden Post; men denne Lyst har ikke baaret nogen Frugt. Jeg paaviiste i mit sidste Brev som en Mærkelighed Kongens Tilegnelse af sin sidste Brochure: «om Nutidens taktiske Rørelser», til Grev Henning Ham.. Det har ogsaa vakt en vis Opsigt her, og Grev M-m yttrede, efter hvad jeg har ladet mig fortælle, i denne Anledning, at «dette var den eneste taktiske rørelse i Brochuren som han forstod». Det ventes, at Kongen paa Tirsdag faaer komme op av Sengen for at ligge paa en Sopha, og havde *de B.* været her, kunde han vist ikke have gjort det bedre. Maatte denne gode Herre tage sin egen Irritabilitet under Cuur og operere denne for den Forfængeligheds Fistel, hvoraf den synes at lide. Jeg siger endnu engang, at det er ilde, at han ikke kan afholdes fra den Afskeds-Éclat, som han forbereder. Sverdrups Yttring om Unionsforslagets Værd kan være vittig nok; men den er paa samme Tid lige uvorren som betegnende for hans Bedømmelse af politiske Arbeider, hvori hans Eget

uforlignelige Selv ikke har deeltaget. Professor Aschehoug sagde mig, at han var fuldkommen forberedt paa Angreb fra Regjerings Advocat Dunkers Side, og han vidste saa vel forud, hvorledes Angrebet vilde blive rettet, at han skulde forbinde sig til at levere Concept dertil. Det er imidlertid heldigt, at Forsvaret ogsaa vil blive lagt i saa overlegne Hænder. Det kunde dog hænde, at de Herrer Angribere vilde finde Nødden saa haard, at de bryde egne Tænder paa Knækningen. Ja saa! Det lader altsaa til, at Høiesteret vil lade Regjeringen have det sidste Ord, og vel er det, at der findes Medlemmer, som vide at holde tilbage Udbruddet af altfor vidtgaaende Statsmagts-Ideer.

Det har glædet mig meget at see den Hjælpsomhedens Aand, der overalt gjør sig gjældende i Norge for de Nødlidende i Norrland, og som er det bedste Beviis paa et broderligt Sindelag. Men de Stakler faae betale Kornet dyrt; thi det kommer vel paa henimod 30 Rdl. inden det kommer til Bestemmelsesstedet.

Jeg haaber inderlig, at Herr Statsraadens Ildebefindende ikke har været andet end en overgaaende Høstkjending, og at De atter nu føler Dem fuldkommen vel. Det forekommer mig, at de øverste Værelser, hvori vi endnu holde os, med hver Dag blive bedre, og vi kunne endnu ikke mærke nogen slem Følge af Indflytningen. Maa dette vedblive!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de October 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 24de. Jeg har med stor Interesse gjenne læst Deres Excellences Beretning om Samtalen med Hs. M. under Statsraadmødet den 24de og lagt vel Mærke til Deres Excellences Randglose: «Heri skimtet jeg dog blot en ny Form for den gamle Tanke». Jeg er tilbøielig til at skimte det samme.

Hans Majestæts nye Brochure har jeg med sand Interesse gjenne læst. Fra Sprogets eller Fremstillingens Side vilde jeg være tilbøielig til at kalde den endog ypperlig. Hvad de i Brochuren opstillede Meninger angaaer, er jeg selvfølgelig usagkyndig; men skulde jeg dømmе som Lægmand, efter min sunde Forstand, vilde jeg sige, at de forekomme mig høist plausible. Det er visselig, som af Deres Excellence bemærket, et betydningsfuldt Tidernes Tegn, at Brochuren har faaet en Dedication til

Henning Hamilton. Skulde H. M. i ham see den Mand, hvem den nye Statsskik i Sverrig vil bruge som sit Redskab til at styrte sin egen Ophavsmand? Lad os i saa Fald haabe, at H. M. maa see feil.

Ved i et af mine sidste Breve at berette om det Skrift, som cand. mag. Nielsen er ifærd med at udgive, forklarede jeg blandt Andet, at han havde faaet Manuscriptet hos en Baron Essen i Skaane. Jeg havde dette fra Overintendant Holst, som jeg antog at maatte have fuldt Kjendskab til Sagen, da han efter sit eget Sigende gjentagne Gange havde omhandlet den med Herr Nielsen selv. Den af Herr Nielsen om hans Reise afgivne Beretning, der har været aftrykt i Morgenbladet, indeholder imidlertid, at han har faaet Brevvexlingen fra Aarene 1814–1816 mellem Carl Johan og Essen udlaant fra det De la Gardiske Archiv i Lund, og saaledes formoder jeg at Holsts Beretning til mig maa hvile paa nogen Misforstaaelse. Jeg skynder mig at gjøre opmærksom derpaa.

Jeg har fra en Kilde, som jeg ikke vil nævne, faaet nogle Vink, der tyde hen paa, at De Beches Forstemthed over ikke at være tilkaldt i Anledning af Kongens Sygdom kan have en ædlere Bevæggrund end tidligere mellem os antaget. Jeg tør for Øieblikket ikke sige mere, og *selv dette kun strictissime mellem os*, end at, efter de ovennævnte Vink, skulde Kongens Sygdom være af en mere compliceret Beskaffenhed end hidtil forudsat. Nærmere, naar vi engang sees. [O.s.v.]

Esk. Undskyld Kortheden af dette Brev og overhovedet af min Correspondance i denne Tid. Jeg er nemlig fremdeles lidende paa Nerverne, nedstemt og uskikket til at føre Pennen. Men det seer ud til, at vi nu skulle faae et fastere Veir, og saa skal det blive bedre.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Oct. 1867.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens ærede og venlige Brev af 26de dennes, og takker herfor paa det bedste. Det gjør mig ondt at see, at Herr Statsraaden endnu klager over Nerver og Humeur, og jeg veed fra egen Erfaring saa vel, hvad dette vil sige, at jeg har den inderligste Deeltagelse for enhver der lider deraf. Ja det er en afskyelig Fornemmelse, og det eneste, som kan holde En oppe, er den Erfaring, man har vundet, at disse Nerve-Forstemtheder atter kunne forsvinne, som de ere komne. De gaae som en Dissonants gennem den hele Menneskehed og

gjennem alle Tider, og jeg kan ikke forstaae andet end at Homer beskriver just denne nervøse Lidelse, naar han beretter om Bellerophon (6. Bog 200 v. 1.H – jeg vil citere Voss' Oversættelse). «Aber nachdem auch jener den Himmlischen allen verhasst ward; irrt er einsam umher, sein Herz abzehrend in Kummer, durch die aleische Flur, der Sterblichen Pfade vermeidend». Læs dog den Græske Text, den er kanskje endnu simplere. Jeg kan ikke sige andet, end at det med mig ogsaa er op og ned. Igaar var jeg for Ex. saa klein, at det faldt mig heelt vanskeligt at bevare min Contenance.

Jeg beklager, at jeg har udtrykt mig i et foregaaende Brev paa en saadan Maade, at min Mening var tvivlsom. Naar jeg bad om at det passerede med Hensyn til de indledende Underhandlinger med Japan maatte bevares som en Hemmelighed «inden vor egen Kreds», da meente jeg hermed: Kreds af Colleger. Jeg er vis paa, at disse med Interesse ville erfare, at et, forhaabentlig afgjørende, Skridt er gjort henimod Opnaaelsen af en Tractat, der saa længe har været ønsket.

Jeg lader herved tilbagefølge Brevet fra Stifamtmand Arntzen, idet jeg maa udtrykke min Glæde over, at vi ere af samme Mening med Hensyn til Anvendelsen af Svenske Ordener for Norske Fortjenester. Det er *nødvendigt*, at Nogen holder igjen, ellers blev der Flom, og hvad min Ven L. Petersen angaaer, kan han jo saa let faae Ordenen, naar Kongen kommer til Norge og maaske kunde formaaes til at gjøre et Besøg paa Hospitals Indretningen i Opslo. Det er underligt, at en saa klog Mand som Arntzen ikke vil forstaae, at her handles om et Slags Princip, som man vil søge at bevare.

Jeg har ogsaa læst Angrebet mod Amtmand Rogstad uagtet jeg heller skulde ville kalde det et *Forsvar* af Amtets Interesser mod en udygtig Overørighed. Man faaer ingen bedre Forestilling om en Amtmands store Betydning end just naar han ikke opfylder de Krav, som en saadan Stilling medfører, og træffer det, at Regjeringen kan gjøre et tilgiveligt Feilgreb med Hensyn til en eller anden Personlighed, ligger det vist stor Vægt paa, at et saadant kan blive rettet. Jeg kan ikke erindre, at vi herinde vare blevne gjorte opmærksomme paa det Hensyn, der laae til Grund for Herr Statsraadens Ønske om Stabells Udnævnelse til Sorenskriver; thi dette Hensyn burde vist tillægges megen Vægt, uagtet jeg dog for min Ddel ikke er sikker paa, om det burde have overveiet Hensynet til Stabells yderst svage Syn, der grændser saa nær som mueligt til Blindhed. Det lader sig dog vel gjøre snart at skaffe

Amtmand Rogstad et andet Embede, og føler han ikke selv Nødvendigheden af et Ombytte, bliver det vel Statsraad Brettevilles Sag at sørge for, at denne Følelse bliver ham indgiven.

Efter de igaar modtagne Telegrammer skulde de Franske Tropper allerede som igaar være ankomne til Civita Vechia og deres Udskibning idag finde Sted. Skulde Garibaldi under saadanne Omstændigheder have vovet et fortsætte sin March mod Rom, eller kan der være nogen Muelighed for at han, med en angiven Styrke af 4000 Mand og med saa ringe Artillerie, som han kan have med sig, skulde kunne lykkes i et Øieblik at tage Rom, som dog indehar et ganske stort Antal af Pavelige Tropper? Jeg troer det ikke og tænker mig derfor, at en Conflict vil blive undgaaet mellem Garibaldi og de franske Tropper, hvilke sidste formodentlig uden Hindring ville besætte Rom. Siden Kong Victor Emanuel i sin Proclamation har forklaret, at det Romerske Spørgsmaal vil blive Gjenstand for en fælleds Regulering af Italien og Frankrig, saa tør man vel antage at der raader en foreløbig Overenskomst; og det er vel ikke usandsynligt, at man faaer see Rom besat af Franske og Italienske Tropper i Fælledsskab. Maaskee man vil benytte en saadan Tilstand som et midlertidigt Overgangs Stadium, ved Siden af «*status quo*» forøvrigt, maaskee vil man ogsaa allerede nu forsøge paa at give det Romerske Spørgsmaal en tilnærmende Løsning, ved *yderligere* at indskrænke de Levninger, der endnu staae tilbage af Pavens verdslige Magt. Vare Italienerne ikke grebne af en saadan feberagtig Utaalmodighed, der spaaer lidet godt for deres Fremtid, skulde de selv lade Paven i Roe. De næste Efterretninger fra Italien ville blive af Vigtighed. Idag har jeg endnu ingen seet.

Kongen er nu oppe af Sengen og med Helbredelsen af Saaret gaer det jevnt fremad. Vedbliver alt saa, hvilket jo er al Anledning til at haabe, er det vist ingen Umuellighed for at Kongen kan gjøre en Reise til Norge i December. At saadant skulde være vel om det blot kan skee uden Ulempe for H.M.s Helbred er vist, – det Wske Spørgsmaal kunde da mundtlig behandles, hvilket er saameget bedre, at jeg ikke undres paa, at Herr Statsraaden, for at opnaae dette, endogsaa kan tænke paa en Reise hid, om H.M. i Vinter ikke kan foretage Reisen til Norge. (Jeg behøver ikke at sige, at denne Tanke ikke skal komme længere.)

Jeg har inden jeg sammenlægger mit Brev seet Telegrammerne i Posttidningen. De ere ikke af nogen afgjørende Beskaffenhed, men tyde dog hen paa Udsigten til et Opgjør mellem Frankrig og Italien.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Nov. 1867.

Hjærtelig Tak for Brevet af den 28de dennes. Endnu kjærere skulde det have været mig, om jeg deraf havde erfaret, at Herr Statsraaden var ganske qvit af den nerveuse Attaque, som Høst-Overgangen har paaført Dem. General Fleischer, som kom hid igaar Aften, og har besøgt mig i Formiddag, bragte mig en venlig Hilsen fra Herr Statsraaden, og berettede mig til min Glæde, at De seer frisk og kjæk ud. Dette vidner saa meget mere om at Herr Statsraadens Ildebefindende kun er en nervøs Overgangs-Anfægtelse; thi med en saadan kan Udseendet forblive lige godt. I hvert Fald ønsker jeg, at Ildebefindendet snarest mueligt maa ophøre.

Jeg var igaar oppe hos H. M. og fik Statsraadet bestemt til vor sædvanlige Dag, nemlig imorgen. Det var en Glæde at see H. M. i Klæder og liggende paa Sophaen. Men taget paa Ham, har det: det synes baade paa Ansigtsfarven og paa Magerheden. Jeg ventede nogen Tid, da hele den Kongelige Familie var inde hos Ham, for at bringe Lykønskninger i Anledning af Prindsessens Fødselsdag. – Jeg fik ved denne Anledning see Prindsesse Eugenie, som jeg ikke har seet paa et Par Aar, og det var mig rigtig en Glæde at see, og at fortælle hende, hvormeget hun har kommet sig under denne Tid. Jeg syntes Kongen i Begyndelsen saae noget træt ud; men Han blev efterhaanden fuld af Liv, da Han begyndte at tale om Forholdene i Europa. Stemningen blev bitterere og bitterere i Frankrig – sagde Han – mod Preussen, og det kunde ikke bære sig. Han kom atter tilbage til sin tidligere udtrykte Tanke om et Neutralitets Forbund med Danmark, hvortil Initiativet dog maatte komme fra dettes Side. Jeg yttrede hertil, at vidste man i Danmark, at H. M. ønskede at blive neutral, vilde man sandsynligviis ogsaa der, selv uden noget Forbund, iagttage al Forsigtighed med ikke at kaste sig ind i nogen eventuel Strid, ligesom jeg meente, at der Intet kunde være i Veien for at *Rusland* kunde blive underrettet om, at vor Politik gik i neutral Retning. Men det var let at forstaae, at Neutraliteten kun var en Maske, som paatoges, for atter efter Omstændighedernes Medfør at aflægges, og heri ligger det farlige. Hele den politiske Scene i vor Tid er, havde jeg nær sagt, en Maskerade, og det er dette som fremkalder slig Røre, da man ikke længer kjender hinanden igjen. Kongen yttrede blandt andet, at her fandtes Tidninger, der vare saa *dumme*, at de holdt

paa en *Tilnærmelse til Preussen*, hvis Erobrings Politik dog gjorde saadant umueligt. Hertil sagde jeg, at jeg troede Erobringslysten havde samme naturlige Grændser som Appetiten, og hvad en Tilnærmelse til Preussen angaaer, da kunde jeg dog deri see en *Tanke*, som selv ikke havde været fremmed for H. M. for nogen Tid siden. Han meente, at Han dengang ikke saae Forholdene som nu i deres rette Sammenhæng. Jeg omnævner dette (dog kun *mellem os*) for at antyde, at Kongen er stadigen sysselsat med Tanken om, hvorledes Han skal finde en Tilknytning til den truende Stilling i Europa, og jeg forudseer, at det, om Forholdene skulde vedblive at udvikle sig i krigersk Retning, ikke vil vare saa længe, inden et eller andet kommer tilsyne af den Kongelige Tanke.

Jeg saae Lundberg igaar i Kongens Forværelse, og talte med ham. Han fortalte mig mellem os, at det gik langsomt med Lægningen af Saaret, da H. M. ikke havde saa godt Grokjød som ønskeligt, men han troede dog, at det om en Maaned vilde kunne været lægt. Saavidt jeg kan skjønne, kan der visselig ikke blive Spørgsmaal om nogen Reise til Norge i December, og længere udpaa Vinteren vil formodentlig Rigsdagen komme til at lægge Hindringer i Veien derfor. Hvad den complicerede Sygdom angaaer, hvoraf Herr Statsraaden i Deres Brev antyder, at Kongen skulde lide, (jeg beholder Antydningen strictissime for mig) da er maaskee dette den Fedtdannelse om Hjærtet, hvoraf jeg tidligere har hørt, at der skulde være *begyndende* Spor, og hvilket just skal have vakt Ængstelighed med Hensyn til Chloroformeringen. Jeg har imidlertid hørt, at denne Sygdoms-Disposition er temmelig almindelig, og det er vel at haabe, at den bliver, hvad H. M. angaaer, standset fra videre Fremskriden. Det er rimeligt, at de B. har været underrettet herom eller har kjendt til dette Onde, og derfor har betragtet Operationen med alvorligere Øine; men Udfaldet deraf har dog viist, at de Svenske Livlægers Bedømmelse har været correct, og de B. kunde derfor – saa synes det mig – have taget Sagen med større Rolighed. Men jeg vil dog paa den anden Side erkjende, at det er vanskeligt at sætte sig ind i en anden Mands Følelser, og jeg tør saaledes ikke driste mig til at dømme om de B.s Optræden, hvormeget jeg end kan beklage, at den er gaaet til en saadan Yderlighed som skeet.

Jeg har i den sidste Uge følt mig mindre end vel. Hvad Aarsagen er dertil veed jeg ikke, kun veed jeg, at det er piinligt at være underkastet saadanne Fluctuationer.

SIBBERN TIL STANG

[Afskrift av telegram, datert 2. nov. 1867 kl. 14.15.]

Alle med Designationer 18., 22., 25., 29. October indkomne Sager i dag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Novbr. 1867.

Mit fortsatte Ildebefindende maa tjene mig til Undskyldning for, at der atter er hengaaet flere Dage, hvori jeg ikke har ladet høre fra mig. Jeg har saaledes paa een Gang at aflægge min bedste Taksigelse for to ærede Breve fra Deres Excellences Haand, nemlig af den 27de og 29de October. Det glæder mig at see, at Deres Excellence ikke har noget at erindre mod den Maade, hvorpaa Spørgsmaalet V. i min sidste underdanigste Skrivelse til H. M. er behandlet. Jeg haaber, det er sidste Gang, jeg har behandlet dette Spørgsmaal skriftligt. Deres Excellence vil i Morgenbladet for igaar have bemærket en kort Redactionsartikel, hvori berettes at Generalmajor Michelet vil søge sig entlediget den 9de December og i Armeens Navn udtales, at V. bør benytte denne Anledning til at udtræde af sin nuværende Stilling. Artikelens Form har tilfælles med saa meget Andet af hvad Morgenbladets Redaction leverer, at den er mere egnet til at irritere end til at overbevise. Imidlertid er Artikelen et Forbud paa, at Qvæstionen efter den almindelige Opfatning med det første vil kræve sin Løsning. Maae denne Løsning falde heldig ud!

Af medfølgende Afskrift af min Indberetning til H. M. af iforgaars, som Holst først fik Tid at tage igaar, vil Deres Excellence erfare, at jeg har troet at burde berøre Forholdet med Amtmand Rogstad for H. M.

Dette er skeet efter Overlæg med Statsraad Bretteville, for at ikke H. M. – forudsat, at Han læser de Norske Hovedblade eller ialfald er bleven gjort opmærksom paa den deri indtagne Artikel om Amtmand Rogstad – skal antage, at Forholdet med ham har undgaaet Regjerings Opmærksomhed eller hidtil er forblevet uomhandlet fra Regjerings Side. Vi ansaae det derhos ønskeligt, at Sagen ikke skulde være ganske ny for H. M. i det Tilfælde, at vi om ikke altfor lang Tid maatte

se os istand til at paavise nogen Post, paa hvilken Rogstad mere passende kunde anbringes. Deres Excellence bemærker i Brevet af 29de, at Statsraad Bretteville i fornødent Fald bør see til at bibringe ham Følelsen af at han bør søge sin Stilling ombyttet med nogen anden, som han maatte være mere oplagt til at fyldestgjøre.

Saa er allerede skeet. Efter stedfundet Overlæg i Statsraadet blev et kortvarig Besøg af Rogstad her i Byen i afvigte Sommer dertil benyttet.

Jeg gjentager min Anmodning om, at hvad jeg i et af mine sidste Breve berørte om Kongens Sygdom og Livlæge De Beche maa blive *strictissime mellem os*. Jeg begynder at troe, at det Hele er grundet paa en Vildfarelse. Nærmere Forklaring, naar vi engang sees. Jeg deler tilfulde Deres Excellences Bekymring over det Skridt, De Beche agter at gjøre; men der er vist ingen anden, der kan stoppe ham, end Kongen selv.

Jeg fandt selv det Resultat besynderligt, hvortil jeg kom ved at gjennemlæse gjentagne Gange og med Opmærksomhed de Linier i Deres Excellences Brev af den 22de October, hvori der handles om, at de stedfindende Underhandlinger om en Tractat med Japan maae hemmeligholdes. Hvad der gjorde Forstaaelsen i mine Øine saa tvivlsom, at jeg besluttede mig til at forelægge Tvivlen for Deres Excellence selv, var at der som Grund, hvorfor Sagen blev behandlet i *ministerielt* Statsraad, blandt Andet var paaberaabt, at Sagen, efter Herr v. Polabrocks Vink, maa gaae for sig «med den største Hemmelighed» (saaledes understrøget), og at de Medlemmer, der havde deeltaget i det ministerielle Statsraad, i Note udtrykkelig vare ansførte, hvilket indgav mig den Tanke – hvor besynderlig den end forekom mig – at ingen flere af de Svenske Statsraadsmedlemmer end De Geer og Manderström vare gjorte bekendte med Sagen. For Øvrigt har min Tvivl ikke havt anden Følge end at det her værende Statsraad har faaet den glædelige Underretning en Statsraadsdag senere end ellers vilde have været Tilfældet.

Jeg er meget taknemmelig for de Oversigter, Deres Excellence stadigt meddeler mig om hvad der erfares og kan sluttes om den politiske Stilling i Europa. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Krig eller Fred mellem Frankrig og Preussen i den nærmeste Fremtid forekommer det mig iøvrigt, at en Correspondance-Artikel fra Paris til Morgenbladet, der har staaet at læse i et Par af Bladets sidste Nummere, indeholder ganske oplysende Vink, hvorefter det vil synes som at Freds-Anskuelsen dog er den overveiende i Frankrig. Maatte dette ved de Franske Kammeres Sammentræden erholde Bekræftelse!

Som jeg allerede har sagt i Begyndelsen af dette Brev er min Helbredstilstand – jeg mener mine Nervers Tilstand – fremdeles langt fra at være tilfredsstillende. Min Læge holder paa at overtale mig til at foretage en Reise paa nogle Uger. Men hvorhen reise nu paa denne Aarstid? Som det altid gaaer mig, naar jeg lider af min af og til tilbagevendende Nerve-Depression – seer jeg alle Ting i Sort og casserer navnlig mig selv, baade i hvad jeg har gjort, gjør og skal gjøre i denne Verden. Men med Guds Hjælp er der vel i dette som i alt andet en Reaction, der indfinder sig, naar Tiden dertil er kommen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. November 1867.

Jeg kom ikke til at skrive igaar, uagtet jeg pleier at skrive, naar vi have haft Statsraad; thi De Geer kom op til mig igaar Eftermiddag, og blev hos mig indtil den Tid, Posten skulde gaae. Det er sandt, at jeg heller ikke havde noget egentligt at skrive om. Protocollerne sendes idag, og som jeg i mit Telegram af igaar meddeelte, bleve alle Sager bifaldende afgjorte, dog med Undtagelse af Indstillingen om Afsked og Pension for const. Overcontrolleur Lem, hvilken Sag er i Protocollen optagen som bortfalden, til Følge af indløbet Telegram fra Statsraad Helliessen om hans dødelige Afgang.

Vi fandt H. M. efter Omstændighederne nok saa flink; men Han sagde selv, at det endnu vilde vare 3 à 4 Uger, inden Saaret vilde blive lægt. Eftersom Han bliver bedre, føler Han mere og mere Ubehageligheden af saaledes at være bunden til Sophaen, ligesom den lange Tid, hvori Han har maattet holde sig inde og i Stilhed, øver sin Indflydelse baade paa Appetit og paa Søvn. Han sagde saaledes, at det hænder Ham, at Han maa ligge og læse flere Timer om Natten, og at det ikke faldt sig saa let at efterkomme Lægernes Forskrift om at spise godt. Imidlertid hørte jeg dog, at Han inden Statsraadet havde spiiet 3 Æg til Frokost, foruden Smør og Brød og en Kop Bouillon, og dette er jo ikke saa ilde. Alt det Stel, som endnu fornødiges med Saaret, giver Ham endnu Plage og Uleilighed, uagtet Han fremdeles skal være særdeles taalmodig. Ja Gud give, at det herefter maa gaae raskt fremad med Helbredelsen, saa at Han kan komme ud i Luften og atter gjenvinde sin gamle Styrke og friske Udseende. Jeg vil bemærke, at Sagen om

Besættelsen af Nedenæs Bataillon, siden den engang er bleven udsat, ikke denne Gang blev medtagen til Foredragning. Statsraad Wergeland turde kunne oplyse om, hvorpaa denne Sags Afgjørelse nu hænger. Meningen er vel at skaffe Platou noget andet, kan jeg troe.

Exc. Manderström var oppe hos mig i Formiddag og talte med mig om Sagen angaaende Ordningen af Consulat Væsenet, hvormed han nu sysselsætter sig, og i hvilken Anledning han agter – formodentlig under Løbet af denne Uge – at foranledige en Statsraads-Beredning med os. Det lader til at der blandt hans Colleger raader en Tanke om at *Proportionen* af vort Bidrag er for ringe ($\frac{3}{7}$ til $\frac{4}{7}$) henseet til den store Tilvæxt af vor Handelsflaade; men M-m har begjært Forhøielsen fra Norsk Side mod at tilsvarende Forhøielse skeer fra Svensk Side, og herved staaer *han* fast; men jeg forudseer dog Mueligheden af, at der i en nær Fremtid vil fra Svensk Side fremsættes Ønske om, at Proportionen maa blive omreguleret, efter den Forandring, som de Factorer, der derpaa ere anerkjendte at burde øve Indflydelse, have undergaaet. Jeg nævner dette blot foreløbigen som et Vink. Vi faae nu see, om noget herom kommer paa tale, under den forestaaende Beredning om Sagen.

Jeg glemte at sige i mit sidste Brev, at H. M. da jeg var oppe hos Ham i Thorsdags ikke med et Ord omnævnte det fra Herr Statsraaden modtagne Brev om det Wske Spørgsmaal. Grunden er vel den, at Han betragter Spørgsmaalet som stillet i Hvile for Tiden. Det bør dog sørges for at Michelet udfører sit Forsæt at søge Afsked ved Slutningen af Aaret. Det seer jo nu ud til at det Romerske Spørgsmaal ikke vil lede til nogen Conflict. Interessant er det dog at see dette Skuespil, hvori formodentlig enhver af de Spillende paa Forhaand har indstuderet sin Rolle. Tør jeg bede Herr Statsraaden om foreløbigen at ville takke Statsraad Helliessen for det Brev, jeg nylig har modtaget fra ham, og hvorpaa jeg skal svare, naar dertil bliver Anledning.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Novbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 1ste Novbr. og specielt for de deeltagende Ytringer angaaende min Helbredstilstand. Desværre – denne er endnu langt fra at være tilfredsstillende. Folk, der see mig flygtigt som Fleischer, ville ikke kunne

forstaae dette; ja selv de, med hvem jeg har længre Samvær, som mine Colleger til Exempel, ville vanskelig fatte det; thi alle mine vegetative Functioner ere i fuldeste Orden og jeg seer derfor frisk og rask ud. Og gjennem saa mange Aars Kamp med Nervalidelser, jeg kan næsten sige af alle Arter og paa alle Stadier, har jeg opnaaet at kunne i Regelen bevare den ydre Holdning, ialfald naar ikke noget ganske Særegt tilstøder. Men Byrden, den virkelige Byrde, som man med et saadant Nervesystem har at bære paa, kjender kun den, der træller under den. Men nu faaer jeg paa nogen Tid holde op at tale om mig selv og min Tilstand; Tingen bliver ellers for kjedsommelig, især for Deres Excellence, som vil faae det samme at læse op igjen og op igjen. Kun beder jeg hvad min Correspondance endnu i nogen Tid vil komme til at mangle baade i kvalitativ og kvantitativ Henseende venlig undskyldt paa Grund af mit mislige Befindende.

Den 6te Novbr.

Saa langt kom jeg iforgaars, men blev da afbrudt og har siden følt mig saa lidet oplagt til at skrive, at jeg først fortsætter idag. Veiret seer nu ud til at skulle blive fastere efter de forfærdelige Storme, vi have haft i de sidste Dage, og jeg haaber at det nu skal begynde at gaae fremad med mig. Men nok, mere end nok om mig selv.

Jeg har med stor Interesse gjennemlæst Deres Excellences Beretning om den politiske Samtale med Hans Majestæt og de Bemærkninger, som Deres Excellence knytter dertil. Ja – det er nok altfor vist, at vor høie Herre med Forkjærlighed dvæler ved Alt, hvad der seer ud til at bebude en Storm i Europa og sysselsætter sin Phantasie med at udfinde en Rolle af nogen Betydning for os under en saadan Storm. Jeg begynder alt mere og mere at fæste mig ved Haabet om, at der ingen Storm skal blive af. Jeg har i et tidligere Brev gjort opmærksom paa en Correspondent fra Paris til «Morgenbladet» som en Mand, der i mine Tanker fortjener at agtes paa. Idag er der atter et Brev fra ham at læse i «Morgenbladet», nemlig om den nu paagaende Conflict mellem Frankrig og Italien. Ogsaa om denne Gjenstand forekomme hans Bemærkninger mig skarp-sindige. Jeg har nu erfaret, at denne Correspondent er en ung Mand, neppe 25 Aar gammel, en Candidatus juris Rygh, Broder af Professor Rygh. Han har med offentligt Stipendium opholdt sig først nogen Tid i England, hvorfra han har leveret en heel Deel Oversigter til Morgenbla-

det, som deres Excellence sikkerlig med Interesse vil have læst, og nu tilbragt nogen Tid i Frankrig. Jeg talte tilfældigvis med Aschehoug idag, som var enig i, at han er at ansee som en af vore allermost lovende unge Jurister. Han skal imidlertid ikke ville tænke paa Universitetsbanen.

Hvad jeg i et tidligere Brev yttrede om Kongens Sygdom stod ikke i nogen Forbindelse med den Fedtdannelse under Hjertet, hvortil der skal have viist sig begyndende Spor hos Hans Majestæt, og som Deres Excellence ogsaa under vor Samtale paa Klosteret i afvigte Sommer berørte. Derimod er der en meget nær Forbindelse mellem hvad der af min uævnte Kilde blev berettet mig og hvad Lundberg, efter hvad jeg nu erfarer, skal have yttret for Deres Excellence, nemlig «at H. M. ikke har saa godt Grokjød som ønskeligt.» Sagen er nok den, at Mangel paa tilstrækkelig godt Grokjød ved Operationer af den Beskaffenhed, som H. M. har undergaaet, ikke blot er til *Forsinkelse* men kan blive *farligt*. Aschehoug, med hvem jeg, som ovenfor bemærket, talte idag, spurgte mig, hvorledes det stod til med Kongens Sygdom, idet han tilføiede, hvad jeg ogsaa ellers har fornummet, at der synes at have udbredt sig nogen Ængstelse blandt Publium som Følge af en Correspondance-Artikel om Kongens Sygdom fra Stokholm til et Götheborger-Blad, der var bleven gengiven i Morgenbladet. Jeg meddeelte ham da, at efter de jevnlige Underretninger om Sygdommens Gang, som jeg havde faaet fra Deres Excellence, var der intet Foruroligende. Han yttrede som Svar herpaa, at De Beche, med hvem han havde talt for en otte Dage siden og som temmelig nøiagtig havde beskrevet ham Kongens Tilfælde og Gangen i Curen efter Beretninger, han havde faaet fra Lundberg, ikke var fornøiet med Kongens Tilstand. Jeg beder for Øvrigt Deres Excellence at lade Alt hvad jeg ovenfor har yttret om Kongens Sygdom forblive *strictissime mellem os*.

Deres Excellence beretter, at der er Symptomer til, at der fra det Svenske Statsraads Side vil blive begjært en høiere Qvotadeel end hidtil udredet af Norge til de fælles Consulat-Udgifters Bestridelse. Desværre – jeg befrygter, at Consulat-Anliggenderne overhovedet vil komme til at indeholde et varigt Uenigheds-Frøe mellem Rigerne. De bør – i mine Tanker – fra Norsk Side tages op med stor Klogskab, hvorved jeg mener, at de bør tages med stor Liberalitet. Det skyldes for Øvrigt – unter uns gesagt – mig, at den nylig herfra afgaaede Indstilling angaaende Ordningen af flere Puncter vedkommende Consulatvæsenet, hvilken, efter hvad Deres Excellence beretter, snart kan ventes behandlet i

sammensat Statsraad, ikke er bleven adskilligt mere pretentius; jeg fik i Statsraadet her sat igjennem ganske væsentlige Afslag i hvad der fra Norsk Side, efter Indre-Departementets oprindelige Indstilling skulde begjæres, og i det Hele tilveiebragt en større Imødekommen af hvad der af Commerce-Collegiet var yttret i Sagen. Mere om denne Sag i dens Almindelighed, naar vi engang sees.

Deres Excellence fik igaar et chiffreret Telegram fra mig angaaende Vergelands pludselige Indkaldelse til Stokholm. Han bragte selv denne Nyhed frem under Statsraadsmødet igaar, og da vi begav os derfra, yttrede enkelte af mine Colleger den Formodning, at Kongen maaskee ved denne Indkaldelse kunde have Generalmajor Michelets snart forestaaende Afgang og dens Forbindelse med Spørgsmaalet V. for Øie og derfor kunde ønske at tale med V. om dette Spørgsmaal, hvad enten det nu blev i den ene eller den anden Retning, at Talen kom til at gaac. Ved disse Yttringer stimuleredes vor Nysgjerrighed saa, at jeg besluttede at sende et Chiffertelegram til Deres Excellence. Jeg venter med Utaalmodighed paa Svar, skjønt jeg vel kan forstaae, at den Underretning, som jeg attraaer, ikke ubetinget vil kunne præsteres lige paa Flækken.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 5. nov. 1867 kl. 13.18.]

ORDRE PAA 2. KOMMANDOVEI KOMMEN TIL WERGELAND SOM HØISTBEFAL-
ENDE AT VÆRE I STOKHOLM INDEN DEN ELLEVTE. HAN REISER FREDAG. HVAD
BETYDER DETTE?

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Novbr. 1867.

Jeg har nylig modtaget Herr Statsraadens Chiffre Telegram, med Underretning om Statsraad W.s Hidkaldelse paa Commando-Vei og med Spørgsmaalet: «Hvad betyder dette?» Jeg vil i den Anledning oplyse, at jeg igaar traf Dr. Finne, der fortalte mig som en Nyhed, han havde hørt fra Grosserer Astrup, at Statsraad Wergeland ventedes herind om faae Dage. Det var første Gang jeg hørte det mindste herom, og jeg gjorde for mig selv den Betragtning, at H. M. stricte holder sig til

Grl.s § 28 idet Han holder Commando-Sager *udenfor Sit Statsraad*. Jeg traf senere General Fleischer, som bekræftede mig Nyheden, og har jeg forstaaet Statsraad Haffner, som jeg imorges traf paa min Morgenpromenade, ret, saa har ogsaa han hentet sin Kundskab gennem sidstnævnte Canal, uagtet det vistnok er Mening, at han som Marinemand skal deeltage i de militaire Overlægninger, som H. M. tilsigter. «Hvad betyder dette»? Det betyder vel, kan jeg troe, at alt dette kun er en videre Udvikling af det Opdrag, som H. M. i sin Tid gav Statsraad Haffner, da denne i September besøgte Christiania. Mening er vel, at H. M. med sine Svenske og Norske Krigs og Søe Ministre vil raadgjøre om, hvad vi have, og hvad vi kunne præstere, om Forholdene skulde blive truende. Hvad jeg herom videre maatte erfare, skal jeg vist ikke undlade at meddele Herr Statsraaden.

Jeg har ligeledes at frembære min Tak for det igaar Aften modtagne Brev af 2den dennes, hvormed fulgte en Afskrift af den und. Indberetning til H. M. af Dagen forud. Hvor det gjør mig ondt at høre at Nervøsiteten fremdeles vedvarer! Her have vi idag et Sneefog som kan gjøre Folk ganske øre i Hovedet. Det er visselig Høstveiret, der øver sin Indflydelse paa Herr Statsraadens Befindende, og jeg troer med Lægen, at en liden Reise vil være et godt Middel, uagtet jeg erkjender at det er en daarlig Tid for Reiser. Kunde ikke Touren gjælde Stockholm f. Ex, ihvorvel jeg bekjender at Tiden nu ikke er moden for en yderligere Behandling og Afgjørelse af det W.ske Spørgsmaal.

Regjeringen har handlet viselig i at lægge sig den Rogstadske Sag paa Hjærtet, og det vil forhaabentlig ikke vare længe, inden et passende Embede findes for ham. – Telegram af iaften bringer Underretning om at Garibaldi er slagen af de pavelige Tropper. Det er jo vel at Paven har kunnet gjøre *det selv*.

Tilgiv dette Brevs Hastværk, ligesom at jeg har begyndt paa en gal Side.

Med hjærteligt Ønske om snar Bedring [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Novbr. 1867.

I Forbindelse med hvad jeg i tidligere Breve har yttret angaaende Amtmand Rogstad vil jeg ikke undlade at berette, at han i Anledning af

den Artikel ham angaaende, som var bleven overflyttet fra Vestlandske Tidende til Morgenbladet og Aftenbladet, har fundet at burde begive sig til Christiania for at meddele Regjeringen en oprigtig Forklaring om hvorledes han selv opfatter sin Stilling. Han havde under sit Ophold her Samtaler med Statsraad Bretteville, Statsraad Meldahl og mig. Efter hans Forklaring have de mod ham fremsatte Anker aldrig været grundede i den Udstrækning, hvori de ere blevne fremførte i den nævnte Artikel, og for Tiden, efterat han er bleven mere fortrolig med sit Embede og efterhaanden har faaet oparbejdet Restancer, som skulle have hvilet ved Embedet, da han modtog det, anseer han dem endog ganske ugrundede. Han er imidlertid selv kommen til den Overbeviisning, at han passer bedre for en Dommerstilling end for administrative Forretninger, og han ønsker derfor selv Forflyttelse, allerhelst til Justitiarium-Embedet i Christiansands Stiftsoverret, fra hvilket Embede Justitarius Stabell antages at ville blive nødt til med det Første at søge Afsked paa Grund af, at hans Øine ganske ødelægges ved den fortsatte Actelæsning. Det er imidlertid nok ikke saa ganske sikkert, at Stabell vil opgive sit Embede i den allernærmeste Fremtid; men imidlertid er der dog ved de Samtaler, der, som oven anført, have fundet Sted med Amtmand Rogstad, vundet saa meget, at man saa meget lettere vil kunne give ham, i fornødent Fald, en Admonition om at søge et eller andet Embede, som i den nærmeste Fremtid maatte blive ledigt og som maatte kunne ansees passende at tilbydes ham.

Deres Excellence vil formodentlig have bemærket den heelt diplomatiske Maade, hvorpaa Birch-Reichenwalds Svigersøn, Skolebestyrer Aars, imod Slutningen af den Tale, hvormed han paa Studenterfesten den 4de Novbr. udbragte Foreningens Skaal, har tydet hen til det nye Unionsforslag som ikke passende i hans og hans Meningsfællers Kramkiste. Som en Mærkelighed ved denne Fest kan jeg for Øvrigt berette, at den 4de Novbr. ikke tidligere har været høitideligholdt i Studentersamfundet, at den yngre Stok af Studenterne imidlertid forlangte den feiret iaar, at herimod viste sig stærk Modstand fra et vist Parties Side, men at den bekræftede Mening under Afstemningen seirede mod en Minoritet af ikkun 7 Stemmer. Disse 7 bleve herover saa forbittede, at de have fremsat Forslag om, at alle Fester i Studentersamfundet skulle afskaffes. Jeg fortæller dette, fordi det er et Beviis mere paa hvorledes Unionstanken alt mere og mere bryder sig Vei paa de forskjelligste Hold. Deres Excellence har vel bemærket, at den 4de November ogsaa er bleven

høitideligholdt i Arbeidersamfundet, og lagt Mærke til den smukke Tale, hvormed en halvfjerdsindstyveaarig Gubbe der udbragte Carl Johans Skaal.

Hvad Unionsforlaget særlig angaaer, kan jeg berette, at ved en nylig stedfunden større Sammenkomst i det militaire Samfund, hvor eet af Unionscomitteens Medlemmer, nemlig Generalmajor Irgens, var tilstede, blev Unionscomitteens Skaal i de meest smigrende Udtryk udbragt og drukket med Enthousiasme.

Fremdeles kan jeg oplyse, at der nok ikke vil fremkomme nogen Critique over Unionsforslaget fra Advocat Dunkers Haand. Han har, efter hvad der bestemt forsikkres, udtrykkelig erklæret dette til Forskjellige, dog med Tillæg, at han, saafremt der maatte reise sig nogen offentlig Discussion om Forslaget, nok vil kunne komme til at deeltage deri. Derhen er altsaa Planen forandret, sandsynligviis efter afholdt Krigsraad. Jeg havde, da jeg i sin Tid henstillede til Overveielse at lade nogle Uger hengaae, førend Revisionssagen blev bragt frem i combined Statsraad, væsentlig for Øie, at en Critique over Forslaget kunde ventes af Herr Dunker, og at det vilde falde sig beqvemest for Sagen, at den Norske Regjerings Indstilling kom bag efter Herr Dunkers Critique. Dette Synspunct falder altsaa nu bort; men i selve Sagen er vel dette uden Indflydelse, da den Tid, til hvilken De Geer har bestemt sig til at bringe Sagen frem, vel i ethvert Fald er ganske nær forhaanden.

Statsraad Vergeland reiser – som allerede tidligere berørt – til Stokholm imorgen. Jeg henstiller til Overveielse, om det skulde være hensigtsmessigt, at Deres Excellence gav H. M. et Vink om at benytte V.s Ophold i Stokholm til at henvende hans Opmærksomhed paa det Spørgsmaal ham vedkommende, som snart vil kræve sin Besvarelse, og da allerhelst saaledes, at H. M. orienterede ham i hvad der tidligere om Sagen er bleven forhandlet eller idetmindste gjorde ham bekjendt med den herfra vakte Motion. Som sagt – jeg henstiller dette til Overveielse. Jeg vover ikke at yttre nogen Mening. Maaskee er det bedst at lade H. M. «summe sig selv», som man siger, indtil Michelets Ansøgning om Afsked ligger paa Bordet.

Med Bøn om en skaansom Bedømmelse af dette Brev, der formentlig vil bære Præg baade af det Hastværk, hvormed det har maattet nedskrives, og den Uoplagthed til Arbeide, hvoraf jeg fremdeles lider [o.s.v.].

Esk. Hoslagt Afskrift af min Indberetning til H. M. af idag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9de November 1867.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens ærede Brev af 4 dennes, sluttet den 6te, og frembærer derfor min bedste Tak. Kun gjør det mig ondt at erfare, at den nervøse Nedstemthed endnu vedvarer. November er en slem Maaned med den Ustadighed i Veirliget, som tilhører den. Jeg beder Herr Statsraaden om at troe, at det er med sær Deeltagelse jeg hører om Deres Befindende, og det er næsten opbyggeligt for En, der lider af lignende Onde, at erfare, hvorledes en anden har det. Summen er, at det har noget trøstende ved sig at tilegne sig den Bevidsthed, ogsaa fra andres Erfaring, at det hele har en fysisk Aarsag, og at alle de Dissonantser, hvoraf man pines, hovedsageligen kommer fra at Stræn-gerne ikke ere stemte.

De Storme, De omtaler i Deres Brev have vi ligeledes haft her, og det er at befrygte, at ikke faae Fartøier, der vare paa Vei til Norrland med Korn, ere blevne forulykkede. Det er bedrøveligt, naar hver Tønde er beregnet paa at afhjælpe Hungersnød.

Jeg formoder, at vi en af disse Dage faae det Berednings Møde, som Exc. Manderstrøm har bebudet for mig, i Anledning af Consulat Sagen. Han sagde mig, da jeg traf ham for et Par Dage siden, at hans Colleger med ham vare blevne enige i, at der nu ikke rørtes op om Proportions-Spørgsmaalet, men at efter det fra Norsk Side givne Tilskud et tilsvarende gaves fra Svensk Side efter det antagne Forhold $\frac{4}{7}$ til $\frac{3}{7}$, og dette saameget mere, som der i det af Unions Committeeen fremlagte Forslag til ny Rigsact var opstillet Grunde for den Beregningsmaade, efter hvilken de gjensidige Tilskud til ConsulatUdgifterne skulde erlægges, og Spørgsmaalet altsaa, i denne Anledning, eventuelt vilde komme under Overveielse. Jeg vil inderlig haabe, at den af Herr Statsraaden udtalte Frygt for at Consulat Anliggenderne overhovedet vil komme til at indeholde et varigt Uenigheds-Frøe imellem Rigerne, vil komme til at vise sig at være mindre grundet, især om den af Herr Statsraaden saa klogeligen yttrede Synsmaade: at de fra Norsk Side bør tages med stor Liberalitet, vil komme til at gjøre sig gjældende. Med det Udgangspunkt, at ethvert Consulat der af det ene Rige ansees nødvendigt accepteres af det andet, og med en Beregningsmaade for de gjensidige Tilskud, hvorved disse, saavidt gjørligt, fremkomme som Resultat af en mathematisk Formel, skulde man kunne haabe, at Anledning til Uenig-

hed vil kunne undgaaes. Det var mig glædeligt af den sidste Indstilling fra den Norske Regjering om Consulat Væsenets Ordning at see, hvor imødekommende man i det hele fra vor Side har været, og jeg lykønsker Herr Statsraaden med at have gennemført en saadan Synsmaade.

De Geer sagde mig idag, da jeg traf ham, at han i combineret Statsraad paa Tirsdag tænkte at anmelde Unions Committeens Forslag for Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning, og herved vil han have afventet den Tid, som Herr Statsraaden i et tidligere Brev til mig yttrede Ønske om at maatte hengaae, inden Sagen sattes i Gang. – Jeg har ganske nylig haft et Brev fra Professor Aschehoug, hvilket idethele lyder gunstigt med Hensyn til Indtrykket hjemme af det nye Forslag. Det siges ogsaa deri, at Dunker har bestemt sig til at vente med optræde imod det. Ja! ja! han er vel bleven betænkelig i Anledning af den Retning Strømmen synes at ville tage, og han har vel faaet Instrux af sine Ledere, at lægge sig forsigtigen paa Luur. Hvad det er for en glædelig Tanke, at der ligger *en egen Styrke og Magt* i et Arbeide, udført som Unions-Committeens med saamegen Grundighed, Klogskab og Hensynsfuldhed! Hic murus aheneus esto.

Exc. Manderström berettede mig herom Dagen, hvorledes Correspondancen imellem Kong Carl Johan og Statholder Grev Essen var kommen ud af Familiens Eie. Afdøde Exc. De la Gardie, som var en stor Samler for sit betydelige Bibliothek paa Löberöd i Skåne, havde strax efter Grev Essens Død begivet sig til Enken og sagt hende, at han af den Afdøde havde faaet Løfte om at erholde bemeldte Correspondance, hvilken han ogsaa af hende fik Lov til at tage, men til stor Ærgrelse senere for Sønnen, den nu levende Grev Essen, der var høist forarget over Exc. De la Gardies Tiltag. Samlingerne paa Löberöd bleve senere af Arvingerne skjænkede til Lunds Universitet, og det er saaledes vist ganske correct, at det er *der* Cand. Nielsen har faaet den udlaant. Om den udlaantes, for at udgives til Offentligheden, er vel et andet Spørgsmaal, men jeg gaar dog ud fra, at Cand. Nielsen har handlet med fuld Aabenhed eller har anseet det givet, at hvad som tilhører et Universitet ogsaa tilhører Almeenheden.

Vær saa elskværdig at sige Statsraad Helliesen, at jeg har søgt Baron Ugglas, og at han har lovet at komme op til mig Tirsdag Morgen, for at vi kunde have en Samtale om Statsraad Helliesens sidste Breve.

Jeg har ikke seet Hans Majestæt siden vort sidste Statsraad; men efter hvad jeg hører gaar det nu jevnt fremad med Helbredelsen, og i

Statsraadet i Tirsdags tog H. M. imod sine Svenske Raader i en af de ydre Værelser. Forlader Statsraad Wergeland Christiania idag, vil han maaskee allerede imorgen kunne indtræffe her, og det skal blive interessant at erfare Gangen af de Overlægninger han er indkaldt for at overvære. Jeg maa bekjende, at det forekommer mig at have været noget sangvinsk, naar nogle af Collegerne i Christiania, efter hvad som havde passeret, kunde troe at Indkaldelsen hid stod i Forbindelse med Spørgsmaalet om General Michelets Afsked. Herr Statsraaden har vist i Aviserne bemærket et Rygte om at Exc. M-m skulde afgaae og eftertrædes af Gr. Ehrenswärd. Dette er da ganske ugrundet og har ogsaa faaet sin «dementi» i Post-Tidningen. At dømme efter Telegrammerne, skulde Forholdet mellem Frankrig og den Italienske Regjering ikke være frit for en vis Spænding, og det lader til, at Keiser Napolcon vil gjøre politisk Capital paa sin dictatoriale Optræden, men til nogen Conflict kommer det vel ikke.

De Geer er just kommen op til mig, saa at jeg maa afbryde [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Novbr. 1867.

Jeg vilde ikke sige Sandhed, saafremt jeg som Grund for min flere Dages Taushed paaberaabte mig mit Befindende; thi vistnok er dette endnu ikke tilfredsstillende men dog i Bedring, idet jeg, Gud skee Lov! nu er kommen saa vidt, at jeg med nogenlunde Sikkerhed kan see og fornemme, at det er Veirliget og navnlig den i Christiania sædvanlige November-Tage, der egentlig har Magten over mig. Hvad der har bevirket min lange Taushed er deels Lysten til, førend jeg skrev, at oppebie de i Deres Excellences ærede Brev af den 5te antydede nærmere Oplysninger, deels den Omstændighed, at jeg egentlig ikke har havt Noget at skrive om; thi jeg tilstaaer, at min hele Opmærksomhed og Interesse i denne Tid er saa prævalerende optagen af Spørgsmaalet V., at andre Ting næsten uændsede glide mig forbi; og om Spørgsmaalet V. kan jeg ikke fornuftigviis skrive Noget for Øieblikket, idet der nemlig til en nærmere Orientering i Sagen blandt Andet hører at erfare, hvad der med Hensyn til samme Spørgsmaal passerer mellem H. M. og V. under dennes nuværende Ophold i Stokholm. Omsidder er dog min Taushed forekommet mig selv upassende lang, og jeg skynder mig derfor at

aflægge min bedste Taksidelse for Deres Excellences ovennævnte ærede Brev af 5te November, der indeholder Svar paa mit Chiffer-Telegram af samme Dag. Den Forklaring, Deres Excellence giver om den sandsynlige Hensigt med V.s Indkaldelse til Stokholm, stemmer med den Formodning, han selv udtalte, da han i Statsraadet her anmeldte sin forestaaende Reise; men jeg anseer det dog næsten *umuligt*, at der ikke mellem Kongen og ham skulde blive Tale om Spørgsmaalet angaaende en Forandring i hans Stilling nu, da dette Spørgsmaal, hvorledes man end maatte være tilsinds at besvare det, dog for hver Dag, som gaaer, rykker nærmere ind paa Livet. Jeg gaaer derfor ud fra, at jeg efter V.s Tilbagekomst fra Stokholm vil blive klogere med Hensyn til Spørgsmaalet V. end jeg er nu; thi selv Taushed siger meget, naar der er Anledning til at tyde den. Og derfor vil jeg ogsaa opsætte med nærmere at omhandle Spørgsmaalet indtil Vs. Tilbagekomst.

Generalmajor Fleischer var hos mig i dette Øieblik og bragte mig en Hilsen fra Deres Excellence, for hvilken jeg er meget taknemmelig. Han gav en saadan Skildring af Kongens Tilstand og den heldige Fremgang, som Høistsammes Cuur har havt, at jeg maa ansee hvad jeg tidligere har antydet for Deres Excellence som mig fra et uævent Hold meddeelt om mindre gunstige Forhold, der skulde finde Sted, og hvad jeg i Forbindelse dermed har forklaret om De Beches Utilfredshed med Kongens iværende Forfatning – *som alt tilhobe ugrundet*, og jeg beder derfor Deres Excellence saa meget mere at opfylde min tidligere Anmodning om at lade Alt hvad jeg saaledes har antydet og forklaret forblive *strictissime mellem os*.

Generalmajor Fleischer stadfæstede hvad Deres Excellence allerede har berettet om, at der ikke er nogen Udsigt til, at Hans Majestæt vil kunne komme hid i December, og meente, at det er tvivlsomt, om Han vil komme før til næste Sommer. Deres Excellence tyder i Brevet af 5te atter hen paa, at jeg, blandt Andet som et Recreationsmiddel, kunde foretage en Hastværks-Tour til Stokholm, naar Spørgsmaalet V. omsider skal endelig afgjøres. Jeg er dog tilbøielig til at troe, at baade Deres Excellence og jeg, naar det kommer til Stykket, ville finde, at denne Idee har overveiende Grunde mod sig. Imidlertid takker jeg Deres Excellence for det Venlige i Tanken.

Generalmajor Fleischer fortalte mig, at han ved sin Afskeds-Visite havde fundet Deres Excellence rask og kjæk, hvilket høiligen har glædet mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Novbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærde Brev af den 7de dennes, og maa strax bede om Tilgivelse for at jeg idag kun sender nogle Hastværks-Linier. Jeg har just haft mine kjære Herrr Colleger til Middag og Posttiden er forhaanden.

Statsraad Wergeland kom i Søndags og bliver her til Fredag eller Løverdags. Hans Ærinde var som formodet at gjøre Rede for den militaire Stilling, om der skulde komme til noget Alvor, – hvilket jeg stedse haaber vil kunne undgaaes. Herr Statsraaden henstiller til min Overveielse, om det skulde være hensigtsmæssigt at der gaves H. M. et Vink om at benytte W.s Ophold i Stockholm for at orientere ham i hvad der tidligere er passeret. Men jeg troer, at de samme Grunde, der bragte Herr Statsraden til at opgive denne Tanke, da De skrev til H. M. derom, ogsaa ere raadende for at den *nu* ikke søges gennemført. Om Vinket gaves, vilde H. M. uden Tvivl sige, at denne Sag for Tiden er stillet i Beroe. Han faaer *«summe sig selv»*.

Vi havde et Øieblikks combineret Statsraad igaar, hvori H. M. resolverede at den Norske Regjerings Betænkning skulde indhentes angaaende Unions Committeens Forslag. I et tidligere Brev havde jeg bebudet dette. Kongen saae meget bedre ud end da jeg sidste Gang saae ham, og han er nu i en jevnt fremadskridende Bedring. Gudskeelov! Senere havde vi et forberedende Møde med vore Svenske Colleger angaaende Sagen om Ordningen af Consulat Væsenet, og kom herved til Enighed. Sagen vil blive foretaget til Afgjørelse i combineret Statsraad paa Fredag.

Jeg har med den mest levende Interesse læst hvad Herr Statsraaden har berettet mig om den Stemnings Bevægelse, der er fremkaldt af Unions Forslaget. Her skal Rigsarchivar Nordström berede sig til et Modskrift, som ventes med det første. Naar det udkommer skal jeg sende det.

Endnu engang: Tilgiv mit Hastværk [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 13de Nov. 1867.

Jeg havde iforgaars Aftes den Fornøjelse at modtage Deres Excellences ærede Brev af den 9de November, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Navnlig takker jeg hjertelig for de deeltagende Ytringer angaaende mit Befindende. Som Deres Excellence vil see af mit sidste Brev, er det, Gud skee Lov! nu begydt at gaae fremad igjen med mig, og med Guds Hjælp skal det ikke vare længe, førend jeg atter er indtraadt i min «normale Tilstand».

Det er saare heldigt, at man fra Svensk Side indtil videre har udsat med at røre op om Proportions-Spørgsmaalet i Henseende til Consulat-Udgifterne, og jeg skulde høiligen ønske, at der i det Hele kunde blive udsat dermed, indtil den nye Unionsact, i hvilken Ordningen af Consulatvæsenet danner et ømt og svagt Punct, maatte være lykkelig og vel antagen baade af Storthing og Rigsdag.

Angaaende Stillinger og Forholde her i Landet, hvad Unionsforslaget angaaer, kan jeg meddele Følgende. Det er nok ingenlunde sikkert, at ikke Dunker griber Pennen fat. Følgende Historie har nemlig ganske nylig tildraget sig mellem ham og Herr Friele, der har berettet den til en tredie, aldeles paalidelig, Mand, som igjen har meddeelt mig den. Dunkers tilkommende Svigersøn, Professor Schjøtt, traf tilfældigviis sammen med Friele, som henkastede det Spørgsmaal til ham, om Dunker tænkte paa at skrive angaaende det nye Unionsforslag. Hertil svarede Schjøtt, at Dunker for ham havde yttret, at han havde stærk Lyst til at skrive mod Forslaget, men at han nødig vilde gjøre det i en særskilt Brochure, som ikke kunde paaregne at blive læst af den store Almeenhed, og at han gik ud fra, at det vilde blive nægtet ham at skrive mod Forslaget i noget af vore større Blade (Morgenbladet og Aftenbladet), som, efter hans Mening, begge havde taget sit Partic i Sagen til Gunst for Forslaget. Friele bemærkede hertil – i mine Tanker heelt uoverlagt – at vore Presseforholde ikke vare af den Beskaffenhed, at noget af de nævnte Blade kunde ansee sig beføiet til at nægte Optagelse af en Afhandling som den af Dunker paatænkte, og at den navnlig ikke vilde blive nægtet Optagelse i Morgenbladet, hvorvel Bladets egen Anskuelse gik i modsat Retning af Herr Dunkers. Dagen efter søgte Dunker en Samtale med Friele, hvilken han indledede med den Bemærkning, at Friele, efter hvad Schjøtt berettede, havde «tilbudt» ham

(Dunker) at skrive i Morgenbladet om Unionsforslaget. Friele yttrede hertil, at dette var en Feiltagelse; han havde ikke «tilbudt» ham at skrive i Morgenbladet men kun yttret, at det vilde blive ham *tilstedt*. Dunker gik derpaa over til at opstille de Betingelser, hvorpaa han kunde ønske at skrive i Bladet, og deriblandt først, at det ikke skulde tilstedes Nogen at skrive i Bladet mod hans Artikler, førend den hele Række af disse var endelig afsluttet. Herpaa erklærede Friele, at han ikke ubetinget kunde gaae ind, da Dunker ved en saadan Indrømmelse vilde faae det i sin Magt at hindre alt Gjenmæle i Bladet i en ubestemmelig Fremtid, saafremt han nemlig vedblev at spinde sine Artikler ud i det Uendelige. Dunker opstillede dernæst som Betingelse No. 2, at Redactionen skulde holde sig fuldkommen neutral i Spørgsmaalet. Herpaa erklærede Friele ikke at kunne indlade sig, da det tvertimod var Redactionens Hensigt at støtte Unionsforslaget alt hvad den formaae. Hertil bemærkede Dunker, at Redactionen ingen Forstand havde paa Sagen, hvortil Friele gjenmælede, at Dunker aldrig vilde faae Forstand paa Sagen, fordi han var saa hildet i Partie-Fordomme, at han ikke kunde eller vilde see Sandheden.

Jeg har saa fuldstændig berettet denne Samtale, fordi den i flere Henseender er karakteristisk og viser, hvad Dunker og hans Meningsfæller i Grunden føre i deres Skjold. Friele havde til den før omtalte Trediemand yttret, at efter hvad han kunde erfare skal Jargonet mellem Dunker og hans Meningsfæller være, at Betæneligheden mod det nye Unionsforslag fornemmelig stikker i det unionelle Statsraad, idet «et Unionsparlament vilde være meget mindre farligt end et unionelt Statsraad». Det kalder man at see dybt og skarpt – idetmindste i egen Indbildning.

Friele havde til samme Trediemand berettet, at Hammerstad befrygtes at ville i sin Tid stemme mod Forslaget. Herom kan imidlertid efter al Sandsynlighed saa lang Tid i Forveien neppe haves nogen grundet Formodning, skjønt det egentlig ikke skal forundre mig, om denne Bonde-Udgave af salig Statholder Løvenskjold stemmer mod hvadsomhelst, der gaaer ud paa Forandring i eller Tillæg til de gjeldende unionelle Bestemmelser.

Jeg meddelte Helliesen i Statsraadet igaar hvad Deres Excellence ønskede sagt ham.

For kort Tid siden fik Selskabet for Norges Vel et Brev fra Deres Excellence tilligemed en Forsendelse af Nødder af den saakaldte pinus

cembra, velvilligen skjænkede af en Svensk Mand ved Navn Svederus. Selskabet skal selvfølgelig ikke undlade at skrive og takke herfor; thi det er jo altid en Velvillie, Herr Svederus ved denne Leilighed har viist og som fortjener Paaskjønnelse. Hvad Sagen i sig selv angaaer, er den for Øvrigt langt fra at have den Betydning, som Herr Svederus forudsætter.

Deslige Nødder fremkomme aarligaars til Finmarken sækkeviis, idet Russerne medbringe dem deels som Handelsvare deels som Foræring til deres Handelsvenner. Men disse Nødder have tilfælles med dem, Herr Svederus har havt den Velvillie at overlade Selskabet for Norges Vel, at de ere altfor gamle til at kunne spire, om de benyttes til Saaening. Nødder af dette Slags indeholde nemlig saa megen Olie, at de harskne meget snart. Ad anden Vei er det derimod lykkets at faae nogle Exemplarer med Spirekraft og med disse er der i de sidste Par Aar deels paa Tøien deels paa Aas gjort Saaenings-Forsøg, ikke uden Held. Men om alt dette maa Deres Excellence selvfølgelig ikke meddele Noget til Herr Svederus, hvis Velvillie, som sagt, fortjener al Paaskjønnelse. At faae det omhandlede Træ indplantet til Norge kan for Øvrigt have sin Interesse, men dog nok kun som Curiositet; thi at det virkelig skulde kunne komme til at afgive noget Næringsmiddel af nogensomhelst Betydenhed, ansee de Sagkyndige her for aldeles uantageligt. Det er ret interessant, at gamle Statsminister Anker i sin Tid har faaet indplantet paa Bogstad et Exemplar af dette Træ, vel ikke af den Siberiske Varietet men af den Varietet som voxer paa Alperne. Det har paa Bogstad opnaaet en særdeles betydelig Størrelse (den alpinske Varietet er nemlig betydelig større end den Siberiske) og har netop iaar baaret en stor Mængde af de skønneste Nødder.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Novbr. 1867.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens venlige Brev af 11te dennes, hvoraf det har glædet mig særdeles at erfare, at Herr Statsraadens Befindende er bedre, og at De selv nu føler, hvorledes den nervøse Affection, der alt er begyndt at give sig, har været at tilskrive Høstens Ustadighed og de trykkende Taager, som i November Maaned hjem søger Christiania Dalen. Herr Statsraaden kommer i dette Brev tilbage til Spørgsmaalet W. som De siger i høi Grad optager Deres

Tanke, idet De anseer det som næsten umueligt, «at der ikke mellem Kongen og W. skulde blive Tale om Spørgsmaalet angaaende en Forandring i hans Stilling nu, da dette Spørgsmaal, hvorledes man end maatte være tilsinds at besvare det, dog for hver Dag som gaaer, rykker nærmere ind paa Livet». Min Tanke er, at Kongen ikke med et Ord har aabnet paa dette Spørgsmaal for W. Jeg har seet denne flere Gange, igaar paa Middag her, og han er saa unbefangen, at jeg med Grund bør slutte, at Intet har passeret. Igaar kom Talen paa Avisernes Angreb mod ham, og han yttrede, at deri fandtes Mangfoldighed af gode Raad til ham, at han skulde afgaae; men sagde han: «jeg er nu engang saa eensidig, at jeg ikke fæster nogen Opmærksomhed derved». Jeg bemærkede i mit Brev af igaar med Hensyn til Herr Statsraadens Henstillen om at give H. M. et Vink om at orientere W. i den virkelige Stilling, at jeg til Følge af de Grunde, som af Herr Statsraaden nærmere have været udviklede i Deres ærede Brev af 12te October sidstleden, og til hvilke jeg, uagtet forud heldende til en anden Mening, havde sluttet mig ikke fandt saadant hensigtsmæssigt. Jeg har idag end yderligere gennemlæst det nævnte Brev, hvis Argumentation er afgjørende, saaledes som jeg ogsaa vist har antydnet i mit Svar af den 15de samme Maaned. For imidlertid om mueligt at skaffe mig Anledning til at erfare Noget, i Tilfælde af at jeg skulde tage Feil i mine Forudsætninger, bestemte jeg mig til at søge Kongen i Formiddag, idet jeg vilde udbede mig vort sædvanlige Statsraad paa Løverdag. Jeg mødte i Forværelset Statsraad W, som just kom ud fra Kongen med flere Geværer under Armen, paa hvilke han havde faaet H. M.s Approbation som Model for blivende Forandring af vore nuhavende Kammerladnings Geværer. Jeg kom strax efter ind til Kongen, og bragte Statsraad W. paa Tale ved at bemærke, at jeg just havde mødt ham. Men H. M. yttrede blot oplysningsviis, at Han havde seet paa nogle Geværer, som W. havde viist ham, og gik derefter over til at tale om sit Eget Befindende. Han saae idag ikke saa rask ud som sidste Gang. Jeg havde allerede hørt af Adjutanten Grev Cronhielm, at Sønnen den sidste Nat ikke havde været saa god. Han havde igaar Aften haft en haard Aabning, som havde ved Sprængningen revet op Saaret. Kongen fortalte mig ogsaa dette selv, og tillagde, at der var kommet Blod, hvilket jeg troede var en naturlig Følge af at Saaret havde brustet op, men som H. M. sagde ikke burde være kommet. Der skulde nu, efter hvad H. M. berettede, være en Undersøgelse Klokken 1½ hvorved Saaret atter maatte aabnes, for at granskes.

Man havde troet, at H. M. omkring den 20de i denne Maaned skulde kunne have kommet ud i Vogn, men Han tvivlede paa, at Tiden dertil nu var saa nær forestaaende, og syntes at finde, at det gik langsomt med Lægningen af Saaret. Den Tilbagegang, som nu er indtraadt er forøvrigt vist ikke at lægge nogen Bret paa, til Følge af den tilfældige Aarsag, der har foranlediget samme; men enhver Standsning af Helbredelsen, efter den lange Taalmodigheds Prøve, hvorpaa H. M. har været sat, er dog meget kjedelig. Inden jeg gik op til Kongen, fortalte Statsraad Haffner mig i al Hemmelighed (maa det altsaa forblive *strictissime mellem os*) følgende. Øverste Kammerherre Løvenskjold havde fortalt Haffner, at da han efter Hidkomsten første Gang saae Kongen, havde H. M. taget ham under Armen og ført ham afsides hen til en Vindusfordybning samt derpaa henvendt til ham Spørgsmaalet, om han vidste Noget om hvorvidt Statsraad Wergeland vilde søge 1ste Brigade, naar den blev ledig. Hertil skulde L. have svaret, at dette var ham ubekjendt, hvorpaa H. M. havde sagt, at denne Brigade vilde W. heller ikke faae, og at denne var bestemt for en anden, som da skulde være Oberstl. Hoff. Jeg indestaaer ikke for hvad L. har meddeelt; men har H. M. talt med L. om W., viser det, at Kongens Tanke er optagen deraf. Heller ikke er det let at fortolke H. M.s ytringer. Betyde de, at W. ikke faaer afgaae fra sin nuværende Post, eller betyde de at han ikke faaer den omnævnte Brigade. Det være sig som det vil, saa bør man være *vaagen* med Hensyn til Gen. Michelets Afskedstagelse og hvad derefter vil paafølge. Jeg faaer vel Anledning til at høre med W., *naar* Michelet agter at søge Afsked. Han reiser Løverdag eller Søndag. Paa Løverdag skulle vi have Norsk Statsraad, og imorgen have vi combineret for Afgjørelsen af Sagen om Ordningen af Consulat Væsenet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 16. nov. 1867 kl. 14.30.]

Alle med Designationer 1., 5., 8., 12. dennes indkomne Sager bifaldende afgjorte undtagen en Benaadningssag. Ligesaa bifaldt tidligere udsat Indstilling om Besættelse Nedenæs Bataillon. Protocol imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Novbr. 1867.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens ærede Brev af 13de dennes og frembærer herfor min bedste Tak. Det synes af de meddeelte Oplysninger, at den Dunkerske Pen klør efter at faae Tag i Unionsforslaget, og det er vel mueligt, at Fristelsen ikke kan modstaaes, siden Morgenbladet vil aabne sine Spalter. Efter min Tanke har Professor Aschehoug intet imod at prøve en Dyst med sin Modstander, og det kan være et stort Spørgsmaal, om det ikke er heldigst for Sagen, at Herr Dunker *for Tiden* gjør sit Anfald, medens Indtrykket i Almindelighed synes at være saa gunstigt for Forslaget. At Herr Friele ligesom inbyder Herr Dunker til at tumle sig paa Morgenbladets Omraade, skal vel være et Tegn paa det ophøiede Standpunkt af Upartiskhed, som vort første Blad indtager. Jeg har ikke tidligere vidst, at Herr Dunker havde faaet en ny Svigersøn, og det lader til, at de Herrer Svigersønner gifte sig ind baade i Familien og Partiet. Som Herr Statsraaden antydede i et tidligere Brev, have vi allerede seet, hvor Svigersønnen Aars befinder sig. Jeg haaber vi kunne sige til Partiet: «Det vil blive dig haardt at kjæmpe mod Braadden», saavidt som det er en god Sag, som dette vedbliver at forfølge.

Jeg har allerede gjennem Telegrafan bringt Underretning om Udfaldet af Statsraadet idag. Ved *mundtlige* Forestillinger for H. M. har Statsraad Wergeland opnaaet at fjerne Høistsammes Modstand mod Platous Udnævnelse, ligesom Wergeland ogsaa (maaskee) har afbøiet Virkningen af sin Dissents til Fordeel for Brigade Intendant Lütken i Indstillingen om Besættelsen af Toldcasserer Embedet i Porsgrund, hvortil den af Regjeringen foreslaaede Depot Forvalter Moe blev udnævnt. Statsraad Wergeland reiser imorgen; han tog igaar Afsked med H. M., og jeg holder mig forvisset om, at intet har passeret dem imellem angaaende Wergelands egen Stilling. Noget maatte man i saa Fald have mærket paa vor ærede Collega. Han var oppe hos mig i Formiddag for at sige Farvel, og jeg bragte da Samtalen paa General Michelet, som, efter hvad W. sagde mig, søger sin Afsked den 9de December, da han nok fylder sit 58de Tjenestear. Jeg fornåm ogsaa, at General Graem tænker paa at søge Brigaden, og det forekom mig, som Wergeland ansaae det troligt, at han (Graem) vilde faae den, i hvilket Fald O. Wergeland vilde blive nærmest til Chr.sandske Brigade.

H. M. saac noget mat ud idag; men efter hvad jeg har kunnet erfare, har dog den i Thorsdags anstillede Undersøgelse af Saaret været tilfredsstillende. Vi havde igaar, som jeg tidligere havde bebudet, et sammensat Statsraad for Afgjørelse af Consuls Sagen, og jeg skrev herom igaar til Statsraad Bretteville. Mr. Fournier er kommen tilbage; han besøgte mig igaar, og saavidt jeg kunde fornemme, er han af den hemmelige Tanke, at Stemningen i Frankrig begynder at blive betænkelig mod Keiseren, som mister mere og mere af sin «Prestige». Den Italienske Intervention har ikke forhøiet den, og Forslaget om en Congres for Ordningen af det Romerske Spørgsmaal troer man vil blive en ny Abort. Men hvad jeg saaledes har troet at kunde udfinde af Mr. Fourniers Ytringer, turde forblive mellem os. Den sidste Preussiske Throntale lyder jo nok saa fredelig; men finder Keiser Napoleon at han behøver en Krig «in extremis», vil vel hans Skjæbne drive ham dertil. Altsaa Herr Svederus er kommen med en gammel kjendt Sag. Manden har imidlertid meent det vel. Det er glædeligt at høre, at Herr Statsraaden nu har overvundet den sidste Nerve Affection.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Novbr. 1867.

Jeg har at aflægge min forbindtligste Taksigelse for tvende ærede Breve, af 13de og 14de Novbr. Jeg har med stor Opmærksomhed gennemlest hvad Deres Excellence i det sidste beretter og bemærker om Spørgsmaalet V. og hvad dermed staaer i Forbindelse. Jeg er ganske enig i Deres Excellences Opfatning af den factiske Stilling af Sagen. Jeg havde tænkt mig det som overveiende sandsynligt, at der vilde foregaae en Tankeudvexling mellem H. M. og V. om Spørgsmaalet under den sidstnævntes Ophold i Stokholm; men ved nærmere Overveielse er jeg enig med Deres Excellence i, at Omstændighederne maaskee ikke beføiede til at danne sig nogen Formodning i denne Retning. Samtalen mellem H. M. og L, der for Resten i flere Henseender er betegnende, tydes uden Tvivl rettest paa den Maade, som er angivet i det af Deres Excellence opstillede første Alternativ, nemlig saaledes, at H. M. ikke vil medgive, at V. faaer afgaae fra sin nuværende Post. Imidlertid rykker det Tidspunct, da Sagen maa komme til en Afgjørelse, nærmere og nærmere ind paa os, og vi faae efter bedste Overbeviisning behandle

den, naar Tiden er inde. Jeg har mærket mig vel Deres Excellences Yttring, at man «bør være *vaagen* med Hensyn til Gen. Michelets Afskedsansøgning og hvad derefter vil paafølge.» I Brev af 27de October ytrer Deres Excellence blandt Andet: «Jeg seer af denne (Afskriften af mit Brev til Kongen af 24de October), at Herr Statsraaden har slaet fast de tvende Forudsætninger, der udgjøre den fremtidige Adgang til Gjenoptagelse af det V.ske Spørgsmaal, nemlig 1ste Brigades Ledigblivelse under Løbet af dette Aar og dets Gjenbesættelse stillet i Forbindelse med det nævnte Spørgsmaal. Jeg finder ogsaa, at de Grunde, der have bevæget Herr Statsraaden til at afholde Dem fra enhver yderligere Discussion af selve Spørgsmaalet, ere overveiede» o.s.v. – Jeg tør saaledes med Sikkerhed gaae ud fra den Forudsætning, at vi ere enige i, at naar Ledighed i første Brigade indtræder og der bliver Spørgsmaal om dens Gjenbesættelse, saa bør det V.ske Spørgsmaal gjenoptages og stilles i Forbindelse med det førstnævnte Spørgsmaal. Formen og Maa-den, hvorpaa dette skal skee, faaer vel i nogen Grad afhænge af hvorledes Omstændighederne i det Specielle komme til at gestalte sig; men een Ting forekommer mig klart, nemlig at de bliver en nødvendig Følge af Kongens Ikke-Ankomst hid i December, at den Meddelelse til V. selv, som nu ikke længer kan tænkes iværksat af H. M., i dets Sted faaer skee ved Vs. her værende Colleger, collectivt eller gennem mig. Paa Nyt at forelægge Sagen for Kongen i Stokholm, uden først at have omhandlet den med V. selv, anseer jeg umuligt. Er Deres Excellence heri enig med mig? En beklagelig Complication af Sagen skulde indtræde, saafremt det – hvad Gud forbyde – maatte komme at gaae tilbage med Kongens Helbredstilstand, saa at det for nogen længre Tid skulde blive betænkeligt eller endog utilstedeligt at tage Ham i Beslag for Sager af en mere angribende Charakter. Men jeg vil med Deres Excellence haabe, at den Tilbagegang, hvorom berettes i Deres Excellences sidste Brev, kun er forbigaaende, som hidrørende fra en tilfældig Aarsag.

Her er, som Deres Excellence kan begribe og allerede vil have erfaret i Aviserne, mange Rygter i Omløb i Anledning af Gen. Michelets forestaaende Afsked, hvormed man – som det synes – allerede i lang Tid har vant sig til at sætte Spørgsmaalet om Ombytning af Chef for Armeedepartementet i Forbindelse. I Correspondance-Artikler fra Christiania til Drammens-Bladene er blandt Andet bleven fortalt, at Verge-land skal blive Michelets Eftermand og at til ny Chef for Armeedepartementet skal væde udseet – Armeeintendant Stabell.

Den før omtalte Udgave af Grev Essens Breve til Carl Johan er nu kommen i Boghandlingen hersteds og jeg tillader mig at vedlægge et Exemplar. Skriftet synes at være af en meget mere uskyldig Natur end vor Ven Chr. Holst, som tidligere af mig berettet, havde antaget. Jeg agter paa Torsdag at sende et Exemplar ogsaa til Kongen, hvilket jeg anmærker, for at ikke Deres Excellence skal fristes til at overlade Hans Majestæt det hermed følgende Exemplar.

Den Preusiske Throntale, forsaavidt man hidtil kjender den, bebuder jo Fred. Det samme vil forhaabentlig ogsaa blive Tilfældet med den Tale, hvormed de Franske Kammere ville blive aabnede. Jeg nærer saaledes godt Haab om, at Forholdene i December Maaned, da Spørgsmaale V. vil staae for Døren, skulle have antaget en fuldkommen rolig og betryggende Charakter.

Jeg bemærker, at Sammenføiningen af dette Brevs Bestanddele er bleven heelt uregelmæssig, idet jeg har forglemt i den rette Orden at benytte første Arks tredie og fjerde Side, hvoraf Følgen er, at Arkene, for at Sammenhæng skal udkomme, maae lægges inden i hinanden. Jeg beder dette tilgivet. For at veilede til den rette Sammenføining har jeg nummereret samtlige Sider i den Orden, hvori de skulle læses.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Novbr. 1867.

Jeg traf igaar paa min Morgenpromenade Livmedicus Lundberg, som sagde mig, at alt gik jevnt fremad med Kongens Helbredelse. Den foretagne Undersøgelse af Saaret i Thorsdags havde været tilfredsstillende, og Lægerne havde nu henstillet til H. M., naar Veiret bliver smukt at tage ud i Vogn. Jeg har senere hørt, at Kongen selv har sagt, at Han i næste Uge haaber at komme ud, uagtet det ikke synderlig taltaler ham at have at være i *lukket* Vogn. Dr. Lundberg sagde mig igaar, at Kongen havde faaet Tilladelse (sit *venia verbo*) til at gaae ned ad Trappen til Dronningens Værelser, for at see, hvorledes Op og Nedstigningen vilde bekomme ham. Imorges kom Exc. Manderström op til mig. Han havde i Løverdags af Mr. Fournier faaet Communication af den Franske Circulaire Depeche af 9de November, indeholdende Indbydelse til Deeltagelse i en Conferents angaaende det Romerske Spørgsmaal, og han viiste mig dette Document, hvilket forresten har været behandlet i

Pressen, samt ønskede derhos, at jeg skulde gennemlæse Udkastet til det Svar, som han vil foreslaae afgivet og underlægge Kongen til Bifald gennem *ministeriel* Protocol (Regf. §11). Exc. M-m anseer det rigtigst ikke at vente med Svaret som i Hovedsag gaaer ud paa, at, om de øvrige indbudne Magter samtykke i Forslaget «*notre concours ne fera pas défaut.*» Man undgaaer derved enhver Paatrykning fra den ene eller den anden Side, og der ligger ikke saamegen Vægt paa Beskaffenheden af vort Svar, at vi jo ikke trøstigen kunne give det paa den Maade som nu foreslaaet. M-m lovede mig at faae en Afskrift deraf, som jeg isaafald underhaanden skal meddele Herr Statsraaden. Forøvrigt er der vel liden Sandsynlighed for at Conferentsen kommer i Stand; thi de fleeste Magter ville vel til det Yderste qvic sig ved at deeltage i et Spørgsmaal, hvis Løsning grændser saa nær til en Umuelighed. Fra Berlin havde saaledes M-m gennem Telegram erfaret, at man der vel havde antaget Forslaget «*en principe*», men at man først ønskede at erfare Italiens og Pavens Meninger om Løsningsmaaden, ligesom at faae et Program for Conferentsens Overlægninger. Fra Petersburg lød det, at Svaret havde været undvigende. – Det lader ikke til at Mr. Fournier selv har noget Haab om at Forslaget skal blive realiseret; men, som jeg tidligere har antydnet i et Brev, synes denne Herre at være *malcontent* og at see alt, hvad Keiseren gjør, i sort. Dette dog *mellem os* ligesom ogsaa følgende lille *Anecdote*, som turde kunne bidrage til at forklare Stemningen. – Da Vor Konge kom til Paris fra Vichy, var Mr. Fournier paa Jernbanestationen, hvor vor Minister var med flere, og hvor Keiseren ogsaa Selv indfandt sig, for at modtage Kongen. Keiseren havde da under Ventningen henvendt sig til Mr. Fournier, gjørende ham Spørgsmaal om diverse Detailler ved Jernbane-Styrelsen, troende at han var en Jernbane Ingenieur, og ikke kjendende igjen sin egen Minister, ikke kjendende igjen *Mr. Fournier!!* Saadant har ikke kunnet fordøies, hvortil kommer, at Mr. Fournier, som ønsker en større Plads og talte derom inden sin Afreise i Vaares, har maattet vende tilbage til Stockholm. Han er forøvrig en *homme d'esprit*, som man ikke kan andet end synes om. Da jeg i Søndags henimod 4 gjorde ham en Gjensvisit, sagde Tjeneren at han Kl. 2 var reist op til Kongen, og det maa saaledes have været en lang Underholdning, naar han ved 4-Tiden ikke endnu var kommen tilbage.

Jeg blev just afbrudt af De Geer, som kom op til mig, og jeg maa skynde mig med at slutte for at faae Brevet med Posten. De Geer sagde

mig, at Kongen efter Statsraadet skulde kjøre ud i Vogn, og det er jo et stort Skridt fremad.

Vi have da nu gjennem Telegram faaet en Oversigt af Napoleons Throntale igaar. Tonen maa vel siges at være fredelig, ligesom den, der gjennemgik Kongen af Preussens Tale; men der findes dog ogsaa Punkter, der kunne vække Mistillid. Man kan bedre bedømme Talens Indhold, naar man faaer den fulde Text.

Da det vil tage temmelig lang Tid inden den vidtløftige Protocol angaaende Consulat-Væsenets Ordning bliver justeret og derefter oversat og expederet, har jeg *foreløbig* faaet af Exc. Manderström en Afskrift af Indstillingspunkterne, der af Kongen ere bifaldte, og jeg sender denne Afskrift til *underhaands* Efterretning. Jeg lovede Statsraad Bretteville dette i et Brev, jeg nylig skrev til ham, og Herr Statsraaden turde have den Godhed ogsaa at lade ham faae Afskriften, der som nævnt, inden Protocollen bliver justeret, blot maa betragtes som foreløbig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Novbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev, som jeg forbeholder mig nærmere at besvare. Ligesaa takker jeg for den tilsendte Bog, som jeg har begyndt at læse. Jeg vedlægger til *fortrolig* Meddelelse Afskrift af Exc. Manderströms Depeche til Svar paa Indbydelse til Conferentsen ang. de romerske Spørgsmaal, hvilken Dépêche jeg i et tidligere Brev har omtalt.

Exc. Manderström kom op til mig i Formiddag, just da mine Herrer Colleger vare inde hos mig. Han henstillede, da det hastede meget med Udfærdigelsen af Ratification af Post-Conventionen med Frankrige, og da den *Norske Regjerings Indstilling i September var afgiven om den Convention, der nu ligelydende foreligger til Ratification*, at faae Sagen afgjort i combineret Statsraad imorgen, hvorimod vi fandt af den just paapegede Grund, at der ikke kunde gjøres nogen Indvending.

Jeg hører at Kongen idag har været ude at kjøre, og da Veiret var smukt skeede H. M.s første Udflugt i aaben Slæde.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Novbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 16de Novbr.

Statsraad Vergeland kom tilbage fra Stokholm iforgaars og var saa venlig at hilse paa mig igaar Formiddag. Vor Samtale var i flere Henseender heelt mærkelig, og jeg troer derfor at burde gjøre den til den første Gjenstand for nærværende Brev. Efterat have bragt mig forskjellige Hilsener, hvoriblandt en fra Deres Excellence, for hvilken jeg aflægger min hjertelige Taksigelse, gik han over til at omhandle hvad der havde været Kongens Hensigt med hans Indkaldelse til Stokholm, og den Bemærkning blev herved gjort – om af ham eller af mig erindrer jeg ikke –, at Hensigten med hans Reise *her* var bleven udtydet ganske anderledes, nemlig som staaende i Forbindelse med Spørgsmaalet om en Forandring i hans Stilling. Da denne Stræng saaledes var slaaet an, fandt jeg at burde benytte Anledningen til aabent at udtale mig for ham, og der udspandt sig mellem os en Samtale, der var heelt langvarig og bragte mig fuldkommen paa det Rene hvad der hidtil havde været mig dunkelt, eller ialfald ikke fuldstændigt klart, af det factiske Forhold, der vedkommer Spørgsmaalet om hans Udtræden af Statsraadet. Da jeg befrygter, at det skulde blive altfor vidtløftigt at gjengive skriftlig det hele Indhold af vor Forhandling, vil jeg indskrænke mig til at berette det Væsentlige af hvad Statsr. V. yttrede, idet hans Erklæringer og Bemærkninger tillige ville antyde de Yttringer fra min Side, hvorpaa de forkynde sig som Svar. Vergeland gik, strax dertil var givet ham Anledning, lige løs paa Kjernepunctet i Sagen, idet han nemlig erklærede, at han oftere havde overveiet Spørgsmaalet om han burde udtræde af sin nærværende Stilling, *men var kommen til den faste Beslutning ikke at gjøre dette frivilligen*. Han betragtede – yttrede han – sin nærværende Stilling som en tung Byrde, han nu engang havde faaet at bære, – som en Byrde, han ikke havde søgt men som Skjæbnen havde lagt paa ham. Han ansaae det for sin Pligt og sit Kald at bære den frem. Han var fast bestemt paa ikke selv at tage den af sig; vilde Andre (jeg forstod, at han hermed sigtede til Kongen) tage den af ham, var det en anden Sag. Hvad angik den Opposition, som havde viist sig mod ham paa Storthinget, da udledede han den af to Grunde, dels af Storthingets Tilbøielighed til at gjøre Opposition mod enhver Chef for Armeedepartementet, der kommer

med Forslag til Armeens Ophjælpling, som kræve Forøgelse baade af Udgifter og personlige Byrder, deels af den Omstændighed, at alle andre større Qvæstioner, der kunde afgive Materiale for Opposition (Jury-Spørgsmaalet, Danske-Spørgsmaalet, Revisions-spørgsmaalet) før sidste Storthing vare tilendebragte eller bragte i Stilstand, saa at den oppositionslystne Deel af Thinget ikke havde andet Stof, der var nogenlunde brugeligt for dens Øiemeed, end Militair-Anliggenderne. For Resten ansaa han det heller ikke afgjørende, selv om Stemningen inden Storthinget i større eller mindre Udstrækning kunde formodes fremdeles at ville vise sig fiendsk imod ham; thi vi havde her i Landet intet parlamentarisk Regjeringssystem. Hvad angik den Opposition mod ham, som skulde findes inden Armeen, da benægtede han dens Tilværelse. Inden den Norske Armee havde der til alle Tider hersket og vilde der bestandig komme til at herske Misfornøielse til en vis Grad med Armeestyrelsen; forsaavidt deelte han Skjæbne med sine Formænd og med sine Eftermænd, hvem end disse maatte blive; men forsaavidt der sigtedes til nogen speciel Modstand og Animositet, som skulde findes inden Armeen mod ham fremfor mod de tidligere Chefer for Armeedepartementet, var det hans Overbeviisning, at en saadan ikke existerede. Og hvad angik den eneste Anerkjendelse inden Armeen, som var at lægge Vægt paa, nemlig Anerkjendelse fra deres Side, som havde nogen alvorlig Tanke og nogen virkelig Forstand paa Armeens sande Tarv, da var han vis paa, at han besad den i høiere Grad enn Nogen af hans Formænd.

Om Opinionen i Folket eller i Pressen bekymrede han sig ikke. Mængden forstod sig ikke paa Sagen men lod sig ophyle af Aviserne, som redigeredes af Personer uden nogen sand Følelse af Ansvar.

Deres Excellence vil af forestaaende Referat see, at hvad Statsraad Vergelands egen Beslutning angaaer, da er den opgjort med fuld Bestemthed, nemlig derhen, at han aldrig af egen Tilskyndelse, men ene og allene paa Hans Majestæts Vink, vil gjøre et Skridt for at see sin offentlige Stilling forandret. Og hvad angaaer Udsigten til at kunne bevirke et saadant Vink givet, da kan jeg ogsaa tjene med ret mærkelige Oplysninger. Vergeland fortalte nemlig i Samtalens Løb, at han i afvigte Februar Maaned under sit Ophold i Stokholm havde faaet et Brev fra Generalmajor Michelet, hvori denne allerede da meldte ham, at han agtede at indgive sin Afskedsansøgning den 9de December. Vergeland havde meldt Kongen dette og tilføiet, at der ved Michelets Aftræden

kunde blive en Plads for ham (Vergeland) for det Tilfælde, at han skulde komme til at udtræde af Statsraadet. *Hertil svarede Kongen: «Det bliver der Intel af.»* Senere under hans Ophold i Stokholm fik han et Brev fra Generalmajor Gram, hvori denne yttrede at have hørt Formodning om, at Michelet vilde gaae af i Løbet af Aaret, og tilkjendegav sit Ønske om at komme i Betragtning til at blive hans Eftermand. Paa en Tour (det forekommer mig, at det blev nævnt, at det var en Sétour), paa hvilken Vergeland strax derefter fulgte Kongen, berettede han til Hans Majestæt om det nysnævnte Brev og Generalmajor Grams Ønske, hvortil Kongen svarede, at han ikke indsaae, at Noget var til Hinder for dets Opfyldelse. Vergeland bemærkede hertil, at det kunde blive til Hinder, om han (Vergeland) skulde drage sig tilbage til den omspurgte Post fra sin nuværende; *men hertil svarede Kongen atter at deraf bliver der Intel.* Vergeland paaberaabte sig ikke disse Udtalelser af Kongen ligefrem som Grund for sig til at blive staaende; men jeg forstod dog, at Meningen var den, at han paa Grund af disse Udtalelser ansaae sig tryk med Hensyn til Kongens Holdning i Sagen.

Jeg har nu berettet det Væsentlige af hvad der passerede mellem Statsraad Vergeland og mig og *som jeg maa bede holdt strictissime inden vor egen Kreds.* Jeg skal fortsætte imorgen og da tillige gjøre mine Reflectioner over hvad jeg har erfaret. Det er nemlig nu bleven Middag, og i Eftermiddag har jeg Directions møde i Selskabet for Norges Vel, saa at jeg derved vil være hindret fra at fortsætte dette Brev.

Altsaa nærmere imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Novbr. 1867.

Jeg fortsætter idag min Beretning fra igaar. Jeg har allerede forklaret, at jeg udtalte mig med fuldstændig Aabenhed for Statsraad Vergeland. Jeg sagde ham ikke blot, at det var min og tillige samtlige hans Collegers Mening, at den forestaaende Ledighed i første Brigade burde i hans egen, Armeens og Styrelsens Interesse benyttes til en Forandring af hans offentlige Stilling, men jeg tillagde, at jeg havde udtalt denne Mening i skriftlige Forhandlinger om Spørgsmaalet med Hans Majestæt og at jeg fremdeles maatte fastholde den, medens jeg derimod ansaae mig uberettiget til at meddele ham hvad Hans Majestæt

hidtil fra sin Side havde yttret om Sagen. Han hørte paa dette med den særegne elskværdige Godmodighed, der danner et Grundtræk i hans Charakter, og vi skiltes ad med den Aftale, ikke at lade hvad der mellem os var forhandlet komme ud i Verden, og med gjensidige Bevidnelser om at den politiske Differentse, der fandt Sted mellem os, i intet Tilfælde skulde indflyde paa vort personlige venskabelige Forhold, Bevidnelser, som – derom holder jeg mig overbeviist – vare ligesaa oprigtig meente fra hans Side som fra min. Først efterat han var gaaen bort, mærkede jeg, hvad den stedfundne Forhandling havde kastet paa mig; thi jeg hensank i en dybt veemodig Stemning, i hvilken den forherskende Følelse var levende Hengivenhed for den Mand, der havde forladt mig.

De af mine her værende Colleger (Bretteville, Manthey og Helliessen), med hvem jeg hidtil har haft Anledning til at tale om hvad der mellem Vergeland og mig er bleven forhandlet, have samtlige udtalt som sin Opfatning, at der efter Sagens Stilling, saadan som man nu har haft Anledning til at lære denne at kjende, ikke er nogensomhelst rimelig Udsigt til at en Forandring i Statsraad Vergelands offentlige Stilling vilde kunne opnaaes ved noget andet Middel end at hans Colleger, alle som een Mand, erklærede for H. M., at Høistsamme fik vælge mellem dem paa den ene Side og Vergeland paa den anden. Hvorvidt en saadan Optræden, alle Forhold tagne i tilbørlig Betragtning, vilde være fuldt berettiget, er det overflødigt nærmere at undersøge, da saa meget kan ansees omtrentlig vist, at den for et saadant Skridt fornødne Enighed, hvad angaaer den her værende Statsraadsafdeling, ikke vilde være at paaregne. Der har mellem mine ovenfor nævnte Colleger og mig været yttret, at et mindre vidtgaaende Middel maaskee kunde forsøges, nemlig at Vergelands samtlige her værende Colleger collectivt og samtidigt udtalte for ham sin Opfatning af Stillingen og dens Krav; men jeg anseer det dog høist tvivlsomt, om vi komme til at bestemme os hertil, thi det er ikke sandsynligt, at det vilde lykkes os at rokke hans Beslutning om at blive staaende indtil Kongen selv tager Initiativ til at give slip paa ham; og blev Forsøget forgjæves, vilde det fra flere Synspuncter, som jeg ikke behøver nærmere at paapege, være bedst, at det ikke var bleven anstillet.

Mit Total-Indtryk af Sagen er nu, at det Eneste, som kan være at gjøre, er at jeg i mit eget Navn, ligesom hidtil, omhandler Sagen endnu engang i et Brev til Hans Majestæt, hvor lidet Haab der end er om at dette vil føre til Maalet. Jeg antager, at jeg vil have en formel Adgang

hertil i den Omstændighed, at Kongen ikke bliver istand til at komme hid i December og at altsaa den Forudsætning, der fandtes baade i Hans og i mit sidste Brev om Sagen, kommer til at svigte. Men een Ting er dog faldet mig ind som Noget, hvorpaa man maaskee specielt burde rette sin Bestræbelse, nemlig at formaae Kongen til ikke at give baade Krefthing i Trondhjem og Sørensen her Admonition om at gaac af samtidig med Michelet – hvilket, efter hvad Vergeland berettede mig, skal være Kongens Tanke – men at lade Sørensen blive staaende indtil videre, forat der dog kan blive en anstændig Retraite for Vergeland for det Tilfælde, at det i Løbet af et Par Aar maatte vise sig, at Modstanden mod ham, navnlig inden Stortinget, er uheldbredelig. Vistnok kan jeg – henholdende mig til Kongens Brev – anholde om, at første Brigade maa blive henstaaende ubesat indtil det viser sig til Vaaren, om der bliver Krig i Europa; og jeg er ogsaa betænkt paa at holde fast paa den Argumentation, som i denne Retning er levnet; men jeg befrygter, at der allerede underhaanden er disponeret over første Brigade, og at det derfor vil være klogest ialfald subsidiairt at rette sin Bestræbelse paa det muligens Opnaaelige, nemlig Henstand med Bytning af Chef for anden Brigade. Siig mig, saa snart skee kan, Deres Excellences Tanker herom ligesom om Sagen i dens Heelhed.

Jeg har ofte følt mig nedtrykt ved Tanken om det uforstandige Skridt, Kongen staaer i Begreb med at gjøre, jeg mener Besættelsen af første Brigade med nogen Anden end Vergeland – det første politiske Misgreb, som det ikke er lykkets os at afværge – at jeg alvorlig har tænkt paa, hvad jeg ogsaa under Deres Excellences Ophold berørte, nemlig at gaae min Vei og derved unddrage mig fra det solidariske Ansvar for hiint skjæbnsvangre Skridt med alle dets sandsynlige Følger. Men saa stor Fristelsen end er hertil og skjönt jeg holder mig sikker paa, at jeg ikke vilde komme til at gaae allene, saa kan jeg ikke andet end indrømme Rigtigheden af den Bemærkning, at en saadan Splittelse inden Statsraadet vilde være en ny Svækkelse, hvis Frugter ikke kunde forventes at blive til Gavn. Som sagt – jeg imødeser nu Deres Excellences Anskuelse om Sagen i dens Heelhed. Det er bedst, at Kongen indtil videre Intet erfarer om min Forhandling med Vergeland.

Min bedste Taksigelse for Brevet af den 19de, som jeg forbeholder mig at besvare imorgen. [O.s.v.]

Esk. See næste Side

Idet jeg skal til at sende forestaaende Brev af den 22de, erfarer jeg, at

mit Brev af den 21de, ved en uheldig Forglemmelse, ikke er kommet afsted igaar. Jeg sender derfor nu begge Breve under een og samme Convolut, idet jeg beder om Tilgivelse for det Indtrufne, der har bevirket, at der er hengaaet en altfor lang Tid, hvori Deres Excellence ikke har hørt fra mig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 23de November 1867.

Jeg sagde i mit sidste Hastværks Brev, at jeg skulde komme tilbage til Herr Statsraadens ærede Brev af den 18de, hvori det W.ske Spørgsmaal omhandles, og hvoraf jeg seer, at Herr Statsraaden ogsaa nu holder til den Mening, som jeg fremdeles troer er den rigtige, at Intet passerede mellem Kongen og W. under denne sidstes Ophold her, hvorved Stillingen for ham er bleven opklaret. Forholder dette sig rigtigt, tør man af Kongens Taushed kunne drage den Slutning, at H. M. fremdeles anseer Omstændighederne at være af den Beskaffenhed, at det er «*omöjligt*» for Ham at gjøre sig af med W., og i Sit Naadige Brev til Herr Statsraden af 25de September sidstleden synes Han at antyde, at det først er til *Vaaren* at Forholdene i Europa ville kunne udfolde sig tilstrækkeligen, for at tilstede en begrundet Bedømmelse af Spørgsmaalet om Krig eller Fred. Vi have rigtignok nu tre vigtige Throntaler liggende for os, der samtlige indeholde stærke Udtryk om Fredens Bevarelse; men hvad disse Actstykker angaaer, turde vel den gamle Talleyrandske Sætning: «at Ordet er givet for at skjule sine Tanker», fremdeles kunne være gjældende. Keiser Napoleon udtaler vistnok, at Forholdene i Tydskland oprigtigen bør accepteres; men han tillægger: saalænge Frankrigs Interesser og Værdighed derved ikke trues, og hvad der menes med disse Udtryk, har han forbeholdt Sit Eget Omdømme. Det Indtryk man faaer af Talen er, at han under den ugunstige og murrende Stemning, der efter alt hvad man kan erfare virkelig er raadende i Frankrig, ikke for Øieblikket vil, som afledende Middel, benytte en Krig, som Han vist helst vil undgaae, men derimod vil vælge det andet Alternativ, nemlig ved Udviklingen af den indre Frihed at søge at stille Opinionen tilfreds. Gangen af de blivende Forhandlinger i Kamrene, hvilke dog kunne komme til at trækkes i Langdrag, vil kunne give Oplysning om, hvorvidt der er nogen Udsigt

for at Keiscrens Forsøg i nævnte Henseende vil kunne lykkes, og skulde det ikke lykkes, men Agitation tvertimod skulde fremkaldes og næres, ligger det nær at tænke sig, at Keiscren atter vender sig til det andet Alternativ, for at bevare sit Herredømme. Det maa saaledes altid beroe paa et Skjøn, hvorvidt Udsigten er overveiende for Fred eller for Krig, og selv om vi ere af den inderlige Overbeviisning, at det *seer fredelig ud*, vil H. M., *lige til den Grændse* som Han selv synes at have antydet, nemlig til Vaaren, kunne opfatte Forholdene anderledes, alt efter de særskilte Oplysninger, som Han maatte have Adgang til at forskaffe sig. Efterat H. M. som Grund for *ikke* at ville optage Spørgsmaalet om W.s Afsked til Afgjørelse har angivet de forviklede Forholde i Europa og en til Følge deraf truende Krig, skulde vi kunne sige: *cessante causa cessat affectus* og insistere paa Spørgsmaalets Afgjørelse, *naar* vi finde Retningen aabenbart fredelig; men siden Herr Statsraaden har *acquiesceret* i H. M.s Brev af 25de September, forekomer det mig, at der ikke er nogen Anledning til Paatrykning i denne Henseende, men at det *indenfor* den ovennævnte Tidsgrændse maa beroe paa H. M. Selv at bestemme, naar Han finder Omstændighederne beleilige for Spørgsmaalets endelige Afgjørelse. I Deres sidste Brev siger Herr Statsraaden: «Jeg tør med Sikkerhed gaae ud fra den Forudsætning at vi ere enige i at naar Ledighed i første Brigade indtræder og der bliver Spørgsmaal om dens Gjenbesættelse, saa bør det W.ske Spørgsmaal gjenoptages og stilles i Forbindelse med det førstnævnte Spørgsmaal.» Heri er jeg naturligviis, efter alt hvad jeg har yttret i denne Sag, ganske enig; men naar Herr Statsraaden senere ytrer følgende: «een Ting forekommer mig klart, nemlig at det bliver en nødvendig Følge af Kongens Ikke Ankomst hid i December, at den Meddelelse til W. selv, som *nu ikke længer kan tænkes iværksat af H. M.*, i dets Sted faaer skee ved W.s herværende Colleger, collectivt eller gennem mig. Paa nyt at forelægge Sagen for Kongen i Stockholm, uden først at have omhandlet den med W. selv, anseer jeg *umueligt*» – da maa jeg herom indgaae i nogle Forklaringer. Først maa vi erindre, at Herr Statsraaden i Sit Brev til Kongen af 24de October har gaaet ind paa at lade Sagen indtil videre staae urørt, ligesom De senere i Brevet har bedet om Tilladelse til nærmere at gjenoptage Sagen til Behandling, hvortil De udtrykker Haabet om at Anledning vil gives ved Kongens (dengang forventede) Ankomst til Christiania i Decmber. Jeg mener altsaa, at H. M. af disse Yttringer ligesom af den Omstændighed, at Han i sit Naadige Brev af 25de September havde sagt, at Han ikke

kunde forhindre Herr Statsraaden fra at tale til Statsraad W., uden at Herr Statsraaden i Deres Svar har forbeholdt Dem en saadan Frihed, kan gjøre den Slutning, at Herr Statsraaden kun gjennem H. M. vil gjenoptage Sagen. Jeg har tænkt mig dens Gang at kunne være følgende, saaledes at man Skridt for Skridt bevarer Afgjørelsens Traad i sin Haand: Naar General Michelet den 9de December førstkomende indleverer sin Afskeds-Ansøgning, gjælder det at *sikre sig*, at den opstaaende Ledighed ikke bliver besat uden i Forbindelse med det W.ske Spørgsmaal. Da der ingen Rimelighed findes for at Kongen nu vil skille sig ved W., vil Han følgelig heller ikke nu udnævne ham til 1ste Brigade, hvoraf flyder, at denne maa holdes ledig, enten derved, at Michelet faaer Befaling til at blive staaende til Vaaren, eller at en anden faaer den midlertidige Commandoe over Brigaden. Jeg nævnte i et tidligere Brev, at jeg af en Samtale med W. her havde faaet det Indtryk, at han har tænkt sig Graem som Michelets Eftermand, og uagtet H. M. til L. skulde have nævnt Oberstl. Hoff, anseer jeg det dog ikke usandsynligt, at Statsraad W. under sit Ophold her kan have omtalt den forestaaende Ledighed i 1ste Brigade for H. M. og anbefalet Graem. Paa Personen ligger der dog, hvad det heromhandlede Spørgsmaal angaaer, ikke nogen Vægt; hvad der derimot er af Vigtighed er, hvorvidt H. M. er af den Tanke, at Ledigheden *strax* bør søges besat, og hvorvidt Han i denne Henseende har tilkjendegivet noget Ønske til W. I sit Naadige Brev af 25de Sept. siger Kongen:

«Hvad Brigade Cheferna angår, kan jag ej vänta med dessa lastgamla inventarier *till våren*; arméens duglighet lider deraf och disciplinen slappas. Men detta och Wergelands ställning har för *mig intel gemenskap*».

Hvorledes skulle nu disse Yttringer forklares? Betyder de, at Kongen ikke kan vente til Vaaren (det betydningsfulde Tidspunkt) med at faae dem remplacerede med Andre, eller er Mening blot den, at de inden Vaaren maae begjære deres Afsked. Det er sandt, at man endnu ikke har hørt, at andre Brigade Chefer end Michelet agte at indgive Ansøgning om Afsked, og maaskee vil H. M. *under Eet* besætte de eventuelle Brigade Chefs Vacancer. Men sæt, at H. M.s Yttringer i Brevet antyde Høist-sammes Hensigt *strax* at besætte Ledigheden eftersom den opkommer, saa kan det hænde, at Statsraad W, saasart det lader sig gjøre efter Michelets Afsked, vil berede en Indstilling om Postens Gjenbesættelse. Er det da i saa Fald Herr Statsraadens Mening, uden videre at berøre Sagen foreløbigen for H. M., at aabne den hele Stilling for Statsraad W.,

og *derefter* at meddele saadant til Kongen? Min Tanke er imidlertid den, at Herr Statsraaden efter Alt hvad som har passeret, ikke kan undlade først og fremst atter at meddele Dem med H. M. Selv. Dette kan skee enten skriftlig, eller ogsaa mundtlig, om De skulde være tilbøielig til at gjenoptage den Tanke, De engang havde om at komme herind. Skeer det skriftlig, da forekommer det mig, at det bør skee, strax efter at Michelets Ansøgning er indkommen, og saaledes at *Nødvendigheden* paa-vises af at 1ste Brigade holdes ledig for en senere Afgjørelse af det W.ske Spørgsmaal, saafremt det ikke maatte behage H. M. at finde, at Tiden strax er inde for W.s Udnævnelse til M.s Eftermand. Jeg mener, at det, saaledes som denne hele Sag har været ført, skyldes Kongen at Initiativet ved en foreløbig Meddelelse overlades Ham enten til Selv at forklare Stillingen for W. eller at lade Herr Statsraaden gjøre det. Beskaffenheden af Kongens Svar vil blive bestemmende for Sagens Stilling: Vil H. M. have Ledigheden *uførtøvet* besat og med en anden end W., saa er Øieblikket med sine «uafviselige Krav» kommet, saafremt H. M. ikke mueligens skulde tilkjendegive, at Han vil foretrække at give en anden af de eventuelle Brigader, f.Ex. Trondhjemske, til W., om Forholdene tilstede dennes Udtrædelse af sin nuværende Stilling. Vaaren maatte da ogsaa isaafald være den yderste Tidsgrændse. Svarer H. M. at Han indvilger i at 1ste Brigade bliver staaende ledig for at Besættelsen i sin Tid kan afgjøres i Forbindelse med det W.ske Spørgsmaal, saa bliver det hele hvilende indtil da, og H. M. vil formeentlig af den Vedholdenhed, hvormed der atter og atter kommes tilbage til Spørgsmaalet W. have faaet efterhaanden det Indtryk, at dets Løsning *ikke kan afvises*. Jeg indbilder mig ogsaa, at Statsraad W. af den Omstændighed at H. M. lader 1ste Brigade blive staaende ledig, vil faae et Vink om at der er Noget paafærde, og skulde han, hvad som ligger nærmest, hos H. M. selv efterforske Grunden til en saadan Bestemmelse, der sandsynligviis ikke stemmer med W.s egen Anskuelse, da ledes H. M. naturligen til Selv at meddele Statsraad W. til Opklaring af Stillingen, hvad Han finder nødvendigt. Paa samme Tid som jeg gjentager, at vi paa hvert Stadium af denne piinlige Sags Gang bør være vaagne, træffer jeg uden Tvivl Herr Statsraadens egen Tanke, naar jeg tillægger, at vi bør gaae frem med den yderste Loyalitet og med den største Omsorg, for om mueligt at hindre et Brud mellem Konge og Statsraad, der saavidt jeg veed vilde være det første af den Art i vor constitutionelle Historie.

Mine herværende Herrer Colleger følge naturligviis ogsaa denne Sag

med deres hele Interesse, og jeg har gjort dem bekendte med hvad Herr Statsraaden senest har skrevet. Statsraad Haffner syntes at være af den Tanke, at det vilde være heldigst at formaae Gen. Michelet til at vente med Indgivelse af Afskeds Ansøgning til Vaaren; men for det første er Tiden rykket saa nær til 9de December, og for det andet synes det dog at være sikkest idetmindste at faae det Udgangspunkt, som Gen. Michelets Afskeds Ansøgning vil give. Imidlertid har jeg dog villet bringe Statsraad Haffners Tanke til Herr Statsraadens Kundskab.

Jeg blev afbrudt igaar og har saaledes først idag kunnet sende dette Brev: [O.s.v.]

Vi havde i Fredags et combineret Statsraad, hvori Annerstedt tilfornedes. Regjerings Indstillingen fik vi Aftenen forud og havde et Norsk kort Statsraad desforinden. Endvidere afgjordes Ratificationen af Post Conventionen med Frankrig samt Besættelsen af Consulatet paa Ny Zealand, hvortil Petersen udnævntes.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Novbr. 1867.

Mine tvende sidste Breve, som jeg afsendte under Eet iforgaars, vare saa optagne af Beretning og Bemærkninger vedkommende Spørgsmaalet V., at der ikke blev Rum for at besvare Deres Excellences ærede Breve af 16de og 19de, for hvilke jeg saaledes hidtil har indskrænket mig til at aflægge min bedste Taksigelse. Med Hensyn til hvad Deres Excellence i det første af dem bemærker angaaende Herr Dunkers eventuelle Skrivelser mod Revisionsforslaget kan jeg nu oplyse, at han skal omgaaes med den Tanke at udgive en Brochure mod Forslaget efter Nytaar, idet han skal ville anvende Juleferierne til at fuldende den eller – som det nok rigtigere bør hedde – til at lægge den sidste Haand paa den. Jeg antager det saa langt fra uheldigt, hvis dette bliver af, at jeg tvertimod anseer det fordelagtigt for Sagens endelige Seier, dels fordi jeg anseer Sagen saa god, at Herr Dunker vil komme til at ligge under i Discussionen, dels fordi det turde bidrage til at støtte Forslaget i Sverrig, at det ikke bliver uanfægtet i Norge. Min Søn Advocaten traf for øvrigt for nogle Dage siden tilfældigviis sammen med Ole Walstad, som af sig selv bragte Unionsforslaget paa Bane og yttrede rundt ud, at man maatte være gal, om man ikke antog det og sagde Tak til. Skade, at det desværre ikke er

sandsynligt, at Valstad vil lade sig formaae til oftere at modtage Kaldelse til Storthinget. Dog skal nok ikke endnu alt Haab være ude.

Jeg erindrer ikke, om jeg allerede har sagt Deres Excellence, at jeg forderligst overleverede Bretteville den mig tilstillede Afskrift af de bifaldte Indstillingspuncter i Consulatsagen, som i det Hele har faaet et høist tilfredsstillende Udfald.

Jeg har med megen Interesse gjennemlæst Afskriften af vor Depeche indeholdende Svar paa Indbydelsen til at deeltage i en Conferentse angaaende det Romerske Spørgsmaal. Den er, som Alt hvad der kommer fra Manderströms Pen, vel sammensat; men skal jeg være ganske oprigtig, saa er der enkelte Dele af den, som jeg vilde være tilbøielig til at beskyldte for Noget af hvad man paa godt Norsk kalder: «Smørvigthed». Jeg sigter blandt Andet til følgende Tirade: – – – «mais la sollicitude du Roi pour ses sujets catholiques ne se mesure point sur leur nombre, et son respect pour leurs droits et leurs consciences est le même qu'Il se plaît à vouer à la foi et aux droits de ses sujets protestants. Aussi le Roi est – Il persuadé que toute controverse religieuse sera soigneusement écartée de cette conférence» o.s.v.

Jeg seer, at jeg i det Foregaaende har glemt at takke for det ærede Brev af den 21de, hvormed Afskriften af Depechen sendtes mig. Jeg skylder mig altsaa at frembære min Taksigelse.

Jeg er spændt paa at høre fra Deres Excellence om Spørgsmaalet V. efter den Anledning, som mine sidste og især mine allersidste Breve dertil give. Mit Mod er – som Deres Excellence vil have bemærket – sunket, efterat jeg under Forhandlingen med V. har erfaret, at H. M. har engageret sig saa bestemt og gjentagende lige over for V. selv, at der ikke synes at kunne være levnet Haab om en Forandring i hans Optræden. Efter hvad jeg af sikker Kilde troer at have erfaret, skal ogsaa «Skadedyret» (Deres Excellence veed nok, hvem jeg mener) have skrevet hid, at V. aldrig har været tryggere paa sin Plads og mere befæstet i H. M.s. Naade end netop nu.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Nov. 1867.

Nogle Timer efterat have afsendt mit Brev af 23/24., hvori jeg har tilladt mig nærmere at yttre mig om, hvorledes jeg har tænkt mig den

eventuelle Gang af det W.ske Spørgsmaal, modtog jeg Herr Statsraadens tvende Breve af 21de og 22de, hvis Indhold gjorde paa mig det spændende Indtryk, som Herr Statsraaden nok kan tænke. Efter hvad der ifølge disse tvende Breve har passeret, er Spørgsmaalet kommet i et andet Stadium end jeg havde kunnet forudsætte, og da jeg ønsker at kunne skjænke den nye Vending af Sagen al den Overveielse jeg formaaer vil jeg udbede mig Tid til imorgen for nærmere at yttre min Mening, saameget mere som en Deel af Formiddagen idag blev optagen af Deeltagelse i det Svenske Ordens Capitel, og jeg i Aften er kommen overeens med De Geer at følge med ham i Theatret. Kun saameget vil jeg idag bemærke, at det forekommer mig, at det W.ske Spørgsmaal ved den uforudandede Forklaring, der har fundet Sted er blevet fremskudt til en endnu vanskeligere Stilling. Jeg indseer fuldt vel, hvorledes den tilfældige Anslaaen af den ømme Streng ligesom indeholdt en Dragning til at løсне paa en Byrde, som under lang Tid har været følt høist trykkende; men med fuld Anerkjendelse heraf, kan jeg dog ikke andet end finde, for mit eget Vedkommende – og jeg henholder mig ogsaa i denne Henseende til Herr Statsraadens Raisonnement i Brevet af 12te October (ni fallor) – at Øieblikket, efter den Stilling hvori Sagen var bleven bragt – ikke var kommet til at give Statsraad W. den Forklaring, som nu er ham given. Allerede den Omstændighed, at Herr Statsraaden ikke har kunnet meddele ham, hvad H. M. hidtil fra Sin Side havde yttret om Sagen, tyder, efter min Tanke, hen paa, at Aabenbarelsen ikke havde naaet sin Udvikling af Fuldmødenhed. Jeg anseer det ikke usandsynligt, at Statsraad W., som Sagen staaer, vil ansee det af Vigtighed at erfare, hvad ogsaa H. M. har yttret, og hertil vil maaskee Herr Statsraaden finde sig opfordret til at begjære H.M.s Tilladelse, og herved kan Sagen allerede nu blive bragt under alvorlig Deliberation, uagtet man har indgaaet paa at lade den staae urørt indtil videre. Men imorgen videre. Kun saameget maa jeg bemærke, at mit første Indtryk har været, at man fremdeles fastholder Ledigheden indtil videre af 1ste Brigade, ligesom at det er ønskeligt at Herr Statsraaden skriver til H. M. herom. Jeg vil naturligviis med den Tilladelse, Herr Statsraaden har givet mig, gjøre mine Herrer Colleger bekendte med hvad Herr Statsraaden har meddeelt mig. Naar, i Slutningen af Brevet af 22de, Herr Statsraaden omtaler, hvad *De* kunde være *fristet* til at gjøre, men *lykkeligviis* – jeg siger dette af fuldt Hjærte – ogsaa antyder de Betænkeligheder, der stille sig mod en sliG Fristelse, da kan jeg ikke *noksom glæde*

mig over, at De er opmærksom paa disse Betæneligheder, hvilke jeg finder *saa aldeles afgjørende*, og hvilke jeg allerede fremhævede i vor Samtale før Middagen i Stiftsgaarden den 28 August.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Novbr. 1867.

Jeg kommer nu tilbage til den Sag, som jeg foreløbigen omhandlede i mit Brev af igaar. Jeg har gjentagende gennemlæst Herr Statsraadens tvende Breve af 21de og 22de dennes. Vor Collega svarede jo mandigen for sig under den Samtale, hvorfor jeg har fundet en saa klar Redegjørelse, og jeg undres ikke over det Indtryk, han efterlod hos Herr Statsraaden og som De saa smukt udtaler i Brevet. Man føler sig i Almindelighed stærk, naar man troer sig at have en Mission at udføre, og vor Collega synes at have tilegnet sig denne Styrke. Havde han Ret i sin Opfatning, kunde det haabes, at han langt om længe kunde vinde Anerkjendelse, og sluttelig stifte fuld Nytte ved sin Virksomhed; men Tingen er, at vi ikke kunde dølge, at han til sit inderste Væsen mangler den Hensynsfuldhed og Lempe, som hører til for at gennemføre Reformen under saa eiendommelige Forholde som vore, og Følgen heraf er, at det *maa befrygtes*, at han kun vil vedblive at fremkalde Modstand paa Modstand. Han siger, at vi ikke have en parlamentarisk Styrelsesform, og at han derfor ikke vil vige for Stortingets Mistillid; – det er godt og vel: vi have endnu ikke et *constateret* System af nævnte Beskaffenhed, men practisk talt er dog dette blot at strides om Ord; thi i et saa udviklet constitutionelt Samfund som vort, nytter det ikke at følge et System af Trods mellem Statsmagterne. Han paastaer, at de dygtige og kloge Folk inden Armeen holde paa ham; men vel skulde det være at faae noget Exempel i denne Henseende, – og selv om det Velmeente og Ihærdige i hans Besræbelsers anerkjendes, hvad hjælper det, naar deraf ikke bliver nogen velsignelsesriig Fangst? Maa han endvidere lade være, for sin egen Decl, at bryde sig om Presse og Opinion; men de ere dog Magter, som have deres Betydning, og man forøger kun Bitterheden ved at lade haant om dem. Vor Collega er som Guden Thor, der gjorde sin Reise til Jotunheim, uden at have raadført sig med den kloge Odin, og derfor mislykkedes i sit Foretagende. Er det at vente, at Statsraad W. vil fremtidig forandre sig, saa at nogen Nytte kan ventes af det Expedient

som antydes i Deres Brev: at lade endnu et Par Aar hengaae, for at see om Modstanden mod ham, navnlig inden Storthinget, er uheldbredelig? Men hvorom Alting er, saa maa, efter den Stilling hvori Spørgsmaalet nu er bleven bragt ved den Samtale, der har fundet Sted mellem Herr Statsraaden og W., *noget gjøres*. Det *ene Alternativ*, som i Brevet omtales at have været paa Bane mellem Herr Statsraaden og de tre navngivne Colleger, og som gaaer ud paa at forelegge H. M. Valget mellem W. eller samtlige øvrige Medlemmer af Statsraadet, er opgivet, «fordi den for et saadant Skridt fornødne Enighed, hvad angaaer Statsraadet i Christiania, ikke vilde være at paaregne.» Herr Statsraaden tillægger, at det af den Grund er overflødig nærmere at undersøge, hvorvidt en saadan Optræden, alle Forhold tagne i tilbørlig Betragtning, vilde være fuldt berettiget, og jeg skal derfor heller ikke indgaae i nogen Prøvelse deraf, saameget mindre, som allerede mit Brev til Herr Statsraaden af 4de October sidstleden, indeholder nogle Bemærkninger i denne Henseende. Kun vil jeg her tillade mig at fremhæve, at det forekommer mig givet, at Øieblikket til en saadan Optræden ikke *nu* strax er indtraadt, efterat man har acqviesceret i Kongens Naadige Brev af 25 Sept, og indtil videre har stillet Spørgsmaalet i Beroe. Det *andet Alternativ*, gaaende ud paa en collectiv Forklaring til W. selv af Stillingen og dens Krav, har med Hensyn til det eventuelle Resultat ogsaa vakt Betæneligheder, og jeg deler ganske disse. Jo mere jeg tænker over Sagen, jo mere maa jeg slutte mig til Herr Statsraadens eget Indtryk, at det *Eneste*, som er at gjøre, bliver, at De omhandler Sagen i et Brev til H. M. Dertil finder jeg, at Opslaget bør tages, ikke allene af den Omstændighed at det nu viser sig, at H. M. er hindret fra at komme til Christiania i December, men ogsaa, og hovedsagelig, af den Grund, at Gen. Michels Afskeds-Ansøgning kan med Sikkerhed ventes indgiven den 9de December. Siden H. M. med *Velvillie har bedømt de Grunde*, der have fremkaldt de tidligere Forestillinger om Nødvendigheden af en Forandring i Statsraad W.s Stilling, og, efter hvad H. M. selv har behaget at yttre, *blot* til Følge af den «*nya invecklade och fasabådande Europäiska politiquen*», ikke for Tiden har villet optage Spørgsmaalets Afgjørelse, men tilladt at det senere bliver «*prøvet*» (jeg vilde udtrykkelig fremhæve alt, hvad der har været imødekommende i H. M.s Brev) saa kan Herr Statsraaden i Anledning af den Ledighed, der ufortøvet vil opstaae i første Brigade, ikke nu undlade atter i Underdanighed at fæste H. M.s Naadige Opmærksomhed paa Vigtigheden af at Spørgsmaalet om W.

maatte kunne finde sin Afgjørelse førend nævnte Brigade besættes; (see Herr Statsraadens Brev til H. M. af 24de October sidstleden) og da H. M. har udtalt, at Han for Tiden, og saalænge det seer krigstruende ud, ikke vil skilles ved Statsraad W., hvoraf følger, at det ham vedkommende Spørgsmaal ikke *nu* kan afgjøres, saa nærer Herr Statsraaden det Haab, at H. M. vil lade Posten blive staaende ubesat indtil Vaaren, og i denne Henseende meddele Dem sin Villie. Jeg vil *derefter*, mere som en Oplysning og uden at *berøre* hvad *Virkning saadant kan have paa Sagens Stilling*, meddele H. M., at en nærliggende Leilighed havde bragt Herr Statsraaden til at give W. en Forklaring om Deres Opfatning af Forholdene og Deres Udtalelse herom for H. M., men at De ikke havde anseet Dem berettiget til at opklare for ham, hvad der var sagt fra H.M.s Side. Man fik *derefter* see, hvad H. M. Naadigst vilde svare, for at man derefter kunde faae et Udgangspunkt for hvad videre maatte ansees hensigtsmæssigt at gjøre, og *først da* burde der efter Omstændighederne blive *Spørgsmaal* om den subsidiaire Opnaaelse, som Herr Statsraaden har antydet, nemlig Henstand med Bytning af Chef for Anden Brigade, eller vel endog den Trondhjemske. Hvad som imidlertid er at befrygte, naar H. M. erfarer den passerede Samtale med Statsraad W., er at Høistamme erklærer end mere definitivt, at Han ikke vil skilles ved sin nuværende Chef for Armee Departementet; men vi have dog H.M.s Tilsagn om at Han til Vaaren vil *prøve* denne Qvæstion. Vi maae erindre, at hvad hidtil har passeret i Spørgsmaalet W. blot ere underdanige Forestillinger, hvilke, ihvorvel indtrængende, dog ikke have været ledsagede med nogen Stillen i Udsigt af eventuelt Brud, og medens H. M. saaledes, paa den ene Side, med det særegne constitutionelle Sindelag, der altid har besjælet ham, maa forudsættes uden Uvillie at ville modtage saadanne Forestillinger, staaer det os, paa den anden Side, aabent, for vort Vedkommende at bestemme os til hvad Stillingens Krav synes os at medføre. Lad blot Sagen tages *Skridt for Skridt*. Naar Herr Statsraaden skriver, antager jeg, hvor forbeholden H. M. end har været i den sidste Tid ligeoverfor mig i denne Sag, at der vil blive Anledning for mig at tale med Ham, og derved at erfare, hvorledes H. M. er sindet. Jeg har meddeelt mine Herrer Colleger Indholdet af Herr Statsraadens tvende Breve, ogsaa for dem var den stedfundne Samtale med Statsraad W. uventet.

Efter hvad jeg hører, har H. M. ogsaa idag været ude i aaben Vogn, og med Guds Hjælp skal nu Helbredelsen gaac med raske Skridt. Jeg vil

gaae op paa Slottet en af disse Dage for at faae Statsraad paa Løverdag. Der synes nu en Slags Muelighed for, at Conferentsen vil kunne komme i Stand; men troe paa det bør man dog ikke førend man seer det.

Jeg har læst den Essenske Brevvexling. Den indeholder forskjellige Oplysninger og Vink nyttige for Historiegranskeren; men jeg troer, at det er en Misforstaaelse at lægge deslige Aabenbarelses frem for *Almeenheden*. Denne bør nemlig sidde fremfor Scenen og ikke bagenom Coulisserne. Det er blot de Herrer Læger som besøge Anatomie Salen, og saaledes bør det ogsaa være en udvalgt Kreds af Granskere forbeholdt at see Statsstyrelsens Nerver og Muskler dissequerede. Indholdet er forøvrig ikke farligt, men det bringer dog Tanken tilbage paa Tendentser ved Foreningens Begyndelse, og naar disse afsløres i Nuet, er Almeenheden saa let tilbøielig til at troe paa at de endnu existere. Saadant er vildledende.

Jeg længes efter at høre, hvad Herr Statsraaden vil have bestemt Dem til ang.de Spørgsmaalet W. [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Novbr. 1867.

Jeg aflægger min hjertelige Taksigelse for Deres Excellences ærede Breve af 23de og 25de Novbr og navnlig for den Omhu og Alsidighed, hvormed Deres Excellence har behandlet Spørgsmaalet V., der i den senere Tid saa godt som uafslædig har ligget og fremdeles ligger mig paa Hjertet. Da Deres Excellence i det sidste Brev giver Udsigt til, at jeg med det Allerførste kan vente mig en ny Meddelelse angaaende dette Spørgsmaal, foranlediget ved Beretningen i mine Breve af 21de og 22de, skal jeg ikke idag gaae nærmere ind paa Sagen i dens Almindelighed men kun gjøre nogle Bemærkninger i Anledning af hvad Deres Excellence ytrer om den stedfundne Explication med Statsraad Vergeland. Deres Excellence har netop paa den rette Maade betegnet Motivet til, at denne Explication fandt Sted, navnlig at den «tilfældige Anslaaen af den ømme Streng ligesom indeholdt en Dragning til at løsne paa en Byrde, som under lang Tid havde været følt trykkende». Naar jeg hertil føiet, at denne Dragning for mig var uimodstaaelig, saa har jeg for mig eget Vedkommende afgivet al den Forklaring om Sagen, jeg i Oprigtighed kan afgive. Jeg maa dog tilføie, at de af mine her værende Colleger, med

hvem jeg jevnligst har confereret om dette Anliggende, maaskee i endnu høiere Grad end jeg have været ivrige paa, at en Explication som den nu stedfundne skulde foregaae, ligesom de ogsaa, efterat den var foregaaet, yttrede sin Tilfredshed derover. Heller ikke troer jeg, der er nogen Grund til at befrygte, at i selve Sagen Noget derved skulde være brusqueret. Samtalen mellem V. og mig havde ikke en saadan Charakter, at den for Nogen af os kunde fremstille sig som Gjenstand for Paabe- raabelse under en ny eller fortsat Forhandling med H. M., ei at tale om, at vi sluttede med at love hinanden, at den ei skulde komme ud over vor egen Kreds. Det er min bestemte Overbeviisning – skjønt jeg selvfølgelig ikke tør benægte *Muligheden* af det Modsatte –, at V. vil forholde sig ganske rolig, afvente Michelets Afskedsansøgning og forholde sig med Hensyn til Behandlingen af denne ganske paa samme Maade som med Hensyn til Behandlingen af hvilkensomhelst anden Ansøgning af lignende Slags, idet han vil gaae ud fra, at det ved de to Samtaler, han har havt med Kongen i Stokholm, den første i Februar Maaned den anden senere hen, er afgjort, at Michelets Bortgang ikke vil have nogen Indflydelse paa Spørgsmaalet om hans (Vergelands) Forbliven i Stats- raadet eller stilles i nogen Forbindelse dermed. Heri vil han formeentlig ogsaa finde sig bestyrket ved den Omstændighed, at Kongen under hans sidste Ophold i Stokholm ikke har talt et Ord med ham om Sagen. At han selv under saadanne Omstændigheder skulle røre op i den, maatte, fra hans eget Standpunct, fremstille sig som altfor stor Uklogskab til at kunne forudsættes. Paa Grund af hvad jeg saaledes har anført antager jeg ikke, at den stedfundne Forklaring mellem V. og mig i og for sig vil være til Skade for den videre Behandling af selve Sagen; en anden Ting er det, at hvad jeg under hiin Forklaring erfarede i høi Grad har nedslaaet mine Forhaabninger om hvad der i Sagen er at udrette.

Til disse Bemærkninger vil jeg indskrænke mig idag, oppebiende Deres Excellences næste Brev, førend jeg igjen tager fat paa Sagen i dens Heelhed, og gjentagende min Taksigelse for Deres Excellences tvende Breve.

Jeg vedlægge Afskrift af min Indberetning af idag til H. M., skjønt den i Grunden ikke indeholder Andet end hvad Deres Excellence kjender i Forveien.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 30. nov. 1867 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 15., 19., 22., 26. November indkomne Sager idag bifaldende afgjorte, undtagen en Benaadningssag formildet. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. November 1867.

Jeg maa paa Forhaand bede om Tilgivelse for at jeg idag kun skriver nogle faae Linier. Jeg har just nogle Landsmænd til Middag, og har saaledes ikke Tiden til min Raadighed. Herr Statsraadens Brev af den 24de aflægger jeg min bedste Tak for. Vi faae nu see, hvad den forventede Dunkerske Brochure kan komme til at indeholde af Sprængningsstof. Han vil uden Tvivl gjøre sit Bedste, men jeg kan ikke sige, at jeg har nogen Frygt. Arbeidet, som skal sprænges, har gode Pandser-sider, som nok holde ud. Valstads Yttringer lægger jeg megen Vægt paa; men endmere skulde jeg gjøre det, om jeg var sikker paa, at han kom paa Storthinget. Vel vilde det være, om han lod sig formaae dertil. Det har glædet mig meget, at Afgjørelsen af Consulat Sagen har vakt Bifald. Det er jo et godt Spor, hvori Sager af deslig Beskaffenhed ere blevne bragte.

Herr Statsraadens Bemærkning ang.de det fremhævede Punct af den Manderströmske Depeche kan jeg ikke undlade at slutte mig til, og den Betegnelse, De har benyttet for samme, kan jeg ikke andet end finde træffende. Det har aabenbart ligget ham paa Sindet at faae udtalt, at Spørgsmaalet ikke skulde faae en religiøs Character, og hertil har han maattet vælge en Indledning.

Som De har seet af Telegrammet idag, have vi i Formiddag haft Statsraad. Den Benaadningssag, som blev forandret, var kun en yderligere Nedsættelse af en Mulct der var substitucet for Fængsel paa Vand og Brød.

Kongen har i de sidste Dage ikke været ude. H. M. var aabenbart utaalmodig over det Forbud, hans Læger i denne Henseende have nedlagt; men Tingen er, at den Rystelse, hvorfor H. M. havde været

udsat ved Kjøretouren i Slæde, ikke har været ganske heldig for Saaret; men det gaar dog jevnt fremad med Helbredelsen.

Jeg var oppe hos H. M. i Thorsdags, for at faae Statsraad idag, og Han talte da længe om Militair Forholdene her i Sverige og om det Organisationsforslag, som tænkes forelagt næste Rigsdag; men om *vore militaire Forholde og vor Krigs-Minister* talte Han ikke!

Departements Chef Roos er bleven udnævnt til General Post Directeur. Det er uden Tvivl et heldigt Valg, og han har altid viist megen Forekommenhed mod os. Der var meget Tale om General Grev Björnstjerna, som ønskede Posten; men hans egen Svoger, Statsraad Ugglas har holdt paa Roos, og drevet dennes Udnævnelse igjennem. Dette geraader ham til Ære.

Posttiden er inde og jeg maa slutte.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Novbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 26de Novbr., som jeg modtog igaar Aftes. Igaar havde vi Statsraadsmøde og om Eftermiddagen var jeg optagen ved andre uop-sættelige Forretninger. I dag Formiddag har jeg med de to af mine Colleger, med hvem jeg stadigst og fortroligst har confereret om den Vergelandske Sag (Manthey og Helliesen), havt et Møde, hvori jeg har oplæst samtlige Deres Excellences breve af 23de, 25de og 26de Novbr., hvorefter vi have taget Spørgsmaalet om hvorledes Sagen herefter rettest er at behandle under den omhyggeligste Overveelse. Da vor Conference har optaget den større Deel af Formiddagen, bliver jeg nødsaget til at fatte dette Brev i Korthed og saaledes at spare en Deel Dettleibemærkninger, hvortil Deres Excellences Brev af den 26de ellers vilde have givet mig Anledning, til en følgende Leilighed.

Manthey, Helliesen og jeg kom, efter at have, saa godt vi formaede det, betragtet Sagen fra alle Sider, til det Resultat, at den værdigste og sandsynligviis tillige den tjenligste Maade, hvorpaa Sagen kan tages, vil være, at jeg erholder Hans Majestæts naadigste Tilladelse til at indfinde mig i Stokholm for mundtlig at udtale mig for Hans Majestæt. Vi vare dog paa samme Tid enige om, at den allerbedste Form ville være den, at Hans Majestæt proprio motu og uden noget Andragende fra min Side

befalede mig at komme ind til Stockholm. Vi enedes derfor om, at jeg skulde – hvad herved skeer – anmode Deres Excellence om at see til at udvirke en saadan naadigst Befaling. Vi antage det heldigst, om dette kunde skee, uden at Deres Excellence paaberaabte noget Ønske fra min Side, saa at Sagen i Kongens Øine beholdt Udseendet af en fra ham selv, om end paa Foranledning af Deres Excellence, udgaaet Idee. Men skulde Sagen ikke kunne fremmes paa den Maade, antog vi, at Deres Excellence fik paaberabe et fra min Side udtalt Ønske og see til, hvad der hermed kunde udrettes.

Vor Hovedgrund til at antage, at Sagen nu bør behandles paa den ovenanførte Maade, er den, at vi ikke have Haab om noget reelt Udbytte af fortsatte Skrивerier. Vi ansee Sagen saa stor, at den fortjener, at det Norske Folks Opinion, som vel ikke kan miskjendes, bliver udtalt for Hans Majestæt saa fuldstændigt og indtrængende som skee kan, og vi indsee ingen anden Maade, hvorpaa dette kan skee, navnlig efter det hidtil i Sagen Passerede, end at jeg faae Tilladelse til personlig at fremstille mig for Hans Majestæt. Vi ere ikke blinde for de væsentlige Indvendinger, som kan gjøres mod denne Fremgangsmaade og som tidligere have forekommet mig saa stærke, at jeg – som Deres Excellence af tidligere Breve vil have bemærket – har været tilbøielig til at ansee dem for afgjørende. Det er utvivlsomt, at en pludselig Reise af mig til Stockholm netop paa denne Tid vil vække en særdeles Opsigt og ganske vist sættes i Forbindelse med det Vergelandske Spørgsmaal; men Publicum vil i *ethvert* Fald leve i den Troe, at dette Spørgsmaal, saasart Michelets Afskedsansøgning er indkommen, befinder sig i en Crise. Min Reise til Stockholm vilde formeentlig saaledes kun lede Tanken hen paa, at H. M. fandt at burde gjøre Spørgsmaalet til Gjenstand for særegen nøiagtig Undersøgelse og Drøftelse, og at denne Tanke blev almindelig turde ikke være at beklage, hvordan end Udfaldet maatte blive. En anden Betænkelighed har for mig fremstillet sig fra den Side, at H. M. ikke er uden Deelagtighed i den almindelige menneskelige Svaghed, Forfængelighed, og at det derfor turde være at befrygte, at han netop vilde være lidet tilbøielig til at fatte en gunstig Beslutning, naar det kunde see ud som denne var fremkaldt ved noget Slags extraordinair Paavirkning. Men med Hensyn til denne Betænkelighed bemærkede mine to ovennævnte Colleger, at naar det blev iagttaget, at min Reise fik Udseende af at være skeet efter Hans Majestæts proprio motu afgivne Befaling, saa vilde der endog nærmest frembyde sig en Forklaring af den

brugte Fremgangsmaade, der maatte blive heelt tilfredsstillende for Hans Majestæts mulige Susceptibilitet i den nys antydede Retning.

Jeg antager, at disse Linier ville komme Deres Excellence tilhænde Mandag Aften den 2den December. Jeg vil da Tiirsdag og Onsdag (den 3die og 4de December) med spændt Opmærksomhed vente paa et Telegram fra Deres Excellence, da det vilde være mig saare kjært inden Torsdag (min sædvanlige Corrspondance-Dag med H. M.) at erfare, hvorvidt den ovenfor fremstillede Idee faaer Fremgang. Fredag (den 6te) skulde jeg tilligemed Professor Aschehoug reise til Moss i et Anliggende for Selskabet for Norges Vel og blive borte til senest Søndag Aften (den 8de). Det er dog ikke saa absolut nødvendigt, at jeg reiser til Moss, at ikke jo en Anden *kan* reise i mit Sted; men det vil volde adskillig Skuffelse, om jeg slaaer feil.

Kan den ovenfor efter Samraad med Manthey og Helliessen udkastede Idee ikke faae Fremgang, saa ere vi enige med Deres Excellence i, at jeg faaer skrive til H. M. paa Nyt om Spørgsmaalet V., og i saa Tilfælde skrive i alt Væsentlig saa som Deres Excellence har angivet i Deres Brev.

Manthey og Helliessen ansee den stedfundne Explication mellem Vergeland og mig for at have været uundgaaelig nødvendig og ere saaledes tilfredse med, at den har fundet Sted. Mere herom og om adskilligt Andet, der vedrører Deres Excellences Brev af den 26de, senere hen. Idag faaer jeg ikke Tid til mere. [O.s.v.]

Esk. Jeg behøver ikke at sige Deres Exellece, at det kun er under Pidsken af Pligtfølelsen at jeg, om Gud saa vil, kommer at reise til Stokholm. Gud skal vide, at Ulysten er stor; men derpaa bør selvfølgelig Intet komme an.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. des. 1867 kl. 11.35.]

Foretag intet i Anledning af mit Brev af igaar førend mit Brev af idag indløber, hvori nærmere Oplysninger.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Decbr. 1867.

Efterat mit Brev af igaar var afgaaet, erfoer jeg aldeles tilfældigviis men af fuldkommen paalidelig Kilde, at Generalmajor Michelets Afskedsansøgning allerede ligger færdig skreven for at indsendes den 9de December, men at den gaar ud paa, at Afskeden maa forundes ham *fra Vaaren*. Herved forandres Stillingen af den i mit Brev af igaar omhandlede Sag saa væsentlig, at der, *ialfald for Tiden*, ikke kan blive Spørgsmaal om det i mit Brev omhandlede første Alternativ. Manthey og Helliessen, med hvem jeg idag har haft en Samtale, ere enige med mig, og jeg betvivler ikke, at Deres Excellence heri er enig med os, selv om den Idee, at jeg skulde reise til Stokholm, overhovedet maatte have Deres Excellences Bifald. For Tiden og efter den Oplysning, som nu haves, skulde ethvert Skridt sigtende til at fremme hiin Idee, være det samme som at falde med Døren ind i Huset. Der kan formeentlig nu Intet være at foretage førend Afskedsansøgningen er indkommen og man har forviset sig om, hvorvidt den – hvad jeg dog ikke betvivler – er affattet saaledes som oven anført. Naar dette bekræfter sig, kan der tænkes to Afgjørelsesmaader i Realiteten, nemlig at Genralmajorens Ønske om at blive staaende til Vaaren indrømmes eller at det nægtes, og i *første Tilfælde* to Afgjørelsesmaader i formel Henseende, nemlig enten at der udsættes med at foredrage og resolve paa Afskedsansøgningen indtil Vaaren eller at Ansøgningen foredrages og at Afskeden meddeles men at, til Følge af, at Afskeden først meddeles fra Vaaren, ingen Besættelse af Brigadechefsposten finder Sted førend paa Vaarkanten. Et tredje Alternativ i formel Henseende, nemlig at Michelets Afsked fra Vaaren *strax* skulde blive bevilget og ny Brigadechef *strax derefter* blive udnævnt, men med den Restriction, at han først havde at tiltræde Embedet fra Vaaren, vilde formeentlig stemme saa lidet overeens med det Sædvanemessige, at jeg *haaber*, at derom ikke vil blive Spørgsmaal. Med hvert af de tvende førstnævnte formelle Alternativer vilde vi formeentlig kunne være tilfredse, og jeg betragter det derfor som en temmelig ligegyldig Omstændighed, at det sidste af disse to formodentlig vilde have størst Sandsynlighed for sig til at blive benyttet. Men alle de ovennævnte formelle Alternativer knytte sig til det Alternativ, hvad Realiteten angaaer, at Michelets Andragende, forsaavidt det gaar ud paa at blive staaende til Vaaren, indrømmes. Muligt, at det allerede paa Forhaand confidentielt

med Kongen er forhandlet og indrømmet. Dette skulde jo være overmaade heldigt; men det Eneste, som indgiver mig denne Tanke, er, at det skulde forefalde mig noget besynderligt, om gamle Michelet, som jo i flere Aar har følt sig for om hvad der angik hans Vedbliven i eller Aftræden fra hans Embede, til Slutning skulde have optaget i sin Ansøgning den ovenomhandlede Termin for Aftrædelsen uden i Forveien at have følt sig for ogsaa med Hensyn til dette Punct. Det synes mig underligt, at han i det Øieblik, da han staaer i Begreb med at slutte en lang og utvivlsomt ganske hæderlig Bane, skulde have villet paa en Maade «gjøre sig til Hund for et Beens Skyld», det vil sige andrage om endnu et halvt Aars Forlængelse af sin Tjenestetid med Fare for at see dette Andragende afslaaet. Jeg er saaledes virkelig tilbøielig til at ansee det for ganske plausibelt, eller ialfald for ikke uplausibelt, at der paa Forhaand er givet Michelet Udsigt til at Afskeden vil blive ham bevilget først paa Vaaren. Og selv om dette ikke skulde være skeet, vil jo stærke Humanitetsgrunde tale for ikke at prutte med ham om et Fjerdingsaar, naar han først har indgivet Ansøgning om Afslutning af sin Embedsbanc. Det maatte da være, at Kongen af Hensyn til de bevidste krigerske Suppositioner maatte ville have en ny Brigadechef installeret jo før jo heller. Men hvorledes det nu end hermed maatte forholde sig, saa er det klart, at vor Opgave maa være, at Michelets Ønske at staae til Vaaren kan blive opfyldt. Jeg befrygter iøvrigt, at Spørgsmaalet herom vil blive afgjort underhaanden. Neppe vilde man ved formelig Resolution afgjøre Ansøgningen derhen, at man gav Michelet Afsked til et tidligere Tidspunct end af ham ansøgt; hertil vilde man vel, strængt taget, ikke engang have formel Adgang uden ved at søge Kilden til sin Myndighed i Grls. § 22. Det er derfor antageligt, at man, saafremt Michelet fandtes at burde afgaae uden Henstand, vilde vælge den Fremgangsmaade under Haanden at bevæge ham til at indgive en forandret Ansøgning. Det gjelder altsaa at være paa sin Post med Hensyn til hvad der vil passere, naar Afskedsansøgningen er indkommen; jeg skal for min Deel gjøre mit Bedste her, haabende, at Deres Excellence gjør det samme i Stokholm.

Jeg er i det Foregaaende gaaet ud fra, at Michelets Ønske om at blive staande til Vaaren danner en integrerende Deel af selvc hans Afskedsansøgning, eller, med andre ord, at denne kun lyder paa Afsked fra Vaaren. Saa lyder nemlig min Beretning, ligesom det i og for sig forekommer mig troligst, at denne Form, som den naturligste, vil af ham blive benyttet. Men en Mulighed turde det dog være, at hans Ansøgning

gaaer ud paa Afsked slet og ret, og at han ved Siden deraf andrager om, at det i Commandovei kunde blive saa arrangeret, at han beholder Bestyrelsen af Embedet til Vaaren, hvilket dog vel ikke kunde skee med den Virkning, at han beholdt Embedets Appointment, uden ved at udsætte med Udnævnelse af hans Eftermand. Men om alt dette vil vi, naar et Par Dage af næste Uge ere forløbne, have fuldstændig og sikker Underretning, og jeg skal da ikke undlade at meddele hvad jeg erfarer.

Jeg skal idag fremkomme med et Par Bemærkninger i Anledning af Deres Excellences Brev af den 26de, til hvilke jeg igaar ikke fik Tid. Der gaaer kjendelig gjennem Deres Excellences Brev en vis Misfornøielse med, at jeg benyttede en Leilighed, som ikke blot *frembød* men jeg kan sige *paatvang* sig, til en Explication med Vergeland. Deres Excellence yttre, at denne ogsaa for mine tvende andre i Stokholm værende Colleger var uventet. Dette sidste har især forekommet mig noget underligt for Statsraad Møinichens Vedkommende, som – saavidt jeg har kunnet forstaae – i fremtrædende Grad har følt det moralske Tryk af, at Intet var sagt til Vergeland, ja endog derom ihøst havt en særskilt Samtale med mig i Revisionsdepartementet, hvilken han sikkerlig vil erindre. Jeg er i ethvert Fald trøstigt ved den Overbeviisning at have handlet saaledes som min Opfatning af Pligt og Hæderlighed indgav mig, og det har været mig ret kjært, at det Passerede hos de af mine her værende Colleger, med hvem jeg har confereret om Sagen, har vakt sand Tilfredsstillelse – en ligefrem Følge af, at vi alle havde faaet det Indtryk, at en Forklaring for Vergeland, der først var bleven opsat i Paavente af Kongens Ankomst ihøst og dernæst i Paavente af Kongens Ankomst i December, var bleven til en moralsk Nødvendighed, efterat det nu havde viist sig, at heller ikke den sidstnævnte Ankomst vilde blive til Virkelighed og at der ikke engang lod sig forudsee noget Tidspunct som det, der ad denne Vei vilde hidføre en Løsning. At jeg er beredt paa at tage alle Conseqventser for mit eget Vedkommende af min Handlemaade, er selvfølgelig.

Deres Excellences Bemærkninger ved hvad V. under Samtalen med mig yttrede finder jeg meget slaaende. De Bemærkninger jeg selv under Samtalen i samme Retning fremsatte, vare idetmindste anlagte paa at være lige slaaende; om det lykkedes mig at lægge ønskelig Magt i dem, faaer staae derhen. Naar jeg i min Beretning til Deres Excellence undlod at referere dem og ene anførte hvad V. havde yttret, var Grunden – som formodentlig ogsaa vil sees af mit Brev – den, at hvad det kom an paa at

skildre var Vergelands Standpunct, ikke mit; thi dette sidste var Deres Excellence tilfulde bekjendt. Det var ikke den Omstændighed, at han «svarede tappert for sig», men – som forhaabentlig vil sees af mit Brev – den Godmodighed, hvormed han, uden Tegn til nogen bitter Følelse, hørte hvad jeg berettede ham om hans Collegers Overveelser og Bedømmelse af hans Stilling, det var dette, som fremkaldte hos mig en Stemning af levende Deeltagelse. Lad os gripe i vor egen Barm og spørge hvor mange af os Andre der vilde have optaget en lignende Meddelelse med et lignende Sind.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. December 1867.

Jeg vil blot skrive nogle faae Linier for at aflægge min bedste Tak for de modtagne ærede Breve af 28de og 30. Novbr. Alle Reflectioner vil jeg forøvrigt forbeholde mig, til vi træffes, siden jeg nu har det glædelige Haab om kort Tid at faae see Herr Statsraaden. Jeg troer med al Oprigtighed, at den Beslutning, hvortil Herr Statsraaden er kommen, og som jeg i al Fortrolighed ogsaa har gjort mine Herrer Colleger bekjendte med, er den bedste, som kunde tages. Jeg skjønner nok, hvilken personlig Opoffrelse det er for Herr Statsraaden; men vi skulle gjøre vort allerbedste for at gjøre Dem Opholdet her saa bæreligt som mueligt, og det skal ialfald blive dem en Tilfredsstillelse selv at erfare, med hvor megen Respect og Hengivenhed De omfattes her af Deres Svenske Colleger og de Mange, som have den Glæde at kjende Dem. Ifølge Indholdet af Deres Telegram, modtaget igaar, afventer jeg nu Deres Brev, som først kommer mig tilhænde imorgen tidlig; thi Posterne udleveres nu, siden 1ste December, ikke længere om Aftenen, men først den paafølgende Morgen. Jeg fik saaledes først imorges Brevet af 30 November.

Jeg skal da efter det ventede Brevs Modtagelse, og efter den yderligere Veiledning, sammes Indhold maatte give, strax gaae op til H. M. for paa bedste Maade at udføre det Hverv, som er mig betroet, og jeg kan for *min egen* Deel ikke tvivle paa, at H. M. med Naadig Velvillie gaaer ind paa et «*proprio motu*» med Hensyn til Deres Indkaldelse herind. Som jeg kan beregne af de i Brevet angivne Omstændigheder turde det først blive i Midten af næste Uge De kan begive Dem afsted, og

jeg antager at Kongen, hvis Bedring er jevnt vedvarende, ved den Tid, Herr Statsraadens Hidkomst indtræffer, vil være saagodtsom fuldkommen helbredet.

SIBBERN TIL STANG

[Afskrift av telegram, datert 4. des. 1867 kl. 11.00.]

Ingen Post fra Christiania modtaget formedelst af Hindring paa Jernbanen. Venter bebudet Brev imorgen. Intet foretaget.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Dec. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 30te Novbr., hvilket, jeg veed ikke af hvad Grund, først kom mig tilhænde iforgaars Aften. Ogsaa jeg maa paa Forhaand bede om Undskyldning, fordi nærværende Brev kun bliver kort. Jeg har nemlig Adskilligt at tage vare, forinden jeg imorgen begiver mig afsted paa den forhen omskrevne lille Udflugt til Moss, fra hvilken jeg, saafremt Touren, hvad der ikke er usandsynligt, kommer at gaae lige til Ellinggaard, ikke kommer hjem før Søndag Eftermiddag, ellers Løverdags Eftermiddag.

Jeg vedlægger Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt af idag, skjønt den kun uegentligen kan kaldes en Indberetning; thi, som Deres Excellence vil bemærke, indeholder den Intet uden et Andragende om, at polytechnisk Candidat Segelcke maa faae St. Olafs-Ordenen. Jeg haaber, at Deres Excellence, i fornødent Fald, vil understøtte dette Andragende paa det Bedste. Jeg har omtalt Sagen i det her værende Statsraad, hvor vi alle vare enige om, at der var fuld Grund til at skjænke den omspurgte Orden.

Jeg seer af Deres Excellences Brev, at Hans Majestæt fremdeles iagttager en betydningsfuld Taushed med Hensyn til Spørgsmaalet V. Om faae Dage have vi vel Michelets Ansøgning. Deres Excellence skal strax gennem Telegram blive underrettet om dens Indhold. Jeg betvivler ikke, at den ligefrem gaaer ud paa, at Afskeden først maa blive

meddeelt fra Vaaren; men Vished har man dog først, naar Ansøgningen ligger paa Bordet. Jeg antager, at Ansøgningen vil komme her til Byen Tiirsdagen den 10de December, og at den da med en eller anden Foranledning vil blive omtalt i Statsraadet den nævnte Dag eller ialfald i næste Statsraad, den 13de. Ogsaa herom skal Deres Excellence ved Telegram blive underrettet. Kunde det – forudsat at Ansøgningen lyder som af mig antaget – gaae af i al Stilhed, at Ansøgningen uden videre blev foredraget og indstillet efter sit Indhold, turde det være det bedste.

Jeg modtager i dette Øieblik Deres Excellences Telegram, hvoraf jeg seer, at den Post, der skulde bringe mit Brev af den 1ste til Stokholm, endnu ikke var ankommet den 4de om Formiddagen. Jeg betvivler ikke, at det vil komme til Stokholm idag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 5. Decbr. 1867.

Jeg modtog idag Morges Herr Statsraadens ærede Brev af den 1ste dennes, som jeg burde have faaet igaar, om ikke, saaledes som mit Telegram af igaar oplyste om, Posten var bleven hindret paa Veien af det indtrufne Sneefog. Jeg seer af dette Brev, at der nu til Følge af de Oplysninger, Herr Statsraaden senere havde faaet angaaende General Michelets Afskeds Ansøgning med det dertil knyttede Tillæg om Afskedens Indtrædelse først *fra Vaaren*, ikke længere er Spørgsmaal, *ialfald for Tiden*, om den paatænkte Reise til Stockholm. Hvormeget Savn dette end volder mig for min personlige Følelse, kan jeg dog ikke andet end være enig i den Slutning, Herr Statsraaden gjør, at naar General Michelet fremstiller et saadant Tillægs-Ønske, som det at blive staaende til Vaaren, er det i høi Grad sandsynligt, «at der paa Forhaand er givet ham Udsigt til», at saadant vil blive *ham indrømmet*. Herr Statsraaden er imidlertid selv ganske opmærksom paa den Muelighed, at Kongen, om det skulde komme til at *see alvorligt ud*, kunde være huet til at faae den nye Brigade Chef *tidligere* udnævnt. Vist nok seer det nu ikke mere krigerisk ud, – tvertimod, der fattes ikke paa de stærkeste Forsikringer om Fredens Nødvendighed for det trykkede Europa; – men Conferentsen, der er udspillet som en Triumf, kan blive en ny Skuffelse for Keiser Napoleon, hvis stærke Selvopholdelsesdrift *da* kan lede ham ind paa Krigs-Alternativet. Alt dette er, mere eller mindre, dog kun en Gjetning,

og, saaledes som Forholdene for Øieblikket stille sig, kunne vi jo gjerne tage som Udgangspunkt, at H. M. ikke *af noget Krigs-Hensyn* vil have nogen Betænkelighed mod at General Michelet fortsætter Sit Chefskab til Vaaren. Efter alt, er der saaledes grund til at forudsætte, at Spørgsmaalet W. ikke behøver at paaskyndes til Følge af den Forbindelse, hvori det ønskes stillet med Besættelsen af 1ste Brigade, men at det kan henstaae til Vaaren, og *fra dette Synspunkt* har Reisen til Stockholm ophørt at være paatrængende. En anden Sag er det, om ikke den Samtale, der har fundet Sted mellem Herr Statsraaden og Statsraad Wergeland, og hvori han er bleven gjort bekjendt med «samtlige hans Collegers» Mening at en Forandring af hans Stilling er ønskelig i «hans egen, Armeens og Styrelsens Interesse», samt endvidere med, at Herr Statsraaden har udtalt denne Mening, som De «fremdeles fastholder», i skriftlige Forhandlinger med Hans Majestæt, uden dog at ansee Dem berettiget til at meddele ham hvad H. M. hidtil fra Sin Side har yttret om Sagen, – om ikke denne Samtale – siger jeg – har bragt Spørgsmaalet i en Stilling, hvorved dets Optagelse anteciperes? I Brevet af den 28de November udtaler Herr Statsraaden den bestemte Overbeviisning, at W. vil forholde sig ganske rolig, og tillægger senere, at det fra hans eget Standpunkt vilde være for «stor Uklogskab» i at røre op i Sagen, til at saadant kan forudsættes. Jeg vil ikke bestride Herr Statsraadens Mening om *den Maade*, hvorpaa Statsraad W. kommer til at forholde sig; jeg vil lade den staae ved sit Værd, og vil endog tillægge at dens factiske Rigtighed synes bekræftet af den Omstændighed, at Statsraad W. hidtil har holdt sig passiv. Jeg skulde for min Deel ikke have tænkt mig en saa eiendommelig Passivitet *muelig*, ligesom jeg heller ikke kan forstaae, at det skulde være en saadan Uklogskab, at begjære fuld Forklaring om et Forhold, saa alvorligt som dette, og hvoraf blot *den ene Side* har kunnet oplyses. Jeg skal imidlertid ikke indgaae i en nærmere Udvikling om en Gjenstand, som maa beroe paa Statsraad W.s egen Bedømmelse, jeg vil, indtil det modsatte viser sig, tage som et Factum, at han lader Forholdet blive staaende accurat som det nu er, og der er saaledes heller ikke fra denne Side nogen directe Opfordring til at iværksætte den paatænkte Reise. Men der er endnu et Spørgsmaal, som staaer tilbage, nemlig det: om Herr Statsraaden selv anseer Dem opfordret til at meddele H. M. nogen Oplysning om den stedfundne Samtale? I bekræftende Fald vilde vist den mundtlige Form være at foretrække, og det hele Forhold kunde da gaaes over og Stillingen til en vis Grad klares. Jeg skal dog ikke yttre

nogen Mening om, hvorvidt der er Opfordring eller ikke, til at meddele Kongen Noget om Samtalen, jeg skal, siden Reisen for Tiden er opgiven, fra denne Omstændighed hente den Forudsætning, at Herr Statsraaden er kommen til den Slutning, at en Meddelelse til Kongen heller ikke for Tiden er paakaldt, især naar det antages for givet, at Statsraad W. intet foretager, og jeg maa da erkjende, at jeg ikke veed at paavise *nogen presserende* Grund for at fastholde Planen om Reisen herind. At denne Plan, da den blev mig meddeelt, glædede mig, kan jeg ikke dølge; thi selv udenfor den Wergelandske Spørgsmaal, hvilket jo vistnok var selve Anledningen, fandt jeg det baade nyttigt og smukt, at Regjeringens Præsæs, efterat hele to Aar nu ere hengaaede, siden Kongen var i Norge og efterat H. M. nu har gennemgaaet idetmindste en langvarig, om end ikke betænkelig, Sygdom, var kommen herind til Stockholm, saa let som en saadan Reise nu gjøres.

Herr Statsraaden siger i Deres Brev af den 1ste December. «Der gaaer kjendelig gennem «D.E.s Brev en Misfornøielse med at jeg benyttede en Leilighed, som ikke blot *frembød*, men jeg kan sige, *paatvang* sig, til en Explication med Wergeland.» Jeg har ingensomhelst Ret til at yttre mig i en Tone af Misfornøielse, og er saadant skeet, mig selv ubevidst, da beklager jeg det, og beder derfor om Tilgivelse. Men hvad jeg har Ret til, er at udtale min Mening frit og aabent, og denne Ret vil jeg fastholde til enhver Tid. Jeg har taget *ethvert Hensyn* til den umiddelbare Opfordring, som Anledningen indeholdt til en Explication med Statsraad Wergeland, og saameget forstod jeg det piinlige i en fortsat Fordølgelse, at jeg i mit Brev til Herr Statsraaden af 4de October udtalte Ønskeligheden af at H. M.s. selv satte ham ind i den hele Stilling.

I Deres Svar af 12te s. M. paapeger Herr Statsraaden først de Betænkeligheder som De finder at maatte fremstille sig i denne Henseende fra H.M.s Egen Side, og tilføier derefter følgende:

«Endelig kan jeg ikke dølge for mig selv, at om man tænker sig Forslaget antaget af Kongen og bragt i Udførelse, hvad dets første Deel angaaer, altsaa tænker sig, at Kongen gjøre V. et saadant Tilkjendegivende, som oven omtalt, saa vilde Situationen i Statsraadet fra dette Øieblik af og indtil W.s maaskee først om et halvt Aar eller senere paafølgende Udtrædelse blive saare trykkende, for ikke at sige piinlig».

Rigtignok siger Herr Statsraaden i et senere Brev af 18de November: «men en Ting forekommer mig klart, nemlig at det bliver en Følge af Kongens Ikke-Adkomst hid i December, at den Meddelelse til W. selv,

som nu ikke længere kan tænkes iværksat af H. M., i dets Steed faacr skee ved W.s herværende Colleger collectivt eller gjennem mig. Paa Nyt at forelægge Sagen for Kongen i Stockholm, uden først at have omhandlet den med W. selv, anseer jeg umueligt. Er D. E. heri enig med mig?»

I mit Svar paa det gjorte Spørgsmaal tillod jeg mig at yttre den Mening, at det efter alt det passerede forekom mig at være Anledning til først at prevenere Kongen; men denne Mening maa nu være saa urigtig som den vil, saa havde Samtalen allerede fundet Sted, inden den naaede frem. Dette maa forklare, at jeg var *uforberedt* paa den stedfundne Samtale, ligesom Herr Statsraaden selv, da Statsraad W. traadte ind til Dem, hiin Dag, vist ikke var belavet paa, at han skulde gaae fra Dem med en fuld Forklaring fra Deres Side. Dertil kommer, at da jeg modtog Efterretningen om den stedfundne Samtale, troede jeg, at siden Isen nu var brudt, maatte det hele Spørgsmaal foregrebsviis tages op, hvilket jeg ansaae *for tidligt*, efter hvad der var indrømmet i Herr Statsraadens Brev til H. M. af 24de October. I denne Troe tillod jeg mig derfor at yttre mig, som skeet, i mit Brev af 26de November. Jeg har nu senere erfaret, at det synes, som om det hele Spørgsmaal ikke behøver at føres ud af sin Gjænge til Følge af den stedfundne Samtale, og jeg erkjender den Indflydelse, dette bør øve paa min Synsmaade. Naar Herr Statsraaden slutteligen yttre i Deres Brev: – «At jeg er beredt paa at tage alle Consequentser for mit eget Vedkommende af min Handlemaade, er selvfølgelig.» – da forstaaer jeg ikke ganske denne Yttring, da jeg troede vi i denne Sag handlede i Fælleddskab, og jeg derhos maa sige, at Herr Statsraaden er i den Grad den virkelige Hjørnesteen, at ingen Consequentser, der maatte træffe denne, kunne undgaae at træffe den hele Bygning i sine inderste Fuger.

Jeg fik igaar et langt Brev fra vor fælleds Broder Wilhelm. Stakkels Wilhelm! han klager over Nedstemthed; men jeg haaber det er overgaaende. Blandt andre Ting han fortæller mig er, at den unge Kammerherre Christensen, Byfogdens Søn, har været paa Besøg i Stavanger, og Folk havde fundet det sa gjildt og saadan Anerkjendelse, at han havde *Olafs Ordenen*. Wilhelm gjør ingen personlig Bemærkning i denne Anledning; men jeg har faaet det Indtryk, at det ikke er skjønsonmt af Styrelsen at lade en dygtig Overøvrighedsperson som Wilhelm *uden Tegn paa Anerkjendelse*. Herr Statsraaden har selv talt, om at saadant burde tilveiebringes for ham, og jeg havde haabet, at Kongens Ankomst til Norge i Sommer skulde have givet Anledning hertil for ham og *flere der*

fortjene det. At foreslaae ham isoleret, vil ikke tage sig ud, især da Amtmand Smith i Nordre Trondhjems Amt vel ogsaa bør komme i Betragtning. Min Henstilling til Herr Statsraaden er altsaa, at der sættes op fra Regjeringens Side en liden Liste paa nogle Udnævnelser, som jeg da vilde foreslaae for Kongen før Juul, og hvoriblandt Morgenstjerne og Smith. Det skulde være mig kjært, om De var enig med mig heri.

Jeg blev afbrudt igaar Eftermiddag ved et Besøg af Exc De Geer og har derfor først idag kunnet fuldføre mit Brev. Da Herr Statsraaden vel er paa Deres Excursion til Moss, gjør denne Forsinkelse Intet. [O.s.v.]

Jeg har oplæst Herr Statsraadens Brev af 1ste December for mine Herrer Colleger.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chr. 6. des. 1867 kl. 9.40.]

Modtaget Brevet af den tredie. Haaber mit Brev af første nu modtaget. Reiser om et Øieblik til Moss. Kommer tilbage senest Søndag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Decbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Breve af 3die og 5te December, af hvilke jeg modtog det første strax før min Afreise til Moss og det sidste faa Timer efter min Tilbagekomst igaar. Jeg kan ikke noksom takke for de venlige Yttringer i Anledning af Ideen om at jeg skulde see ind til Stokholm. Jeg er saa ofte bleven modtagen med en Velvillie, jeg ikke kan eller bør forglemme, paa Deres Excellences Hjemsted i Norge, at jeg nok veed, at jeg turde gjøre Regning paa at blive modtagen med en lignende Velvillie, om jeg kom til Stokholm, selv om ikke Deres Excellence derom i Brevet af den 3die havde givet mig en kjær Forsikkring. Men som Sagerne nu staae, det vil sige efter de Oplysninger om Beskaffenheden af Michelets Ansøgning, jeg senere har meddeelt – Oplysninger, hvis Rigtighed forhaabentlig vil bekræfte sig –

bør det formeentlig først senere hen blive Gjenstand for Overveielse mellom os, om og i saa Fald *naar* jeg hensigtsmessigen skulde komme til Stokholm. Det glæder mig af Deres Excellences Brev af den 5te at see, at Deres Excellence i Hovedsagen heri er enig med mig. Skulde det – hvad jeg dog ikke kan finde andet end usandsynligt – vise sig, at Kongen vilde urgere paa, at Ombygningen af Chef for første Brigade kom til at foregaae strax, trods Michelets Ansøgning om at blive staaende til Vaaren eller rettere trods hans Mangel paa at ansøge om Afsked tidligere end fra Vaaren, saa kan jeg tænke mig, at en personlig Forhandling med Kongen derom og i Forbindelse dermed om det V-ske Spørgsmaal i dets Heelhed kunde danne et rimelig Object for en Reise til Stokholm. Overhovedet faaer vi nu med Opmærksomhed agte paa Sagens Gang. Michelets Ansøgning er formodentlig imorgen i Christiania, og jeg har truffet Anstalt til, at dens Indhold forderligst vil blive mig bekendt, uden at det skal vække nogen Opmærksomhed i Armeedepartementet. Om Indholdet skal Deres Excellence strax blive underrettet ved Telegram; paa samme Maade skal Deres Excellence blive underrettet om hvad jeg efterhaanden kan erfare angaaende hvad der tilsigtes at foretage i Anledning af Ansøgningen. Vi faae da see til deels gennem Breve deels, i fornødent Fald, gennem Telegrammer at overveie med hinanden hvad der til enhver Tid hensigtsmessigst er at gjøre.

Jeg har formodentlig havt Uret i at bruge Ordet: «Misfornøielse» i mit Brev af den 1ste December. Hvorledes det end hermed maatte forholde sig, saa er det vist, at jeg ikke har nogen Grund til at være «misfornøiet» med de godmodige Erindringer, som Deres Excellence i Anledning af Benyttelsen af hiint Ord fremsætter i Brevet af den 5te. Deres Excellence har unægtelig Ret i, at Fremgangsmaaden i Behandlingen af det V-ske Anliggende led et Tab af Conseqventse ved den meget omtalte Forklaring, som jeg for nogen Tid tilbage – givende efter for et Tryk, der var bleven for tungt til længer at udholdes – gav Statsraad V. Jeg kan med Hensyn hertil kun paaberabe mig den gamle Sætning; *diversus respectus tollit contradictionem*. Et Hensyn, som vistnok allerede fra først af havde været tilstede, nemlig til det Piinlige i, at V. var uvidende om, at der nogensinde fra min eller hans øvrige Collegers Side var tænkt paa eller talt om eller forhandlet om hans offentlige Stilling, var efterhaanden gennem fornyede Udsættelser af det Tidspunct, da denne Piinlighed imødesaaes hævet, blevet saa stærkt, at det vandt Bugt over Hensynet til Conseqventse og den strænge logiske

Sammenhæng i Sagens Behandling. Saa forholder det sig. Derimod kan jeg ikke skjønne, at nogen practisk Uleilighed er forvoldt ved den mellem V. og mig stedfundne Explication; jeg haaber idetmindste, at Erfaringen skal bekræfte dette. Heller ikke stod det i nogen *umiddelbar* Forbindelse med den til V. givne Forklaring, at jeg, efter Overveielse med mine Colleger Manthey og Helliesen, opkastede for Deres Excellence Spørgsmaalet, om det ikke kunde tænkes hensigtsmessigt, at der blev givet mig Anledning til en mundtlig Fremstilling for Kongen. Deres Excellence vil erindre, at denne Idee løselig havde været omtalt mellem os endog før hiin Forklaring fandt Sted. Udbyttet af min Explication med V. var for mit personlige Vedkommende paa den ene Side en Beroligelse, som jeg længe havde stundet efter, nemlig den, at Beskyldning for Uoprigtighed ikke fremtidig kunde gjøres mig, og paa den anden Side en betydelig Nedstemning af mine Forhaabninger om at kunne drive Sagen frem, tilfølgende af hvad V. berettede om sine personlige Samtaler med Kongen og hvad dermed stod i Forbindelse. Deres Excellence og Collegerne i Stokholm synes ikke at dele min Forstemthed og raadete til at gaae frem i samme Direction som tidligere. Herved mandedes jeg op og Resultatet heraf var, at jeg nævnte for mine her værende Colleger Manthey og Helliesen Ideen om Stokholmsreisen, som fandt Deres Bifald og Tilstyrkning, medens de dog – som tidligere berettet – fandt at der ikke burde tænkes paa en saadan Reise, ialfald for det første, efterat de havde erfaret Indholdet af Michelets blivende Ansøgning. Dette er – i al Oprigtighed – Sagens Gang for mit Vedkommende.

Jeg faaer ikke Tid til mere idag. Kun skal jeg, før jeg slutter, berette, at jeg spiste Middag paa Carlberg iforgaars og at Alle der befandt sig i beste Velgaaende. I Smaalehnene var det hundekoldt – en af Dagene endog 10 Grader –; men jeg morede mig paa Touren og mener at have havt godt af den.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. Decbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens venlige Brev af 5te dennes, ligesom for den medfulgte Afskrift af den und. Indberetning til H. M. af samme Dag. Jeg takker ligesaa for det modtagne Telegram.

Jeg antager at H. M. naar jeg seer Høistsamme vil give mig Ordre at opsætte en Ordens Protocol om Herr Segelckes Udnævnelse til R. af St. O.O. Det er vel, saaledes at kunne lønne Ydelsen af gode Tjenester. Jeg haaber, at Herr Statsraaden baade har haft Opfriskning og Tilfredsstillelse af Deres Udflugt til Moss og Ellinggaard, og efter hvad jeg har hørt, er alt paa sidst nævnte Sted indrettet paa det bedste. Det Meicri, som Consul Gerner paa Moss tænker paa at anlægge paa sine tvende i Nærheden liggende Eiendomme, formoder jeg vil blive til Nytte for Omegnen, thi han er en dygtig Forretningsmand, og hvad han gjør pleier at være vel og omsorgsfuldt indrettet. Der er ingen Tvivl om, at der maa kunne gjøres en heel Deel i denne Retning hos os, og de allerede vundne gode Erfaringer ville paaskynde Sagens Fremgang, der desuden har en saa kraftig Understøttelse fra Selskabet for Norges Vel.

Jeg gik op paa Slottet i Formiddag noget efter 11, for at træffe H. M.; men da jeg erfarede, at Bn. Bildt var inde hos Ham, hvilket sædvanligen rækker meget længe, og da det Svenske Statsraad var bestemt til kl. 12 gik jeg min Vei med det Forsæt at komme igjen imorgen. Istedetfor, gik jeg til Udenrigs Departementet, hvor jeg traf Exc M-m. Der lader ikke til at være megen Sandsynlighed for Istandbringelsen af Conferentsen, og det lader til at Italien manøvrerer bag Preussens og Ruslands Ryg for at hindre Udførelsen. Imidlertid havde M-m faaet et *chiffreret* Telegram fra vor Minister i Berlin, som skriver, at Frankrig endnu ikke havde opgivet Haabet, og at den Franske Ambassadeur ventede paa en ny Meddelelse at gjøre den Preussiske Regjering. Naar man læser de Taler, der nylig have været holdne i de Franske Kamre, faaer man et endnu stærkere Indtryk af det Knudefulde i hele dette Anliggende. Kjærnepunktet er vel, at ligesaalidt som en Sjæl i denne jordiske Tilværelse kan existere uden Krop, ligesaalidt kan Paven være uden sin verdslige Myndighed. Det er Spørgsmaalet om Cirkelens Quadratur man er ifærd med; Mange have tænkt sig gale paa Løsningen heraf, men endnu har ingen lykkets.

Til min store Glæde mødte jeg igaar paa Norrebro H. M. spadserende Arm i Arm med Dronningen, og det med en rank og kjæk Gang. Lægerne ville hellere, at H. M. spadserer, end udsætter sig for Rystelsen, der er forenet med Udfart i Slæde.

Siig mig, om der ikke har været tænkt paa nogen Ordens Udvexling i Anledning af Unions Committeens Færdigblivelse med sit Arbeide?

Jeg har fra «*Undsætnings Committeeen*» i Stockholm faaet diverse Exem-

plarer af dens Redegjørelse for de indflydte Bidrag til Norrlands Nødlidende. Jeg vedlægger nogle Exemplarer om Herr Statsraaden skulde ville tilsende dem til vore Aviser, og selv ogsaa have Anvendelse for nogle. [O.s.v.]

P.S. Just som jeg skal forsegle mit Brev, er der blevet bragt mig Bud at Øverste Kammerherre Løvenskiold pludseligen er afgaaen ved Døden. Han har været syg i længere Tid, men var saameget bedre, da jeg igaar besøgte ham, at han haabede snart at komme ud. Efter de Oplysninger Budet gav mig, havde han Kl. 4 spiiist sin Middag og drukket Kaffe, da han med Eet følte sig ilde og kaldte paa Hjælp, og det var nok neppe, at Lægen var kommen inden han var død. Efterretningen har sandelig overvældet mig! Jeg gaer nu hen til hans Logis for at indhente nærmere Oplysninger. Hans Datter, Majorinde Ström, blev strax hentet fra Carlberg. Meddeel dette til Holst.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. December 1867.

Strax efter at have sendt mit Brev af igaar, begav jeg mig med min Kone op til den stakkels afdøde Løvenskjolds Logis, hvor vi traf hans Datter og Svigersøn, som naturligviis vare dybt rystede over denne pludselige og sorgelige Begivenhed. H. M. var strax bliven underrettet og havde efter hvad Baron Bildt berettede, som jeg traf sammen med Ströms og Capitaine Palin, været dybt bevæget. H. M. havde strax ladet telegraferere til de Besche og Major Ström telegraferede til Assessor Løvenskjold. Vi kom først hjem henimod 10 og jeg kunde saaledes ikke sende mit private Telegram til Herr Statsraaden førend i Dag paa Morgen.^[1] Jeg har i Aften skrevet til min Ven Harald Holst og meddeelt ham nogle nærmere Detailler, hvilke han turde meddele Herr Statsraaden. Aarsagen til Døden var et Hjerteslag. Det var først omtrent en halv Time efter Doctor Edholms Ankomst at alt var forbi.

Jeg var i Formiddag oppe hos H. M., som paa den Ham egne hjertelige Maade yttrede sin Sorg over Tabet af Løvenskjold, som ogsaa havde været Ham en hengiven Tjener. I Grunden var han en hjertensgod Mand, og denne Egenskab dækker jo mangan Svaghed. Chcfskabet

[¹ Ikke funnet.]

for Hoffet bliver, efter hvad jeg forstaaer, til videre overdraget Bn. Fritz Wedel (Baronesse Julies Mand).

Vi skulle have Statsraad paa Løverdag. Kongen saae forresten kjæk ud. Han var ude at spadserere igaar og har været ude ogsaa idag.

Jeg har været afbrudt til lige henimod Posttiden, og jeg faaer sende disse Linier, saaledes som de ere.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 12. des. 1867 kl. 14.21.]

MICHELETS AFSKEDSANSØGNING GAAER UD PAA AFSKED FRA DEN TREDEVTE APRIL. Nærmere med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te December 1867.

Jeg faaer idag kun Tid til at tilskrive Deres Excellence i stor Korthed, hvortil Grunden vil erfares af hvad nedenfor skal blive berettet.

Michelets Ansøgning kom hid med Posten igaar Aftes men var, efter hvad jeg idag erfoer, i Statsraad Vergelands Besiddelse, saa at jeg kun ved at henvende mig til ham personlig kunde erholde Oplysning om dens Indhold. Jeg tog ikke i Betænkning at gjøre dette, anførende, at jeg skulde skrive til Kongen, som sædvanligt hver Torsdag, og at jeg ønskede at kunne melde H. M. om hvorvidt Ansøgningen var kommen. Jeg erfoer da af selve Ansøgningen, som blev leveret mig til Gjennemlæsning, at den gik ud paa Afsked fra den 30te April næste Aar, saaledes som jeg idag har telegraferet til Deres Excellence; men jeg erfoer tillige at den af mig i et tidligere Brev opstillede og af Deres Excellence accepterede Formodning, at vor høie Herres Bifald i Forveien var erhvervet til Afskedens Henskydelse til Vaaren, var meget urigtig. Vergeland yttrede nemlig, og det uden al Foranledning fra min Side, at hvad det Punct i Ansøgningen angik, at Afskeden først var omsøgt fra Vaaren, saa antog han ikke, at det af Kongen vilde blive bevilget. Han meente, at Kongen af Hensyn til de krigerske Eventualiteter vilde beslutte Afskeden uden Tillæg om noget Tidspunct, fra hvilket den først skulde indtræde, medens han dog paa samme Tid fandt det sandsynligt, at dette i

Realiteten vilde blive ligegyldigt, da han formodede, at Kongen i Commandovei vilde ordne det saa, at Michelet ligefuldt vilde vedblive at commandere Brigaden indtil den 30te April, da, efter Wergelands Forudsætning, ingen Eftermand vilde kunne indfinde sig og overtage Brigaden førend paa Vaarparten, medmindre de oven berørte Eventualiteter skulde gjøre det fornødent at paaskynde baade Udnævnelsen og Installationen af en ny Brigadechef. Jeg gjorde hertil ingen anden Bemærkning end at jeg løselig paapegede, at det saae mig noget vanskeligt ud i formel Henseende at gaae frem som af Vergeland antydet. Efter overlæg med Manthey og Helliessen har jeg dernæst istandbragt den Indberetning til Hans Majestæt, hvoraf hoslagt følger en Afskrift. Vi fandt, at Sagen burde paa Nyt omhandles for Kongen uden Henstand, naar man ikke skulde være udsat for, at Omgjørelse af Terminen for Michelets Afsked og maaskee Paalæg om forderligst Fremme baade af Michelets Ansøgning og af Indstilling om Eftermands Udnævnelse – altsammen paa confidentiel Vei blev ordnet førend man fik mølet i Sagen. Istandbringelse af Indberetningen til H. M. i Forbindelse med hvad jeg ovenfor har berettet af mig at være foretaget og navnlig Overlægningen med Manthey og Helliessen har optaget saa megen Tid, at dette er Grunden, hvorfor jeg, som allerede ovenfor yttret, kun i al Korthed kan skrive idag. Deres Excellence vil bemærke, at jeg i mit Brev til H. M. ikke har indladt mig paa at discutere Spørgsmaalet om Michelets Afsked bør gives først fra Vaaren af, som af ham ansøgt, eller saaledes, at den indtræder strax; thi herpaa kommer det egentlig ikke an men derimod paa hvad Kongen, forudsat at Afskeden ikke henskydes til Vaaren, bestemmer i Henseende til Tiden for en Eftermands Udnævnelse. Deres Excellence vil tillige bemærke, at jeg har udhævet det Ønskelige i, at jeg kunde faae Anledning til personlig at udtale mig for Kongen, saa stærkt, at heri indeholdes en Foranledning mere for Hans Majestæt til at befale mig at komme til Stokholm, naar Deres Excellence senere hen til det Tidspunct, som efter Sagens videre Gang maatte findes passende, maatte ville bibringe H. M. denne Idee, der for Øvrigt ikke fremgaaer af selve mit Brev til H. M., hvori Antydningen derimod er knyttet til Muligheden af, at jeg kunde faae den Lykke at see H. M. i *Norge*. Deres Excellence vil endelig bemærke, at jeg i den sidste Deel af Brevet til H. M. har berettet hvad der kan siges at vedkomme H. M. og Sagen af min for nogen Tid siden stedfundne Explication med V.

Jeg har nu orienteret Deres Excellence saa godt som Tidens Knaphed tillader det i Sagens nærværende Stilling. Om en kort Stund venter jeg mine Colleger i Directionen i Selskabet for Norges Vel, med hvem jeg skal afholde Møde, og nødes derfor til at slutte her.

Jeg vilde ønske, at mit Brev til Kongen, som har maattet nedskrives i stor Fart, maatte finde Deres Excellences Bifald. Manthey og Helliesen, for hvem Conceptet blev oplæst, fandt det passabelt. At Deres Excellence vil skjænke den Sag, som deri omhandles, den meest aarvaagne Opmærksomhed, gaaer jeg ud fra som givet.

Med Undskyldning for det altfor kjendelige Hastværk, hvormed disse Linier ere nedskrevne [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. December 1867.

Jeg takker paa det bedste for Herr Statsraadens ærede Brev af den 9de, modtaget igaar Morges. Det har glædet mig meget at høre, at Herr Statsraaden har været tilfreds med Deres Udflugt til Smaalehnene og at De troer at have haft godt af den. Mit Befindende, som for nogle Uger gav mig Haab om at jeg virkelig var bedre, har i de sidste Dage atter været mindre end godt, og enhver saadan Tilstand af Forværrelse er altid ledsaget af en Nedstemthed, som er høist piinlig. Men man faaer vel lære sig at tage med Taalmodighed alle disse Livets forskjællige Fluctuationer, – de høre til dets Skolegang, som er vanskelig nok at gennemgaae.

Med den af Herr Statsraaden citerede Sætning: «diversus respectus tollit contradictionem», og for hvis sunde practiske Viisdom jeg gjerne bøier mig, indvier jeg de stedfundne gjensidige Forklaringer til et opgjort Facit, og vil lade Sagen selv gaae sin videre jevne Gang, med Iagttagelse af den Vaagenhed, som kan udkræves. Jeg takker for det igaar modtagne chifferede Telegram, hvoraf jeg finder, at Michelets Afskeds Ansøgning gaaer ud paa Fratræden først fra 30te April, og af det Brev, som jeg imødeser fra Herr Statsraaden, vil jeg faae nærmere Oplysning om, hvorvidt Formuleringen er gjort som Ønske eller som Betingelse. I det ene eller det andet Tilfælde vil jeg haabe, at Resultatet bliver det samme, og at General Michelet til Vaaren faaer vedblive med Chefskabet, som da først kommer til at besættes med en ny Indehaver. Under min Samtale med Kongen i Onsdags, hvilken var temmelig

langvarig, og som underholdtes af H. M. med elskværdig Venlighed, omtaltes det nuværende Udseende af Forholdene i Europa. Kongen syntes med det første at vente Brev fra Keiser Napoleon, til hvem Han havde skrevet med den Franske Legations Secretaire Seydoux, som forlod Stockholm for nogle Uger siden, og Han haabede da at faae Stillingen i det hele mere opklaret. Han omtalte ogsaa det modtagne Telegram fra Sandströmer i Berlin, hvilket jeg omnævnte i et tidligere Brev af i Tirsdags, og ansaae det høist rimeligt, at der fra Fransk Side arbeides meget ivrigt paa at faae Conferentsen istand. Naar man læser Rouhers Tale, og deraf indhenter, at den Franske Styrelse vil *opretholde* Pavens verdslige Myndighed, spørger man sig selv, hvortil da en Coferents, med Deeltagelse fra de protestantiske Magters Side, der neppe kunne antages at ville bidrage til Opnaaelsen af et saadant Formaal? Kongen omnævnte, at Keiser Napoleon gennem sin Ambassadeur i London skulde have ladet insinuere til Lord Stanley, at Keiseren just ønskede de protestantiske Magters Deeltagelse «parce qu'il veut du bien à l'Italie». Heri skulde da vel altsaa ligge følgende Løsning til Gaaden: Som catholsk Fyrste og Kirkens ældste Søn kan Keiser Napoleon ikke føre andet Sprog end det, han har ladet Rouher føre; men som practisk Leder af Tidens Bevægelse ønsker han en Paatrykning af en eventuel Conferents for at kunne faae et legitimt Paaskud til en Modification, som han mueligens føler er nødvendig. Jeg yttrede for Kongen, om det ikke kunde være at forudsee, at den Italienske Styrelse, under Folkets Utaalmodighed efter at erhverve Rom til Hovedstad, kunde blive dreven til at søge sin Støtte i denne Henseende hos Preussen og Rusland; men H. M. syntes at antage, at Victor Emanuel for vel kjendte Keiser Napoleons virkelige Hensigter til at han skulde ville sønderbryde en Alliance gennem hvilken allerede saa meget var opnaaet. Kongen meente, at Stemningen i Frankrig mod Preussen fremdeles var meget ophidset, hvortil ogsaa Preussens Vranghed med Hensyn til det Nordslesvigske Spørgsmaal, bidrog, og Han tænkte sig fremdeles Sandsynligheden af et eventuelt Brud; men det lod dog ikke paa Ham, som om Han saa denne Fare saa nær overhængende. Jeg fik altsaa det Indtryk, for at komme til den *specielle* Sag, der sysselsætter os, at det ikke vil være H. M. af nogen sær Vigtighed fra dette Synspunkt ufortøvet at faae nogen ny Chef for 1ste Brigade. Kongen udbredte sig om Vigtigheden af den Organisationsplan, hvormed Han nu sysselsætter sig for den Svenske Armee, og jeg benyttede Leiligheden for at sige,

at jeg havde hørt, med hvilken Tilfredshed og Tillid Han omfatter sin nye Krigsminister, Abelin, hvilket H. M. bekræftede i de meest anerkjendende Udtryk. Jeg tillod mig da at tillægge, at General Abelin forekom mig at besidde den Egenskab af Roe og Hensynsfuldhed, der ikke kunde andet end faae sin Betydning ligeoverfor Rigsdagen, hvortil H. M. bemærkede, at Abelin, ligesom H. M. selv, holdt paa Bevarelsen af den *indelte* Armée, og at saadant formodentlig vilde møde Modstand fra Rigsdagens Side, ihvorvel H. M. ikke agtede *nogensinde* at give efter for Opinionen i denne Henseende. Jeg bemærkede hertil, at man ikke kunde vide, hvilken Indflydelse et vel over tænkt Forslag kunde øve paa Rigsdagen, i hvilken Henseende det formeentlig altid havde sin Betydning, at den, der bar Forslaget frem, havde i sin Heelhed de Egenskaber, der indgav Tillid. Jeg tilføiede derefter «en passant», at jeg meente, at Forholdene hos os i denne Henseende kunde tjene til en Illustration, og at H. M. formeentlig ikke vilde have mødt den Modstand fra Storthingets Side mod de fremlagte Forslag med Hensyn til vor Armees Organisation, om Høistsamme ikke i Valget af de forskjellige Hensyn, som Han ansaae rettest at burde tage, havde *saaledes* holdt paa Personligheden. Kongen sagde hertil: Hvad mener De med det? hvortil jeg svarede, at det var min Tanke, at Statsraad W.s Personlighed var hinderlig og fremdeles vilde blive det for Reformer som H. M. maatte ønske gjen-nemførte med Storthingets Medvirkning. Der var ingensomhelst Uvillie at bemærke fra H.M.s Side i Anledning af denne Ytring. Den fremkaldte kun det samme Svar, som H. M. ofte tidligere har givet nemlig: Ja hvem skal jeg faae til hans Eftermand? Jeg indgik ikke i nogen Drøftelse af dette Spørgsmaal, jeg fastholdt kun Udtrykket af min Tanke, at naar et Værktøj viser sig at være utjenligt, saa vilde H. M. i Sin Klogskab vide at vælge et andet, hvortil H. M. yttrede, at Han i *Sag* havde været enig med W., og at Han fandt det at være betænkeligt, under saadanne Omstændigheder at give *Personen* til Priis. Jeg meente, at endog fra Hans Majt.s Eget Standpunkt der maatte være en Grændse, naar det viiste sig at Værktøiet var til Hinder, saaledes som her var Tilfældet, hvortil H. M. atter, som ved foregaaende Leilighed, behagede at bemærke, at Han fortiden tænkte at lade Tingene være som de ere, og ikke at foreslaae for Storthinget noget nyt.

Jeg lægger ikke nogen Vægt paa denne Samtale i og for sig (jeg beder desuden at hvad jeg har meddeelt i *dette Brev* maa blive *strictissime mellem Dem og mig*); men det fremgaaer dog deraf, at H. M. uden nogen Uvillie

indgaaer paa et Raisonnement om Spørgsmaalet W. Det var dette, som det laae mig paa Hjærtet at erfare. Det vil nu forhaabentlig staae hen til Vaaren, eller til Marts Maaned, da H. M. sagde at Han haabede at kunne komme til Christiania, uagtet jeg yttrede den Frygt, at maaskee just ved den Tid vilde Militair Spørgsmaalet her komme paa Bane, i hvilken Anledning H. M. dog bemærkede, at Han ikke antog at den blivende Rigsdags-Committee vilde saa tidlig kunne afgive sin Betænkning om Forslaget. Kongen yttrede ogsaa, at Han til Sommeren vilde komme til Norge med Droningen, hvorover jeg udtalte mig oprigtige Glæde.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de Decbr. 1867.

Jeg var igaar deels ved Statsraadsmødet deels ved den temmelig stærke Sysselsættelse, som Revisionsdepartementet altid giver mod Aarets Slutning, forhindret fra at skrive til Deres Excellence, og har nu paa een Gang at aflægge min bedste Taksigelse for to ærede Breve, nemlig af 10de og 11te December.

Deres Excellence spørger i Brevet af den 10de, om der ikke har været tænkt paa nogen Ordens-Uddeling eller, som Deres Excellence benævner det, Ordens-Udveksling i Anledning af Unions-Committeens Færdigblivelse med sit Arbeide. Oprigtig talt har jeg ikke tænkt derpaa og heller ikke har jeg bemærket, at Tanken er faldet Nogen af mine her værende Colleger ind. Jeg slutter, at heller ikke Nogen af det Svenske Statsraad har tænkt paa Sagen, siden Deres Excellence ikke melder Noget derom og siden det vel var rimeligt, at Initiativet, om en Ordens-Udveksling skulde finde Sted, blev taget fra Svensk Side, efterdi Comitteen i sin Tid blev nedsat efter Svensk Initiativ. Og da der nu er hengaaet saa lang tid, efter Comitteens Arbeider vare tilendebagte, skulde jeg helde til den Mening, at det er ligesaa tjenligt fremdeles at lade Spørgsmaalet urørt. Her i Landet gjør – som Deres Excellence veed – en Sag størst Lykke ved at holdes ganske udenfor al Berøring med Ordensvæsenet, og maaskee skulde man kunne sige, at den Sag, hvormed her handles, ved sin Betydningsfuldhed og den Dygtighed, hvormed den er behandlet, just egne sig til at udmærkes paa denne negative Maade.

Jeg har ikke tilstillet vore Aviser Exemplarer af den Redegjørelse, som «Undsætnings-Comitteen» har ladet udgaae for de indflydte Bidrag

til Norrlands Nødlidende. Thi – som Deres Excellence vil have bemærket – have vore Aviser allerede efter de Svenske indtaget hvad der af Redegjørelsen kunde formodes at interessere det Norske Publicum.

Det har glædet mig af Deres Excellences Brev af den 10de at see, at den paatænkte Orden for Herr Segelcke har Deres Excellences Bifald. Jeg seer imidlertid af Brevet af den 11te, at Hans Majestæt under den Visite, Deres Excellence den Dag aflagde hos Høistsamme, ikke har omtalt Sagen, og skulde den fremdeles gaae Hans Majesæt af Glemme, er vel Deres Excellence saa venlig at erindre om den.

Deres Excellence vil erindre, at vi for et Aars Tid siden eller maaskee lidt mere corresponderede om en Ansøgning fra Tydskekirke-Menigheden i Bergen, som paa den Tid vakte adskillig Opsigt. I Statsraadet sidste Tiirsdag (den 10de) overraskedes jeg ved, at Riddervold uden videre lavede sig til at foredrage en Indstilling gaaende ud paa den nævnte Ansøgnings totale Afslag i alle Puncter, hvilket blandt Andet vil havt til Følge, at Tydske-Menigheden fra den 1ste Januar vare blevne totalt og definitivt udjaget af Kirken og det endog uden derom at kunne erholde Underretning førend et Stykke ud i Januar. (Sagen forudsattes nemlig at ville blive afgjort i Stokholm den 28de Decembér.) Min gode Collega Riddervold studsede, da jeg erklærede, at Sagen maatte circulere, paa samme Maade som Deres Excellence vil erindre, at han nylig før sidst afholdte Storthing i et forberedende Statsraad her i Christiania fandt det besynderligt, at man ikke foretog til Forhandling paa Stedet, uden Circulation, en Sag, der angik hverken mere eller mindre end en indgribende Omdannelse af vor Ægteskabs-Ret. Den ovenfor nævnte Sag blev imidlertid, efter min Begjæring, sat i Circulation, og i Statsraadmødet igaar blev den paa Nyt foretagen til Discussion. Det lykkedes mig at bevæge Riddervold og derigjennem mine øvrige Colleger, som i Grunden vare endnu stivere end han, til at gaae ind paa væsentlig at modificere Indstillingen i Retning af større Humanitet mod Tydske-Menigheden. Mere herom senere, naar Indstillingen er bleven endelig formuleret; thi igaar kom vi ikke videre end at Riddervold tog den tilbage til partiel Omarbeidelse.

Vergeland omtalte ikke Michelets Afskedsansøgning i Statsraadet igaar. Hvad heraf bør sluttes, veed jeg ikke. Corresponderer han foreløbig med Kongen om Sagen? Eller maaskee med Michelet selv?

Her er hundekoldt; men efter hvad jeg erfarer have I det ikke bedre i Stokholm.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, dateret 14. des. 1867 kl. 14.30.]

Alle med Designationer 29. Novbr. 3., 6., 10. December indkomne Sager idag bifaldende afgjorte, undtagen Benaadningssag forbigaaet ifølge Meldahls Telegram. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. December 1867.

Jeg takker paa det bedste for Herr Statsraadens ærede Brev af 12te dennes samt for den medfulgte Afskrift af den underdanige Indberetning til H. M. Det var altsaa, som jeg nu har erfaret, en Skuffelse, da vi troede, at Gen. Maj. Michelets Andragende om af Afskeden først skulde indtræde fra Vaaren, ikke skulde møde nogen Hindring, og under saadanne Omstændigheder er det jo ganske naturligt, at Herr Statsraaden har i Und. tilskrevet H. M. som skeet. Indberetningen er affattet med sædvanlig Klogskab, kun vil jeg bemærke, at jeg har fæstet mig ved, at Herr Statsraaden har undladt at berøre, at W. er bleven gjort bekendt med at skriftlige Forhandlinger have været pleiede med H. M. I denne Anledning bemærker Herr Statsraaden i Deres Brev til mig at De i saa Henseende har berettet «hvad der kan siges at vedkomme H. M.»

Vi faae nu see, hvad Virkning Brevet, eller rettere Indberetningen, vil have. Den maa være H. M. ihændekommen *igaar Morges*. Det er mueligt, at H. M. vil sende Bud efter mig; men det er ogsaa mueligt, siden der ingen «*periculum in mora*» forefindes, at Han, saafremt Han agter at omtale Sagen for mig – hvilket jeg troer – vil vente, indtil jeg kommer op. Men jeg vil ikke søge H. M. exprès; jeg vil vente, indtil jeg faaer nogen anden Anledning, og mueligens kan dette være til Slutningen af denne Uge eller vel endogsaa til den næste. Skulde det ligge i H.M.s forudfattede Plan at besætte Chefsposten for 1ste Brigade inden Vaaren eller inden Han kommer til Norge – saafremt vi tør haabe at dette bliver i Marts – saa er der vel samme Anledning, som den der nylig existerede, for at Herr Statsraaden kommer herind. Vi skulle forstaae Sagens Stilling bedre, naar H. M. har udtalt sig for mig herom, eller – hvad som maaskee er lige rimeligt – Selv skriver til Herr Statsraaden.

Jeg skal hen til De Geers i Aften, og faaer derfor slutte mit Hastværks Brev. [O.s.v.]

Jeg har just nu faaet en Kaldelse til Kongen til Onsdag (iovermorgen) Kl. 11, men om det er om W. veed jeg ikke.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Decbr. 1867.

Jeg sætter mig ned for at skrive til Deres Excellence, uagtet jeg skal i Statsraadet Kl. 11 og saaledes forudseer, at dette Brev vil blive kort. Jeg modtog iforgaars Aften Deres Excellences ærede Brev af den 13de og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Et Sneefogs-Veir, som holdt paa at bryde ud igaar, yttrede sin sædvanlige Virkning til at deprimere mig og bevirkede, at jeg var uoplagt til at føre Pennen. Derfor skriver jeg først idag. Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst Deres Excellences Samtale med H. M. Det er jo glædeligt, at H. M. med Rolighed paahørte den Vending, Deres Excellence gav Samtalen ved at faae den henledet paa vort *specielle* Spørgsmaal; men min Overbeviisning er, at H. M. i sine Yttringer til V. under dennes Ophold i Stokholm i afvigte Vinter og Sommer og sandsynligviis tillige i Yttringer til Een og Anden af sine Omgivelser er gaaen saa vidt i at constatere sin Uvillighed til at give slip paa sin nuværende Krigsminister, at der er lidet Haab om at faae ham til at handle i modsat Retning. Eet er Hans Majestæts Rolighed, naar Sagen omhandles discursivement; et Andet er, hvorvidt denne Rolighed bevares, naar man gaaer Spørgsmaalet nærmere ind paa Livet og tager det for sig med en nærliggende practisk Afgjørelse for Øie. I sidste Henseende vil det være af Betydning, hvorledes H. M. optager mit Brev til Høistsamme af den 12te og hvad H. M. kommer til at foretage i Anledning af, at Michelets Afsked først er ansøgt fra den 30te April. Saasnaart Deres Excellence i nogen af disse Henseender maatte erfare Noget, faaer jeg det vel uden Ophold at vide.

Jeg har med Interesse læst H. Mjs. Bemærkninger om de politiske Forhold i Europa. Jeg tilstaaer, at den Situation, hvori det saakaldte liberale Partie i Frankrig geraadede ved Udfaldet af Discussionen om Pave-Spørgsmaalet, har gjort mig godt. De meente – som alle saakaldte liberale Partier altid mene og som, *exempli gratia*, Johan Sverdrup og Consorter her i Norge meente, da de «gjorde» i Jury-Spørgsmaalet – de meente, at de havde Landets Opinion for sig, og at en parlamentarisk

Afgjørelse vilde, om ikke knuse saa dog idetmindste ryste Styrelsen paa det Alvorligste. Og saa fik de en parlamentarisk Afgjørelse, der med en knusende Majoritet gik dem imod. Jeg forestiller mig iøvrigt, at Sagen hænger saaledes sammen, at den Franske Regjering lige indtil det afgjørende Øieblik, nemlig Discussionen i Kamrene, nærmede sig, har havt en vaklende Politik i Spørgsmaalet, hvilken blandt Andet fandt sit Udtryk i Forslaget om en almindelig Conference; men at den af sine Venner i Kamrene er bleven underrettet om, at naar den vilde vedkjende sig en bestemt Politik, nemlig ubetinget Opretholdelse af Pavestaten, saa skulde den blive støttet af en overvældende Majoritet i Kamrene, og at den har taget imod dette Tilbud, besluttet sig til at gaae over Rubicon, bryde med det saakaldte liberale Partie og cassere – thi det maa den vel utvivlsomt siges at have gjort – sit eget tidligere Forslag om en Conference. Seer man nøiere paa Sagen, saa har for Øvrigt baade Seierherren, jeg mener den Franske Regjering, og de Beseirede, jeg mener det liberale Partie, i Grunden fanget Meen af Kampen, og især den første, som uigjenkaldelig har valgt en Bane, der sandsynligviis i Fremtiden vil berede den store Forlegenheder. Den eneste, der, som Individ betragtet, i mine Tanker staaer med Palmer i Hænderne er gamle Thiers, der har kunnet udtale sig i den Retning, hvori Afgjørelsen kom til at gaae, uden at geraade i nogen Modsigelse med sin Fortid, og har gjort dette mesterligt. En saadan gammel Krabat som Thiers henter en utrolig Styrke fra at have været ude af Affairerne en Række af Aar. Men hvorledes den Napoleonske Nimbus under alt dette skal kunne bevares, det overgaaer min Forstand.

Saa langt kom jeg i Formiddag før Statsraadet. Jeg benytter en liden Stund, som er mig levnet i Eftermiddag, til at tilføie et Par Ord om hvad der passerede i Statsraadet. Riddervold kom med den før omskrevne Indstilling angaaende Tydskekirke-Sagen, omarbeidet i den Retning, som var antydet i mit sidste Brev. Det er vistnok Smuler, hvad der i [den] omarbejdede Indstilling er indrømmet Tyskekirkens hidtil værende Menighed; men Mere var ialfald ikke at opnaae, og Sagens Stilling maa erkjendes at være saadan, at Mere heller ikke kan siges begrundet. Vergeland toug ogsaa i Statsraadet idag bomstille angaaende den Micheletske Ansøgning, og jeg iagttog selvfølgelig en tilsvarende Taushed. Jeg kan aldrig troe andet end at han corresponderer med Kongen, sandsynligviis for derefter en cas de besoin at correspondere med Michelet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18de December 1867.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af 14de dennes. Hvad jeg ønskede at vide ved mit Spørgsmaal var, om Mine Herrers Tanke havde været rettet paa nogen Ordens Udvexling i Anledning af Unionscommitteens Fuldførelse af sit Hverv, og siden jeg nu har erfaret, at dette ikke har været Tilfældet er jeg gjerne tilbøielig til at slutte mig til Herr Statsraadens Mening, at denne Gjerning helst bør holdes udenfor Ordens-Spheren. Meddelelsen om Cand. Segelckes Ud-nævnelse til R. af St. O.O., hvilken er dateret den 11te dennes, er allerede afgaaen til vedkommende Ordens Embedsmand i Norge.

Det har været mig kjært at erfare, at Herr Statsraaden har foranlediget en større Hensynsfuldhed iagttagen ligeoverfor de tydske Menighedslemmer i Bergen. Det klæder saa vel en Styrelse som vor at være generøs i hvad den gjør.

Jeg føiede til i et P. S. i mit sidste Brev, at jeg var bleven kaldt op til H. M. til idag. Jeg indfandt mig ogsaa; men Kongen, som havde noget at varetage til en bestemt Tid, sagde mig efter en kortere Samtale, at jeg skulde komme op igjen til Ham imorgen. Den ene Sag hvorm H. M. talte med mig, var om Udførelsen af Carl Johans Statuen i Norge. Afdøde Løvenskjold havde her forhandlet med den Svenske Billedhugger Molin, og da nu L. var borte, vilde H. M. selv underrette Herr Statsraaden om hvad som havde passeret, ligesom om H.M.s Egen Tanke. Han vilde i denne Anledning dictere mig et Brev, til hvilken Ende jeg imorgen atter skal indfinde mig. Jeg skal ogsaa selv i et senere brev komme tilbage til denne Sag. Jeg har efter Professor Molins Anmodning seet en Skizze udført i Vox, hvilken efter min Tanke er meget smuk.

Kongen omtalte derefter Gen. Michelets Afskeds Ansøgning, og yttrede, at det var «*indisciplinairt*» at formulere Ansøgningen med Ønske om at blive staaende til 30te April. Mellemtiden vilde blive benyttet for at fremkalde en Discussion i Aviserne om Eftermanden, hvilket H. M. ansaae skadeligt. H. M. vilde have Brigadechefsposterne besatte; Han havde ladet tilkjendegive, at Sørensen i Januar, ligesom Krefting (i Trondhjem) havde at indgive deres Ansøgning om Afsked, og Spørgsmaalet om Brigadernes Besættelse stod i ingensomhelst Forbindelse med en Forandring i Statsraad W.s Stilling. Jeg yttrede da for H. M., at

en forandring i W.s Stilling, fra enhver Side betragtet, dog vel rettest burde stilles i Forening med Besættelsen af nogen af de eventuelt ledigblivende Brigader; men hertil svarede H. M., at skulde W. komme til at afgaae, saa vilde han *ikke* blive sat i nogen militair Stilling, for at Armeen *ret* kunde faae Anledning til at paaskjønne sit Tab. Jeg spurgte da, om det var H.M.s Mening at sende ham udenfor Landet, dersom han skulde komme til at afgaae; thi jeg kunde da ikke vide nogen Stilling for ham hjemme. Kongen svarede, at Han skulde sørge for at W. med Hensyn til Udkomme ikke skulde blive brøstholden. Jeg bekjender, at jeg ikke forstaaer hvad der meentes; om H. M. selv vil pensionere ham indtil videre, eller om H. M. gaaer ud fra den Tanke, at Han paa ingen Maade vilde skille sig ved W., – hvilket dog H. M. forudsatte selv *senere* som mueligt. Jeg spurgte derefter H. M. naar det var Hans Agt at besætte de ledige Brigader, hvortil svaredes: under Løbet af Februar, og jeg tog mig da den Frihed at bemærke, at siden vi ikke fik H. M. til Norge førend i Marts vilde der ikke blive Anledning for Statsraad Stang mundtlig af afhandle denne Sag; hvortil den saameget mere egnede sig, inden den saaledes tænktes afgjort. Jeg tilføiede, at Herr Statsraaden vist havde haabet at faae denne Anledning ved Kongens forventede Besøg til Norge i Sommer, hvilket desværre ikke gik i Opfyldelse. Kongen vil *selv* skrive til Herr Statsraaden i Anledning af Deres Brev om det W.ske Spørgsmaal, og jeg holder mig temmelig forvisset om, at H. M. vil henstille til Herr Statsraaden at komme herind, om De saa synes. H. M. yttrede gjentagende, at Han havde opgjort sin Hu, med Hensyn til hvad Han vil gjøre. Samtalen var ikke fri for at være animeret; men Kongen er i Sandhed saa modtagelig for en fri og aaben Udtalelse, at man ikke behøver at holde en saadan tilbage. Kongen yttrede ogsaa denne Gang, at det vilde være uforsvarligt af Ham at skille sig med en Krigsminister, inden Han vidste hvem Han kunde faae til Eftermand.

Hvad jeg her har skrevet *bliver mellem os*. Herr Statsraaden vil selv faae Brev fra Kongen, hvoraf Stillingen med Tydelighed kan fremgaae, og i min Samtale imorgen vil jeg kunne faae nærmere Oplysninger, som Tiden idag afskar. Det er mueligt, at Herr Statsraaden vil have at komme herind, strax efter Nytaar inden Rigsdagen. – Men om alt dette mere imorgen.

Jeg har maattet skrive i flyvende Fart og beder om Undskyldning for Formen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. December 1867.

Jeg vedlægger herhos et Brev til Herr Statsraaden, hvilket H. M. i Formiddag dicterede mig, angaaende Carl Johans Statuen i Christiania, og den Skizze, Professor Molin allerede har udført. Det er mig altid en Glæde at skrive efter H.M.s Dictat; thi der er en Færdighed i Tanken en Friskhed i Formen og en Ædelhed i Hjærtelaget, som gjør mig godt. Det forekommer mig at H. M.s Begrundelse af Hans Anskuelse: at Statuen bør udføres i Kroningsdragt, er af den Beskaffenhed, at den maa anslaae. Og end mere troer jeg dette vil befæstes, naar man seer Molins Skizze, hvorledes det hele er tænkt udført. Kongen sagde mig, at jeg specielt skulde nævne for Herr Statsraaden, at det bedste var, at man begjærte sig den i Vox udførte Skizze tilsendt. Molin, som jeg talte med i Forgaars, var ikke sikker paa, om det ikke var betænkelig at sende *Vox* Skizzen, da den kunde lide under Indpakningen og paa Reisen; men han tænkte paa at faae den afstøbt i Bronze, om saadant kan lade sig gjøre – hvorum han vilde tale med Forstanderen for Støberiet her, eller ogsaa at faae *Vox* Skizzen bronzeret til bedre Bevarelse. I Photographie vil man ikke faae rigtig Forestilling om den. Jeg haaber nu, at Vedkommende Committee i Christiania vil anmode Molin om at sende Skizzen saasnart som mueligt, og, siden ingen af *vore egne* Kunstnere kan gaae i Vei med et saadant Arbeide, haaber jeg, at man kommer til at bestemme sig for Molin. Det lod ogsaa paa denne, som han af Løvenskjolds Yttringer til ham havde faaet Tilsagn paa at Arbeidet skulde blive ham overladt.

Foruden det Brev, som Kongen idag har dicteret mig til Herr Statsraaden, sagde H. M., at han vilde selv, enten idag eller imorgen, skrive Dem et andet til, i Svar paa Deres Brev angaaende Spørgsmaalet W. Han sagde, at Han deri vilde meddele Herr Statsraaden, at det var Hans Agt at besætte Brigadechefsposterne (Gen. Michelets deri indberegnet) under Løbet af Februar, og at Spørgsmaalet W. dermed ikke havde nogen Forbindelse. Han vilde ligeledes henstille til Herr Statsraaden, naar De selv fandt Tiden gunstig, at komme herind, for at tale med H. M. om det Spørgsmaal, der hidtil har været behandlet skriftlig. Jeg skal, næste Gang jeg seer H. M., efterhøre, om Brevet er sendt, men siden dette er stillet i Udsigt, bør *dette* og *allene dette* danne Udgangspunktet for hvad Herr Statsraaden agter at foretage. Mine *foreløbige* Meddelelser blive altsaa ganske *mellem os*. Jeg forstod Kongen, at han

havde ladet W. underrette om, at Michelets Ønske om at beholde Chefskabet til 30 April ikke vilde blive indvilget, og at H. M. havde overladt til W. at ordne dette; om nu saadant skulde skee paa den Maade, at Gen. Michelet foranlediges til at indkomme med en ny Ansøgning *uden* dette Vilkaar? Saavidt jeg forstod, har H. M. Selv skrevet til General Sørensen for at opfordre denne til at indgive sin Afsked i Januar, medens den Opfordring, der skal gjøres til Krefthing, skal, efter H.M.s Ordre, skee gennem Wergeland. Dersom det var *sikkert*, at H. M. virkelig kom til Norge i Marts, kunde der være Anledning til at forsøge paa at faae Besættelsen af Brigaderne udsat *indtil da*; men min Tanke er, at det militaire Spørgsmaal *herinde* (den *Svenske Organisation*) da vil blive Gjenstand for en saa alvorlig Overveielse, at H. M. ikke vil kunne komme bort. Jeg troer altsaa, at dette Forsøg maa fuldstændigen opgives, og at Sagen faaer tages, saaledes som H. M. nu har stillet den i Udsigt. Har man altsaa ikke længere Tid end til Februar, er det iøinefaldende, at jo tidligere Herr Statsraaden kan komme herind, jo bedre. Det vilde see mindre end vel ud, om Deres Reise hid umiddelbart efterfulgtes af Brigadernes Besættelse, og jeg kan ogsaa tænke mig, at Herr Statsraaden havde mindre Lyst til at komme herind, efterat Rigsdagens Surr har begyndt. Jeg skulde derfor sige, at det bedste vilde være, at Herr Statsraaden kom mellem Juul og Nytaar eller i en af første Dage paa det nye Aar. Det saa da ud, som en Nytaarsvisit, som Regjeringens Præsæs aflagde til H. M. Tænk nu alvorlig paa dette, og ønskeligt skulde det være, om De kom herind, saa at man kommer til fuld Forstaaelse. Der kan frit raisonneres med H. M. om Sagen.

Kongen sagde mig igaar, at Oberst Næser kommer herind – af hvilken Grund veed jeg ikke. Maaskee blot, fordi H. M. ønsker at see ham. Jeg talte om Næser som W.s Eftermand; men Kongen yttrede, at Næser ikke vilde modtage Posten, samt tillagde dernæst, at Han endnu havde i Minde Indtrykket af Næsers Indstilling om Lassens Udnævnelse til Major i Cavallierie Brigaden.

Jeg længes efter at faae Herr Statsraadens Svar paa dette Brev. Vi have et stadigt Sneefog, og jeg fik ingen Post imorges, og frygter for at dette Brev ikke vil kunne afgaae imorgen. Jeg har faaet en overhaands Forkjøelse, som høiligen plager mig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de December 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 16de. Jeg seer deraf, at H. M. havde tilsagt Deres Excellence til at møde paa Slottet i Onsdags Kl. 11, og jeg tænkte mig derfor Muligheden af, at jeg allerede igaar Aftes kunde have erholdt nogen Meddelelse om H. Mjsts. Udtalelser under dette Møde og Deres Excellences dertil støttede nærmere Opfatning af vor specielle Sag. Jeg gjør mig nu Haab om at erholde en saadan Meddelelse med Posten iaften og imødeseer den med stor Interesse.

Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning til H. M. af iforgaars, med hvilken Afskrift Holst først blev færdig igaar. Jeg sender den væsentlig kun af Hensyn til at der i Slutningen nævnes nogle Ord om Tydske-Menigheds-Sagen. Det svævede mig nemlig for, uden at jeg dog for Øieblikket var istand til nærmere at undersøge Rigtigheden deraf, at jeg ifjor i en Indberetning til H. M. havde berørt hiin Sag, som jeg derfor ikke fandt at burde forbigaae ganske at omtale, da den har passeret det her værende Statsraad. Jeg har nu ved anstillet Undersøgelse befundet, at jeg ganske rigtig har omhandlet Sagen i en Indberetning til H. M. af 7de Decbr. f. A., af hvilken jeg ganske vist i sin Tid har sendt Deres Excellence en Afskrift. Den indeholder for Øvrigt Intet, som gjør det Umagen værd at eftersee den.

Det har glædet mig et erfare Segelckes Udnævnelse til Olafsridder. At Halfdan Kjerulf er bleven Ridder, vil ogsaa gjøre et godt Indtryk.

Her er hundekoldt, saa at jeg har min store Nød med at faae det Glasskab – thi saa bør det med Rette kaldes – opvarmet, som er mig tildeelt til Arbeidsrum i Revisionsdepartementet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Decbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af 18de og 19de December, hvilke jeg modtog paa een Gang, nemlig igaar Aftes, tilligemed det i det sidste indlagte naadigste Brev fra Hans Majestæt Kongen. Jeg gaar først over til at omhandle den Sag, som er Gjenstand for sidstnævnte Brev. Allerede idag har jeg havt en Samtale

med eet af vedkommende Committees Medlemmer, nemlig Consul Th. J. Heftye, om Hans Majestæts Anskuelse angaaende Carl-Johans-Monumentet og gjort ham bekendt med Hans Majestæts Brev. Men forinden jeg gaaer over til at berette Resultatet af denne Samtale skal jeg, til bedre Forstaaelse af det Følgende, oplyse hvorledes Sammensætningen af den Committee er beskaffen, som har den specielle Befatning med Istandbringelsen af det omhandlede Monument. Jeg siger den specielle Befatning; thi der er to Committeeer, en større bestaaende af 15 Medlemmer, i hvis Navn Subscriptionsindbydelsen i sin Tid udgik og som, idetminste etter hvad man i sin Tid har tænkt sig, skal tilkaldes ved større Spørgsmaals Afgjørelse, og en engere, bestaaende af fem af hiin større Committees Medlemmer, til hvem den administrative Deel af Sagens Gjennemførelse er overdragen. I begge Committeeer, saavel den mindre som den større, er efter den i sin Tid trufne Ordning Directeurerne i Carl-Johans-Forbundet selvskrevne Medlemmer, hvilket staaer i Forbindelse med at Initiativet til det hele Foretagende i sin Tid blev taget af det nævnte Forbund. Den engere Committee har altsaa tidligere bestaaet af Øverstekammerherre Løvenskjold, Stiftsprovst Jensen og Professor Velhaven, som selvskrevne Medlemmer i deres Egenkab af Directeurer i Carl-Johans-Forbundet, samt af Consul Th. J. Heftye og Kjøbmand P. V. V. Kildahl, som tilvalgte af den ovennævnte større Committees Midte. Af Committees oprindelige Medlemmer er endnu tilbage de to sidstnævnte, hvorimod af de tre førstnævnte Jensen og Løvenskjold ere afgaaede ved Døden og, som Følge af den oven beskrevne Ordning, blive at remplacere af de Mænd, der i deres Sted enten allerede ere eller herefter maatte blive gjorte til Directeurer i Carl-Johans-Forbundet. Dette sidste skeer – jeg skal lade være usagt om ex usu eller ifølge udtrykkelig Forskrift – paa den Maade, at de til enhver Tid tilbageværende Directeurer supplere sig selv. Løvenskjold skal saaledes før sin Afreise til Stokholm være bleven enig med Velhaven om at tilkalde Dunker til tredie Directeur istedetfor Jensen, og Dunker ansees defor nu i Forening med Velhaven at udgjøre den selvskrevne Bestanddeel af den oven omhandlede engere Committee, ligesom begge disse i Forening ansees berettigede til at vælge en ny Directeur istedetfor Løvenskjold, hvilken ny Directeur altsaa vil blive det tredie selvskrevne Medlem af attermeldte engere Committee. Dette Valg have de imidlertid endnu ikke udført og Committeeen er, som Følge heraf, for Øieblikket endnu ikke fuldtallig men mangler eet Medlem. Jeg vender, efter denne

Forklaring om Comittees Sammensætning, tilbage til min Samtale med Consul Hefty. Han var stærkt indtagen for Hans Majestæts Idee, at Carl-Johans-Statuen bør udføres i Kroningsdragt. Om de tre andre Comitteemedlemmers (Dunkers, Velhavens og Kildahls) Synsmaade i denne Henseende havde han, saavidt jeg kunde skjønne, ikke nogen Formodning. Jeg skal selvfølgelig meddele Hans Majestæts Anskuelse til Comittees øvrige Medlemmer, samlede eller enkeltviis, alt eftersom jeg finder det ene eller det andet tjenligst for Øiemedet. Nogen Beslutning af Comitteen vil imidlertid neppe blive fattet, førend det ovenfor omtalte manglende femte Medlem er bleven valgt og comitteen saaledes er bleven fuldtallig. Hvad angaaer den forberedende Foranstaltning at lade Molins Model til Statuen i Kroningsdragt komme hid, da vilde Hefty – efter hvad han sagde – derom tale med Dunker, og naar blot han, som Hefty haabede, vilde erklære sig enig heri, vilde Hefty strax skrive til Molin. Jeg gjorde ham opmærksom paa de tre Alternativer, at lade den komme i sin nærværende Skikkelse som Voxstatuette eller at broncere den eller endelig at lade den afstøbe, og han vilde ogsaa herom tale med Dunker, der, saavidt jeg kan skjønne, betragtes som Comittees blivende Formand; Hefty syntes for Øvrigt at være af den Mening, at den uden Fare for Beskadigelse maatte kunne forsendes i sin nærværende Skikkelse. Dette er hvad jeg for Tiden kan meddele om denne Sag. Maaskee turde Deres Excellence foreløbigen berette Hans Majestæt dette og da tillige tilføie, at naar jeg vover at opsætte et Par Dage med at besvare Hans Majestæts naadigste Brev, er det allene i Haab om, at Sagen da maaskee vil være noget længer fremrykket, saa at jeg vil kunne meddele Noget af større Betydning end det Ovenførte. Jeg sagde ovenfor, at jeg selvfølgelig skal meddele samtlige Comittees Medlemmer, samlede eller enkeltviis, Hans Majestæts Anskuelse. Jeg tilføier, hvad der for Øvrigt ligeledes er selvfølgelig, at jeg ikke skal undlade tillige at meddele dem Hans Majestæts, som det forekommer mig, fortrinlige Begrundelse.

Jeg faaer ikke Tid til mere her. [O.s.v.]

Esk. Hav den Godhed at sige Hans Majestæt, at en Grund, der ogsaa bevirker, at jeg vover at rette den ovenfor meddelte foreløbige Forklaring om hvad der angaaer Carl-Johans-Monumentet til Deres Excellence, istedetfor at forbeholde den for et underdanigst Brev til Hans Majestæt, er den, at jeg ikke vilde vove i et Brev til Hans Majestæt at optage en saa lang og trættende Exposé angaaende Monument-Comit-

teens Sammensætning og hvad dermed staaer i Forbindelse som den ovenfor leverede.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de December 1867.

Da jeg begyndte paa det andet Brev, som Deres Excellence vil forefinde i samme Convolut som nærværende, var det min Tanke, at jeg efter først at have behandlet Carl-Johans-Monument Sagen, vilde i samme Brev gaae over til at omhandle den anden og særdeles vigtige Gjenstand, om hvilken jeg i Deres Excellences Breve af 18de og 19de har erholdt Meddelelse og nærmere Oplysninger, nemlig Spørgsmaalet V. Da jeg var kommen mod Slutningen af mit Brev, fandt jeg dog ved nærmere Overveielse, at det turde være hensigtsmessigere at gjøre det sidste Anliggende til Gjenstand for en særskilt Skrivelse, og saaledes faaer Deres Excellence paa een Gang tvende Breve fra mig. Jeg har selvfølgelig med stor Interesse gjennemlæst hvad Deres Excellence beretter og bemærker om de stedfundne Samtaler med Hans Majestæt angaaende Spørgsmaalet V. og hvad dermed staaer i Forbindelse. Jeg har deri fundet Bekræftelse paa hvad jeg har formodet og befrygtet, at H. M. med Bestemthed har opgjort sin Hue derhen, at Han vil skynde sig med at besætte paa Nyt samtlige tre Brigadechefsposter, for, saa at sige, med Flid at afskjære enhver Retraite for Statsraad V. Hans Majestæt har jo ogsaa saa godt som ligefrem erklæret, at dette er Hensigten, naar han har udtalt, at hans Mening og Villie er, at V., om han i Fremtiden kommer til at afgaae fra sin nuværende Post, ikke skal indtage nogen anden militair Stilling. Overhovedet staaer Sagen, efter min Opfatning, nu klarligen saaledes, at der ikke ret vel vil kunne være Udsigt for mig til at udrette Noget, være sig gennem mundtlig eller skriftlig Fremstilling, uden maaskee ved at holde Hans Majestæt for Øie det sidste Middel, hvortil en constitutionel Raadgiver er henviist. Hertil er jeg beredt fra samme Øieblik af, at jeg har overbeviist mig om, at Forholdene gjør det pligtmessigt. Paa Spørgsmaalet herom har derfor min Tanke, siden jeg igaar modtog Deres Excellences Brev, paa Nyt i fremtrædende Grad været henvendt. Hvad det i nær Sammenhæng hermed staaende Spørgsmaal om at reise til Stokholm angaaer, da bør jeg selvfølgelig oppebie Hans Majestæts bebudede Brev, førend jeg fatter

min endelige Bestemmelse. Gaaende ud fra, at Hans Majestæts Brev bliver i det Væsentlige af det Indhold, som Deres Excellences Meddelelse lader vente, og i Forudsætning af, at der ikke i samme maatte forefindes Noget, der vil afgive en særskilt Modgrund mod at reise, er jeg for Øieblikket stemt til at anse det for pligtmessigt fra min Side at begive mig til Stokholm, skjønt Gud skal vide, at det ikke er med Lyst, at jeg begiver mig paa Veien. Jeg er enig med Deres Excellence i, at Reisen, i bekræftende Fald, bør foretages saa betimelig, at jeg er fra Stokholm igjen, før Rigsdagen samles; men at reise mellem Juell og Nytaar skulde vel deels have den Betragtning mod sig, at det er usædvanligt her i Landet at reise bort midt i Julehelgen, naar ikke noget Særeeget er paa færde, en Forestilling, som man ialfald ikke bør hjælpe til at fremkalde, deels vilde det paa Grund af private Omstændigheder falde mig i særlig Grad ubeqvemt at tage afsted før Nytaar. Min Tanke er derfor, at jeg, i bekræftende Fald, burde ankomme til Stokholm et Par Dage over Nytaar.

Mere faaer jeg ikke Tid til at skrive iaften, da Posttiden er nær ved at være udløben.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Decbr. 1867.

Jeg har at aflægge min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens tvende ærede Breve af 17de og 21de dennes, det sidst ledsaget af en Afskrift af den underdanige Indberetning til H. M. af 20 ds. Jeg har endnu ikke seet den deri omhandlede Indstilling angaaende Tydske-Menighedens Andragende, men holder mig foreløbigen til Herr Statsraadens Forsikkring om at der efter hvad som forelaac ikke kunde opnaaes noget andet Resultat. Jeg var oppe hos Kongen i Formiddag, for at faac Statsraad paa Løverdags, hvilket indvilgedes, og dernæst, saaledes som jeg i mit sidste Brev havde bebudet, at min Hensigt var, for at erfare, om H. M. havde skrevet det Brev til Herr Statsraaden, hvilket Han under vor sidste Samtale sagde at Han vilde sende. Jeg fik da Vished om at dette var skeet, og jeg vil saaledes med det første erfare, hvilket Partie Herr Statsraaden i denne Anledning kommer til at tage. Kongen fortalte mig, at Han havde faaet Svar fra General Sørensen paa det Egenhændige Brev, hvori H. M. opfordrer ham til at søge sin

Afsked, og i dette Svar yttre Generalen, at han uagtet sine 67 Aar dog endnu føler den nødvendige *Vigueur* for at varetage den ham betroede *Commando*, at andre *Brigadechefer* og navnlig *Michelet* havde faaet blive staaende til en mere fremrykket Alder, og at han vovede at nære det Haab, at H. M. naadigen skulde ville forunde ham (S.) det samme. Kongen var misfornøiet med dette Svar, og yttrede, at det var Hans Agt i et fornyet Brev at gjentage sin Opfordring. Kongen tilføiede, at Han ikke kunde ansee det forsvarligt at møde muelige *Eventualiteter* med disse gamle *Brigade Chefer*. Han havde vel endnu ikke faaet noget Svar fra Keiser Napoleon, Som Han antog ventede med at svare, indtil Stillingen noget mere havde klargjort sig; men Kongen havde faaet for ganske nylig en *Depêche* fra Paris, hvori fremholdes at Stemningen var saadan, at Krigs Alternativet turde blive nødvendigt, om ikke Keiseren vilde beslutte sig til at udstrække de indre Friheder *mere*, end Han var tilsinds at gjøre. Det saae saaledes fremdeles alvorligt ud! Jeg bemærkede, at det var min Troe, at General Sørensen ansaa sig at være i Besiddelse af fuld *Vigueur*, og henstillede, om det ikke kunde henstaae med en endelig Bestemmelse, indtil H. M. under Løbet af Marts kunde mueligens komme til Norge; men dette indgik ikke i H.M.s Hu, og Han yttrede derhos, at Han nu ansaae det høist tvivlsomt, at Han, i Betragtning af Militair Sagens Behandling paa Rigsdagen her, kunde komme bort fra Stockholm under Løbet af Vaaren. For min egen Deel har jeg ogsaa forudseet dette.

Som det vil synes har H. M. opgjort sin Hu med Hensyn til de meget omventilerede *militaire Anliggender*, og det er min Tanke, at H. M. haaber, naar Han erholder nye og kraftige *Brigadechefer*, at disse skulle af al Magt støtte *Wergeland*, og derhos formaae at indgive deres *Brigade* samme Følelse. Jeg tillod mig at yttre, at Erfaringen havde viist, at ikke engang H.M.s Egen stærke Støtte havde formaact at holde *W.* oppe mod den *compacte Modstand* fra *Armcens Side*; men H. M. syntes gennemtrængt af den *Overbeviisning*, at dette herefter skulde blive anderledes. Jeg veed ikke, hvorvidt Herr *Statsraaden* vil formaae, naar De som jeg haaber med det første kommer herind, at rokke denne H.M.s Anskuelse; men jeg indseer dog vel hvilken Vægt det kan have, siden H. M. nu paa to Aar ikke har været i Norge, at faae den der raadende *Stemning* friskt udtalt af Herr *Statsraaden*, og jeg tillader mig derfor varmt at tilraade en *Reise*, som, foretagen strax paa det nye Aar, passende kan gives Udseende af et personligt og smukt Ønske om at

gjøre H. M. Deres Opvarntning efter Hans overstandne Sygdom.

Adam Løvenskjold reiste idag tilbage til Norge og ledsager selv Broderens Liig. Dette jordfæstedes i Søndags i Klara Kirke med en smuk Høitidelighed, som begge Prindserne overvare, foruden Mange af det Svenske Hof og af den Afdødes herværende Venner samt alle Landsmænd.

Kulden, som har været bister og vedholdende, har nu slaet sig, og vi havde paa Morgen en idag kun 3°C.

Det er paa selve Juleqvelden jeg skriver disse Linier, og jeg griber deraf Anledningen for i Tankerne at ønske Herr Statsraaden og Deres Familie en glædelig Juul.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Decbr. 1867.

Hoslagt følger Afskrift af Hans Majestæts naadigste Brev til mig af den 22de, som jeg modtog iforgaars Aftes, og af min Svarskrivelse, der afgaaer samtidigt med nærværende Linier. Deres Excellence vil heraf see, at jeg, om Gud vil, kommer til Stokholm den 5te Januar. Hav den Godhed at lade bestille passende Locale for mig samt Rum for min Tjener i Hotel Rydberg. Undskyld, at jeg besværer hermed, da jeg alligevel skriver til Deres Excellence; ellers maatte jeg særskilt have skrevet til en af mine andre Colleger om den Sag. Maatte der nu blot komme noget Godt ud af min Dragen til Stokholm! Men dette faaer staae i Guds Haand; man kan ikke gjøre mere end at opfylde sin Pligt, hvor tung den end falder.

Jeg vedlægger endvidere Afskrift af et underdanigst Brev, jeg igaar skrev til Hans Majestæt til Svar paa Høistsammes Brev angaaende Carl-Johans-Monumentet. Deres Excellence vil see, at Molin nu er bleven anmodet om at sende Modellen til Statuen i Kronings-Costume. Det er bleven overladt til ham selv, om han vil lade den bronccre, førend den hidsendes; derimod har man nok antaget det uforment at afstøbe den i Bronce. Angaaende de Competence-Stridigheder, hvorom der nævnes i Brevet til H. M., skal jeg fortælle Deres Excellence ret løierlige Ting, naar vi sees.

Jeg faaer idag ikke Tid til mere. [O.s.v.]

Esk. Jeg havde, da jeg for et Par Aar siden var i Stokholm, nogle

Værelser i Hotel Rydberg lige ved Indgangen, som vare forbandet hyggelige. Skulde de tilfældigviis ogsaa denne Gang kunne erholdes, var det brav, det vil sige, at jeg vilde ansee det for en lykkelig Hændelse.

Esk. No. 2. Deres Excellence vil bemærke den synderlige Feiltagelse i Hans Majestæts Brev af den 22de, at Han anfører Michelets Ansøgning som først «dateret den 9de (sic) April». Jeg er, som Deres Excellence vil have bemærket af den i sin Tid sendte Afskrift af min Indberetning af 12te Decbr., uskyldig i denne Feiltagelse.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram datert 28. des. 1867 kl. 14.30.]

Alle med Designationer 13., 17., 20., 24. dennes indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Decbr. 1867.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 24de Decbr. Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst hvad Deres Excellence beretter om den samme Dag stedfundne Samtale med Hans Majestæt. Det bestyrker mig i den Troe, som jeg siden min meget omskrevne Samtale med Statsraad Vergeland har havt, at Kongen ikke opgiver Statsraad Vergeland, medmindre han, saa at sige, forceres dertil eller, for at udtrykke mig mere correct, medmindre han *skulde kunne* forceres dertil; thi jeg er langt fra at holde mig overbeviist om, at nogensomhelst Art af Pression vil forslaae til at opnaae Øiemedet. Imidlertid vil dog Deres Excellence af den Afskrift, jeg iforgaars sendte af Hans Majestæts sidste Brev til mig, have bemærket, at H. M. i Slutningen af Brevet, ved at resummere hvad der skal ansees paa Forhaand afgjort, kun anfører, at de tre Brigadechefer skulle bort, og at han i Sammenhæng dermed endog paa en Maade udtrykkelig stiller det som et aabent Spørgsmaal, hvorledes der skal blive at forholde med Vs. Portefeuille (see de Ord: «aafsedt hvad Vergeland gör eller kan bli ombedd göra»). Vistnok kan herpaa ikke lægges nogen afgjørende Vægt; thi naar Kongen først vilde tillade mig at komme ind til Stokholm for

mundtlig at forhandle om Sagen, kunde H. M. ikke optage blandt det, som skulde ansees paa Forhaand afgjort, selve Hovedpunctet, hvorom Spørgsmaalet dreier sig; men som formelt Udgangspunct maa dog hiin Udtryksmaade i Kongens Brev ansees ret tilfredsstillende. Hvad der i Brevet bekymrer mig meest, er Kongens Erklæring, at han ikke tillader, at V. bliver nogen af de afgaaende Brigadechefers Eftermand, idet H. M., i Tilfælde af Vs. Aftræden, vil sørge for ham paa anden Maade. Det forekommer mig nemlig klart, at denne Erklæring kun sigter til at gjøre Vanskeligheder i Henseende til selve Hovedspørgsmaalet og at forhale dets Afgjørelse, ved nemlig at afhugge Forbindelsen mellem samme og Gjenbesættelsen af Brigadechefsposterne. Men Mere herom, naar vi sees. Jeg reiser herfra, om ikke nogen uforudseet Hindring skulde indtræffe, den 3die og tænker, som allerede i mit forrige Brev meddeelt, at være i Stokholm den 5te om Aftenen. Jeg har tænkt at opholde mig i Stokholm fra 3 til 5 Dage efter Omstændighederne. Jeg agter her at forklare som Grund til min Reise, at jeg vil gjøre H. M. min Opvartning efter hans overstandne Sygdom, og at jeg saa meget mere finder mig opfordret dertil, som jeg ikke har seet H. M. paa to Aar.

Jeg har i Formiddag fulgt Øverstekammerherre Løvenskjold til Graven. Residerende Capellan Tandberg holdt først en Tale, hvori han ikke mælede et Ord om den Afdødes Person; men saa kom Sognepræst Fangen og — — var væmmelig.

Da det er usikkert, om jeg vil komme at skrive Deres Excellence noget senere Brev til, der vil række frem paa det gamle Aar, benytter jeg dette til at takke for alt mig i det nu snart udrundne Aar beviist Venskab og at anholde om, at det i det nye Aar, som snart indtræder, maa blive mig bevaret uformindsket. [O.s.v.]

Esk. Tilgiv, at jeg vover at spørge om hvorvidt det maaske skulde være forsigtigst at lade udtrykkelig tilsige i Hotel Rydberg, at man maatte hente mig med en af Hotellets Vogne paa Jernbanestationen den 5te Januar ved Aftentrainet's Ankomst.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. December 1867.

Jeg takker paa det Bedste for Herr Statsraadens ærede Brev af 26de dennes samt for de medfulgte Afskrifter. Det har interesseret mig at læse

Kongens brev til Herr Statsraaden angaaende Spørgsmaalet W. Indholdet er just, hvad H. M. bebudede, og Formen bærer Præget af H. M. sædvanlige Kjærnesprog, som har noget tiltrækkende ved sig. At Herr Statsraaden kommer herind, glæder mig, ligesom jeg efter det passerede ventede dette. Hvad som skal udrettes, faaer, som Herr Statsraaden siger, staae i Guds Haand! Det er Frugten af Livs Erfaring, at vi lære at lægge det Vigtigste i Guds Haand, og naar saa skeer, saa giver Han ogsaa den Fred, som følger med Opfyldelsen af Ens Pligt. Vi faae nu Anledning til yderligere at tales ved om Sagen, endogsaa inden De taler med H. M., og jeg forbeholder altsaa mine Bemærkninger til da. Jeg gik strax hen til Rydbergs Hôtél. Der er *tvende* smaae Leiligheder i nederste Etage just ved Indgangen, een tilhøire og een til venstre. Begge vare *heldigviis* ledige. Men den til venstre var under Reparation, uagtet den om et Par Dage ventes færdig. Efter hvad Værten sagde mig, er den ikke saa rolig om den anden, til høire, bestaaende af en Salon, et lidet Mellemværelse, og derindenfor Sengkammer. Jeg tog altsaa Vaaningen til høire fra den 5te om Eftermiddagen samt et Tjener Værelse en Trappe op. Prisen er 11 Rdl. pr dag for de 3 Værelser og 1½ Rdl. for Tjener Værelset, hvilket jo er rimeligt nok. Alt er saaledes i Orden, og jeg haaber at kunne møde Herr Statsraaden paa Jernbanen. Maa nu Reisen blive nogenlunde skikkelig! Jeg venter Telegram, naar Afrreisen finder Sted, og ligesaa Dagen for Ankomsten.

Velkommen altsaa til Stockholm, bedste Herr Statsraad! Jeg haaber, at De ikke skal komme til at finde Dem altfor ilde herinde.

Tak for det gamle Aar! Mine Ønsker for det nye haaber jeg mundtlig at kunne bringe Dem.

STANG TIL SIBBERN.

[Telegram, Chra. 2. jan. 1868 kl. 10.45.]

Takker for Brevet af den 29de. Afraiser imorgen tidlig. Skal telegrafere fra Christinchamn.

STANG TIL SIBBERN.

[Telegram, Christinehamn 5. jan. 1868 kl. 9.00.]

Haaber at være i aften i Stockholm.

SIBBERN TIL STANG.

Stockholm 14 Januar 1868.

Nu haaber jeg at Herr Statsraaden er lykkelig ankommet til Christiania og at De i det hele har et godt Indtryk af den Reise, der nu hører til de fuldendte Begivenheder. Tak for Samværet herinde og Lykke til med det opnaaede resultat af Reisen. Samme Dag Herr Statsraaden reiste, blev mit Øie saa daarligt, at Malmsten toucherede det med Lapis, og en Gang senere har han toucheret det med Blaasteen, saa at jeg neppe kan holde det aabent. Tilgiv derfor at jeg ikke har skrevet før og at jeg ogsaa denne Gang indskrænker mig til nogle faae Linier. Manderström meddelte mig idag, at han havde faaet et Telegram fra Stedingk om et heldigt Resultat af vore Fiske Affairer, og at han herom directe havde telegraferet til Bretteville. Det vil vække Glæde i Bergen og Trondhjem at Sagen er ordnet, og Bn. Stedingk har, efter Alt, ogsaa gjort sin bedste Flid.

Stockholm fyldes nu af Rigsdagsmænd. Fredag skal Aabningen foregaae.

Nei! nu formaer mit Øie ikke mere. Endnu engang hjærtelig Tak for sidst.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Januar 1868.

Lykkelig og vel hjemkommen fra min Stockholmske Udflugt opfylder jeg en kjær Pligt ved at frembære min Taksigelse for alt mig under mit Ophold i Stokholm beviist Venskab. For al den Venlighed og Gjestfrihed, som blev mig til Deel, vover jeg ogsaa at bede min Taksigelse frembaaren for Hendes Naade Fru Sibbern. Det forekommer mig, naar jeg seer tilbage paa de fem Dage, jeg tilbragte i Stokholm, som jeg

halvveis boede i Deres Excellences Huus, og det er ikke uden en vis Undscelse jeg betragter det Besvær, jeg nødvendigviis maa have forvoldt, især naar jeg tillige seer hen til Deres Excellences utrættelige Velvillie med at retlede mig provincielle Mand og ledsage mig omkring paa Visiter ect. ect. Som sagt, jeg kan ikke være taknemmelig nok og beder Deres Excellence være forvisset om, at dette er den forherskende Følelse, hvormed jeg seer tilbage paa hvad jeg i hine fem Dage, i hvilke jeg befandt mig i Deres Excellences Nærhed, oplevede.

Min Reise hjemover løb af uden nogetsomhelst Uheld, der er værd at tale om. Kun kjedede [jeg] mig noget af og til paa Grund af, at der, efter den af mig lagte Reiseplan, var tilmaalt en noget vel rummelig Tid ialtfald for de to mellemste Reisedage. Ved min Hjemkomst fandt jeg Alle hos mig friske. Der er saaledes Intet, der kan forstyrre den Tilfredsstillelse, hvormed jeg har Grund til at see tilbage paa min Stokholmer-Udflugt, og jeg er Deres Excellence taknemmelig for at have kraftig medvirket til, at den kom istand.

Fra Hans Majestæt Kongen har jeg endnu Intet hørt.

Af mine Colleger har jeg idag kun seet Bretteville, Manthey og Helliesen. De sidste to, hvem jeg med Detailler satte ind i det med Kongen i Stokholm Forhandlede, vare saare glade over Udfaldet. Til Bretteville sagde jeg kun, at jeg var vel tilfreds med Udfaldet af min Reise og at han senere vilde erfare Detaillerne. Ogsaa han blev meget glad herover. Han berettede mig derhos den glædelige Begivenhed, at den Spanske Affaire er «heureusement terminée» og de dermed forbundne Omstændigheder.

For Resten har jeg, som Deres Excellence nok kan begribe, idag været pa mange Maader stærkt optagen; og dette er Grunden, hvorfor jeg saa silde er kommen ifærd med at skrive, at jeg er nødsaget til at fatte mig i Korthed, ligesom disse Linier desværre bære Præget af et Hastværk, som jeg beder venligen tilgivet.

Tør jeg bede Statsraaderne Møinichen og Haffner med respective Fruer og Frøken Haffner hilsede og takkede for al mig beviist Venlighed under mit Ophold i Stokholm, og maaskee Deres Excellence vilde være af den Godhed specielt at tilføie for Fru Haffners Vedkommende, at Foerværket her hjemme er bleven modtaget med stor Taknemmelighed. Tilgiv, at jeg bryder Deres Excellence med disse Allotria.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Januar 1868.

Jeg vil ikke lade Posten idag afgaae uden at meddele Deres Excellence, at jeg har modtaget et Telegram fra hans Majestæt saa lydende: «Saken er utført ock afsend», hvilket vel ikke kan forstaaes anderledes end at Hans Majestæt har nedskrevet og afsendt det mellem os omtalte Brev til Statsraad Vergeland. Jeg vil ikke undlate at berette Deres Excellence dette, skjønt jeg vistnok forudsætter, at Hans Majestæt vil benytte den første Anledning, der frembyder sig, til selv at underrette Deres Excellence; men da jeg ikke veed, hvor snart denne Anledning vil indtræffe, har jeg dog tænkt mig, at en Meddelelse herfra under visse Omstændigheder kunde være ikke ukjærkommen. Jeg formoder, at Hans Majestæts Brev til Statsraad Vergeland vil indtræffe her imorgen eller i Overmorgen, og saasart der maatte blive Anledning til nogen Explication mellem Vergeland og mig og en saadan maatte have fundet Sted, skal deres Excellence uden Ophold høre nærmere fra mig.

Jeg har idag vistnok skrevet et Brev til Hans Majestæt, men uden al Betydning, hvorfor jeg ikke sender nogen Copie deraf.

Jeg faaer ikke Tid til mere.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 17. Januar 1868.

Mit Øie plager mig endnu uagtet det maaskee er noget paa Bedringsvcién. Tilgiv mig derfor om ogsaa mit Brev idag kun bliver nogle faae Linier.

Aabnings Høitideligheden foregik idag, og H. M. læste med kraftig Stemme sin Tale, navnligén var denne stærk betonet da han udtalte Sin «orubbliga» Hensigt at bibeholde «*indelta* arméen». Talen kommer i Post Tidningen iaften, hvorfor Herr Statsraaden vil kunne læse den samtidigen med Ankomsten af disse Linier.

De tvende Grundlovsforslag: om Oprettelse af et nyt Departement for Næringerne og de offentlige Arbeider, samt om Udvidelse af den departementale Afgjørelses-Myndighed i mindre vigtige Sager ville blive fremlagte for Rigsdagen. Men det *trede* Forslag: Om Oprettelse af det nye «Første Statsminister Embede» vil ikke fremkomme. De Geer

gav mig herom følgende underhaands Oplysning, som Herr Statsraaden dog turde beholde for Dem selv.

Igaar fik han en Billett fra Kongen, og da han kom derop, sagde H. M., at han havde tænkt endnu nærmere paa Sagen, og at han havde faaet sine Betæneligheder ved Forslaget, hvorfor han ønskede, det maatte forfalde. De Geer bemærkede strax hertil, at da dette Forslag ligesom nærmest berørte Hans Majestæts personlige Forhold til Statsraadet; vilde han ikke modsætte sig H. M.s Ønske, men villigen gaae ind paa at Forslaget forfaldt. Han vilde imidlertid fæste H. M.s Opmærksomhed paa, at det vist ikke vilde undgaaes, at Rigsdagen, i Mangel af det ny-oprettede Embede, vilde betragte Justitiæ Statsministeren som den ansvarlige Leder i Statsraadet, hvilket altid vilde afstedkomme sine Vanskeligheder ved blivende Besættelse af Justitiæ Statsminister Posten, som ellers kun vilde kræve juridisk Dygtighed. H. M. erkjendte dette, men fastholdt sine Betæneligheder, og Resultatet blev at *Forslaget forfaldt*. De Geer troede, at Prinds Oscar, som han havde hørt havde stærke Tvivl om Forslagets Hensigtsmæssighed, havde raadgjort med Kongen. Det er mueligt; men det kan ogsaa have været Kongens egen nærmere Besindelse.

Her regner det nu siden igaar, og Gaderne ere i en næsten ufremkommelig Tilstand. [O.s.v.].

Jeg har skrevet til Wm. Morgenstjerne at H. M. har været saa naadig at tilkjendegive at Han selv vil udsætte en af Præmierne ved den blivende Regatta i Stavanger. Prindserne have ogsaa yttret deres Interesse for Sagen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Januar 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 14de. Det gjør mig ondt at erfare, at Deres Excellences Øie fremdeles er lidende og jeg er ikke uden Ængstelse for, at Deeltagelsen i mine Visit-Touree i Stokholm, baade tilvogns og tilfods, kan have sin Andeel heri. Jeg har, som Deres Excellence forudsætter, det bedste Indtryk af mit Ophold i Stokholm. Navnlig er jeg taknemmelig for al mig fra Deres Excellences Side beviist Venlighed; jeg gjentager dette, fordi jeg har Trang til at sige det mere end een Gang.

Da jeg Dagen efter min Hjemkomst tilskrev Deres Excellence, havde jeg endnu ikke faaet Tid til at eftersee de i Mellemtiden fra min Afreise til og Hjemkomst fra Stokholm her i Byen udkomne Nummere af vore Hovedblade, hvilke jeg nemlig ikke havde haft Anledning til at læse under Opholdet i Sverrig. Jeg seer nu, at der ikke har manglet paa Commentarer over Reisens Øiemed. Men især maatte en Redactionsartikel i Morgenbladet vække min Opmærksomhed, idet den beretter, hvad der i Anledning af min Reise var tilført Statsraadsprotocollen. Statssecretair Aall forklarer i den Anledning, at denne Artikel ogsaa havde vakt hans Opmærksomhed, at han havde anstillet Undersøgelse i Statssecretariatet, hvorfra han ikke kunde opdage at Underretningen var kommen, at han derpaa havde henvendt sig til Herr Friele, som forsikkrede, at han ikke havde sin Kundskab fra noget Menneske i Statssecretariatet men derimod fra – en Fuldmægtig i Marinedepartementet. Sprækkerne ere – som Deres Excellence vil bemærke – mangfoldige.

Jeg antager, at Statsraad Vergeland nu maa have faaet Hans Majestæts Brev. Posten pleier at udleveres her om Morgenen. Klokken er nu halv tolv og jeg har endnu ikke faaet noget Besøg af ham. Jeg er tilbøielig til at slutte heraf, at han idetmindste ikke i første Rum vil søge nogen Samtale med mig i Anledning af Kongens Brev. Denne Tanke er mig ikke kjær; thi jeg holder – som jeg oftere har sagt Deres Excellence – meget af denne Mand, og jeg troer mig istand til ved denne Anledning at kunne give ham gavnlige Raad angaaende hans Optræden. Maatte han blot opføre sig forstandigt, saa har han – i mine Tanker – et fortræffeligt Spil paa Haanden. Men det gaaer desværre ofte saa, at Menneskene forspilde det Heldige i en Position, som Skjæbnen tilfører dem, just af den Grund, at de ikke faae Syn paa hvor heldig den er.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Januar 1868.

Jeg har haft den Ære at modtage Herr Statsraadens tvende Breve af 15de og 16de dennes og aflægger herfor min bedste Tak. Det var mig en Glæde at erfare af det første, at Reisen havde gaaet heldigt. At der blev Anledning til at finde Tiden noget lang i Christinehamn og Carlstad kan jeg forstaae; men det var dog klogt af Herr Statsraaden at indrette

Reisen imag, thi nu har De forhaabentlig haft godt af den. Jeg har overbragt Hilsenerne til Møinichens og Haffners, som bede dem paa det bedste gjengjældte. Jer er meget erkjendtlig for den Underretning der indeholdes i Brevet af den 16de angaaende det af Herr Statsraaden fra Hans Majestæt modtagne Telegram, hvilket vidner om at den Sag, der udgjorde Formaalet for Herr Statsraadens Reise, er sat i Gang overensstemmende med Hans Majt.s Tilsagn. Det har været mig af Interesse paa denne Maade at erholde Bekræftelse herpaa, da H. M. ikke med et Ord har omtalt denne Sag for mig hverken under Herr Statsraadens Ophold herinde eller efter Deres Afreise, uagtet jeg senest i Formiddag havde Anledning til at see H. M., som paa min underdanige Forespørgsel havde den Naade at love os at ville med sin Nærværelse hædre et Bal, hvormed vi den 11te i næste Maaned tænke paa at indvie vor nye Vaaning. Jeg formoder, at H. M. finder, at der intet videre er at tale om det W.ske Spørgsmaal, efter at Han har opgjort sin Hu i en ønsket Retning. Jeg imødeseer med spændt Interesse Underretningen om den Explication, som Herr Statsraaden ifølge Deres sidste Brev formeentlig allerede nu vil have haft med Statsraad Wergeland.

Oberst Næser har jeg truffet. Han sagde mig, at Kongen havde fremkastet, at han skulde blive over den 28de Januar; men det lod dog paa ham, som om det ikke vilde blive mueligt for ham at udsætte sin Tilbagereise saalænge.

Valgene til Utskott foregaae idag i de tvende Kamre. I *det første* antages det Partie, der betegnes som det regjeringsvenlige, at faae Overtaget ved Valgene, i det andet vil det saakaldte «lantmannsparti» blive det seirende. Saaledes ere af andet Kammer Johan Liljencrantz og Professor Siljeström indvalgte i Constitutions Utskottet, hvilke begge hidtil have været betragtede som stærke Regjerings Modstandere.

Inden jeg slutter, maa jeg bringe Herr Statsraaden min hjerteligste Tak for den venlige Erindring Herr Statsraaden skjænker min Kone og mig fra Deres Ophold herinde, og jeg kan blot sige, at Intet kunde være hende eller mig kjærere end om vi paa Nogen Maade have kunnet bidrage til at gjøre Herr Statsraadens Ophold i Stockholm behageligt. Hun føier sine bedste Hilsener til mine. Foruden Ondet i mit ene Øie har jeg i disse Dage haft ondt i Halsen. Veiret er ogsaa høist ubehageligt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Januar 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 17de. Det glæder mig, at det paatænkte Forslag om Oprettelse af en tredie Statsministerpost i det Svenske Statsraad er bleven opgivet. Det savnede, i mine Tanker, en klar Begrundelse og vilde, efter al Rimelighed, ikke have ledet til en stabil Ordning af Spørgsmaalet om Conseils-Præsidenturen.

Jeg har desværre idag den sørgelige Nyhed at meddele, at Statsraad Vergelands Datter ligger for Døden. Jeg har i dette Øieblik modtaget en Bilet fra ham, hvori han melder mig dette som Grund for, at han ikke kan komme i Statsraadet idag eller paa det Bal, som skal være hos mig iaften. Den haardt prøvede Mand har tidligere mistet en elskværdig ugift Datter; nu handles der om en Datter, der var gift (med Herr Gjerdrum), lykkelig og i de heldigste Kaar. Det skal være Uforsigtighed efter Barselseng, der har fremkaldt hendes Sygdom.

Dunker har da begyndt sit herostratiske Værk, som Deres Excellence vil see af det hoslagte Nummer af «Norsk Folkeblad», hvilket jeg sender, fordi jeg ikke veed om Deres Excellence har Adgang til at læse det i Stokholm. Den første Artikel af hans opus, der formodentlig skal blive langt og udspindes gennem en Mængde af Nummere og i en stor Tidslængde, forekommer mig at indeholde lutter Vrøvl, fremsat i en glat Stiil. Desværre har jeg i Forbindelse med Beretningen om, at Herr Dunker nu er kommen i Fart, en ikke glædelig Begivenhed at meddele, nemlig at Professor Aschehoug ligger syg. Jeg besøgte ham idag Morges. Han havde sendt Bud efter Lægen, som imidlertid ikke endnu var kommen, og han vidste derfor ikke selv, hvilken Sygdom han led af, men han frygtede for, at det var en nerveus Feber. Hans Hustrue sagde mig, at han i den sidste Tid havde arbeidet saa usædvanligt stærkt, fornemmelig for at blive hastigere færdig med den anden Deel af det Værk, hvoraf det første udkom for noget over et Aar siden. Jeg formoder, at han, forudseende, hvad jeg anseer sandsynligt, at den ledige Storthings-Repræs[en]tant Plads fra Christiania vil tilfalde ham ved Valget i anstundende Maii Maaned, ønsker, at have sit Værk færdigt førend han afbrydes ved Storthings-Virksomheden. Gud forbyde, at hans Sygdom skulde faae mislige Følger.

Jeg maa slutte her, da Eet og Andet er at besørge af mig selv til Ballet, som skal begynde om et Par Timer.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de Januar 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 20de og beder om Tilgivelse for, at jeg bliver nødsaget til idag at indskrænke mig til en altfor kortfattet Besvarelse. Det har nemlig været mig umuligt at komme til at skrive førend i dette Øieblik, det vil sige Klokken henimod 5, og Kl. 6 venter jeg Medlemmerne af Directionen i Selskabet for Norges Vel til et forud berammet Møde.

Førend jeg gaaer videre, maa det være mig tilladt at bede om Overbærelse for en Forsømmelse, der udentvivl har indsneget sig i mit sidste Brev, nemlig at jeg har forglemt at anmærke, at dets Nedskrivning blev begyndt om Formiddagen, førend jeg gik i Statsraadet, og fortsat om Eftermiddagen. Jeg frygter for, at Eet og Andet i Brevet kan være forekommet uforstaaeligt som Følge af, at jeg først nu leverer denne Nøgle.

Hoslagt følger Afskrift af mit Brev af idag til Hans Majestæt, hvoraf Deres Excellence vil see, at Statsraad Vergeland endnu ikke har henvendt sig til mig, og at jeg er meest tilbøielig til at forklare dette uden Hjælp af den Sorg, der for Tiden har rammet den arme Mand, og i hvilken Alle her hjerteligen deeltage.

Ligesaa sender jeg det i mit sidste Brev omhandlede Nummer af «Folkebladet», som jeg til min Undseelse først idag har bemærket at være bleven forglemt at indesluttet i mit Brev af iforgaars.

Professor Aschehoug har idag været hos mig – et, Guds skee Lov! fuldgjyldigt Beviis for, at han hverken lider af Nervefeber eller nogen anden alvorlig Sygdom. Sagen er nok den, at han som alle overarbejdede Folk er nerveus og paa Grund deraf tilbøielig til at ansee forbigaaende Ildebefindender for virkelige Sygdomme.

Hans Læge havde nok fortalt ham, at han ikke leed af nogen Sygdom, og saa stod Aschehoug op og gik ud at røre paa sig som ellers.

Jeg kan paa en Maade forklare mig, at Hans Majestæt ikke ønsker at berøre Spørgsmaalet V., naar ikke særegen Opfordring dertil frembyder sig. Sagen bliver for Øvrigt noget underlig, naar – som det seer ud til – jeg Intet faaer at vide af W., og Deres Excellence Intet faaer at vide af H. M. om dette Anliggendes videre gang. Men «det vil give sig i Enden», sagde Rebslageren, og hermed faaer vi trøste os. I «Morgenbladet» for idag vil Deres Excellence for Øvrigt finde en ny Udlægning af Hensigten med min Reise til Stokholm.

Med inderligt Ønske om en snarlig Restitution for Deres Excellence, baade hvad Øiet og Halsen angaaer [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Januar 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af den 21de dennes. Jeg har siden i Mandags, efter Malmstens Forskrift, maattet holde mig inde for en Forkjølelse i Halsen, der dog nu er saavidt bedre, at han har tilladt mig imorgen at kjøre op til Slottet for Statsraadet. Efter det Opløsnings Veir som hjemsøgte os med Taage og flere Graders Varme have vi nu faaet klart strengt Vinterveir med 20 Graders Kulde.

Det var med inderlig Medfølelse jeg læste Efterretningen i Herr Statsraadens Brev, om at den unge Fru Gjerdrum ligger for Døden. Jeg haaber dog inderlig, at det endnu maa have viist sig, at der er Haab om Redning, og at Statsraad Wergeland maa blive sparet for den store Sorg for anden Gang at miste en Datter. Gud give, at den begyndende Sygdom hvoraf Professor Aschehoug efter Herr Statsraadens Brev er angreben, maa vise sig ikke at være alvorlig; men at han snart maa blive rask igjen. Om Herr Statsraaden seer ham saa bring ham mine hjertelige Ønsker om en snarlig Helbredelse.

Jeg er spendt paa at see den Artikel i «Folkebladet», hvormed Advocat Dunker indleder sit Angreb paa Unions-Committeens Arbeide. Herr Statsraaden har haft den Godhed at sige i Deres Brev, at De vilde sende mig Bladet; men da det ikke medfulgte, haaber jeg, at det bliver mig eftersendt, og at jeg faaer det med Posten imorgen. Herr Dunker kunde naturligviis ikke længer styre sin Lyst, og efter alt, er det ogsaa ligesaa godt, at Angrebet kommer først som sidst. Jo! Regjeringen har sandelig faaet en Advocat hvoraf den har Glæde og Velsignelse!

Oplys mig forøvrigt om, hvorvidt Folkebladet er meget spredt og hvorvidt det menes at øve nogen sær Indflydelse paa sit Publicum.

Herr Statsraaden vil bemærke af Gaardsdagens Aviser, at Grev Erik Sparre i Anledning af Remissen af Propositionen angaaende Bevilling til den Nordvestre Bane, optraadte med Paastand om at Jernbaneforbindingen mellem Dalsland og Fredrikshald var af større Vigtighed. Jeg troer dog ikke, at Grev Erik tager mange med sig.

De Geer fortalte mig igaar, *mellem os*, at Kongen havde udtalt det Ønske, at Statsraaderne *inden Statsraadet* foredrog for Ham særskilt de Sager der maatte være af nogen større Vigtighed. Dette vidner jo om H. M.s voxende Interesse for Styrelsen.

Da jeg holder mig inden mine 4 Vægge, har jeg intet af Interesse at meddele [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram dateret 25. jan. 1868 kl. 14.00]

Alle med Designationer 10., 14., 15., 17., 21. Januar indkomne Sager bifaldende afgjorte undtagen Indstilling om Bestykning af 2 Monitorer udsat. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 26. Jan. 1868.

Strax efter Tilbagekomsten fra Statsraadet igaar blev jeg atter toucheret i Øiet og Følgen er at jeg endnu kun yderst sparsomt kan bruge det. Nogle Linier maa jeg dog skrive, for at takke for det idag modtagne Brev af 23de tilligemed Gjenparten af den sidste und. Indberetning til Kongen. Ligeledes takker jeg for det eftersendte Nummer af Folkebladet, indeholdende No. 1 af Advocat Dunkers Artikel-Række mod Unions Forslaget. Herr Statsraaden betegner i Indberetningen det deri anførte som en rabulistisk Critik, og heri er jeg ganske enig. Man væmmes i Sandhed ved det fiendtlige og *perfidie* Sindelag, som deri røber sig, og man faaer Indtrykket af den Klamhed, som man fornemmer ved at berøre en Slanges Skind. Selv om jeg havde Evne dertil, skulde det være en ubehagelig Forretning at optræde i en offentlig Discussion med en sliq Modstander; men jeg haaber at Professor Aschehoug – hvis hastige Helbredelse i høi Grad glæder mig – ikke vil have samme Følelse, man at han tvertimod vil bekjæmpe ham «con gusto». Dunkers Tactik er tydelig nok: oprive det gamle Saar og saa dryppe Giften deri.

Det har gjort mig hjærtelig bedrøvet at høre, at Sorgens Slag har rammet Statsraad Wergeland. Jeg tænkte: saalænge der er Liv, er der Haab; – men desværre da jeg tænkte saa, var Haabet allerede borte. Jeg antager som afgjort, at Statsraad Wergeland allerede har svaret H. M. paa Høistsammes Brev, og at han har meddeelt Herr Statsraaden hvorpaa Svaret gaaer ud, hvilket skal interessere mig at erfare. Jeg seer af Morgenbladet, at Statsraad Møinichen nu tages under Behandling

som *afgaaende*. Jeg undres just, hvad vor ærede Collega vil sige om at han betegnes som en *meget gammel* Mand – han som i Sandhed i høi Grad har bevaret sin Ungdommelighed. Capitaine Dahll var idag oppe hos mig; han fortalte mig, at Herr Friele havde yttret, at det nu var en *afgjort Sag*, at Statsraad Wergeland skulde afgaae. Den gode Herre giver sig Mine af at være alvidende!

Det var paa Haffners Begjæring, at Sagen om Bestykningen af Monitorerne bliver udsat. Han vil herom correspondere med Statsraad Manthey.

De Geer var oppe hos mig i Formiddag. Han talte med mig om Ordens Udvekslingen for Unions Committeens Medlemmer; men vi opdagede diverse Tvivlsmaal ved Udførelsen, og vi enedes om at det maaskee var bedst at udsætte Sagen. Han havde talt til Kongen, men vil nu foreslaae at det udsættes for Ex til 3die Mai. Jeg skal nærmere skrive herom. Jeg har for første Gang idag været lidt ude i Luften.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Januar 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 24de. Jeg befinder mig netop i samme Stilling hvori Deres Excellence befandt Dem, da det nysnævnte Brev blev skrevet, idet jeg nemlig fra og med den 26de, efter min Læges Paalæg, har maattet holde mig inde formedelst en stærk Forkjølelse, ledsaget af Ondt i Svælget og rheumatiske Smerter i Kroppen. Hvor længe min Beleiringstilstand vil vedvare, veed jeg ikke; men saa meget anseer jeg for vist, at jeg ikke vil kunne gaae ud imorgen.

Deres Excellence vil nu af mit sidste Brev til H. M., hvoraf jeg sendte en Afskrift, have erfaret, at Fru Gjerdrums Sygdom endte med Døden. I det Statsraad, som afholdtes her tre Dage efter hendes Død og altsaa førend hun endnu var begravet, nemlig afvigte Fredag, indfandt Vergeland sig og deeltog i Forhandlingerne fra først til sidst. Han var blid og elskværdig som sædvanligt, og jeg troede for mit eget Vedkommende at læse i hans Fremtræden, navnlig mod mig, at han ønskede at lægge for Dagen, at der ikke fandtes Spor af Uvillie i hans Sjæl. Til nogen Explication mellem os har det for Resten ikke ret vel kunnet komme i denne Sorgens Tid; maaskee vil det skee senere. Fru Gjerdrum er bleven

begravet idag, og jeg har dybt maattet beklage, at min Sygdom gjorde mig det umueligt at være tilstede ved hendes Jordfæstelse.

Deres Excellence vil nu have modtaget det Nummer af Folkebladet, hvori Advocat Dunkers Skrivelser mod Unionsforslaget begyndte og som jeg – jeg gjentager det med Undseelse – forglemte at vedlægge mit Brev af den 21de. Hoslagt vil Deres Excellence finde Fortsættelsen. Det er den samme Rabulisme, der gaar gennem den anden Artikel som gennem den første. Det er en Pen, der skriver sig – jeg havde nær sagt – med større Lethed ud af Sandheden end ind i den. Med Aschehoug har jeg nu havt Anledning til at tale om hvorvidt og hvorledes Angrebet bør mødes. Han mener, at der bør svares, og maaskee har han heri Ret, skjønt jeg maa sige, at for hver Linie jeg læser mere af dette «Vriompeiserie», bliver jeg ligesom mere tvivlsom, om hvorvidt det er værd at røre ved. Imidlertid er vel den Betragtning afgjørende, at der sandsynligviis i Fortsættelsen maa komme Eet og Andet, der ikke er lutter Rabulisme men idetmindste efter Udseendet vil tage sig ud som en alvorligere Ankepost, og naar man da først skal svare paa dette, bliver det nødvendigt at tage Resten med. Hvorvidt for Øvrigt Folkebladet, der udkommer i flere Tusinde Exemplarer, øver nogen Indflydelse paa sit Publicum, derom tør jeg ikke udtale noen Mening. Hidtil synes det at have viist sig, at denne Art af Journalistik ikke ytrer nogen mærkelig Indflydelse paa den Opinion, der gjør sig gjeldende i Stortinget; men den viseste Mand kan Intet forudsige med Bestemthed om hvad der kan lykkes for en Bestræbelse, der sætter sig til Formaal at ophidse de nationale Lidenskaber.

Jeg har observeret Grev Erik Sparres i flere Henseender mærkelige Ytringer i Anledning af Propositionen om Bevilling til den nordvestre Stambane. Lykkeligviis har vor Herre indrettet Verden saa, at i de store Udviklingsspørgsmaal virke Tingene med sin egen Tyngde saa stærkt, at enkelt Mand eller enkelte Mænd Intet formaae imod dem.

Mit Hoved er skjørt og mine Skriveapparater, som Følge af, at jeg ikke er i Departementet, saa slette eller ialfald saa utilvante, at jeg maa bede om Tilgivelse for dette Brevs mislige Udseende i flere Henseender.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 28. Januar 1868.

Jeg fik igaar Aften Befaling at komme op til H. M. i Formiddag. Han fortalte mig da, at Han havde faaet Svar fra Statsraad Wergeland, som forklarer sig beredt til at afgaae, idet han dog udtaler sin Utilbøielighed mod at tage 1ste Brigade ligesom overhovedet at indtræde i Infanteriet, medens Chefsposten i Artillerie Brigaden, om han erholdt samme, skulde tilbageføre ham til det Vaaben, han oprindeligt har tilhørt. Kongen sagde at Han Selv herom har underrettet Herr Statsraaden. H. M. yttrede videre, at det var Hans Agt nu ufortøvet at skrive til General Fleischer for at tilbyde ham Hof Chef Stillingen dog med Bibeholdelse af Chefskabet for H. M.s Stab. Kongen bemærkede, at Han ikke agtede at meddele Fleischer Noget om Combinationen med Wergeland, men derimod benytte som Opslag tidligere faldne Yttringer fra Fleischer om at han begyndte at føle sig ældre, ligesom den Omstændighed at H. M. ikke ønskede, at Hof Chefen for Eftertiden var i nogen anden Embedsstilling. H. M. syntes ikke at nære nogen Tvivl om at General Fleischer jo vil modtage Tilbudet, da hans Indtægter ikke komme til at blive formindskede (Man maa sige at H. M. betaler Sine Hof Chefer vel) og han kan vedblive i Hofstillingen uden Hensyn til Alder og uden Frygt for noget Pensionspørgsmaal. Kongen havde idag faaet en temmelig stærk Hævelse i det høire Kind til Følge af en Forkjølelse og en daarlig Tand. Han syntes vistnok, at det var ubeleiligt for Ballet i Aften; men Han er dog altid en taalmodig Herre. Malmsten har fraraadet mig at gaae paa Ballet i Aften baade for min Hals, der saa nylig har vært angrebet, og for mit Øie, der tilrods for Malmstens Penslinger vedbliver at vædske sig og at gjøre mig Uleilighed. Den nærmeste Anledning til min Opkaldelse til H. M. var forøvrigt, at jeg blev paalagt at udfærdige en Ordens Protocol for Udnævnelse til St. Olafs Riddere af Artillerie Capitaine Dahll (for Øieblikket i Stockholm) og af Capitaine i Marinen Rasmus Knap, begge for militair Fortjeneste. Den 25de dennes skeede der ogsaa nogle Ordens Udnævnelser hvorom Communication imorgen vil afgaae til Christiania. Det var Professor Scholander (for hans Assistance med Huset) en Departements Chef i det Danske Justits Ministerium, Ricard, (efter Henstilling fra Statsraad Helliesen) en Præst Borg, i Brahestad i Finland, Apotheker Cavalli i Gøtheborg (efter Henstilling fra Statsraad Riddervold), Capitaine

Stecksén i det Svenske Topographiske Corps (for Tjenester viiste vort Opmaalings Væsen) samt Consul Joachim Friele en gammel og anseet Borger af Bergen, nu boende i Quimper i Frankrig (paa Foranledning af Directionen for Bergens Musæum, gjennem Amtmand Meinich, som har skrevet mig til herom og paapeget at han (Friele) havde legeret Bergens Musæum en Capital af 7000 Spd., ligesom at det antages, at han har testamenteret idetmindste en meget stor Deel af sin Formue til almeennyttige Indretninger for sin Fødeby og sit Fødeland. (Consul Friele har faaet Formelen: «for nidkjær Opoffrelse for almeent Vel».)

Kongen oplæste for mig et Brev som Han nylig har faaet fra Paris og hvori siges, at Keiseren, som hidtil havde haabet at kunne forblive Herre over Stillingen uden Krig, nu mistvivler om saadan Muelighed og i en blivende Krig med Preussen seer den eneste Chance til at fornye sin Anseelse. Af et nylig ankommet Telegram erfares, at Finants Ministeren har foreslaaet Optagelsen af et nyt Laan, paa 400 Millioner Francs, hvilket maaskee er beregnet paa at holde Midler i Beredskab for blivende Krigs Eventualiteter. Forøvrigt maa man sige, at det maa staae ilde til med et Dynastie, som behøver Krig for at holde sig oppe.

Herr Statsraaden vil have bemærket at Aftonbladet (for den 25de) har opgivet De Geer fordi han udtalte sig *mod* et indkommet Forslag om Dødsstraffens Ophævelse. Jeg saae idag i et Nummer af «Fædrelandet», hvori Dunkers Artikel I mod Unions Committeens Forslag omtales, at ikke engang dette Dunker-venlige Blad har kunnet undlate at yttre den Mening, at Dunker har stillet sig paa et eensidigt Standpunkt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Januar 1868.

Jeg har faaet en Special Doctor for mit Øie og han har paalagt mig at bruge Øiet for nogle Dage saa lidt som mueligt.

Siden jeg i mit sidste Brev skrev om Ordens Udnævnelserne, ligger det mig paa Sindet at tilføie, at det var en Udnævelse der ikke blev anført, nemlig Capt. Lieut. Johansens, hvilken Udnævelse senere blev foranlediget af Statsraad Haffner, hvilket ogsaa var Aarsagen til at jeg ikke omnævnte den i mit Brev.

Herr Statsraaden vil af de Svenske Aviser have seet, at C.F.Wærn i 1ste Kammer fremlagde Forslag til en ny Mellemrigslov, ligesom De vil

have bemærket hvorledes Grev Erik Sparre optraadte ved denne Anledning. Jeg har endnu ikke faaet see hvorpaa Wærns Forslag gik ud; men naar det bliver trykt og mig tilsendt, skal jeg ikke undlade at sende det til Herr Statsraaden.

Vi have faaet Kaldelse til combineret Statsraad imorgen for nogle Consulat Sager etc.

Jeg tør ikke skrive mere og med Undskyldning for disse øiensvage Linier [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te Januar 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 26de. Jeg er nu bleven oplyst om Stillingen for Øieblikket af Spørgsmaalet V. og har erholdt denne Oplysning ad en Vei, der skulde synes at være en temmelig lang Omvei, nemlig i et Brev fra Hans Majestæt. Afskrift af dette følger hoslagt; ligesaa Afskrift af det Svar til H. M., som jeg afsender samtidigt med disse Linier. Deres Excellence vil see, at Hans Majestæt har faaet Svar fra Vergeland, og at Sagen forsaavidt er i Orden, samt at Hans Majestæt lover fremdeles at ville behandle Sagen i den aftalte Retning. I den Hensigt at lette H. M. Arbeidet, har jeg i min Svarskrivelse, efter Conference med Vedkommende af mine Colleger her, meddeelt nogle Oplysninger. Naar nu H. M. faaer Tid og Ro til at «summe sig selv», som man siger, saa mener jeg, at Sagen vil blive klaret. Hans Majestæt seer ganske vist ret, naar han fortrinsviis vil have V. anbragt i Artillerie-Chefs-Posten. Der forestaaer nemlig – for ikke her at nævne andre Grunde – ikke i Artilleriet Spørgsmaal om Omgjørelser af stedfundne Reformer i Mangt og Meget saaledes som Tilfældet desværre altfor sandsynligen vil blive ved Infanteriet, naar Vergelands nuværende Post bliver indtaget af en anden Mand. Til saadanne Spørgsmaal vil Vergeland, som Chef for en Infanterie-brigade, komme i en skjæv Stilling. Hans Majestæt har derfor ganske sikkert seet ret, da han udfandt Artillerie-Chefs-Posten som den bedste Retraite for Vergeland, og jeg har derfor i min underdanigste Svarskrivelse gjentagende udhævet dette. Men det viser sig af Kongens Brev, at han nødig vil fjerne Fleischer for Tiden, mod hans Ønske, fra hans militaire Stilling, og det er for at Hans Majestæt, om det til

Slutning kommer til at staae fast for Ham i denne Henseende, ikke skal mangle et Expedient, at den sidste Deel af min Svarskrivelse er bleven til.

Jeg holder mig fremdeles inde og er i Grunden endnu «klein», men har dog tænkt at forsøge paa at gaae lidt ud i Middagsstunden idag, hvis Veiret bliver rigtig klart og godt. Hovedet er fremdeles skjørt og uklart, hvilket maa tjene til min Undskyldning med Hensyn til Affatningen af nærværende Brev.

Hvad siger Deres Excellence om Otto Mörnens Forslag eller Motion om en ny Mellemrigslov! Hverken mere eller mindre end en heel ny Mellemrigslov! Formodentlig maa dog vel Motionen idetmindste i Grundtræk udvise, hvorledes den nye Mellemrigslov skulde see ud. Deres Excellence kan begribe, hvor begjærlige vi her ere efter at blive bekendte med dette Udseende. Min stadige Frygt har været og er, at man ved at hente Mellemrigsloven frem netop i denne Tid, da det gjelder om at faae Unionsforslaget til at gaae, løber stor Fare for at ødelægge hvad man tilsigter baade i den ene og i den anden Retning. Men vi faae at see, hvorledes Sagen nærmere gestalter sig.

Deres Excellence kjender min dybe Interesse for Statsraad Møinichen, og jeg deler Deres Excellences Indignation over at see ham berørt af Morgenbladets uvørne Hænder; men med Hensyn til den Bemærkning, Deres Excellence i den Anledning fremsætter, eller rettere med Hensyn til de Betragtninger, som ved denne Bemærkning kunde synes indledede, forbeholder jeg mig at sige mine Tanker, naar vi engang sees.

Jeg seer, at Spørgsmaalet om Ordens-Udveksling i Anledning af Unionscomittee-Arbejdet er bleven udsat. Heri seer jeg, som Deres Excellence kan vide, ingen Skade.

Bliver det Svenske «Aftonblad» rasende, som – saavidt jeg skjønner – vil have De Geer og Colleger bort fra Tabouetterne, fordi han ikke vil være med paa det philanthropiske Snak om Dødsstraffens Afskaffelse uden Henstand? Er nu ikke engang et Spørgsmaal som dette en «open qvestion»? De gode Aviisherrer have ikke selv Anelse om, hvilke Tyranner de i Grunden ere i sit Hjerte.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Febr. 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 28de Januar. Deres Excellences og min Beretning om den nærværende Stilling af Spørgsmaalet V. komme til at krydse hinanden. Jeg er dog ikke derfor mindre taknemmelig for Deres Excellences gode Intention.

Hoslagt følger Gjenpart af nogle Linier, som jeg idag har skrevet til Hans Majestæt i min «Entrüstung» over Morgenbladets Beretninger i Dags-Nummeret.

Jeg faaer ikke Tid til mere, da jeg hvert Øieblik venter et Møde af Carl-Johans-Monument-Comitteen, som forhaabentlig idag skal komme i fuld formel Orden. Imorgen mere.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Febr. 1868.

Jeg benytter den Fritid, som Søndagen giver, til at afhjælpe Ufuldstændigheden af de faa Linier, der igaar afgik til Deres Excellence. Foreløbigen maa jeg aflægge min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 30te, modtaget igaar Aftes. Det gjør mig inderlig ondt at erfare, at Deres Excellences Øie fremdeles er sygt; men forhaabentlig er det dog kun et snart forbigaaende Onde, om det end for en Tid kan paalægge Forsigtighed.

Jeg har i de allersidste Dage erfaret, at Hans Majestæts Forudsætninger om Størrelsen af Lønningerne for Hof-Chefen og for Chefen for Hans Majestæts Stab have været heelt urigtige under den Samtale, Høistamme havde med mig i Stokholm, og, efter hvad jeg maa slutte af Deres Excellences Brev af den 28de, tillige under den Samtale, Høistsamme senere har havt med Deres Excellence om Sagen. Hans Majestæt yttrede til mig, at Hofchefens Gage var 2000 Spdlr., men at Løvenskjold havde oppebaaret mere, nemlig 3000 Spdlr., fordi der var tilsagt ham fra de foregaaende Kongers Tid een eller flere Pensioner, der udgjorde Differencen mellem de ovennævnte Summer. Dette forekom mig vistnok drøit; men da Kongen med saa megen Bestemthed udtalte sig om dette Punct, antog jeg, at Hans Majestæt var fuldkommen paa det Rene med Sammenhængen. Ganske tilfældigt bragte imidlertid Overintendant

Holst for et Par Dage siden Sagen paa Bane for mig og oplyste, at Hof-Chefs-Gagen i Virkeligheden kun er normeret til 1000 Spdlr; men at der var tilstaaet Løvenskjold som personligt Tillæg 500 Spdlr., saa at den for hans Vedkommende udgjorde 1500 Spdlr. Om nogen Pensioner til Løvenskjold vidste han ikke; men vel, at Løvenskjold havde hævet mange og tildeels betydelige Summer under den gjængse Formel: «til et Hans Majestæt bekjendt Øiemeed»; men hvorvidt disse Summer heelt eller delvis vare komne Løvenskjold selv tilgode, vidste han ikke. Hvad der maa ønskes, er at Hans Majestæts Civilliste ikke betynges med extraordinaire Udgifter for at bevirke Fleischers Afgang fra Militair-Tjenesten.

Som Brigadechef har Fleischer	2054	Spdlr.
Som Commandant	470	
	<hr/>	
	2524	Spdlr.
Og hans Generalmajorstillæg udgjør	200	»
	<hr/>	
Altsaa tilsammen	2724	Spdlr.

som, saavidt jeg kan forstaae, er det Beløb, Fleischer i Egenskab af Hof-Chef maatte tillægges, naar han skulde indemniseres for sine Indtægter af sine forskjellige militaire Stillinger. Hvad der maatte blive betalt ham som Chef for Kongens Stab kan sættes ud af Betragtning, da dette kun bliver Æquivalent for hvad han nu har i samme Egenskab. Holst erindrede ikke saa nøie Størrelsen deraf, men troede ikke, det oversteg 250 Spdlr.

Det vil heraf sees, at hvis Fleischer skal tillægges en Hof-Chefs-Gage stor nok for at indemnisere ham for hans nuværende Embedsindtægter, med andre Ord til et Beløb af 2724 Spdlr., saa vil denne Gage i Virkeligheden blive 1724 Spdlr. større end den fast normerede, og 1224 Spdlr. større end den, som undtagelsesviis har vært tilstaaet Løvenskjold. Det er saaledes af Vigtighed, at det Expedient bliver benyttet, som jeg har antydnet for Hans Majestæt i mit sidste Brev, og hvoraf jeg sendte Deres Excellence en Afskrift, nemlig at Fleischer, idet han søger Afsked fra sine Militaire Embeder, andrager om en Pension af Statskassen. Endda vil der, for at indemnisere ham, udfordres, at Hof-Chefsgagen for ham forhøies til 724 Spdlr. mere end det fast normerede Beløb eller til 224 Spdlr. mere end der har været normeret for Løvenskjold,

begge Dele under Forudsætning af, at Fleischers Pension af Statskassen endelig bliver reguleret til 1000 Spdlr. – Jeg har ikke villet undlade at orientere Deres Excellence i denne Side af Sagen; men hvad jeg har meddeelt, maa blive mellem os; thi jeg tør ikke anderledes disponere over de Oplysninger, Holst confidentielt har meddeelt mig.

Med Hensyn til hvad jeg berørte i Brev til Hans Majestæt af igaar, hvoraf jeg sendte Deres Excellence en Afskrift, har jeg senere hørt af en Mand, hvem jeg tiltroer Kundskab om Sagen, at «Morgenbladet» det vil da sige Herr Friele, skal have sin Underretning fra en Officier, til hvem Vergeland skal have betroet sig. Jeg vover dog ikke at paastaae, at dette medfører Sandhed.

Grev E. Sparre har ikke tabt i mine Øine ved sine uoverlagte Ytringer paa Rigsdagen mod Pressen. Jeg holder af Folk, som engang imellem kunne gjøre en Dumhed. At snoe sig fiint og fuult og glat gjennem denne Verden, eller aldrig at forløbe sig, som man siger, er i Grunden ingen stor Sag. De trivielleste Mennesker ere i Regelen meest oplagte til denne Art af Fortjeneste. Jeg holder af dem, som en Gang imellem kunne henrives af sin Følelse for Sandhed og Ret eller sin Indignation over Uret til at løbe med Panden mod Væggen, som man siger. I Sandhed, Grev E. Spaare er bleven mig en mere tiltrækkende Personlighed siden hiin Begivenhed.

Jeg er selvfølgelig meget spændt paa at faae at see de Værnske Ideer til en Mellemrigslov.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Febr. 1868.

Maa min flere Dages Taushed ligesom ogsaa den Korthed, hvilken jeg forudseer vil komme til at betegne dette Brev, tilgives mig i Betragtning af den vedvarende Forsigtighed der er paalagt mig i Brugen af Øinene! Takket være min nye Øienlæges Behandling er dog det høire og svage Øie nu i Bedring.

Jeg har at aflægge min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens tvende sidste ærede Breve af 28 og 30te Januar samt det imorges modtagne af 1ste dennes, alle tre ledsagede af interessante Bilage. Den Dunkerske Fortsættelse er i Stil med Begyndelsen, og Herr Statsraadens Betegnelse af samme med Udtrykket «Vriompeiserie», finder jeg yderst træffende. Hvor modbydeligt det end maa være at kjæmpe med en

saa rænkefuld Modstander, og hvor meget jeg skulde betakke mig for et saadant Hverv, har dog vist Professor Aschehoug Ret i, at Svar *udkræves*, om ikke af anden Grund saa af den, at Capital kan gjøres af Tausheden. Der hører forresten en stor Selvøverbindelse, og en Taalmodighed, som blot en Videnskabens Dyrker kan have lært sig, for at føre Striden mod slig Fiende. Jeg har givet Exc. De Geer de tvende Nummere til Gjennemlæsning, og efter deres Tilbageleverelse har Statsraad Møinichen faaet dem.

De tvende Gjenparter der medfulgte Herr Statsraadens Brev af 30te Januar have i høi Grad interesseret mig, ihvorvel jeg forud havde af H. M. selv faaet vide, hvorledes Sagen stod. Det gjælder nu, hvad Gnl. Fleischer vil svare paa det Brev, som det tør forudsættes at H. M. allerede har tilskrevet ham. Tager jeg ikke Feil af Generalen, vil Indtrykket af Kongens Tilbud, hvortil knytter sig Opgivelse af Artillerie Brigaden, blive saart for ham; men det tør vel haabes, at han, med den Erkjendtlighed han skylder Kongen, ikke vil gjøre nogen Modstand mod at antage Tilbudet. For et modsat Tilfælde ville imidlertid de i Herr Statsraadens Brev opstillede Mueligheder frembyde Udvei, hvilken imidlertid støder paa den Vanskelighed, at W. har erklæret sin Ulyst for Infanteriet. Det varer dog vel ikke længe, førende man erfarer Udfaldet af H.M.s Naadige Henvendelse til Gnl. Fleischer, og derefter vil man kunne see Stillingen klarere. Jeg hørte for et Par Dage siden af Livmedicus Lundberg, at der er Tale om Kongens Reise i Marts eller senest April, og siden H.M.s Helbred ikke mere lægger Hindring i Veien og det nye Militairforslag ikke før *senere* vil staae sin Dyst paa Rigsdagen (om der overhovedet kommer til en afgjørende Behandling af nævnte Sag paa denne Rigsdag) er der al Rimelighed for at Kongen ønsker at gjøre et kortere Besøg i Christiania just paa den Tid, da vore militaire Spørgsmaal ville komme under Afgjørelse.

Jeg bemærkede naturligviis den Artikel eller rettere den Notice i Morgenbladet, der har givet Anledning til det Brev til H. M., hvoraf Herr Statsraaden har den Godhed at sende mig en Gjenpart med Deres Linier af 1ste dennes. Jeg troer neppe H. M., som sjælden læser Aviser, vilde have bemærket Noticen; men for et mueligt Tilfælde finder jeg det høist naturligt, at Herr Statsraaden ønskede herom særskilt av prevenere H. M. Jeg maa forresten bemærke, at Rygtet om Statsraad Wergelands Udtrædelse af Statsraadet, uagtet ikke med den af Morgenbladet fremhævede Detail, ogsaa har løbet omkring her i Stockholm,

og dette Rygte maa visselig have udgaaet paa en eller anden Maade fra Slottet selv; thi i os har ingen Sprække været. Naar en Mand som Friele lægger sig efter at være Sporhund af Rygter, er det i sig selv ikke saa forunderligt, at han hyppigen gjør en eller anden Fangst. Han har jo ogsaa sine Correspondenter i Stockholm, som formodentlig her for Betaling gjør Jagttjeneste for ham. Hvad som forarger mig med Herr Friele er at han giver sin Rygter en Myndighedsform, som om han havde hentet dem directe fra en officiel Kilde.

Kongen er idag ude paa Jagt paa Djurgården for at skyde Hjorte, og et bedre Beviis kan man ikke have paa H.M.s Velbefindende. Han arbejder utrættelig med Statsraad Abelin for at faae færdigt Forslaget om den store Organisation af den Svenske Armee, og da jeg idag saae denne sidste fortalte han mig, at det ikke vilde vare længe før Forslaget blev fremlagt. Efter hvad jeg hører, skal Dronningen efter Ballet den 28de lide af en vedvarende Hovedpine. Det er vist det ustadige Veir som vender op og ned paa al Verdens Befindende.

Det glæder mig at høre Udtrykket af Herr Statsraadens Følelse i Anledning af Aftonbladets Anfald paa De Geer. Det er altfor sandt, at De Herrer Avissskriverne have stærkt Hang til Tyrannie, og Remediet derimot ligger allene i en frimodig Holdning, som ikke lader sig anfægte. Saavidt jeg forstaaer, holder Almeenheden paa Ministeriet, og vil ikke paa nogen Maade miste det – for Tiden. Aftonbladets Finantser skulle være oprevne, og det fisker derfor med store Talemaader. Jeg har endnu ikke seet paa Tryk de fremkomne Forslag om Mellemrigsloven. I det combinerede Statsraad i Fredags talte jeg med Bn.Ugglaas, som sagde mig, at Wærns Forslag gik ud paa fuld Told paa alle udenlandske Varer, der gaae fra et Rige til det andet, og Toldfrihed for al indenlandsk Production. Jo! jo! Kan man tænke sig at vi gaae ind paa Sligt? Ugglaas havde forresten i Kammeret henstillet, at man ikke antog nogen bestemt Lov men blot Grundtræk til en saadan, der siden kunne blive Gjenstand for Overlægning mellem Regjeringerne. Vi slippe ikke fra det, kan jeg troe, uden med en Fælleds Committee; men ligesom det har lykkets Unions Committeeen, maatte det vel ogsaa kunne lykkes en Mellemrigs Committee at rede Forholdene, om det end ikke skeer paa anden Maade end ved tydeligen at paavise Grunden til at vi ikke kunne komme overeens. Nei mit Øie byder mig at slutte for denne Gang. Jeg haaber endelig at Herr Statsraaden er bleven qvit Deres Forkjølelse, hvoraf jeg beklager at De har været angreben.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de Febr. 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 4de, modtaget iforgaars Aftes. Det glæder mig at see, at Deres Excellences Øine dog ere i god Bedring, om der end fremdeles kræves nogen Forsigtighed i deres Brug. Hvad mig angaaer, saa gaaer jeg og smaaheader og er en Dag bedre en anden Dag værre, alt efter som det høist ombytlige Veirlag tilsteder det.

Jeg sendte ikke Deres Excellence nogen Afskrift af min Indberetning til Hs. Majestæt af i Torsdag, fordi den Intet indeholder uden en kort Beretning om de – desværre altfor sørgelige – Udsigter for vore Fiskerier og en Oversigt over Carl-Johans-Monument-Sagens nærværende Stilling, hvilken Oversigt dog egentlig kun var leveret ved en Henviisning til den i Bladene indtagne Beretning om det i Monument-Comitteen under 1ste Febr. afholdte Møde, en Beretning, som Deres Excellence formodentlig har læst. Det er mit Haab, at det af Comitteen nedsatte Udvalg med sin nye Sammensætning (Hefstye, Kildal, Bull, Monrad, Næser) skal, idetmindste med Pluralitet, indstille Molins Model i Kroningsdragt til at blive valgt, og under denne Forudsætning nærer jeg ikke Tvivl om, at den samlede Committee, ialfald med Pluralitet, vil decidere i Overeensstemmelse dermed.

Af Herr Dunkers Udgydelser følger hermed paa een Gang to nye Partier. Jo – det var en takkelig Gut, som Regjeringen i sin Tid giftede sig med qva Regjeringsadvocat! Sidst jeg talte med Aschehoug om Sagen, yttrede han, at han ansaae de to første Afsnit af de Dunkerske Præstationer saa betydningsløse og at han havde hørt den samme Mening udtale fra saa mange Kanter, at han ikke vilde sætte sig i Bevægelse med at svare, førend der kom Noget, hvori der fandtes mere Kjerne. Jeg formoder, efter dette, at Aschehougs Svar endnu vil lade vente paa sig i nogen Tid, nemlig indtil der maatte komme Noget, hvori der er en Kjerne, at svare paa.

Mellem Vergeland og mig har en – om jeg saa maa udtrykke mig – stum Explication fundet Sted. Han omgaaes mig med en udsøgt Venlighed, hvilken jeg selvfølgelig gjengjelder og det af ganske Hjerte. For et Par Dage siden var han inde hos mig i Revisionsdepartementet for at raadføre sig med mig i et specielt Anliggende. Jeg troede at mærke paa ham, at han ønskede, jeg skulde aabne Munden om hans egen Sag, men jeg – taug. Det er bedst, at Sagen staaer saa.

Af Deres Excellences Brev faaer jeg et omtrentligt Begreb om Retningen af Herr Værns Forslag angaaende Mellemrighshandelen. Deres Excellence siger, at vi formodentlig ikke slippe fra det uden en Fælles-Comittee. Herom lader sig – i mine Tanker – Intet med nogen overveiende Sandsynlighed sige, førend vi see, hvorledes Sagen gestalter sig i det Øieblik, den forelægges den Norske Regjering til Erklæring. En Fælles-Comittee paa en saadan Basis, som af Herr Værn er fremholdt, indlade vi os formodentlig ikke paa.

Jeg glæder mig til at see Hans Majestæt her i Løbet af Marts eller April. Deres Excellence er vel saa god stadig at holde mig au courant med Alt hvad Deres Excellence maatte erfare om Hans Majestæts Planer i saa Henseende.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram datert 8. febr. 1868 kl. 14.30.]

Alle med Designationer 24., 28. 31. Januar, 4. Febr. indsendte Sager idag bifaldende afgjorte undtagen en Benaadningssag modificeret. Den udsatte Sag ogsaa afgjort, saaledes at Kanoner for Nummer 2 Monitor ikke bestilles. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. Febr. 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens ærede Brev af den 2den modtaget 6te dennes. Takket være Professor Rossanders mildere Cuurmethode er mit Øie nu i jevn Bedring. Huset befinder sig idag i Opstyr i Anledning af det Bal vi skulle have imorgen for at aabne den nye Vaaning. Alle de Kongelige gave os i sin Tid Naadigst Tilsagn om at komme; men Prindsesse Sophie har faaet Kusma og vil ikke kunne komme; og jeg frygter meget for at H. M. Dronningen, der ligesiden Ballet den 18de paa Slottet har skrantet og tildeels har maattet holde Sengen ogsaa vil blive hindret. Dette er en «Otur» som Svenskerne sige, naar Alt er beregnet paa de høie Damers Nærværelse. Min Kone, der har haft nok at gjøre for at faae alt i Orden, var til Følge af

sine Anstrængelser mindre end vel igaar, hvilket gjorde mig ængstelig. Idag er hun dog Gudskeelov noget bedre, men jeg frygter for at hun idag vil give sig for liden Roe for at faae den Hvile, hun behøver.

De ganske fortroelige Oplysninger, Herr Statsraaden har haft den Godhed at give mig i Deres Brev angaaende den forrige Hof Chefs Aflønning, ere jo mærkelige nok, sammenstillede med den meget videre gaaende Opgave, hentet fra den anden Kilde. Dette Plus, der hverken er Mere eller Mindre enn det Dobbelte maa antageligen være at finde i de Summer der ere udbetalte til et H. M. bekjendt Øiemed; thi en saa stærk Feiltagelse kan vel neppe være at forudsætte som muelig. I hvert Fald deler jeg saa ganske Herr Statsraadens Betragtningssmaaede med Hensyn til det Ønskelige i Lettelse for Civillisten; men jeg kan dog ikke dølgje for mig selv, at det sandsynligviis vil blive vanskeligt at formaae Gn. Fl. til at *søge Afsked* for Tiden; og hans Forbliven endnu nogle Aar vil da medføre W.s Overgang til Infanteriet, hvilket hverken stemmer med dennes eller med H. M.s Ønsker. Uagtet jeg har seet H. M. er Par Gange og senest ved Statsraadet i Løverdags, har Høistsamme ikke omnævnt noget angaaende Forhandlingerne med Fl. og jeg slutter deraf, at de endnu vedblive, saafremt de, hvilket jeg dog troer, virkeligen allerede ere bleven indledede. I sit Brev til Herr Statsraaden yttre H. M. at han vilde telegrafere til Herr Statsraaden, saasnart Han havde skrevet til Fl. Er dette skeet? Er det ikke skeet, er det dog vel ikke sagt, at derfor H. M. ikke endnu har skrevet til Fl., thi Tilsagnet kan være gaaet H. M. af Minde. Jeg er spændt paa at erfare, hvorledes Sagen virkelig staaer, uagtet jeg kan tænke mig Mueligheden af, forsaavidt H. M. har bestemt Reisen til Norge i Marts, at Han helst vil da mundtlig forhandle med Gen. Fl. Statsraad Abelins Militair Forslag vil, efter hvad jeg med Sikkerhed har erfaret, ikke blive færdigt til Fremlæggelse førend i Begyndelsen af Marts, og der vil saaledes ikke angaaende samme kunne blive Spørgsmaal om Discussion paa Rigsdagen under Løbet af den nævnte Maaned eller af den første Halvdeel af April, saa at H. M. af den Grund skulde ansee Sin Nærværelse i Stockholm nødvendig og blive forhindret fra at foretage Reisen.

Jeg sendte iforgaars til Statsraad Helliesen Rigsdagsheftet indeholdende C. F. Wærns Motion om en Mellemrigslov, og det skal interessere mig at høre hvad derom siges, naar den bliver kjendt. Jeg finder, at fra den almindelige Toldfrihed for Landenes egne Frembringelser har han dog undtaget: Sukker, Tobak samt Brændeviin og Spiritus. Paa sligt

Grundlag kan dog umueligt et tilfredsstillende Opgjør bygges, og det undrer mig blot at en forstandig Mand som C. F. Wærn kan gjøre sig Illusioner om Gjennemførelse af et saadant Forslag i et Anliggende, der, som Grev Erik Sparre ganske rigtig har udtalt, allene kan ordnes paa basis af gjensidig Fordeel. «Les bons comptes font les bons amis», og det kan ikke nytte af Broderligheds Hensyn at ledes ind paa en Bane, som ikke foreskrives af sunde oeconomicke Principer. I denne Retning har jeg samtalsviis udtalt mig for Statsraad Ugglas, som i sit Indre sværmer for en Toldforening (der hører Langsynthed til for at øine Mueligheden af en saadan). I Løverdags kom De Geer op til mig og jeg talte med ham om Wærns Forslag. Han yttrede, at Opgjøret af Mellemrigsforholdene reducerede sig til et Regnestykke for at udfinde, hvorledes Fordelen stillede sig paa den ene og den anden Side. Ved Wærns Forslag, ifølge hvilket fremdeles visse Artikler undtages fra Toldfrihed, maatte man fremdeles bibeholde Toldopsyn.

Jeg haaber, at Anskuelserne ere saavidt *sunde* her i Sverige, at man uden Frygt for at vække *Misstemning* kan discutere Mellemrigs Spørgsmaalet paa en *sund* Basis, og ville Svenskerne fremtidig have en fælleds Committee, bør vi vel ikke have nogen Betænkelighed i denne Henseende. For os er Spørgsmaalet vist ikke presserende, førend det lider mod Tilendebringelse af Jernbanen.

I vedkommende Afdeling af Stats-Utskottet har man behandlet 3die Hufudtiteln (Dipl. Anl.) men der er forskjellige Versioner om Betydningen af de Beslutninger, hvortil Afdelingen er kommen. Den ene Version er at man kun henstillingsviis har paaapeget visse yderligere Indskrænkninger, den anden Version, at de paapegede Indskrænkninger *skulle indtræde* i 1869, forsaavidt *betingset Afgang finder Sted*. Det beroer nu paa, hvilken Version er den rette, og herpaa kommer det til at hænge, om Manderström føler sin Stilling angreben eller ikke.

Herr Statsraaden vil have bemærket, at der foretages saa liden Forandring med Hensyn til Indstillingen om Kanoner for Marinen, som det efter det mellem Manthey og Haffner Forhandlede var mueligt. Tilgiv dette Hastværks Brev. [O.s.v.]

Jeg har ogsaa ladet Exc. Sparre faae Dunkers Artikler. Send mig om mueligt næste Gang to Exemplarer af Bladet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Februar 1868.

Naar man har haft et Bal for de Kongelige og ikke er kommen tilsengs førend over 4 er man træt, især naar man er en Skrælling som jeg. Jeg beder derfor paa Forhaand om Tilgivelse for dette Brev. Jeg frembærer min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af den 8de. Maae de Levninger af Forkjøelse, som endnu plage Herr Statsraaden, snart ophøre.

Jeg var i Formiddag oppe hos Kongen for at takke for os igaar beviiste Ære. H. M. omtalte da af sig selv Spørgsmaalet om Gen. Fleischer. Det var paatageligt, at de Alternativer der i denne Henseende have været paapegede i Herr Statsraadens Indberetninger havde været Gjenstand for H. M.s Overveielse. Han omtalte Mueligheden af Fleischers Afsked fra Brigade Chefsposten med Pension ligesom Opgivelsen af Commandant-Posten og W.s Udnævnelse til 2d. Brigade, medens det dog var øiensynligt, at H. M. foretrak den Combination, hvorved W. skulde eventuelt overgaae til Artillerie Brigaden. H. M. havde endnu ikke skrevet til General Fleischer, men det syntes at være hans Agt ufortøvet at gjøre dette, for at *forberede* et Arrangement, der dog ikke tænktes udført førend H. M. kommer til Norge. Angaaende Reisen yttrede Kongen, at Han agtede at tale med De Geer om det hensigtsmæssigste Tidspunkt. Han antog, at Militair Forslaget kunde blive fremlagt under den første Halvdeel af Marts senest, og han kunde saaledes ikke være fraværende, naar Fremlæggelsen skulde finde Sted. Den 22de Marts var en Dag, som H. M. specielt ønskede at være i Stockholm paa; men da Militairforslaget ikke førend ude i April allertidligst kunde komme under Behandling paa Rigsdagen, var H. M. tilbøielig til at troe, om forøvrigt Omstændighederne stillede sig gunstigt, at Han omkring den 25de Marts kunde afreise til Christiania. Alt dette er kun endnu foreløbigt; men jeg har dog ikke villet undlade underhaanden at underrette Herr Statsraaden om, hvorledes H. M. foreløbigen har udtalt sig.

H. M. udtalte sin Uroe over de mislige Udsigter for Sildefisket. Det skulde blive høist bedrøveligt, om der ikke snart indtræder en Vending.

Jeg har for Ballet endnu ikke faaet gjennemlæse den mig tilsendte Fortsættelse af de Dunkerske Artikler. Jeg forstaaer Prof. Aschehougs Betænknelighed mod endnu at optage Striden, og maaskee vil det vise sig

hensigtsmæssigst ikke at begynde noget Svar, førend D. har sluttet sit Angreb og Oversigt kan vindes over det Hele.

Det har glædet mig at see at Committeen for Carl Johans Monumentet har redet de formelle Vanskeligheder. Vi faae nu see, hvorledes Almeenheden dømmer over de indkomne Skizzer; men mit Haab er at Molin, som jeg senest saae igaar paa Ballet, vil faae sig overdraget at udføre det store Hverv.

Hvad Herr Statsraaden har meddeelt mig om Forholdet til Statsraad W. har rørt mig, og han er i Sandhed en Mand med et Hjærtelag, som har viist sig at staae sin Prøve. Havde blot denne Hædersmand forstaaet ligesaa correct at opfatte sin offentlige Stilling og dennes Krav, hvormegtet Bekymring skulde da have været sparet!

C. F. Wærn var her igaar paa Ballet, og jeg havde en flygtig Samtale med ham, hvori jeg med stærk Betonning af mine Tvivl spurgte ham, om han havde noget Haab om Fremgangen af sit Forslag. Han støtter sig paa Mellemrigs Lovens Bestemmelser om landværts Transport og mener, at naar man faaer Jernbanen færdig, er det en simpel Consequents og til Fordeel for begge at man udstrækker Toldfriheden ogsaa for Søeværts-Førselen af Varer. Jeg bemærkede at ved Tilblivelsen af Lov af 4de Aug. 1827 tænkte man ikke paa Jernveie men blot paa Ophjælpelse af Grændse Samførselen og af den locale Industrie. Ved Jernbanen var imidlertid dette Grundlag forandret, og Mellemrigsloven var i hvert Fald en Bestemmelse, som hvert Land havde forbeholdt sig censidigen at kunne forandre. Wærn meente at man ikke længer kunde gaee tilbage fra det deri opnaaede, han troede endvidere at hvad han havde foreslaaet skulde blive ligemeget til begge Landes Fordeel, og han meente at Mellemrigsloven var beregnet paa at bringe de tvende Folk nærmere sammen, og at dette Middel yderligere burde anvendes. Paa min Side yttrede jeg, at her kun gjaldt Afveielse af gjensidig Fordeel. Herr Statsraaden yttret i Deres Brev, at man intet med nogen overveieende Sandsynlighed kan sige om Spørgsmaalet angaaende en Fælleds-Committee førend vi see, hvorledes Sagen gestalter sig i det Øieblik den forelægges den Norske Regjering til Erklæring. Dette kan vist være ganske rigtigt; men jeg kan dog neppe forestille mig, at der fra Svensk Side skulde opstilles en bestemt Basis uden i Ønskningsform og at Forhandlinger kunde blive andet end fuldkommen frie med Hensyn til det Grundlag, hvorpaa Mellemrigsforholdene burde blive at ordne, i hvilket Fald man vel ikke burde skye en Overlægning.

Vi havde den Glæde, at Dronningen kom igaar paa Ballet, og Indvielsen af det nye Huus har, som det lader til, været vellykket. [O.s.v.]

Jeg har begyndt Papiret paa gal Side. Tilgiv!

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Februar 1868.

De Geer har sagt mig, at Kongen talte med ham igaar om Reisen til Christiania. Nogen Uleilighed er der altid forenet med Kongens Fraværelse under Rigsdagen, da det er formeent de Medlemmer af Statsraadet der indtræde i Regjeringen, at tage Deel i Kamrenes Forhandlinger; men naar Prinds Oscar gives Forsædet i Styrelsen vil der kun udkræves 3 Statsraader, og naar Tidspunktet vælges henimod Slutningen af Marts, vil der antageligen for de Sagers Skyld, der da kunne forudsættes at blive Gjenstand for Rigsdagens Overlægninger, ikke være nogen Hindring for Hans Majt.s Reise. Som Resultat af Samtalen yttrede ogsaa H. M. for De Geer, at han var betænkt paa at foretage Reisen en af de første Dage efter den 22de Marts. Vi faae nu see. Lykkeligviis er der fra Helbredens Side nu intet i Veien. Paa de Baller H. M. har været har Han dandset med samme Iver som før og dette vidner tilstrækkelig om, at Saaret maa være ganske lægt.

Jeg har nu læst No. 3 og 4 af de Dunkerske Artikler, og det gjør et forargeligt Indtryk at see den Omhu, han vedvarende anvender for at vække Mistroe mod Forslaget. Til en vis Grad lykkes han maaskee ogsaa i at bibringe Folkebladets Læsere denne Følelse, og en Uting er det, at det skal være Regjerings-Advocaten, der optræder paa en saadan Maade, saa lidet sømmelig for hans Stilling. Men har man faaet Fanden i Baaden er det bedst at føre ham til Land, og det vilde kun føre ham til et førønsket Martyrskab, om man vilde kaste ham overbord.

Det skal blive interessant at see, om Grev Bismarck kommer til at benytte sig af sin Tjenestefrihed og forlade Berlin eller om han vil opnaae at constatere sin absolute Uundværlighed. Det sidste er vel det sandsynligste. Debatten i det Franske Kammer angaaende den nye Presselov har været høist betegnende. Forslaget er ligesom et glohedt Jern som den conservative Majoritet brænder sig paa, og man faaer en Følelse af hvilken Angst der raader for at røre ved det Enevolds System,

som Keiseren har oprettet men som han nu ikke længer synes i Stand til at holde opret. Der viser sig stygge Sprækker i Muren! Skulde Telegraf Efterretningen om at President Johnson truer med Afbrydelse af diplomatisk Forbindelse med England saafremt Alabama Affairen ikke redes være sand, kan der blive Røre ogsaa fra den Kant.

Ieg hørte ijaar, at Baron Blixen Finecke har faaet ~~Bevillingen~~

til at tage Afsked, men gjør det nødigt». Det skal derfor ikke forundre mig, om Resultatet bliver, at Vergeland maa tage anden Brigade. Han har ikke Lyst paa Infanteriet – kan saa være; men ikke Alt kan dreie sig efter hans Lyst i denne Verden. Det er en smuk Stilling, der anvises ham, langt fordeelagtigere end nogen af hans Colleger kan vente at opnaae, naar de engang tumles ud af Statsrådet paa den ene eller anden Viis. Desuden er det jo kun faa Aar, han behøver at blive ved Infanteriet. Om tre Aar er jo Flei[s]cher otte og tredsindstyve Aar gammel. Da kan jo Vergeland faae Artilleriebrigaden efter ham, og der er jo Intet til Hinder for, at Kongen giver Vergeland et Løfte i denne Retning.

Efter hvad Deres Excellence beretter, gaar jeg foreløbig ud fra, at jeg kan vente at see Hs. M. og Deres Excellence her faa Dage efter den 25de Marts. Jeg glæder mig høilig dertil.

Mere imorgen. Jeg maa nemlig slutte her for idag, da jeg skal ud til Middag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Febr. 1868.

Jeg fortsætter idag mit korte og afbrudte Brev af iforgaars. Grunden til, at jeg ikke fortsatte det igaar, ligger i det Brev til H. M., hvoraf jeg hoslagt sender en Afskrift. Deres Excellence vil af Afskriften see, at bemeldte Brev er bleven udfærdiget igaar. Naar jeg desuagtet først sender det idag, er Grunden den, at jeg har villet overveie endnu en Dag og have endnu en Overlægning til, med Consul Heftye, førend jeg bestemte mig til at sende det, og under saadanne Omstændigheder fandt jeg det hensigtsmessigst samtidig at udsætte med at skrive til Deres Excellence. Consul Heftye og jeg ere under en endelig og sidste Conference idag blevne enige om, at jeg skulde lade mit Brev til Kongen afgaae. Det er en kilden Sag, som deri omhandles, og jeg vil inderlig ønske, at den maa faae et godt Udfald, det vil sige, at Monumentets Udførelse slutteligen maa blive overdraget til Herr Molin. I Forhold dertil betragter jeg det som et underordnet Spørgsmaal, hvorvidt Statuen bør være i Kroningsdragt, hvor meget end Grundene for dette sidste Spørgsmaals bekræftende Besvarelse tiltale mig. Jeg har i mit Brev til Kongen anført de Aarsager, der bevæge mig til høiligen at ønske, at

Monumentets Udførelse i ethvert Fald maa tilfalde Professor Molin. Jeg skal hertil i Fortrolighed føie den, at jeg oprigtig talt er kjed af den «Danske Scandinavisme» eller, hvad den snarere burde kaldes, «Scandinaviske Danskhed», som truer med at ville gjøre sig gjeldende i mit kjære Fædreland eller ialfald i dets litteraire Circler, og som har sin Begyndelse og Ende i den Sætning, at Intet er rigtig godt uden hvad der kommer fra Kjøbenhavn eller har faaet Kjøbenhavns Stempel paa sig. Det er nemlig, i mine Tanker, ikke tvivlsomt, at om Molin ikke faaer Monumentet til Udførelse, saa bliver det Bissen. Da Deres Excellence kjender Molin godt og er inde i Sagen, saa har jeg ikke villet undlade at sætte Deres Excellence i Stand til at yde Heftyes og min gode Intention en Haandsrækning, om Leilighed dertil skulde vise sig, og det er i denne Hensigt, at jeg sender Afskriften af mit Brev til Kongen.

Jeg har idag havt den Ære at modtage et nyt Brev fra Deres Excellence, nemlig af den 14de Febr., og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Det glæder mig deraf at faae Bekræftelse paa, at Kongen kan ventes hid faa Dage efter den 22de Marts.

Statsraad Helliessen har laant mig til Gjennemlæsning Aftrykket af det Værnske Forslag til nye Mellemrigslov, hvilket Deres Excellence har sendt ham. Præmisserne maa siges at være skrevne med Høflighed, for ikke at sige med Velvillie, mod Norge, og hvad Conclusionerne angaae, saa turde de blive noget fortynnede paa det lange Løb, de ville have at fuldbringe, førend Sagen bliver afsluttet. Vi faae nu for det første lægge Mærke til, hvorledes Discussionerne om Forslaget paa Rigsdagen ville komme til at see ud og hvad Udfald Sagen der faaer.

Gud skee Lov og Tak, at Sildefiske-Udsigterne omsidder have rettet paa sig! Fra Lofoten haves ogsaa gode Efterretninger.

Jeg har med stor Interesse gjennemlæst Deres Excellences Bemærkninger om de udenrigske Forholde. I Frankrig synes det mig, at det seer ængsteligt ud. Vil Keiserdømmet med sine Oplevelser fra de sidste Aar kunne bære de Tilbageblik, som en frigjort Presse vil være altfor fristet til at fremkomme med?

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Febr. 1868.

Til bedre Forstaaelse af hvad jeg har skrevet til H. M. og Deres Excellence angaaende Molins Model til Carl-Johans-Monumentet sen-

der jeg herved to fotografiske Plancher, som Molin forærede mig under mit Ophold i Stokholm. Den ene fremstiller Molins Model fra den Side, som viser Kongen i Kroningsdragt, den anden fra den Side, som viser ham i Marskalksdragt. Den sidste er uden Tvivl bleven taget noget i Forkortning; thi Hesten vil sees at være bleven forholdsviis tykkere og kortere og Stillingen af dens Been er ogsaa noget forandret.

Ideen med det Vink, som jeg har meent at burde gives Molin, er selvfølgelig ikke at tilraade nogen Forandring i hans Plan eller med andre Ord hverken i Heste-Figuren, som jeg antager retteligen fremstillet paa Planchen No. 1., eller i Henseende til Kongens Skikkelse. Molins Arbeide er ophøiet over min Kritik og forekommer mig desuden skjønt. Tanken er kun, at han paa en Tegning (thi om en Model kan der vel ikke mere blive Tale), skulde fremstille de Forandringer, som han selv har tænkt sig og i et Brev til Consul Hefstye antydet at maatte foregaae ved Statuen, naar Marskalksdragten blev valgt. Jeg har i dette Øieblik ikke Molins Brev til Hefstye ved Haanden; men jeg troer blandt Andet at kunne erindre, at Molin selv har antydet, at Kongen maatte gives Hat i Haanden istedetfor Scepter, og at Armens Stilling som Følge deraf maatte undergaae nogen Forandring. Dog – herom er det uforment for mig at tale; thi hvad der bør modificeres og ikke modificeres ved Statuen, om Kroningsdragt ikke vælges, forstaaer Molin selv bedst. Jeg sender Photografie-Plancherne ogsaa i den Hensigt, at Molin turde have Brug for dem ved Udarbeidelse af Tegningen; thi jeg erforer under mit Ophold i Stokholm, at han ikke havde flere Exemplarer end dem, han forærede mig, og at det ikke altid var saa let at skaffe sig nye i en Fart. Molin bør i sit Brev til Hefstye, naar han fremsender Tegningen, *omtale dette som Noget der skeer af ham proprio motu.*

Min Brevvexling om denne Sag maa forblive mellem os; dog turde det være fornødent, at Deres Excellence samtaler om den med Hs. Majestæt. Jeg kan altid senere hen faae mine Fotografier tilbage. [O.s.v.]

Esk. Jeg skal i Statsraad og har derfor maattet fatte mig i Korthed.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Februar 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af den 15de dennes, modtaget igaar. Idag er der Slædepartie paa Slottet;

heri have vi ikke deeltaget, men vi ere tilsagte til Souper i Aften, og desværre kan jeg ikke afholde mig derfra som fra andre Soirées. Jeg har derfor ikke saa lang Posttid, som sædvanligt og maa paa Forhaand bede om Undskyldning for det Hastværk hvori jeg vil have at skrive disse Linier. Herr Statsraaden siger, at det ønskeligste skulde være om W.s Udnævnelse var afgjort inden Kongen kommer i Marts; men jeg tvivler meget paa at dette vil skee, og anseer det sandsynligst, at H. M. vil afgjøre Altsammen i Christiania. Mueligens jeg i Aften kan faae høre af Kongen, om Han har faaet noget Svar fra Fleischer. Jeg skal i hvert Fald benytte Leiligheden for at faae Statsraad paa Løverdag.

Det er en stor Glæde, at de sidste Efterretninger fra Sildefisket lyde saameget gunstigere!

I Stats Utskottets Afdeling har man nu formuleret Conclusionen til Betænkningen angaaende 3die Hufvudtiteln, som imorgen skal behandles i Utskottets Plenum.

Af Manderström var foreslaaet

1. «Til Minister Staten» (efter de Reductioner han havde foreslaet)	320,750 Rdl.
2. «Till expenser och extra utgifter»	70,000 Rdl.
3. såsomt extra anslag til öfvergående utgifter	27.700 Rdl.
	<u>480,450 Rdl.</u>
Endvidere til Departements Chefen og Departementets Expedition	49,500 Rdl

For at oplyse Rigsdagen om, hvorledes Udgifterne til Minister Staten vilde blive anvendte, havde Exc. Manderström fremlagt et Normal Budget, optagende de af ham foreslaaede Indskrænkninger. Afdelingen har ikke været fornøiet dermed, men har opgjort et Normal Budget med yderligere Indskrænkninger f.Ex. En Minister Resident i Florens istedetfor en Envoyé, Inddragning af Militair Attaché Posten i Paris o.s.v. Paa samme Tid vil man nødig bryde med Exc. Manderström, om hvem man veed, at han agter at afgaae, om han ikke faer *det fulde Beløb*. Man er derfor kommen til følgende Conclusion. Det foreslaaes, at Rigsdagen skulde bifalde H. M.s Fremstilling om 3die Hufvudtiteln paa saadan Maade, at med Bibeholdelse af de anslaaede Bidrag til Departements Chefen og Departementets Expedition, Ansla-

get til Minister Staten, paa Grund af det vedføjede Normal Budget, bestemmes til 306,200. Rdl. og Anslaget til Expenser og Extra Udgifter til 56,500 Rdl., medens Anslaget til «öfvergående utgifter» skulde for Aaret 1869 bestemmes til 45,750 Rdl., hvorhos ovenberørte Beløb skulle paa samme Vilkaar som hidtil (altsaa med fuld Raadighed) udgaae til Udenrigs Departementet. Ved at sammenligne Beløbene, vil Herr Statsraaden finde, at hvad der er foreslaaet frataget Minister Staten og Extra Udgifterne er tillagt de «öfvergående utgifter», og Totalbeløbet er derved blevet præcist det samme som af Udenrigs Ministeren foreslaaet. Herved troer man altsaa at stille Udenrigs-Ministeren tilfreds; men herved opstaaer den Betænkelighed, at Rigsdagen aldrig før, som nu, har indgaaet i Bestemmelsen af et Normal Budget, eller i Detaillerne af de forskjellige Posters Beskaffenhed og Lønning, og dette kommer visselig til at bekjæmpes af Exc. Manderström, som vil sige, at med samme Ret vil ogsaa det Norske Storthing kunne indgaae i Detailbestemmelsen af Budgettet, hvorved uopløselige Conflicter kunne opstaae. Vi faae nu see, hvorledes Beslutningen bliver i Utskottets Plenum; men siden jeg *underhaanden* havde erfaret disse Oplysninger har jeg ikke villet undlade at meddele dem Herr Statsraaden, ihvorvel de turde forblive *mellem os*. Det skulde være mig kjært, om de ere gjengivne saaledes, at Herr Statsraaden kan forstaae dem.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. febr. 1868.

Jeg modtog imorges Herr Statsraadens ærede Brev af 17de dennes tilligemed den medfulgte Afskrift af den und. Skrivelse til Hans Majestæt, og aflægger herfor min bedste Tak. Jeg tænker paa at gaae op til Kongen imorgen Formiddag, og maaskee faaer jeg da høre, hvad han agter at gjøre i Anledning af Brevet. Da jeg første Gang talte med Molin, fik jeg det Indtryk, at han efter afdøde Øverste Kammerherre Løvenskjolds Yttringer ansaae sig at have faaet et Slags Tilsagn om Bestillingen. Jeg haaber endnu, at han slutteligen vil blive udseet til at udføre Hvervet; men jeg forstaaer vel den Strømning der løber imod ham og til Fordeel for Bissen. Det glæder mig at høre, at Herr Statsraaden ogsaa er bleven kjed af Sværmeriet for alt Dansk Væsen. Jeg synes, med al Respect for Herr Bissen, at man blot behøver at see Oehlenschlägers

Statue for at bede sig forskaanet for Statuer fra denne Haand. Om Molin i den korte Tid der er ham forelagt kan udføre en anden Skizze i Marskalks Dragt har jeg ingen Ahnelse om. Til den gjorte Bemærkning at hans Skizze præsenterede paa hver Side en forskjællig Klædedragt, yttrede han engang for mig med sin sædvanlige Simpelhed. Er Carl Johan ikke den samme Personlighed enten han er i Kroningsdragt eller i Marskalks Uniform, og er dette ikke just det egne ved store Personligheder, at de forblive sig selv under forskjællige ydre Forholde? Jeg faaer nu maaskee høre, hvad Kongen siger.

Afdelingen i Stats Utskottet har idag forelagt sine Betænkninger i Utskottets Plenum, og den Conclusion, som jeg igaar meddeelte angaaende 3die hufvudtiteln er idag bleven antagen, dog med den Forandring at istedetfor Udtrykket «paa Grund af vedføjede *Normal Budget*», har man sat, vedføjede *Beregning*. Da Totalbeløbet er det samme som af Udenrigs Ministeren foreslaet og frie Raadighed er ham givet over de bevilgede Midler, ansees det at Exc. Manderström vil acceptere denne Form. 1ste Hufvuftitel er gaaet uforandret.

Kongen dansede igaar Aften som ved alle foregaaende Leiligheder jeg har seet ham med største Iver, og det synes paa hans Udseende, at han lykkeligviis atter er fuldkommen rask. Efter hvad jeg hører, ansees Reisen til Norge for bestemt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 21. Febr. 1868.

Paa Ballet igaar hos Exc. Manderströms, kom Hans Majestæt hen til mig og omtalte da det Brev, han havde faaet fra Herr Statsraaden angaaende Monument Sagen. Han var contrarieret over den opkomne Modstand mod Ideen om Kroningsdragten, og yttrede det Ønske, at Sagen maatte staae uafgjort, indtil Han kom til Christiania i Slutningen af Marts, i hvilken Anledning Han paalagde mig at skrive til Herr Statsraaden for at erfare, om saadant ikke kunde bevirkes opnaaet. At dømme efter de i Herr Statsraadens Brev til Hans Majestæt gjorte Antydninger, vil den nye Skizze eller Tegning der ønskes fra Professor Molin, udkræves om 14 Dage à 3 Uger. Dette vilde altsaa blive omkring den 10de Marts, og falder H.M.s Ankomst til Christiania omkring den 25de samme Maaned, hvilket nu er bestemt, saa ligger der et saa kort

Tidsrum imellem, at det forhaabentlig ikke kan medføre sær Vanskelighed at faae Afgjørelsen udsat indtil H. M.s Ankomst. Herr Statsraaden vil maaskee gennem Telegram lade mig faae Svar i denne Henseende, hvilket jeg und. kan meddele H. M., som visselig meget ugjerne skulde see Ideen om Kroningsdragten opgiven. Jeg spurgte H. M., om Han havde talt med Professor Molin, hvortil jeg fik til Svar, at denne kom op til Ham i Morgen Formiddag. Det var kun i al Hastighed, at jeg fik tale med Hans Majt. igaar Aften, saa at jeg ikke fik erfare, hvad Han agtede at sige Molin; men imorgen ved Statsraadet vil jeg kunne faae vide, om det er H. M.s Agt at tilraade Professor Molin at udføre den Skizze eller Tegning, der ønskes for en fuldstændig Fremstilling af Statuen i Marskalksdragt; jeg antager dog dette sandsynligt, og Spørgsmaalet bliver da, om Molin selv kan, om han gaaer ind derpaa, levere den nye Fremstilling i den Tid, der er forelagt. Skulde han begjære en noget længere, bør vel saadant i hvert Fald søges opnaaet; thi her gjælder det mere om *vel end om skyndsomt*.

Med Herr Statsraaden skulde jeg meget beklage om Hvervet ikke slutteligen overlodes til Molin, om *end* Kroningsdragten bestemmes ombyttet med Marskalks-Uniformen. Naar H. M. har talt med Molin og jeg erfarer hvorpaa dette gaaer ud, skal jeg ogsaa tale med ham, og jeg skal ikke undlade at benytte de Vink, som ere mig givne i Herr Statsraadens tvende Breve af 17de og 18de dennes, det sidste modtaget tilligemed de tvende photographiske Plancher imorges. For begge Breve beder jeg om at faae aflægge min bedste Taksigelse. Paa Photographien tager Marskalks-Siden sig visselig mindre vel ud. Jeg forestiller mig, at de som ønske den Danske Bissen have af *Taktik* først opponeret mod Kroningsdragten, og have de først faaet gjort Dragten usmagelig, saa støtte de sig til hvad de finde ufuldstændigt i Marskalk-Siden, og haabe derved at faae den hele Molin skaffet til Side. Det er derfor vist et klogt Vink, at Molin udarbejder en heel Fremstilling, og jeg ønsker derfor at Vinket maa blive fulgt.

Jeg antager at Herr Statsraaden i de Aviser der sendes i Aften vil finde Stats-Utskottets Indstilling om 3die «hufvudtiteln»; thi jeg saae den idag Morges i Dagbladet og fandt at den stemte med hvad mig var blevet forebragt og som jeg iforgaars og igaar meddelte Herr Statsraaden.

Statsraad Haffner har i et Par Dage lidt af Diarrhée og har maattet holde Sengen. Jeg tvivler paa, at han imorgen vil kunne komme op i Statsraadet. [O.s.v.]

Jeg seer af Aviserne fra Norge at Sparres Diatribe mod Pressen er deri bleven optagen. Han fortalte mig, da jeg traf ham for nogle Dage siden, at Udbrudet ikke kom uforvarende og i Øieblikkets Hede, men havde været vel overveiet. Som en god Artillerist havde han med største Omhu rettet Kanonen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram datert 22. febr. 1868 kl. 13.30.]

Alle med Designationer 7., 11. 14., 18. Februar indsendte Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imogen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 22., Febr. 1968.

Statsraad Haffner er idag bedre, men han ansaae det dog forsigtigst ikke at deeltage i Statsraadet.

Kongen omtalte for os, inden Foredragningen begyndte, at Professor Molin havde været oppe hos ham, og at denne havde givet Tilsagn, om at han inden 3 Uger skulde gjøre en Tegning til Statuen i Marskalks-Uniform. Da jeg i denne Anledning spurgte, om Molin ikke vilde gjøre en Skizze i Vox som den foregaaende, sagde Kongen, at Molin hertil ikke var villig. Deels var Tiden knap, deels havde han med Forkjærlighed fæstet sig til Statuens Udførelse i Kroningsdragt, og han havde derhos yttret, at om en Kunstner kunde lykkes i, at udføre eet stort Arbeide, der vandt Bifald, var saadant ofte alt, hvad der kunde ventes at falde i hans Lod, at han nu lagde al sin Magt paa Udførelsen af Statuen af Carl XII og at om Norske Kunstnere som Bergslien kunde lykkes at levere en tilfredsstillende Model, vilde han finde det vel, om Hvervet overdroges denne. Jeg bemærkede for H. M., at det efter min Tanke ikke var fra de Norske Kunstneres Side, at en alvorlig Concurrence vilde opstaae, men derimod fra Professor Bissens, og jeg tilføiede, at hvor megen Vægt man end kunde lægge paa Kroningsdragten, forekom det mig dog, at man, om end denne skulde komme til at opgives, ikke burde opgive Molin, der, som Herr Statsraaden har bemærket, uden Tvivl er

den meest geniale Billedhugger i Skandinavien, og at det derfor syntes mig ønskeligt, om Professor Molin kunde formaacs til, selv om noget længere Tid skulde medgaae, at udføre en ny, fuldstændig Skizze, der efter min Tanke giver en ganske anden levende Fremstilling af Ideen end en Tegning. Kongen gjentog da, at Molin hertil ikke var villig. Hans Majestæt gjentog, hvad han under Samtalen hos Manderströms havde yttret for mig, at Han *ønskede*, at Sagen maatte *staae uafgjort*, indtil Han omkring den 25de Marts Selv kom til Christiania. Jeg sagde, at jeg herom havde skrevet til Herr Statsraaden, og henstillet, gennem Telegrafen at erholde Svar herpaa. H. M. betonede stærkt sin Fortrydelse over at Ideen om Kroningsdragten havde vakt saa megen Modstand. Han havde derved tabt sin Interesse for Sagen, og man kunde reise og indvie Monumentet *uden Ham*. I Forbindelse hermed yttrede Han, at der kunde telegraferes til Herr Statsraaden og Han satte selv op Telegrammet, saaledes som det skulde være. Jeg vedlægger det Papir, hvorpaa det med Kongens Haand blev optegnet. – Jeg tillod mig dog at henstille til H. M. at noget Telegram ikke afsendtes: Jeg skulde skrive til Herr Statsraaden, og underrette Dem om Professor Molins Tilsagn om at have en Tegning færdig inden 3 Uger, for at dette, om det fornødigedes, kunde blive kjendt for Committeen, og jeg skulde ligeledes gjøre Herr Statsraaden bekjendt med H. M.s personlige Følelse. Dette troer jeg ikke bedre at kunne gjøre end ved at sende det ovennævnte Papir. Jeg har troet det rigtigst ikke at telegrafere om at Professor Molin vil levere Tegningen; thi denne Meddelelse bør ikke skee isoleret, men i Forbindelse med de øvrige Oplysninger, dette Brev indeholder. At Professor Molin er bleven noget skuffet, ved den gjorte Meddelelse syntes tydelig at fremgaae af Hans Majt.s Yttringer, og da H. M. Selv, for sit eget høie Vedkommende, deler samme Følelse, er det efter min Tanke ikke at undres paa, om Molins Indtryk ikke undergik nogen formildende Modification. Jeg faaer vel maaskee ogsaa see ham og tale med ham; men det er vel ikke sandsynligt, at deraf vil kunne afstedkommes nogen Forandring. Lader det sig gjøre troer jeg, at Sagen burde tages over lang for derved, om mueligt, efterhaanden at faae Bugt med Modstanden.

Jeg afventer nu Herr Statsraadens videre Oplysninger i denne Sag, som jeg haaber sluttelig vil faae et godt Udfald.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 24. febr. 1868 kl. 9.40.]

Det har ingen Hast med TEGNINGEN FRA MOLIN. Nærmere med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Febr. 1868.

Jeg er undseelig over at have tre Breve liggende for mig paa en Gang fra Deres Excellence, samtlige ubesvarede. Jeg skynder mig at aflægge min bedste Taksigelse for dem samtlige. Jeg har i de sidste tre Dage været usædvanligt optaget, i de sidste to netop med den Sag, som omhandles i Deres Excellences sidste Brev, nemlig Monumentsagen; thi medens Reconstructionen af denne Sags Bestyrelse omsidder er tilendebragt (dog saaledes, at to Medlemmer af Monument-Comitteen endnu ere at tilveiebringe istedetfor Birch-Reichenwald og Velhaven, der have udmeldt sig), saa fortsættes endnu en Brevvexling med Carl-Johan-Forbundets Direction, det vil sige med Advocat Dunker. Dog dette er ikke af nogen som helst Consequence.

Iforgaars havde vi et Møde i Monumentcomitteen. Anledningen var, at Birch-Reichenwald og Velhaven, som ovenfor bemærket, havde udmeldt sig af Comitteen. Vi valgte i deres Sted Professor Kjerulf og Professor Munch; jeg haaber, at de modtage Valget. Vi enedes tillige om, at vi skulde lade Sagen gaae mere overlang end vi tidligere havde havt i Sinde. Medens det i sin Tid blev averteret, at de indkomne Modeller blot skulde forblive udstillede i tre Uger, vedtog vi, at de for det første skulde forblive udstillede saa længe det viste sig, at der indfandt sig Folk for at tage dem i Øiesyn. Jeg nærer ingen Tvivl om, at Sagen vil forblive res integra, endog for den engere Comittees Vedkommende, indtil Kongens Ankomst hid, naar denne kan forudsættes at indtræffe inden Udløbet af Marts Maaned. Det har saaledes ingen Hast med nye Tegning fra Molin.

Birch-Reichenwalds og Velhavens Udtrædelse af Comitteen, som jeg for Øvrigt længe har forudseet som sandsynlig, er et Held for Sagen. De vilde ganske vist begge have holdt paa Bissen. Fra alle Kanter hører jeg nu en almindelig Erkjendelse af, at de af Bissen fremsendte Modeller – ikke mindre end fire i Tallet – ere høist maadelige.

Jeg troer derfor ikke, at Molin har noget at frygte fra den Kant. Snarere skulde han have at frygte af Concurrencen med en Norsk Billedhugger, som man ellers ikke her, saa vidt jeg veed, har været vant til at tillægge nogen Betydenhed, nemlig Bergslien. Han har i de sidste Dage indsendt en Model, der virkelig er smuk, dog i mine Tanker noget stiv og ikke fri for enkelte Misforhold. Jeg antager derhos, at man, naar det kommer til Stykket, vil ængstes for at overdrage Værket til en Kunstner, der aldrig før har præsteret noget større Arbeide. Jeg har saaledes for Tiden godt Haab om, at Arbeidet vil blive overdraget Molin, skjønt jeg endnu ingensomhelst Udtalelse har hørt af mine Colleger i Comitteen, naar undtages af Hefstyc. Hvad Valget af Kroningsdragt angaaer, da kan jeg kun sige, at jeg fremdeles troer, den vil finde stærk Modstand hos Mange. Nærmere om Stemningen i denne Henseende vil Hans Majestæt kunne erfare, naar Høistsamme kommer hid. Deres Excellence har vel den Godhed at meddele Hans Majestæt hvad jeg her har skrevet om Monumentsagen.

Jeg har med megen Interesse gjennemlæst hvad Deres Excellence i Brevene af 19de og 20de ytrer om Forhandlingerne i vedkommende Committee angaaende Udgiftsbudgettet for Udenrigs-Anliggenderne.

Det glæder mig at erfare, at Oppositionen ingen Udsigt har til at faae Bugt med Manderström.

Jeg har nu i nogen Tid ikke sendt Deres Excellence Afskrifter af mine underdanigste Indberetninger til Hans Majestæt. Grunden er altid den samme, nemlig at de ikke have indeholdt Noget af særegen Interesse. Maaskee burde jeg dog ikke have betragtet som Noget, der ikke kunde foranledige Oversendelse af Afskrift, hvad jeg i et Par af de sidste Indberetninger har berørt om det Jaabæske Folkeblad og den i Forbindelse dermed opstaaede Røre. Men da jeg ikke har berettet Noget, som ikke Deres Excellence vil have havt Anledning til fuldstændigere at erfare af Tidningerne, fandt jeg heller ikke dette egnet til at meddeles i Afskrift. Den Jaabæske Agitation lader til at have ikke saa liden Fremgang, navnlig i det Trondhjemske. Uden Hensyn til *den* er det et sandt Uheld for Regjeringen, at de to Commissionsarbeider, Omreguleringen af de sportulerede Embedsmænds Indtægter til fast Løn og Forslag til en ny almindelig Gageregulering, par la force des choses ville foreligge færdige til Forelæggelse for det tilhøsten sammentrædende Storting, der samles under Indtrykket af økonomisk Nød og Forkuelse og saaledes sandsynligviis vil være usædvanlig oplagt til Kniberie i alle

Retninger. Vi have gjentagne Gange i Statsraadet omhandlet denne Situation; men vi have – efter omhyggelig Overveielse – hidtil ikke udfundet noget ret brugbart Middel til at hindre dens Indtræden.

Dunker har ikke skrevet Noget i sidste Nummer af «Folkebladet» og jeg sender derfor ikke dette. Derimod vedlægger jeg to Nummere af «Dølen», i hvilket Slyngelen Vinje boltrer sig. Jeg beder Deres Excellence navnlig gjennemlæse Stykkerne med Overskrift: «Vaar Politik» især i No. 2. Jeg blev først iforgaars opmærksom paa Sagen og talte derom med Meldahl, som øieblikkelig var enig med mig om, at Slyngelen maatte jages ud af Justitsdepartementet. Dette skeer forhaabentlig endnu idag. Vinje er et aldeles overbeviisningsløst Menneske. Han er forfængelig indtil Ækelhed og man kan gjøre ham til sin Bundsforvant ved den mindste Opmærksomhed, dog ikke længer end indtil man bliver overbudt af nogen Anden. Naar han ikke bestemmes af noget Motiv af den her skildrede Art, har han ingen anden Regulator for sine Ytringer end Lysten til at sige noget Piquant. Om nu Dunker har smigret noget for ham eller det er Piquanterie-Djævelen, der har besat ham, skal jeg lade være usagt; men sikkert er det, at han ved at skrive om den Regjering, under hvem han tjener som Copist, at den i Grunden er en Svensk Regjering, indsat for at tjene Sverriges Interesser o.s.v. o.s.v., efter al Sandsynlighed ikke engang har opkastet sig det Spørgsmaal, om det var Sandhed eller Løgn, han nedskrev.

Grev Sparre er, hvad jeg altid har troet, en farlig Mand, med hvem det, naar jeg atter maatte komme til at opholde mig i hans Nærhed, ikke engang skal lykkes Deres Excellence at bringe mig sammen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Februar 1868.

Jeg faaer idag, paa Grund af en Departementssag, der noget for længe har ventet paa den sidste Haandlægning, kun Tid til et kort Brev. Jeg begynder med at aflægge min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 22de. Jeg seer af det Udkast til Telegram, som fulgte dermed, saavel som af Brevet selv, at min Meddelelse om det Indtryk, jeg havde af Monumentsagens Stilling, har sat Hans Majestæt i slet Houmeur. Dette tænkte jeg mig ogsaa paa Forhaand som ganske sandsynligt; thi Utaalmodighed er nu engang et Kongeligt Prærogativ.

Imidlertid er det jo vel, at Hans Majestæt er bleven forberedet paa, at Sagen kan komme til at gaae i andet Spor end Hans Majestæt har afstukket for den. Men maaskee har jeg dog ved mit Brev til Kongen om Sagen fremkaldt en Forestilling, der ikke svarer til Virkeligheden. Jeg slutter nemlig af Hans Majestæts Udkast til Telegram, at Høistsamme har forudsat, at Modstanden mod Kroningsdragten havde viist sig saa stærk inden selve Comitteen. Dette har ingenlunde været min Mening. Hverken inden den lille eller den store Committee er Spørgsmaalet endnu kommet under Discussion. Sagen er, at jeg befrygter, at baade den lille og især den store Committee, hvilken sidste tæller forholdsvis færre Medlemmer med nogen selvstændig Kunstindsigt (om jeg maa bruge dette Udtryk), ville tage et overveiende Hensyn til hvad der kan ventes at blive med nogenlunde *eenstemmig* Tilfredshed accepteret af Almeenheten. Og i denne Henseende har jeg en bestemt Fornemmelse af, at der mod et Monument i Marskalksdragt ikke vil blive gjort nogen stærk Indvending fra nogen Kant, medens et Monument i Kroningsdragt vil dele Publicum i to fiendtlige Leire, af hvilke jeg er tilbøielig til at troe, at den, der kæmper mod Kroningsdragten, vil blive den mandstærkeste. Stiltfærdige og fornuftige Folk sige, efter hvad jeg hører, som saa: «Lad os faae Noget, som i sig selv er tilfredsstillende, om der end kunde faaes Noget, som efter de meest Indsigtsfuldes Dom vilde være endnu bedre, naar det første kan faaes i Fred og Enighed, medens det sidste vil lede til at den Pietets-Handling, hvorom her spørges, kommer til at fuldbyrdes under Uenighed og Splid.» Og jeg befrygter, at det er dette Raisonnement, som vil gjøre Udslaget ved Sagens endelige Afgjørelse. For Resten kunne vi alle være klogere om en Maanedstid herfra, naar Kongen kommer hid. Den offentlige Discussion om Sagen er allerede begyndt, som Deres Excellence vil have bemærket af «Morgenbladet» for igaar. Den vil under sin videre Udvikling komme til at afgive den tjenligste Veiledning til at bedømme hvad der er Almeenhedens Opfatning af Sagen. Hvad jeg her har skrevet om Monumentsagen, *er ene og allene bestemt for Deres Excellence*. Naar jeg imorgen, som sædvanligt hver Torsdag, skriver til Hans Majestæt, skal jeg for ham berøre Sagen og sende Deres Excellence en Afskrift af hvad jeg yttre.

Vinje er ganske rigtig iforgaards bleven expederet fra Justitsdepartementet. Meldahl kaldte ham op og forklarede ham mundtlig at fra det Øieblik han (Meldahl) var bleven vidende om, at Herr Vinje havde tilladt sig saadanne offentlige Yttringer om det Norske Statsraad, som

fandtes i hans Blad, var det en Selvfølge, at hans Stilling i Justitsdepartementet maatte ophøre. Vinje skal, efter Meldahls Forklaring, først have bemærket, at han ikke forstod, at hans Yttringer kunde ansees for haarde eller nærgaaende, og da denne Bemærkning blev tilbageviist eller afviist, have sagt, idet han gik, at «der skulde komme Noget efter» eller noget Lignende, hvilket Meldahl forstod som en Trudsel. I Byen skal derimod Vinje – efter hvad Statssecretair Aall har berettet mig – fortælle, at han havde sagt, «at Statsraad Meldahl snart vilde komme efter», det vil sige faae Afsked ligesom han (Vinje) havde faact. Godt og vel er det, at Slyngelen er jaget paa Porten.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. Februar 1868.

Jeg har paa nogle Dage ikke ladet høre fra mig, da jeg intet havde at meddele. Idag har jeg haft den Ære at modtage Herr Statsraadens Brev af 24de dennes, og frembærer derfor min bedste Tak. Jeg modtog i Mandags det chifferede Telegram angaaende Tegningen fra Molin; men da deri et «nærmere med Posten» tilføiedes, fandt jeg at burde afvente dette «nærmere», inden jeg meddeelte noget til Hans Majestæt. Efter det saaledes bebudede Brevs Ankomst har jeg nu i Formiddag været oppe hos Kongen, for hvem jeg oplæste den Deel af Herr Statsraadens Brev, der vedkommer Monument Sagen. Da Hans Majestæt, om end selve Dagen endnu ikke er fastsat, fremdeles er bestemt paa at afreise til Christiania omkring den 24de Marts, regner Han, efter det i Brevet oplyste, saaledes paa, at Sagen vil henstaae i en uafgjort Tilstand indtil Han kommer. Det var en ny Oplysning, at den af Herr Bergslien indleverede Model gjør ham til en betydningsfuld Medbeiler, medens Paaskjønnelsen af de Bissenske Modeller synes at være i Aftagende. Det er jo altid et glædeligt Tegn paa den Norske Kunsts Fremskridt. Herr Statsraadens Bemærkning om den Betænkelighed, der formodentlig vil opstaae ved at betroe et saa stort Værk til en hidtil i denne Genre uforsøgt Kunstner har imidlertid vistnok sin fulde Gyldighed, og fra denne Side turde altsaa Udsigterne for Herr Molin være gode. Modstanden mod Kroninsdragten er H.M. nu forberedt paa. men Han holder *med lige Styrke* paa Ideen. Jeg fæstede Hans Opmærksomhed paa en Artikel (No. 1) angaaende Monument Sagen i det idag hidkomne Mor-

genblad, og hvori ligeledes Kroningsdragten bekjæmpes som tung og uplastisk. Denne Opsats, der begyndte med at give Almeenheten et Cursus i Billedhugger-Kunsten, er vist beregnet paa at modarbejde den Idee, som Molin med saamegen Kjærlighed har sluttet sig til, *fra Grunden af*; men Siden selve Sagen, efter hvad der oplyses i Herr Statsraadens Brev, nu tænkes tagen mere *over lang*, har jeg ikke opgivet Haabet om, at Kroningsdragten endnu vil vinde det største Antal Tilhængere, naar man faaer Tid til at gjøre sig fortrolig dermed. – Jeg spurgte H. M., om Han selv vilde havde den Naade at sige Herr Molin, at det ikke hastede med Tegningen; men hertil svarede Han, at dette behøvede man ikke at sige en Kunstner som nok tog sin Tid. Jeg har ikke seet Professor Molin, og da H. M. har Sagen i Sin Haand, forholder jeg mig passiv.

Birch Reichenwald har nok taget Formynderskabet over Welhaven og formaaget denne til at udmelde sig samtidigen af Committeen. Modstanden skal nu organiseres udenfor Committen, men holder denne blot nogenlunde sammen, er Modstanden mindre af befrygte. Kjerulf og Munch er vist et godt Valg.

Kongen sagde mig idag, at Han endnu ikke havde skrevet til Fleischer, og jeg begynder nu at troe, at Han maaskee vil udsætte med at aabne sig for Fleischer, indtil Han kommer til Norge. Han sagde (dette mellem os) at Han havde ladet Capitaine Dahll, der nylig har været herinde, sondere Terrainet, og Han havde nylig haft et Brev fra Dahll som siger, at det vilde falde ned som en Bombe for Fleischer. Jeg spurgte da H. M., om ikke Fleischer engang var forberedt paa, at han paatænkte til Hof Chef, hvortil H. M. behagede at svare, at Han ikke havde meddeelt sig herom til Fleischer; men at Han dog troede, at denne ønskede nævnte Stilling. Det er vanskeligt at sige noget i en Sag, hvori det, som hvad denne angaaer, maa beroe paa H. M.s egen Følelse, hvorledes Han vil tilveiebringe Opgjøret. Maaskee tiltaler det H. M. mere mundtligen at indvie Fleischer i sin Plan.

Jeg har læst Herr Vinjes Udtømmelser i Dølen. Jeg har altid haft Interesse for denne Mands Begavelse og har beklaget at den ikke har kunnet finde en mere tilfredsstillende Anvendelse end hidtil. Det er ilde af bemeldte Herr Vinje at fremkaste en Insinuation om at Regjeringen befinder sig under Svensk Tryk; men heldigviis bør denne Insinuation for Enhver, der kan læse Committee Forslaget vise sig at være ugrundet. Den Løshed, hvorfor Vinje er kjendt, bør vel ogsaa hindre, at der lægges nogen Vægt paa den Mening, han udtaler. Anderledes frygter jeg for at

det bliver, om han, saaledes som af Herr Statsraaden oplyst, nu afskediges af Departementet. At afskedige ham og lade Herr Dunker blive staaende som Regjerings Advocat synes mig ikke at gaac ganske vel sammen. Jeg imødescer en Efterretning, om hvorvidt han virkelig er sat ud af Departementet.

Det er dog altfor bedrøveligt, at det Nordre Fiske, efter Alt hva man nu kan troe, vil i Aar fuldstændigen mislykkes! Hans Majestæt yttrede sin levende Beklagelse herover, og idet Han omtalte de Jaabækske Agitationer, gjorde Han samme Bemærkning, som Herr Statsraaden gjør i Brevet til mig, at det var at befrygte, at det Jaabækske Program just vilde slaae an, naar der var Nød og Fortrykthed i Landet. Jeg er enig med Herr Statsraaden i at det er uheldigt at Gageregulativet under saadanne Omstændigheder vil have at forelægges Stortinget; men jeg seer som De Selv intet Middel til at tilbageholde Sagen, saafremt Committee-Arbeidet bliver færdigt i Tide.

Ja vist er Grev Erik en «enfant terrible». Statsraad Bn. Ugglas beklagede sig ogsaa over velbemeldte Greve; men det er dog en Slags Compensation at man ikke fæster sig meget ved hvad han siger.

Vi skulle have en Dands No. 2 her i Huset i Aften, og jeg faaer klæde mig for at tage mod vore Fremmede.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de October 1869 [5: Febr. 1868].

Jeg faaer idag kun Tid til at oversende Afskrift af min underdanigste Indberetning til Hans Majestæt.

Jeg seer, at nu ogsaa Svenske Aviser i Stykker, som gjengives i vore Norske Blade, fortælle om Hensigten med Kongens Reise til Norge, om Statsraad Vergelands Aftræden etc. etc. Ak! hvad er det sørgeligt, at Alt skal have en saa svær Fødsel! Men herved er desværre Intet at gjøre.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for de tvende senest modtagne ærede Breve af 26de og 27de dennes, med hvilket sidste fulgte en Afskrift af

Indberetningen til H. M. Af denne vil H. M. faae det fulde Indtryk af den Modstand, der fra Almeenhedens Side er at forvente mod Kroningsdragten, medens Han dog, ved den Udsættelse Sagen har faaet, erholder den af Høistsamme ønskede Anledning til under sit Ophold i Christiania at kunne selv gjøre de Grunde gjældende der tale for Hans Idec. Jeg har gjennemlæst No. 2 af Artiklerne i Morgenbladet angaaende Monument Sagen, hvori Molins Begavelse tildeles Anerkjendelse men Bergsliens Model gives Prisen. Ja formaac vi ved en indenlandsk Kunstners Haand at reise et værdigt Monument for Carl Johan, var saadant uden Tvivl det ønskeligste, thi vor egen Kunst havde derved ogsaa *reist sig* et Monument; men naturligt er det, at der maa raade ikke liden Tvivl om hvorvidt Bergslien frembyder den fornødne Tryghed i denne Henseende. Det skal blive interessant at faae see den indsendte Model; men en attendant maa jeg bekjende, at den store Kunstdommers Bemærkninger i Morgenbladet ikke har kunnet betage mig det Indtryk, at Molins Skizze i Kroningsdragten paa en gribende Maade har formaact at gjengive den Kongelige Fylde og Værdighed der betegnede Carl Johans Personlighed. Det er dog ikke hovedsagelig de plastiske Former af en Gladiators Muskelfylde eller af en feilfri Hest vi ønske at faae udtrykte i den blivende Statue, men det er Kong Carl Johan vi ønske at faae see, og Han havde en sliig Herskermine, at Kroningsdragten er ham et naturligt Attribut. Men ligemeget! Sagen vil gaac sin Gang, og hvad som bliver bestemt, det bliver bestemt.

Jeg tilbragte den største Deel af Formiddagen igaar paa Andet Kammers Läktare for at afhøre Debatten om Afskaffelsen af Dødsstraffen. Jeg kom desværre for seent, for at afhøre De Geers Foredrag, som skal være bleven modtaget med lydeligt Bifald, men jeg hørte enkelte andre Foredrag, navnlig Professor Ribbings med spændt Opmærksomhed, og jeg glædede mig over en Yttring af en Dalkarl, som gik ud paa at da *Bondestanden* i sin Tid voterede for Dødsstraffens Afskaffelse, var dette som en Fjerdedel af Repræsentationen, og man vidste da ganske vel, at dette ikke vilde faae nogen alvorlig Følge. Der faldt ogsaa ganske gode Ytringer om den Terrorisme, som Aviserne have forsøgt at øve i denne Sag. Debatten fortsattes igaar Eftermiddag, og med det Resultat, at det var 100 stemmer for Bibeholdelsen af Dødsstraffen og blot 60 eller 61 for dens Ophævelse. Naar man erindrer Udfaldet paa sidste Rigsdag, er dette et godt Tegn paa tilbagevendende Besindighed. Det er et Pendant til Historien om Jury Væsenet hos os. At De Geers Optræden

har øvet en stor Indflydelse kan ikke miskjendes og heri ligger et Beviis paa den Anseelse, han endnu har bibeholdt.

Herr Søren Jaabæk er altsaa ikke død, men lever, og saa gjøre ogsaa hans Agitationer, efter hvad jeg seer af Indberetningen. Det vil blive spændende at see, hvorledes Valgene under Indtrykket af den Jaabækske Lære ville falde ud; men en Trøst er det dog, som gives os af Erfaringen, at det ikke vil vare længe førend Yderligheden medfører et Omslag.

Jeg spurgte Statsraad Abelin, da han var her forleden Aften, naar Militairforslaget vilde blive færdigt, hvortil han svarede, at han haabede under den sidste Halvdeel af Marts, men at han ventede paa endeel oeconomicke Oplysninger af en Committee der blev nedsat i forrige Aar, og hvis Opgave det er at tage under Overveielse de Lettelser der kunne gives «Rot og Rust hållarne» – en Opgave hvormed Committeeen endnu ikke var færdig. Jeg haaber at alt dette ikke vil foraarsage nogen Udsættelse af Kongens Reise, og skal ikke undlate at søge at holde mig underrettet om Sagens Gang, for herom at kunne underrette Herr Statsraaden.

Jeg seer af Herr Statsraadens Brev af 26de, at Vinje er bleven afskediget fra Departementet, og jeg er spændt paa at erfare, hvormegen Røre han heraf kan istandbringe. End Regjerings Advocaten, hvad skal der gjøres med ham?

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 27de Februar. Jeg seer af Beretningen om Samtalen med Kongen angaaende Monumentsagen, at Hans Majestæt med lige Styrke holder paa Kroningsdragten, hvilket jeg ogsaa har forudsat at ville blive Tilfældet, i ethvert Fald indtil det maatte lykkes ved Betragtninger, der ikke komme i Strid med Hans Majestæts Opfatning af selve det Kunstneriske i Spørgsmaalet, at bevæge Høistsamme til ikke at sætte Sagen paa Spidsen. Hertil bør, efter mit bedste Skjøn, baade Deres Excellence og jeg bidrage hvad vi formaae. De Tilkjendegivelser af Opinionens eller Opinionernes Beskaffenhed, som i Mellemtiden indtil Hans Majestæts Ankomst hid deels i deels udenfor Pressen ville finde Sted, kunne selvfølgelig bringe mig til at opfatte Sagens Stilling anderledes end jeg

anskuer den for Øieblikket; men for Tiden er det mit bestemte Indtryk, at om Valg af Kroningsdragt drives igjennem ved den endelige Afgjørelse, ville vi faae et Monument, hvormed den større Deel af det skrivende og talende Publicum vil være misfornøiet og yttre sin Misfornøielse i disse evig tilbagevendende Beklagelser, hvortil vi her i Landene ere saa vante; thi vore Stridigheder af denne Art blive aldrig udfægtede. Som Exempel kan nævnes Striden om Storthingsbygningen. Molins egen Autoritet, som selvfølgelig skulde synes at danne en stærk, for ikke at sige den stærkeste, Støtte for Valg af Kroningsdragt, er ogsaa bleven svækket i den sidste Tid ved Morgenbladsforfatterens Citat af den Dom, en af Molins indsigtfuldeste Landsmænd skal have fældet om ham, nemlig at han med al sin Genialitet er udsat for at komme udenfor Kunstens sikre og anerkjendte Spor. Men – som sagt – vi kunne være klogere, naar Kongen kommer her. Hvad vi derimod sikkerlig bør have for Øie, det er at anvende den Indflydelse, vi maatte kunne udøve, til at afholde Kongen fra at sætte Sagen paa Spidsen under sit Ophold her.

Jeg er nu forberedt paa, at der med Hensyn til de fornødne Arrangements i Anledning af Spørgsmaalet V. Intet vil blive foretaget før Hans Majestæts Ankomst hid. Maatte det nu blot, naar Kongen er kommen hid, ikke blive Tilfældet, at en Hob af Uvedkommende faaer Lov at erfare fra Coulisserne hvorledes Dramaet gaar for sig; thi saa have vi formodentlig Bysladderet og Aviss-Vrøvlet i deres vel bekjendte Chor. Det er mig intet godt Tegn, at Hans Majestæt allerede har skjænket Herr Capit. Dahll sin Fortrolighed i Sagen. Men nok herom. Hvad jeg her har yttret bliver selvfølgelig strictissime mellem os.

Deres Excellences Bemærkninger med Hensyn til Herr Vinje ramme i mine Tanker – tillad mig at sige det frit ud – ikke det, hvorom der spørges eller, rettere sagt, det hvorom der spurgtes, da der handlede om hans Afskedigelse fra Departementet. Hvad Vinje yttre eller ikke yttre være sig om Revisionssagen eller hvilket som helst andet Anliggende, er og bliver under alle Omstændigheder uden al Indflydelse; thi han er anset for en aldeles overbeviisningsløs Mand, der i Grunden selv er ganske meningsløs i det samme Øieblik, han udtaler og forfægter denne eller hiin Mening. Forsaavidt var det altsaa ligegyldigt, om man beholdt ham eller gav ham Afsked. Hvad der spurgtes om var allene dette, om det var muligt at beholde som Copist en Mand, der i et Blad, som han selv redigerede og udgav, fortalte om sin Statsraad og hans Colleger, at de ere Landsforrædere; thi dette er dog i Grunden det simple og greie

Udtryk for Herr Vinjes Tale om at de ere indsatte ikke for at tjene sit Lands men Sverriges Interesser og at de handle i Overeenstemmelse hermed. Meningen af Spørgsmaalet er ikke, om det var antageligt, at Nogen vilde troe Vinje i denne hans Tale; thi man troer ikke Herr Vinje i nogen Ting. Men Meningen af Spørgsmaalet var, om det kunde bestaae med Sømmelighed og den Disciplin og Tone, som det er uforbigængelig nødvendigt inden Regjeringens egen Forretningskreds at haandhæve, at beholde en Mand som Copist, der offentlig førte saadan Tale, til og med i et eget Presse-Organ, som han til saadant Brug havde indrettet sig. Blandt de her værende Medlemmer af Statsraadet har der ikke viist sig Spor af Meningsforskjel om, at det var uundgaaelig nødvendigt at gjøre hvad gjort er. Forsaavidt Deres Excellence antyder, at det kunde komme til at synes inconsequant at afskedige Vinje og beholde Dunker, skal jeg tillade mig at bemærke, at Dunker aldrig har tilladt sig saadanne Udtalelser om Regjeringen som Herr Vinje, og at en Regjeringsadvocat ikke henhører under de ved Statsraadets Contorer (Grls. Udtryk i § 62) ansatte Betjente, saa at det, selv om en Regjeringsadvocat skulde inklade sig paa aabent at udskjelde eller forhaane Regjeringen, dog ikke kunde vække den samme Grad af Forargelse som naar det samme skeer af en Copist, hvor ønskeligt det end maatte være, at en slik Regjeringsadvocat var antaget under saadanne Former, at han uden videre kunde gives Løbepas.

Deres Excellence vil bemærke, at Fiskerie-Efterretningerne nu atter ere noget bedre. men idetheletaget vil det vel blive et «kleint» Fiske, altsaa et Bidrag mere til det slette Houmeur, hvori Storthinget sandsynligviis vil træde sammen.

Hoslagt følger sidste Nummer af «Norsk Folkeblad». Det vil sees, at Herr Dunker nu har stoppet op med at skrive om Revisions sagen i det nævnte Blad, idet det medfølgende Nummer indeholder den sidste Artikel, der har et Postscriptum om, at Fortsættelsen vil følge i et særskilt Skrift, der agtes udgivet fra den Gyldendalske Boghandling i Kjøbenhavn. Mig er sagt, at Folkebladets Redaction skal have gjort Indsigelser mod Artikelens Fortsættelse i Bladet; men herom veed jeg dog Intet med Paalidelighed.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5 Marts 1868.

Jeg modtog imorges Herr Statsraadens ærede Brev af den 2den dennes og frembærer herfor min bedste Tak.

Jeg var i Formiddag oppe hos H. M. dels for paa Løverdag at faae vort sædvanlige Statsraad dels for at erfare, om noget nærmere var bestemt med Hensyn til Tiden for Reisen til Christiania. Statsraadet bestemtes til paa Løverdag og hvad Reisen angaaer yttrede Hans Majestæt, at Han endnu ikke havde bestemt Dagen, men at det vilde blive omkring den 26de. Han tilføiede, at da Han altid Skjærthorsdag gaaer til Skrifte med de øvrige Medlemmer af den Kongelige Familie, maatte Han være tilbage til den Dag, hvilken falder ind paa den 9de April. Fraværelsen vil saaledes, Reisedagene iberegne, i det højeste blive 14 Dage, og man maa saaledes være forberedt paa, at Alt vil gaae i stor Skyndsomhed. Jeg spurgte H. M., om der med Hensyn til Fremsættelsen af det nye Armeeforslag skulde kunne opstaae nogen Grund for yderligere Udsættelse med Reisen; men H. M. syntes nu selv tilbøielig til at troe, at Armeeforslaget, siden Tiden allerede er saa langt fremskreden, ikke bliver forelagt for Rigsdagen denne Gang. Jeg talte ogsaa for nogle Dage siden med Exc. De Geer herom, og han var af den Tanke, at det var bedre ikke at forskynde sig, saameget mere som Stemningen paa Rigsdagen skal være for en Udsættelse, og man ønsker om mueligt at kunne tilendebringe Mødet ved Slutningen af April Maaned. Kommer Armeeforslaget først under den sidste Halvdeel af Marts til Rigsdagen, vilde der i hvert Fald under nærværende Møde ikke være nogen Udsigt for en Afgjørelse af Sagen, og under saadanne Omstændigheder er det bedre, at Regjeringen beholder den i sin egen Haand, om det skulde vise sig, at en eller anden Forandring maatte være ønskelig.

Jeg maa være ganske enig med Herr Statsraaden i at om det viser sig at den almindelige Mening er afgjørende imod Kroningsdragten for den blivende Carl Johans Statue, det kun vil lede til Strid og liden Glæde, om H. M. søgte at gjenndrive Sin Idée. Jeg antager ogsaa, at H. M. Selv vil føle dette, naar Han under Opholdet i Christiania erfarer Stemningen. Hvem veed? Maaskee H. M. vil føle sig tiltalt af Bergslisens Model, og det tør med Sikkerhed antages, at Han har den Interesse for den Norske Kunst, at Han gjerne skulde see Arbeidet overladt til denne, om det kan skee med Tryghed. Han berørte dog ikke Sagen.

Jeg har vist ikke været uopmærksom paa de Hensyn, der have talt for Herr Vinjes Afskedigelse, og som Herr Statsraaden har haft den Godhed i Deres sidste Brev udførligen at fremstille. Jeg giver dem deres fulde Gyldighed, uagtet jeg fremdeles finder, at den Beskyldning, der har foranlediget Afskedigelsen er saa ynkelig, at den falder af sig selv. Men som Herr Statsraaden har bemærket: denne sidste Betragtning vedkommer ikke Spørgsmaalet. Regjerings Advocaten vil altsaa nu forelægge sin Operations Basis til Danmark, og derfra skal han nu uforstyrret angribe det Forslag, som Regjeringen eventuelt vil fremlægge. Jeg vil dog erindre, at Herr Dunker ved sin Antagelse gik ind paa at kunne afskediges. Herom indeholder, om jeg ikke tager feil, den i sin Tid afgivne Indstilling Oplysninger.

Vi have et høist ustadigt Veir: igaar Morges 10 Graders Kulde og idag regner det. Alt dette bidrager til at jeg føler mig mindre end vel og maa dette tjene til Undskyldning for det ufuldstændige Indhold af nærværende Linier.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 1ste Marts. Deres Excellence har, hvad Monumentsagen angaaer, visselig Ret i den Yttring, at saafremt vi formaae ved en indenlansk Kunstners Haand at reise et værdigt Monument for Carl Johan, er saadant uden Tvivl det ønskeligste, og det er jo, om dette skulde blive det endelige Resultat, ret glædeligt, at Molin, efter hvad Deres Excellence tidligere har meddeelt, har yttret for Kongen hvad han ogsaa yttrede for mig under mit Ophold i Stokholm samt for Collegerne Møinichen og Haffner, der vare nærværende ved den Leilighed, at han Intet vilde have imod, at Monumentets Udførelse blev overdraget en af vore Norske Kunstnere.

Derimod lod det paa den elskelige Mand, efter hans Yttringer under mit Ophold i Stokholm, som om det vilde crepere ham, hvis Bissen blev antaget til at udføre Monumentet. Derfor er der, eftersom Sagerne nu staae, ingen Fare. Derimod skal det ikke undre mig, om Fleerheden af Stemmerne blandt Almeenheden og slutteligen inden Comitteen kommer til at samle sig om Bergsliens Model, der unægtelig er smuk. Men –

som Deres Excellence bemærker – Sagen vil gaac sin Gang, og hvad som bliver bestemt det bliver bestemt. Kun een Ting er, efter Omstændighederne, af Vigtighed, nemlig at Hans Majestæt under sit Ophold her tager Sagen tout tranquillement; thi træder Hans Majestæt synbart op med afgjort Forkjærlighed for den Molinske Model, med eller uden Kroningsdragt, vil man deri letteligen see en Tendents til at begunstige hvad der er Svensk paa bekostning af hvad der er Norsk, og hermed er hverken Kongen eller Sagen tjent.

Udfaldet af Forhandlingerne i det Svenske andet Kammer om Dødsstraffens Ophævelse har glædet mig i flere Henseender, blandt Andet fordi det turde blive et Memento for «Aftonbladet» og Consorter om at optræde med mere Beskedenhed og mindre Terrorisme for Eftertiden, og fordi den Svenske Rigsdag, ved at tænke over sin egen Vankelmodighed i dette Spørgsmaal, ikke usandsynligen vil faae Øinene op for, at den under sit første Møde, det vil sige ifjor, overhovedet opførte sig med nogen Grønhed.

Efter hvad Deres Excellence beretter om Samtalen med Statsraad Abelin, tør jeg desværre ikke ansee det for *afgjort*, at Hans Majestæts Ankomst hid vil indtræffe før Udløbet af Marts Maaned. Jeg vil selvfølgelig være Deres Excellence taknemmelig for enhver nærmere Efterretning, hvortil der efterhaanden maatte blive Anledning.

Jeg har i min Indberetning af idag til hans Majestæt fundet at burde berette Historien med Vinje. Det forekom mig usandsynligt, at Hans Majestæt kunde forblive uvidende om den, ialfald efter sin Ankomst hid, og det tyktes mig da bedst, at den blev meddeelt Hans Majestæt i paalidelig Skikkelse. Holst bliver neppe færdig med Afskrift idag; men den skal ialfald blive sendt imorgen. Undskyld Korthed og Hastværk, da jeg har Eet og Andet at foretage i Anledning af Bal i Slotsgaarden, som afholdes iaften til Erstatning for, at der intet Bal kan holdes den 14de Marts, som er en Løverdag.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 7. mars 1868 kl. 13.00.]

Om Statsraadet den 7. Marts.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Marts 1868.

De Geer har været oppe hos mig i Eftermiddag, saa at kun faa Øieblikke ere mig levnede inden Postens Afgang.

Inden Statsraadet kaldte Kongen mig ind og sagde mig, at han havde erfaret, at det vilde være General Fleischer en behagelig Overraskelse, om han blev buden herind for at overvære den 22. Marts. Det er nok paa den Dag Carl XIII Riddere blive «*dubbade*» eller indviede, og da General Fleischer ved Sygdom var hindret fra at komme herind ifjor paa nævnte Dag, da det var Spørgsmaal om hans egen «*Dubning*», vilde det være ham saameget kjærere nu at overvære Høitideligheden. Kongen tænkte da at benytte Leiligheden for at sætte Fleischer ind i sine Planer med Hensyn til hans Overgang til Hof Chefs Embedet med de Combinationer der derméed staae i Forbindelse hvad Artillerie Brigaden angaaer, og da det uden Tvivl vil være heldigt, at H. M. er paa det Rene med Hensyn til Spørgsmaalet Fleischer, inden Han kommer til Christiania, hvor Opholdet bliver saa kort, saa havde H. M. bestemt sig til at telegrafere til Fleischer om at komme herind. Maa dette imidlertid blive *strictissime mellem os*; men mange Dage vil det vel ikke vare, inden Fleischer begiver sig paa Reisen. Formodentlig følger han tilbage med Kongen. H. M. har endnu ikke bestemt Sagen; men senere end den 26de bliver det formodentlig ikke.

Efter hvad jeg har erfaret, skal det nu være bestemt, at Militair-Forslaget ikke vil komme frem for denne Rigsdag som *Proposition*. Et andet Spørgsmaal er det om det vil blive meddeelt til «*Kännedom*»; men i denne Henseende vil man først søge at komme underveir med hva man paa Rigsdagen anseer ønskeligt.

Professor Molin kom op til mig i Formiddag efter Statsraadet, just som Exc. Stjerneld var hos mig. Vi talte imidlertid om Monument Sagens Stilling, og han fortalte mig, at han agtede at skrive *idag* til Hefte og vedlægge et Par Tegninger, som han havde gjort og som han viiste mig. Jeg kan dog ikke sige at disse Tegninger ere mere oplysende end Skizzen paa Marskalk Siden, og skulde det være noget, maatte det være en fuldstændig *ny Skizze*, Han sagde, at han vilde tilføie i Brevet til Hefte, at han havde erfaret, at Bergsliens Model havde gjort et gunstigt Indtryk paa Almeenheden, ligesom at han fuldkommen vurderede, at man vilde vælge en indenlandsk Kunstner. Under saadanne Omstæn-

digheder vilde han henstille til Hefte, om der var nogen Anledning for ham (Molin) at udarbejde en ny Skizze, naar der var Sandsynlighed for at Bestillingen overlodes til Bergslie. Var der paa den anden Side Betænkelighed mod Valget af Bergslie, kunde Hefte give ham Vink om, hvorvidt en ny Skizze ønskedes. Han havde i den sidste Tid været saa optagen med sin Carl XII, der nu er færdig, at han ikke havde haft Tid til at udføre noget mere fuldstændigt end de leverede Tegninger. Men Herr Hefte vil formodentlig selv underrette Herr Statsraaden om hvad Brevet fra Molin vil indeholde. [O.s.v.]

Molin har selv Photographier liig dem, Herr Statsraaden har sendt mig, og jeg skal derfor medtage disse sidste til Christiania.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Marts 1868.

Et tilfældigt Uheld bevirkede, at jeg ikke igaar kom til at sende Afskriften af min Indberetning til Hans Majestæt af iforgaars. Jeg kom nemlig paa Eftermiddagen op til min Søn Advocaten for at høre om hans ældste Barn, der er sygt af Lu[n]gebetændelse, desværre i en Grad, der vækker Bekymring; og der blev jeg ved Omstændighedernes Magt opholdt saa længe, at Posttiden gik forbi. Afskriften følger nu hoslagt.

Det er nu længe siden jeg hørte Noget fra Deres Excellence om de udenrigske Forhold. Hvad betyder egentlig Prinds Napoleons Reise til Berlin? At den har til Hensigt at afhandle Noget med det Preusiske Hof, synes mig ligesaa antageligt som at dette Noget maa være en Gjenstand eller Gjenstande af Vigtighed; thi for Bagatellers Skyld sender man vel ikke Prindser afsted. Vort Diplomaties Tanker herom skulde det interessere mig meget at erfare.

Jeg fyldte iforgaars mit 60de Aar. Naar man saaledes har tilbagelagt 6 Decennier, faaer Reflectionen en særegen Retning. Jeg anstillede paa min Fødselsdag flere Reflectioner over min Stilling med alle dens Interesser men ogsaa med alle dens Møisommeligheder og Miskjendelser end jeg troer at have anstillet i al den Tid sammenlagt, som er forløbet siden min Gjenindtrædelse i Statsraadet. Jeg kom til det Resultat, at medens baade Pligt og Interesse knyttede mig til den, skulde dog et Bølgeslag, der skyllede mig bort, ingenlunde være mig

ukjært. Een Skat idetmindste bringe Aarene os, nemlig en roligere Hengivelse i vor Skjæbne. Og naar man saa dertil er frisk og rask, hvilket lykkeligviis er Tilfældet med mig, er der – saa synes mig – al Grund til at betræde Alderdommens Dørtærskel med Tilfredshed.

Sildefisket vedbliver, som Deres Excellence af Bladene vil erfare, saa smaat endnu; det tør opsidder naae op til at give af sig omtrent 2/3 Dele af det sædvanlige Quantum.

Jeg tænker saa smaat paa at søge Aschehoug for at afhandle med ham, om der ikke skulde være Opfordring til allerede nu at slaae et Slag mod de Dunkerske Agitationer angaaende Revisions sagen, hvilke synes hist og her at give et Slags Efterklang, sædvanligviis ledsaget af Spaadom om, at det nuværende Ministeriums Dage med det første ere talte.

Jeg er dog ikke sikker paa, om jeg ikke opsætter endnu nogen Tid med at vække Spørgsmaalet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 5te Marts. Det glæder mig, at der, saavidt skjønnes, nu ikke kan være nogen rimelig Tvivl om, at Hans Majestæt vil ankomme hid den 27de Marts eller en Dag nær derved; thi naar Fremlægningen af Militair-Forslaget for den nærværende Rigsdag er opgivet, synes den eneste Grund til Uvished om Tiden for Hans Majestæts Ankomst at være bortfalden. Det skulde glæde mig meget, om jeg saa betimeligt som muligt kunde modtage nogen Underretning om Planen for Hans Majestæts Reise. Hvad der specielt interesserer mig er selvfølgelig, hvilken Tid paa Dagen Hans Majestæt kan ventes at ankomme hid, da det derpaa vil beroe om jeg skal berede mig den Lykke at see Hans Majestæt hos mig til Middag paa Ankomstdagen. Nogen bestemt Reiseplan turde imidlertid vel ikke endnu være opgjort; men maaskee en der dog allerede nu tænkt paa og talt om Sagen, og om der endog kun formodningsviis kunde meddeles Noget til min Veiledning, vilde jeg derfor være taknemmelig.

Den Tanke, Deres Excellence henkaster med Hensyn til Monument-Sagen, at det er en Mulighed, at Hans Majestæt under sit Ophold her vil føle sig tiltalt af Bergsliens Model og i saa Fald selv fororde Valget af den, indeholder maaskee Antydning af den bedste af alle Løsninger. Jeg

siger «maaskee»; thi først vil jeg, ved mere Kunst-Erfarnes Udtalelser, see at komme til Vished om, hvorvidt Bergsliens Model i Forening med hvad man for Øvrigt veed om Kunstneren skjænker fuld Betryggelse, forinden jeg endelig opgjør min Mening om Sagen. Sikkert er, at Bergsliens Model har noget meget Tiltalende. Det kan ikke nægtes, at den anbefaler sig ved en ædel Simplicitet og plastisk Roe; saa forekommer det idetmindste mig.

Herr Vinjes Afskedigelse synes ikke at have vakt synderlig Opmærksomhed. Den er, som Deres Excellence vil have bemærket, bleven omtalt een Gang i Aftenbladet og een Gang i Morgenbladet. Siden have begge Blade tiet om Sagen. De udenbyes Aviser læser jeg ikke regelmæssigt; men efter hvad man har sagt mig, skal Herr Vinjes Afskedigelse heller ikke i dem have vakt noget Røre. Det er for Resten nok, efter hvad jeg erfarer, en Feiltagelse af mig, naar jeg har formodet, at det fornemmelig var Herr Dunker som styrede Vinje i denne Tid. Det skal, efter hvad jeg hører, være den unge Sartz – en Mand af betragtelige Kundskaber og endnu betragteligere Talent –, som har ham i sine ledende Baand.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Marts 1868.

Efterat mit tidligere Brev af idag allerede var sendt til Posten, har jeg havt et Besøg af Byens Ordfører, Politiemester Michelet, som kom for at give mig Bekræftelse paa, hvad han allerede for nogle Dage siden havde ymtet om, at der tænkes paa at illuminere Staden i Anledning af Hans Majestæts Ankomst og at Realisationen af denne Idée, der havde vakt eenstemmig Symphatie inden Formandskabet, kan ansees saa sikker som overhovedet kan være Tilfældet med den Slags Ting. Det var ham, paa grund heraf, angelegent at erfare, saa snart skee kunde, hvad Tid paa Dagen Hans Majestæt kunde ventes hid. Han vilde, efter hvad han yttrede, ansee det meget heldigt, om Hans Majestæts Ankomst *ikke* kom til at finde Sted om Aftenen. Skulde Hans Majestæt først komme om Aftenen, vilde der, efter hans Mening, være Spørgsmaal om man ikke fik udsætte Illuminationen til næste Dag, hvorved Sagen vilde tabe en Deel af sin moralske Effect. Jeg skynder mig at meddele Deres Excellence dette til confidentielt og conduitemessigt Brug. Jeg har lovet Michelet at underrette han saa snart jeg hører Noget fra Deres Excellence.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 10. Marts 1868.

Jeg har modtaget tvende ærede Breve fra Herr Statsraaden – af 5te og 7de dennes det sidste ledsaget af en Afskift af den seneste und. Indberetning til Hans Majestæt – og aflægger herfor min bedste Taksigelse.

Jeg bringer, uagtet jeg seer at Dagen er over og det saaledes er seent, dog mine oprigtige Lykønskninger i Anledning af den 60.aarige Fødselsdag. De Betragtninger, hvorfor Herr Statsraaden i Deres Brev har givet Udtryk, ere saa sande, at de have grebet mig. Ihvorvel jeg er nogle Aar yngre, har jeg dog ikke sjælden været berørt af det Indtryk, som De saa smukt formulerer, idet De siger, at «medens baade Pligt og Interesse knytter Dem til Deres Stilling, skulde dog et Bølgeslag, der skyllede Dem bort, ingenlunde være Dem ukjært». Hvor vel jeg forstaaer denne Stemning, paa samme Tid som det volder mig Glæde, at De just under Udøvelsen af denne Stilling, for hvilken Vor Herre bevarede Dem, har kunnet samle den Roe, som Alderen giver, og befæstet den Sundhed, som er Livets bedste Indfatnig. Aarene have ogsaa aabnet mit Blik mere for Tingenes Sammenhæng, men de have dog endnu ikke ladet mig ud-kjæmpe den Strid, hvis Seir just er den «roligere Hengivelse», som De omtaler, og hvad Sundheden angaaer, da skorter der meget i den Fylde, der ligesom bærer Tilværelsen op. Maa herr Statsraaden i mange Aar føle Dem i Besiddelse af de dyrebare Goder, hvis Eie forskjønnede Deres 60.aarige Fødselsdag.

Jeg seer af Deres sidste Brev, at De overveier, om Tiden maatte være *inde* for at aabne Forsvaret mod de Dunkerske Angreb. Dertil synes der vist at kunne være Anledning, siden han har *sluttet* Artikel-Rækken i Folkebladet og hans Virksomhed paa dette Terrain kan betragtes som et fuldstændigt Heelt; men paa den anden Side forstaaer jeg vel, at meget taler for ikke at begynde Forsvaret, førend Angrebet er heelt udviklet, hvilket først vil skee, naar man faaer den bebudede Brochure fra det Gyldendalske Officin. Forøvrigt vil jeg, om jeg lever til den Tid, med Glæde tage hele denne Store Sag just som det «Bølgeslag», der enten kan skylle os bort eller virke opfriskende paa vor politiske Tilværelse.

Jeg formoder, at Sandströmer fra Berlin vil *søge* at give Opklaring over Hensigten med Prinds N.s Besøg der. Naar jeg træffer M-m hernæst, skal jeg høre, om Noget er kommet, og isaafald ikke undlade at

meddele det til Herr Statsraaden. At der ligger noget *under*, er vel ikke usandsynligt; thi gjældte det Prindsen blot at komme bort fra den blivende Presse-Debat i Senatet, kunde han vel have fundet et andet Bestemmelsessted end den *Preussiske Hovedstad*. Ihvorvel kloge Hoveder eller fine Næser i Paris endnu veire Krig i en nær Fremtid, synes det dog som Frygten var fjernet for dette Aar. Det er vel mueligt at Tanken paa en isoleret Krig med Preussen eller Tydskland ikke huer Keiser Napoleon; men at han søger videre Strids Combinationer, hvori de politiske Chancer kunne komme til at stille sig gunstigere, og intet Spørgsmaal har *videre Forgreninger* og er isaa Fald heldigere end det Orientalske. Hvem veed om Prinds N. ikke har det Hværv, just for en saadan Eventualitet at løсне paa Baandet mellem Preussen og Rusland, og forsøge at drage den første Magt nærmere til Frankrig? Var man bagenom Coulisserne kunde man maaskee opdage mange Ting; – og den Iver hvormed f.Ex. baade Holland og Belgien væpne sig synes at tyde hen paa en Ængstelse for at blive opslugte under en kjærlig Omfavnelse mellem Frankrig og Preussen. Men det nytter lidet at phantasere i disse Ting; faer jeg noget at vide, skal det strax blive Herr Statsraadens Eie. Jeg overvar igaar fra Läktaren Debatten i 1ste og 2det Kammer angaaende «3die Hufvudtiteln» (Det diplomatiske Budget). Den Kongl. Proposition antoges i 1ste medens Stats Utskottets Forslag bifaldtes i det andet Kammer. Om det vil komme til nogen Fælleds Votering angaaende denne Ulighed, siden *Slutnings Summen* dog er den *samme*, er endnu et uafgjort Spørgsmaal; men selv om det kommer til en Fælles-Votering og Stats Utskottets Forslag da, hvilket er utvivlsomt – bliver *antaget*, anseer jeg det dog for saagodtsom afgjort, at Exc. Manderström derfra ikke vil hente nogen Grund for at afgaae. Utskottets Forslag er nemlig opgjort med stor Forsigtighed i Udtrykket, just fordi man ønskede at undgaae at støde Exc. Manderström, hvem Majoriteten sætter Priis paa at beholde.

Baade Debatten og Voteringen i 2det Kammer angaaende 1ste Hufvudtiteln vidner om megen Uhøvished. Det er ikke et godt Tegn, naar man bemærker Mangel paa Varsomhed mod Kongedømmet.

Jeg vedlægger en udklippet Artikel af Post Tidningen for i Løverdags, om den skulde have undgaaet Herr Statsraadens Opmærksomhed. Jeg har af Indholdet mærket *det*, som jeg vil have nærmere betegnet, og jeg vil blot tilføie, at under Debatten i 1ste Kammer Grev L. Ugglass fremhævede denne Betragtningmaade.

Jeg haaber at det lille Barn, som voldte Herr Statsraaden Ængstelig-
hed, da De skrev Deres sidste Brev, nu har lykkeligen overstaaet sin
Sygdom.

Dagen til Kongens Afreise hører jeg nu skal være bestemt til den
26de Marts.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Marts 1868.

Jeg aflægger min Bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev
af den 7de, som jeg modtog iforgaars Aftes. Allerede om Formiddagen
samme Dag havde Statsraad Vergeland i Statsraadsmødet berettet, at
Fleischer var commanderet ind til Stokholm til den 20de «i Egenskab af
Chef for Hans Majestæts Stab», idet Vergeland lod forstaae, at det nok
egentlig var hans «Dubbing» som Carl den XIIIdes Ridder, hvorom der
handlede. Jeg opgjorde strax med mig selv, at Kongen vilde benytte
Anledningen til at omhandle med ham den Vske Qvæstion, forsaavidt
den berører Fleischer, og herpaa har jeg nu i Deres Excellences Brev faaet
Bekræftelse.

Hefte fik igaar det i Deres Excellences Brev omtalte Brev fra Molin.
Han var hos mig paa en kort Visite strax efter at han havde modtaget
det og yttrede, at han vilde svare Molin, at det var ham umuligt at sig
Noget om hvorvidt Bergsliens Model havde overveiede Udsigt til at
blive antagen af Comitteen, da ingen Discussion om Valget endnu har
fundet Sted mellem Comittees Medlemmer. For Øvrigt vakte det min
Opmærksomhed af Molins Brev at see, at han selv synes at være
kommen i nogen Tvivl om, hvorvidt den til Kroningsdragten hørende
Hovedbedækning, med andre Ord Kronen, vilde kunne bringes til at
tage sig godt ud paa en Monument-Statue, og at han paa Grund heraf
antyder den Idee, at lade Kongen være barhovedet men iført Kronings-
mantelen. Efter min ringe Forstand er dog dette plat umuligt.

Jeg hører nu – dog uden at jeg har talt med Nogen af de nærmest
Vedkommende – at der skal være givet Ordre til at holde Alt paa Slottet
her færdigt til Kongens Modtagelse den 28de Marts. Naar Hans Maje-
stæt skal være tilbage i Stokholm inden den 9de og følgelig maa reise
herfra senest den 7de, bliver det nøiagtigt 9 Dage, han i det Længste vil
komme til at opholde sig her, og naar to Søndage fraregnes, bliver det

høist 7 Hverdage, han kommer at tilbringe i Christiania. Dette er visselig et kort Besøg; men Billighed kræver at agte paa de Omstændigheder, som forbyde en Forlængelse deraf.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Marts 1868.

Jeg takker paa det bedste for de tvende Breve jeg idag har haft den Ære at modtage. Med Hensyn til Indholdet af det sidste, skal jeg ikke undlade naar jeg erfarer noget bestemt om Reiseplanens Detailler at underrette Herr Statsraaden. Vi have et Bal iaften, og skulde H. M. mueligens overraske os med Sin Høie Nærværelse, kan jeg faae Anledning til at spørge Ham. Da H. M. har beregnet saa kort Tid paa sit Bésøg til Christiania, antager jeg for givet at Han ikke tager mere end 2 Dage for Reisen og under saadanne Omstændigheder, kan jeg ikke see hvorledes Han vel skulde kunne komme tidligere end paa Aftenen. Ligger Han i Carlstad første Nat, har Han altsaa den følgende Dag først henved 8 Mile at tilbagelægge i Vogn samt derefter Jernbanen fra Arvika til Christiania, og alt dette tilsamenlagt kan vel ikke tage mindre end 12 Timer, hvilket atter vil føre Ankomsttiden til henimod Aftenen, naar Udreisen forudsættes til omkring 7 om Morgenen. Det har flere Gange hændt at Kongen har ligget paa Kammerherre Sköldebrands Eiendom i Nærheden af Finnebäck, og isaafald vilde Han blot have omtrent 3 Mile til Arvika, og kunde altsaa være tidligere i Christiania; men jeg tvivler meget paa, at Han den første Dag tager længere end til Carlstad, hvor Han i hvert Fald ikke vil indtræffe førend omkring Kl. 8. Vil man ikke have Illumination same Aften Han kommer – for min Deel seer jeg ikke, hvorfor ikke just dette skulde være smukt – saa kan dette jo udsættes til den andre Aften. Spiser Kongen ikke hos Statsraaden paa Ankomstdagen, bliver det maaskee Dagen efter, og ved Tilbagereisen til Slottet, vilde H. M. da kunne tage Illuminationen i Øiesyn, om Han ikke foretrækker at reise ud specielt for dette Øiemed.

Jeg har ikke villet undlade at gjøre disse foreløbige Bemærkninger, der snarest mueligt skulle blive efterfulgte af nærmere Oplysninger om den virkelige Reiseplan.

Begge Kamre ere nu ivrigen sysselsatte med Budgettets Gjennemgaaelse. Her Statsraaden læser vist Debatterne i Aviserne, og de ere ikke

uden Interesse. Adlersparres Optræden i Spørgsmaalet om Bevilling til en Laboratorie Bygning for Artilleriet i Stockholm har vakt Forargelse, siden han er Marine Ministerens nærmeste Mand. Man haaber i denne Uge at blive færdig med Budgettet, og siden Armee-forslaget ikke bliver fremlagt, at kunne faae Rigsdagen sluttet ved Udgangen af April. [O.s.v.]

P.S. Da jeg gik ud før Middagen traf jeg De Geer, som fortalte mig, at Stats Utskottets Forslag om Nedsætning af Bidraget til Handels och Sjøfarts Fondet idag har været behandlet i 2det Kammer. Efter at have forklaret, hvorledes Styrelsen havde regnet paa Vedvarelsen af det tidligere Bidrag, og overtaget Tilsagn og Forpligtelser i Overeensstemmelse dermed, erklærede De Geer i Kammeret idag, at den foreslaaede Nedsættelse af 500 000 Rdl. vilde fremkalde en Tilstand, som Regjeringen *ikke kunde antage*, selv om den ikke tilsigtedes i Form af et Mistillids Volum (man havde nemlig anført at det ikke var Meningen at lægge nogen Mistroc for Regjeringen for Dagen). Erklæringen maa have slaet an, thi Forslaget forkastedes med omkring 100 Stemmer mod nogle og tredsindstyve. Jeg hørte ogsaa, at Statsraad Abelin i Anledning af Adlersparres Optræden, som oven antydet, har begjært sin Afsked. Herpaa har Kongen ikke villet gaae ind, medens Abelin har erklæret, at skal han blive, maa Adlersparre afgaae. Til dette sidste kommer det vel ogsaa, men man vil oppebie, indtil Protocollen er justeret med Hensyn til Adlersparres Yttringer. Lad imidlertid hvad jeg her har nævnt *forblive ganske mellem os*, indtil vi faae see den Vending Sagen tager.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 13de Marts 1868.

Jeg er dygtig træt idag og det vidner om hvor liden Magt der er i mig, thi det gjældte dog kun at være oppe til 3 inat. Kongen og Dronningen vare her ligesom Prinds Oscars. Ved denne Leilighed fik jeg Anledning til at spørge Kongen om Hans Reiseplan, og det bekræftede sig, at jeg var ret i Forudsætningerne i mit Brev til Herr Statsraaden af igaar. Kongen reiser den 26de, og ligger første Nat i Carlstad, hvorfra Han den følgende Morgen (den 27de) Kl. 6 fortsætter Reisen til Arvika og derfra med Jernbanen til Christiania, hvor Han beregnede, at Han

vilde indtræffe henimod 8 om Aftenen. Jeg troede at burde ganske *underhaanden* omnævnte for H. M., hvad der ifølge Herr Statsraadens Brev paatænkes fra Formandskabets Side, uden at dette dog endnu var afgjort, ligesom jeg fremhævede, hvorledes det skulde «ansees heldigt, om H. M.s Ankomst ikke kom til at finde Sted om Aftenen». Men dette sidste lader sig dog ikke gjøre efter den paa to Dage opgjorte Reiseplan. Kongen har, som Herr Statsraaden veed, en vis Skyhed (jeg veed ikke at finde et bedre Udtryk) for Æres-Demonstrationer, og Han yttrede, at Han, *efteral* være ankommen til Slottet fra Jernbane-Stationen – paa hvilken Vei Han da fik see de oplyste Gader, Han maatte passere, saafremt en Illumination fandt Sted – ikke ønskede atter at tage ud om Aftenen for at besee Illuminationen i sin videre Udstrækning. Maaskee er det dog mueligt, at H. M. naar Øieblikket kommer vil lade sig overtale hertil; men dette er dog *ikke* sikkert, og isaafald vilde Hensigten være manqueret, og man vilde maaskee føle sig skuffet, om en muelig Forventning ikke blev opfyldt. Ihvorvel jeg nok skulde have anset det smukt, om den paatænkte Foranstaltning just knyttedes til Kongens Ankomst, er jeg dog paa den anden Side opmærksom paa, at det hele vilde kunne ordnes bedre, om Illuminationen udsættes til den følgende Dag. Om Hans Majt. da indtog Middag hos Herr Statsraaden – herpaa antager jeg, at De er forberedt – og Tiden f.Ex. sættes til 5, vilde H. M. formodentlig ikke forlade Dæres Huus førend henimod 8 og Anledning vilde da være, ved Tilbagereisen til Slottet, for at H. M. tog Illuminationen i Øiesyn. Jeg faaer vel nærmere høre fra Herr Statsraaden, hvorledes Sagen tænkes endelig ordnet.

Der var megen Tale har igaar Aftes om hvorledes Udfaldet skal blive af Spændingen mellem Abelin og Adlersparre; men det tør nok forudsættes, at den sidste vil blive nødt til at vige sin Plads i Marine Dept.s Commando Expedition. Jeg spurgte Manderström, hvad han troede om Prinds Napoleons Besøg i Berlin; men han var af den Tanke, at Prindsen ikke havde noget Hverv, og at Reisens Formaal var en tilsigtet midlertidig Fjernelse fra Paris.

Jeg kommer vel til at reise den 25de for at ankomme til Christiania samme Dag som Kongen, da jeg ikke vover at gjøre Reisen paa 2 Dage. [O.s.v.]

Jeg seer af de Danske Aviser, at Professor Bissen er afgaaen ved Døden. Professor Molin var her igaar Aften; han venter nu paa Svar fra Consul Heftye.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 14. mars 1868 kl. 13.30.]

Om Kongens Reise.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 10de og 12te Marts og Telegrammet af igaar. Jeg har i de sidste Dage af den forløbne Uge ikke befundet mig vel, sandsynligviis en Følge af en saagodtsom uafbrudt Taage og Regnveir, hvorunder vi her have lidt. Dette i Forbindelse med Statsraadsmødet iforgaars og den Middag, jeg igaar havde i Anledning af Hendes Majestæt Enkedronningens Fødselsdag, maa tjene til min Undskyldning for, at jeg har ladet Deres Excellences Brev af den 10de saa længe ubesvaret. Jeg beklager dette saa meget mere som jeg havde en sær Opfordring til ikke at udsætte med at takke for Deres Excellences venlige Yttringer i Anledning af min Indtræden i det Leveaar, hvor Indgangen til Alderdommen begynder. Jeg har med Interesse læst de Bemærkninger, hvormed Deres Excellence ved samme Leilighed berører Dem selv. Da jeg var i den Alder, hvori Deres Excellence nu befinder Dem, var jeg endnu ikke kommen ud over Reconvalescencen efter en sygelig og høist nervelidende Tilstand, der havde varet i flere Aar. Med Guds Hjælp skal det gaac med Deres Excellence som med mig, at Helbreden skal være ganske anderledes og bedre befæstet i det 60de end i det 50de Aar; jeg nævner dette sidste og ikke det 52de, fordi jeg antager, at Deres Excellences Helbred allerede nu er væsentlig bedre end den har været tidligere i de Par sidste Aar. Naar Deres Excellence er naaet frem til min nærværende Alder, haaber jeg, at De med freidigt Mod og fulde Kræfter fremdeles skal bevæge Dem i det offentlige Liv, medens jeg da med Guds Hjælp paa en eller anden Maade vil have «lagt op», som Sømændene udtrykke sig.

Allerede ved Middagen hos mig igaar erfoer jeg af den fungerende Hofchef, at Hans Majestæt ved Telegram af den 11te havde befalet at holde Alt paa Slottet rede til Hans Modtagning den 27de om Aftenen. Beslutning herom har altsaa været fattet sørend Deres Excellence modtog mit Brev af den 9de. Og dette var i Grunden det heldigste; thi derved

bortfaldt ethvert Spørgsmaal om nogensomhelst, om end nok saa forsigtig, Indflydelse eller Forsøg paa Indflydelse paa Ordningen af Tiden for Hans Majestæts Ankomst. Det er altid bedst at overlade saadant til de høie Herrers egen udelukkende Omsorg, og jeg skulde derfor heller ikke have berørt Sagen for Deres Excellence, naar ikke Formandskabets Ordfører, Politiemester Michelet, udtrykkelig havde bedet mig derom. Jeg deler Deres Excellences Anskuelse, at Illuminationen vil være allerbedst anbragt paa den Aften, da Hans Majestæt ankommer, idet den Betragtning, at det ikke er at vente, at Hans Majestæt da vil reise om for at tage den i Øiesyn, for mig er uden Betydning, især af den Grund, at en Illumination i Christiania af mange Grunde aldrig kan ventes at blive saadan, at den har godt af at eftersees i selve Sømmerne. Det glæder mig nu at kunne meddele, at Formandskabet har faaet istand en Committee for at ordne hvad der skal foretages til Festligholdelse af Hans Majestæts Ankomst hid efter gjenvunden Helbred, og at denne Committee, der bestaaer af 7 af Formandskabets egne Medlemmer og desuden af en Deel af Byens øvrige bedste Borgere, hvoriblandt Thorwald Meyer og Th. J. Heftye, foreløbig har vedtaget, at Byen skal illumineres den Dag, Hans Majestæt ankommer, og at der den næste Dag skal være en storartet Procession til Slottet med Byens Formænd og Repræsentanter i Spidsen og at 6000 Fattige samme Dag skulle bespises for Penge, som til dette Øiemæed ville blive indsamlede ved Subscription. Nogen Middag for Kongen vil man ikke give, fordi kostbart Fraadserie i denne Tid, da saa mange Trængende lide Nød, ikke findes at være paa sin rette Plads.

Michelet har været hos mig idag og fortalt mig alt dette. Det turde dog maaskee være forsigtigst, at Deres Excellence lader det uberørt eller kun med Varsomhed berører det, indtil Comittees næste Møde, som vil finde Sted paa Onsdag (den 18de) og hvor Arrangementerne ville blive definitivt opgjorte, er bleven afholdt og Deres Excellence derom har modtaget Underretning fra mig.

Deres Excellence ytrer, at naar Kongen ikke spiser hos mig paa Ankomstdagen, bliver det maaskee Dagen efter. Visselig skulde det være mig kjært, om saa kunde skee; men Deres Excellence turde maaskee ikke have været opmærksom paa, at naar jeg og tidligere Formænd i den Norske Regjering have vovet os til at udbede os den Naade at see Hans Majestæt hos os til Middag paa Ankomstdagen, saa have vi haft en Støtte i den Omstændighed, at Hans Majestæts Kjøkken ikke forudsæt-

tes at være etableret i fuld Orden umiddelbart efter Høistsammes Ankomst. Derimod troer jeg ikke, at man nogensinde har vovet at tilskrive Hans Majestæt om at faae den Naade at see Ham til Middag Dagen efter Ankomsten, naar denne er indtruffet om Aftenen. Saare kjært skulde det imidlertid være mig, om det gik an. Maaskee turde jeg i Deres Excellences næste Brev, som jeg tilfølgte Telegrammet af igaar tør haabe at modtage imorgen Aften eller i Overmorgen tidlig, finde et eller andet nærmere Vink i denne Hensende. Skulde Hans Majestæt ikke selv ved nogen naadigst Ytring have givet Beføielse til at forvente, at et saadant Skridt ikke vilde blive taget unaadigt op, handles der i mine Tanker forsigtigst fra min Side ved at lade Spørgsmaalet urørt.

Deres Excellence vil af Bladene have erfaret, at Billedhugger Bissen i Danmark er død. Der bliver saaledes nu ikke engang Spørgsmaal om ham ved Concurrenccen om Udførelsen af Carl-Johans-Monumentet. Saavidt jeg kan mærke, vinder Bergsliens Model mere og mere Terrain. Kjender jeg mine «Norske Gutter» ret, bliver der nok ingen rigtig Glæde over Monumentet, medmindre han kommer til at udføre det.

Jeg maa standse her, da en Paarørende af mig, en Conradi, der er bosat i Riga og kun skal opholde sig et Par Dage her i Byen, er kommen for at hilse paa mig. Imorgen skal jeg fortsætte med navnligt Hensyn til Indholdet af Deres Excellences Brev af den 10de.

Min Søns Barn er Gud skee Lov i god Bedring. [O.s.v.]

Esk. Ved at efterlæse forestaaende Brev studser jeg ved Antallet (6000) af de Fattige, som man tænker paa at bespise. Tallet er af mig nøiagtig nedskrevet som det af Politimester Michelet blev nævnt; men det forekommer mig stort. Det turde vel være det bedste at tænke og sige, at de Fattige skulle bespises og lade Antallet uberørt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Marts 1868.

Siden jeg afsendte mig Brev af igaar, som jeg idag fortsætter, har jeg modtaget Deres Excellences Brev af den 13de og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Deres Excellences Telegram af den 14de slutter med de Ord: «Mere med Posten». Jeg antager, at herved sigtes til det Brev, jeg nu har modtaget. Det synes som om Deres Excellence ved nærmere Overveielse holder til den Mening, at hvad der vedkommer den paa-

tænkte Illumination skulde kunne arrangeres bedre, hvis den blev udsat til Dagen efter Hans Majestæts Ankomst. Dette er en Smagssag, hvis Afgjørelse heldigviis baade kan og bør overlades til den Festcommittee der nu har dannet sig og som jeg berettede om i mit Brev af igaar. Som jeg allerede har fortalt, vil den samles paa Nyt i Overmorgen, for at fatte definitive Beslutninger. Den veed nu, at Kongen kommer den 27de om Aftenen, og med denne Kundskab kan den selv opgjøre sit Bestik. Deres Excellence bemærker i Forbigaaende, at De antager, jeg er forberedt paa, at Hans Majestæt vil komme at indtage Middag hos mig Dagen efter sin Ankomst. Jeg har allerede i mit Brev af igaar forklaret de Omstændigheder som herved komme i Betragtning og som jeg antager at være blevne overseede af Deres Excellence, der, som rimeligt kan være, vel ikke saa nøie som jeg har tænkt paa den Grændselinic, der ved Praxis er afstukket for første Statsraads Tratter paa Hans Majestæts Naade i den her omhandlede Retning. Saa langt jeg kan huske tilbage, har Hans Majestæt pleiet Dagen efter sin Ankomst at see Statsraadets Medlemmer og andre høit opsatte Folk til Middag hos sig. Jeg frygter derfor, at det ogsaa fra denne Side skulde kunne betragtes som en Usurpation, om jeg forsøgte paa at faae Middagen paa den Dag forlagt til Stiftsgaarden. Saafremt der ikke maatte være undfaldet Hans Majestæt noget Ord, der medfører, at jeg kan gjøre Regning paa, at en Henvendelse fra min Side til Hans Majestæt om at indtage Middag i Stiftsgaarden den 28de vil blive naadig optagen og indrømmet, troer jeg at handle baade forsigtigst og værdigst ved ikke at bringe den Sag paa Bane. En anden Sag er det selvfølgelig, at jeg efter Hans Majestæts Ankomst mundtlig vil forespørge mig, om det kan være Hans Majestæt til nogen Adspredelse at passere hos mig en Middag eller en Aften eller en Combination af begge Dele – Alt efter Hans Majestæts Valg, og endvidere senere forespørge mig, om det ikke skulde convenere Hans Majestæt at indtage Frokost hos mig den Dag, Han afreiser, forudsat at Reisen ikke kommer til at gaae for sig saa tidligt om Morgen, at Spørgsmaalet bortfalder.

Efterat Forestaaende var nedskrevet, faldt det mig ind, at jeg har en Collega her paa Stedet, hos hvem tjenlig Veiledning kan søges i Spørgsmaal som den oven omhandlede, fordi han med Hensyn til deslige Materier besidder baade en særdeles nøiagtig Erindring af Traditionen og – efter min Opfatning – et særdeles sundt Omdømme. Jeg mener min Ven Bretteville. Jeg løb derfor op til ham i Indre-Departementet og satte ham fuldstændigt ind i Sagen. Han er fuldstændigt enig i min Opfat-

ning, at det, efter hvad hidtil har været troet og befulgt, kun er til Middag paa Ankomstdagen, at den Norske Regjerings Chef ved Præces er autoriseret til formelig at invitere Hans Majestæt; men han var tillige af samme Mening som jeg, at saafremt der maatte være udfaldet Hans Majestæt noget Ord, der med Grund lader antage, at en Forespørgsel til Stokholm om Hans Majestæt vil indtage Middag i Stiftsgaarden Dagen efter sin Ankomst, vil blive naadig optagen og besvaret bekræftende, saa bør jeg ikke undlade at profitere af en saa glædelig Omstændighed. Han var tilbøielig til at tolke de Ord i Deres Excellences Brev af den 13de: «Om Hans Majestæt da (Dagen efter Ankomsten) indtog Middag hos Herr Statsraaden – herpaa antager jeg, at De er forberedt – og Tiden f. Ex sattes til 5» o. s. v. saaledes, at Deres Excellence ved nogen Yttring af Hans Majestæt er bleven foranlediget til, eller ialfald bestyrket i, den Forudsætning, at Kongen selv vilde betragte det som en naturlig og rimelig Sag at indtage Middag hos mig Dagen efter sin Ankomst, naar det ikke, som sædvanligt, kan skee paa selve Ankomstdagen. Jeg vover ikke at lægge saa meget i hine Ord af Deres Excellence; men Intet skulde glæde mig mere end at min Ven Bretteville maatte have Ret. Nærværende Brev vil forhaabentlig komme Deres Excellence tilhænde Onsdag Aften (den 18de). Den næste Dag skal jeg, i sædvanlig Orden, skrive til Hans Majestæt, og dette Brev bliver det sidste, jeg kommer at skrive til Høistsamme før Ankomsten til Christiania, eller rettere før Tilbagekomsten til Stokholm. Deres Excellence vil derfor usigelig forbinde mig ved at lade mig strax efter Modtagelsen af nærværende Brev i chiffreret Telegram erfare, om nogen Yttring af Hans Majestæt er falden, der paa nogen Maade kan opmuntre mig til at gjøre et Forsøg paa at faae Hans Majestæt til Middag den 28de. Et saadant Telegram fra Deres Excellence venter jeg – tilgiv min Dristighed – at erholde Torsdag Formiddag, og jeg behøver ikke at sige, at jo tidligere paa Formiddagen, jeg kunde erholde det, jo bedre vilde det være.

Undskyld denne lange og trættende Udvikling. Nu til andre Gjenstande.

Efterat jeg ved Læsning af vedkommende Nummere af de Svenske Aviser har faaet Tag paa det egentlige Spørgsmaal i Affairen om Bevilgningen til Handels- og Sjøfarts-Fondet, maa jeg være ganske af samme Mening som det Svenske Ministerium, at det var umuligt for Regjeringen at acceptere en vilkaarlig Nedsættelse af den engang overenskomne Sum. Det lader ogsaa til, at «Aftonbladet», som ellers – Gud

skal vide – gjør Opposition nok baade i Ligt og Uligt, er enig heri.

Discussionen i det andet Kammer om Bevilgning til et Laboratorium for Artilleriet er mig kun bekjendt af Refseratet i «Aftonbladet», hvilket synes mig noget kortfattet. Jeg kan ikke deraf finde, at Adlersparre i *Formen* har forgaaet sig paa nogen Maade mod Abelin, der kunde beføie til at forlange ham afskediget fra sin Plads i Marine-Dep.s Commando-Expedition. Han har vistnok skarpt bestridt en af Regjeringen fremsat Motion; men det kan jo ikke oversees, at han er Rigsdagsmann *ifølge Valg*, og at man enten faaer gjøre alle Folk i den Stilling, hvori han befinder sig til Marine-Commandoen og, som Følge deraf, til Regjeringen, uvalgbare, eller ogsaa tilstede dem med Frimodighed at yttre sig paa Rigsdagen om Regjeringens Forslag. Er man bedre tjent med det første end med det sidste Alternativ?

Jeg maa ganske bifalde, at Deres Excellence ikke tænker paa at gjøre Reisen fra Stokholm til Christiania med samme Hurtighed som Hans Majestæt. Jeg glæder mig til at gjensee Deres Excellence den 27de om Aftenen. Her siges, at Haffner vil forblive i Stokholm. Gjelder det samme om Møinichen?

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 17. mars 1868 kl. 12.30.]

Hvor længe skal der fortsættes med Indsendelse af Indstillinger?

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 17. mars 1868 kl. 15.00.]

Sidste Statsraad tænkt at blive Løverdags og Indsendelser kan rettes derefter om ikke nogen Sag skulde kræve paatrængende Afgjørelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Marts 1868.

Jeg modtog iforgaars Herr Statsraadens ærede Brev af den 12te dennes, og frembærer herfor min bedste Tak. Jeg seer deraf, at Statsraad Wergeland, som rimeligt var, havde faaet Underretning om Gnl. Fleischers Indkaldelse og havde meddeelt denne Underretning i Statsraadsmødet. Om et Par Dage vil Fleischer altsaa være herinde. Jeg undres just, om han selv ikke har nogen Ahnelse om at Grunden for Hidkaldelsen ligger dybere end den foregivne Ceremonie; men i hvert Fald vilde jeg ønske, at det maatte lykkes H. M. uden altfor stor Vanskelighed at bringe Gnl. Fleischer ind i den tilsigtede Retning; thi heri ligger en væsentlig Betingelse for Løsningen af det Spørgsmaal, der udgjør Formaalet for Kongens Reise denne Gang. Der var igaar en stor Middag hos Deres Majestæter, og der maatte jeg være tilstede; men jeg følte, hvorlidet Middage convenere mig, og jeg fik derved en Advarsel om hvor yderst forsigtig jeg maa være under det blivende Ophold i Christiania, med Hensyn til denne Slags Fornøielser. Jeg har i den sidste Uge været mindre end vel og med den Nedstemthed, der altid ledsager mit Ildebefindende, lægger Tanken om en Reises Anstrængelser sig ligesom en Byrde paa mig. Idag er jeg tilsagt til Middag hos Enkedronningen. Jeg troer jeg skulde være tilbøielig til at udsone denne Pligt med 1 Dags Fængsel paa Vand og Brød.

Den Adlersparreske Forvikling staaer endnu uløst og imorgen skal der i 1ste Kammer gives Svar paa den af Grev Ugglass i Løverdags fremstillede Interpellation. Til den Tid vil man, om saadant ikke allerede er skeet, have at opgjøre sin Hu. Adlersparres Optræden vakte, som jeg i sin Tid omnævnte i mit Brev, strax et Indtryk af almindelig Forargelse. Da Grev Platen strax efter blev syg og maatte holde sig inde, besøgte Kongen ham Thorsdags Formiddag, og jeg troer dengang, det ansaaes afgjort, at Platen vilde gaae ind paa Adlersparres Afskedigelse; han begjærte blot en Udsættelse indtil Protocollen over vedkommende Discussion blev justeret, saa at man fik den officielle Gjengivelse af de faldne Yttringer. Jeg maa bekjende, at jeg for Øieblikket er uvidende om de *nærmere Detailler* af hvad som har passeret; men af nogle hastige Oplysninger jeg fik igaar under Middagen har jeg gjort den Slutning, at Sagens Stilling har forandret sig, siden jeg sidst skrev, og at der nu bliver Tale om Platens egen Afgang, hvormed det imidlertid er anseet rigtigt, at det bør henstaae indtil efter Rigsdagens Afslutning. Det være sig nu,

at Grev Platen har fundet de justerede Yttringer mindre slemme, eller at han føler at Adlersparre er uundværlig for ham, nok af, jeg indbilder mig, at Grev Platen mueligens har vægret sig for at indrømme den begjærte Afskedigelse for Adlersparre, og at, da Sagen engang er bleven bragt paa Spidsen ved Statsraad Abelins Forlangende om Afsked og da Statsraadet, saavidt jeg veed, er enigt med Abelin i Bedømmelsen af Adlersparres Optræden og hvad deraf bør paafølge, det altsaa er blevet om Grev Platens *egen Afgang* i første Haand, at Spørgsmaalet er kommet til at dreie sig. I Posttidningen for i Løverdags vil Herr Statsraaden have seet de factiske Oplysninger, som Statsraad Abelin fandt sig foranlediget til at afgive samme Dag i 2dre Kammer angaaende selve den Sag, der havde foranlediget Adlersparres Yttringer, og hvorved det søges beviist, at de vare ucorrecte. Men Kjærnepunktet ligger ikke deri; det hvorom der spørges er, hvorvidt Adlersparres Fremfærd er forenlig med hans Stilling som Exp. Chef i Marine Dept.s Com. Expedition. Bliver nu Sagen henstaaende indtil videre, vil formodentlig Regjeringen udsætte sig for en forskudsviis Bebreidelse for Svaghed. Vi faae see, hvad som oplyses under Interpellationen imorgen. Vi vare i Formiddag oppe hos Kongen, for at faae et lidet Extra Statsraad for Afgjørelsen af Indstillingen om Post-Conventionen med Preussen, og som det kan være angelegent at faae tilstillet Udenrigs Ministeren saasart som mueligt for Ratificationers Udveksling. I Forværrelset, da vi forlod Kongen traf vi Grev Platen, som nu atter er ude igjen men som saac endnu medtagen ud efter sin Sygdom der var af gastrisk Natur. Han kom strax ind til Kongen og formodentlig har der da været overlagt om den Adlersparreske Sag. Senere var der Svensk Conseil.

Jeg maatte afbryde, og kommer just nu, henved halv otte, fra en stor Middag hos Enke-Dronningen. Indtrykket hos adskillige jeg talte med der syntes at være at der intet kommer ud af den Adlersparreske Affaire, men som oven nævnt jeg troer den kommer bagefter.

Det idag ankomne Telegram fra Herr Statsraaden har mindet mig om en forsømt Skyldighed, som jeg nu er bleven bragt til at opfylde. Vor sædvanlige Statsraadsdag er paa Løverdags, og de sidste Sager bør altsaa være her Fredags Morgen. Er der nogen særskilt Sag som det presserer med inden Kongens Ankomst saa kan Mandag eller mueligens Tirsdag endnu benyttes. Jeg tænker at reise Onsdag for at komme med Eftermiddags Trainet Fredag til Christiania. Møinichens reise mueligens Fredag. Haffner har endnu ikke bestemt sin Reisedag.

Molin var oppe hos mig i Løverdags og viiste mig Brevet fra Heftye. Jeg forklarede ham nærmere hvorlunde det var umueligt for Consul Heftye at svare mere bestemt. Molin synes at finde det ganske naturligt, at man fremfor alt ønsker en Norsk Kunstner og har vist ingen Lyst til at trænge sig frem foran Bergslien. Jeg troer at han vil meddele eller rettere at han nu har meddeelt H. M., hvorledes Sagen staaer, efter det sidste Brev fra Heftye, og hertil opmuntrede jeg ham. Kongen har ikke i den senere Tid talt til mig om Sagen. Jeg træffer vel Molin inden min Afreise, og naar jeg træffer Herr Statsraaden i Christiania, kunne vi videre tales herom.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18. Marts 1868.

Jeg modtog noget senere paa Formiddagen – jeg veed ikke af hvilken Grund – Herr Statsraadens ærede Brev af den 15de dennes, og frembærer herfor min bedste Tak. Maatte det skee, saaledes som Herr Statsraaden saa venligen yttre, at det forundes mig ogsaa at overvinde den Sygeligheds Tilstand, hvoraf jeg plages! Det skulde blive en velsignet Fornemmelse at blive befriet for den taagede Nedstemthed der nedtrykker Sindet, og at kunne aande frit i den Tilværelse, som Vor Herre for hos alle har gjort riig paa saamange Goder.

Jeg seer af Brevet at Herr Statsraaden er i Tvivl om, hvorvidt det gaaer an at udbede sig den Naade at see H. M. til Middag, naar saadant, efter tidligere Præcedentser ikke skeer paa selve Ankomstdagen, hvilket ved denne Leilighed ikke kan skee. Tanken opstod hos mig, som Herr Statsraaden har bemærket, i Tilfælde af det muelige Alternativ at Illuminationen først fandt Sted Aftenen efter, og at det vilde blive en saa god Anledning for H. M. at besee Illuminationen, naar Han kjørte hjem fra Stiftsgaarden, Jeg seer nu, at det er antageligt, at Illuminationen vil finde Sted ved Ankomsten (jeg vil her bemærke, at de paaapegede Arrangements, om de komme til at fuldbyrdes, efter min Tanke ere smukt combinerede, navnlig Bespiisningen af de Fattige under denne Trængsels Tid) og den af mig nærmest paatænkte Anledning til Middagen bortfalder saaledes; men siden H. M. sædvanligen ved Ankomsten har indtaget Middag i Stiftsgaarden, og desuden det Kongelige Kjøkken blot har en Formiddag for at komme i Orden, kan

jeg nok tænke mig Mueligheden af at der maaskee regnes paa en Middag i Stiftsgaarden den følgende Dag, og min Følelse, – jeg siger blot min Følelse –, er, at en Inbydelse til den 28de vil blive naadigen optagen. Herom har nu Herr Statsraaden, efter *bedre Skjøn*, at opgjøre Deres Hu; men jeg kunde jo efter Modtagelsen af dette Brev faae et *Telegram om hvad som bliver bestemt*. Bestemmer De Dem for en Middag for H. M. den 28de (Dagen efter Ankomsten) kan jeg jo derom strax i Underdanighed prevenere H. M. og erholde Høistsammes Naadige Svar, om end det Brev, der indeholder den formelige Indbydelse, kommer noget senere. I hvert Fald turde jeg forvente et Telegram for at blive underrettet.

Platen har idag svaret paa Interpellationen, og Svaret komme vel i Aviserne i Aften. Efter hvad jeg har hørt, gaaer det ud paa, at Marine Dept. ikke kan give nogen Garantie for at den omhandlede Laboratorie Bygning paa en *bestemt længere Tid* kan overlades til Artilleriets Brug, og at han (Platen) ikke finder at nogen Grund er tilstede for at nægte den af H. M. begjærte Bevilgning. Platen har saaledes givet en Dementi til sin Exp. Chef, men denne bliver nok enda staaende. Jeg er imidlertid fremdeles af den Troe, at Platen vil afgaae efter Rigsdagen med samt Adlersparre; men herom skal jeg give nærmere Oplysning naar vi træffes. Manderström har lovet at tilveiebringe Ratificationen paa Post-Conventionen saasnt som mueligt. Det gjælder om at faae det caligraphiske Actstykke færdigt til Kongens Underskrift inden Afreisen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 19. mars 1868 kl. 11.30.]

Chiffre

Erfaret at Kongen tænker Selv have Middag Dagen efter Ankomsten som sædvanligt. Alt Spøragsmaal bortfalder saaledes, ligesom hvad er yttret i mit Brev af igaar.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Marts 1868.

Tak for Herr Statsraadens venlige Brev af 16de dennes, som jeg havde den Ære at modtage imorges. Jeg seer, at mine Yttringer i tidligere Breve om Middagen have foraarsaget Herr Statsraaden adskillige Tvivl. Oprindeligt vare de knyttede til den Muelighed, at Illuminationen, som paapeget af Herr Michelet, skulde blive udsat til den *følgende Dag*, og jeg tænkte mig da, at Stadsen kunde besees af H. M. paa Hjemreise fra Stiftsgaarden. Det var ogsaa med dette Hensyn for Øie, at jeg tænkte mig Middagen saa seent som 5, for at Mørket skulde være faldt paa ved Kongens Afreise. – For Kongen havde jeg intet berørt om nogen Middag, og hvad jeg i mit Brev af igaar udtalte var allene Udtrykket af min personlige Følelse, hvilken jeg dog gjerne forandrer efter de nærmere Oplysninger, Herr Statsraaden har meddeelt i Deres Brev.

Jeg gik i Formiddag op til Kongen for at faae Statsraad paa Løverdag, hvilket bestemtes til Kl 11. – Ved denne Leilighed berettede jeg for H. M. hvad Herr Statsraaden *underhaanden* og foreløbigen har skrevet om Forberedelserne til H.M.s Ankomst. Han sagde, at Han kjendte det fra Gnl. Fleischer, som just kom igaar, og *før mig* havde været inde hos H. M., men det glædede H. M. synligen at høre, og navnlig syntes Han om den paatænkte Bespisning af de Fattige. For at erfare, hvorledes H. M. var sindet med Hensyn til Middagen Dagen efter Ankomsten, henkastede jeg den Bemærkning, at siden Ankomsten skeede paa Aftenen, kunde Statsraad Stang ikke, som sædvanligt have den Naade at faae see H. M. til Middag paa Ankomst-Dagen. Jeg fik da ogsaa at vide, at H. M., som Han pleiede, selv tænkte at have Middag Dagen efter Ankomsten, og Han yttrede, at Han senere under Opholdet kunde komme til Herr Statsraaden (dette dog i saa ubestemte Udtryk, at det kan blive hvilken Slags Tilstelning Herr Statsraaden agter at frembyde). Alt stemmer saaledes fuldkommen med hvad Herr Statsraaden Selv finder bedst, og jeg har allerede gennem et Telegram meddeelt hvad der for Øieblikket var hovedsageligst.

Kongen sagde mig, at han endnu ikke havde talt med Fleischer, da saadant ikke burde skee hovedkuls. Han syntes at haabe, at Han kunde stemme Fl. efter Sin Villie, men skulde det medføre nogen uovervindelig Vanskelighed, yttrede H. M. at Wergeland fik tage Anden Brigade, og med denne Commandant Posten. Dette mellem os; men *saalangt* stræk-

ker sig nu altsaa H. M.s Imødegaaen! Jeg skulde nu heller ønske, at om W. kommer til Infanteriet, han maatte faae 1ste Brigade; men vi faae nu først see, hvorledes Affairen løber af med Fleischer.

I Post Tidningen for igaar findes Regjeringens Forslag om Prægning af Ducater af 10 Fr og 25 Fr Værdie. Fæst Statsraad Helliessens Opmærksomhed herpaa. De Papirer Statsraad Ugglas har lovet mig, har jeg endnu ikke faaet; men han fornyede Tilsagnet herom for et Par Dage siden, og naar jeg faaer dem, skal jeg sende dem eller selv tage dem med.

Paa Løverdags skal «Decharge Betänkandet» for i Kamrene. Man forudseer et stærkt Anløb i Andet Kammer mod Lagerstråle, men herom skal jeg give nærmere Forklaring naar vi træffes.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 17de, modtaget iforgaars, og af den 18de, modtaget igaar; ligesom for Telegrammet af den 19de. Det gjør mig ondt at see, at Deres Excellences Helbred endnu er noget lidende og at dette har sin sædvanlige Følge, Nedstemthed paa Sindet. Jeg haaber, at Reisen hid skal gjøre Deres Excellence godt, og at jeg den 27de om Aftenen skal have den Glæde at gjensee Deres Excellence rask og ved freidigt Mod.

Deres Excellence ytrer i Brevet af den 17de, at det vilde være ønskeligt, at Kongen maatte lykkes i uden altfor stor Vanskelighed at bringe General Fleischer ind i den tilsigtede Retning; «thi heri ligger en væsentlig Betingelse for Løsningen af det Spørgsmaal, der udgjør Formaalet for Kongens Reise denne Gang.» Det forekommer mig dog, at der haves saa mange Alternativer af Udveie til at skaffe en acceptabel Retraite-Plads for Statsraad Vergeland, at Løsningen af det Spørgsmaal, der udgjør Formaalet for Hs. Ms. Reise, i ethvert Tilfælde bliver mulig; og at den efter den Stilling, hvori Sagen, baade indvortes og udvortes betragtet, nu er kommen, er bleven end mere nødvendig end før, eller med andre Ord absolut nødvendig, derom er vel Deres Excellence enig med mig.

Jeg seer, at den Adlersparske Affaire ikke vil drage til Følge for Adlersparres Stilling i Marine-Expeditionen, idetmindste ikke umiddel-

bart. Dette forekommer mig at være vel betænkt, især naar Tilfældet er, at baade Platen og han tænke at gaae bort efter Rigsdagens Slutning.

Jeg takker meget baade for de velmeente Bemærkninger i Brevet af den 18de angaaende Spørgsmaal om Middag for Kongen Dagen efter Hans Ankomst og for Telegrammet af den følgende Dag, der medførte, at Bemærkningerne, som jeg ellers uden al Tvivl vilde have taget tilfølgelge, bleve uden Anvendelse. Jeg vil nu forsøge paa, eller rettere gjøre mig al mulig Umage for, at faae Anledning til at see Hans Majestæt hos mig nogen Dag under Hans Ophold her – til Middag eller Aften efter Høistsammes eget Valg. Skulde der blive nogen Anledning til at see Hans Majestæt til en Frokost paa Afreise-Dagen, vil ogsaa dette være mig særdeles kjært.

Vi bleve igaar i Statsraadet enige om, at vi ikke vilde bebyrde Hans Majestæt med flere end et eneste Statsraad under Hans Ophold her, og at vi, som Følge deraf, ikke ville yttre Ønske om at faae Statsraad afholdt førend tidligst Torsdagen den 2den April. Der vil saaledes blive god Tid for Deres Excellence og de tvende andre fra Stokholm kommende Colleger (jeg slutter af en Yttring i Deres Excellences Brev af den 17de, at ogsaa Haffner tænker at komme med) til at sætte sig ind i de Sager, som ville blive at forelægge for Hans Majestæt og som desuden ikke ere særdeles mange eller af nogen usædvanlig Betydenhed. Men Hovedsagen er, at Hans Majestæt ved dette Arrangement faaer de første Dage af sit Ophold til fri Disposition for Besørgelsen af hvad der udgjør det egentlige Formaal for hans Reise.

Her er nu vedholdende mildt Veir, og de, som mene sig istand til at spaae i denne Retning, forudsige en tidlig Vaar. Maatte det blive Tilfældet, at Vaaren kom tidligt, og at dette fik sin sædvanlige Følge, et godt Aar for Landet! Her er Nød og Fortrykthed nok for Øieblikket. Endnu et misligt Aar vilde gjøre Stillingen høist betænkelig og det kommende Storthing sandsynligviis høist ubehandleligt. [O.s.v.]

Esk. Sandsynligviis er dette det sidste Brev, Deres Excellence modtager fra mig før Afreisen fra Stokholm. Jeg slutter det derfor med et hjerteligt Ønske for en lykkelig og behagelig Reise.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 21. mars 1868 kl. 14.00.]

Om Statsraadet den 21. Marts.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. Marts 1868.

Jeg har allerede gennem Telegrafen underrettet om det idag afholdte Statsraad. Den omhandlede Benaadningssag vedkommer et Par Sødskende i Tromsøe, som have forgaaet sig mod Cr.L.s 18-12 og ere dømte til 8 og 6 Maaneders Strafarbeide indstillet til Fuldbyrdelse, men af H. M. formildet til Vand og Brød paa 30 og 20 Dage.

Paa en Soirée igaar Aften hos Prinds Oscar fortalte Kongen mig, at Fleischer var bleven udnævnt til Hof Chef, og at H. M. havde talt med ham om hans Fratrædelse fra Artillerie-Brigaden; men at Fleischer havde udtalt sin Overbeviisning om at det vilde have sine Vanskeligheder med Pensions Erholdelse af Storthinget. Idag, inden Statsraadet begyndte, berørte H. M. ogsaa Sagen for mig, idet Han syntes ganske at have opgivet Combinationen med Fleischers Afsked, og bemærkede at Han havde skrevet til Herr Statsraaden om at Valget burde overlades Statsraad Wergeland med Hensyn til hvilken af Infanterie Brigaderne han vilde have. Kongen talte igaar om Anden Brigade i Forbindelse med Commandant Posten paa Agershuus, hvilken Fleischer nu kommer til at opgive; men jeg tillod mig at bemærke, at det forekom mig mere foreenligt med Statsraad Wergelands egen Interesse ligesom med andre Hensyn, at W. fik 1ste Brigade, hvorved han kom til ikke at boe i Christiania. Kongen slog idag paa Irgens, som Wergelands Eftertræder, og vel vilde det være, om saadant kunde opnaaes; men kjænder jeg Irgens ret, vil han nødig have W. i Hovedstaden.

Jeg tænker at reise paa Onsdag og Statsraad Haffner reiser samme Dag, medens Statsraad Møinichen, der tager sin Frue med, har bestemt sin Afreise til Tirsdag. Jeg haaber, om Alt gaaer vel, at komme til Christiania Fredag med Eftermiddags Trainet Kl. lidt efter 7. Vi tage denne Gang Schlytter med os, og herom har man underrettet Finants Dept.

Discussionen i de tvende Kamre om «Decharge Betänkandet» blev ikke afsluttet i Formiddags Mødet, men fortsattes i Eftermiddag. I 1ste Kammer er det utvivlsomt, at Const. Com.s Indstilling bliver lagt *til «handlingarne»*; men i 2dre Kammer er det endnu uvist, om det ikke skeer med Tilføielse af «*godkännande*». Lagerstråle skal have forsvaret sig meget vel med Hensyn til den 3die Punct i Andet Kammer, medens De Geer i det første ledede Forsvaret.

Fleischer reiser paa Tirsdag og kommer Onsdag Aften til Christiania.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 22. mars 1868 kl. 10.00.]

Betragtning af, at KONGEN KOMMER OM AFTENEN INDSKRÆNKES ILLUMINATIONEN TIL ØSTERGADE OG CARL JOHANSGADE. PROSESSIONEN BLIVER SØNDAG. PROGRAMMET FOR ØVRIGT UFORANDRET.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 24. mars 1868 kl. 12.00.]

Siden Kongen erfarer, at Illuminationer ikke er paatænkt almindelig men indskrænket til Gaderne paa Passagen til Slottet, vil Han ikke frabede sig samme, hvilket Han i andet Fald Naadigst vilde have gjort.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Marts 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af den 21de dennes, modtaget imorges.

Jeg gik op til Kongen i Formiddags, for at tage Afsked inden Reisen imorgen, og jeg erfarede da, at jeg var sendt Bud efter. Kongen stod da i den Formening, at Illuminationen skulde blive *almindelig*, og vilde derfor telegrafere til Herr Statsraaden, at H. M. frabad sig denne loyale

Demonstration. Da han erfarede, at Planen var indskrænket til Gaderne paa Veien til Slottet, – hvorom det var min Agt, da jeg gik op, at underrette H. M. – tænkte Han ogsaa for dette Tilfælde paa at frabede sig dette. Jeg bemærkede imidlertid, at det dog vilde være smukt at tilstede denne Opmærksomhed, som med Hensyn til Udgifter dog var forholdsvis ringe, og H. M. paalagde mig derfor at telegrafere til Herr Statsraaden som skeet, i Formiddag, idet Han til en vis Grad billigede denne Synsmaade, ihvorvel Han personligen, som Herr Statsraaden veed, ikke er stemt for Demonstrationer af denne Act.

Kongen talte ogsaa idag om hvad som kan komme til at tilfalde Statsraad W. Han troede, at W. ikke gjerne tog 1ste Brigade. Jeg gjentog min Bemærkning, at det forekom mig at være i en velforstaet Interesse, om han ikke blev i Christiania; men alt dette vil ordne sig paa en eller anden Maade, siden Kongen er forberedt paa at give ham en Infanterie Brigade. Kongens Hu staaer til Irgens som W.s Efterfølger, og H. M. vil visselig gjøre alt for at opnaae dette.

Jeg er midt oppe i min Pakning, og maa derfor afbryde disse Hastværks Linier, idet jeg frembærer min Tak for Herr Statsraadens venlige Ønsker om et Velkommen til Christiania. [O.s.v.]

Møinichens reiste idag. Haffner reiser imorgen paa samme Tid som jeg.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. April 1868.

Jeg kom tilbage igaar Aftens, men for seent for at kunne skrive til Herr Statsraaden. Jeg bringer nu min hjertelige Tak for al den beviiste Venlighed under det sidste Ophold i Christiania, hvilket, hvor hastigt det end var, dog var indholdsriigt. Jeg fik, ved i Formiddag at læse den vedlagte Notits i Post-Tidningen det samme ubehagelige Indtryk, som jeg formoder at Herr Statsraaden vil faae ved at blive bekjendt med Indholdet af samme. Just som jeg stod i Begreb med at gaee op til Exc. De Geer, for at faae noget nærmere at vide, kom han op til mig. Udfaldet af de sidste Fælleds Voteringer i Kamrene og navnlig af Voteringen om Bevillingen til Laboratorie-Bygningen, hvilken Sag ved sine Antecedenter havde faaet en særegen politisk Betydning, havde gaaet Regjeringen nær, og allerede samme Aften som Kongen kom tilbage, var De Geer oppe hos ham for at sige, at det var Statsraadets Tanke at H. M.

burde søge andre Raadgivere, som kunde antages mere at besidde Repræsentationens Tillid end den nuværende. Hertil havde H. M. svaret øieblikkelig, at Hans nuværende Statsraad besad hans fuldkomne Tillid, og at Han, om det begjærte Afsked, agtede at afslaae en sådan Begjæring. De Geer havde tilraadet Kongen at gjøre sig oplyst om Stemningen og i den Hensigt at tale med Lagerbjelke, ligesom han tillagde, at det skulde være ham (*De Geer*) personligen kjært, om H. M. vilde tale med Posse, der var en Leder i andet Kammer. Hertil yttrede Kongen, at Han ikke vilde tale med Grev Arvid Posse; Han havde flere Gange talt med Grev Posse om Sager som Han ønskede gjennemdrevne, men hvori Posse ikke havde lykkets, at Han aldrig, saalænge Han styrede, vilde vende sig til Partiførere for Dannelsen af noget Ministerium, da Han ikke vilde give Stødet til at personlig Lyst for Taburetten paa denne Maade skulde næres. H. M. holdt fast ved, at Han vilde nægte det nuværende Statsraad Afsked, om en saadan begjærtes. Igaar Formiddag var der en Overlægning, hvori De Geer bragte sine Colleger Besked om hvad Kongen havde sagt. Der blev en lang Discussion. Abelin fandt, at han efter det Passerede ikke kunde tilbageholde sin Afskeds Ansøgning, hvorefter Statsraad Ugglas, idet han yttrede, at hans Stilling var forskjellig fra hans øvrige Collegers, der som Bærere af Repræsentations-Reformen vare mere knyttede til det nye System, udtalte, at Rigsdagens Optræden var af den Beskaffenhed, at han som Medlem af Regjeringen ikke vilde finde sig deri og derfor var fuldt bestemt paa at søge sin Afsked. Under saadanne Omstændigheder fandt ogsaa Exc. Manderström i Anledning af «Omröstningen» om den 3die «Hufvudtitel» og Statsraad Lagerstråle til Følge af «Decharge Betänkandet» at burde indgive deres Ansøgninger om Afsked. Hermed blev det. De Geer sagde mig, at han, som den der har foreslaaet Reformen føler sig saa «klavebunden», at han endnu maa blive; men kommer det derhen, at de ovenomtalte 4 Colleger komme til at afgaae, vil Ministeriet blive saa rystet i sin Grundvold, at det ikke kunde begjæres af ham at blive staaende. Sagen er altsaa yderst alvorlig. I Statsraadet paa Tirsdag ville de 4 Afskeds Ansøgninger blive foredragne for Kongen; men H. M. vil derpaa resolve, at Han under Rigsdagen ikke er sindet at foretage nogen Forandring, og at Spørgsmaalet altsaa bliver udsat til efter Rigsdagens Slutning. Jeg har i Formiddag holdt mig hjemme, saa at jeg ikke har faaet tale med Nogen, for at erfare den raadende Stemning; men jeg har dog hørt saameget, at hele denne Sag skal være

kommen som et uventet Slag over Rigsdagens Medlemmer. Majoriteten ønsker ingen Forandring af Statsraad, og under saadanne Omstændigheder, er det maaskee at vente, at der paa en eller anden Maade skal komme til at skee nogen Manifestation fra Rigsdagens Side, hvorved Tillid udtrykkes for Ministeriet, og dette derved formaaes til at holde sammen. Posttimen er inde, saa at jeg i Aften ikke kan skrive mere. Hvad jeg har ovenfor meddeelt turde som mig betroet faac forblive *strictissime* mellem Herr Statsraaden og mig.

Jeg vilde ikke søge Kongen idag paa Langfredagen men jeg skal gaae op paa Slottet imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. April 1868.

Jeg var igaar Aften hos Exc. Manderström. Han bekræftede mig det samme, som jeg forud havde hørt af De Geer. Med Hensyn til Anledningen for hans egen Afskeds Ansøgning sagde han, at Udfaldet af den fælleds «Omröstning» angaaende den 3die Hufvudtitel, hvorved Stats-Utskottets Indstilling med de deri foreslaaede *yderligere* eventuelle *Reductioner* var antagen, var ham et Beviis paa manglende Tillid hos Repræsentationen, og han ansaae det isaafald for sin Pligt at afgaae. Jeg bemærkede dog hertil, at saavidt jeg havde forstaaet, havde man ved at foreslaae bevilget det af ham foreslaaede *Totalbeløb*, ihvorvel Reduction i enkelte Poster var skeet, søgt at fjerne hvad for ham personlig kunde være anstødeligt; men han svarede, at alle disse Naalestik vare for ham altfor betegnende, for at han ikke skulde forstaae dem, og bedre var det da at gaae, end at udsætte sig fremtidig for en endnu værre Medfart. Han havde allerede skrevet et Circulaire til Gesandtskaberne for at underrette dem om hvad som havde skeet, og for at bringe sin Tak for den Tid, hvori deres Samvirken havde været. Han fortalte mig, at han i Thorsdags havde været oppe hos Kongen og ligesom De Geer udtalte han sig paa den *meest anerkjendende Maade* om den kloge Sindighed og Rolighed, hvormed Kongen havde taget den hele Sag. H. M. havde sagt ham, at Han ønskede at beholde ham; men hertil havde M-m sagt, at hans Skridt var nøie overlagt, og at H. M. visselig selv vilde finde at Følgerne vare uundgaaelige. Kongen havde fremkastet Spørgsmaalet om hvem Han kunde faae til Efterfølger, og medens M-m havde nævnt flere, havde han dog troet at burde fæste H.M.s særegne Opmærksom-

hed paa Björnstjerna i Petersburg. Jeg beder om at *alt dette* ligesom hvad jeg fremdeles kan have at berette, forbliver ganske *mellem os*. Manderström var forøvrigt ganske rolig med Hensyn til sin egen Skjæbne. I Formiddag gik jeg op til Kongen. De Geer havde været der, og Lagerstråle kom just ud fra H. M. Jeg fandt vor Naadige Herre med Sin sædvanlige Roe, og hele hans Optræden gjorde et velgjørende Indtryk paa mig. Han fortalte mig, at De Geer samme Aften Han kom havde henstillet til Ham *hele* Ministeriets Afgang; men at Han dertil havde svaret, at vistnok var Repræsentationsformen forandret men ikke Regjeringsformen, at Statsraaderne fremdeles vare hans Raadgivere, og at de ikke udgjorde *et Ministerium* beroende paa Rigsdagens Godtykke. De besad hans Tillid og Han agtede ikke at bevilge deres Afsked. Ei heller vilde Han henvende sig til nogen af Partilederne paa Rigsdagen, Han vilde ligesaa lidt modtage Betingelser, som de maatte være tilbøielige til at opstille, som Han vilde give Næring til personligt Magtbegjær. H. M. syntes fuldstændigen at have opgjort Sin Hu med Hensyn til hvad Han havde at gjøre, og medens Han yttrede at Han *beholdt Sine Raad for Sig selv*, tillagde Han: «Du faaer nu see hvad som skeer paa Tirsdag eller Onsdag». Jeg antager dog, efter hvad jeg skrev igaar, at det paa Tirsdag kan blive bestemt, at H. M. vil udsætte Afgjørelsen til efter Rigsdagen. Imidlertid er jeg tilbøielig til at troe, at Manderströms, Lagerstråles og sandsynligviis ogsaa Ugglas' Afgang bliver uundgaaelig. Ugglas er nok den, efter hvad jeg kan forstaae, som har drevet paa *hele Ministeriets Afgang*; men ved nærmere Overveielse fandt De Geer, efter om Aftenen at have talt med Kongen, dels at det ikke var rigtigt under saadanne Omstændigheder at tilsidesætte Hensynet til Kongens Stilling, dels ogsaa at der ikke var samme Grund for ham til at opgive sin Post og som han selv udtrykte sig «att kasta yxan i sjön», og Følgen heraf blev, at den følgende Dags Overlægning kun medførte de Fires Afskeds Ansøgning. I Formiddags var der i 1ste Kammer en Interpellation angaaende Aarsagen til de 4 Statsraads Medlemmers Afgang, og i Aftonbladet for i Aften vil Herr Statsraaden vist finde Redegjørelse herfor. Jeg har været saa optagen den hele Dag, at jeg ikke rækker mere.

Siig Manthey, at Ratifications Instrumentet vedkommende vor Post-Convention med Preussen sendtes herfra i Thorsdags til Berlin. Det har glædet mig at erfare at vor Fiske Affaire med Spanien nu er fuldstændigen opgjort.

Tilgiv mit Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. April 1868.

Efterat jeg havde sendt mit sidste Brev igaar Aften fik jeg i Aviserne læse Redegjørelsen for den i Iste Kammer stedfundne Interpellation og de derpaa af Manderström og Ugglas afgivne Svar. Det viser sig af hvad den sidste anførte, at hans Udtræden af Statsraadet ikke knyttede sig til nogen bestemt Sag, der havde gaaet ham som Departements Chef personligen imod, men at den var foranlediget af hans Opfatning i Almindelighed af Rigsdagens Stilling ligeoverfor Regjeringen. Naar hans Broder, Grev Ugglas, senere tillagde, at de 4 Herrer havde handlet ret, og at om han havde noget at beklage, var det, at ikke samtlige Medlemmer af Statsraadet havde begjært deres Afsked, saa faaer man, da det var en *Broder*, som yttrede dette, det Indtryk, at der med Hensyn til politisk Opfatning er en stærkt udpræget Forskjæl mellem Baron Ugglas og hans tilbageblivende Colleger i Statsraadet, hvilket naturligviis vil vanskeliggjøre hans Vedbliven eller rettere Tilbagevenden til Statsraadet, om saadant af flere Grunde maatte ønskes eller ansees mueligt. Med Hensyn til Grev Ugglas' Yttringer maa dog bemærkes, at Brødrene ofte have været af forskjellige Anskuelser, og hvad han igaar yttrede kan saaledes sættes udelukkende paa hans egen Regning, uden at det behøves at overføres paa Broderens. Det synes at at være et overveiende Indtryk, at de 4 Herrers Afskedstagen ikke fra et politisk Standpunkt har været tilstrækkeligen motiveret. Aftonbladet som ganske støder bort Manderström og Lagerstråle, hvilken sidste i hvert Fald var bestemt paa at gaae efter Rigsdagen, rækker dog en Finger til Abelin og Ugglas, for at trække dem tilbage. At Kongen ikke slipper Abelin tør jeg ansee for afgjort, og i den Omstændighed at denne er en Fagmand og ingen politisk Personlighed vil H. M. finde en Grund til at holde paa ham, ligesom Abelin i Grev Platens *eventuelle* Udtrædelse og Adlersparres Afgang med denne vil faae en Oprettelse, der kan tilstede ham at forblive. De Geer troer jeg holder personlig af Ugglas, der har en ikke ringe Anseelse i Iste Kammer, og det vilde blive ham en stor Lettelse ved Reconstructions Arbeidet af Ministeriet, om Ugglas atter kunde indtræde. Dog er det nok ikke Meningens som Finants- men som Civil Minister, medens Finants Portefeullen, om det paa nogen Maade lader sig gjøre, tænkes overladt til Lagerbjelke, som skal have givet Ugglas, ved dennes Indtrædelse i Statsraadet, Tilsagn om, at han fremtidig

ikke vilde vise sig umuelig. For den eventuelle Ledighed efter Platen troer jeg det tænkes paa Thulstrup, just fordi det er saa yderst vanskeligt at finde nogen Søemand til at gaae ind paa Platens System, og til at tage den Consultative Post efter Thulstrup har jeg Anledning til at troe at man vil forsøge at formaae Justitsraad Berg. Jeg beklager paa det dybeste, at M-ms Udtræden, efter den Stilling han har taget, synes uundgaelig; man vil først, efterat han er borte, paaskjønne hans store Erfaring og Dygtighed; men Björnstjerna i Petersburg synes at være den sandsynligste Candidat til Successionen. Maa alt dett forblive en *Hemmelighed mellem os!*

Jeg skrev i mine tidligere Breve, at De Geer om Aftenen da Kongen kom henstillede til Høistsamme hele Ministeriets Afgang. Dette skeede dog saaledes, at De Geer meddeelte H. M., at de 4 Statsraader vare bestemte paa at afgaae, og at han til Følge deraf maatte overlade til H. M.s Bedømmelse om ikke Statsraadet derved var saa rokket, at der burde blive Spørgsmaal om dets Afgang in toto. Jeg har ikke villet undlade at oplyse om dette, da det er betegnende for De Geers hele Opfatning af Forholdet og hans senere Optræden. Efter hvad jeg har erfaret vil H. M. i Statsraadet paa Tirsdag, hvori de indleverede Afskeds Ansøgninger ville blive foredragne, Selv give et Dictamen til Protocolen, hvori Han fra Sit Standpunkt som Konge vil udtale Sig om Stillingen, og derefter vil han resolve, at Han ikke *nu* vil indvilge de indleverede Afskeds Ansøgninger, som han først efter Rigsdagen vil tage hver enkelt for sig under Naadigst Afgjørelse.

Posttiden er inde og jeg maa atter slutte et Hastværks Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. April 1868.

Jeg antager, at alt hvad jeg efterhaanden kan meddele angaaende den nuværende Statsraads Crise vil være af Interesse.

Statsraad Ugglas var blandt dem, da Historien med Adlersparre passerede i Andet Kammer, som ivrigt insisterede paa, at nævnte Herre strax skulde gives Afsked. Den Interpellation, som Grev Ugglas (Broderen) umiddelbart efter gjorde i Iste Kammer, og som aabenbart var beregnet paa at fremskynde et saadant Skridt fra Regjeringens Side, var vistnok ikke fremmed for Statsraaden. Imidlertid blev Slaget ikke

gjort: Platen var uvillig til at skille sig med Adlersparre, og fandt heller ikke for sin Deel Sagen af den Betydning, at han selv ufortøvet vilde begjære sin Afsked, hvorimod han forklarede for Hans Majt., at det havde været og var hans Agt efter Rigsdagen at afgaae fra sin Post. Dette Opgjør, der sparede Ministeriet for den Vanskelighed ved et Magtsprog at afgjøre Spørgsmaalet om Grændserne mellem Adlersparres Stilling som Repræsentant og som Expeditions-Chef, og befriede samme fra Følgerne af at gjøre Adlersparre til Martyr, accepteredes af Kongen og Statsraadet, saameget mere som Platens eventuelle Aftræden vilde blive for Abelin den Oprettelse, han ansaae nødvendig. Der lagdes heller ikke Skjuul paa, at Platen efter Rigsdagen skulde afgaae; men da Adlersparres Optræden havde i Almindelighed gjort et stærkt Indtryk, og en Kraftyttring derfor ventedes, fandt man Regjeringens Holdning svag, og man vilde ikke engang troe, at det var alvorlig meent med Platens Udtræden efter Rigsdagen. Omdømmet lød, at det hele var blevet til «pannkaka». Man saae derfor ogsaa, at da Laboratorie Sagen kom til fælleds «Omröstning», at der var i 1ste Kammer ikke mindre end 26 Stemmer mod Bevillingen, uagtet denne ved tidligere Behandling var sammesteds bifaldt uden Votering. Blandt dem som stemte imod, var ogsaa Grev Henning Hamilton, som skal have ladet sig forlyde med, at han derved just vilde betegne sin Mangel paa Tillid for en Styrelse, der viiste saamegen Svaghed. Der var vel ogsaa flere af de 26, der havde lignende Følelse, – og medens Udfaldet af Voteringen nærmest angik Abelin, havde dog Statsraad Ugglas stærkest opfattet samme som et Nederlag for Regjeringen, og heri seet et Beviis paa, at Stemningen i 1ste Kammer begyndte at svigte Styrelsen. Personligen følte han sig vel ogsaa afficeret til Følge af den Maade, hvorpaa han tidligere havde udtalt sig angaaende Nødvendigheden af Adlersparres umiddelbare Afskedigelse. Hertil kom at «Omröstningen» angaaende Bevillingen til Theatret tabtes med 1 Stemme for Regjeringen, og heri saae Ugglas et fornyet Beviis paa en tiltagende Kulde hos 1ste Kammer. Anecdottviis vil jeg her berette, at hvad den sidste Omröstning angaaer forsømte Grev Carl Göran Mörner og Grev Ehrenswärd at afgive deres Stemmesedler, uagtet de vare i Salen, og man vil paastaae om Ehrenswärd, hvem man tillægger en stærk Taburet Tendents, at hans Forsømmelse ikke var saa ganske uskyldig. Mig har Ehrenswärd sagt, at han var nede i Restaurations Salen, da man underrettede ham om at Voteringen fandt Sted, og da han kom op, hørte han sit Navn opraabe, men kunde

da ikke komme frem, og senere har Talmanden for Skik ikke at modtage Stemmesedlerne. Dette er dog blot en Parenthes. Det er blevet mig sagt, at Ugglas, da han ifjor efter megen Betænkelighed indtraadte i Statsraadet, gjorde saadant med det Haab, at Lagerbielke, naar Ledighed opstod ved Lagerstråles Bortgang, hvorom længe har været Tale, skulde gaae ind i Regjeringen, og det siges, at Lagerbielke har givet Ugglas Tilsagn i denne Henseende. Ugglas skal imidlertid i den senere Tid have troet at spore hos Lagerbielke en Tilbageholdenhed, som han har villet forklare paa den Maade, at Lagerbielke begyndte at finde, at Opinionen i første Kammer havde taget en ugunstig Vending mod Regjeringen. Alle disse Omstændigheder tilsammenlagt have bidraget til at indgive Statsraad Ugglas den Forestilling, at her maatte et alvorligt Skridt gjøres for at tjene Rigsdagen til Advarsel saavel som til Oplysning om hvorledes Regjeringen opfattede sin Stilling ligeoverfor Repræsentationen. Det har vistnok været hans Tanke, at hele Ministeriet burde afgaae; men da han i denne Henseende stødte paa Vanskelighed, har han formodentlig ikke undladt at fremholde Nødvendigheden af Abelins Begjæring om Afsked. Havde Platen under saadanne Omstændigheder villet beqvemme sig til strax at afgaae, kunde Abelin derved have faaet Oprettelse, og Crisen maaskee været undgaaet; men Platen saae ingen Anledning til et saadant Skridt, og Statsraadet var bundet ved det stedfundne Opgjør, ifølge hvilket Platen først skulde udtræde efter Rigsdagen. Da Abelin saaledes insisterede paa at udtræde, tog Ugglas deraf Anledning til ogsaa for sit Vedkommende at forklare, at han vilde afgaae, og dette drog atter Lagerstråle og Manderström med sig. Man vil beskyldte Ugglas for at være Intrigant, andre ville paastaae at han følte Byrden af sin vanskelige Stilling som Finants-Minister og derfor med Begjærlighed greb Leiligheden for at befrie sig derfor. Paa mig har Ugglas gjort Indtrykket af at være en loyal og hæderlig Mand, og jeg kan vel tænke mig at hans Beslutning kan tilskrives en altfor ømfindtlig Opfatning af hans parlamentaire Stilling som Statsraad. Jeg har dog den Fornemmelse, at maaskee Kongen Selv ikke anseer ham fri for Tilbøielighed til at intrigere, og at H. M. troer, at Abelin har været paavirket af ham. Dette skulde maaskee kunne bidrage til at H. M. ikke er meget stemt for hans Bibeholdelse; men skulde saadant udkræves for Statsraadets Reconstruction, gaaer vel H. M. ind derpaa. Som jeg tidligere har nævnt, skulde Ugglas i saa Fald overgaae til Civil Departementet, medens al Indflydelse skulde søges anvendt paa

Lagerbielke for at formaae denne til at tage Finants Portefeuillen. Man har frygtet for at De Geer skulde gribe Anledningen fra den *forudseelige* Forkastelse af Forslaget om Oprettelse af det nye Departement m.v., til at tage Humeur, for ogsaa selv at udtræde; men dette vil ikke blive Tilfældet. De Geer vil holde trofast ud til Enden, og først om han skulde finde, at det ikke bliver ham mueligt at reconstruere Ministeriet, vil han opgive sin Stilling. Jeg troer, at han vil lykkes, og at vi saaledes ikke behøve at være ængstelige for hans Fjernelse, hvilken skulde kunne øve en stor Indflydelse paa det hvilende Unionsforslags Skjæbne. Man vil paastaae, at Grev Henning Hamilton har sin Minister Liste færdig, hvilken jeg dog tillidsfuldt haaber ikke skal komme til Benyttelse, og man har bemærket, at den ædle greve med sin sædvanlige Forsigtighed under disse Dage har fjernet sig fra Stockholm og taget paa Landet.

Jeg traf imorges i al Hastighed Exc. Manderström, og vi kom da til at tale om Indholdet af hans Svar paa Interpellationen i Løverdags i 1ste Kammer. Han henviiste til Post-Tidningens Gjengivelse deraf som den meest correcte. Han fremhævede, at han for sit Vedkommende udelukkende havde inskrænket sig til Reductionen paa den 3die hufvudtitel som Grund for sin Afgang, og afholdt sig fra de almeent parlamentariske Betragtninger, som Statsraad Ugglas havde anstillet; – dette havde han gjort for saa lidet som mueligt at vanskeliggjøre de tilbageværende Ministres savelsom Kongens Stilling. Han betragtede forresten sin Afgang som *uigjenkaldelig*. Helst havde han ønsket *strax* at afgaae, men ønskede H. M. at han fungerede til efter Rigsdagens Slutning, vilde han bøie seg herfor, uagtet han forudsaae de Mistydninger hvorfor han vilde blive udsat. Giver H. M. ham ikke Afsked *strax* efter Rigsdagen, vilde han *fornye* sit Andragende om at entlediges.

Ogsaa dette Brev turde betragtes som en *aldeles fortrolig Meddelelse* der forbliver mellem os, og jeg har nu kun at tillægge Udtrykket af den udmærkede Høiagtelse [o.s.v.].

Statsraad Møinichens kom tilbage i Fredags i bedste Velgaaende.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de April 1868.

Jeg har havt den Glæde at modtage Deres Excellences ærede Breve af 10de og 11te April og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Deres

Excellence har fuldkomen Ret i den Forudsætning, at Efterretningen om de fire Svenske Statsraadsmedlemmers Beslutning at aftræde, har gjort et ubehageligt Indtryk paa mig. Allerede Dagen efter Kongens Ankomst til Stokholm, med andre Ord allerede Skjær-Torsdag, indløb hertil paa den sædvanlige telegrafiske Vei Underretning om, at de fire Medlemmer af det Svenske Statsraad havde anmeldt for Kongen at ville gaae sin Vei. Man vilde i Begyndelsen ikke troe paa Sandheden deraf; men da Efterretningen den næste Dag gjennem nyt Telegram blev stadfæstet, begyndte man med at gjætte paa hvad der kunde være Grunden til disse Udtrædelser, og Deres Excellence vil see, at Morgenbladets Gisninger ikke ligge saa fjernt endda fra Virkeligheden. Men fuldt Indblik i Sagens sande Sammenhæng fik jeg dog først ved Deres Excellences Brev af den 10de, hvoraf jeg nemlig erfarer, at der oprindeligt har været Spørgsmaal om ikke mindre end det hele Statsraads Afgang, medens det endelige Resultat er blevet, at kun fire, skjønt rigtignok samtlige Departementschefer, ville træde af. Jeg siger det endelige Resultat; thi jeg nærer det Haab, at De Geer i ethvert Fald bliver staaende, siden der først har dannet sig en Deling mellem Nogle, som med Bestemthed har taget sit Partie, og Andre, som idetmindste foreløbigen have fremkaldt den Forestilling, at de ville blive staaende og allerede herved – lykkeligviis – have gjort sig det vanskeligere at følge de første. Naar det erindres, at Platen, efter hvad Deres Excellence tidligere har berettet, skal være bestemt paa at gaae efter Rigsdagens Slutning, bliver det imidlertid af det gamle Departementschefs-Personale kun De Geer og Carlson, som blive staaende, saa at Statsraadet visselig vil kunne siges at være saa godt som oprevet. Saavidt jeg har kunnet mærke, finder man her idetmindste de tre af de aftrædende Statsraadere Grunde lidet fyldestgjørende. Hvad der er vederfarets Manderstrøm, er af den Beskaffenhed, at det synes at have givet ham et beføiet frit Valg mellem at blive staaende og at gaae sin Vei. Han havde desuden, saavidt jeg forstaaer, paa Forhaand forklaret, hvad der vilde blive Følgen af den Beslutning, hvortil Rigsdagen ved Omstemningen angaaende Udenrigs-Budgettet kom. Men hvad Ugglas i det første Kammer har forklaret at være Grundene for Lagerstraales, Abelins og især hans egen Udtrædelse, finder – saavidt jeg har kunnet erfare – Alle her ufyldstgjørende, for ikke at sige intetsigende. Det Passerede forekommer mig høist beklageligt. Det er ikke blot en parlamentarisk, men som det forekommer mig, en supraparlamentarisk Styrelse som holder paa at indvies; thi skulle

Ministrene gaae af hver Gang Rigsdagen i et eller andet noksaa specielt Spørgsmaal ikke følger deres Mening, saa vil der jo ikke blive Ende paa Ministerskifter. Hvem jeg for det første meest beklager, er Kongen, som formodentlig ikke har tænkt sig saadanne Følger af Repræsentationsforandringen, som Han denne Gang maa opleve, at man sætter under alvorligt Spørgsmaal at stryge en Deel af Hans Civilliste, og at man kort derpaa slaer ind paa en Vei, som ikke kan andet end vise ham den parlamentariske Minister-Styrelse i kort Perspektiv. I Sandhed – Hans Stilling er ofte ikke misundelsesværdig. Dernæst vender mit Blik sig mod mit eget Land, paa hvilket Retningen af den nye Svenske Repræsentationsforms practiske Udvikling ikke kan ventes at ville blive uden Indflydelse. Jeg opkaster mig ved denne som ved saa mange Anledninger det Spørgsmaal: Ville vi Nordmænd i Længden kunne blive staaende ved vor nuværende practiske Statsskik, som hidtil har tjent os ganske vel, som vi kjende og forstaae og som vi magte at haandtere, eller ville vi ved Tidens Strøm og ikke mindst ved Sverriges Exempel blive ført ind i den parliamentariske Styrelses høiere Bølgegang, og hvorledes vil det da gaae os? Og fra saadanne mere almindelige Betragtninger kommer jeg da uvilkaarligen over til at tage vore actuelle Forhold og Tilstande i Betragtning, og der paatrænger sig mig atter det Ønske, at enhver Vedkommende maatte indsee og erkjende, at det, for at det nærværende System for Dannelsen af vort Statsraad ikke skal lede til haandgribelig Svækkelse, er nødvendigt, at det successive regenereres ved de Gamles frivillige Tilbagetræden for yngre Kræfter. Herom maaskee Mere i mit næste Brev. For idag maa jeg nemlig slutte, da Posttiden snart er forløben. Vi have i Formiddag havt et langt og heelt trættende Statsraadsmøde, og jeg har derfor først i Eftermiddag kunnet sætte mig til at skrive. Irgens var idag for første Gang i Statsraadet; thi Thirsdag i forrige Uge fulgte han Kongen til Arvika og i Fredags var der intet Statsraad, siden det var Helligdag. Han er en Mand af stille og beskeden Opræden. Maatte blot hans Helbred holde ud! Han saae mig desværre idag ud til at være nerveust lidende, og han fortalte mig ogsaa selv, at dette var Tilfældet.

I dette Øieblik modtager jeg Deres Excellences Chiffer-Telegram. Hvad Kongen har besluttet, er sikkert det Forstandigste, som for Øieblikket kunde resolveres.

Med Tak for dette Telegram og med gjentagen Taksigelse for Deres Excellences tvende Breve [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 14. april 1868 kl. 17.30.]

(Chiffre)

Kongen i Statsraad idag givet Dictamen og resolveret ikke førend efter Rigsdagen tage Afskeds Ansøgningerne under Afgjørelse. Alt i Posttidningen iaften.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 14. april 1868 kl. 20.30.]

Med Gjengivelse af Posttidningens Meddelelse af Kongens Dictamen i Anledning af de i svensk Statsraad om Formiddagen foredragne Afskeds Ansøgninger fra de 4 Statsraadsmedlemmer.

SIBBERN TIL STANG

Fortroligt.

Stockholm 15. April 1868.

Uagtet jeg kunde forudsætte, at Herr Statsraden i Morgenbladet for idag vilde see Indholdet af mit Telegram af igaar Aftes, vilde jeg dog ikke undlade at sende det. Kongens Tilkjendegivende, som har udgaaet fra Ham selv, er en Indsigelse mod Indtrædelsen af det parlamentariske System til Følge af Repræsentationsreformen, og naar Han forklarer, at Han for Tiden ikke vil bifalde de indgivne Afskeds-Ansøgninger men fremdeles vil tage *«hver af dem for sig»* under Afgjørelse, da ligger formeentlig deri, deels at Han ikke vil tage dem samlede som en politisk Demonstration, deels at Han vil prøve de særskilte Grunde for hver Ansøgning og derved ligesom paa Forhaand antyde, at Han ved deres Bedømmelse kan komme til et forskjælligt Resultat. Jeg har allerede i tidligere Breve antydet, hvori dette kan komme til at bestaae. Abelin vil Kongen ligesaalidt som Ministeriet paa nogen Maade slippe. Hvad Ugglas angaaer, synes mig den største Vanskelighed at existere for hans Bibeholdelse, selv om han overføres til Civil Ministeriet; men dette

kommer vel meget til at beroe paa Combinationen med Lagerbielke. Kongen vil Selv forsøge sig med sidstnævnte Herre, og naar jeg maatte erfare Noget bestemt om Vendingen heraf, skal jeg lade høre fra mig. Exc. Manderström var idag oppe hos H. M. for at sige, at han vistnok bøiede sig for H.M.s Villie med Hensyn til Vedblivelse over Rigsdagen; men han henstillede til H. M. at træffe sine Forberedelser med Hensyn til Valget af en Eftermand, da han var fuldt bestemt paa at afgaae efter Rigsdagen. Jeg har hørt, at Abelin ikke havde overdraget til Ugglas til svare for sig ved Interpellationen i Løverdags, og navnlig vilde han have haft mere Vægt lagt paa Nægtelsen af Befæsnings Overslaget end paa Laboratorie Sagen. Stemningen er ogsaa stærk for Abelins Bibeholdelse. Jeg har hørt at Hedlund i andet Kammer herom Dagen søgte Foretræde hos Kongen, men fik til Svar at H. M. ikke tog imod, men at Herr Hedlund kunde meddele sit Ærinde til Adjutanten. Herpaa havde H. sagt, at han kom i Opdrag af flere indflydelsesrige Mænd i 2det Kammer for at anholde hos Kongen om at Abelin ikke tillodes at afgaae. H. M. skal have iagttaget under al denne Tid den største Forsigtighed og ikke modtaget Nogen som kunde ansees at ville komme med politiske Raad. Imorgen er der Plenum og vi faae see, om Noget da kommer til at passere. [O.s.v.]

Jeg vedlægger en Bog fra Duc til Professor Aschehoug, forsynet med Herr Statsraadens Adresse.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de April 1868.

Jeg har idag atter at aflægge min bedste Taksigelse for to interessante Breve fra Deres Exellence, nemlig af den 12te og 13de. Med jo større Interesse jeg har gjennemlæst disse Breve, desto mere maa jeg beklage, at uheldige Omstændigheder forbyde mig at besvare dem idag anderledes end i stor Fart. Jeg var nemlig netop bleven færdig med at concipere min Indberetning til H. M. af idag, da først Statsraad Manthey kom til mig for at tale om den blivende Indstilling angaaende den fremtidige Disponering af Generalmajors-Tillæggene, hvilken Indstilling Manthey maa afgive, siden Sagen angaaer Irgens personlig; derefter kom Foged Oftedahl, der ligger her som Medlem af Gage-Commissionen, for at tale om forskjellige Sager, derefter Bureauchef Aschehoug

for at tale om Conceptet til en Skrivelse fra Selskabet for Norges Vel til Indre-Departementet, der nødvendig maa forelægges i det Directions-møde, der skal holdes iaften; og omsidder kom Professor Heiberg, hvem jeg jog paa Dør for at vinde Tid til at nedskrive disse faa Linier, førend Formiddagen gaaer til Ende. Af Eftermiddagen vil jeg nemlig, paa Grund af det ovennævnte Møde og Eet og Andet, som maa foretages før dets Begyndelse, Intet faae til Disposition.

Som sagt – jeg har med stor Interesse gennemlæst Deres Excellences Breve og seer nu, at jeg ikke tilfulde har begrebet den Svenske Ministerkrise i dens sande Udvikling og Sammenhæng, da jeg sidst tilskrev Deres Excellence. Men mere herom næste Gang.

Af min Indberetning til H. M. af idag følger Gjenpart. Hvad jeg deri har yttret om Bestyrelsen af Indre-Departementet, medens Bretteville vil være i Stokholm, udtrykker nøiagtig min Mening, hverken mere eller mindre. Deres Excellence sørger vel for, at jeg saa snart skee kan bliver underrettet om Hans Majestæts Bestemmelse. Jeg vil kun tilføie, at det Forslag, som indeholdes i min Indberetning, i hvert enkelt Punct er bifaldt af mine her værende Colleger.

Mere faaer jeg ikke Tid til.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17 April 1868.

Det var med levende Interesse jeg har modtaget og gennemlæst Herr Statsraadens ærede Brev af den 14de, modtaget imorges. De Bemærkninger, Herr Statsraaden deri gjør angaaende det her passerede, ere prægede med den kloge Omtanke, der aldrig fornægter sig. Intet kan i eet eneste Ord mere fuldstændig gjengive, hvad der vilde blive Resultatet af en Opfatning som Statsraad Ugglas', end det af Herr Statsraaden benyttede Udtryk: «*supraparlementarisk* Styrelse». Almeenheden synes endnu uvis om, hvorvidt Ugglas' Optræden skal henføres til Ømfindtlighed eller Intrige Lyst; jeg har allerede tidligere derom yttret min Tanke, efter det Indtryk jeg har om Statsraad Ugglas' hæderlige og aabne Væsen. Dette være nu, som det vil, saa er nok det overveiende Omdømme her, som jeg seer det er i Norge, at Skridtet navnlig fra hans Side, som ansees for at have været den egentlige Drivfjæder, har været forhastet. Det har været mig kjært, at jeg i et sildigere Brev har

kunnet nærmere betegne og stille i sit rette Lys De Geers Stilling lige fra Crisens Begyndelse: hvorlunde han altsaa kun *til Følge af de 4 Statsraads-medlemmers Begjæring* om *Afsked* troede at burde henstille til H.M.s Bedømmelse om det hele Statsraad burde afgaae. Man begynder nu at komme underveir med at denne Forskjæl i Opfatningen existerede fra Begyndelsen af, og det vækker en Følelse af Tryghed, at Hjørnestenen, som De Geer kan fuldt ud siges at være i Ministeriet, ikke har været rokket. Kongens Tilkjendegivende, hvorved Han har indtaget en selvstændig og Forholdene beherskende Stilling, har gjort en sund Virkning, saameget mere som man har faaet den Fornemmelse, at det har udgaaet fra *Ham Selv*. Jeg var idag oppe hos Kongen for at sige Ham, at vi ikke vilde bede om Statsraad imorgen, da til Følge af den mellemkomne Paaskehøitid og Ryddiggjørelsen af Sager under H.M.s Ophold i Christiania, kun ganske faae Indstillinger vare indkomne, saa at Anledning forefindes til at udsætte Statsraadet til næste Løverdag. Jeg vil dog her paapege for Herr Statsraaden, at jeg vist nok har bemærket, at i den *eneste* Pakke, der er hidkommen, befinde sig Indstillingen om Besættelsen af Nordre Froens Sognekald, hvilken Statsraad Riddervold, da Sagen forberedtes i Statsraadet, yttrede Ønske om snart maatte blive afgjort. Men jeg har dog ikke troet, da jeg herom intet videre har afhørt, at det hermed hastede saameget, at vi skulde foranledige Statsraad afholdt blot for nogle faae Sager (7 à 8) og at der ikke kunde udsættes hermed indtil imorgen 8 Dage. Jeg var altsaa, som sagt, i Formiddag oppe hos Kongen, og jeg fandt Ham i samme jevne Roe og med samme uforstyrrede Overblik over Forholdene, som sidste Gang jeg saae Ham. Han indgiver mig Indtrykket af at have den Fulde Følelse av hvad som det her har gjældt, ligesom af at det har lykkets Ham at hævde sin Stilling. Hans Tanke sysselsætter sig nu med hvorledes Sammensætningen igjen skal skee, og dette kræver moden Overveielse. Hermed vilde Han ikke heller forhaste sig, han havde *nægtet* Afskeden, og havde indskrænket sig til at sige at han *fremdeles* vilde tage Ansøgningerne, *hver og én særskillt*, under Afgjørelse. Han havde saaledes ikke fastsat nogen bestemt Tid, og Han vilde tage den, som maatte udkræves. Kongen erkjendte, hvor lykkeligt det var, at De Geer var formaaet til at holde fast, thi derved var H. M.s Bestræbelse for at hindre en *hovedkuls* Indtrængen af et parlamentarisk System bleven lettet. Kongen vurderer den Tillid, hvoraf De Geer er i Besiddelse. Han sagde mig at Exc. Manderström havde været oppe hos Ham for indtrængende at gjøre

Forestilling om at H. M. under denne Tid traf forberedende Forføininger med Hensyn til Valget af en Eftermand i M-ms Sted, thi ihvorvel M-m adlød H.M.s Villie at blive staaende under Rigsdagen, haabede han dog, at dette blev den *yderste* Grændse. Kongen nævnte idag Intet hvem han i saa Henseende tænker paa. Han spurgte mig om hvad man i Norge tænkte om alt dette, og jeg gav ham det Indtryk som jeg havde uddraget af Herr Statsraadens Brev med Tilføiende, at da jeg sidst hørte, havde man endnu ikke kjendt Tilkjendegivendet i Statsraadet i Tirsdags. Da jeg forlod Kongen kom Statsraad Ugglas ind til ham, og i Forværrelset ventede Statsraad Abelin. Der var forresten senere Svensk Statsraad.

Herr Statsraadens Betragtninger angaaende den Indflydelse Begivenheder, af Beskaffenhed som den passerede, kan øve paa Forholdene hjemme kan jeg ikke andet end tiltræde. Vi faae nu snart et Tegn paa hvorledes de virke: enten afskrækkende eller fristende, i det eventuelle Udfald af Spørgsmaalet om aarlige Storting. Saalænge der kun er Storting hvert tredie Aar og Statsraaderne ikke have Adgang til Stortingets Forhandlinger, ligger der i disse Forholde bestemte Dæmninger mod Indførelse af et parlamentarisk System, og ihvorvel jeg troer at der i ethvert selvstyrende Samfund ligger Frøet til et parlamentarisk System, der efterhaanden vil udvikle sig, har Erfaringen dog lært mig at slutte mig uforbeholdent til den Opfatning, som Herr Statsraaden har, at vi saalænge som mueligt bør holde paa den practiske Statsskik, *vi nu have*. Jeg vil ikke glemme den Samtale, vi havde i Departementet Dagen før min Afreise, eller rettere de Betragtninger Herr Statsraaden anstillede om de for os særegne Forholde og navnlig om den Maade, hvorpaa Statsraadet bør fornyes. Herr Statsraaden berører i Deres sidste Brev atter denne Stræng og jeg imødeseer hvad De siger at ville maaskee i næste Brev yderligere meddele mig herom.

Det har gjort mig ondt at høre at det ikke synes at staae vel til med Irgens' Helbred. Jeg haaber, at det er overgaaende, og at det er Vaaren, som virker paa en Natur, der er tilbøielig til Nervøsitet.

Jeg er bleven afbrudt under Nedskrivningen af dette Brev, saa at jeg netop rækker med at slutte [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de April 1868.

Jeg begynder disse Linier med en Anmodning, som Manthey har bedet mig om paa hans Vegne at fremsætte, og som jeg fremkommer med strax for ikke at glemme den senere. Igaar afgik herfra en Indstilling om, at Tromsø Dampskibs-Interessentskab maatte erholde 4000 Spdlr., som ved tidligere Resolution er tilstaaet samme som Forskud paa eventuel Bevilgning af Storthinget men paa den Betingelse, at Pant derfor blev givet i Skibet, – uden saadan Betingelse, som Interessentskabet senere er oplyst ikke at kunne opfylde. Med Afgjørelse af denne Sag haster det særdeles, da de 4000 Spdlr. ikke ret vel kunne sendes til Tromsø førend der haves Underretning om, at Indstillingen af Kongen er bifaldt. Mantheys Anmodning gjennem mig gaar derfor ud paa, at Deres Excellence extra ordinem og *snarest muligt* vilde erholde Hans Majestæts Resolution paa Indstillingen, som maa være indkommen til Stokholm Dagen før dette Brev naaer did, og at Deres Excellence derpaa uden Ophold vilde telegrafere om Resolutionen til Manthey.

Jeg fik igaar ikke Tid til at tilskrive Deres Excellence, da Statsraads-mødet optog mig om Formidagen og jeg derpaa passerede Middag og Aften hos Professor Aschehoug, der havde Selskab for Professor Malmström. Ved min Hjemkomst derfra forefandt jeg Deres Excellences Brev af den 15de, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse.

Jeg yttrede i mit sidste Brev, at jeg først efterhaanden, veiledet af Deres Excellences Breve, har lært at forstaae Gangen i den Svenske Ministerkrise. Bevægelsen er, efter hvad jeg kan see, udgaaet fra Ugglas, og det er kun med Foranledning af, at fire Medlemmer erklærede at ville gaae sin Vei, at De Geer har troet at burde henstille til Kongens Overveielse, om ikke det hele Statsraad burde opløses. Det glæder mig, at De Geer saaledes ikke har havt nogen selvstændig Tanke om, at saa burde skee. Betydningen og Følgerne af det Hele beroer, i mine Tanker, paa Beskaffenheden af de Motiver, der kunne antages egentlig at have ledet Baron Ugglas, hvis Charakter og Personlighed er mig ubekjendt, samt paa Værdien af den Tilvext i Styrke, Statsraadet kunde antages at ville faae ved Grev Lagerbjelke. Efter hvad der er mig sagt om denne Mand af hans Nordiske Colleger i Unionscomitteen, besidder han et yderst fiint Hoved, men herfra og til at være et i Sandhed nyttigt Medlem af et Statsraad er der et stort Sprang. Kongens Dictamen staaer

nu ogsaa at læse i de Norske Aviser. Det forekommer mig baade forstandigt og moderat opfattet, og jeg længes efter at see hvad Dom der i Svenske Aviser fældes derom, navnlig med Hensyn til den Protest mod Parlamentarismen, som det indebærer.

Jeg yttrede i mit sidste Brev, at Manthey havde været hos mig for at tale med mig om Indstilling angaaende den fremtidige Disponering af de 400 Spdlr, som Vergeland i sin Statsraadstid oppebar af Generalmajorstillæggene ifølge en Resolution, der kun angik ham personlig. Manthey havde om denne Sag talt baade med Vergeland og Irgens. Den første havde erklæret, at han vilde være fornøiet med hvad der blev bestemt. Den sidste havde ladet forstaae, at han ugjerne saae en Forandring i det hidtil stedfundne Forhold og havde paapeget enkelte Uleiligheder, som vilde følge deraf. Jeg yttrede for Manthey, at jeg under disse Omstændigheder ikke fandt det tvivlsomt, at Sagen burde ordnes saa, at Irgens beholder de fulde 400 Spdlr., og jeg tvivler ikke paa, at der vil blive indstillet saaledes herfra.

Storthingsvalget i Christiania forestaaer nu i Løbet af en Maanedes Tid. Jeg vilde inderlig ønske, at Aschehoug maatte blive valgt, og jeg vil haabe, at det ved Schweigaards Indflydelse vil lykkes. Men sikkert er det desværre ingenlunde. [O.s.v.]

Esk. Jeg har imorgen mit niende og sidste Barn til Confirmation. Det er ikke uden Tak til Forsynet, jeg gaaer den Dag imøde.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. April 1868.

Jeg vil blot gennem et Par Linier aflægge min bedste Tak for Herr Statsraadens idag modtagne ærede Brev af 16de dennes og for den dermed fulgte Afskrift af den underdanige Indberetning til Hans Majestæt. Jeg vil give H. M. Tid til at overveie det i Indberetningen gjorte Forslag om Statsraads-Ombyttet ligesom om den eventuelle Departementsfordeling, og da der er Svensk Statsraad paa Tirsdag og almindelig Audients Dag paa Onsdag, er det min Tanke først paa Thorsdag at søge H. M., for da at udbede os Statsraad til Løverdag. I Deres Brev til mig bemærker Herr Statsraaden, at det Forslag som indeholdes i Indberetningen i hvert enkelt Punkt er bifaldt af Collegerne i Christiania, og jeg skal derfor, som naturligt, ogsaa meddele det til vore

herværende Herrer Colleger, naar vi i morgen skulle have en Overveielse angaaende nogle Sager, der vedkommer Huset.

Jeg behøver neppe at tilføie, hvor hensynsfuldt og loyalt jeg tillader mig at finde Herr Statsraadens Eget Tilbud om at ville overtage Indre Departementet. Men den Tanke maa dog ligge enhver Vedkommende nær, at Præsidiat i Regjeringen, med den omfattende Omsorg, som vi have erfaret at det medfører, skulde betynges særligen endog for de stærkeste Kræfter, om dertil føies Bestyrelsen af et saa vidtløftigt Departement som det for det Indre.

Jeg veed ikke om Herr Statsraaden har bemærket den vedlagte Correspondent-Artikel fra Christiania indført i Dagligt Allehanda for igaar? Det er da en stor Skrønemager! navnlig i det Punkt jeg har indcirklet.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 21. april 1868 kl. 11.30.]

Indstilling om Laanet til Tromsø Amts Dampskibsselskab bifaldende afgjort.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21de April 1868.

Gjennem Telegram har jeg allerede underrettet Herr Statsraaden om Afgjørelsen af den Sag der er omskreven i det idag modtagne Brev af 18de dennes, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Vi vare blot et Øieblik inde hos H. M., og der var saaledes ingen Anledning til at omtale det i den underdanige Indberetning til H. M. af Herr Statsraaden paa Bane bragte Statsraads Ombytte. Ved at eftersee i Protocollerne for 1866 og 1867 finder jeg, at under 25 Juli 1866 gjorde Statsraaderne Bretteville og Helliessen Anmeldelse om Udløbet af deres Functionstid herinde i resp: August og October Maaned, ved hvilken Leilighed Ombyttet for *begge* blev af H. M. fastsat. I 1867 anmeldte Statsraad Wergeland under 5te Juli Udløbet af sin Tid i August Maaned, og Statsraad Meldahl under paafølgende 16. September af sin i October, og

ved hvert Tilfælde fattedes særskilt Resolution for Ombyttet. Beslutning har saaledes været afgiven saavel under Eet, som særskilt, og Hensigtsmæssigheden af det ene eller det andet beroer, som rimeligt er, paa Omstændighederne. *Vel* forekommer det mig at være, at Herr Statsraaden under saa særegne Forholde som denne Gang, hvor der er Tale om at forandre en Praxis, der har været iagttaget med Hensyn til Regjeringens Præses, har bragt Sagen paa Bane saa tidlig som skeet; thi H. M. faaer derved Anledning til at tage Sagen under Overveielse, om det end ikke for Tiden presserer med Afgivelse af den officielle Resolution. Da mine Herrer Colleger vare inde hos mig igaar Formiddag for en Overlægning angaaende Husets Anliggender, meddeelte jeg dem, saaledes som jeg bebudede i mit sidste Brev, hvad Herr Statsraaden havde henstillet til H. M. angaaende det blivende Statsraads Ombytte, ligesom at Regjeringens øvrige Medlemmer vare enige i det Foreslaaede. Statsraad Haffner gjorde herved den Bemærkning, at Revisions Departementet jo var overdraget Regjeringens første Medlem af Hensyn til dennes Stilling som saadan. Statsraad Møinichen yttrede, at han altid havde stillet sig selv til fri Raadighed for Regjeringen med Hensyn til det Departement, der vilde blive at overdrage ham, og saaledes skulde han ogsaa gjøre denne Gang. Det er fremdeles min Tanke at søge H. M. paa Thorsdag for at erfare, om Høistsamme allerede har skjænket Sagen Sin Overveielse. Jeg antager imidlertid, at Hans Hu fremdeles er optagen af Crisen inden Sit Svenske Statsraad. Jeg troer at vide, at han har henvendt sig til Lagerbjelke for at formaae denne til at indtræde i Statsraadet, uden at dog endnu Noget er afgjort. Hvad jeg senere med nogen Bestemthed maatte erfare, skal jeg ikke undlade at meddele Herr Statsraaden. Kongen spurgte idag, om Indstillinger vare indkomne om Besættelse af Brigade-Chefposten, hvilket jeg besvarede benægtende.

Man sysselsætter sig nu her saameget med de indre Spørgsmaal, at alle ydre ligesom ere stillede i Baggrunden. Imidlertid ere de stadigen tilbagevendende Rygter i Paris om forestaaende Krigs-Udbrud vel ikke saa ganske frie for at være af en foruroligende Natur. General Raasløfs Besøg i Paris har været tillagt en vis, om end overdreven, Betydning, og Mr. Fournier, som jeg talte med her om Dagen, seer ikke alting saa ganske fredeligt. Paa den anden Side ere dog Forsikkringerne fra Paris saa stærke for Fredens Bevarelse, at Europa vel burde kunne gjøre Regning paa at spares for Krig i detmindste for i Aar.

Jeg har af Aviserne seet den Sorg, der har rammet Professor Broch.

Var Sønnens pludselige Død foranlediget ved Sygdom eller ved et Ulykkestilfælde?

Med Hensyn til det blivende Valg i Christiania siger jeg som Herr Statsraaden, at det vilde være særdeles ønskeligt om Valget faldt paa Aschehoug.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de April 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 17de. Med stor Interesse har jeg gjenne læst Deres Excellences yderligere Bemærkninger om den Svenske Ministerkrise. Maaskee tør det nu Indtrufne, især paa Grund af den forstandige Maade, hvorpaa Kongen er optraadt, bære gavnlige Frugter, idet det vækker Eftertanke over Spørgsmaalet om hyppige Ministerskifters Anbefalelighed. Jeg har den Troe, at Svenskerne i dette Punct ville befindes af anden Gehalt end Danskerne, for hvem jeg ikke har kunnet opdage andet end at Ministerskifter stadigen har været til Opbyggelse. Det glæder mig, at vi samstemme i de Betragtninger, som fra det nu i Sverrig Indtrufne frembydes sig med Hensyn til vore egne Forhold. Deres Excellence bemærker, at saa længe vi kun have Statsraad [∴ Storthing] hvert tredie Aar og Statsraaderne ikke have Adgang til Storthingets Forhandlinger, ligger der i disse Forhold bestemte Dæmninger mod Indførelse af et parlamentarisk System. Ganske vist er dette Tilfældet, hvad det sidste Forhold angaaer (Mangel paa Adgang for Statsraaderne til Storthingets Forhandlinger), hvad der end for Øvrigt kan siges at tale imod at udelukke Statsraadets Medlemmer fra at deeltage i den parlamentariske Discussion. Derimod tilstaaer jeg, at jeg har næret den Troe, at Indførelse af aarlige Storthing i og for sig ikke vilde øve nogen væsentlig Indflydelse til at hidføre Parlamentarismen. Men jeg vil ikke nægte Muligheden af, at det dog i denne Henseende kan forholde sig noget anderledes end jeg har tænkt mig. For Resten hører jeg, at de, der formenes at kunne dømme med størst Paalidelighed om Sandsynligheden eller Usandsynligheden af, at de aarlige Storthing ville blive besluttede paa den nu forestaaende Legislatur, med stor Sikkerhed erklære sig derhen, at Propositionen ogsaa denne Gang vil blive forkastet. Herr Friele, der stadigen indbydes til mig ved saadanne Anledninger som i Søndags (min Datters Confirma-

tion), paa Grund af, at hans Frue er min Hustrues kjødelige Niece og selvfølgelig ikke kan indbydes uden ham, overraskede os i Søndags ved at indfinde sig. I en Samtale, som jeg paahørte, erklærede han, at han vilde vedde hvad Sum, man vilde proponere, paa, at de aarlige Storting ogsaa denne Gang vilde blive forkastede, idet han meente sig i Besiddelse af afgjørende Data for, at Opinionen inden Bondestanden er imod dem. Hvordan end Udfaldet maa blive, er jeg dog, naar jeg seer tilbage, tilfreds med Regjeringens Holdning i den Sag, og sikkert er, at om Regjeringen blot og bart havde indskrænket sig til at sige Nei og atter Nei, skulde Spørgsmaalet være forblevet et evigvarende Agitationsmiddel uden Resultat til nogen af Siderne.

Jeg yttrede unde vor sidste Samtale i Christiania, at det vilde være ønskeligt, om alle Statsraader vare opmærksomme paa, at et Statsraad, der recrutteres paa den Maade som vort, er udsat for at blive altfor svagt, naar de Gamle opsætte for længe med at give Plads for yngre og anseede Kræfter. Jeg yttrede derhos med specielt Hensyn til det actuelle Forhold, at et Vink herom dog ikke turde være tilraadeligt for Møinichens Vedkommende, saa længe Riddervold bliver staaende, fordi enhver Afvigelse fra den Orden, som Alderen betegner, giver Rum for en gjensidig Ostracisme, hvis betænkelige Følger ere indlysende. I et tidligere Brev har jeg antydnet, at jeg maaskee vilde komme tilbage til dette Punct. Jeg har dog lidet at tilføie, hvad jeg ved hiin Leilighed mundtligt yttrede, nemlig kun dette, at det selvfølgelig ikke er min Mening, at man skulde fraraade Møinichen at træde bort, saafremt han, uanseet Riddervolds Vedbliven paa sin Post, af sig selv maatte tænke derpaa. I Forbindelse hermed vil jeg ikke undlade at fremsætte den Bemærkning, at hvis det forholder sig med Serafimer-Ordenen som med andre Ordener, at et Exemplar kan disponeres til enhver Tid, saa vilde jeg nok ansee det vel saa hensigtsmessigt, at Riddervold benaadedes dermed, naar han i sin Tid maatte aftræde, som at den gaves ham tidligere, hvilket sidste Deres Excellence under vor Samtale i Christiania henkastede som en Idee til Overveielse. Jeg frygter – oprigtig talt – for, at denne mærkelige Nestor, hvis Betydning Ingen mere end jeg kan erkjende, kunde ved en Udmærkelse som den nævnte, der blev givet ham, medens han endnu var i Arbeidet, blive yderligere opmuntret til at fortsætte dette lige til Graven – Oldingernes sædvanlige Svaghed. Yttringer, der ere undfaldne ham i den sidste Tid, lade mig troe, at han endnu i en heelt lang Fremtid vil have Øinene lukkede for, at Statsraa-

dets partielle Fornyelse væsentligst beroer paa ham. *Men hvad jeg her har sagt maa selvfølgelig forblive strictissime mellem os.* [O.s.v.]

Esk. Hvad skal Nelaton i Stokholm?

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23. April 1868.

Jeg var oppe hos Kongen i Formiddag, for nærmere at faae bestemt Klokkeslettet for Statsraadets Afholdelse paa Løverdags, hvilket ikke var blevet fastsat, da vi i Tirsdags havde Extra Statsraad, og for ved samme Leilighed at erfare om H. M. havde taget under foreløbig Overveielse det i Herr Statsraadens Indberetning gjorte Forslag for det blivende Statsraads Ombytte. Kongen talte ogsaa herom, og det var Hans Agt at skrive til Herr Statsraaden, om det end ikke skeede med det allerførste, da Hans Tid nu var meget optagen. Han var opmærksom paa det forøgede Arbeide, der vilde paaføres Herr Statsraaden ved Overtagelsen af Indre Departementet, og paa de Hensyn der ligge til Grund for den stedfindende Praxis at Regjeringens første Medlem har Revisions Departementet, men Han saae ikke nogen Anden Ordning hvad den blivende Departements Fordeling angaaer end den Herr Statsraaden selv havde bragt i Forslag, og jeg antager altsaa, at H. M. i sit blivende Brev til Herr Statsraaden dertil vil give Sit foreløbige Bifald. Bn. Bildt kom ud fra Kongen da jeg kom ind, og Statsraad Abelin ventede efter mig. Min Samtale med Kongen var derfor i al Hast, og H. M. berørte idag ikke den store Sag, der formodentlig nu optager hele Hans Opmærksomhed. Jeg veed imidlertid, at Han har talt med Lagerbjelke, ligesom at De Geer ogsaa har talt med denne, men det skal fremdeles være uafgjort, om L. vil være at formaae til at træde ind i Statsraadet, ja maaskee mere sandsynligt at han ikke vil end at han vil. Det hele er endnu i Gjöringen, og dette er altid en Phase af Uvished.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. April 1868.

Jeg har imorges modtaget Herr Statsraadens ærede Brev af den 21de, og aflægger herfor min bedste Tak. Ligesom jeg under vor Samtale

i Christiania fuldstændigen sluttede mig til den af Herr Statsraaden udtalte Synsmaade, saaledes tiltræder jeg nu ogsaa ganske de Bemærkninger, der indeholdes i det nys modtagne Brev angaaende den Maade, hvorpaa Statsraadet hos os, henseet til vore Forholde i det hele, bør recrutteres. Det er nemlig viseligen sagt, at «enhver Afvigelse fra den Orden, som Alderen betegner, giver Rum for en gjensidig Ostracisme, hvis betænkelige Følger ere indlysende». Men ligesaa sandt er det, at Systemets Holdbarhed i Længden hviler paa den Forudsætning, der ligeledes af Herr Statsraaden er fremhævet, «at alle Statsraader ere opmærksomme paa at et Statsraad, der recrutteres paa den Maade som vort, er udsat for at blive altfor svagt, naar de Gamle opsætte *for længe* med at give Plads for yngre og anseede Kræfter». Det er just Afveielser af dette «*for længe*», der fremkalder Vanskeligheden, hvor det gjælder om at bevare saavel Hensynet for det Heles Vel som for Systemets Bibeholdelse. Det Indtryk, som Herr Statsraaden i al *Fortrolighed* meddeler mig at have med Hensyn til vor høitærede Collega R., turde, saavidt jeg forstaaer, ogsaa til en vis Grad finde sin Anvendelse paa vor herværende fortræffelige Collega M. Jeg maa dog sige, at det ligesom forekom mig, at der drog et Udtryk af et Memento over hans Ansigt, da han erfarede det paa Bane bragte Forslag angaaende den med Statsraadsvevlingen i Forbindelse staaende eventuelle Fordeling af Departementerne; men hans Ytring ved nævnte Leilighed var den, som jeg allerede tidligere har gjengivet, og som tydede hen paa en længere Vedblivelse i Stillingen. Vi ere enige om at tilkjende Statsraad M. en høi Grad af fiin Følelse, og det lader sig tænke, at om en Tvivl skulde være vaagnet hos ham med Hensyn til Alderens Krav, han ikke vil slippe den men ærligen søge at faae den opklaret for sig selv f. ex. ved Samraad med Herr Statsraaden eller Nogen af sine Colleger. Mueligt er det paa den anden Side, at han i Statsraad Riddervolds Vedbliven seer et urokkeligt Tegn paa at ogsaa han bør vedblive. Uden at jeg veed noget bestemt, har jeg dog en Følelse af, at han ikke uden Bekymring vilde see sine Indtægter formindskede; thi Sønnens Jordbrug skal ikke koste ham lidet. Dette være nu som det vil; for os er ikke andet end oprigtigen at see Tiden an, og jeg gjentager atter hvad jeg tidligere har yttret, at Intet kan være mere loyalt og hensynsfuldt end hvad Statsraaden har foreslaaet om Deres Egen Overtagelse af Indre Departementet. Det skulde forøvrigt ikke saameget have undret mig, om H. M. fra sit høiere Standpunkt, ved at erfare det af Herr Statsraaden gjorde Forslag, Selv skulde have fattet

den Tanke, at nye kræfter kunde fornødiges; og det er allerede en Aarrække gaaet hen, siden H. M. dengang, saavidt jeg erindrer, som Kronprinds-Regent, lod gennem Statsraad Petersen et Vink falde til M., hvilket Vink imidlertid senere *bortfaldt* til sin Virkning; men H.M.s foreløbige Yttringer, da jeg igaar talte med ham, har jeg allerede meddeelt, og i det Brev, som Han stillede i Udsigt vil formodentlig Herr Statsraaden i sin Tid finde disse bekræftede. Efter den Opfatning vi i al Oprigtighed have af Forholdet er det selvfølgelig ikke vor Sag at indgive Kongen nogen Tanke, vi have blot at see Sagen an til dens yderste Grændse.

Jeg troer, man ogsaa her i Sverige vil være spændt paa at see Udfaldet af Spørgsmaalet om de aarlige Storthing, og mangen En, som nu er ængstelig over den Fart som Forholdene her efter deres Mening have taget, skulde med Glæde komme til at see Tre-Aars-Terminen bibeholdt i Norge, og maaskee derfra hente en Forhaabning om, at saadant til en vis Grad kunde bidrage til, at man i Sverige indskrænkede Rigsdagen idetmindste til hvert andet Aar. Jeg er ikke utilbøielig til at troe, at den Forudsigelse, som De omtaler i Brevet, vil komme til at gaae i Opfyldelse.

Med de bedste Lykønskninger i Anledning af den yngste Datters Confirmation [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. april 1868 kl. 14.30.]

Alle med Designationer 14., 17., 21. April indkomne Sager idag bifaldende afgjorte efter Regjeringens Indstillinger.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de April 1868.

Jeg har med Flid undladt at skrive til Deres Excellence lige siden jeg modtog Deres Excellences ærede Brev af den 19de, hvori min Indberetning til Hans Majestæt af den 16de, der angaaer Statsraads-Ombytningen og hvad dermed staaer i Forbindelse, første Gang omhandles; thi jeg

ønskede ikke at øve nogen yderligere Indflydelse paa Afgjørelsen af det eneste Spørgsmaal i Sagen, nemlig om hvem der skal bestyre Indre-Departementet under Brettevilles Fraværelse i Stokholm, end den, der lod sig vente af min engang gjorte Indstilling til Hans Majestæt. Herved er det blevet Tilfældet, at jeg har liggende for mig paa een Gang tre ærede Breve fra Deres Excellence, nemlig af den 19de, 21de og 23de, for hvilke samtlige jeg aflægger min bedste Taksigelse. Af det sidste erfarer jeg, at Hans Majestæt er naadigst betænkt paa at tilskrive mig om Sagen, og i den Stilling, hvori den saaledes er kommen, finder jeg ikke længer at burde opsætte at meddele de Bemærkninger, hvortil Deres Excellences Breve, hvad dette Anliggende angaaer, give mig Anledning.

Det sees, at Statsraad Haffner under en Sammenkomst mellem Deres Excellence og de to i Stokholm værende Statsraader har yttret: «at Revisionsdepartementet jo var overdraget Regjeringens første Medlem af Hensyn til dennes Stilling som saadan», og Deres Excellence opstiller det ligeledes i Brevet af 21de som en given Forudsætning, at Indre-Departementets Overdragelse til mig vilde være det samme som at forandre en Praxis, der har været iagttaget med Hensyn til Regjeringens Præses. Jeg haaber imidlertid at skulle oplyse, at den saaledes forudsatte Praxis ikke eksisterer, og at tvertimod Praxis under det Forhold, som her haves for Øie, henviser netop paa Statsraad Møinichen som Chef for Revisionsdepartementet.

Af de 47 Aar, som under vor nærværende Statsforfatning vare forløbne førend jeg indtraadte som Præses for den Norske Regjering, havde Forsædet i Regjeringen i 37 Aar været indtaget af Personer, for hvis Vedkommende der ikke var Spørgsmaal om at bestyre nogetsomhelst Departement, nemlig Statholdere eller Vice-Konger. Kun i 10 Aar havde Forsædet været indtaget af Statsraads-Medlemmer, der tillige vare Departementschefer, nemlig fra 1830 til 1836 af Statsraad Collett, fra 1857 til 1858 af Statsraad Vogt og fra 1858 til 1861 af Statsraad Petersen. Statsraad Collett var, som bekjendt, ikke Chef for Revisionsdepartementet men for Finantsdepartementet, som paa den Tid endog indbefattede hele den Afdeling, der siden er bleven henlagt under Departementet for det Indre. Statsraad Vogt var i den korte Tid af sin Præsidentur, nemlig fra 29de September 1857 til 15de Decbr. 1858, vistnok Chef for Revisionsdepartementet; men for dette Departement var han, vel at mærke, Chef i det Øieblik, da han blev Præses i Regjeringen. Han overtog følgelig ikke Revisionsdepartementet, fordi

han blev Præsæs. Statsraad Petersen fungerede som Præsæs fra 15de Decbr. 1858 til December Maaned (Datum har jeg ikke ved Haanden) 1861. Han beholdt sit indtil den Tid havde Departement, Justitsdepartementet, indtil 22de Juni 1859, da han blev beordret til at overtage Marindepartementet og *midlertidig* Revisionsdepartementet. Først under 18de Aug. 1860 blev Revisionsdepartementets Bestyrelse overdraget ham.

Dette er den Praxis, som forefandtes, da jeg af Hans Majestæt i December Maaned 1861 blev tilbudt at indtræde som Formand i den Norske Regjering. Af de 10 Aar, hvori tidligere Forsædet i Regjeringen havde været indtaget af en Statsraad, havde denne Statsraad i mere end $7\frac{1}{2}$ Aar været Chef for andre Departementer end Revisionsdepartementet og kun i ikke fuldt $2\frac{1}{2}$ Aar Chef for det sidstnævnte Departement. Den Regel, som var bleven fulgt med Hensyn til Valg av Chef for Revisionsdepartementet, laae klart for Dagen; den bestod ikke deri, at Præsidenturen i Regjeringen skulde være forenet med Bestyrelsen af det nævnte Departement, men deri, at det paa den ene Side *tillodes* og paa den anden Side ogsaa *ansaaes hensigtsmessigt*, at den af Aar ældste blandt Statsraaderne, der ikke havde noget fast Departement, som han ønskede at beholde, overtog Revisionsdepartementet. Collett var under sin sexaarige Præsidentur ikke Chef for Revisionsdepartementet. Hvorfor? Fordi han havde et andet Departement, som han ønskede at beholde og til hvis Bestyrelse han fremdeles, uden Tvivl med fuld Grund, ansaae sig skikket. Vogt var under sin kortvarige Præsidentur Chef for Revisionsdepartementet. Hvorfor? Fordi han allerede tidligere af Hensyn til sin Alderdom havde trukket sig tilbage til dette Departement. Petersen var i de sidste fem Fjerdingaar af sin treaarige Præsidentur Chef for Revisionsdepartementet. Hvorfor? Fordi han var den ældste af samtlige Statsraader og erkjendte, eller ialfald begyndte at erkjende, Alderdommens Trang til Hvile. Havde Vogt, da han blev Formand i Regjeringen, været i samme Alder som Collett, da han overtog Forsædet, vilde Intet i Verden have formaaet ham til at opgive sit faste Departement for at ombytte det med Revisionsdepartementet. Dette tør jeg, med mit Bekjendtskab til ham, med Vished udsige, og jeg formoder, skjønt jeg her ikke tør udtale mig med samme Vished, at Petersen under samme Forhold vilde have tænkt og handlet paa samme Maade.

Skal der altsaa være Tale om en Praxis, der gaer ud paa, at Regjeringens Præsæs ikke maa have noget andet Departement end

Revisionsdepartementet, saa maa det være med mig og ved mig, at denne Praxis er indstiftet. Men jeg tillader mig at anholde om, at man vil tage Sagen under lidt nærmere Overveielse, førend man etablerer en saadan Praxis paa min Regning. Man taler som om jeg i December 1861, da jeg paa Hans Majestæts naadigste Tilbud paa Nyt indtraadte i Statsraadet, var bleven enig med Hans Majestæt om to Ting, nemlig at være Formand i den Norske Regjering og permanent Chef for Revisionsdepartementet. Dette forholde sig ingenlunde saa. Om Revisionsdepartementet var der mellem Hans Majestæt og mig ikke engang Tale førend til allersidst og ikke engang i Forbindelse med min paatænkte Stilling som Formand i Regjeringen men kun som Følge af den Combination, hvorved man blev staaende. Hans Majestæts Tilbud til mig (jeg erindrer endog selve Ordene) gik ud paa, at jeg skulde være: «Hans Ordførende i den Norske Regjering». Hvilket Departement jeg skulde overtage, skulde beroe paa, hvilken Combination der kom istand, i hvilken Henseende Hans Majestæt tilkjendegav, at han foruden en Fagminister istedetfor den aftrædende Statsraad Motzfeldt havde sine Tanker fornemmelig rettede paa Amtmand Aall. Var Aall kommen ind i Statsraadet, var det paatænkt, at jeg skulde have taget Justitsdepartementet, paa hvilket Aall antoges ikke at have nogen Lyst, som mit faste Departement; Lange havde i saa Fald faaet Revisionsdepartementet og Aall enten Finantsdepartementet eller Indre-Departementet, være sig som fast Chef eller om stadigt vicarierende saaledes som Tilfældet i den senere Tid har været med Møinichen og Manthey. Aall var imidlertid ikke villig til at indtræde i Statsraadet, hvilket man erfoer, da han en Dag eller to efter min første Samtale med Kongen paa Anmodning indfandt sig her i Byen. Jeg forbigaaer et Forsøg med Schweigaard, der allerede paa Forhaand antoges at ville blive forgjæves, og Resultatet var, at Overveielserne indskrænkedes til to Medlemmer af Høiesteret, af hvilke Meldahl blev foretrukken. Da Sagen var kommen saa vidt, holdt Flere, hvoriblandt jeg fornemmelig skal nævne Statsraad Lange, endnu fast paa, at jeg burde tage Justitsdepartementet som mit faste Departement; og efter Alt, hvad der mellem Hans Majestæt og mig var passeret samt efter Stillingen i det Hele, er jeg berettiget til at erklære, at der ikke er mindste Tvivl om, at en Begjæring af mig i denne Retning af Hans Majestæt vilde være bleven opfyldt. Jeg fandt imidlertid, at Meldahl ikke hensigtsmessigen og til fuld Nytte kunde placeres uden som Chef for Justitsdepartementet, og for at lette Ordningen af det Hele tilkjende-

gav jeg derfor Hans Majestæt, at jeg *indtil videre* skulde overtage Revisionsdepartementet.

Den 27de April.

Saa langt kom jeg igaar men blev da afbrudt ved en Anledning, som ikke tillod mig at fortsætte i Løbet af Gaarsdagen. Igaar Aftes har jeg modtaget et nyt Brev fra Deres Excellence, nemlig af den 24de, og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Desværre har jeg idag været saa stærkt optagen, at jeg i hele Formiddag ikke har faaet Tid til at fortsætte dette Brev, og nu henimod Middagstid og med den Omstændighed for Øie, at jeg skal spise Middag hos Statsraad Manthey, skynder jeg mig at sende Brevet afsted allene med Tilføiende af, at jeg imorgen eller, om det skulde glippe imorgen paa Grund af Statsraadmødet, da ialfald i Overmorgen skal indhente hvad jeg nu i flere Dage har forsømt med Hensyn til min Correspondance med Deres Excellence.

Hoslagt Gjenpart af min Indberetning til Hans Majestæt af i Torsdags. At den fremkommer først nu er af liden Betydning, siden dens Indhold er lidet bemærkbart.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. April 1868.

Inden vi i Statsraadet i Løverdags begyndte Foredragningen, kom H. M. til at tale om de politiske Forholde udenfor os. Han omnævnte det Tydske Told Parlaments Sammenkomst og dettes Betydning for de Tydske Eenheds-Bestræbelser, Trykket af den raadende Mistroe og af vedvarende Rustninger, Raasløfs Reise til Paris o.s.v., og Han uddrog af alt den Slutning, at der i Forholdet mellem Frankrig og Preussen var en Spænding, der kunde komme til at briste. Paa noget for Danmark tilfredsstillende Opgjør fra Preussens Side af den Sleswigske Sag troede Han ikke, medens Han paa den anden Side syntes at antage, at det ikke er Keiser Nap. ukjært at have den Prætext, som denne Sag holder i Beredskab. At Danmark skulde rives med i et Krigs-Udbrud var at forudsee, og dette Lands Inddragning skulde blive af alvorlig Følge for de Forenede Riger. Hvad som var af Vigtighed var at kunne øve en ledende Indvirkning paa Danmarks Bestemmelser, og H. M. frem-

kastede den Idee, som jeg har hørt Ham før have, at der burde fra de Forenede Rigers Side sluttes et of- og defensivt Forbund med vort Naboland Danmark med Fastsættelse af en bestemt Contingent for hvert Land til Afværgelse af gjensidig Fare. Jeg omnævner disse H.M.s Antydninger som et Tegn paa i hvilken Retning Hans Tanker synes at gaae, om Forholdene skulde tage en alvorlig Vending. Maatte imidlertid en saadan Eventualitet blive afvendt! dette er mit første Ønske og mit andet er det, at vi i modsat Fald dog maatte lykkes i at holde os neutrale.

Saavidt jeg har erfaret, er der endnu ikke noget afgjørende Udfald af Henvendelsen til Grev Lagerbjelke. Han har i den sidste Tid ikke været rask, og hans Helbred skal ikke være stærk. Ugglas' Bibeholdelse synes nu ogsaa meget tvivlsom, og skulde Lagerbjelke komme ind, antages det at han vil betinge sig Statsraad Carlssons Udtrædelse, mod hvem der er en stærk Modstand. Maa dette forblive mellem os. Jeg har paa nogle Dage ikke talt med De Geer, men da jeg sidst saae ham, havde han Mine af at være nedtynget, og det er ikke at undres over. Kongen tager kort Tid efter Rigsdagens Slutning ned til Bäckaskog, og vil derefter overvære Høitideligheden i Lund i Slutningen af Maaneden. Det antages, at først efter Hans Tilbagekomst – om det bliver da – vil Han tage de indgivne Afskeds-Ansøgninger under fornyet Overveelse. I Juni bliver den Kongelige Familie paa Ulriksdal, men i Juli Maaned er der Tale om at Dronningen og Prindsessen skulle gjøre et Besøg paa Muskau hos Prinds Frederiks, og at H. M. selv ogsaa skulde begive sig derhen, ihvorvel det er mig sagt, at Han ikke har meget Hu dertil. I Slutningen af August eller i Begyndelsen af September skulde H. M. med Dronningen og Prindsessen komme til Norge og forblive der til over Storthingets Aabning, og ved denne Leilighed skulde H. M. ogsaa ledsages af Svenske Statsraader. Under saadanne Omstændigheder har jeg tænkt paa hvilken Tid Unions Committeens Forslag skulde kunne komme under Afgjørelse. Under vor sidste Samtale om denne Sag lod Herr Statsraaden mig imødesee om nogen Tid en nærmere *Meddelelse* fra Dem. Efter min Tilbagekomst hid har De Geer spurgt mig, hvorledes Stemningen ansaaes at være i Norge med Hensyn til Forslaget og dets blivende Skjæbne. Jeg svarede ham da, at fraregnet *den Følelse* af Uvished, som altid hos os vil findes med Hensyn til Noget nyt af Beskaffenhed som dette, og hvis Styrke, naar det kommer til Stykket, det ikke er mueligt paa Forhaand at beregne, var der dog al Grund til at antage, at Forslaget af de forstandige og veltænkende vil modtages med

Tilfredshed, at Herr Statsraaden var af den Tanke, at det af Regjeringen burde støttes af al Magt, og at dette formeentlig burde udtales i Throntalen ved Aabningen af det Norske Storting, ihvorvel dette sammentræder før end den Svenske Rigsdag. De Geer var af lignende Tanke. Han fandt at H. M., om dertil skulde være Anledning, maatte *formaaes* til at lægge sin hele Vægt deri, ved Sagens Afgjørelse, og at der ingen Hindring var for en saa stærk Accentuation, som maatte ansees ønskelig, i den Norske Throntale. Jeg yttrede for ham, at man fra vor Side ønskede at udsætte med Betækning i Paavente af hvad der mueligens skulde komme i den bebudede Brochure af Dunker, men at man i hvert Fald vilde være forberedt paa at tilveiebringe Betækningen saa tidlig, at De Geer kunde have fuld Leilighed til at tage samme under Overveielse og faae Sagen bragt til Afgjørelse i betimelig Tid før Stortinget. Alt hvad jeg har yttret til ham er forresten ganske foreløbigt og fremkaldt af hans Spørgsmaal. Det er *saavidt jeg erindrer* i Overensstemmelse med hvad Herr Statsraaden foreløbigen yttrede, – er det ikke correct, vil jeg sørge for at rette det. Det er i Paavente af Meddelsen, at jeg ikke herom har skrevet tidligere; men der er dog ingen Grund til nu at tilbageholde det. De Geer syntes vel tilfreds med at erfare at Stemningen i Norge turde antages at være god, hvilket han syntes at ansee for den første Betingelse for det Udfald, som maatte ønskes. Jeg kan nu faae erfare, om der efter min Afreise fra Christiania er taget nogen nærmere Bestemmelse om Tiden for Betækningens Afgivelse. Skulde Kongen i Juli komme til at være enten paa Bäckaskog eller i Muskau, og derfra reise til Norge, kunde der være en Deel der talte for, at Sagen kunde komme under Afgjørelse i Juni Maaned eller Begyndelsen af Juli, for at der kunde blive fuldt Svensk Statsraad. Om De Geers Planer for Sommeren har jeg endnu ikke spurgt ham, men herom vil jeg gjøre mig underrettet.

Stats-Utskottet har da blot indstillet omtrent det Halve af hvad Regjeringen har begjært for 1869 for den Nordvestre Jernbane. Sagen vil formodentlig komme under Discussion paa Rigsdagen om Onsdag, og jeg har ikke opgivet Haabet om, at Bevilgningen der mueligens vil blive forøget udover hvad Utskottet har foreslaaet.

Jeg har reent glemt at besvare Spørgsmaalet om Nelaton. Han blev kaldt hid af Bn. Höpken, som lider af en kræftartet Svulst, hvilken Lægerne her ikke vove at operere. Det ble derfor skrevet til Nelaton, som kom men efter Undersøgelse maatte slutte seg til sine Svenske Colleger.

Han fik et Honorar af 20,000 fr. foruden Reise-Udgifter og forlod atter Stockholm efter et Par Dages Ophold.

Posten skal gaae og jeg maa slutte.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de April 1868.

Jeg fortsætter idag mine Bemærkninger angaaende den paastaaede eller forudsatte Forbindelse mellem Præsidentur i den Norske Regjering og Bestyrelse af Revisionsdepartementet. Jeg har i mit forrige Brev viist, at der før min Indtrædelse i Statsraadet ikke existerede nogen Praxis, der skulde kunne paaberaabes for en saadan Forbindelse, og jeg har berigtiget den Forestilling, at jeg skulde have erkjendt eller vedtaget den, da jeg i December Maaned 1861 overtog Forsædet i Regjeringen og samtidig Bestyrelsen af Revisionsdepartementet. Naar jeg i de Forslag, jeg derefter aarligen har gjort Hans Majestæt om den i Forbindelse med Statsraadsombytningen staaende Fordeling af Regjeringsdepartementer, aldrig har bragt mig selv i Forslag til at overtage noget andet Departement end det, jeg lige siden 1861 har bestyret, saa har dette hverken været begrundet i nogen Bevidsthed om, at min Stilling som Formand i Regjeringen skulde binde mig til Revisionsdepartementet, eller i nogen Magelighed fra min Side, hvorimod det, forsaavidt ikke de afgivne Forslag have haft en afgjørende objectiv Begrundelse, har været følgen af en Hensynsfuldhed ligeover for Colleger, som vil findes baade forklarlig og naturlig just hos den, hvem det paaligger at afgive deslige Forslag. Under det Forhold, som med Hensyn til Indre-Departementet vil indtræde til Høsten, naar Statsraad Bretteville gaer til Stokholm, forekom det mig imidlertid saa naturligt, at dette Departements Bestyrelse overtoges af mig, der blandt de Statsraader, som ville blive her, er den eneste, som tidligere har bestyret det, at jeg ikke tog i Betænkning at bringe mig selv i Forslag.

Seer man bort fra det Historiske i Sagen og opkaster sig det Spørgsmaal, om det skulde være forstandigt eller endog blot practicabelt at gjøre Bestyrelsen af Revisionsdepartementet til et nødvendigt Annexum til Præsidenturen i den Norske Regjering, saa er Svaret vel ikke tvivlsomt. Formanden i den Norske Regjering er ligesaa lidt som Formanden i Regjeringer eller Ministerier andetsteds i Verden et ab-

stract Væsen men en individuel offentlig Personlighed, hvem man her som andetsteds faaer indrømme den Virkekreds, der paa den ene Side stemmer overeens med hans tidligere Virksomhed, og den specielle Retning af hans Interesse saavel som med hans Alder og deraf betingede Arbejdsdygtighed og paa den anden Side lader sig indlempe i den Forretningsfordeling, som af andre Hensyn for Tiden er gennemførlig og hensigtsmessig. Er han i det Øieblik, han bliver Formand i Regjeringen, endnu i Besiddelse af fuld Arbejdsdygtighed og derhos Chef for et Departement, som han ønsker at beholde og som han erkjendes at bestyre med Held (saaledes som Tilfældet i sin Tid var med Collett), skulde det være baade ubilligt og i høi Maade uforstandigt at paalægge ham at skille sig ved dette Departement og i dets Sted overtage Revisionsdepartementet, hvoraf Følgen endog kunde blive, at en i Aarene mere fremrykket og just for Bestyrelsen af Revisionsdepartementet egnet Statsraad istedet kom til at overtage et administrativt Departement. Er omvendt Vedkommende i det Øieblik, han bliver Formand i Regjeringen, en i Aarene langt fremrykket Mand, der ikke længer føler Lyst og Kald eller fornøden Arbeidskraft for at være Chef for et administrativt Departement, er Intet naturligere end at overdrage ham Revisionsdepartementet. Er endelig den, der bliver Formand i Regjeringen, ikke et tidligere Medlem af samme men hentes udenfra, bortfalder hele Spørgsmaalet; thi han maa selvfølgelig være berettiget til at opstille sine Betingelser med Hensyn til hvilket Departement han skal overtage, idet vel neppe Nogen vil vedkjende sig den Tanke, at til Formand i Regjeringen i saadanne Tilfælde aldrig maatte søges Nogen, som ikke kunde forudsættes at være villig til at acquiescere ved Revisionsdepartementet. Hvad for Øvrigt mig selv angaaer, saa haaber jeg, at de 6 Aar, hvori jeg har været Formand i den Norske Regjering, ville findes at afgive Beviis for, at man ikke har nogen Ulempe af mig at befrygte; thi de maa dog vel have lagt for Dagen, at jeg ikke plages af Lyst til at holde mig selv frem til Afbræk for den Forretningsfordeling, som i sig selv til enhver Tid maatte være hensigtsmessig.

Deres Excellence synes at staae i den Formening, at mit Forslag til Hans Majestæt om Statsraads-Ombytning og hvad dermed staaer i Forbindelse denne Gang er skeet usædvanlig tidligt. Dette forholder sig dog ikke saa. Jeg vil dog ikke modsige, at der muligens vilde være hængaaet en fjorten Dage eller tre Uger mere, førend jeg havde afsendt mit Forslag, saafremt ikke Statsraad Bretteville havde ønsket, at dermed

ikke længer skulde udsættes. Det gaaer i Almindelighed saa til, at det er en af de Statsraader, der formode at ville blive beordrede til Stokholm, eller begge i Forening, som bringe Sagen i Erindring. I de første 44 Aar, der forløb under vore nærværende Statsforfatning, bleve de her omhandlede Forslag aarligen fra Formanden i den Norske Regjering afgivne til Hans Majestæt, uden at Statsministeren i Stokholm underrettedes om dem. Vogt var den sidste Formand i Regjeringen, der behandlede Sagen paa den Maade. Jeg har, som Deres Excellence bekjendt, tilstillet Deres Excellence Afskrift af disse som af mine øvrige skriftlige Henvendelser til Hans Majestæt, med Undtagelse allene af dem, der kunde ansees saa godt som indholdsløse. Om Statsraad Petersens Functionstid kan her ikke blive Tale, da han, efter hvad han selv engang berettede mig, havde arrangeret sig, med Hans Majestæts Minde, paa en Maade, hvorved Præsidenturet i den Norske Regjering, saavidt jeg skjønnede, blev til ingen Ting.

Og saa til andre Gjenstande! Det af Correspondenten til «Dagligt Allehand» berettede og udstaferede Rygte om en Strid paa Liv og Død, der skulde finde Sted i Statsraadet med Hensyn til Unionsforslaget, havde ogsaa fundet Vei til flere af vore Provindsaviser, og vi bestemte os derfor, efter Overlægning i Statsraadet, til at lade Rigstidenden afgive den Erklæring, som Deres Excellence vil see at være gjengiven i «Aftenbladet» for igaar og «Morgenbladet» for idag. Det Betænkeligste ved at indlade sig paa saadant Erklæringsvæsen er, at man ved at modsige *een* Løgn paa en Maade kan synes at acquiescere ved den *store Masse* af Løgne, som lades uændsede; thi man kan umuligt overtage at modsige dem alle. Men i dette Tilfælde var Løgneren saa paatagelig tendentiøs, nemlig udspreedt i den Hensigt at fortrænge Tilliden til Unionsforslaget ved at forklare, at det selv inden Regjeringen vakte den største Tvivl og Tvist – at vi i Betragtning heraf og af Sagens Vigtighed fandt at burde lade høre fra os.

Med Meldahl har jeg paa Nyt confereret om hvorledes vi hensigtsmessigst bør forholde os med Hensyn til Revisionsagens videre Fremme. Vi ere blevene staaende ved den Tanke, at det bedste er nu at fremme den med Indstilling herfra saa snart som Meldahl vil see sig istand til at faae Indstilling færdig. Han havde noget Haab om, at det skulde kunne lade sig gjøre i Løbet af Mai Maaned; men herom kunde han dog, efter Arbeidets Beskaffenhed, Intet med Vished udsige. Meldahl bemærkede – som det syntes mig med fuld Føie – at Dunker efter at

have opnaact sin førte Hensigt, nemlig at *intimidere* gjennem sine mere generelle Bemærkninger om Forslaget i Folkebladet, sandsynligviis vil give sig god Tid med at levere den følgende Deel af sit Arbeide, og at det Norske Justitsdepartement lettelig vilde kunne komme i en falsk Stilling, om det vedblev endnu i noget længre Tid at vente paa det Uvisse, og det saa viste sig, at denne Venten havde været forgjæves. Sagen er nu et halvt Aar gammel i Justitsdepartementet, og han troede derfor, at der var overveiende Opfordring til ikke at lade den hvile længer. Jeg maatte heri, efter omhyggelig Overveielse, erklære mig enig med ham. Aschehoug, som saa ind om mig igaar, var ogsaa af den Mening, at det bedste var nu at gaae paa med Sagen.

Jeg maa standse her for idag. [O.s.v.]

Esk. Nærværende Brev, skjønt dateret den 28de, da det blev paabegyndt, er dog først afsluttet idag, den 29de, da jeg igaar blev afbrudt ved Statsraadsmødet og igaar Eftermiddag var optagen i en privat Anledning.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 30te April 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 27de.

Jeg erfarer deraf, at Hans Majestæt – desværre vel ikke uden al Grund – fremdeles anseer Udsigterne for Fredens Bevarelse i Europa for usikre og har sine Tanker henvendte paa, hvorledes vi med en eventuel Conflagration for Øie bedst skulde indrette os. Jeg istemmer selvfølgelig med Deres Excellence det Ønske, at en saadan Eventualitet maatte blive afvendt. Hvorledes vi, om den desuagtet indtræffer, bør forholde os, derpaa har jeg, om jeg saa maa udtrykke mig, endnu ikke Mod til at tænke, skjønt Deres Excellence vel kan vide, at min Hu staaer til Neutralitet og Fred.

Jeg læser med stor Interesse de Meddelelser, som Deres Excellence efterhaanden giver mig om Udviklingen af den Svenske Ministerkrise. Det seer jo desværre ud til at blive mere broget end man engang tænkte sig, idet Lagerbjelke ikke skal være let at bevæge, Ugglas's Bibeholdelse skal være tvivlsom og Lagerbjelkes Indtrædelse afhængig af Carlsons Udtrædelse. At De Geer under saadanne Omstændigheder føler sig

nedtynget, er høist begribeligt. For Hans Majestæt kan det heller ikke være videre behageligt at have at gjøre med alt dette Villervaller og jevnligen at faae en Fornemmelse af, at de Kongelige naadigste Tilbud af Portefeuller ikke allevegne ere saa kjærkomne som de gode Konger saa gjerne forestille sig.

Jeg har allerede i mit Brev af igaar meddeelt Deres Excellence Resultatet af Meldahls og min sidste Conference om Unionssagens videre Behandling. Det glæder mig af Deres Excellences Brev at erfare, at De Geers Udtalelser for Deres Excellence ganske harmonere dermed. Jeg har idag gjort Meldahl bekjendt med denne Deel af Deres Excellences Brev, og han gjentog ved den Leilighed, at han vilde skynde sig at faae Indstilling færdig saa hastig skee kunde, men at han ikke turde nævne nogen Tid som den, inden hvis Forløb det sandsynligen kunde skee. Med mit Bekjendtskab til hans store Arbeidsdygtighed – (hans Agt er at skrive personlig i Sagen) – har jeg imidlertid Haab om, at det ikke skal vare saa længe førend han melder sig med en færdig Indstilling.

Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt af idag. Jeg skal ikke nægte, det skulde glæde mig, om Steen ikke blev Storthings-Repræsentant fra Stavanger. Maaskee kunde dette Udfald af Valg-Kampen mellem Lassen og ham synes at have faaet en Deel Chancer for sig i den Omstændighed, at Lassen er bleven No. 2 og Steen No. 6 af Valgmændene.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. April 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens ærede Brev af den 26de dennes samt for den Afskrift der ledsagede samme af den und. Indberetning til Hans Majt. I Anledning af at jeg i mine Breve har yttret, at jeg ansaae Revisions Departementets Forening med Præsidiets i Regjeringen som en Praxis, oplyser Herr Statsraaden, at den forudsatte Praxis ikke har existeret med Hensyn til Herr Statsraadens Formænd, og hvad Herr Statsraaden selv angaaer, anholder De om at «man vil tage Sagen under lidt nærmere Overveielse, førend man etablerer en saadan Praxis paa Herr Statsraadens Regning.» Jeg skal tillade mig i et senere Brev at komme tilbage til denne Gjenstand. Mueligens har jeg Uret i at betegne det passerede som Praxis, og herom skal jeg, som sagt,

faae Lov til *nærmere* at forklare mig; – hvorom Alting er har min Opfatning af Meningen med hvad jeg har tilladt mig at kalde Praxis, været den, at Præsens i Regjeringen just for de vigtigste Forretninger der paaligge ham som saadan, skulde være befriet fra en altfor besværlig Departements-Bestyrelse. Grundlovens Tanke er jo endogsaa, at Regjeringens Præsens skal være uden Departement, og Grunden hertil er vel den oven antydede.

Som Herr Statsraaden vil see af Aviserne var Jernbanespørgsmaalet for igaar i begge Kamre. Det første voterede med 59 mod 38 for en Forhøielse fra Utskottets foreslaaede 2,250000 til 3,090,000 Rdl. for 1869, det andet antog (med 99 mod 67) Regjeringens Forslag om 4,650,000 Rdl., med det senere Tillæg af Mannerscantz, at af dette Beløb 1 Million afgives yderligere for Arbeide under *dette* Aars Løb. Det kommer nu an paa den blivende fælleds Omstemning; men man har nu Haab om at Andet Kammers Beslutning skal komme til *da* at gaae af med Seiren. Første Kammer har med 50 mod 47 besluttet Optagelse af et Laan paa 18 Millioner, dette Spørgsmaal skal nok i Aften afgjøres i Andet Kammer, og man antager, at et Laan paa 24 Millioner *der* har mere Chance for at blive besluttet. Det skulde blive en stor Sag, om Rigsdagen med Styrke vilde paadrive Jerbane Arbeidets Fuldførelse. (til 1870?)

Jeg har *Anledning* til at troe, at Lagerbjelke har givet sit endelige Svar og at han *ikke* vil gaae ind i Statsraadet. Det er saaledes for Øieblikket uvist, hvorledes Reconstructionen vil blive. Kongen skal ikke ville beholde Ugglass, men derimod M-m og Abelin. Hvad jeg videre kan erfare, skal Herr Statsraaden strax blive underrettet om; men maa hvad jeg her har omnævnt forblive *strictissime mellem os!*

Jeg veed ikke om Vaaren er Skyld deri, men jeg befinder mig siden en Uge mindre end vel: klein og nedstemt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Maii 1868.

Hoslagt følger Afskrift af min underdanigste Skrivelse til Hans Majestæt af Dags Dato og af den dermed fremsendte Skrivelse fra Comitteen for Christie-Monumentet i Bergen til den Norske Regjering af 25de April sidstl. Udenfor hvad der indeholdes i min underdanigste

Skrivelse til Hans Majestæt veed jeg Intet at oplyse i Sagens Anledning; det maatte da være – hvad Deres Excellence formodentlig allerede af de offentlige Blade har erfaret – at Monumentet er udført af den Norske Billedhugger Borch, som har besørget det – vil sige Bronze-Statuen – støbt i Kjøbenhavn.

Det Svar, jeg paa den Norske Regjerings Vegne vil have at afgive til Comitteen i Bergen, vil vel, hvad Regjeringen vedkommer, i intet Tilfælde *i selve Sagen* komme til at gaae ud paa andet end Erkjendelse af Indberetningens Modtagelse og Taksigelse for samme; men *i Detaillerne* turde det blive fornødent at forme det noget forskjelligt alt eftersom Hans Majestæt maatte bestemme, at dette eller hiint eller slet Intet skal foretages i Anledning af den i Indberetningen omhandlede Høitidelighed. I Betragtning heraf og med Hensyn til, at Monumentets Afsløring skal finde Sted allerede den 17de Maii, at det sandsynligen vilde interessere Comitteen at faae et Svar nogen Tid i Forveien og at Postgangen mellem Christiania og Bergen ikke er synderlig hurtig, vil det ikke undgaae Deres Excellences Opmærksomhed, at det vil være ønskeligt, at Hans Majestæts Bestemmelse saa snart skee kan bliver mig bekjendt, og Deres Excellence vilde derfor forbinde mig, om De kunde formaae Hans Majestæt til at spendere et Telegram paa Sagen eller Deres Excellence selv vilde spendere et saadant i Hans Majestæts Sted.

Jeg slutter her, da Klokken er henved 7, og jeg skal bort iaften. I Formiddag kunde jeg, formedelst Statsraadet, ikke skrive. Imorgen Mere, men om en anden Gjenstand.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Maii 1868.

Professor Aschehoug har i den sidste Tid gjentagne Gange talt til mig om en Gjenstand, som Deres Excellence vil finde angiven i det vedlagte Notat fra hans Haand. Han frygter, som det vil sees af Notatet, at der i det Passerede med Hensyn til en Rigsdagsbeslutning, som i sin Tid skal være fattet angaaende Behandlingen af visse diplomatiske Sager, kan befindes at ligge en Anstødssteen for Antagelse, navnlig vel fra Kongens Side, af § 22 No. 1 i det opgjorte Forslag til ny Unionsact, og han ønsker derfor, at faae undersøgt, hvorledes hiin Rigsdagsbeslutning eller det Forslag, hvorpaa den gik ud, var redigeret. Han kan ikke

opgive, hvad Tid det var, at hiin Rigsdagsbeslutning, om hvilken han kun har Kundskab fra de Svenske Committeredes Yttringer i Varberg, blev fattet. Han anseer det, som Deres Excellence vil bemærke af Notatet, ikke hensigtsmessigt for Tiden at meddele sig til de Svenske Autoriteter om Sagen, og han har i Sammenhæng hermed for mig mundtlig yttret, at det maaskee vilde være tjenligst, om Deres Excellence ikke personlig men t. Ex. ved Kammerherre Schlytter fik undersøgt, hvorledes hiin Redaction er beskaffen, forsaavidt Undersøgelsen for Øvrigt ikke kan foregaae blot ved Hjælp af Bøger eller af Bladliteraturen. Han meente nemlig, at det lettere kunde vække Opsigt, om Deres Excellence henvendte Dem til Svenske Mænd for at blive orienteret i Sagen. Jeg har nu meddeelt Alt, hvad Aschehoug har ønsket fremført for Deres Excellence. Min egen Mening er, at man ikke bør nægte Aschehoug, hvis Flid og Indsigt Unions-Forslaget for en saa stor Deel har at takke for sin Tilværelse, at fremskaffe en Oplysning, paa hvilken han nu en Gang lægger Vægt. Men idet jeg nu altsaa forsaavidt slutter mig til ham, troer jeg, at Forsigtighed tilraader, at der ikke, *uden aldeles evidente og afgjørende Grunde*, røres ved de Bestemmelser om de diplomatiske Sager, der for Tiden indeholdes i Forslaget og som det har kostet saa megen Tid og Møje at blive enige om. At saadanne evidente og afgjørende Grunde skulde komme til at frembyde sig af de Oplysninger, Aschehoug, som ovenanført, ønsker indhentede, forekommer mig ikke rimeligt, og i ethvert Fald maatte det blive Gjenstand for den omhyggeligste Overveelse, om det skulde være hensigtsmessigt at gjøre Motion *fra Norsk Side* om nogen Forandring i Udkastet eller om det ikke skulde være klogere at overlade saadant til Svenskerne. Meldahl, med hvem jeg har talt om Sagen, deler mine ovenfor fremsatte Anskuelser. Aschehoug selv, for hvem jeg ikke har undladt at udvikle dem, modsiger dem egentlig ikke, men troer dog, at det kan have sin Nytte, at den oven omhandlede Undersøgelse anstilles. Og Muligheden heraf vil jeg ikke modsige, idet jeg, som ovenfor anført, allerede i den blotte Omstændighed, at Aschehoug ønsker og lægger Vægt paa, at Sagen bliver undersøgt, finder tilstrækkelig Grund til at saa skeer.

Deres Excellence vil af Bladene erfare, at vi befinde os midt op i Valg-Røret. At Vergeland bliver Valgmand og det med et betydeligt Antal Stemmer, ansees her af de Fleste for temmelig utvivlsomt, og det skal, efter hvad jeg fra enkelte Kanter hører, ingenslunde høre til Umulighedernes Tal, at han til Høsten befinder sig i Storthingssalen vis-à-vis sine

Modstandere og Nedrivere fra 1866; ja det kan endog hænde, at hans groveste Angriber, Herr Steen, kan komme til at sidde hjemme i Stavanger som en idetmindste for denne Gang casset Mand, medens Vergeland, i hvem han under sidste Storting med synderlig Forkjærlighed fraadsede, sidder paa Storthingsbænken som Repræsentant fra Hovedstaden. Ak! Du Verden!

[Aschehougs Notat:]

I de sidste Dage af Unionscommitteens Samvær i Vardberg meddeleltes fra Svensk Side den Oplysning, at den svenske Rigsdag i sin Tid har antaget et Forslag om, at Forbund og «Afhandlinger» med fremmede Magter skulle afsluttes i Statsraad, men at Kongen havde vægret Sanction derpaa, fordi de Udtryk, hvori Forslaget var affattet, vare saa vide, at de droge enhver Overenskomst eller Aftale med fremmed Magt, hvor ubetydelig end Gjenstanden var, eller hvor foreløbig Aftalen end maatte være, ind under Statsraadets Behandling. Committeen kunde dengang ikke uden at udsætte Afslutningen af sine Forhandlinger indhente nøiere Underretning om hiint Forslags Redaction, men for om muligt at fjerne den antydede Betænkelighed, saavidt man kjendte den, besluttedes det i § 22 No. 1 at betegne de Overenskomster, der skulle ind i det unionelle Statsraad, med Udtrykket «Forbund, Tractater, *Conventioner og deslige Overenskomster*». Det turde nu være hensigtsmæssigt at faae undersøgt, hvorledes hiint Forslag var redigeret og uden nogen Meddelelse til svenske Autoriteter at tænke paa, hvorvidt de i Unionscommitteens Forslag benyttede Udtryk virkelig fjerne de Betænkeligheder som foranledigede Negtelsen af den kongelige Sanction.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 2. mai 1868 kl. 12.00.]

Indstillingerne: om den provisoriske Anordning angaaende Udvinning af alluvialt forekommende Guld; om Brigadechefsposterne samt om Extraditions Convention med Østerrige idag bifaldende afgjorte.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Mai 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af den 28de April, modtaget imorges. Herr Statsraaden har deri fortsat det Æmne, som udgjorde Gjenstand, for det foregaaende Brev, og herom turde det være mig tilladt senere at yttre mig.

Jeg har allerede gennem Telegram underrettet Herr Statsraaden om vort Extra Statsraad i Formiddag. H. M. havde yttret Ønsket om at erfare, naar Indstillingen om Besættelsen af Brigade-Chefposterne hidkom, og vi begav os derfor i Formiddag til Slottet for det Tilfælde, at det var Hans Majt.s Agt at faae Sagen tidligere afgjort. Dette var ogsaa H.M.s Mening, og ved samme Leilighed havde vi ogsaa til Afgjørelse medtaget Indstillingen om Extraditions Conventionen med Østerig – en Sag som det ligger den Østerigske Minister, Grev Karnicki, der er forflyttet til *Madrid*, meget paa Hjærte at faae tilendebragt inden sin Afreise, der skal finde Sted i Slutningen af denne Maaned – samt Indstillingen om den provisoriske Anordning angaaende Guldvaskeket i Finmarken, som hidkom *særskilt* imorges, og som vi tænkte os kunde ønskes snart afgjort.

Det var – alt vel overlagt – vist meget rigtigt at standse det taabelige Rygte i Allehandas Correspondent Artikel i Farten, og jeg saae derfor med Fornøielse Annoncen i Rigstidenden. Det glæder mig af Herr Statsraadens Brev at erfare, at Unions Committeeens Forslag vil blive fremmet med Indstilling, saasnart Meldahl vil see sig istand til at faae Indstilling færdig. I et Brev, jeg nylig har faaet fra Statsraad Meldahl, siger han mig, at han nu vil give sig ifærd dermed.

Jeg har just havt en liden Middag for Landsmænd, og er kommen Posttimen saa nær, at jeg denne Gang kun har formaet at tilveiebringe disse Hastværks Linier.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Mai 1868.

Jeg skal imorgen gaae op til H. M. i Anledning af Herr Statsraadens ærede Brev af 1ste dennes, for at erfare Hans Villie med Hensyn til den deri omhandlede Høitidelighed. Jeg skal tillade mig at oplyse, at jeg iforgaars modtog en Skrivelse fra Committeeen for Christies Monument, hvori jeg anmodes om, – da Committeeen har «troet at skylde at lade H. M. Kongen saasnart som mueligt og directe erholde Underretning om den forestaaende Høitidelighed», – «ved passende Leilighed at give H. M. Kundskab derom». Dette fik jeg Anledning til at gjøre i Løverdags efter Statsraadet, og bemærkede da at jeg senere kunde faae Leilighed til at indhente H.M.s Ordre. Min Agt er at sende Committeeen

et Svar med Anerkjendelse af Skrivelsens Modtagelse, og med Meddelelse om at H. M. med Naadigst Velvillie har modtaget Underretningen. I Skrivelsen til mig er tilføiet at Committeen samme Dag havde sendt Indberetning til Regjeringen. Jeg kunde for min Deel tænke mig, om H. M. skulde finde for godt paa Dagen (den 17de dennes) at sende et Telegram til Stiftamtmanden i Bergen med Paalæg at fremføre H.M.s Hilsen – der burde blive at affatte paa bedst muelig Maade – ved Afslørings Høitideligheden selv. Jeg havde endvidere tænkt mig at gjøre et Udkast til Telegrammet som jeg foreløbigen vilde sende Herr Statsraaden til Gjennemsyn, og at henstille til Herr Statsraaden, om det skulde findes i sin Orden at foreslaae for H. M., at Stiftamtmand Christies Broder, den endnu levende Toldkasserer Christie, der nu er over 80 Aar og som paa Dagen formodentlig vil vises særlig Hæder, bliver benaadet med St. Olafs Ordenen. Hvad dette sidste Punkt angaaer skulde jeg, om det befindes antageligt, henstille, at jeg fik et Vink om hvorledes Fortjenesten bør ordensmæssig *formuleres*. Han har jo nemlig allerede for et Par Aar siden [taget] Afsked og fik da ingen Orden. Man kan da heller ikke sætte «for Broderens Fortjeneste»! Han skal imidlertid have været et virksomt Medlem i Communen og nidkjær for Bergens Musæum. Forholder dette sig saa? Skulde man, i *Tilfælde*, kunne sætte: «for lang og nidkjær virksomhed i Embedsstilling og i Communen»? Jeg har imidlertid faaet Tvivl om Tilstrækkeligheden af det paatænkte, ved i Skrivelsen fra Herr Statsraaden til Kongen at see henstillet, «hvorvidt H. M. maatte finde Anledning til Naadigst at lade Nogen fremmøde paa H.M.s Vegne, eller paa anden Maade» etc. Jeg omnævnte Sagen for mine Herrer Colleger idag og de syntes ogsaa at troe at et Telegram fra H. M. gennem Stiftamtmanden skulde gjøre Fyldest; men det ligger mig paa Sindet at erfare, hvad Herr Statsraadens Indtryk er. Har Herr Statsraaden haft den Tanke, at nogen af Statsraadet skulde beordres did, eller at der skulde være Anledning for nogen af Prindserne eller nogen anden at fremmøde paa Kongens Vegne? Det forekommer mig dog, at saadant kan undlades. Jeg skal nu imorgen indhente H. M. Egen Mening, og derom strax telegraferer til Herr Statsraaden.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 5. mai 1868 kl. 13.00.]

Chiffre

Kongen vil sende Hilsnings Telegram paa Dagen at oplæses af Stiftamtmanden ved Afsløringen. Finder intet videre fornødiges. Vil dog herom høre Statsraadens Tanker.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 5. mai 1868 kl. 16.05.]

TILTRÆDER GANSKE H.Ms. ANSKUELSE.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Mai 1868.

Jeg har at aflægge min bedste Tak for Brevet af den 2den, modtaget igaar Aften. Jeg skal ikke undlade paa bedste Maade at søge tilveiebragt de Oplysninger som ere ønskede i det medfulgte Notat fra Professor Aschehoug. Den deri paapegede Sag er mig ganske ubekjendt og med Hensyn til dens Betydning in casu slutter jeg mig instinctmæssig til den Anskuelse, Herr Statsraaden har udtalt. Men ihvert Fald, skal jeg, naar jeg faaer orienteret mig med Hensyn til den rette Vei, søge Oplysningerne erhvervede. Jeg fik igaar et Telegram fra Broder Wilhelm i Stavanger om Regatta Præmierne. Deri tillægger han at Lassen havde traadt tilbage og at Steen var sikker. Han skulde da saaledes komme paa Storthinget, uagtet det sandelig ikke vilde have været saa ilde, om han havde faaet sidde over denne Gang.

Jeg var i Formiddag oppe hos Kongen. H. M. yttrede selv at Han vilde telegrafere *paa selve Dagen*; Han tog frem Herr Statsraadens Brev og læste det; men bemærkede, at Han ikke troede at det fornødigedes at lade Nogen fremmøde paa Hans Vegne, paa samme Tid som han paalagde mig at indhente Statsraadens Tanke herom. Vi have nu vexlet Telegrammer. Herr Statsraaden tiltræder ganske H.M.s Anskuelse og

denne Sag er altsaa i Orden. Jeg har idag sendt mit Svar til Committee, hvori jeg meddeler den, at H. M. med Naadigst Velvillic har modtaget den frembaarne Underretning etc etc. Lad mig nu høre om Ordenen til Christie, og om jeg skal foreslaae en saadan for H. M. Da jeg kom ind til Kongen, kom Exc. Manderström just ud fra H. M.; – Kongen sagde mig, at M-m var *umuelig* at formaac til at forblive i Statsraadet. Jeg formoder nu der vil blive Spørgsmaal om Björnstjerna i Paris; men det hele Reconstructions Arbeide gaaer vist med stor Møjsommelighed, og De Geer seer sandelig nedtrykt ud.

Der er just Nogen som venter paa mig, og jeg maa derfor slutte med mange Undskyldninger for mit Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Maii 1868.

Uagtet jeg egentlig ikke har Noget at skrive om, vil jeg dog ikke lade Posten afgaae uden at aflægge min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Breve af 30te April og 2den Maii. Hvad Deres Excellence har meddeelt og herefter har den Godhed at meddele mig om Ordningen af det Svenske Statsraad i Anledning af de indgivne Dimissioner skal – det forsikrer jeg – blive strictissime mellem os. Jeg seer nu, at Kongens Tanke ikke gaaer i den tidligere forudsatte Retning af at beholde Ugglas, men at han derimod bestræber sig for at beholde Manderström. Dette sidste turde dog for Manderström blive vanskeligt at indgaae paa efter den Position, han nu engang er kommen til at indtage i Sagen. Lagerbjelke seer mig – forsaavidt der paa Frastand kan dømmes – ud til at være en Mand af det Slags, fra hvem et Statsraad aldrig henter nogen virkelig Styrke. Det er saaledes neppe noget Uheld for Ministeriet ikke at faae ham ind i sin Midte.

Det var saare heldigt, at Deres Excellence tog Sagen om den proviso-riske Guld-Anordning m. v. med i det overordentlige Statsraad, som blev afholdt i Løverdags, efterdi der laae Magt paa at faae det Fornødne i Henseende til Guldvaskningen i Finmarken bragt til Almeenhedens Kundskab jo før jo heller.

Det glæder mig at see, at Deres Excellence er enig i, at Tendents-Rygtet om en Strid i Statsraadet angaaende Forslaget til ny Unionsact burde faae sin offentlige Dementi. Saavidt jeg har kunnet erfare, har

heller ikke noget af Bladene her i Landet gjort nogen Bemærkning derved men samtlige indskrænket sig til at gjengive Annoncen i Rigs-tidenden.

Jeg begyndte dette Brev før Statsraadsmødet. Strax efterat jeg var kommen derfra modtog jeg Deres Excellences Telegram om Hans Majestæts Anskuelse angaaende hvad Høistsamme bør gjøre i Anledning af Afsløringen af Christie-Monumentet. Besynderlig nok faldt den bogstavelig sammen med hvad jeg havde tænkt mig som det passende. Jeg vilde dog i mit Brev til Kongen ikke udtale mig specielt for dette blandt de flere Alternativer, hvorom der kunde være Spørgsmaal; thi hvor der handles om actes de courtoisie stoler jeg deels ikke fuldkomment paa min egen Smag, deels anser jeg det tjenligst, at de kongelige Hoveder i saadanne Anliggender følge sin egen Indgivelse.

Vi ere nu midt oppe i Valg-Røret her. Det Eneste, som med Hensyn til Udfaldet har en positiv Interesse i mine Øine, er, at Aschehough maatte blive Storthingsmand. Men desværre ere Udsigterne dertil nok meget usikre, om ikke mørke. Af den Omstændighed, at han sandsynligviis ikke bliver Valgmand, kan dog intet Væsentligt slutes. Valget i Stavanger er sandsynligviis i dette Øieblik afgjort; thi Districtsforsamlingen var berammet til idag. Jeg er meget nysgjerrig efter at erfare Udfaldet, som sandsynligviis vil blive meddeelt i Dagens Aftenblad.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Maii 1868.

Jeg har igaar Aftes modtaget Deres Excellences ærede Brev af den 4de, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Jeg erfarer heraf, at Comiteen for Christie-Monumentet samtidigt med at indsende sin Indberetning til den Norske Regjering om den forestaaende Afslørings-Høitidelighed har tilskrevet Deres Excellence om Sagen, som altsaa har været Deres Excellence i Forveien bekjendt, da De modtog mit Brev af den 1ste Maii. Jeg har allerede i mit Telegram af iforgaars og ligesaa i mit Brev af samme Dag udtalt mig derhen, at jeg anseer det passende og tilstrækkeligt, at Hans Majestæt paa Afsløringsdagen sender Stiftamtmanden et Telegram at oplæses ved Høitideligheden. Jeg maa, i Anledning af det Spørgsmaal om min Mening i denne Henseende, som jeg ogsaa finder opkastet i Deres Excellences Brev, fremdeles henholde mig

til fornævnte mit Telegram. Vistnok antager jeg nu, efter at være bleven underrettet om at Comitteen har tilskrevet Deres Excellence samtidigt med at gjøre sin Indberetning til Regjeringen, at det har været Hensigten med denne «combinerede Bevægelse» at foranledige, at Hans Majestæt skulde sende nogen af Regjeringens Medlemmer afsted for paa Hans Majestæts Vegne at være tilstede ved Høitideligheden; og Bretteville og Helliessen, med hvem jeg netop idag har havt Anledning til at tale om Sagen og af hvilke den første allerede i Statsraadsmødet sidste Fredag (den 1ste) opfattede den paa denne Maade, vare nu ogsaa begge af den Troe, at Comitteen har tænkt sig, at et Medlem af Regjeringen skulde blive sendt afsted; paa noget saa Stort som en Prinds har den vel ikke vovet at tænke. Men det kommer ikke an paa, hvilken Maalestok Comitteen selv har lagt paa Sagen, men hvilken Maalestok der er den rette, og jeg er da fremdeles af den samme Tanke, jeg fra først af har været, at et Telegram fra Kongen paa Afsløringsdagen vil være fyldestgjørende.

En Orden til Toldkasserer Christie, at modtages paa Høitidsdagen, vil i mine Tanker være noget Smukt, forudsat at Fortjenesten formuleres saaledes som jeg strax skal tillade mig at foreslaae. Om hans «Embedsfortjenester» eller «nidkjær Virksomhed i Embedsstilling» kan der ikke passende blive Tale to Aar efter at Manden, efter en usædvanlig lang Embedscarriere, fik Afsked uden at der da blev talt et Ord om fortjenstlig Embedsvirksomhed. Nogen Fortjeneste som Commune-Mand skal han heller ikke have. Ialfald ligger det saa langt tilbage i Tiden, at det er glemt. Derimod bør den ordensmessige Formulering af Fortjenesten lyde saaledes: «For Fortjenester af Bergens Museum». Jeg stoler i hvad jeg herefter anfører paa Statsraad Helliessen, som forsikkrer at kjende Forholdene med fuld Paalidelighed. Han forklarer, at Toldkasserer Christie lige fra Muscets Oprettelse af har været Broderens, Stiftamtmand Christies, høire Haand i Alt hvad der har angaaet Muscet, ligesom han siden i en uendelig Række af Aar har været en af Directeurerne for samme og skjænket det en uafladelig og nidkjær Omhue, hvormed han endnu, trods sin høie Alder, skal fortsætte. Han regnes derfor i Bergen som Musæts anden Fader. Under saadanne Omstændigheder vare Bretteville, Helliessen og jeg, da vi idag talte sammen om Sagen, enige om, at den paa een Gang værdige og correcte Formulering af Fortjenesten i nærværende Tilfælde vil være den oven angivne.

Valgmandsvalget i Christiania er da omsidder tilendebragt. Verge-

land blev, som jeg har forudsagt, Valgmand med et betydeligt Stemmeantal. Til Bedste for ham selv vil han dog formodentlig ikke blive Storthingsmand. Moersomt er det at see, at i samme Mon som Verge-land er vippet op er Antagonisten, Oberst Ræder, vippet ned. Han har nemlig stadigt været Valgmand tilforn men nu er han bleven skudt ned mellem Supleanterne.

For Øvrigt henviser jeg med Hensyn til Storthingsvalg til vedlagte Afskrift af min underdanigste Indberetning af idag til Hans Majestæt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Mai 1868.

Det var nu om dette Telegram, der af H. M. agtes sendt til Bergen i Anledning af Afsløringen af Monumentet over Christie!! Her er forslagsviis et Udkast som jeg, med Forbehold senere at forelægge samme til H.M.s Naadige Bifald, tillader mig at sende Herr Statsraaden til Gjennemsyn og Forbedring:

Til Stiftamtmand Smith.

Jeg overdager til Stiftamtmanden at frembære *ved Monumentets Afsløring* følgende min Hilsen:

«Jeg deler den Følelse, der idag levendegjør Mindet af en af Norges bedste Sønner, hvis Hjærte slog varmt for sit Lands Selvstændighed, og hvis Blik forudsaae den Betryggelse, der skulde gives samme gennem Foreningen med det Svenske Broderfolk. Jeg slutter mig til min forevige Farfaders og Faders Følelse, naar jeg med Eder i denne Stund ærer den udmærkede Statsborgers, den oprigtige Forenings-Vens, Stiftamtmand Christies, Minde.»

Herved vil jeg bemærke, at det maaskee er tvivlsomt, om der i Ingressen bør udtrykkelig sættes «ved Monumentets Afsløring», thi det kan jo hænde, at Telegrammet af en eller anden Grund skulde komme for seent. Findes Udtrykket at burde bibeholdes, gjælder det om at faae vide paa hvilken Tid af Dagen Høitideligheden skal foregaae, saa at man kan være ude i Tide, og herom turde Herr Statsraaden mueligens ville skaffe mig Underretning. Jeg vedlægger Monument Comiteens Skrivelse til mig; thi heri vil Herr Statsraaden finde Nøglen til den sidste Vending som tænkes brugt i Telegrammet. Lad mig nu snarest mueligt faae erfare Herr Statsraadens prøvede Mening, for at vi kunne have vore Concepter i Orden, og forelægge dem for H. M.

Ved den fælleds Omstemning igaar blev da altsaa ikke Bevilgningen til den Nordvestre Bane udstrakt over de 3,090,000, som af Første Kammer oprindeligen vare voterede. Da det optagende Laan ikke blev sat til 24 men blot til 18 Millioner, var det næsten at ansee som en Følge, at Jernbanebevilgningen fik dette mindre Beløb, hvorved dog Banen kan antages at blive færdig i 1871.

Jeg er ifærd med Undersøgelserne til Følge af det Aschehouske Notat. Jeg troer det er en Irring, naar det antages at Rigsdagen nogensinde har antaget et saadant Forslag, og at det faldt til Følge af Vægring af Kongelig Sanction. Jeg troer, at Forslaget blot har været fremsat paa Rigsdagen, som mueligens har optaget det som hvilende – ikke andet. Men mere herom, naar jeg faaer i al Stilhed forhørt mig. [O.s.v.]

Lad mig faae Comittees Brev tilbage, naar det er gennemlæst.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Maii 1868.

Jeg har at aflægge min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 5te. Angaaende Christie-Monumentet har jeg deels i Brev til Hans Majestæt deels i Telegram og Breve til Deres Excellence, af hvilke det sidste vil være modtaget senere end Deres Excellences Brev af den 5te blev afsendt, meddeelt Alt hvad jeg veed at meddele til Oplysning og Veiledning saa at jeg derom Intet har at tilføie.

Min Formodning, at Manderström ikke vil kunne formaaes til at blive staaende, har – seer jeg – bekræftet sig. Det skulde undre mig, om ikke Manderström, skjønt han visselig i det mellem Rigsdagen og ham Passerede har fuld Adkomst til at begjære sin Dimission, dog vilde have taget Sagen paa en anden Maade, saafremt han ikke havde havt dybere liggende Grunde til at ønske sig bort. Han er en klarsynt og forudseende Mand, og jeg gad vidst, om han ikke betragter et Brud paa den Europæiske Fred som en ikke fjernt liggende Eventualitet og ingen Lyst har til at lede, eller være Redskab for Ledningen af, de forenede Rigers Politik under en saadan Eventualitet. «Après moi le deluge» er en Tanke, der kun altfor ofte finder Vei til offentlige Mænds Hjerner. Jeg fremsætter denne Gisning med det inderlige Ønske, at den Forudsætning, hvortil den er knyttet, maa vise sig ugrundet. Deres Excellence

ytrer den Formodning, at der vil blive Spørgsmaal om «Björnstjerna i Paris» som Efterfølger af Manderström. Er ikke dette en Feilskrift istedetfor: «Björnstjerna i Petersburg»?

Der er nu indtraadt en vis Roe i vor Valgagitation her i Byen, idet man nu i Stilhed og Spænding synes at afvente Prøvevalget, der skal afholdes i Eftermiddag. – Gud skee Lov! Efter hvad der forlyder, skulle Udsigterne for Aschehous Valg nu stille sig langt gunstigere end for nogle Dage siden formodede, idet et anseeligt Antal af Valgmændene – saa fortælles der – med Schweigaard i Spidsen skulle have enkeltviis ladet sig forstaae med, at de principaliter ville stemme paa ham (Aschehoug) til fjerde Repræsentant. De tre andre skulle da blive de tre gamle. Om Vergelands Candidatur synes der ikke mere at være Tale, undtagen forsaavidt een eller kanske to Valgmænd siges ikke at ville opgive ham.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 9. mai 1868 kl. 8.30.]

Ved Prøvevalget Aschehoug fleest Stemmer næst de tre forrige Repræsentanter.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de Maii 1868.

Jeg modtog igaar Aftes Deres Excellences ærede Brev af den 7de og aflægger derfor min bedste Taksigelse. Jeg besvarer det idag, fordi jeg forudsætter, at Deres Excellence ikke vilde synes om, at jeg udsatte Besvarelsen til imorgen. Men saa maa ogsaa Svaret betragtes med Skaansomhed; thi en Forkjølelse har paadraget mig et stomachalt Tilfælde af den Art, som virker deprimerende for al Aandsvirksomhed, helst naar det, som Tilfældet idag er med mig, er forbundet med Qvalme og det dermed forbundne særegne Ildebefindende.

Ved det Udkast til Telegram, som Deres Excellence har indtaget i Brevet, finder jeg virkelig Noget at bemærke. Jeg siger dette i Oprigtighed, siden Deres Excellence attraaer at erfare min oprigtige Formening.

Jeg finder at Udkastet har for meget af den gamle unionelle Opsang, om jeg saa maa udtrykke mig. Jeg sigter herved til de Ord: «hvis Hjerte slog varmt for sit Lands Selvstændighed og hvis Blik forudsaae den Betyggelse, der skulde gives samme gennem Foreningen med det Svenske Broderfolk», og til de Ord i Slutningstiraden: «den udmærkede Statsborgers, den oprigtige Forenings-Vens, Stiftamtmand Christies» o. s. v. Jeg vil ikke tale om, at Norges «Selvstændighed» med det omhyggelige Tilføiende af «dens Betyggelse gennem Unionen med Broderfolket» som et Slags selvsagt Corollarium, og ligesaa: «den udmærkede Statsborger» med omhyggeligt Tilføiende af «den oprigtige Forenings-Ven», efter min Smag ikke længer tager sig godt ud allerede af den Grund, at det har været benyttet for ofte til at kunne vække nogen egentlig Tanke eller gjøre noget egentligt Indtryk. Men der er desuden det særegne ved denne Phrasestilling, at den – af let forklarlige Grunde – jevnligen anvendes i de Kongelige Allocutioner i Norge, medens jeg idetmindste ikke erindrer at have bemærket den som noget Favorit-Udtryk ved tilsvarende Leiligheder i Sverrig. Vi Nordmænd faae herved en Følelse – jeg dømmes fra mig selv – som om der ved Leiligheder som den, der her specielt haves for Øie, var tænkt idetmindste ligesaa meget paa Sverrig, eller hvad der kan formodes at smage i Sverrig, som paa Norge. Der fremkommer ligesom en Fornemmelse af, at den ære at være Noget i og for sig selv, den tilkommer Sverrig allene, medens Norge er et Stykke, skjønt – Gud bevare os – et høist «selvstændigt» Stykke af en unionel Statskrop og intet Andet. I nærværende Tilfælde forekommer desuden saadan Tale, som jeg ovenfor har paapeget, mig heelt dristig, efterdi, som Deres Excellence bekendt, Christie paa det overordentlige Storthing i 1814 tilligemed sine tre Bergenske Medrepræsentanter udtrykkelig afgav Stemme *mod* Foreningen med Sverrig. Vistnok tilføiede han som de øvrige Bergenske Repræsentanter, at de gjorde saa paa Grund af deres Committenters udtrykkelige Paalæg; men der var jo Intet, som forpligtede dem til at acquiescere ved dette Paalæg. Da Foreningen ikkedestomindre ved Storthingets saa godt som eenstemmige Beslutning blev en afgjort Sag, bidrog Christie med en Klogskab og Dygtighed som ingen Anden til at faae Forenings-Maskineriet ordnet, og var ganske vist, fra det Øieblik af, at Foreningen var besluttet, denne med Troskab og Oprigtighed hengiven; men naar det i Deres Excellences Udkast hedder, at «hans Blik forudsaae den Betyggelse, der skulde gives samme (hans Lands Selvstændighed) gennem Foreningen med det

Svenske Broderfolk» harmonerer dette, i mine Tanker, saa lidet med Christies Holdning i det afgjørende Øieblik, nemlig da Afstemning om Forening eller Ikke-Forening fandt Sted, at det tvertimod forekommer mig at nærme sig til hvad man kalder «at tale om Strikke i hængt Mands Huus».

Jeg har nu sagt hvad jeg, i al Oprigtighed, ikke synes om i Deres Excellences Udkast. Jeg skal nu tilføie, hvad Udkastet i mine Tanker mangler, nemlig enhver Hentydning til Christies videnskabelige Virksomhed og dens Frugt – det Bergenske Musæum. Christies Rolle som politisk Mand var spillet heelt til Ende allerede i 1818. Dens Betydenhed forklares tilstrækkelig af hans store Begavelse, hans – om jeg saa maa udtrykke mig – Personligheds naturlige Overlegenhed. De Egenskaber, han senere udfoldede, nemlig ikke blot videnskabeligt Anlæg men Udholdenhed i videnskabelig Forskning og Ihærdighed i Bestræbelsen for et storartet practisk videnskabeligt Formaal, fortjene i mine Tanker maaskee i endnu høiere Grad Anerkjendelse. Og om det Bergenske Musæum endog betragtes blot og bart som udvortes Phænomen, kan det, saavidt skjønnes, ikke blive uomtalt i noget Minde-Ord, der udtales over Christie. Det er en riig, eller ialfald høist betragtelig, Forening af videnskabelige Samlinger, installeret i en Bygning, der sandsynligviis er den anseeligste og skjønneste, der i dette Aarhundrede er opført i Norge, ialfald naar Slottet i Christiania sættes udenfor Betragtning, og til hvilken Bygning Bergens Commune allene har bidraget, om ikke min Erindring skuffer mig, 10,000 Spdlr. ved Siden af hvad dertil er bevilget af Statsmidler.

Det er let at kritisere, vanskeligere selv at præstere Noget. Deres Excellence vil formodentlig forlange, at jeg ikke skal blive staaende ved den første Operation men levere et Udkast til den Forandring, som jeg mener, at Deres Excellences Udkast bør undergaae. Siden jeg nu engang er en ærlig Sjæl, som ikke – jeg troer det idetmindste – nogensinde har holdt mig tilbage fra hvad der i den Vei, hvorom her handles, har været begjæret af mig, saa faaer jeg vel levere et Udkast, om hvilket jeg imidlertid udtrykkelig bemærker, at det leveres til den *friest mulige* Afbenyttelse. Jeg mener at Talen kunde lyde som saa:

«Jeg deler den Følelse, der idag levendegjør Mindet af en af Norges bedste Sønner, som i en for Fædrelandet betydningsfuld Tid med Troeskab og Viisdom deeltog i Ledningen af dets vigtigste Anliggender og som senere, da hans Fædreland havde opnaaet Ro og Lykke,

nedlagde Frugterne af sin lyse Aands utrættelige Virksomhed i den Stiftelse til Fremme af høiere Cultur, der staaer som en Hæder baade for ham og det Samfund, der modtog den af ham og i Gjerning har lagt for Dagen, hvor høit det skatter dens Værd og Betydning. Jeg slutter mig til min forevige Farfaders og Faders Følelser, naar jeg med Eder i denne Stund ærer Stiftamtmand Christies Minde.»

Hvad Deres Excellence finder af Betænkeligt ved Ordet «idag», der forekommer i Udkastet, er mig ikke ret forstaaeligt. Telegrammet bør, i mine Tanker, for Forsigtigheds Skyld sendes Dagen før Afsløringen, og dog bliver Ordet «idag» lige applicabelt; thi den umiddelbart forudgaaende Adresse til Stiftamtmanden: «Jeg overdrager til Stiftamtmanden at frembære ved *Monumentets Afsløring* følgende min Hilsen», viser jo, at Ordet «idag» refererer sig til Afsløringsdagen eller den Dag, da Telegrammet læses op. Jeg antager det saaledes aldeles ufornuødent at indhente Oplysning om hvad Tid paa Dagen Afsløringen skal foregaae. Jeg kunde ikke tilveiebringe denne Oplysning uden ved at telegrafere til Stiftamtmanden; men det vilde lettelig kunne fremkalde Misforstaaelse, om jeg indlod mig derpaa.

Som Deres Excellence af mit Telegram af igaar allerede vil have erfaret og nu mere detailleret kan erfare af Aviserne, kan det ansees omtrentlig afgjort, at Aschehoug bliver Storthingsmand.

Det skulde i Sandhed være ret moersomt om hele Historien om et Forslag, der skulde være antaget af den Svenske Rigsdag, angaaende diplomatiske Sagers Behandling i Statsraad, beroede paa en Irring. Jeg glemte for Resten uden Tvivl i det Brev, hvori jeg omhandlede den Sag, at tilføie, at jeg havde confereret med Meldahl om den, og at han ganske bifaldt min Opfatning.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 9. mai 1868 kl. 14.00.]

Om de i Statsraad af 9de afgjorte Sager.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. Mai 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af 7de dennes med den medfulgte Afskrift af Indberetningen til H. M., og har med særlig Interesse tilegnet mig de Oplysninger som indeholdes deri angaaende Storthingsvalgenc. Med Hensyn til det for Agershuus Amt foretagne, kan jeg tænke mig, at Herr Sverdrup ikke har været saa angelegen at have en Mand som Daa ved Siden af sig, og at han derfor har benyttet Tiden mellem Prøvevalget og Valget for at samle de manglende Stemmer for Valstad. For denne Veteran maa det forresten have været piinligt nok at see sig nedsat fra 1ste til 4de Plads. Ja saaledes gaaer det! Byfoged Christensen har vel heller ikke været tilfreds med at faae herr Steen *over* sig. Det igaar Aften modtagne Telegram, angaaende Aschehous Optagelse ved Prøvevalget gjorde mig stor Glæde, og jeg takker paa det bedste fordi Herr Statsraaden betænkte os med denne gode Efterretning. Jeg havde just et Minut i Forveien læst en Artikel i det just ankomne Aftenblad, hvori Aschehous Valg varmt anbefales, og Telegrammet kom saaledes som et raskt Tordenslag ovenpaa Lynet. Maa blot Christianiæ Herrer Valgmænd ikke følge Exemplet fra Agershuus Amt; men hertil har jeg altfor god Mening om dem. Imorgen skal altsaa Slaget staae.

Det glæder mig meget at erfare, at Ideen med Olafs Ordenen til gamle Christie huer Herr Statsraaden, og jeg vil altsaa i Underdanighed bringe Sagen i Forslag for H. M. med den Formulering som af Herr Statsraaden er opgiven. Jeg seer af Herr Statsraadens Brev, at De i Anledning af den gennem mig til H. M. af Committeen gjorte *directe* Meddelelse, er bleven bragt paa den Tanke, at det hermed har været Hensigten at foranledige, at H. M. skulde sende nogen af Regjeringens Medlemmer afsted for paa H.M.s Vegne at være tilstede ved Høitidligheden. Det er mueligt, at denne Tanke, bestyrket ved Statsraad Brettevilles og Helliesens Indtryk, er rigtig; men jeg kan ogsaa tænke mig, at det har været en *Hæflighedsform*. Havde man i Bergen sigtet efter den antydede Forføining, havde det vel ikke været saa vanskeligt paa anden eller tredie Haand at faae anbragt et Vink i denne Henseende. Jeg undres just, *mellem os*, hvad Slags Statue Herr Borch har været istand til at tilveiebringe, naar jeg erindrer den over al Beskrivelse daarlige Skizze, han har indleveret over Monumentet for Kong Carl Johan?

I Statsraadet igaar passerede Intet som fortjener at bemærkes. Kongen er ivrigt sysselsat med Experimenter med Hensyn til sin Infanterie Kanon, og viiste os Sprængstykkerne af en af de afskudte Granater, eller hvad de nu kaldes i Artillerie Sproget. Det lader til at disse Kanoner, i Tilfælde, ville dræbe eller qvæste en stor Mængde Fiender, og dette paa en Afstand af 1400 Alen, og saadant er jo overmaade vel, om vi faae Fiender at slaae ihjæl. H. M. reiser nok den 21de til Skåne, overværer Høitideligheden i Lund og kommer tilbage til Stockholm den 30. eller 31. Mai (jeg seer at Pintsedag falder paa den 31te, saa at Tilbagekomsten vil vel finde Sted senest den 30te.) Jeg har tidligere hørt, at Prindsesse Louises Confirmation skulde foregaae paa Pintsedagen i Kirken paa Ulriksdal; men det er mueligt, at denne Høitidelighed først vil foregaae noget senere. – Prinds Oscar med Prindsesse Sophie og de Kongelige Børn ville afreise til Skåne paa samme Dag som H. M. Prindsessen tager for Sommeren til Sophiero. Vi maae see at faae et Statsraad, inden Kongen reiser, og jeg haaber, at H. M. vil give os dette den 20de, – Dagen før hans Afreise. Er der nogen Sag, som særskilt presserer, turde saadant have i Erindring. Efter hvad jeg hører, skal der imorgen være «Talmans Conference» for at angive Tiden for Rigsdagens Slutning, men det antages for afgjort, at Afslutnings-Høitideligheden vil finde Sted paa Løverdag den 16de. Først efter Kongens Tilbagekomst fra Skåne, vil Bestemmelse blive tagen med Hensyn til Statsraadets Reconstruction. De hermed i Forbindelse staaende Spørgsmaal synes endnu at være svævende. Det er blevet mig i Fortrolighed sagt, at endnu ikke al Tanke skal være opgiven om Lagerbielkes Indtrædelse; men jeg har dog ikke dette fra en saadan Haand, at jeg tør give dette som ganske sikkert. Under disse usikre Omstændigheder, veed Exc. De Geer, som vist gjerne vilde have nogen Frihed for at komme ned til sin Eiendom i Skåne, ikke, *naar* han kan blive ledig. Dette interesserer mig dog, med Hensyn til den Tid, Unionsforslaget kan komme under Behandling i det combinede Statsraad, forudsat at den Norske Regjerings Betænkning om ikke lang Tid kan ventes herind. – Det er mindre heldigt, at denne Sag formodentlig ikke vil blive afgjort med *Heelheden* af det nuværende Statsraad, under hvis Tid Sagen er bleven forhandlet; men det tør antages at de nye indtrædende ikke blive af nogen afvigende Mening. De Geer fortalte mig nylig i al *Fortrolighed*, at han i Anledning af de forestaaende Forandringer havde antydnet for Kongen det Ønskelige af at faae Justitsraad Berg ind

som consultativ Statsraad just i Betragtning af Unions-Committeens Forslag. Kongen havde hertil yttret at han ikke var saa angelegen om denne Sag (– eller noget lignende) hvortil De Geer imidlertid havde sagt, at om man blot var forvisset om, at Stemningen i Norge var saadan, at Udsigt forefandtes for Forslagets Antagelse der, var der nu en Leilighed for at faae Unions Anliggenderne ordnede paa en tilfredsstillende Maade, som ikke burde forsømmes men tvertimod med største Omhu og Iver benyttes. Kongen havde paapeget Ordningen af de diplomatiske Anliggender, hvorved Indskrænkning gjordes i hans nuværende Myndighed; men hertil havde De Geer paa det stærkeste fremholdt den Praxis, som Kongen selv havde ladet udvikle sig, af *gode constitutionelle Grunde*, og henstillet til H. M. om det var mueligt at denne Praxis kunde forandres. Committeens Forslag om Indbringelse af diplomatiske Sager i Statsraadet stemte just med denne Praxis. Kongen syntes at fæste sig herved, og yttrede til Slutningen til De Geer. «Ja Du kan hafva rätt». *Dette mellem os!*

P.S. Jeg spurgte H. M. igaar efter Statsraadet, om Han havde skrevet til Herr Statsraaden angaaende Statsraads Ombyttet saaledes som Han havde sagt at Han agtede at gjøre. H. M. sagde da at Han endnu ikke havde skrevet men at Han vilde gjøre det med det første.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 11. mai 1868 kl. 11.05.]

Repræsentanter de tre forrige og Aschehoug. Første Supleant Lambrchts. Kongen underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12te Mai 1868.

Jeg tillod mig i et tidligere Brev at yttre, at jeg senere skulde komme tilbage til den Gjenstand, som udførligen er bleven behandlet i Herr Statsraadens ærede Breve af 26de og 28de April, hvortil jeg havde givet Anledning ved at yttre, at det var *Praxis* at Bestyrelsen af Revisions Departementet var forenet med Præsidiets i Regjeringen – en Synsmaade som Herr Statsraaden finder at savne Grund.

Vistnok er det saa, at Statsraad Collett, under de 6 Aar han forestod Præsidiets, vedblev at bestyre Finants Departementet, og det paa en Tid, da Indre Departementet endnu ikke havde absorberet en vigtig Green af Forretningerne; men det turde dog vel fortjene at komme i Betragtning, at under hiin Epoque Statholderposten endnu ansaaes som det *normale* Element i Regjeringen, og at Statsraad Colletts Stilling, ihvorvel den fortsattes under et længere Tidsrum, dog ikke kunde betragtes som permanent i den Betydning som Præsidiets nu befindes at være. Statsraad Collett kunde selv, hvilken Dag som helst, være bleven udnævnt til Statholder, eller en anden – hvilket ogsaa skeede – kunde dertil blive kaldet, og under saadanne Omstændigheder kunde der være andre Grunde tilstede end de, der støtte Herr Statsraadens Opfatning, hvilke talte for at han bibeholdt Finants-Departementet, som uagtet omfangsrigere, hvad dets Sphære angik, dog med Hensyn til Forretningernes Antal formeentlig ikke var saa besværligt som nu. Vi komme dernæst til Statsraad Vogt. Jeg finder da, at han allerede under 30 Juli 1856 beordredes at overtage Revisions Departementet, hvilket fra 21 de April s. A. havde været bestyret af den da udnævnte Statsraad Manthey. Ved Statholder Løvenskiolds Afgang i Mai 1856 og ved Vice-Kongens Tiltrædelse (at denne Sidstes Functionstid skulde blive saa særdeles *lang*, eller at den skulde blive *uafbrudt* var vel ikke at forudsætte) var Statsraad Vogt *ældste Statsraad*, og det var at forudsee, at han i denne Egenskab vilde, enten i Mellemsrum eller varigen, komme til at føre Præsidiets, og vi finde *derfor* ogsaa, at han, som nævnt, allerede 30 juli s. A., eller omtrent 2 Maaneder efter, fik Revisions Departementet, hvilket han beholdt den hele Tid til sin Udtrædelse i December 1858, altsaa henved 2½ Aar, hvoraf han, *stricte* taget, førte Præsidiets fra 22 Juni 1857, da Vice-Kongen entledigedes. Herr Statsraaden fremhæver i Deres ærede Brev af 26de April, at det var Alderdommens Trang til Hvile, der bragte Statsraad Vogt til at overtage Revisions Departementet, og at De «*med Deres Bekjendtskab til ham tør udsige*», at, dersom Vogt, da han blev Formand i Regjeringen, havde været i samme Alder som Collett, da han overtog Forsædet, «*vilde Intet i Verden have formaaet ham til at opgive sit faste Departement for at ombytte det med Revisions-Departementet*». Om dette Udsagn kan jeg intet sige, jeg lader det staae ved sit fulde Værd. Kun maa det være mig tilladt at bemærke, at jeg som ikke havde dette Bekjendtskab og som kun har kunnet betragte Sagen udenfra, naturligvis var ledet til at troe, at det var Statsraad *Vogts Stilling* som ældste

Statsraad med Udsigt til Præsidiets, der havde foranlediget Revisions Departementets Overdragelse til ham. At Statsraad Vogt allerede i 1856 følte Alderdommens Trang til Hvile har jeg ikke vidst.

Ved Statsraad Vogts Afsked havde Statsraad Petersen Justits Departementet, hvilket var ham overdraget ved Resolution af 8 Juni 1858. Det var ved Statsraad Birch Reichenwalds Udnævnelse forudsat, at han ved det *første Statsraads Ombytte* skulde afgaae til Stockholm, og det faldt sig saaledes af sig selv, at han tog det ledige Departement, Revisions Departementet, saaledes som Statsraad Manthey ogsaa i sin Tid midlertidigen havde gjort. – Under 6te April fik Statsraad Hagerup Permission for at begive sig til et Bad, og ihvorvel jeg ikke kan see det af Protocollerne, antager jeg, at Statsraad Petersen, efter en af Regjeringen foretagen Ordning, *da* fik den midlertidige Bestyrelse af Marine Departementet. I Mai afgik Hagerup ved Døden, og H. M. havde da den Tanke at udnævne Haffner til Eftermand, hvilken imidlertid blev opgiven; og da man dengang allerede havde i Udsigt en Sammenslagning af Postvæsenet med Marine Departementet og K. Motzfeldts eventuelle Udnævnelse, naar han havde endt sit Storthingshverv, saa blev det under 22de Juni 1859 resolveret, at Statsraad Petersen indtil Videre fremdeles skulde bestyre Marine Dept., og fra den Tid Statsraad Birch forlod Christiania for at indtræde i Statsraads Afdelingen i Stockholm, tillige overtage *Revisions Departementet*. Justits Departementet, som Statsraad Petersen før havde haft, skulde fra samme Tid overtages af Statsraad Manthey, som overlod Indre Dept. til Statsraad Bretteville, der i Stockholm afløstes af Statsraad Birch. Jeg tiltraadte Statsraadet i Mai 1859, og jeg kan blot for mit *eget Vedkommende* sige, at *jeg antog* Bestemmelsen om Statsraad Petersens Overtagelse af Revisions Departementet, hvilket altsaa skeede ikkun *6 Maaneder* efterat han var indtraadt i sin Stilling som ældst Statsraad, *støttet* til den Betragtning, at det ikke ansaaes ønskeligt, at Regjeringens Præses var bunden ved Bestyrelse af noget af de besværligere Departementer. Det er mueligt, at Hensynet til større Hvile *personlig indvirkede paa Statsraad Petersen* – herom kan jeg ikke sige noget – og det er derhos ganske rigtigt, som Herr Statsraaden bemærker i Deres ærede Brev af 28de April, at «Statsraad Petersen havde arrangeret sig med Hans Majt.s Minde, paa en Maade, hvorved Præsidenturet i den Norske Regjering blev til ingen Ting». Hvad jeg siger er, at jeg opfattede Ordningen paa den Maade som nævnt.

Jeg vil her tillade mig at fremhæve en Omstændighed, som havde en

vis Indflydelse paa Spørgsmaalet om Præsidiets i Regjeringen. Dertil var nemlig altid tidligere, i Tilfælde, ældste Statsraad udset, fordi han var den ældste, og, saavidt jeg erindrer, raadede der endog en vis Tvivl, om Kongen havde Ret til at overlade Præsidiets til nogen anden efter Eget Godtbefindende. – Denne Tvivl blev imidlertid løst derhen, at H. M. havde saadan Ret; thi da Statsraad Petersen i 1860 begav sig til Kroningen i Trondhjem, begjærte Statsraad Riddervold (om jeg erindrer ret) *uagtet den ældste* sig fritagen for at optræde som Præsides, hvilket af H. M. (maaskee var det dog blot underhaanden) indrømmedes, og siden den Tid har Bretteville i Regelen ført Præsidiets, naar Regjeringens Præsides ikke har været nærværende. Herved var altsaa ligesom erkjendt, at Præsidiets kunde føres uafhængigt af Egenskaben af ældst Statsraad, og hermed harmonerer det ogsaa ganske, naar Herr Statsraaden i Deres ærede Brev bemærker, at H. M.s Tilbud til Herr Statsraaden gik ud paa, at De skulde være «Hans Ordförande i den Norske Regjering.» Nu var det vistnok saa, at Herr Statsraaden med Hensyn til Anciennitet ogsaa var den ældste af Statsraadets Medlemmer, men Tilbudet var gjort uafhængigt deraf. Præsidiets i Regjeringen har derved, om jeg saa maa sige, faaet en selvstændigere Betydning, naar det ikke længere med Nødvendighed ansees knyttet til Egenskaben af ældst Statsraad – en Ordning som forekommer mig at være bleven nødvendig, efterat det ved Statholder Spørgsmaalets Stilling var blevet øiensynligt, at en definitiv og grundlovbestemt Ordning af Spørgsmaalet om Præsidiets ikke saa snart stod til at vente.

Herr Statsraaden vil vistnok erindre, hvor kort H. M.s Ophold var i Christiania i December 1861, og tager jeg ikke fejl var jeg kun et Par Dage dersteds, efterat Herr Statsraaden var gjenindtraadt i Regjeringen. Jeg troer ikke der dengang foregik nogen Udveksling af Tanker mellem os angaaende den fastsatte Fordeling af Departementerne, uagtet jeg villigen erkjender, at Forholdene da vare saadanne, at en anden Fordeling ikke var hensigtsmæssig, og at jeg saaledes ikke fra den blotte Omstændighed at Herr Statsraaden da overtog Revisions Departementet i og for sig havde nogen Ret til at drage den Slutning, at denne Overtagelse var constant. Men jeg stod, som ovenfor antydet, i den gode Troe, at Revisions Departementet tidligere havde været forenet med Præsidiets just af Hensyn til dette sidstes særegne Sphære, og da vi ikke kom til at tale derom, lededes jeg naturligen ind paa den Tankegang, at Herr Statsraadens Overtagelse af nysnævnte Departement var en Ved-

blivelse i samme Spor. Kommer nu hertil, at jeg, som i 1861 først kom til Christiania efterat den nye Ordning var fastsat, eller rettere aftalt, ikke kunde kjende de Overlægninger, som Herr Statsraaden i Deres ærede Brev af 26de April oplyser mig om at have fundet Sted med Hensyn til Fordelingen af Departementerne under de forskjellige personelle Combinationer, hvorom der var Tale, turde det ikke ansees underligt, at jeg ikke blev reven ud af min ovennævnte Synsmaade om Revisions-Departementets Forening med Præsidiets. Naar der heller ikke under de 6 Aar, der ere forløbne, saavidt mig bekjendt, har af Herr Statsraaden været bragt nogen Forandring paa Bane, vil det vist kunne forstaaes, hvorledes jeg for min egen Deel er bleven bestyrket i min Synsmaade og har kunnet betragte Rækken af det passerede som en Praxis. Jeg vidste ikke engang, at Herr Statsraaden betragtede det paa en anden Maade, førend Herr Statsraaden har oplyst mig derom – jeg vover at sige – med en Iver, hvortil jeg i Sandhed ikke har meent at give den mindste Anledning. Jeg har intet villet gjøre *gjældende*, ved at kalde det passerede en Praxis, jeg har blot incidenter udtalt, at jeg havde denne Troe. Jeg er nu bleven oplyst om, at den ikke deles af Herr Statsraaden, og medens det har ligget mig paa Sindet at paavise, hvorledes den er opstaaet hos mig, lægger jeg nu, som jeg altid har gjort, den største Vægt paa Herr Statsraadens Mening.

I det ærede Brev af 28de April har Herr Statsraaden behandlet Spørgsmaalet om Hensigtsmæssigheden af Forening af Revisions Departementet med Præsidiets, og finder at, naar der spørges, «om det skulde være forstandigt eller endog blot practicabelt, at gjøre Bestyrelsen af Revisions Dept. til et *nødvendigt* Annexum til Præsidenturen i den Norske Regjering, er Svaret vel ikke tvivlsomt.» Taget som en *absolut* Regel vil jeg gjerne indrømme dens mislige Følger, saaledes som af Herr Statsraaden nærmere paapeget; men deraf flyder dog ikke, at Hensigtsmæssigheden af denne Ordning i sine *almindelige* Træk bør oversees. En Sammenligning med andre Lande passer vel ikke heller saa ganske paa vore Forholde, som have det Særegne ved sig, at Kongen i Regelen er fraværende, – hvilket naturligviis atter medfører særegne Pligter og Forretninger for Regjeringens Præsæs. Men om alt dette turde jeg kunne faae Anledning til mundtliggen at raisonnere med Herr Statsraaden, naar vi træffes og et ledigt Øieblik frembyder sig. Det har naturligviis været mig af Interesse at erfare Herr Statsraadens Opfatning, som jeg ikke skal undlade at have i Erindring.

Jeg tillader mig at vedlægge en P. M. indeholdende de Oplysninger, der ere tilveiebragte i Anledning af Professor Aschehous Notat med samt de Documenter, hvortil der er henviist. Det viser sig, at Forslaget aldrig er blevet antaget af Rigsdagen og saaledes heller ikke har været forelagt til H.M.s Sanction. Constitutions Utskottets Indstilling i 1860 (Bil. 4) er navnlig af Interesse med Hensyn til det Spørgsmaal som af Professor Aschehoug er opkastet, og det forekommer mig, at ved den Redaction, som af Unions Committeen er benyttet, ere de Betænkeligheder fjernede, som i sin Tid vare opstillede.

Det igaar modtagne Telegram, hvorfor jeg aflægger min bedste Tak, – angaaende Professor Aschehous Valg –, gjorde mig en stor Glæde, og jeg beder Herr Statsraaden, naar De seer ham, at udtrykke denne Følelse for ham. Jeg har endnu ikke seet H. M., efterat Underretningen indløb; men jeg holder mig forsikkert om at Han har modtaget den med stor Tilfredsstillelse.

Jeg forudsætter, at Herr Statsraaden har i vore Aviser bemærket Herr Bjørnstjerne Bjørnsons Andragende til Kongen om Honorar af det Svenske Theater for Hans Stykker, som der opføres. Det indsendtes gennem vor minister i Kjøbenhavn til Udenrigs Statsministeren for at forelægges H. M. Herom Dagen viiste Exc. M-m mig det Svar, som han herpaa havde sendt Gr. Wachtmeister under 29de Marts sidstleden (vi vare dengang i Christiania), og da jeg tænkte mig, at det kunde interessere Herr Statsraaden at see det, bad jeg om en Afskrift, som jeg just har faaet, og som jeg tillader mig underhaanden at sende til Gjennemlæsning.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af 9de modtaget igaar Aften. Det er vist ikke umueligt, at den i Brevet antydede Forestilling har medvirket til at bestyrke Exc. Manderström i hans tagne Beslutning. I saa Fald er det et daarligt Omen for en blivende Eftermand. Jeg meente naturligviis Bjørnstjerna i Petersburg. Jeg troer dog ikke at endnu noget Skridt er gjort og er tilbøielig til at ansee Spørgsmaalet som endnu svævende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Mai 1868.

Det var i Sandhed meget lykkeligt, at jeg underlagde Telegram-Udkastet Herr Statsraadens bedre Granskning; thi da det her gjælder

om at give den Kongelige Hilsen baade Indhold og Form, som kan slaae an, skulde det have været mere end ilde, om et Telegram mueligens kunde have været afsendt, som ikke havde været tilfredsstillende. Jeg aflægger derfor Herr Statsraaden, for Sagens Skyld, i hvilken vi ere begge lige interesserede, min bedste Tak for de Bemærkninger, De har haft den store Godhed at meddele mig i Brevet af den 10de, som jeg modtog igaar Aften, og for den nye Redaction, som deri indeholdes, som jeg finder meget smuk, og som jeg derfor uforandret vil forelægge Hans Majt. til Naadigst Bifald. Jeg havde tænkt mig, at det fra Unions Kongens Standpunkt kunde have været Anledning til at berøre Christies Hengivenhed for Unionen, siden Comiteen i sin Meddelelse udtrykkelig fremhæver, hvorledes han omfattedes af Kong Carl Johan og Kong Oscar med Naade og *Venskab*, og den Omstændighed at Comiteen nævner Eidsvoldsmanden og Storthingspræsidenten, men ikke Musæets Stifter, bragte mig til at gaae forbi hans store Fortjenester i sidstnævnte Henseende. Det er særdeles vel, at disse nu ikke ville blive overseede. Herr Statsraaden har lagt megen Vægt paa den Omstændighed, at Christie med de øvrige Repræsentanter fra Bergen afgav Stemme *mod* Foreningen; men jeg troede, at just det Tillæg, hvorpaa jeg var opmærksom, at saadant skeede paa Grund af deres Committenters udtrykkelige Paalæg, lod deres egen individuelle, og derfra afvigende, Mening fremskinne. Jeg siger atter, at det var saare vel, at ikke et Telegram blev afsendt, der kunde vække saadanne Følelser hos den Norske Almeenhed som dem, hvortil Herr Statsraaden har givet Udtryk i Deres Bemærkninger; men herfra henter jeg paa samme Tid et Vidnesbyrd mod mig selv, at jeg ikke længere forstaaer at gribe den rette Følelse, ligesom jeg altfor vel hos mig selv fornemmer, at de Kilder, hvoraf jeg skulde øse noget nyt i Form, og som aldrig har været overflødige, nu holder ganske paa at udtørres. Dettes skal være mig et Memento.

Jeg har ikke villet lade Posten gaae uden at frembære min hele Tak for Herr Statsraadens Overtagelse af en god Sag [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Mai 1868.

Jeg var imorges oppe hos Hans Majt. og forelagde Telegram Udkastet, saaledes som foreslaaet og Han yttrede hermed Sin Tilfredshed. Det

vil nu for Sikkerheds Skyld blive sendt Dagen iforveien. Ligesaa bifaldt H. M. Henstillingen om f.v. Toldcasserer Christies Udnævnelse (paa Dagen) til R. af St. O.O., og herom skal jeg den 17de om Morgenen telegrafere til Stiftamtmand Smit. Kongen yttrede, at det havde glædet Ham at erfare Professor Aschehougs Valg. Han kommer først til at afreise til Skåne Fredagen den 22de om Eftermiddagen, og, om ikke nogen særdeles Hindring skulde indtræffe, gav Han os Tilsagn om at faae Statsraad samme Dags formiddag. Dagen forud, eller Thorsdag, er Christi Himmelfartsdag, og da kan man paa Grund af Helligdagen ikke holde Statsraad. Efter den nu vedtagne Orden faae vi en Indstillingspakke herind Thorsdags Aften; men dette vilde blive for seent, om der var flere Sager, og Protocollen skulde undertegnes af Kongen inden Hans Afreise Fredag. Lod det sig gjøre at faae Sagerne en Dag forud, vilde det være vel, men da H. M. ikke bliver fraværende længere end til den 30te Mai, gjør det i hvert Fald ikke saameget, om de Sager der ikke kunne medrækkes, forblive liggende uafgjorte indtil H.M.s Tilbagekomst.

Vi havde senere paa Formiddagen et combineret Statsraad for følgende Consuls-Sager:

1. Besættelse af Consulatet i Kiel, hvortil Consul Roth i Helsingborg – indstillet som No. 1 af den Norske Regjering – blev udnævnt,

2) Om Ledigheden af Consulatet i Palermo, som skal averteres vacant, men med Flytning af Station til Messina. Regjeringen har foreslaaet dette, og jeg troer det blev besluttet.

3) Om forlænget Permission for Consul Habicht

4) Om et *Gratiale* for tvende Døttre efter afdøde Consul af Segerstrøm. Det blev tilstaaet dem engang for alle et Beløb af 400 Rld. Rmt.

Herr Statsraaden turde have den Godhed at underrette Statsraad Bretteville herom, da Protocollen altid lader vente nogen Tid paa sig.

Paa Løverdag slutter Rigsdagen; men førend efter Kongens Tilbagekomst bliver Intet afgjort med Hensyn til Crisen. De Geer har atter gjort en Henvendelse til Lagerbielke, og denne Gang ikke ganske uden Udsigt til at lykkes. De Geer talte med Kongen idag og H. M. vil nu atter tale med Lagerbielke. Det er mueligt at jeg imorgen vil kunne skrive om Udfaldet. Gaaer han ind, vilde han have Civil Dept., og Finants Dept. søger altsaa endnu sin Mand, da det vil holde *haardt*, om Ugglas bliver bibeholdt, uagtet han selv nok skulde ønske det. Der har været en Combination at give Statsraad Carlson Finants Dept., og han skulde

nok være dygtig dertil, og man opnaede desuden at fjerne ham fra Ecclesiastik Dept., hvor han ved sine Foranstaltninger med Hensyn til Skolevæsenet skal have en stærk Opinion mod sig; men Statsraad Carlson skal have erklæret, at han havde gjort dette Spørgsmaal til sin Livsopgave, og vilde ikke overtage noget andet Dept., ihvorvel han samtidigen hermed skal have yttret at han var villig til at udtræde af Statsraadet, om saadant ansaaes hensigtsmæssigt. Dette sidste vil man dog ikke. For det Tilfælde at Lagerbielke ikke gaaer ind og tager *Civil* Departementet, har der været Spørgsmaal om Landshøvdingen i Hallands Lehn, Bn. Ahlströmer. Justitsraad Berg har nok ladet sig formaae til at gaae ind, som Consultativ Statsraad; men han ønsker, enten at Lagerbielke maa gaae ind, eller, hvis ikke, at Ugglas bibeholdes som Finantsminister. Det synes heraf, hvorledes Combinationerne endnu ere svævende, og det er derfor, som et Udgangspunkt, – som oven nævnt –, af stor Interesse at erfare, hvad Lagerbielke endelig beslutter sig til. Kongen, som nok aldrig egentlig har haft nogen Hu for Björnstierna i Petersburg, har i den sidste Tid vendt sin Tanke paa Gr. Wachtmeister i Kjøbenhavn til Udenrigs-Minister, og vil under sit forestaaende Ophold i Skåne lade Wachtmeister komme over til sig, for at tale med ham herom. Han kan altsaa nu betragtes som den, der er paa Bane. *Maa* hvad jeg har meddeelt forblive *strictissime mellem os!* De Geer, som har været trykket af den seneste Tids mangehaande Bekymringer, og til Følge deraf heller ikke har følt sig ganske vel, ønsker at kunne faae Permission omtrent i Midten af Juni, efterat Reconstructionen af Statsraadet først er bragt i Orden. Der kan formeentlig ikke være *nogenslags* Tale om at faae Unions Committeens Forslag behandlet i combineret Statsraad inden den nævnte Tid, og De Geer, med hvem jeg har talt herom, antog, at den bedste Tid vil blive i August, naar Kongen vil befinde sig i Stockholm. Jeg ønsker naturligviis at være nærværende ved Sagens Behandling i det combinerede Statsraad, og vil søge at indrette mig derefter. Det er mig af største Vigtighed at kunne passere saameget af Sommeren som mueligt paa Landet iaar, for at see hvad jeg kan udrette for min Helbred og for at rykke mig op af den Nedstemthed der under saa lang Tid har nedtrykt mig, og jeg tænker derfor paa at begjære Permission saa tidlig som jeg dertil finder Anledning, forhaabentlig i Begyndelsen af Juni. Men opnaaes dette, var det min Tanke, at komme tidlig tilbage til Stockholm til den Tid, Unions Forslaget skal tages under Behandling i det combinerede Statsraad.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de Maii 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 10de. Om Christie-Monumentsagen har jeg idag Intet at meddele, da Alt, hvad den vedkommer, tør ansees udtømt ved vore tidligere Breve. Kun forsaavidt Deres Excellence i Forbigaaende berører Borchs Statue skal jeg tillade mig den Bemærkning, at jeg er begyndt at frygte for, at vi samtlige have begaaet en Uretfærdighed ved det Standpunct, vi have indtaget under Bedømmelsen af de til Carl-Johans-Monumentet componerede Modeller og navnlig af Borchs Model, fra hvilken Deres Excellence drager en ufordeelig Slutning til Beskaffenheden af den Statue, som samme Mand har forfærdiget for Christie-Monumentet. Det har nemlig neppe faldet alle Concurrenterne til Udførelsen af Carl-Johans Monumentet ind, at man, ved at forlange Skitser eller Modeller indsendte, har meent at fordrø andet end en anskuelig Angivelse af den Idee, de agtede at følge, ikke derimod Prøver paa deres Dygtighed til at udføre plastisk correcte eller plastisk smukke Figurer. Det er, hvad navnlig Bissen og Borch angaaer, neppe tænkeligt, at de vilde have indsendt saa kluntede eller lidet tiltalende Hestefigurer, som fra dem ere fremkomne, naar de ikke havde forudsat, at deres Evne til at præstere en smuk eller correct Hest ansaaes som given, og at de derfor ikke behøvede at uleilige sig med nogen egentlig Udarbeidelse af de Leer- eller Voxskitser, som de indsendte, men kun at kline sammen hvad der behøvedes for at antyde Stillingen eller Ideen. Jeg er kommen paa disse Tanker ved at see den Afbildning af Borchs Model, der findes i medfølgende Nummer af «Norsk Folkeblad» og som vel at mærke ikke er taget efter selve Modellen men efter den Tegning, der ligger til Grund for samme. Deres Excellence vil visselig med mig erkjende, at denne Afbildning tager sig ganske anderledes ud end den overkalkede Leer-Model, som Deres Excellence saae her i Christiania. Jeg henviser ogsaa til den Artikel om Borchs Model, som findes paa Bladets næstsidste og sidste Side, hvilken Artikel, efter hvad der med Vished kan antages, er forfattet af Bjørnstjerna Bjørnsen og – som venteligt er med Arbeider fra den Kant – indeholder sine Overdrivelser, men paa den anden Side unægtelig i flere Henseender giver et bedre Syn paa Sagen end jeg idetmindste hidtil har havt. Jeg vil heller ikke lade ubemærket, at Molin under en Visite, han gjorde mig i Stokholm, omtalte Borchs Standpunct som Kunstner med

megen Agtelse. Vi skal vogte os for Uretfærdighed især mod vore under saa lidet misundelsesværdige Kaar arbejdende Kunstnere. Det er Følelsen heraf, der har bragt mig til at trætte Deres Excellence med denne lange Exposé.

Det har glædet mig særdeles at gjennemlæse hvad Deres Excellence beretter om Samtalen mellem Kongen og De Geer angaaende Unionsforslaget. Vi tør efter dette gjøre os Haab om, at Hans Majestæt oprigtigt vil understøtte Forslaget, og at han navnlig vil yde det den Understøttelse, hvortil der i Throntalen ved det forestaaende Storthing vil blive Anledning.

Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt.

Jeg maa slutte her, da jeg skal i en offentlig Middag for Professor Malmström, som forlader os om faa Dage.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Maii 1868.

Mit sidste Brev til Deres Excellence var – jeg siger det med Undseelse – paa Grund af Omstændighederne affattet med saa stort Hastværk, at det er gaaet mig paa samme Maade som oftere i lignende Tilfælde, at jeg ved at tænke tilbage derpaa befrygter, at Mangelhaftigheden i Affatningen endog har kunnet være skikket til at fremkalde Misforstaaelse. Jeg sigter herved til mine Yttringer om den Opsats i det fremsendte Nummer af «Folkebladet», der handler om Borchs Model og almindelig – visselig med fuld Grund – tilskrives Herr Bjørnsen. Det har ingenlunde været min Mening at antyde, at jeg skulde være enig med Herr Bjørnsen om at foretrække Borchs Model for Bergsliens og endnu mindre, at jeg skulde ville tiltræde hans nedsættende Yttringer om det sidstnævnte Arbeide. At Herr Bjørnsens bramarbaserende Tone har maattet mishage mig, behøver jeg ikke at tilføie. Naar jeg ikkedestomindre sendte Deres Excellence vedkommende Nummer af «Folkebladet», var Grunden den, at jeg i Bjørnsens Opsats fandt Synspuncter angivne, som, efter min Opfatning, med større Billighed lægges til Grund for Bedømmelsen af Borchs Arbeide end dem, man hidtil er gaaet ud fra, ligesom den i Bladet indtagne Tegning giver en sandere Forestilling om hvad Borch har tænkt sig end hans skjødesløst udkastede Leer-Skize.

Siden mit Brev afgik har jeg modtaget to ærede Breve fra Deres Excellence, nemlig af den 12te og den 13de, for hvilke jeg aflægger min bedste Taksigelse. Jeg beklager, at jeg ved min vidtløftige Exposé i Breve af 26de og 28de April angaaende Forholdet mellem Præsidiets i den Norske Regjering og Bestyrelse af Revisionsdepartementet har paaført Deres Excellence Uleiligheden af en udførlig Redegjørelse for det Standpunct, hvorfra Deres Excellence har betragtet Sagen. Jeg finder dette Standpunct høist forklarligt, skjønt jeg ikke kan erkjende dets Rigtighed. Jeg har for Øvrigt den Troe, at Spørgsmaalet for den Tid, hvori jeg kan formodes at komme til at fungere som Præses for Regjeringen, neppe vil blive af synderlig practisk Betydning; thi efterhaanden som de ældste Statsraader maatte komme til at afgaae, ville vi sandsynligviis faae Mænd ind i Statsraadet, som ville attraae, og med fuld Grund attraae, at blive tildeelt administrative Departementer. Desuden kan Spørgsmaalet, førend vi veed af det, forvandles til en Strid om Pavens Skjæg; thi der har saa tit paa Storthingene været antydet, at den fra 1845 af, *kun som midlertidig*, bevilgede tiende Statsraads-Gage maatte kunne indspares, at det tør blive til Alvor med dens Inddragning og da uden Tvivl paa den Maade, at Revisionsdepartementet contorviis sammensøies med de øvrige Departementer.

De mig fra Deres Excellence oversendte Oplysninger angaaende tidligere Forhandlinger i Sverrig om Behandlingsmaaden af Sager vedkommende Forbund med fremmede Magter har jeg oversendt Professor Aschehoug. Jeg har senere ikke havt Anledning til at tale med ham om Sagen men skal søge den med det første.

Manderströms Svar til Bjørnstjerna Bjørnsen, hvoraf Deres Excellence har havt den Godhed at sende mig en Afskrift, har voldet mig en hjertelig Glæde. Det er, efter min Mening, et Mesterstykke. Det er just med en saadan Overlegenhed, at Subjecter som Herr Bjørnsen trænge til at behandles. Er det – efter Omstændighederne – ikke ret heldigt, at Spørgsmaalet om et Olafskors for ham blev udsat, saa at vi endnu kunne see en Stund paa Unghestens vælige Spring førend vi lægge Skabrak paa den?

Jeg er ikke tilfreds med, at mit Udkast til Telegram i Anledning af Christie-Monumentets Afsløring har fundet et saa udeelt Bifald af Deres Excellence som det synes at fremgaae af Deres Excellences Brev af den 13de. Jeg har liden Tillid til min Evne til at concipere Ting af dette Slags, og det er min bestemte Overbeviisning, at Conceptet i dette

Tilfælde vilde have havt langt større Udsigt til at føre til et fuldt tilfredsstillende endeligt Resultat, om Deres Excellence havde underkastet det en grundig Kritik. Derfor tillod jeg mig ogsaa i det Brev, hvormed jeg sendte Udkastet, at bemærke, at jeg kun sendte det *til den frieste mulige Afbenyttelse*.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Mai 1868.

Combinationen med Lagerbielke, som jeg omnævnte i mit sidste Brev, synes atter at have strandet, og De Geer har sagt H. M. at han ikke veed nogen anden Combination end Ahlströmer for Civil, Ugglas for Finants Thulstrup for Marine, Wachtmeister for Udenrigs Minister og Justitsraad Berg for consultativ Statsraad istedetfor Platen, naar denne afgaaer. Kongen vilde give Svar idag, men har udsat dette til imorgen Kl. 10, og det er da mueligt, at jeg med Posten paa Aftenen kan give Herr Statsraaden nærmere Oplysning om Stillingen. Maa alt, i den Usikkerhed, hvori det befinder sig, imidlertid forblive *ganske mellem os!*

Rigsdagen afsluttedes i Formiddag. Jeg vedlægger det mig tilsendte Exemplar af Talen ligesom af Oversættelsen paa Fransk.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Mai 1868.

Jeg slutter fra mig selv, naar jeg antager, at Herr Statsraaden er interesseret i at erfare, hvad som her foregaaer for at faae Ministeriet reconstrueret. Til hvad jeg igaar herom meddeelte, vil jeg idag tilføie, at De Geer i Formiddag har været oppe hos Kongen, som efter det senest passerede synes at finde, at for Tiden ingen anden Combination end den af De Geer foreslaaede lader sig istandbringe, og derfor har gaaet ind paa imorgen at tale med Bn. Ugglas, for at formaae ham til at forblive i Statsraadet. Naar jeg erfarer Udfaldet heraf, vil jeg underrette Herr Statsraaden i *al Fortrolighed*, men i hvert Fald vil den endelige Afgjørelse først finde Sted efter Kongens Tilbagekomst fra Skåne. Jeg har før nævnt, at det skal være H.M.s Hensigt under Opholdet der at aabne sig for Grev Wachtmeister. Spørges det, om Ministeriet De Geer vil blive

stærkere i den paatænkte nye Udgave, turde vel Svaret udfalde benægtende. Wachtmeister for Manderström, Ahlströmer for Lagerstråle, Thulstrup for Platen, som efter alt, paa Grund af sin Personlighed og til Følge af hvad han har gjennemdrevet i Marinen, inden Repræsentationen nyder en vis Anseelse, udgjør alt Ombytninger, der ikke have Præsumtionen af Styrkelse med sig; Bn. Ugglas's Bibeholdelse, efterat han har gjort Forsøget (visselig ærligt meent) med at sprænge hele Ministeriet, vil altid kunne udlægges som en Svaghed enten fra hans Side eller fra Ministeriets. Det er saaledes allene Justitsraad Bergs eventuelle Indtrædelse, der kan betragtes som det styrkende Element. Vil Ministeriet De Geer holde sig over næste Rigsdag? Det er Spørgsmaalet. Maaskee *da* Fusionen med Lagerbielke, der denne Gang har strandet, vil kunne lade sig iværksætte. Kjender jeg De Geer ret, skulde det være efter hans Hjertes Ønske at blive forløst fra sin Byrde, og jeg undres ikke derpaa; thi man bliver træt og længes efter engang at kunne aande frit. Imidlertid er De Geer visselig endnu den, som den Svenske Almeenhed ønsker at see ved Roret og hans egen Personlighed er den bedste Styrke for hans Ministerium.

Jeg takker paa det bedste for det tilsendte Nummer af Folkebladet, hvis paapegede Artikel jeg har læst. Forfatteren har Ret naar han siger at Bergsliens Figur er «*tam*», – jeg har aldrig seet noget tammere – og jeg vilde gjerne troe, at han ogsaa har Ret i sin Bedømmelse af Herr Borchs Begavelse, dersom jeg ikke havde seet og dersom jeg blot kunde faae ud af min Erindring den forfærdelige Skizze, som Herr Borch har indleveret til Concurrence. Det kan villigen indrømmes, at en Skizze blot skal være en Antydning af Ideen; men der vil dog altid vise sig noget Kunstnerisk i hvad en *Kunstner* præsterer, og kan nogen sige, at saadant findes i den Kagefigur, som er sammensat af Herr Broch? Har han imidlertid leveret en værdig Afbildning af Stiftamtmand Christie, kan man visselig derfra slutte, at han har Aanden i sig, og det kan da være at formode, at han i et lykkeligere Øieblik ogsaa vil kunne undfange et bedre Billede af Kong Carl Johan. Jeg er ganske enig i at Tegningen er bedre end Skizzen, og jeg er navnlig enig deri, at man ikke allene bør være retfærdig men derhos tillige overbærende mod enhver af vore Kunstnere.

Jeg takker paa det bedste for Tilsendelsen af Afskriften af den underdanige Indberetning til H. M. Af Aviserne seer jeg, at Jaabæk dog kun er bleven *anden* Repræsentant for Lister og Mandals Amt. Jeg er nysgjærrig at see, hvorledes det gaaer i Smaalehnene.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18. Mai 1868.

Jeg har just hørt af De Geer, som i dette Øieblik har forladt mig, at Kongen idag har talt med Baron Ugglas, som har gaaet ind paa at forblive i Statsraadet. Sammensætningen vil altsaa blive som antydet i Brevet igaar. Det er vistnok saa, at Grev Wachtmeister endnu ikke er tilspurgt. H. M. vil Selv paatage sig dette under Besøget i Skåne; men der turde vel være Udsigt til at Wachtmeister modtager Udenrigs Portefeuillen naar den tilbydes ham, og naar han derhos erfarer, at De Geer lægger megen Vægt paa hans Indtrædelse. Jeg beder om at det Meddeelte maa forblive *udelukkende mellem os*.

Just som jeg skriver disse Linier, nogle Øieblikke før Postens Afgang, er et Telegram indløbet fra Stiftamtmand Smit udtrykkende fra Monument-Comiteen dens og «Medborgeres taknemmelige Følelser for H.M.s saa varmt udtalte Tilslutning til den Borgerfest», som igaar feiredes. o.s.v. Jeg skal bringe Telegrammet imorgen tidlig til H. M.; men Takken bør hovedsageligen rettes til Herr Statsraaden, hvem det skyldes at Telegrammet har slaet an.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Maii 1868.

Jeg er undseelig over at have tre ubesvarede Breve fra Deres Excellence liggende for mig, nemlig af 14de, 16de og 17de Maii. Grunden er, at jeg har havt en Sag, der skal expederes til Justitsdepartementet og som, efter Forholdene i Revisionsdepartementet, udkræver mit personlige Arbejde, – hvilende paa mig, saa at jeg har offret den hver Stund, der har kunnet afsees fra Dagens tvungne Gjøremaal. Jeg aflægger nu min bedste Taksigelse for Deres Excellences Breve og specielt for de deri meddelte Oplysninger om Gangen af det Svenske Statsraads Reconstruction. Det vil efter de Bemærkninger, Deres Excellence fremsætter i Brevet af den 17de, synes som om det nævnte Statsraad ikke har Udsigt til at vinde i Styrke. Imidlertid er et Ministeriums Styrke altid en relativ Størrelse. Det kommer an paa, om der udenfor Ministeriet findes et Complex af Personer i Besiddelse af saa megen Dygtighed og saa frembaarne af den offentlige Mening, at de med Rimelighed fremstille

sig som egnede til at afløse Ministeriet, og efter den Smule Overblik, jeg har over de Svenske Forhold, er dette endnu ikke Tilfældet i Sverrig. De Geer er derhos en «Pivot», der holder længe. Jeg har saaledes det Haab, at Ministeriet, reconstrueret saaledes som af Deres Excellence antydnet, skal komme til at holde sig ret længe, og at Sverrig ikke skal komme til at slaae ind paa samme Vei som Danmark, nemlig den, der fører til endeløse Ministerkriser. Hvad Deres Excellence har betroet mig om den sandsynlige nye Sammensætning skal selvfølgelig forblive mellem os, indtil Udfaldet er blevet offentligt. Er det Wachtmeisters mere prononcerede Scandinavisme, som bevæger Kongen til at foretrække ham for Björnstjerna?

Jeg seer af Deres Excellences Brev af den 14de, at Deres Excellence tænker paa at forlade Stokholm i Begyndelsen af Junii men er betænkt paa at vende tilbage til Stokholm til den Tid, da Unionsforslaget vil komme under Behandling i det combinerede Statsraad. Jeg talte igaar med Meldahl om Sagen, og han meente at skulle være færdig med sin Indstilling med det Første. Han har bedet mig gennemgaae den med ham, førend han foredrager den i Statsraadet, og han yttrede igaar, at han i denne Hensigt haabede at skulle kunne indfinde sig hos mig om tre à fire Dage. Han har en Arbeids-Evne som faa, og overensstemmende med mit Raad tager han Sagen paa den korteste Maade.

Fra Kongen har jeg havt et ganske kort Brev, dateret den 17de Maii, hvori Han naadigst forklarer, at han «gillar» i sin Heelhed mit Forslag angaaende Statsraadsombygningen og Fordelingen af Departementerne. Dertil har Han føiet nogle ganske korte Reflectioner over det kommende Storthing, hvilket Han befrygter vil blive daarligt, en Frygt, som desværre kan synes grundet nok. Jeg vedlægger Afskrift af min Indberetning for denne Uge, der tillige indeholder Svar paa Hans Majestæts naadigste Brev; thi skjønt denne Indberetning er dateret den 21de, det vil sige imorgen, og først da vil blive afsendt, har jeg dog expederet den idag, da jeg imorgen, som er Christi Himmelfartsdag, foretager en liden Udflugt til min Svoger, Sorenskriver Morgenstjerne, i Lier, hvorfra jeg for Resten allerede vender tilbage imorgen Aften. Afskriften af Indberetningen vil saaledes komme Deres Excellence tilhænde en Dag tidligere end Indberetningen selv vil naae frem til Stokholm.

Af Aviserne vil Deres Excellence have erfaret det Foreløbige, som hidtil kjendes, om Høitidelighederne i Bergen i Anledning af Christie-Monumentet. Bretteville og jeg deeltog i det Telegram, som herfra

afsendtes af omtrent 200 Personer, der vare særlig «knyttede til Bergen og dens Minder».

Jeg har, efter Deres Excellences Anmodning, meddeelt Bretteville hvad der passerede i det sidst afholdte combinerede Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 22. mai 1868 kl. 12.30.]

Angaaende de afgjorte Sager i Statsraadet den 22. Mai. Kongen afreiser herfra til Skåne.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Mai 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Herr Statsraadens ærede Brev af 16de dennes.

Da det ikke blev os vel mueligt at overkomme til Statsraadet der afholdtes 10½ i Formiddag *alle* de Sager der hidkom med Posten igaar Aften, udplukkedes de Indstillinger, som vi kunde antage være presse-
rende, og jeg har allerede gennem Telegram i Formiddag underrettet Herr Statsraden om hvilke disse vare. Der var ogsaa den Betragtning, at Protocollen skulde forelægges til Underskrift inden Kongens Reise, der gjorde det nødvendigt at indskrænke Sage Antallet til det høist nødvendige. Kongen reiser hele Natten igjennem, – saavidt jeg har hørt – og kommer saaledes betids i Morgen til Bäckaskog, hvor han nok bliver, indtil han begiver sig til Lund. Han sagde mig, at han kunde ventes tilbage her den 29de om Aftenen. Paa mit und. Spørgsmaal sagde Kongen mig, at han havde skrevet til Herr Statsraaden det Brev, han havde stillet i Udsigt angaaende Statsraads-Ombyttet, og jeg henstiller til Herr Statsraaden om man i næste Statsraad, der turde antages at ville blive afholdt imorgen 14 Dage, skulde foranledige Hans Majt.s Naadigste Resolution afgiven saavel om Statsraad Haffners som Statsraad Møinichens Ombytte, eller blot om den førstes. Jeg finder at der ved Resol. af 25 Juli 1866 gaves naadigst Bestemmelse for det *dobbelte* Ombytte, hvoraf Brettevilles fandt Sted i August og Helliensens i October, medens det i 1867 ved Resol. af 5. Juli fastsattes om Statsraad

Wergelands og ved Resol. af 16. Sept. om Statsraad Meldahls Afløsning. Herom kunde jeg faae erfare Herr Statsraadens Tanke.

Da jeg ønsker at deeltage i det combinerede Statsraad ved den blivende Behandling af Unions Committeens Forslag, og denne Behandling formodentlig først vil finde Sted i August Maaned, er det min Hensigt, som jeg tidligere har tilladt mig at antyde for Herr Statsraaden, at søge at faae Permission saa tidlig i Juni som mueligt, og det er saaledes sandsynligt, at det eventuelle Statsraad den 6te Juni vil blive det sidste, hvori jeg før Permissionen vil komme til at deeltage. De Geer haaber at kunne faae Permission henimod Midten af Juni Maaned, for at gjøre et 5 Ugers Ophold i Skåne. Det skulde være mig af Interesse at erfare, – om saadant for Øieblikket kan beregnes –, naar Indstillingen om Unions Committeens Forslag kan ventes at komme herind.

Det var morsomt at høre, at Herr Statsraaden havde Deres Glæde over Svaret fra Exc. Manderström angaaende Herr Bjørnstjerne Bjørn-sen. Naar jeg hernæst træffer M-m, vil jeg fortælle ham det.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Maii 1868.

Som antydet i mit Brev til Deres Excellence af den 20de, begav jeg mig den følgende Dag (Christi Himmelfartsdag) paa en liden Udflugt til Nærheden af Drammen, hvorfra jeg vendte hjem silde om Aftenen. Den næste Dag (Fredag) havde jeg at møde i Statsraad om Formiddagen og i Directionen i Selskabet for Norges Vel om Eftermiddagen. Den følgende Dags (Løverdags) Morgen indfandt Statsraad Meldahl – den utrættelige Arbeidsbie – sig hos mig og overleverede mig sit Udkast til Instilling om Revisionssagen. Jeg kastede mig strax over det og har anvendt hvad jeg fra Dagens presserende Forretninger har kunnet afsee af Tid saavel Løverdags som Søndag (Gaarsdagen) paa at sætte mig ind i Udkastet og forberede mig til dets Gjennemgaelse med Meldahl. Min Interesse var nemlig saa stærk, at jeg ikke kunde slippe Sagen, da jeg først var begyndt paa den. Men herved er det foraarsaget, at jeg med Undseelse maa bekjende, at jeg lige siden den 20de d. M. ikke har ladet høre fra mig, og at jeg nu har liggende for mig to ærede Breve fra Deres Excellence, begge ubesvarede, nemlig af den 18de og 22de Maii, for hvilke jeg aflægger min bedste Taksigelse.

Deres Excellence ytrer i Brevet af 22de Ønske om at erfare, naar Revisionssagen kan ventes at komme til Stokholm, forsaavidt saadant for Tiden lader sig beregne. Jeg har allerede ovenfor berettet, at Udkast til Indstilling er færdigt fra Meldahls Haand og gennemgaaet af mig. Idag har Meldahl og jeg havt vor første Conference om den og jeg overlagde da tillige med ham Spørgsmaalet om, naar den kunde ventes at naac frem til Stokholm. Meldahl og jeg skulle endnu have een Conference, formodentlig imorgen Eftermiddag. Derefter skulle vi have en Conference med Aschehoug, og saa maa der levnes Meldahl Tid til at gjenemsee Udkastet paa Nyt for at foretage de Modificationer eller Forandringer, hvortil disse Conferencer maatte lede. Det kan derfor ansces sikkert, at Indstillingen ikke vil kunne blive foretagen i Statsraadet her førend i Ugen mellem den 1ste og 7de Junii. Formodentlig maa den imidlertid udgaae til Circulation; thi til at foredrages mundtlig er den altfor betydelig, og at forlange Assents af alle Collegerne, uden at de ere blevne gjorte bekendte med Indstillingen i dens Heelhed, skulde være et djærvt Stykke Arbeide. Paa Grund af alt dette og naar hensees til, at Indstillingens Expedition med Reenskrivning etc. fra Statssecretariatet ogsaa vil tage sin Tid, kom Meldahl og jeg til det Resultat, at der ikke er nogen Sandsynlighed for, at Sagen vil kunne være i Stokholm førend om en tre Uger fra Dato, medens det selvfølgelig vil beroe paa Længden af den Tid, Circulationen vil fordre, om det kan skee da.

De Sager, som indløb herfra til Stokholm med Posten den 21de Maii, vare alle de, der efter Sædvane vare blevne underskrevne i det Statsraad, som afholdtes her den 19de. Det var ikke vor Tanke, at nogen eneste af disse skulde tages med i det Statsraad, som blev afholdt hos Kongen den 22de. Vor Forudsætning var, i Henhold til tidligere Breve fra Deres Excellence, at sidste Statsraad før Kongens Afreise vilde blive afholdt Onsdagen den 20de, og vi tænkte os derfor ikke, at flere Sager kunde komme med end de som senest vare expederede med Underskrift i Statsraadet her den 15de, hvilke kom til Stokholm den 17de. Imidlertid maae vi være taknemmelige for, at Deres Excellence ogsaa af de den 21de ankomne Sager har taget med dem, som skjønnedes at være i nogen Grad presserende.

Det forekommer mig at ligge liden Vægt paa enten Resolution angaaende Statsraads-Ombygningen afgives for Haffners og Møinichens Vedkommende under Eet eller for hvers Vedkommende særskilt. Jeg overlader derfor ganske til Deres Excellence at ordne den Sag efter eget Skjøn.

Vaaren her er usædvanlig skjøn og langt fremskeden; men Vaarveir er og bliver dog Vaarveir, det vil sige ugunstigt for Nervesystemer af Beskaffenhed som mit. Jeg befinder mig derfor ingenlunde vel i denne Tid, men haaber det skal blive bedre, naar jeg kommer ud paa Landet, det vil sige ud paa Ladegaardsøen, hvor jeg for Sommeren har leiet mig et Huusrum med Have til i Forening med min Søn Advocaten, og hvorhen jeg tænker paa at flytte imorgen.

Harbitz er i disse Dage i Byen og passerede Aftenen hos mig igaar. Det gjorde mig ondt at høre, hvor liden sand Interesse han nærer for Unionsforslaget. Det vakte min Bekymring ogsaa af den Grund, at han, som Deres Excellence veed, tilkommer en vis Betydning af Veir-Propheet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. Mai 1868.

Det er længe siden jeg lod høre fra mig, men under Kongens Fraværelse er her ogsaa en Stilhed, der ikke tillader nogen Lyd. Jeg har at aflægge min bedste Tak for Herr Statsraadens ærede Brev af 20de, hvormed fulgte Afskrift af den underdanige Indberetning til Kongen, og for det igaar Aften modtagne af 25de dennes. I det sidste siger Herr Statsraaden, at Vaarveiret, hvor deiligt det end er, dog ikke virker gunstigt paa Nerverne. *À qui le dites-vous?* Jeg haaber dog, at Udflytningen til Ladegaardsøen, hvortil jeg lykønsker, da det er en herlig Plet, vil have en god Indflydelse, og jeg længes efter, *«mutatis mutandis»*, at kunne følge Deres Exempel.

Kongen kommer tilbage imorgen Aften. Paa Løvedag vil Confirmationen finde Sted og paa Søndag Prindsessens første Altergang. General Fleischer er just kommen herind for at være nærværende som Hof-Chef. Jeg synes, det kunde have været Anledning til at hidkalde en Norsk Hofprædikant. Havde Jensen levet, vilde han vist være bleven indkaldt; men Fangen er vel for affældig. Efter Pindse skal vel H. M. tage fat paa Statsraadets Reconstruction. Wachtmeister ventes hid i næste Uge for at tale med De Geer, om han end nu foreløbigen har haft Anledning til at tale med Kongen. Det er imidlertid antageligt, at Wachtmeister, uagtet ikke uden Betænkeligheder, vil være at formaae til at tage Udenrigs Portefeuillen. Herr Statsraaden spørger, om det er W.s mere prononcerede Scandinavisme, som bevæger H. M. til at foretrække ham for

Björnstierna? Jeg troer, *W. har været* en ivrig Scandinav; men jeg troer ogsaa, at han nu finder, at Øieblikket har været forsømt til at gjøre Ideen til Virkelighed, og at alt herefter maa beroe paa den Udvikling af Forholdene, som *Fremtiden* kan bære i sit Skjød. Naar *W.* er foretrukken for *B.* troer jeg heller det kommer deraf, at *H. M.*, da han endelig gik ind paa at beholde Ugglas i Statsraadet, fandt at det var for meget at have to Svogre af det Stedingske Blod i Statraadet. Baron Ahlströmer, som til Følge af sin svagelige Helbred har store Betæneligheder mod at tage Civil Departementet, men dog inden sin Afreise gik ind derpaa, blev allerede paa Reisen hjem saa daarlig, at Betænelighederne med overvældende Styrke have vendt tilbage, og han har nu afgjørende bedet sig fritaget for sit tidligere Tilsagn. Det er nu Spørgsmaal om at vende sig til den nys udnævnte Præsident i Götha Hofrätt Adlercreutz, som tidligere var «Justitiäråd» og ansees for en dygtig Mand. Lykkes det ikke med ham, troer jeg Tanken er vendt paa en Revisions-Secretaire Lindhagen, der er en yngre Mand men af fremstaaende Dygtighed og navnlig af en saare energisk Character. Alt dette meddeles i Fortrolighed, men der vil vel blive en Løsning paa alle disse Gaader, snart efter at Kongen er kommen tilbage. De Geer haaber at kunne faae Permission i Midten af Juni; men sikkert er det ikke. Han vil imidlertid søge sig frie, *saasnart* som Omsorgen for Statsraadets Supplering vil tillade ham det. Noget Spørgsmaal kan der saaledes aldeles ikke blive om nogen Behandling af Unions Forslaget i det combinerede Statsraad inden hans Afreise til Skåne, og han anseer selv Tiden meest passende herfor i Slutningen af August Maaned. Det har interesseret mig særdeles at høre, at Regjeringens Betænkning er sin Fuldendelse saa nær; jeg har sagt De Geer at den formodentlig kunde ventes herind om nogle Uger.

Jeg skal nu tale med mine Herrer Colleger angaaende Resolutionen om Statsraads Ombytnigen. Maaskee er det ligesagodt at tage Resolutionen paa een Gang baade om den i Juli (Haffner ønsker nemlig da til Følge af Stortingets Nærmelse at komme hjem) og om den i October.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Mai 1868.

Grev Wachtmeister kom hid igaar Aften. Han gik umiddelbart efter sin Ankomst til Grev Manderström og havde derefter en Samtale med

De Geer. I Formiddags kom han op til mig og vi havde en længere Samtale. Han er visselig ikke uden sine store Betæneligheder. Han talte med Kongen i Malmö, men uden at noget blev definitivt opgjort. Han ønsker i hvert Fald, inden saadant skeer, at faae forskjellige Ting paa det Rene, uden hvis Antagelse han ikke overtager det tilbudne Hverv. Heri gjør han Ret, og jeg antager, at De Geer i Eftermiddag ved Kongens Ankomst, hvilket Kanonerne i dette Øieblik forkynde, vil have en Overlægning med H. M. for at opnaae at W. bliver definitivt designeret til Exc. Mms Eftermand. Det er visselig mueligt, at Kongen ikke har fundet Grev Wachtmeister saa indstemmende i H.M.s Anskuelser, som Høistsamme matte have ønsket; men jeg troer ogsaa, at De Geer, som nu lægger meget Vægt paa hans Indtrædelse, vil *indstændigen* holde paa, at han bliver accepteret. Vi faae nu see! Jeg kjender Grev Wachtmeister fra gammel Tid, og har stor Respect for hans Kundskaber og hans stilistiske Evne. Min Samtale med ham idag har givet mig det Indtryk, at han baade har Oversigt over Forholdene og Villie til at sætte sine Anskuelser igjennem. Han er en constitutionel sindet Mand, og i sine unionelle Ideer troer jeg, at han ærligen og redeligen vil fyldestgjøre alle de Krav, hvortil vi ere berettigede. Jeg talte ogsaa med ham om Unions Forslaget, og jeg fandt, at han var *gunstigen* stemt for den deri foreslaaede Ordning af de diplomatiske Anliggender, uagtet han vel hører til de Fremtidsmænd, som ønsker Unionen fremtidig udviklet ved Tilveiebringelse af et Fælleds-Organ.

Jeg har hørt, at ifølge Efterretninger fra Skåne skal Kongen være forkjølet og have faaet ondt i Halsen. Han er genegen for en haardnakket Art af Bronchit; men jeg haaber, at naar Han nu kommer i Roe og kan pleie sig, vil Han snart blive bedre.

Jeg lykønsker Herr Statsraaden med den lærde Æresbeviisning fra Lund, og hilser med al Ærefrygt den nye «Doctor Juris».

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30te Mai 1868.

Jeg traf Hof Marskalk Sandels paa min Promenade idag Morges, og spurgte ham efter Kongens Befindende. Han havde talt med Lundberg og med Edholm, med den sidste idag, og han havde hørt, at det var intet af Betydenhed. Det var et Held, at H. M., som ikke havde nogen Læge

med sig, traf Professor Santesson i Lund, der kunde afraade H. M. fra at gjøre Tilbagereisen hid med et Nattrain.

De Geer talte med Kongen efter Høistsammes Tilbagekomst, og fremstillede Grev Wachtmeisters Vilkaar for Modtagelsen af Udenrigs Portefeullen, paa hvilke H. M. syntes at gaae ind. Wachtmeister skal nu have en Overlægning med H. M. paa Mandag paa Ulriksdal, og det turde antages for afgjort, at hans Udnævnelse med det første vil finde Sted. Indtil da turde det imidlertid forblive mellem os. Præsident Adlercreutz har svaret, at han kommer op til Stockholm paa Tirsdag; men det synes endnu uvist, om han vel overtager det ham tilbudne Civil Departement. [O.s.v.]

Jeg har just faaet Tilsigelse at overvære Confirmations Høitideligheden i Capellet paa Ulriksdal imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Maii 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 28de, der for faa Øieblikke siden kom mig tilhænde. Jeg skal idag fortsætte min Beretning om den Fremgang, som er gjort med Behandlingen af Unions sagen fra Norsk Side. Efterat Meldahl og jeg havde haft Conference om hans Udkast til Indstilling afvigte Mandag og Tiirsdag, blev Udkastet leveret Aschehoug til Gjennemlæsning, og han erklærede sig allerede den følgende Dag forberedt til at deeltage i en Conference med Meldahl og mig, til hvilken vi ogsaa enedes om at tilkalde Statsraad Irgens, fordi der blandt Andet vilde blive Spørgsmaal om de §er i Unionscomitteens Forslag, der angaae Forsvarsvæsenet, i hvilke §ers heldigst mulige Affatning Irgens har en dobbelt Interesse, nemlig baade som Medlem af Unionscomitteen og som Norsk Krigsminister. I dette Møde bleve alle mellem Meldahl og mig tidligere forhandlede Puncter paa Nyt gjennemgaaede, og det er mig en Glæde at kunne berette, at vi alle fire i hvert eneste Punct kom til fuld Samstemmighed. Der er saaledes ikke skeet nogen Forandring i Meldahls oprindelige Udkast, hvori ikke saavel Aschehoug som Irgens og jeg have været enige. Det er min Mening, der ogsaa deles af Aschehoug, at Meldahls Udkast er forfattet med Talent – med Held vilde være et for svagt Udtryk. Det er kort, jevnt og klart og imødegaaer – som det synes mig – paa en slaaende

Maade de Dunkerske Angreb, der hidtil have seet Lysset, uden at dog Herr Dunker selv paa noget Sted nævnes. De §er i Unionscomittees Forslag, hvori nogen Modification antydes som ønskelig, ere ganske faa. Modificationerne angaae i Regelen kun Redactionen. Jeg erindrer mig kun eet Tilfælde, hvor den angaaer Realiteten, og dette er i Spørgsmaallet om Ordningen af Thronfølgervalget, hvor det er sagt, at man anseer overveiende Grunde at tale mod den Bestemmelse i Forslaget, ifølge hvilken Valg-Comitteen (bestaaende af 80 Nordmænd og 80 Svensker) naar den efter gjentagne Forsøg ikke har kunnet bringe det til at vælge nogen af Candidaterne *med absolut Pluralitet* (mindst 81 Stemmer), skal gaae fra hinanden, hvorefter Valget skal udstaae, indtil Interims-Regjeringen maatte finde Anledning til at lade Comitteen anstille nyt Forsøg, og saa fremdeles. Der kan, efter Bestemmelsen, endog hengaae tre fulde Aar mellem hvert af Forsøgene. Meldahls Udkast til Indstilling, som jeg antager i dette Punct at ville finde Medhold i Statsraadet, gaer derimod ud paa, at naar Valg-Comitteen forgjæves har forsøgt paa at komme saa vidt til indbyrdes Enighed, at en Konge kan blive valgt med absolut Pluralitet, skal man tage til Takke med relativ Pluralitet for at komme til et Resultat.

Siden Meldahl ikke anmeldte Sagen til Foredragning i Statsraadet afvigte Fredag, formoder jeg, at han endnu ikke var bleven færdig med det Efterarbejde, hvortil Conferencerne først med mig og senere med Aschehoug og Irgens gav Anledning; men jeg betvivler ikke, at han – arbejdsdygtig som han er i en sjelden Grad – vil være færdig til Statsraadsmødet i Overmorgen, og jeg formoder saaledes, at Sagen da vil blive anmeldt til Foredragning og umiddelbart derpaa blive sat i Circulation. En fjorten Dages Tid derefter vil den efter Rimelighed kunne afgaae herfra; thi Circulationstiden vil i nogen Grad forkortes derved, at Irgens og jeg kjende Sagen i Forveien, foruden at dette ogsaa er Tilfældet med Meldahl, saa at der egentlig kun er fire Medlemmer af Statsraadet, for hvis Vedkommende der er Spørgsmaal om at sætte sig mere fra Nyt af ind i Sagen.

Det gjør mig ondt at see, at Arbeidet med at reconstruere det Svenske Statsraad har mødt et Uheld, idet Ahlströmer af Hensyn til sin Helbred har maattet tage sit givne Tilsagn tilbage.

Hoslagt følger Afskrift af min sidste Indberetning til Hans Majestæt. Deres Excellence vil deraf bemærke, at det ikke tegner til at skulle blive nogen ganske ubetragtelig Indflydelse, som den Jaabæske Agitation vil

komme til at faae paa Storthingets Sammensætning. Ligesaa vil det af Indberetningen sees, at Valget mellem Modellerne til Carl-Johans-Monumentet helder mere og mere i Retningen mod Bergslien. Hertil har for Øvrigt Molin bidraget Alt hvad der stod i hans Magt, deels ved ikke at sende noget Udkast til Monumentet med Statuen i ordinair Dragt, deels ved et Brev, han nylig skal have tilskrevet Ingenieur Pihl her i Byen og hvori han ligefrem skal have udtalt, at om han var Nordmand, vilde han ikke være i Tvivl om at vælge Bergsliens Udkast. Pihl har ikke herpaa lagt nogen Skjul, og det fortælles nu rundt om i Byen med Tillæg af stor Roes over Molins ædle Charakter.

Jeg har nu i nogle Dage boet paa Ladegaardsøen, hvor jeg finder mig vel og hvor jeg haaber, at Helbred og Houmeur skal blive bedre end de have været i den sidste Tid. Jeg ønsker Deres Excellence den samme Bedring ved det ligeartede Middel, hvorom der for Deres Excellences Vedkommende er Spørgsmaal.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Junii 1868.

Jeg benytter en kort Stund, der er mig levnet før Statsraadet idag, til at aflægge min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Breve af den 29de og 30te Maii.

Det seer jo ud til, at Udenrigsministerens Portefeuille med det Allerførste kan ventes overtaget af Grev Wachtmeister. Deres Excellence bemærker imidlertid i Brevet af den 29de, at han, forinden saadant skeer, ønsker forskjellige Ting bragte paa det Rene, og Deres Excellence beretter i Brevet af den 30te, at De Geer for Kongen har fremstillet Wachtmeisters Vilkaar for Modtagelsen af Udenrigs-Portefeullen, paa hvilke H. M. syntes at gaae ind. Men hvilke ere disse Vilkaar? Er det ikke forbudt at meddele dem til en Personnage som mig, saa vilde Deres Excellence usigelig forbinde mig ved at lade mig erfare dem. Dreie de sig om hjemlige Arrangements, saasom om Besættelsen af denne eller hiin Plads i Cabinettet, ligger der mig visselig ikke stor Vægt paa at kjende dem; men er det et Program eller nogen Deel af et Program for en Udenrigs-Politik, hvorom Vilkaarene dreie sig, kan jeg ikke nægte, at min Nysgjærighed er stor.

Her have vi nu fuld Sommer med et Veirligt, der ikke kan være

skjønnere. Den tidlige og lovende Vaar synes ogsaa, efter de Underretninger som indløbe fra forskjellige Kanter af Landet, allevegne at have gjenvakt Tilfredshed og Fortrøstning efter den Nedslagenhed, som den lange og tunge Vinters Prøvelser havde fremkaldt. Med Guds Hjælp skal det hele Folk i Løbet af denne Sommer blive i bedre Houmeur, og Intet vil hjælpe bedre mod Fremgangen af de Jaabækske Eensidigheder.

Meldahl har idag fortalt mig, at han allerede har sat Indstillingen i Revisionsagen i Circulation, altsaa uden først at anmelde den i noget Statsraadsmøde. Herved vil Sagen blive paaskyndet; men jeg betvivler dog, at den kan ventes at komme til Stockholm i kortere Tid end omkring 3 Uger.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. Juni 1868.

Jeg modtog igaar Aften Herr Statsraadens ærede Brev af 31. Mai tilligemed den vedlagte Afskrift af Indberetningen til H. M., og frembærer herfor min bedste Taksigelse. Jeg har med største Interesse erfaret Udfaldet af de stedfundne Overlægninger angaaende Statsraad Meldahls Udkast, og glæder mig over den Samstemmighed der er bleven tilveiebragt og det ypperlige Vidnesbyrd der er blevet Udkastet tildeel. Jeg kan ikke andet end finde det i høi Grad hensigtsmæssigt at Professor Aschehoug ligesom ogsaa Statsraad Irgens fik deeltage i den foreløbige Prøvelse, og denne har visselig været af en saa grundig Beskaffenhed at den tilbagestaaende Granskning i Regjeringen vil blive forholdsviis lettet. Jeg er meget spændt paa at faae see den blivende Indstilling, og kommer jeg ikke til Christiania i den første Tid af mit blivende Ophold paa Landet, skulde det maaskee blive mueligt at jeg ved Herr Statsraadens godhedsfulde Medvirkning kunde faae mig tilsendt Conceptet, naar dette er bleven benyttet og Indstillingen expederet herind. Den Realitets Forandring, som af Herr Statsraaden er berørt i Deres Breve er, om jeg ikke tager feil, overensstemmende med den Udvei, Statsraad Meldahl havde optaget i det første Udkast, han udarbeidede, endnu inden Unions Committeeen blev nedsat.

Den Handling, som vi overvare paa Ulriksdal i Søndags, og hvortil, af de tvende Statsraad, kun Statsministrene vare tilsagte, var smuk og høitidelig, og den unge Confirmant saae yndig og indtagende ud. Den

følgende Dag, Mandag, havde H. M. en Samtale med Grev Wachtmeister, som nu er den designerede Udenrigs Minister, og som forlod Stockholm igaar, for at komme tilbage i Midten af Juli Maaned. Imorges søgte jeg H. M., som var kommen til Byen, og jeg fik da Statsraadet bestemt til Løverdags Formiddag paa Ulriksdal. I Forværelset traf jeg Præsident Adlercreutz, som jeg troer modtager Civil Portefeuillen, og i det Svenske Statsraad, der skal holdes i Morgen, venter man at Statsraads-Udnævnelserne skulle finde Sted.

Jeg har just haft en Middag, og har blot haft nogle Minutter for at skrive, hvorfor jeg maa bede om Undskyldning for disse Hastværks Linier.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 3. – muligens feilskrift for 4. – juni 1868.]

(Chiffre)

Angaaende de gjorte Forandringer inden det Svenske Statsraad.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Juni 1868.

Jeg speculerede paa om jeg skulde sende Herr Statsraaden et Telegram i Anledning af Dagens Begivenhed, som visselig vil blive kjendt af de Norske Aviser imorgen tidlig; men jeg fandt det passende, at Herr Statsraaden skulde være den første til at kjende det. At jeg sendte det i Chiffre var en Hensynsfuldhed, da jeg ikke vilde sprede det passerede ud, førend det kom i Posttidningen i Aften.

At Grev Manderström blev udnævnt til Præsident i Commerce Collegiet er først i den sidste Tid blevet *alvorligen* bragt paa Bane. Han undslog sig – det veed jeg – for at tage Pension af Cabinets Cassen, og man har derfor idetmindste paa denne Maade villet sikre ham en aarlig Indtægt, som det ikke havde været ham let at undvære, da han ingen betydelig Formue har. Rigsdagen har begjært Com.Coll. Inddragelse, det er sandt; men da Rigsdagen sidste Gang forkastede den Kongelige Proposition om mindre Sagers Afgjørelse af Statsraadet, hvilket Forslag

skulde berede Overgangen fra Collegie-Behandling til Departemental-Afgjørelse, anseer Regjeringen sig nu uhindret at bibeholde Commerce Collegien og saaledes ogsaa dets Præsident indtil videre. Exc. Manderströms Bortgang, nu siden Slaget er skeet, gjør sit fulde piinlige Indtryk paa mig! Indtil Grev Wachtmeister kommer hid, hvilket bliver i Midten af Juli Maaned, er det Statsraad Bn. Ugglas, der ved siden af Finants Departementet, ogsaa forestaaer Udenrigs Departementet.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 6. juni 1868 kl. 17.00.]

Angaaende de afgjorte Sager i Norsk Statsraad den 6te Juni.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Juni 1868.

Vi kom ikke tilbage fra Ulriksdal førend henimod 5. Efter Statsraadets Slutning tog H. M. os omkring i Omegnen af Ulriksdal, for at vise os de Bygninger han havde ladet opføre og de Forbedringer han havde gjort ved Jordbruget, og det var en stor Fornøielse baade at see den store Iver, hvorved H. M. tog sig af enhver Detail, og tillige alt det *Meget*, som i kort Tid er blevet udrettet. Med Undtagelse af lidt tilbagestaaende Snue, var han flink og rask, og han var i godt Humeur. Det dobbelte Statsraads-Ombytte fastsattes i Overeensstemmelse med Herr Statsraadens Henstilling til H. M. og mig bevilgedes 2 à 3 Maaneders Permission fra 10de dennes at regne, og med Tilladelse, om jeg anseer saadant fornødent, at tage til et udenlandsk Bad. Jeg haaber dog, at jeg kan slippe dette, men, for et mueligt Tilfælde, erhvervede jeg mig dog denne facultative Tilladelse. Mit Telegram om det i Statsraadet Passerede blev til Følge af vor sene Hjemkomst expederet meget seent. I dette har jeg omnævnt de tvende i Statsraadet *udsatte Sager*.

H. M. omnævnte for os, at Han den 6te Juli reiser til Skåne. Efter hvad jeg, fra *anden* Haand, har hørt vil H. M. i Helsingborg, hvor Han skal overvære Væddeløbene, træffe sammen med Kronprindsen af Danmark og maaskee ogsaa med den Danske Konge. Det skal da være

Meningen, at Kronprindsen følger med Kongen (vor) til Bäckaskog, hvor Dronningen og Prindsessen da ville være, og forblive der nogle Dage. Den 16de eller 17de tænke Deres Majestæter og Prindsessen at tage over til de høje Svigerforældre i Müskau. Kongen *sagde os idag*, at han for *Familie Anliggender* vilde komme til at begive sig til Müskau; men Hans Fraværelse vilde blot være høist omkring 8 Dage, under hvilken Tid Prinds Oscar vil have at føre Regjeringen som Regent. Omkring den 27de tænkte H. M. at være tilbage i *Stockholm*. Han antog, at Statsraads Afdelingen ikke vilde behøve at begive sig til Skåne. Han vilde have Statsraad *strax* førend Han reiste den 6te Juli, og i dette Statsraad tænkte Han, saaledes som Han var kommen overeens med De Geer om at ville gjøre i det Svenske, at tilkjendegive om Tiden for sin Afreise til Udlandet, Varigheden af sin Fraværelse, og Prinds Oscars Indtrædelse som Regent fra den Tid Reisen tiltraadtes. – Da Regentskabet, efter den nuværende Plan, skulde komme til at indtræde omkring den 16de Juli, og det sidste Norske Statsraad skulde kunne holdes omkring den 4de Juli, vilde ikke saa lang Tid hengaae, at det fornødigedes – saafremt noget Uventet ikke indtraf – for de Norske Statsraader at begive sig til Skåne.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens sidste ærede Brev. Under den Forudsætning, at det ikke varer længe, inden jeg faaer den Ære at see Herr Statsraaden, havde jeg forbeholdt mig *da* mundtligent at underrette Dem om de Vilkaar, som jeg i et tidligere Brev havde antydet, at Gr. Wachtmeister havde stillet. Jeg vil nu blot antyde, at de væsentlig dreiede sig om personal Forandringer inden Carrièren, men hvilke Grev Wachtmeister *afvøiede*. Blandt disse var Bn. Adelswård i Paris, som H. M. nok ønsker fjernet (formodentlig med den Tanke at gjøre denne Plads til Bn. Bildts Udviklings Skole for Udenrigs Portefeullen) men som W. ønsker *bibeholdt*. Denne sidste gjorde til udtrykkelig Betingelse, at om Forandringer skulde skee, vilde saadanne blive at udfylde af Personer *inden* Carrièren. Jeg forbeholder mig fremdeles nærmere at berette Herr Statsraaden om dette, naar vi træffes. H. M. havde ogsaa fremkastet for Gr. Wachtmeister Ideen om en off. og def. Alliance Tractat med Danmark; men hertil havde denne bemærket, at de Danske vilde tilbagegive et saadant Tilbud, deels fordi de vilde ansee det forvklende under de paagaende Underhandlinger med Preussen (hvoraf forresten ikke noget (synderligt) Resultat ventes) deels fordi de ere i hvert Fald bestemte paa at gaee *med* de Franske, om det bryder løst

mellem Keiseren og Preussen. Jeg er ret glad over, at Gr. Wachtmeister fandt Ideen med nævnte Tractat aldeles utilraadelig.

Jeg tænker at reise paa Onsdag, og haaber den følgende Dag at være i Norge.

Tilgiv disse Hastværks Linier, som ere nedskrevne i et Øieblik. Posten skal afsted og jeg maa sende dem som de ere.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de Junii 1868.

Jeg har i nogle Dage undladt at skrive til Deres Excellence, fordi jeg har befrygtet at et Brev ikke vilde naae Deres Excellence i Stokholm. Jeg benytter nu Ceremoniemester Holsts Godhed til, som jeg haaber, at faae Deres Excellence indhændiget nogle faa Linier strax efter Ankomsten til Vernø-Kloster.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Breve af den 3die, 4de og 6te Junii saavel som for Telegrammet, der bragte mig den tidlige Underretning om Reconstructionen af det Svenske Ministerium. Vi have nu oplevet den første Indflydelse af den nye Repræsentationsform paa de ministerielle Forhold i Sverrig. Det seer dog ud som om den Svenske Almeenhed endnu ingen Appetit har paa parlamentarisk Styrelse. Jeg slutter dette dels deraf, at der i Presen, mig bekjendt, ikke er bleven udtalt nogen Daddel mod det bekjendte kongelige Dictamen, der indeholdt en Protest mod Parlamentarismen eller ialfald en alvorlig Mindelse om, at Kongen ikke ansaae Sverriges Statsforfatning i den her omspurgte Henseende at have undergaaet nogen Forandring, dels deraf, at jeg heller ikke har kunnet opdage, at der i Pressen er bleven paapeget Nogen som mere betegnet af den offentlige Mening til at komme ind i Statsraadet end dem, for hvem Kongen har bestemt sig, uagtet det synes som man just ikke sætter alle disse meget høit. Jeg nærer derfor det Haab, at det nu Passerede snarere skal tjene til at stoppe end til at befordre Sandsen for fremtidige Minister-Ombytninger, saa at Sverrig i den Henseende skal komme til at bære sig forstandigere ad end Danmark.

Jeg skal, saasnart Sagen om Unionsforslaget har udcirculeret og er bleven expederet til Stokholm, foranstalte, at Udkastet, det vil sige Conceptet, til Indstillingen bliver Deres Excellence tilstillet.

Det har glædet mig meget at erfare, at Amtmand Sibbern dog er bleven gjenvalgt til Stortinget for Smaalenes Amt skjønt med et ringere Antal Stemmer end ved tidligere Valg. I denne Henseende deler har den Skjæbne, en anden gammel og agtet Repræsentant, nemlig Sorenskriver Kildahl, samtidig har havt i Hedemarkens Amt.

Det glæder mig at see, at den Jaabækske Agitation dog ikke formaaer at fortrænge Veteranerne blandt Repræsentanterne af Embedsklassen, om den end formaaer i nogen Grad at formindske det Stemme-antal, hvormed de vælges. Der staaer nu egentlig kun to Amter tilbage, hvor Agitationen skal have nogen Udsigt til at faae nogen mærkelig Indflydelse paa Valget, nemlig Christians og Bradsbergs; dog er det nok heller ikke saa sikkert, hvorledes det vil gaae i Nordre-Bergenuus.

Jeg er særdeles taknemmelig for den meddelte Udsigt over Kongens sandsynlige Excursioner i Løbet af Sommeren. Med Guds Hjælp «bærer det vel ihop», som man siger paa godt Norsk, mellem Kronprindsen af Danmark og vor Prindsesse. Jeg seer ialfald Tegn dertil i hvad Deres Excellence beretter om hans forventede Besøg i Helsingborg og paa Bäckaskog. Jeg vilde blot ønske, at Tingen maatte komme til at gaae for sig jo før jo heller; thi det forekommer mig, at langtrukne Forhandlinger og spændte Forventninger om Sytten-Aaars-Damers vordende Forbindelser har noget Uhyggeligt ved sig.

For Deres Excellences Meddelelse om hvad der er bleven forhandlet med den nye Udenrigsminister er jeg meget taknemmelig saavel som for Løftet om ved Leilighed at erfare noget Mere i samme Retning.

Med ærbødig[s]t Hilsen til Hendes Naade Fru Sibbern og Ønske om et behageligt og gavnligt Ophold paa Klosteret saavel for Hendes Naade som for Deres Excellence [o.s.v.].

MØINICHEN TIL STANG

Stockholm den 21. Juli 1868.

Hr. Statsraad Stang

Serafimerridder etc. etc. etc.

Som Du vil have seet af mine Telegrammer af igaar og idag, har H. K. H. Prinds-Regenten strax efter sin Hjemkomst været villig til at

opfylde vort Ønske om at erholde Statsrad; men da han berammede Tiden lidt mindre heldigt, nemlig til igaar Kl 3 – idet han nemlig forud skulde holde et lidet svensk Statsraad – strakte Tiden ikke til, hvorfor han maatte lade os faae en Fortsættelse af Statsraadet idag. Vi have saaledes faaet alle de sidste Sændinger af Sager afgjorte, og kun med en liden Forandring i een af disse Sager. Han kunde nemlig, uanseet Mantheys og mine Modforestillinger, ikke opgive at «synes Synd» i Snedkeren (Johannes Andersen troer jeg han hedder) som bevirkede den store Ildebrand i Fredriksstad den 5te Marts d. A., men lod sig dog formaae til at indskrænke den Naade, han vilde forunde ham, til Nedsættelse af Straffen fra 25 til 20 Dages Fængsel paa Vand og Brød. De 3 den 4de Juli forbigaaede store Sager vedkommende Almueskolevæsenet m. M. fandt jeg det rigtigst nu at fremlægge og – i Korthed – foredrage i Statsraadet, uagtet det, efter hvad jeg tidligere har berettet Dig angaaende Kongens Udtalelser i Statsraadet den 4. dennes, og hvorom jeg naturligviis underrettede Prindsen, var en given Sag, at der nu maatte fattes Resolution om Sagens Udsættelse. Hvorvidt vi endnu skulle faae et Statsraad for Prindsregenten eller ikke, vil vel beroe paa – hvad der nu efter Sidstnævntes Udsigende synes temmelig usikkert, – om Kongen kommer tilbage, som tidligere bestemt, i Slutningen af denne Maaned eller først noget hen i August; ialfald er Prinds-Regenten villig til naarsomhelst det maatte paafordres, at holde norsk Statsraad. Det gjør mig ondt at vide Dig i denne Hedens og Tørkens svære Tid belemret, foruden med en saa knudret Sag som den af Dig i Dit sidste Brev nævnte, ogsaa med Bestyrelsen af Kirke-Dpt; men forhaabentlig finder Du nogen Recreation om Eftermiddagen og Aftenen paa den smukke Ladegaardsø!

Det falder mig ind, at jeg nok i mit sidste Brev i Forbigaaende yttrede med Hensyn til de 2 meget omtalte Militairbefordringer, at det maaske nok med Tiden, ialfald hvad Hjort angaaer, trude blive erkjendt, at Kongen i Realiteten har truffet det Rette. For at forebygge en urigtig Opfatning af denne min Yttring bør jeg bemærke, at naar jeg ikke har ladet samme omfatte begge de Udnævnte, da har dette ingensomhelst anden Betydning, end at jeg hvad Hjort angaaer har havt rigelig, men for Morgenstiernes Vedkommende kun liden Anledning til af competente Mænd at høre Udtalelser, der kunde styrke min egen Tro paa Vedkommendes Habilitet.

SIBBERN TIL STANG

Værnø Kloster 22. Juli 1868.

Det er saa længe siden jeg lod høre fra mig, at jeg føler et Behov at sende Herr Statsraaden nogle Linier. Tiden løber hurtig, og det er snart 6 Uger, siden vi kom hid og næsten ligesaa længe siden jeg havde den Fornøielse at see Herr Statsraaden i Christiania. Mere end den halve Tid er forløben af mit Ophold hernede, og det vil beroe paa Tiden for Behandlingen i det combinerede Statsraad, naar i August jeg vil have at indfinde mig i Stockholm. Da Indstillingen, efter hvad jeg hørte af Statsraad Irgens, ikke er afsendt fra Christiania, tør det kunne beregnes, at Exc De Geer ikke førend henimod Sludningen af næste Maaned vil kunne faae Sagen færdig til Foredragning, og dette var ogsaa det Tidspunkt som han, da vi sidst saaes havde tænkt sig, da samtlige Medlemmer af det Svenske Statsraad ved den Tid atter ville være samlede efter Udløbet af deres respective Permissioner. Af Aviserne har jeg seet Efterretningen om Prindsessens Forlovelse, og Statsraad Irgens fortalte mig, at denne Begivenhed gennem Telegram fra H. M. var bleven meddeelt Regjeringen. Jeg tænkte mig ikke, at Forlovelsen saa hurtig skulde blive afgjort og offentlig tilkjendegivet. Da jeg forlod Stockholm, forstod jeg, at man vel underhaanden skulde enes under Kronprindsens Besøg paa Bäckaskog, men at denne senere skulde gjøre et nogle Maaneders Ophold i Stockholm, og at Forlovelsen først derefter skulde declareres. Jeg tænkte mig ogsaa, at Deres Majestæters Besøg paa Müskau var beregnet paa foreløbigen at faae ordnet adskillige Detailler der stode i Forbindelse med denne Sag. Maaskee have høie Vedkommende fundet, at naar man engang var bleven enig, var der ikke længer Anledning til at holde Sagen hemmelig. Har Herr Statsraaden hørt noget nærmere om hvorledes alt er gaaet til, skulde det være interessant at faae vide det. Jeg savner Exc. Manderström; thi han pleiede at skrive mig til og berette mig hvad som forefaldt derinde, og den nye Udenrigs-Minister er saa aldeles ny, at han har andet at tænke paa. Prinds Oscar kommer da ikke til Regattaen i Stavanger. Tænkes der paa, at nogen af Regjeringens Medlemmer skal overvære den? Broder Wilhelm omtalte i et Brev, jeg for nogen Tid siden fik fra ham, hvor ønskeligt saadant skulde være; men han har naturligviis herom skrevet til Herr Statsraaden. Den nærmeste Anledning til disse Linier er dog at fornye vort Ønske om at faae den Glæde at see Herr Statsraaden

hernede paa Klosteret, og vilde Statsraadinden lade sig overtale til at følge med, skulde det være os dobbelt kjært. Det er sandt, vi have nu ikke noget nyt at byde paa, siden vort kjære Herskab selv boer paa Landet; men Herr Statsraaden har dog fundet Luften hernede opfriskende, og maatte der heri ligge noget lokkende! Uagtet Regnen i Søndags, sukke vi dog efter mere og siden Hundedagene idag gaae ind med Solskin, skal der efter gamle Tegn blive vedvarende Tørke. Mit Befindende er ustadigt. Det er som jeg ikke kunde faae Fodfæste i Helbredelsen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Julii 1868.

Deres Excellences ærede Brev af den 22de modtog jeg iforgaars Aftes; men Statsraadmødet hindrede mig fra at besvare det igaar. Jeg er meget taknemmelig for Deres Excellences godhedsfulde Indbydelse til et Besøg paa Klosteret og min Hustrue har expresse paalagt mig at frembære ogsaa hendes Taksigelse til Hendes Naade Frue Sibbern og Deres Excellence for den Velvillie, hvormed ogsaa hun i denne Sammenhæng er bleven erindret; men Omstændigheder, som jeg strax skal omtale, bevirke desværre, at Ingen af os kan see ned til Klosteret i Sommer. Indtil Riddervolds Tilbagekomst fra Sandefjord, som vil indtræffe i den første Uge af August Maaned, bestyrer jeg baade Kirke- og Revisions-Departementet, og et særskilt Arbeide, som i denne Tid paahviler mig, maa ved Siden heraf besørges, saa at jeg med Sandhed kan sige, at jeg ikke kan være 24 Timer fraværende. En Reise, som var bestemt at skulle foretages af min Hustrue og mig til Ulleberg ved Laurvig, hvor vi havde lovet at aflægge et Besøg til min Svigerdatters Fødselsdag, som er den 28de Julii, har derfor maattet opsættes og vil ikke kunne finde Sted før hen i August. Forhaabentlig skal den da komme til Udførelse, og al den Tid, vi kunne være borte, have vi da lovet at tilbringe paa Ulleberg. Henimod Slutningen af August drager Deres Excellence formodentlig tilbage til Stokholm. Unionssagen er netop i disse Dage afgaaet herfra, saa at De Geer strax, eller, saafremt han endnu ikke er kommen tilbage fra sin Sommer-Udflugt, umiddelbart efter sin Tilbagekomst vil kunne tage fat paa den.

Det er ikke ganske nøiagtigt, hvad Deres Excellence har erfaret af Statsraad Irgens, at Prindsesse Lovises Forlovelse med den Danske Kronprinds ved Telegram fra Hans Majestæt blev meddeelt Regjeringen. Jeg fik den 16de om Morgenen et Telegram fra Hans Majestæt, at Forlovelsen samme Dage vilde «blive eclateret», et Telegram, som jeg mere ansaae som en naadigst privat Underretning end som en officiel Meddelelse. Jeg tænkte strax paa, om jeg skulde telegrafere Noget til Deres Excellence; men paa Grund af min ovenanførte Opfatning lod jeg det være; idet jeg antog, at Hans Majestæt havde telegraferet til Deres Excellence paa samme Tid som til mig. Gud skee Lov, at den Sag er snart og vel afgjort. Jeg er nysgjærrig efter at vide, om Brylluppet i sin Tid skal staae i Stokholm eller i Kjøbenhavn; thi om hvad der ved saadanne Leiligheder er de kronede Hoveders Skik, har jeg hørt Folk her disputere. Deres Excellence lader mig vel ved Leilighed faae at vide hvad der i saa Henseende paatænkes, saasnart Noget derom kan erfares.

Jeg tvivler om, at Nogen af Regjeringens Medlemmer kommer til at fremmøde ved Regattaen i Stavanger. Jeg skal dog bringe Sagen paa Bane i Statsraadet paa Tiirsdag, skjønt jeg antager, at det vil blive uden Følge. Man er her gaaet ud fra, at Prinds Oscar vilde indfinde sig, indtil man i den sidste Tid har erfaret, at saa ikke vil blive Tilfældet.

Det gjør mig ondt, at Deres Excellences Helbred endnu er vaklende.

Med de bedste Ønsker for en snar og grundig Bedring [o.s.v.].

Esk. Møinichen skriver mig under 21de d. M. blandt Andet Følgende til: «Hvorvidt vi endnu skulle faae et Statsraad for Prindsregenten eller ikke, vil vel beroe paa – hvad der nu efter Sidstnævntes Udsigende synes temmelig usikkert – om Kongen kommer tilbage, som tidligere bestemt, i Slutningen af denne Maaned eller først noget hen i August.»

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster ved Moss den 30. Juli 1868.

Jeg aflægger min bedste Tak for Herr Statsraadens venlige Brev af den 25de Juli. Rigtignok er vort Haab om at faae see Herr Statsraaden – og om vi vare meget fordringsfulde – ogsaa Statsraadinden, nu i høi Grad formindsket; men opgive det ganske, ville vi dog ikke, og mueligt skulde det kunde være, at der under Løbet af den Maaned, som

kommer, kunde findes en Dag, der kunde offres paa Værnøe Kloster: en uventet Glæde er, som De veed, endnu kjærere!

Jeg skriver med det første til Exc. De Geer, for at bede ham nærmere at underrette mig om Tiden for hans eventuelle Foredragning af Unions-Sagen. Jeg antager, at det først bliver mod Slutningen af næste Maaned. Statsraad Meldahl har haft den Godhed at tilsende mig Conceptet til Regjeringens Betænkning. Jeg slutter mig saa ganske til det Omdømme, Herr Statsraaden i sin Tid afgav i et Brev til mig i Stockholm med Hensyn til det Talent, hvormed Udkastet var forfattet, paa samme Tid som jeg fuldt erkjender Forbedringerne i de Punkter, hvori det har undergaaet Forandring. Jeg synes det *hele* er et Mesterstykke, der forener alle Egenskaber af Tact, Klarhed og frimodig Værdighed. En Lykke har det i Sandhed været at have i Unions Committeeens Arbeide haft et Værk der saaledes taaler en Prøve: «validis radicibus hærens, pondere tuto suo est». Lad os haabe dette, uagtet det er at forudsee, at der fra visse Hold vil anvendes al Flid for at rykke i Rødderne. Jeg er ikke uden en liden Tvivl med Hensyn til den *henstillings-**vis* foreslaæde Forandring i Forslagets § 62. Skulde Tilfældet virkelig indtræffe, er Regjeringens Løsningsmaade visselig som mere practisk at foretrække; men da herfor findes saa saare liden Sandsynlighed turde Committeeens Version i Principet tage sig bedre ud.

I den vedvarende Tørke vi have, modnes alt med en rivende Hastighed. Rugen er allerede skaaren, og igaar begyndte vi at skjære Havren, der er fuldt moden paa mere hølilænde Steder. Kløveren, som efter den sidste Regn i forrige Uge friskede sig noget op, krymper sig igjen sammen, og selve Bygget gulner sig til Modenhed. – Brøndene udtørres, og den ene af vore Damme staaer aldeles tom. Mærkværdigt er det, hvorledes Kornet uagtet saadan Tørke, dog kan sætte nogenledes Kjærne.

Med de bedste Hilsener og med Undskyldning for det Hastværk, hvormed disse Linier ere nedskrevne [o.s.v.].

MØINICHEN TIL STANG

Hr. Statsraad Stang

etc. etc. etc.

Til mit Telegram af idag har jeg Lidet eller Intet at føie. Da Kongen paa mit Spørgsmaal, naar han maatte ville give os Statsraad, strax erklærede sig villig til at holde saadant som idag, vilde jeg – uagtet dette syntes mig noget for tidlig – ikke gjøre nogen Indvending herimod, idet jeg for de nærmest følgende Dage befrygtede forskellige Slags Hindringer. De 3 tidligere udsatte Skolesager ere da ogsaa nu afgjorte, og det efter en temmelig kort Discussion, hvorunder H.s Majst. lod sig overtyde om at de af ham tidligere udtalte Betæneligheder ikke havde nogen tilstrækkelig Grund. Forresten blev, uagtet den af Kongen forrige Gang yttrede modsatte Tilbøielighed, Resultatet nu, at Lovpropositionen om Almueskolerne bifaldtes overensstemmende med Pluralitetens Indstilling. H. Majst. var vistnok fremdeles lidet stemt for Læsning af Oldnorsk i Skolerne; men han fæstede sig nu særlig ved den Omstændighed, at det er tænkt som valgfrit Fag, uagtet jeg, foruden at oplæse Minoritetens Bemærkninger, særlig udhævede den deri indeholdte Yttring angaaende det i ingen Maade Illusoriske i denne Valgfrihed – en Yttring, som forekom mig vel begrundet. Statsraad Manthey holdt naturligviis nu som før paa Oldnorsken.

Imorgen faae vi combineret Statsraad til Behandling af en Deel Consulsatsager, og hvor da ogsaa Tilkjendegivende vil finde Sted angaaende Prindsesse Lovisas Forlovelse. Den i et kort combineret Statsraad umiddelbar efter Kongens Hjemkomst igaaraften befalede Kundgjørelse angaaende Hs Majsts Gjen-Overtagelse af Regjeringen haaber jeg, tilligemed Protocollen over Statsraadet idag, at faae underskreven og afsendt imorgen.

Med den staaende Jeremiade, at Tørken og Heden er trykkende og kvælende [o.s.v.].

Stockholm den 30 Juli 1868.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de August 1868.

Jeg maa bede om Tilgivelse for, at jeg har udsat saa længe med at besvare Deres Excellences ærede Brev af den 30te Julii. Jeg kan med Sandhed sige, at jeg i al denne Tid har arbeidet paa Spræng, foranlediget ved, at jeg har havt to Departementer at bestyre og et særskilt heelt betydeligt Arbeide at expedere. Forinden jeg skrev Deres Excellence til, ønskede jeg desuden at kunne meddele Noget om Udsigterne for en Smule Ferier i den nærmeste Fremtid. Desværre ere disse ikke lyse. Riddervold kom først hjem i Fredags og havde i Forveien tilkjendegivet, at han ikke ønskede at overtage Departementet før idag. Som Følge heraf kommer min Hustrues og min Reise til at gaae for sig imorgen. Vi blive dog kun faa Dage paa Ulleberg; thi det gaaer nu saaledes paa med alvorlige Forretninger, udgjørende Dele af Forberedelsen til Storthinget, at jeg ikke finder det forsvarligt at være fraværende fra mere end to Statsraadsmøder. Jeg takker Deres Excellence saa meget for den godhedsfuldt gjentagne Indbydelse til Klosteret; men desværre vil jeg ikke kunne benytte mig deraf; thi efter Tilbagekomsten fra Ulleberg faaer jeg holde mig smukt hjemme.

Jeg seer, at Deres Excellence drager til Stokholm mod Slutningen af August. Hvad Deres Excellence der maatte kunne erfare om Detaillerne af hans Majestæts og den Kongelige Families Reise, haaber jeg, Deres Excellence er saa god uden Ophold at meddele mig. Jeg anseer det for saa temmelig afgjort, at den 9de Septbr. bliver Ankomstdagen til Christiania; men, som sædvanligt, ligger der mig Magt paa at erfare, *saa betimelig som muligt*, hvad Tid paa Dagen, Deres Majestæter og Høiheder kunne ventes at komme. Deres Excellence begriber nok, af hvad Grund dette har en speciel Interesse for mig. Man troer her, at Hans Majestæt denne Gang vil komme over Frederikshald, idet hans Reiseroute antages at blive paavirket af Aabningen af den nye Kanal i Dalsland, ved hvilken han antages at ville være nærværende. Men hvad Indflydelse det vil have paa Tiden for Ankomsten til Christiania, at Hans Majestæt farer over Frederikshald, «that is the question».

Det af Deres Excellence særskilt berørte Punct i Unionsforslaget (§ 62) er, som Deres Excellence vil have bemærket, af Meldahl behandlet med stor Forsigtighed. I Sagen selv er jeg for min Part ganske enig med Meldahl.

SIBBERN TIL STANG

Værnø Kloster ved Moss den 17. August 1868.

Jeg sender disse Linier med Statsraad Meldahl, som var saa elskværdig at komme herved igaar og som atter idag forlader os. Meget Tak for Herr Statsraadens venlige Brev af den 10de dennes. Efter det Brev jeg nylig har faaet fra Exc. De Geer vil min Ankomst til Stockholm for Unions-Sagens Skyld ikke foranlediges førend den 1ste September, og jeg antager, at jeg omkring den 26de August vil over Strömstad og Gothenburg begive mig til Stockholm. Naar jeg kommer derind, skal jeg visselig holde Herr Statsraaden underrettet om de Detailler jeg skal faae at vide om Kongens Reise, der forresten nu synes at være bleven udsat. Jeg vedlægger, til Herr Statsraadens fortrolige Afbenyttelse, Brevet fra Exc. De Geer, da Indholdet vil interessere Dem, og jeg beder om dets Tilbagesendelse til mig efte Gjennemlæsningen.

Vi beklage meget, at vi maae opgive Haabet om at see Herr Statsraaden her; men jeg maa dog erkjende Vægten af de Grunde, der betage os denne Fornøielse.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Augus[t] 1868.

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 17de, som jeg i dette Øieblik har modtaget. Jeg har med stor Interesse gjennemlæst De Geers Brev, som hermed følger tilbage. Det glæder mig at see, at der sandsynligviis ingen Vanskeligheder vil opstaae af den Behandling, som Unionssagen her har faaet. Det er en Ynkelihood, at der skal kunne reise sig saadanne Knuder af Smaating som den, der sees at have dannet sig i Anledning af Kronprindsen af Danmarks paatænkte Egenskab af titulair Vice-Chef over Svea Garde. Men Sagen kommer vel paa en eller anden Viis i Orden. For nogle Dage siden fik jeg fra Generalmajor Fleischer, som for Tiden er i Frederikstad ved de der stedfindende Artillerie-Øvelser, en Hilsen gjennem Kammerherre Holst, at Kongen gjennem Lieutenant Frølich havde underrettet Fleischer om, at Han ikke vilde komme til Christiania førend over den 16de September. Idag har jeg havt et Brev fra Møinichen, hvori han beretter blandt Andet, at Kongen for ham havde antydet den 12te

September som den Dag, da han tænkte paa at begive sig paa Reisen. Kongen havde tilføiet, at han antog, at Kronprindsen af Danmark vilde følge med.

Efter Aviserne seer det betænkeligt ud i Bergen; jeg sigter til den tumultuariske Bevægelse, som har fundet Sted der og maaskee kan blive fortsat.

Hvert Folk har sin Yndlingsgjenstand, for hvilken det elsker at gjøre Tumult. Det seer ud som om det hos os skulde være Potætes.

Jeg maa afbryde, da jeg skal i Statsraadet. Med Undskyldning for den Iilfærdighed, hvormed disse Linier have maattet nedskrives [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Værnø Kloster ved Moss den 26de August 1868.

Jeg takker paa det bedste for Herr Statsraadens sidste venlige Brev samt for Tilbagesendelsen af Brevet fra De Geer. Det skal interessere mig at erfare, hvorledes det vil gaae med den deri omskrevne lille Familie Begivenhed, der i flere Henseender kan være ganske betegnende. Den høie Broder er fuld af Uroe og allehaande Smaaængstelser, der bringe ham ud af Ligevægten; vilde han blot selv forjage al Frygtagtighed, troer jeg han kunde være fuldkommen tryk.

Jeg reiser imorgen overland til Strömstad, for at gaae derfra med Dampskib til Gothenborg og saa med Jernbanen til Stockholm, hvor jeg haaber at indtræffe paa Løverdags. Jeg seer af et Telegram i Morgenbladet, at Kongen imorgen reiser til Öland, og jeg vil saaledes ikke finde Høistsamme ved min Ankomst til Stockholm. Min Hustru følger mig imorgen til Strömstad, og vender hid tilbage den følgende Dag.

Det er nu bleven kjøligt efter den langvarige Hede og vi have faaet ikke saa lidet Regn, hvorved vi ere blevene istand til at saae Rugen. En Deel der var saaet den 18. og 19de er allerede opkommen. For Rodfrugterne har Regnen været til stor Velsignelse.

Hvor beklagelige Optøierne have været i Bergen, faaer man dog det Indtryk, at Myndighederne der have optraadt med ligemegen Tact som Alvor, og dette er godt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Sept. 1868.

Min Reiseplan hid blev i sin Udførelse forandret. I Stedet for at tage til Strömstad, fortsatte jeg Reisen overland lige til Uddevalla, hvorfra jeg Klokken 4 om Morgenen tog paa Jernbanen til Stockholm. Paa Grund af den stærke Storm var Dampskibet, efter hvad jeg senere hørte, ikke kommet til Strömstad, og min Reise did vilde saaledes have været forgjæves. Det blev imidlertid en lang Dagsreise fra Uddevalla, og jeg kjender mig endnu meget træt derefter. Jeg mærker desværre, at jeg tiltrods for mit lange Sommer Ophold paa Landet endnu kun lidet taaler nogen Anstrængelse, og at der ikke hører meget til for at bringe mig ud af Ligevægt og gjøre mig nervøs. Jeg traf begge mine Herrer Colleger ved Hidkomsten i bedste Velgaaende. De Geer kom tilbage i Søndags, – Dagen efter mig – og igaar strax før Middagen kom han op til mig. Han sagde mig, at han under Opholdet i Skåne havde nedskrevet Conceptet til sit blivende Foredrag i Unions-Sagen: han havde foreløbigen viist det til Statsraad Berg og agtede idag paa samme Maade at gjøre sine Svenske Colleger bekendte dermed. Han ønskede imidlertid desforinden at læse det op for mig om nogen foreløbig Bemærkning skulde paatrænge sig mig, og dette gjorde han ogsaa. Jeg bad ham imidlertid om at maatte faae beholde Conceptet indtil den følgende Morgen (idag) for da nærmere at tale med ham, hvilket han med sædvanlig Venlighed indrømmede. Jeg bad ham ikke om at maatte faae vise det for mine Colleger, da han endnu ikke havde meddeelt det til sine Svenske Colleger; men da det var mig af Vigtighed at kunne benytte Leiligheden til foreløbige Bemærkninger, saavidt det lod sig gjøre, tog jeg paa mig selv (dette mellem os) at oplæse Conceptet *særskilt* for Møinichen og Manthey, da de ikke vare hjemme paa samme Tid. Det er klart, at der i De Geers Foredrag maa i visse Punkter raade en Svensk Opfatning af Forholdene, og at flere Udtalelser ere beregnede paa Stemninger der findes hos den Svenske Almeenhed; men i en Sag som denne, der kommer til slik grundig Granskning mellem de tvende Folk, nytter det ikke at dølge noget for hinanden. Hvad som her kan gjælde er at give Udtrykkene den milde Form, der kan borttage saare Indtryk, og det er i denne Henseende jeg ved min Samtale med De Geer imorges, da jeg bragte ham Conceptet tilbage, henstillede forskjellige Bemærkninger til hans Overveielse, hvilke han ogsaa i det Væsentlige syntes at gaae ind

paa. Forøvrigt gjorde Foredraget i det hele et godt Indtryk paa os. Jeg sagde *ikke* De Geer, at jeg havde gjort mine Colleger bekendte dermed, da jeg ønskede at stille Bemærkningerne i den mildere Form, som udgaaende allene fra mit eget Gjennemsyn. Foredraget concluderer med at indstille, at H. M. maa fatte Beslutning om at foreslaae for Sveriges Rigsdag og Norges Storting ved deres næste Sammentræde, «att såsom Grundlag i stadgad ordning» antage Committeens nu anmeldte Forslag til Forenings Act, uden andre Forandringer end de i §§ 33 og 42 af den Norske Regjering foreslaae, samt at Naadige Propositioner herom maa udfærdiges i hvert Riges særskilte Statsraad. Med Hensyn til den af den Norske Regjering foreslaae Forandring i § 35 («søges fastsat», istedetfor «fastsættes»,) hvilket ikke af De Geer tiltrædes, yttres i Foredraget omtrent følgende:

«Hvad angaaer § 35, er det vistnok sandt, som af den Norske Reg. bemærket, at den i §ens første Moment tilsigtede Lov nødvendigviis beroer paa, at Samstemmighed om denne Gjenstand kan opnaaes mellem Kongen og begge Repræsentationer; men da al Misforstaaelse herom maa være forebygget ved §ens sidste Moment, kan jeg ligesaalidt finde nogen Betænkelighed ved at Forenings Acten opstiller som en Fordring og en Pligt mod Foreningen, at de lovgivende Myndigheder forene sig om en saadan Lov, som derved at for Ex. den samme Forenings Act paalægger hvert Rige som Pligt at underholde en efter Folkemængden afpasset Hær ordentlig øvet og udrustet, ihvorvel Opfyldelsen af denne Pligt beroer paa den lovgivende Myndigheds Beslutning i hvert Rige, hvilken ikke ved nogen Bestemmelse i Forenings Acten uvilkaarligen kan fremtvinges. Af samme Beskaffenhed er Forskriften om Grundene for Bestemmelsen af Rigernes Bidrag til Consulat-Væsenet med Hensyn hvortil ingen Sikkerhed gives for at opnaae en samstemmende Beslutning om det Forhold hvori de foreskrevne Grundsætninger skulde indgaae i Beregningen.»

Vi kunde for vor Deel have ønsket at De Geer havde gaaet ind paa den af Regjeringen foreslaae Forandring, der af samme udtrykkeligen er betegnet som ikke medførende nogen Forandring i Bestemmelsens *virkelige* Betydning, men blot tilsigtende den fornødne logiske Overensstemmelse mellem §ens 1ste og 4de Passus. Jeg fremhævede ogsaa dette for De Geer; men han havde en afgjørende Betænkelighed mod at tage et, ialfald efter hans Formening *svagere*, Udtryk for Betegnelse af en Pligt, paa hvilken der fra Svensk Side var bleven lagt saamegen Vægt, at

det havde været *Spørgsmaal* om at betinge Forenings Actens Antagelse af den omhandlede Lovs samtidige Tilveiebringelse. Mine Colleger og jeg have endnu ikke opgjort vor Hu med Hensyn til vor Stilling ligcoverfor De Geers blivende Foredrag; vi agte paa Vigtigheden af at undgaae Dissents under Sagens Behandling i det combinerede Statsraad; men det er dog mueligt, at vi for *ikke* at have Udseende af at slutte os til De Geers Raisonement i det hele lade tilføie til Protocollen, at uagtet i det Væsentlige henholdende os til den Norske Regjerings Betænkning vi dog ikke finde nogen Betænelighed ved at tiltræde De Geers Indstillings Conclusion. Herved maa jeg dog bemærke, at for min Deel er jeg tilbøielig til at foretrække Committeens Forslag, hvad Konge og Tronfølger Valg angaaer, fremfor den af Regjeringen henstillingsviis antydede Løsningsmaade. Som sagt vi have endnu ikke opgjort vor Hu; men som et veiledende Moment skulde jeg gjerne ville høre, hvilken Vægt Herr Statsraaden lægger paa, at vi fastholde Regjeringens Forslag med Hensyn til det forandrede Udtryk i § 35; og da Tiden vil blive presserende, skulde jeg ønske at høre denne Mening gennem chifferet Telegram.

Med Hensyn til Regjeringens Antydninger betræffende § 62, yttres i De Geers Concept omtrent følgende:

«Med Erkjendelse af Gyldigheden af hvad der af den Norske Regjering er fremhævet angaaende den Ulempe og Fare, som kan opstaae ved en længere Tids Udsættelse med *Kongevalg* under en Thronledighed, kan jeg derimod ikke andet end finde Forholdet ganske anderledes, naar Spørgsmaalet opstaaer om *Thronfølger Valg*. Saalænge der findes en Konge, synes det mig meget mindre betænkeligt at udsætte Valget af hans Efterfølger end at fremtvinge en Thronfølger imod det ene Lands, gennem dets Valgmænd eenstemmig udtalte, Vilje. I Spørgsmaalet om det sidstnævnte Valg er jeg derfor ubetinget for Committeens Forslag, og saafremt Fremgangsmaaden ved begge Valg bør være *lige*, anseer jeg det vigtigere, at Forskrifterne ere afpassede efter hvad som findes bedst for Tronfølger Valg, end at de – mindre vel lempede hertil – hovedsagelig ere beregnede paa Kongevalget o.s.v.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om en Fælleds-Repræsentation yttres i Conceptet blandt andet, at «overeensstemmende med hvad han ved tidligere Leiligheder har yttret finder han, ligesom de Svenske Medlemmer at Committeen, at «*Föreningsfördraget*» ikke kan paa tilfredsstillende Maade *slutteligen* ordnes, uden at en vis Beslutnings-Ret og

Control over de unionelle Anliggendes Forvaltning overdrages et Unions Parlament. Allerede før Committeeens Nedsættelse var han dog kommen til den Overbeviisning, at et saadant Parlament under nuværende Forholde ikke var at opnaae – en Opfatning der ikke utydeligen synes ham at fremgaae af H.M.s til grund for Committeeens Hverv liggende Dictamen af 18. Febr 1862.» Han fortsætter derefter med et Raisonnement angaaende Unions Parlament, som jeg ikke skal nærmere giengive, siden Herr Statsraaden faaer læse det, naar De faaer det hele Actstykke. Heri fremhæves imidlertid med Aabenhed, at det lige Antal ikke «lärer kunna medgifvas» fra Svensk Side, men at dog Sverige, som det af de tvende Lande, der mindst vil lide under Savnet af et Fælleds-Organ, kan vente, indtil Norge af egen Interesse ønsker et saadant. Der er nogle Punkter i Raisonnementet, navnlig en med Hensyn til den Svenske Statsraad, der skal have Sæde i det ministerielle Statsraad, som jeg skulde ønske borte. Jeg haaber dog, at Noget i *Udtrykket* vil blive modificeret; men det hele faaer da staae for Svensk Regning. Saavidt jeg erindrer, indeholdt Statsraad Meldahls Concept et Udkast til Ingres for den blivende Forenings Act, hvilket imidlertid ansaaes at burde udelades. Jeg talte med De Geer om dette Punkt, og han fandt det vanskeligt at gjøre noget Forslag i denne Henseende, da det vil beroe paa Samtidigeden. Conceptet indeholder heller intet herom; men han syntes at vær betænkt paa at gjøre et Tillæg i denne Henseende og ved samme Anledning at fremhæve, at der ifølge Regjeringsformens § 81 vil blive en Muelighed at tilveiebringe Samtidiged. Vi talte ogsaa om, hvorvidt det maatte ansees hensigtsmæssigt, at H. M. selv ved Resolutionen gav et Dictamen for ligesom at lægge sin personlige Vægt til Sagen. Vi vare enige om, at i bekræftende Fald et saadant Dictamen burde være kort og fyndigt. Jeg skulde ønske om dette Punkt at høre Herr Statsraadens veiledende Mening, og jeg tillægger blot at *vel* skulde det være at kunne hente et saadant blivende Dictamen fra samme Kilde, hvorfra det ypperlige Tilkjendegivende af 18de Febr. 1862 flød. Føler samme Kilde sig endnu disponeret, staaer jo Telegraphen til Herr Statsraadens Raadighed, og kjært skulde det være mig, om den blev benyttet. Mig forekommer det, at en Deel taler for et saadant Dictamen, maaskee meest i Betragtning af den blivende Throntale til Stortinget, hvori Unions Sagen med Styrke *formeentlig* bør fremholdes?

De Geer sagde mig, at han nu vilde tale med sine Svenske Colleger om sit Concept, derefter vilde han have en foreløbig Overlægning med

mine Colleger og mig, hvorefter vi formodentlig alle kunne komme sammen i et forberedende Møde paa Løverdag, for da paa Tirsdag at faae Sagen afgjort i det combinerede Statsraad. Kongen kommer tilbage imorgen fra Jagten paa Öland, og naar jeg faaer sec H. M., skal jeg nærmere underrette Herr Statsraaden om, hvad jeg maatte kunne erfare om Reisen til Norge. Udgangen af den Affaire, hvorom De Geer skrev i det Brev til mig, som jeg sendte Herr Statsraaden, blev da at Kronprindsen af Danmark blev «Colonel honoraire» ved Svea Garde og Kongen af Danmark samme Grad ved Lif-Regimentets Hussarer. Ud-nævnelserne skeede dog paa Commando Vei og ikke i Statsraad. Prinds Oscar var meget agiteret; men han opnaaede dog, at Kongen af Danmark fik Hussarerne istedetfor Liv Regimentets Dragoner, som oprindelig var tiltænkt Høistsamme; men hvorved ogsaa Prinds Gustav er indskreven som Volontair. Nogle nærmere Detailler om denne Sag skal jeg berette, naar vi træffes.

Tilgiv dette ilde sammensatte Brev [o.s.v.].

Exc. Wachtmeister kommer at følge med Kongen til Christiania.

Sandsynligviis bliver det sidste Norske Statsraad paa Onsdag den 9de September, og Indsændelsen af Sager turde indrettes derefter.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Septbr. 1868.

Jeg har at aflægge min bedste Taksigelse for Deres Excellences ærede Brev af den 26de August. Efter hvad dette udviser, maa Deres Excellence allerede for et Par Dage siden være indtruffen til Stokholm, og jeg tillader mig strax at profitere af Deres Excellences Nærværelse, idet jeg vover at udbede mig følgende Tjenstbeviisning, stolende paa Deres Excellences sædvanlige Velvillie.

Om Kongens Reise hid er det mig gjennem Fleischer bekjendt, at Hans Majestæt med høie Reisesølge, hvoriblandt Kronprindsen af Danmark, agter at lægge Veien over Frederikshald og at gaae derfra med Dampfartøi saaledes, at Afreisen fra Fredrikshald skulde skee om Aftenen og Ankomsten til Christiania skee om Morgenen eller, hvad der vel er rimeligere, lidt ud paa Formiddagen. Det tør – efter hvad jeg, uden dog at ville overtage Borgen for Paalideligheden deraf, har hørt sige – komme til at medføre sine Vanskeligheder at gaae fra Frederiks-

hald om Aftenen paa Høsttiden, da Mørket kan blive til Hinder; *men herom tør jeg ikke udsige Noget, da det ligger udenfor min Forstandssphære; kun ønsker jeg, at Hans Majestæt itide maa indhente Haffners Mening om dette Punct.* Men da Reisen fra Frederikshald og hid med Dampbaad, saavidt jeg veed, kun medtager 7 Timer, saa vil det i ethvert Fald staae i Hans Majestæts Magt at indrette Afgangstiden fra Frederikshald saa, at Hans Majestæt med høie Følge kan ankomme til Christiania før Middagstid, hvorved jeg her forstaaer Middagstid for Hans Majestæt, som jeg antager at falde mellem Kl. 4 og Kl. 6 Eftermiddag. Gaaende ud fra, at det er Hans Majestæts naadigste Hensigt saaledes at ankomme paa Formiddagssiden (*sensu lato*), vover jeg at gjøre mig et ydmygt Haab om, at Hans Majestæt med de øvrige høie Reisende kunde ville bevise mig den Naade at indtage Middag i Stiftsgaarden, og under denne Forudsætning vilde det være af Interesse for min Hustrue og mig denne Gang at faae Kundskab om, at vi kunne vente denne Naade, saa betimeligt som muligt, for at vi kunne gjøre vort Bedste til at Arrangementet i Stiftsgaarden – altid tarveligt – ikke i altfor høi Grad maa tiltrænge naadigst Overbærenhed. Men at tilskrive Hans Majestæt allerede nu for at udbede mig Høistsammes naadigste Bestemmelse i denne Anledning, finder jeg ubeskedent, og min Anmodning til Deres Excellence gaaer derfor ud paa, om Deres Excellence vilde have den Godhed at sondere Hans Majestæt paa den Maade og i den Form, som Deres Excellence ligefrem forklarede at være af mig anmodet om foreløbig at sondere hvad jeg kan vente mig. Deres Excellence maa i saa Fald ikke glemme at bruge Ord, der baade lægge for Dagen vor uskrømtede Lyst til at see de høie Reisende i Stiftsgaarden og stiller i bedste Lys vort Motiv til saa betimelig som muligt at erfare, om vi derom kunne gjøre os Haab.

Idet jeg saaledes anbefaler denne Sag til Deres Excellences velvillige og kyndige Omsorg, behøver jeg ikke at tilføie, hvad jeg nok allerede i et tidligere Brev har berørt, at det selvfølgelig vil være af stor Interesse for os, saa betimelig som Omstændighederne paa nogen Maade tillade, at erfare, hvad Dag Hans Majestæt kommer til at afreise fra Stokholm og hvad Dag han kan ventes hid. Hvad jeg derom veed for Tiden er, at Hans Majestæt under sidste Statsraad i Stokholm havde yttret for Møinichen – hvad denne har havt den Godhed at berette mig – at Han fremdeles var betænkt paa at tage fra Stokholm den 12te September, men at den Danske Kronprindses paatænkte Ankomst til Stokholm og

Følgeskab paa Reisen gjorde Reiseplanen i nogen Grad usikker, saa at Dagen for Afreisen fra Stokholm og Ankomsten til Christiania først senere hen med Sikkerhed kunde bestemmes.

Med venlig Hilsen til begge Collegerne [o.s.v.].

Esk. Det synlige Hastværk i dette Brev, foraarsaget ved Statsraads-mødet i Formiddag og andre tilstødte Omstændigheder, bedes velvil-ligen undskyldt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. Sept. 1868.

Jeg tog imorges ud til Ulriksdal, hvor jeg tilbragte henved halvanden Time, inden Kongen kom tilbage fra en Kjøretour. Slutteligen kom han, og var elskværdig som sædvanlig. Han fortalte mig, at han havde usat sin Reise til Norge til den 18de. Kronprindsen af Danmark, som Han havde ventet hid tidligere, kommer ikke førend paa Løverdag, og den unge forlovede Herre kunde ikke være kortere Tid i Stockholm end omtrent 12 Dage. Kronprindsen følger med til Norge. Den 17de begiver Kongen og Dronningen og det forlovede Par sig til Tullgarn, for at hilse paa Enke-Dronningen, og den 18de fortsættes Reisen paa Jernbanen til Wenersborg. Det følgende Nattekvarteer bliver Baldersnæs i Dalsland; men hvorledes Reisen senere anordnes, syntes H. M. ikke rigtig at have paa det Rene. Jeg traf ude paa Ulriksdal General Graem, som vist vil forsøge at formaae H. M. til at standse i Frederikshald, men hvorledes dette bliver ordnet er endnu uvist. Kongen sagde selv, at Han kommer til Christiania om Eftermiddagen den 21de eller paa Formiddagen den 22de Sept. Et Dampskib skal hente Prinds August og Prindsesse Therese i Gothenborg, og samme Dampskib skal gaae ind om Frederikshald, for der at hente Deres Majestæter og de unge Forlovede. Jeg bad Kongen om at lade mig vide, naar Alt bliver definitivt bestemt, for at jeg kunde itide underrette Herr Statsraaden. Jeg skal passe paa at saadant skeer. Jeg sagde ogsaa H. M., at vi havde haabet at see Ham *tidligere* i Christiania, hvortil Han svarede, at Han selv havde været betænkt herpaa; men at Kronprindsens forsinkede Ankomst foraarsagede Ud-sættelsen. Paa Søndag skulle vi ud til Ulriksdal, efter hvad H. M. sagde, – formodentlig for at presenteres for den Danske Kronprinds. Naar Kongen først forlader Stockholm den 17de bliver det for tidligt at have

det sidste Statsraad den 9de saaledes som jeg skrev i mit sidste Brev. Jeg har talt med mine Colleger herom, og vi tænke paa at foreslaae den 12te. Herom vil jeg forøvrigt telegrafere til Herr Statsraaden. Jeg skal imorgen tidlig op til Kongen for foreløbigen at gjøre Ham Rede for Regjeringens Betænkning angaaende Unions Committeens Forslag. Paa Fredag faae vi formodentlig det combinerede Statsraad. Jeg telegraferede igaar til Meldahl om at faae hidsendt hans Concept til Indstillingen. Jeg ønskede at see, hvad han deri er anført angaaende Ingressen til den nye Forenings Act, ihvorvel dette blev udeladt af Indstillingen. Jeg har været paa Middag, og har maattet skrive i al Fart.

STANG TIL SIBBERN

[Avskrift av telegram, 3. eller 4. sept. 1968.]

Kongen afreiser først herfra den 17de. Det sidste Norske Statsraad turde altsaa blive den 12te. Mere med Posten.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 4. sept. 1868 kl. 14.30.]

FORSKJELLEN I PARAGRAF FEMOGTREDDIVE BLIVER AF OVERVEIENDE BETYDNING NAAR DEN ULOGISKE AFFATNING FØRST ER MODSAGT OG DOG FREMTVUNGET. DEN MORALSKE TVANG SOM DEN SVENSKKE AFFATNING MEDFØRER VIL FORTRINSVIIS ELLER UDELUKKENDE RAMME DEN NORSKE STAT. FRYGTEN HERFOR TØR MEDFØRE DET UHELDIGSTE AF ALLE RESULTATER, NEMLIG SAGENS FALD I STORTHINGET. VI ATTRAAE DERFOR AT SAGEN PAA NYT FORELÆGGES DEN NORSKE REGJERING TIL BETÆNKNING HVIS VOR AFFATNING IKKE BIFALDES. Overstående er vedtaget i Statsraadet her idag. Nærmere med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Septbr. 1868.

Deres Excellences ærede Brev af den 1ste Septbr., for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse, modtog jeg idag Morges ved min

Ankomst til Byen. Jeg fandt den deri omhandlede Sag af den Betydning, at jeg besluttede mig til uden Ophold at forelægge den for mine Colleger i det Statsraad, der traadte sammen til det sædvanlige Klokkeslet, nemlig Kl. 11. Resultatet af vore Discussioner der varede til henimod Kl. 1, var det Chiffertelegram, som Deres Excellence idag vil modtage. Min uforbeholdne Mening er, at Paastanden om en forandret Redaction af § 35 første Moment, engang fremsat, ikke af det Norske Statsraad kan opgives. De Geers Sammenstilling af forskjellige Bestemmelser i Comittees Forslag er mig paafaldende, just fordi den kommer fra en saa sandhedskjærlig Mand som han er. § 29 Moment 1 opstiller visse Grundsætninger, hvorefter hvert Riges Bidrag deels til Udgifterne ved de diplomatiske Anliggender deels til Udgifterne ved Consulatvæsenet bør proportioneres, og samme § Mom. 2 tilføjer: «Skulde det ansees fornødent, *kan* det ved fælles Love fastsættes, hvor stort aarligt Beløb ethvert af Rigerne pligter at udrede til Afholdelse af de i No. 1 omhandlede Udgifter.» § 34 bestemmer, at det paaligger de forenede Riger, hvert for sig, at underholde en efter Folkemængden afpasset Hær o.s.v. Complementet til denne Bestemmelse indeholdes i § 35 No. 1, ligesom Complementet til § 29 No. 1 indeholdes i § 29 No. 2. Det er altsaa med Affatningen i § 29 No. 2, ikke med Bestemmelsen i § 29 No. 1 eller i § 34, at Affatningen i § 35 No. 1 maa sammenholdes, og medens det paa det førstnævnte Sted hedder, som allerede ovenfor anført, at det «*kan* ved fælles Love fastsættes o.s.v.», hedder det derimod i § 35 Mom. 1: «Ved fælles Lov fastsættes o.s.v.», hvilket giver samme Mening som om der stod «ved fælles Lov *skal* det fastsættes». Istedetfor at sammenholde Moment 1 i § 35 med sit Parallelsted, nemlig Moment 2 i § 29, sammenholder De Geer det med Moment 1 i § 29 og med § 34, Bestemmelser, der ganske rigtig stille visse Fordringer til hvert af Rigeres Repræsentationer, men Fordringer, hvis Omfang det, ifølge selve Bestemmelsernes Natur, er forbeholdt hver af Repræsentationerne selv at bedømme, og til ydermere Betyggelse i denne Henseende indeholder hver af disse Bestemmelser en udtrykkelig Tillægsbestemmelse, der hjemler enhver af Repræsentationerne Retten hertil; see i § 29 Mom. 1 de Ord: «Herigjennem er ikke nogen Indskrænkning gjort» o.s.v. og i § 34 de Ord: «Det tilkommer hvert Riges Nationalrepræsentation» o.s.v. Men § 35, saaledes som Svenskerne ville have den affattet, levner hverken *directe* eller *indirecte* noget Spillerum med Hensyn til den Fordring, som der er fremsat til begge Rigers Repræsentationer,

nemlig at de ved fælles Lov *skulle* fastsætte hvor stor Andeel af Folkemængden hvert Riges Hær mindst bør udgjøre. Og det Ubetingede eller Ueftergivelige i denne Fordring bliver i endnu høiere Grad gjort indlysende ved den Modsætning, hvori Udtryksmaaden staaer til den, som er benyttet i det efterfølgende Moment 2, nemlig: «Angaaende Styrken af den Søkrigsmagt, ethvert af Rigerne skal holde, *kan* der ogsaa gives fælles Lov», og ligesaa i Moment 3, nemlig: «Ligeledes kan der i fælles Lov gives Forskrifter om Paatale af Forbrydelser» o.s.v. Det hjælper ikke at paapege § 35 Moment 4 som Beviis for, at der desuagtet ikke i samme § Moment 1 kan være meent et «*skal*» men kun er meent et «*kan*». Thi man spørger sig selv, hvad i al Verden der da kan være Grunden til, at den ovenfor fremhævede særlige Udtryksmaade, med andre Ord den imperativiske Udtalelse, her er benyttet, og Svaret kan da ikke blive andet end det, som De Geer selv har givet, nemlig at Grunden er den, at man har villet udtale det «*som en Fordring og en Pligt mod Foreningen, at de lovgivende Myndigheder forene sig om en saadan Lov*». Man er her på Bunden af Sagen. Den omhandlede fælles Lov kan ifølge § 35 Moment 4 ikke blive til, medmindre begge Repræsentationer enes om den. Et saadant Sprog indeholder Intet, der kan forurolige det større og mægtigere Folk, men det indeholder fuld Grund til Ængstelse for det mindre og svagere Folk, som vil have sine Forpligtelser nøiagtigt og klart betegnede for at kunne samvittighedsfuldt overholde dem og dermed føle sig betrygget. Det mindre og svagere Folk ængstes for at paatage sig ubestemte moralske Forpligtelser; det vil have sine Forpligtelser opfattede som juridiske og i en bestemt Skikkelse, for at det kan blive klart for al Verden, at det ikke svigter dem. Hermed er det ikke sagt, at det ikke vil gjøre Mere end dets *juridiske* Forpligtelser medføre. Det forlanger kun, at der skal være et bestemt Omraade for dets Pligter og et andet Omraade, som kun angaaer dets Ære og dets Hæder.

De her udviklede Anskuelse er de, som bleve de raadende under Overveielserne i det her værende Statsraad idag og som have fundet sit Udtryk i det ovenfor nævnte chifferede Telegram, der blev afsendt strax efterat vi vare gaaede fra hinanden. Vi ønske, som i Telegrammet sagt, at faae Anledning til at afgive fornyet Indstilling i Sagen, saafremt De Geer i sit Foredrag ikke opgiver Paastanden om Bibeholdelse af den nuværende Redaction af § 35 Moment 1 eller saafremt denne Paastand optages af nogen Anden eller saafremt det skulde vise sig, at Kongen ikke i dette Punct vil bifalde den Norske Regjerings allerede gjorte

Indstilling. Jeg skal for Resten oplyse, at vi, førend vor Indstilling blev forfattet, confererede med Aschehoug om dette som om ethvert af de øvrige Puncter, hvori der for os (jeg mener her Meldahl og mig) fremstillede sig Spørgsmaal om Forandringer i Forslaget, og at han tilraadede at bringe i Forslag just den Forandring i Affatningen, hvorpaa den Norske Regjerings Indstilling gaaer ud. Jeg har efter Statsraadet idag atter talt med ham om Sagen, og han er af den Formening, at det Norske Statsraad maa og bør holde fast paa sin Paastand. Sandsynligviis tilskriver han selv Deres Excellence idag.

Jeg kunde have Lyst til at tilføie adskilligt Mere, men Tiden fattes mig. Jeg vil derfor slutte med at udtale det Haab, at man ikke vil give Revisionsagens Modstandere her i Landet et saa farligt og paa samme Tid for dem saa kjærkomment Vaaben ihænde som Tilfældet vilde blive, hvis man fremtvang Bibeholdelse af den nu stedfindende Affatning i § 35 Moment 1. [O.s.v.]

Esk. Jeg seer, at jeg har glemt at tale om det paatænkte Dictamen af Kongen. Vi ere her af den Formening, at man gjør rettest i ikke at foranledige noget saadant Dictamen, eller at det ialfald er saa tvivlsomt, hvorvidt et saadant vil være til Gavn, at det er bedst at holde sig til Regelen: *Qvod dubites ne facias*. Statsraadet idag blev opsat til imorgen paa Grund af Discussionerne om Revisionssagen, og da der tillige paahviler mig andre Forretninger imorgen, vil Deres Excellence neppe høre noget Yderligere fra mig førend med Posten, som afgaaer Søndag. Tak for Telegrammet om Kongens blivende Afreise fra Stokholm.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm Sept. 5. 1868.

Jeg kom ikke til at skrive til Herr Statsraaden igaar. Strax paa Eftermiddagen kom De Geer op til mig. Han havde med sig sit Concept Foredrag, saaledes som det var discuteret med hans Svenske Colleger, og saaledes som han havde modificeret det efter de foreløbige Bemærkninger jeg havde fremstillet for ham. Gjennemlæsningen af Conceptet overbeviiste mig om, hvor imødekommende han havde været: Saaledes havde han borttaget det hele Raisonnement, der sluttede sig til Spørgsmaalet om et Unions Parlament, og med Hensyn til hvilket jeg, som tidligere yttret, havde mine Betænkeligheder. I flere andre Punkter var

der, hvad Udtrykkene angaaer, foretaget ikke uvæsentlige Forbedringer. Jeg havde nogle Øieblikke inden De Geers Ankomst just dechiffreret det fra Herr Statsraaden modtagne Telegram, hvis Indhold, efter hvad som er oplyst, var blevet antaget i Gaardsdagens Statsraad. Dette Indhold var alvorligere end jeg var forberedt paa. Jeg fandt imidlertid ingen Betænkelighed ved strax at vise det for De Geer, paa samme Tid som jeg bad ham om at *vi* nu maatte faae den foreløbige Conference med ham, som han venligen havde stillet i Udsigt. Mine Herrer Colleger, som vare hjemme, kom ogsaa strax ind til mig, og De Geer oplæste da Conceptet for dem. (Efter hvad de senere sagde mig, vare de begge meget vel tilfredse med de Forandringer, som vare blevne foretagne, siden de sidste Gang havde faaet sig Indholdet meddeelt, og erkjendes maa det ogsaa, at Actstykket er saa unionsvenligt og upartisk som mueligt, og at Tilsætning af udelukkende Svensk Farve derfra er i høi Grad fjernet.) Jeg gjorde naturligviis mine Colleger i De Geers Nærværelse bekendte med det modtagne Telegram, og dettes Indhold eller Mueligheden af at kunne faae udjevnet den ved Telegrammet endnu stærkere fremtrædende Meningsforskjæl med Hensyn til § 35. Iste Moment blev naturligviis Gjenstand for vor Discussion. De Geer yttrede først, at den Svenske Skogbrug ikke tillod i ligefrem Oversættelse at anføre Ordet «søges», der ikke kan bruges saa impersonalt som hos os; men derhos fastholdt han ogsaa det Ønskelige af at den i Bestemmelsen opstillede Pligt fremholdes paa den mere eftertrykkelige Maade, som ligger i Udtrykket: «fastsættes». Med al Erkjendelse af at her kun handlede om en moralsk Forpligtelse, kunde han ikke finde nogen Betænkelighed ved den mere bestemte Form, hvori den udtryktes, aldenstund i sidste Moment af samme § henvises til National Repræsentationernes Bifald som Betingelse. Vi lykkedes ikke at bringe ham ind paa den Opfatning som i Telegrammet er gjort gjældende, og Udfaldet af Overlægningen om denne Gjenstand blev, at han atter vilde tale med sine Colleger. Jeg søgte De Geer idag Morges, deels for at vise ham hvad der i Statsraad Meldahls Concept, som jeg modtog med Posten igaar Aftes, oprindeligen havde været yttret angaaende Spørgsmaalet om en Ingres til det blivende Unions Fördrag, deels ogsaa for at tale med ham yderligere om det Punkt, som ovenfor er nævnt. Han havde ikke forladt sin Anskuelse, og fastholdt sin Betænkelighed ved at gaae ind paa den af Regjeringen foreslaaede Udtryksforandring. Han lovede imidlertid allerede idag at tale med sine Colleger derom. I Eftermiddag havde han atter den

Godhed at komme op til mig, og vi havde da atter en Overlægning, hvori mine Herrer Colleger deeltog. Han meddelte os, at den Conference han i Formiddags havde haft med de Svenske Statsraad ikke havde medført et andet Resultat; men da han tænkte sig Mueligheden af at den Argumentationsmaade, som han havde benyttet i sit oprindelige Concept, og hvormed jeg havde sagt ham, at jeg i Fortrolighed havde gjort Herr Statsraaden bekendt, kunde have bidraget til at fremkalde det stærkere Indtryk, Regjeringen har modtaget af den raadende Meningsforskjæl, havde han efter sin Conference med sine Svenske Colleger i største Fart nedkastet paa Papiret en forandret Form for sine Ytringer. Dette Udkast oplæste han for os. Ihvorvel vi vedbleve at udtale som vort Ønske, at det Svenske Statsraad maatte acceptere den af Regjeringen foreslaaede Redactionsforandring i 1ste Moment af § 35, og fastholdt de anførte Grunde derfor, enedes vi dog om, at jeg, om De Geer vilde tillade mig at tage en Afskrift af hans Udkast, skulde sende samme med Posten i Aften til Herr Statsraaden. Med Forbehold om at Udkastet vilde have at undergaae det nærmere Gjennemsyn med Hensyn til Formen, som Hastigheden nu ikke havde tilladt, indrømmede De Geer min Begjæring, og Afskrift af Udkastet vedlægges saaledes herved. Jeg antager, at Herr Statsraaden vil finde, at dette Udkast, som holdende sig udelukkende til Redactions Spørgsmaalet er meget at foretrække for den første Version. Vi beklage vist alle, om der skulde komme til en Dissents angaaende en Udtryksmaade, hvori Regjeringen ikke har villet lægge nogen anden Betydning end i den af Committeen forslaaede Redaction, og tilfredsstillende skulde det være, om De Geers nye Udkast kunde blive betragtet som en Udjevning. Vi turde herom kunne vente at faae et Svar med Telegram, saasart dette Brev har været taget under Overveielse. Vi vente forøvrigt ogsaa paa det Brev, som ifølge Telegrammet er stillet mig i Udsigt. Vi have mellem os selv ligesom ogsaa med De Geer taget under Overveielse, om der skulde findes et andet Udtryk at vælge istedetfor «*søges fastsat*», siden dette ikke kan gjengives paa Svensk. I denne Henseende har der været bragt paa Bane at benytte Udtrykket «*bør fastsættes*» som mere adequat, og mueligt er det *maaskee* ogsaa, at dette vilde blive accepteret, om det fra vor Side definitivt maatte ansees mere tilfredsstillende. Regjeringen *attraaer* ifølge Telegrammet, at om sammes Affatning ikke bifaldes, Sagen isaafald maa paanyt undergives Betænkning. Os forekommer det vanskeligt at motivere en saadan Tilbagesendelse, hvilket med det samme er at sætte Sagen paa Spidse,

ligesom vi ikke have let for at forestille os, hvorpaa Regjeringens nye Betænkning vil komme til at gaae ud, aldenstund den af Regjeringen i Indstillingen brugte Argumentation udelukkende gaaer ud paa at vise, at det *blot er Redactionen*, som er mindre heldig. De i Telegrammet fremstillede Følger af at Regjeringens Redactions-Forslag ikke antages – nemlig Fare for Sagens Fald i Stortinget – ere imidlertid saa alvorlige, at ethvert tilstedeligt Hensyn maa tages fra vor Side. Om vi derfor kun i yderste Fald ville fravige den Mening, hvorfor Regjeringen endelig vil komme til at udtale sig for os, kunne vi dog ikke afholde os fra Udtalelsen af den Overbeviisning, at der i det heromhandlede Punkt, hvori vi alle i Realiteten ere enige, og hvor kun et *Redactions Spørgsmaal* er bleven bragt paa Bane, forefindes tilstrækkelig Anledning til Udjevning i den Argumentationsmaade, der er benyttet i De Geers nye Udkast, samt at det efter Sagens Stilling i det hele synes os betænkeligt, absolut at holde fast ved den foreslaaede Redactions-Forandring, eller, for at see denne gennemført, insistere paa en ny Indstilling fra Regjeringen. Jeg maa herved ogsaa bemærke, at der blot med Hensyn til Tiden, saafremt Sagen skal blive afgjort inden H. M.s Afreise eller med andre Ord inden Stortingets Sammentræde – vil frembyde sig ikke ringe Vanskelighed. Vi kunne først have combineret Statsraad paa Tirsdag, og skulde da Sagen tilbagesendes for ny Betæknings Afgivelse, vil det holde haardt at faae en endelig Beslutning inden den 17de. Jeg var igaar Morges hos Kongen, for at gjøre Rede for Regjeringens Betænkning i Unions Sagen. Kongen Begjærte endeel Forklaringer med Hensyn til den i § 33 foreslaaede Forandring, men gik dog ind derpaa. Hvad § 35.1ste Moment angaaer holdt Han paa Committeens Udtryk *«fastsættes»*, og vilde ikke erkjende Vægten af de opstillede Modgrunde. Dette er ogsaa en Omstændighed, der kræver et vist Hensyn. Jeg frembar ved samme Leilighed Herr Statsraadens foreløbige Forespørgsel, om Stiftsgaarden turde gjøre sig Haab om de Kongelige Herskaber til Middag paa Ankomstdagen. Kongen modtog dette med største Venlighed; men sagde, at Reiseplanen ikke endnu var saaledes opgjort, at han kunde bestemme Ankomsttiden. Jeg bad om nærmere at faae dette at vide, og naar jeg erfarer den Bestemmelse, som bliver fattet, skal jeg strax underrette Herr Statsraaden, da det selvfølgelig afhænger af Ankomsttiden, om der kan blive Spørgsmaal om Middagen. Kongen reiser den 17de til Tullgarn og fortsætter den 18de til Wenersborg. I Aften kom den Danske Kronprinds, og imorgen ere vi tilsagte til Middag paa Ulriksdal. Jeg

maa udtrykkelig bede om Undskyldning for dette Brev. Hele Formiddagen har været optagen af Besøgende, jeg har derefter haft en Middag for Landsmænd og senere Overlægningen med De Geer, saa at liden Tid er bleven mig tilovers. Jeg vil bemærke at jeg har oplæst for mine Colleger det væsentlige af dette Brevs Indhold, ligesom jeg endnu blot vil tillægge, at med Hensyn til Ingres til den nye Forenings Act anseer De Geer det bedst, at saadant overlades til Repræsentationerne selv.

De Geers nye utkast

I § 35 har Norska Regeringen företagit en redaktionsförändring, hvilken förklaras icke afse någon förändring i meningen, men anses nödvändig dels för att förebygga allt missförstånd derom, att icke §ens första punkt skulle upfattas såsom innehållande en mera absolut föreskrift om tillvägabringande af den der ifrågassatta gemensamma lag, än som är förenlig med §ens 4de punkt, jemnförd med § 29 moment 3, enligt hvilken en sådan lag är beroende af sammanstående beslut af Konungen och båda nationalrepresentationerna, och dels för att tillvägabringa den behöfliga logiska öfverensstämmelsen emellan §ens båda ifrågavarande punkter. Möjligheten af ett så beskaffadt missförstånd om meningen är för mig ofattlig då 1sta punkten i §en icke innehåller någon föreskrift om huru den gemensamma lagen skall stiftas, men den 4de punkten innehåller en sådan aldeles oförtydlig. Icke heller kann jag finna någon brist på logisk öfverensstämmelse emellan det kraf på en sådan gemensam lag, som finnes i 1sta punkten och den hänvisning om sättet att uppfylla dette kraf. Sådanna kraf eller förutsättningar äro i grundlagar ganska vanliga. I vår Regeringsforms § 85 sådan den ursprungligen lydde, förutsattes således tillkomsten af de öfriga Svenska grundlagarne, och Norska grundlagen stadgar dels i 2dra punkten af § 7, att nödiga bestämmelser angående den komite som egda anställa thronföljareval «fastsättes ved en Lov som Kongen paa samme tid foreslaaer for næste Storting og for Sveriges Stænder», och dels i § 94 att «En ny almindelig civil og criminel Lovbog skal foranstaltes udgivet paa første eller om det ikke er muligt, paa andet ordentlige Storting». Alla dessa lagar voro lika mycket beroende af en osäker enighet emellan lagstiftande myndigheter, som den lag hvarom nu är fråga.

Jag kan derföre icke finna att § 35 i komiteens förslag kräfvar någon förändring på de af Norska Regeringen framställda grunder. Den föreslagna redaktionen finner jag i alla händelser oantaglig, dels emedan den mening som på Norska lärer kunna uttryckas med orden «*søges fastslaat*» svårligen skulle kunna i Svensk lagstil återgifvas utan en längre omskrifning, dels emedan det förefallar mig i begreppet mindre logiskt, att i en grundlag, som är afsedd att gälla för längre tider, införa ett stadgande, som enbart förutsätter ett sökande efter en lag, men icke att den någon gång skulle komma till stånd, och slutligen derföre, att denna redaktion skulle innebära ett antagande på förhand, att den ifrågasatta gemensamma lagen icke skulle komma till stånd samtidigt med föreningsakten, ehuru komiteen särskildt framhållit önskligheten deraf. Komiteens redaktion är deremot lika rigtig, antigen den ifrågasatta lagen tillkommer samtidigt med föreningsakten eller icke.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Septbr. 1868.

Statsraad Meldahl gav i Statsraadsmødet iforgaars Udsigt til, at ogsaa han vilde tilskrive Deres Excellence angaaende den opstaaede Uenighed om Affatningen af § 35 i Unionsforslaget, og i Statsraadsmødet igaar erfoer jeg, at saa er skeet. Da Deres Excellence saaledes allerede har modtaget Fremstillinger af Sagen baade fra Meldahl og Aschehoug og mig, vover jeg ikke at troe, at jeg skulde være istand til at sige noget Yderligere af synderlig Betydenhed om den. Et Par Bemærkninger skal jeg dog endnu tillade mig at fremkomme med; *men heraf maa jeg bede den første behandlet med fornøden Discretion*, da den angaaer Facta, om hvilke jeg kun paa confidenciel Vei har Kundskab. Medens Berg (Justitieraaden, nuværende Statsraad) opholdt sig her i Byen for i Forening med Aschehoug deels at retouchere Unionscomiteens Udkast deels at udarbejde Motiver til samme, confererede Aschehoug jevnlig med mig om Sagen. Da Affatningen af § 35 Moment 1 under een af disse Conferentser kom paa Bane, yttrede Aschehoug paa Bemærkning fra min Side om at Forandring her var fornøden, at herpaa vare baade han og Berg fuldt opmærksomme, men at de for at bevare Eenstemmighed i Comiteen og afværge yderligere Ruptur havde accepteret Affatningen, som de ikke gjorde sig nogen Tanke om at ville blive endeligen bibe-

holdt. Da Meldahl og jeg gennemgik sagen paa Nyt med Aschehoug i Anledning af at Indstilling skulde skee herfra om Forslaget, tilraadede Aschehoug ikke blot – saaledes som i mit sidste Brev berettet –, at der herfra skulde moveres om den Forandring i Affatningen, som i vor Indstilling er bragt i Forslag, men han yttrede ogsaa ved den Anledning, at Berg for ham havde udtalt det som selvfølgeligt, at Regjeringerne i dette Punct vilde give Forslaget den fornødne Rettelse. Jeg meddeelte ikke dette i mit sidste Brev; thi det er en kilden Sag at berette hvad man paa reent confidentiel Vei har erfaret om tredie Mands (Bergs) Udtalelser; men jeg har, ved nærmere Overveielse, dog troet at burde gjøre Deres Excellence bekjendt dermed, *ikke i den Hensigt, at Deres Excellence skulde meddele det til Nogen i det Svenske Statsraad eller til Nogen af Unionscomitteens Svenske Medlemmer*, men i den Tanke, at Deres Excellence muligens kunde faae Brug for den Anviisning, som deri ligger, paa Berg, som den Mand i det Svenske Statsraad, af hvem Medvirkning til at faae vor Paastand sat igjennem snarest turde kunne ventes. Hvad selve Sagen angaaer, bliver det mig, jo mere jeg tænker over den, klarere, at om Comittees Affatnign bibeholdes, efterat det Ulogiske i samme er paaviist, vil Sagen derved faae en Pæl i Kjødet, som i særegen Grad vil befordre dens Aflivelse. Naar man i et Anliggende, hvor Mistænkkeligheden, er saa aarvaagen som Tilfældet er med Unionsforhandlingerne ialfald for Norges Vedkommende, i et vigtigt Punct vægrer sig for at lade Tanken faae sit berettigede Udtryk og i dets Sted vil benytte Ord, som man erkjender at være i Strid med hvad der paa andet Sted (§ 35 Moment 4) er sagt, saa behøves der ikke mere for med al Sandsynlighed at berede sig et slutteligt Nederlag. Offentlige Mænd friste i Sandhed en haard Skjæbne, naar de see et Arbeide, de have ydet en langvarig Omsorg og Understøttelse, udsat for at forspildes gjennem en saadan Daarskab, og der opstaaer alvorligt Spørgsmaal, om man skal vedlive at overtage Ansvarligheden for Sagens videre Gang, saafremt det ikke lykkes at faae Daarskaben afværget. Enhver faaer have sig forbeholdt at besvare dette Spørgsmaal for sit Vedkommende.

Dog – jeg mærker, at jeg skriver mig varm. Maaskee har allene Varmegraden bragt mig til at benytte stærkere Ord end tilbørligt. Hvis saa er, bedes det overseet og tilgivet.

Jeg har for faa Øieblikke siden modtaget Deres Excellences ærede Brev af den 3die, og aflægger min bedste Taksigelse for de deri meddeelte Oplysninger om Kongens Reise. Jeg seer, at mit Brev af den 31te August

endnu ikke da var modtaget. Imorgen eller Overmorgen tør jeg gjøre mig Haab om at faae nogle Ord til Svar – forsaavidt Svar for Tiden kan gives – paa mit deri fremsatte Spørgsmaal, og herfor vil jeg være meget taknemmelig.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm Sept. 7. 1868.

Foruden Herr Statsraadens ærede Brev af den 4de dennes, for hvilket jeg aflægger min bedste Tak, modtog jeg med Posten igaar Aftes Breve fra Statsraad Meldahl og fra Professor Aschehoug angaaende samme Gjenstand, som den af Herr Statsraaden behandlede. Det Brev, jeg skrev Løverdags Aften vil komme til Christiania idag, og de deri meddeelte Oplysninger ville, som jeg haaber, være egnede til at stille den omventilerede Sag i et forandret Lys, der turde have en væsentlig Indflydelse paa Regjeringens Opfatning. Jeg finder nemlig, at Herr Statsraden har, som rimeligt, fæstet sig ved De Geers Argumentationsmaade, saaledes som denne *oprindelig var*, og som den af mig var gjengivet i mit Brev af 1ste Sept, og navnlig er dette Tilfældet med Hensyn til de deri benyttede Udtryk «som en *fordran och en pligt mot föreningen, att de lagstiflande myndigheterna förena sig om en sådan lag*». Det er vel ogsaa mueligt, at det Raisonnement forøvrigt, som jeg i mit samme Brev havde betegnet som mere udelukkende Svensk, og som vedrørte det kildne Punkt om en Fælles-Repræsentation, ikke havde undladt at gjøre et Indtryk paa Herr Statsraaden. Stillingen, som den viiste sig efter Brevet af den 1ste Sept, har nu undergaaet, efter de senere Oplysninger, en virkelig Forandring, hvilken vistnok vil i Regjeringens Øine faae den Betydning, den fortjener. Jeg behøver ikke at sige, at jeg ufortøvet meddelte mine Herrer Colleger de igaar Aftes, som oven nævnt, modtagne Breve, men inden Noget kan opgjøres med Hensyn til Sagens videre Gang, maae vi oppebie det Svar, som Telegrafens forhaabentlig imorgen Formiddag vil bringe os fra Herr Statsraaden paa mit sidste Brev af den 5te. Den Forandring, der af Regjeringen er foreslaaet i § 35.1ste Moment, er opstillet som et Redactions-Spørgsmaal, med det udtrykkelige Tillæg, at nogen Forandring i Bestemmelsens virkelige Betydning heraf *ikke* flyder. Saaledes have vi ogsaa opfattet den fra først af og fremstillet og støttet den i vore Samtaler med

De Geer, idet vi have lagt Vægt paa at selve Betydningen blev uforandret. De af Regjeringen fremstillede yderligere Grunde der indeholdes i Telegrammet af den 4de have ligeledes af os været fremstillede; men det hele Spørgsmaal har dog, saaledes som det hidtil har været drøftet og behandlet mellem os og Svenske Statsraadsmedlemmer, bevæget sig paa Redactions-Omraadet, og ikke paa Sagens «dybere Bund», der først i de sidste Meddelelser, der ere os tilhændekomne, er bleven fremdraget for os. Naar nu Exc De Geer i sin forandrede Argumentationsmaade, hvormed Herr Statsraaden gennem mit sidste Brev vil gjøres bekendt, har indskrænket sig til at paavise, at den foreslaaede *Redactionsforandring* er uantagelig fra Svensk Side, uden at fæste sig ved det *stærkere Tryk*, som skulde ligge i Udtrykket «*fastsættes*»; naar det endvidere maa siges, at de af ham anførte Modgrunde just med Hensyn til Formen have deres Vægt, da skjønner jeg ikke andet, end at den hele Meningsforskjæl stricte er bleven holdt inden saa formelle Grændser, at Kjærnepunktet, der nu senere er skudt frem, levnes ligesom uberørt af Dissentsen, og derfor forbliver vedvarende just i samme *statu quo* som det af Committeeen er overleveret Regjeringerne. Der er i Regjeringens Betænkning stærkt betonet, hvorledes Committeeens Arbeide overhoved bør tillægges Egenskaben af en *Forhandling* og derfor bør behandles med Varsomhed. Man finder ogsaa i Capitlet om «Forsvarsvæsenet», at Committeeen har saa stærkt udtalt sig for hvert af Rigerne Pligt at bidrage til det fælles Forsvarsvæsen, at den ogsaa har fremhævet Ønskeligheden af et samtidigt Lovforslag om denne Gjenstand. Eet Medlem har gaaet lige derhen, at han har foreslaaet det sidste *som en Betingelse*. Jeg har endogsaa hørt berette, at de Svenske Medlemmer ønskede denne Pligt eftertrykkeligen accentueret, lige meget, om ikke mere, for Sveriges Skyld, i Betragtning af den Urede, der her forefindes med Hensyn til Grundlaget for en blivende Armee Organisation. Man kan saaledes ikke kalde Udtrykket «*fastsættes*» en Svensk Affatning, den er tilveiebragt ved Overeenskomst mellem de Norske og Svenske Medlemmer af Committeeen. I sin Betænkning har Regjeringen imidlertid *ikke* fremhævet, at der tilsigtes nogen *Forandring i selve Bestemmelsen*; – hvad man vil have er et correctere Udtryk i sproglig Henseende. De Svenske Statsraader have hidtil betragtet Sagen som udelukkende værende paa dette Omraade. Vi talte med flere af dem igaar paa Ulriksdal, navnlig talte jeg med Berg og Carlson. Den første sagde, at Ingen kunde vide bedre end han og Aschehoug, hvor vanskeligt det undertiden var at tilveiebringe et Ud-

tryk, der passede for begge Sprog (han omnævnte derimot ikke, hvad Professor Aschehoug har berettet om hvad der under Affattelsen af den her omhandlede § havde passeret imellem dem), og hvad det foreslaaede Udtryk: «*søges fastsat*» angaaer, kunde det ikke med samme Ord gjen-gives paa Svensk, men krævede Omskrivning, hvorved maaske Tanken alligevel fik et ucorrect Udtryk. Carlson, som er en stærk Lingvist, udtalte sig omtrent paa samme Maade, og da de begge ansaae, at her allene var Spørgsmaal om en Redactionsforandring, kunde de ikke indsee, hvorfor man ikke kunde beholde Committeens Version.

I Herr Statsraadens Telegram tales der om den moralske Tvang, der fortrinsviis eller udelukkende vil ramme den mindre Stat. Jeg bestrider ikke Tilværelsen af dette Regjeringens Indtryk, uagtet jeg for min Deel ikke deler det. Vi have nemlig den fulde Raadighed til at byde den *Procent* vi finde passende, ligesom Svenskerne have samme Ret paa sin Side. Den Pligt som paaligger os er at tage Sagen under Overveielse paa Grundlaget af en Procentfordeling, og byde vi, hvad vi finde rimeligt, have vi opfyldt vor Skyldighed, og Sverige faaer bære Skylden for Lovens Ikke Istandbringelse, om det ikke antager det Anbud vi gjøre. Mig forekommer det *pinligt*, at vi altid skulle befinde os under Ængsteligheden for Overgreb fra Broderrigets Side. Sverige er for det første ikke stærkt nok til at tvinge os og for det andet ere vi ikke svage nok til at lade os tvinge. Jeg behøver ikke for Herr Statsraaden og de ærede Colleger i Christiania at paavise Følgerne af at en Discussion nu fremkaldes om hvad der som Herr Statsraaden yttre, er «selve Bunden af Sagen». For det første vilde det da have været *ønskeligt*, om det allerede strax fra Begyndelsen havde været bragt paa Bane i Regjeringens Betænkning. Men uanseet dette, vil Sagen ved en ny Betænkning og ved en da paafølgende Discussion af selve Kjernepunktet, blive stillet saaledes paa Spidse, at dens sluttelige Udfald risqueres. Drive vi vor Mening igjennem, vil Indtrykket i Sverige blive ødelæggende, tabe vi, bliver Effecten i samme Retning i Norge saameget sikkrere, just efter den stedfundne Discussion. Maatte Herr Statsraden og de øvrige Medlemmer af Regjeringen derfor, med det unionsvenlige Sindelag og med den Klogskab der betegner de ædle Herrer, tage denne Sag under Overveielse og komme til et udjevrende Resultat paa Basis af de senest meddelte Oplysninger! Saaledes som Tiden nu er skreden frem, og da H. M. allerede reiser til Tullgarn den 16de dennes, seer jeg neppe nogen Muelighed af at Sagen, om ny Betænkning skal indhentes, kan blive

afgjort inden Kongens Afreise, og jeg henstiller, hvilket Indtryk det vil gjøre paa vor Almeenhed, om man faaer den Følelse at Sagens Henstand skyldes en alvorlig Dissents mellem Regjeringerne. Jeg beder fremdeles om at maatte blive oplyst om, hvorledes Regjeringen har tænkt sig Tilbagesendelsen for ny Betæknings Afgivelse motiveret til Protocol-len: blot som en simpel Anførsel fra vor Side om at Regjeringen har begjært den? eller hvorledes?

Tør jeg bede Herr Statsraaden om at bringe min Tak til Statsraad Meldahl og Professor Aschehoug for deres venlige Breve. Jeg faaer ikke besvaret dem idag; thi jeg har nu allerede skrevet dette Brev, og det er ikke megen Magt i mig, saameget mindre som jeg bekjender at denne Vanskelighed, der har opstaaet lige ved Indløbet til Havnen, i høi Grad har forstemt mig. Jeg tillader mig ogsaa paa dette Brev at vente et Svar, hvilket turde komme mig tilhænde gennem Telegrafan paa Thorsdag, forsaavidt – naturligviis – ikke Brevet af den 5te allerede vil have fremkaldt en Udjevning.

Igaar paa Ulriksdal fik jeg høre Reiseplanen opgjort. Onsdag den 16de reise de Kongelige til Tullgarn og blive der over den 17de. Den 18de til Wenersborg, 19 til Baldersnæs og 20de til Fredrikshald, hvor de Kongelige om Natten ligge paa Dampfartøiet. Den 21de skeer Ankomsten til Christiania, formeentlig mellem 2 og 3 og H. M. modtager med Fornøielse Middagen samme Dag i Stiftsgaarden. Jeg hørte af Sandels, at Herr Statsraadens Middag den 21de allerede staaer paa Dronningens Program, hvorved hun har udsat Tiden til Klokken 5. Dette turde være Herr Statsraaden til Veiledning. Kronprindsen af Danmark, for hvem vi præsenteredes, følger med til Norge, og jeg afholder mig derfor fra enhver Beskrivelse, siden Herr Statsraaden selv faaer see den unge Prinds.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 8. sept. 1868 kl. 15.00.]

DE GEERS FORANDREDE PRÆMISSER SKIKKEDE TIL VÆSENTLIG AT UDJEVNE SAGEN. VI FASTHOLDE DOG ØNSKET OM AT FAAE SAGEN TIL NY BETÆNKNING FOR YDERLIGERE AT BIDRAGE TIL AT DETTE KAN SKEE PAA HENSIGTSMÆSSIG MAADE. UDSÆTTELSEN FORMEENTLIG UBETÆNKELIG, DA PROPOSITIONEN VEL I THRON-

TALEN KAN BEBUDES, OM DEN FØRST FORELÆGGES STORTHINGET SAMTIDIG MED RIGSDAGEN. SKAL SAGEN AFGJØRES UDEN NY BETÆNKNING HERFRA. ANHOLDE VI OM, AT DER I HANS MAJESTÆTS RESOLUTION MAA BLIVE OPTAGET ET DICTAMEN OMTRENT SAALYDENDE: SPØRGSMÅLET OM AFFATNING AF § 35 MOM. I I UDKASTET ANTAGER HANS MAJESTÆT AT VILLE BLIVE UDEN PRACTISK BETYDNING, DA DET ER HØISTSAMMES AGT AT LADE FORSLAG TIL DEN PAA DET NÆVTE STED I UDKASTET OMHANDLEDE FÆLLES LOV FREMSÆTTE PAA SAMME STORTHING OG RIGSDAG SOM VIL HAVE AT FATTE BESLUTNING OM FORENINGSAKTEN OG HVER AF REPRESENTATIONERNE SAALEDES VIL HAVE ANLEDNING TIL MED KJENDSKAB TIL DETTE FORSLAG AT FATTE SIN BESTEMMELSE OM AT ANTAGE ELLER IKKE ANTAGE DEN FORESLAAEDE UNIONSAKT. Brev med Posten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de Sept. 1868.

Deres Excellences ærede Brev af den 5te, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse, modtog jeg idag Morges. Det traf sig ogsaa denne Gang saa heldigt, at Statsraadet skulde træde sammen et Par Timer efter Brevets Modtagelse, og vort Møde blev heelt optaget af de Overlægninger, hvortil det gav Anledning. Resultatet vil erfares af det chiffrerede Telegram, som omtrent Kl. 3 blev afsendt herfra. Vi have i dette Telegram paa Nyt udtalt vort Ønske om at faae Anledning til endnu en Gang at yttre os over Sagen, ikke i den Hensigt – det er næsten overflødigt at sige dette – at sprænge den istykker men tvertimod med det Forsæt at udjevne den paa den Maade, som maatte synes bedst skikket til at forebygge dens Sønderlidelse i Storthinget. De af De Geer opsatte nye Præmisser bidrage vistnok allerede i og for sig væsentlig til at sløve det Vaaben, som Forslaget Modstandere ville søge i Affatningen af § 35 Moment 1; thi om der end mod det Raisonnement, der knyttes til en Henviisning til den Svenske Regjeringsforms § 85 og den Norske Grundlovs §er 7 og 94 med Grund kan anføres, at det er «speciosius quam verius»^[1], saa gaacr dog Begrundelsen i sin Heelhed ud paa aabent at bestride en saadan Fortolkning af Udtrykket: «fastsættes», som om derved skulde tilsigtes at paalægge nogen Tvang, og en saa bestemt Udtalelse i et officielt Foredrag har selvfølgelig sin Betydning. Men vi ere dog fremdeles af den Tanke, at om vi fik Sagen til ny Betænkning, skulde det blive den til Gavn. For det Tilfælde, at Sagen

afgjøres uden ny Betænkning herfra, have vi i Telegrammet anholdt om, at der i Resolutionen maatte blive optaget et Dictamen omtrent saalydende: (Jeg afskriver det paa Nyt for det Tilfælde, at nogen Irring ved Gjengivelsen af Telegrammet skulde have fundet Sted) «Spørgsmaalet om Affatningen af § 35 Moment 1 i Udkastet antager Hans Majestæt at ville blive uden practisk Betydning, da det er Høistsammes Agt at lade Forslag til den paa det nævnte Sted i Udkastet omhandlede fælles Lov fremsætte paa samme Storthing og Rigsdag, som vil have at fatte Beslutning om Foreningsacten, og hver af Repræsentationerne saaledes vil have Anledning til med Kjenskab til dette Forslag at fatte sin Bestemmelse om at antage den eller ikke antage den foreslaaede Unionsact.» Hvad der bestemmer os til at attraae et saadant Anførende optaget i Resolutionen er den Betragtning, at som Sagen i sin Heelhed nu stiller sig er det, efter vort Omdømme, tjenligst for Udsigten til at drive den igjennem i Storthinget og vil af det Norske Folk betragtes som meest betryggende, at begge Dele, Unionsact og Fælleslov om Militairstyrken, komme til at staae eller falde med hinanden. Man veed da med fuld Sikkerhed hvad man gaaer ind paa. Det bliver under denne Forudsætning ligegyldigt, enten den ene eller anden Affatningsmaade i § 35 Mom. 1 benyttes; fra at handle om Ord kommer man over til at handle om Realiteter, og dette sidste er altid at foretrække. Fik vi Sagen paa Nyt til Betænkning, skulde vi begrunde den her fremsatte Anskuelse paa en fuldstændigere og tjenligere Maade end jeg i den knappe Tid, som er levnet mig, har kunnet gjøre det. Men faae vi den ikke til Betænkning, see vi ingen anden Udvei end hvad vi have foreslaaet i vort Telegram, nemlig at Kongen selv greier Sagen i denne Retning. Jeg anseer det at være et ganske biligt Ønske, at der maa levnes os Adgang til paa Nyt at yttre os over Sagen, helst da det dog visselig ikke kan siges at være for meget forlangt, at der bliver Adgang til at yttre sig to Gange fra hver Side i en Sag af saa overordentlig Vigtighed som den her omhandlede, og da der, som allerede i vort Telegram bemærket, ingen afgjørende Grund stiller sig mod en Udsættelse. Men skal Sagen gaae til Doms i sine nuværende Klæder, see vi ingen anden Vei, hvorpaa den kan blive ført ind i den ønskelige Retning, end ved et saadant Anførende af Kongen som foreslaaet. Jeg siger: «af Kongen»; thi vi skulde ansee det lidet heldigt, om Initiativet her blev taget af det Svenske Statsraad, da dette her i Riget vilde blive mistydet, og ligeledes uheldigt, om Initiativet blev taget af den Norske Statsraadsafdeling, da saadant kun vilde

have sin sædvanlige Følge, at Sverdrup, Steen og Consorter kastede sig ind i den Sprække, som tilsyneladende vilde aabne sig mellem begge Statsraadets Afdelinger, og herunder vilde Sagen være udsat for at lide. Ordet «Dictamen» i vort Telegram maa for Øvrigt ikke urgeres. Kongen kan jo t. Ex. i Korthed bemærke, at han bifalder hvad af den Norske Regjering er anført og af det Svenske Statsraad er tiltraadt i de og de Puncter, o.s.v. og derpaa indflætte den Yttring, som er foreslaet i Telegrammet. Det maa erindres, at Unionscomiteen vistnok har erklæret det for Ønskeligt, at Forslag til Fælleslov om Militairstyrken bliver fremsat til Afgjørelse samtidigt med Unionsacten; men der mangler til Datum en Erklæring fra Hans Majestæt, at saa skal skee; og det er ikke nok, at det i sin Tid virkelig skeer, hvorimod det paa Forhaand maa officielt tilsigtes; thi dette sidste er nødvendigt for at imødegaae Angreb, som i Mellemtiden ville blive rettede mod Forslaget. Efter Sigende skal den bebudede Dunkerske Bog *med det Allerførste* udkomme i Kjøbenhavn, og det er ikke usandsynligt, at han deri blandt andet tumler sig med § 35 Mom. 1. Jeg faaer ikke Tid til mere end at tilføie en Bøn om Undskyldning for det altfor synlige Hastværk i dette Brev. [O.s.v.]

Esk. Imorgen skriver jeg til Kongen og inviterer Ham til Middag.

Aschehoug var i dette Øieblik inde om mig. Han deler ganske det her værende Statsraads Anskuelse.

[¹ Tilføyet som note:] Paaberaabelsen af den Svenske Regjeringsforms § 87 og den Norske Grundlovs § 94 falder allerede ved den Bemærkning, at der i disse ikke er Tale om at forpligte sig mod Andre end sig selv, og med Hensyn til den Norske Grundlovs § 7 springer det i Øinene at hvad der henstilledes til eventuel Afgjørelse var af uvæsentlig Betydning i Sammenligning med hvad der allerede i §en selv var slaaet fast, nemlig at Antallet fra hvert Rige skulde være lige og at Stemmehighed skulde afhjælpes ved Lodtrækning &c jvf. § 8.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 10. sept. 1868 kl. 15.00.]

VI ACCEPTERE UDJÆVNINGSFORSLAGET. ANSEER KONGENS DICTAMIN ØNSKELIGT DA STORTHINGET ANTAGES DERPAA AT VILLE LÆGGE VÆGT. HENSTILLE TIL STATSRAADSAFDELINGEN AT GJØRE EN TILFØRSEL HVORI DEN UDTALER AT DET EFTER DET AF JUSTITLÆSTATSMINISTERENS ANFØRTE BLIVER SAAMEGET MERE UTVIVLSOMT AT UNIONSCOMMITTÉENS FORSLAG TIL PARAGRAF FEMOGTREDIVE FØRSTE PUNKTUM IKKE I MENING AFVIGER FRA DEN AF DEN

NORSKE REGJERING FORESLAAEDE REDACTION OG AT SPROGVANSKELIGHEDERNE BEVIRKE AT MAN MAÅ BLIVE STAAENDE VED COMMITÉENS AFFATNING SELV OM EN AFFATNING I RETNING AF DEN NORSKE REGJERINGS INDSTILLING I OG FOR SIG BETRAGTET KUNDE HAVE VÆRET ØNSKELIG.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm Sept. 10. 1868.

Jeg har just modtaget Herr Statsraadens Telegram, indeholdende den behagelige Efterretning at det seneste Udjevningforslag er accepteret. Jeg har strax meddeelt det til mine Herrer Colleger. Vor Tankegang med Hensyn til hvad der fra vor Side skulde tilføies har omtrent gaaet i samme Retning som den af Regjeringen henstillede, og vi skulle nærmere overveie den Form der endelig bliver at vælge, med alt Hensyn til Telegrammets Indhold. Jeg skal nu gaae hen til De Geer, som visselig med Fornøielse vil modtage den Efterretning jeg har at bringe ham. Det er endnu ikke afgjort, om der bliver Svensk Statsraad paa Løvedag, da H. M.s Tid er saa saare optagen af Hans Herr Svigersøn; men bliver det Statsraad, kunne vi visselig da faae Unions Sagen afgjort, og mit Ønske er ogsaa, at vi samme Dag kunne faae Norsk Conseil. Jeg skal under Sagens, nu udjevnedes, Stiling ikke nærmere besvare Herr Statsraadens ærede Brev af 6te September, hvorfor jeg frembærer min forbindtligste Tak. Siden jeg har det Haab snart at faae træffe Herr Statsraaden, kunne vi da mundtligent samtale derom.

Jeg har glemt, at meddele Herr Statsraaden, at De Geer desværre ikke kommer til at følge med Kongen. Siden Exc. Manderström ønsker at følge med, maa De Geer blive her for at være Præsæs i den midlertidige Regjering, hvor i Prinds Oscar ikke kommer til at indtræde, da H. K. H. ønsker at forblive paa Sophiero indtil October Maaned. De Svenske Statsraads-Medlemmer der nu komme til Norge ere: Wachtmeister, Ugglas, Bredberg, og Berg. Abelin, som havde glædet sig til en Reise til Norge, bliver nødt til at forblive i Stockholm for at arbeide paa sit Organisations Forslag.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 10. sept. 1868 kl. 21.30.]

Et længere *Chiffre Telegram* angaaende Udjevningensmaade med Hensyn til den opstaaede Dissents angaaende § 35 i Unionsforslaget.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, udatert, 1868.]

Kongen afreiser først herfra den 14de. Det sidste Norske Statsraad lader altsaa blive den 12te. Mere med Posten.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 12. sept. 1868 kl. 12.30.]

Meddelelse om Norsk Statsraad og Navne Sagens Afgjørelse i Combineret Do. Angaaende Reisen.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 12. sept. 1868 kl. 12.30.]

Chiffre Telegram

At ingen særskilt Indbydelse behøves til Kronprindsen af Danmark.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 17. Sept. 1868.

Jeg kom hid iforgaars efter en heldig Reise, men har senere faaet mig en Snue paa Halsen, saa at jeg neppe kan see ud af Øinene. Idag har jeg med Retourpost modtaget Herr Statsraadens venlige Brev af 11.

Sept^[1]], hvorfor jeg aflægger min bedste Taksigelse. Paa Søndag tænker jeg at komme ind til Christiania og mit første Besøg skal blive til Herr Statsraaden. Jeg har skrevet til Holst, at han bliver mig behjælpelig med at faae mit gamle Logis i Hotel Scandinavie, da min Kone følger med mig ind paa Søndag.

Her er bistert koldt. Jeg har, ogsaa med Retourpost, modtaget et Brev fra Wærn med Indbydelse til Baldersnæs, hvilken jeg nu ikke kan modtage.

[¹ Ikke funnet.]

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de October 1868.

Jeg har udsat til idag med at tilskrive Dig, fordi Du, da vi skiltes ad, forklarede, at Du først ved Udløbet af indeværende Uge kunde ventes at være tilbage i Stokholm. Jeg har talt med Helliesen angaaende Spørgsmaalet om hvorledes det er klogest at angive Herr Ih lens Fortjenester. Han er af samme Mening som jeg, at det slet og ret bør hedde: «for militair Fortjeneste». Det er ligesaalidt faldet ham som mig ind, at Ih lens Befatning med den Norske «Veritas» skulde kunne henregnes til eller af Almeenheden være opfattet som noget Fortjenstfuldt. Han mener som jeg, at man bør vælge den Form, der i mindste Grad henleder Opmærksomheden paa denne extra ordinem givne Orden. Han antog endog at det maatte være Haffner mindre behageligt, om der blev talt om Ih lens Fortjenester af Coffardieflaaden, da det vilde kunne udlægges som indblæst af Haffner for at slaae Vand i Rosen for militair Fortjeneste.

Jeg tillader mig at vedlægge et Brev til mig fra Amtmand Holmboe, hvoraf Du vil erfare, at der er Spørgsmaal om en Olafs-Orden for den Franske Tourist Bray de Buyser. Holmboe kom til mig og bad mig interessere mig for, at denne Orden kunde blive tildeelt, idet han gjorde opmærksom paa, at Herr Buyser ikke blot havde reddet Postførerne og Posten men ogsaa viist den Opmærksomhed at fremsende den sidste til Øvrigheden. Jeg bad ham nedskrive nogle Ord om Sagen, for at jeg kunde have Noget at sende Dig, og herved er hans Brev blevet til, der –

som Du vil see – er skrevet med en vis Snauhed, der kun er at forklare af den sædvanlige Tamhed, hvormed Norske Embedsmænd pleie at udtrykke sig. Herr Buyser skal for Tiden opholde sig i Stokholm og, efter hvad Holmboe sagde mig, paa en eller aneden Vei have faaet indgivet et Haab om at erholde Olafs-Ordenen. Han skal være en riig, uafhængig og høist respectabel Mand.

Jeg har med Interesse gjennemlæst den Afskrift, Du leverede mig af det Protocollerede og Besluttede i Svensk Statsraad den 8de Septbr. angaaende Budgettet for Udenrigs-Ærinderne. Det gjør godt at see den Retsindighed, hvormed Hensynet til Norge er skeet fyldest. Det mig ved samme Leilighed leverede Udkast til Fordeling af Anslaget til de udenrigske Anliggender følger, efter dit Ønske, hermed tilbage.

Tilgiv det altfor synlige Hastværk, hvormed dette Brev er nedskrevet.

Venlig Hilsen til Collegerne. [O.s.v.]

Esk. Hermed Afskrift af min Indberetning af idag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 23. okt. 1868 kl. 11.00.]

Hidkom igaar Aften. Venter Brevet.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 23. okt. 1868 kl. 12.45.]

Modtaget Telegrammet. Jeg har skrevet igaar.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23. October 1868.

Jeg sendte Dig i Formiddag et Telegram om vor Tilbagekomst hid igaar Aften, og da jeg denne Gang ikke egentlig har noget at meddele Dig, kunde jeg lade det beroe hermed, om jeg ikke følte en Trang til

gjennem nogle Linier at sende Dig min inderlige Tak for al Din Venlighed under det sidste Ophold i Christiania. Det er første Gang jeg skriver Dig til med den Fortrolighed, der ligger i Duet, og herved træder atter levende frem for mig det Tegn Du gav mig paa Dit Venskab, da Du gav mig Ret til at bruge dette Mærkeord mellem Venner. Jeg sagde Dig dengang, hvilken Glæde Du gjorde mig, og jeg gjentager det af hele mit Hjærte. Jeg skulde have skrevet Dig til fra Værnøe Kloster for at underrette Dig om Dagen for vor Afreise, hvilken var ubestemt, da jeg sidst talte med Dig; men mine Øieblikke vare saa optagne, de sidste Dage jeg var paa Landet med allehaande Bestyr, at jeg forsømte at skrive. Vi reiste i Tirsdags den 20de og havde det deiligste Veir til vort første Nattekvarteer Svinesund. Den følgende Dag fik vi et formeligt Sneevair, der fulgte os lige til Uddevalla, og som flere Gange lod mig befrygte, at vi ikke skulde naae frem. Men det gik alligevel; vi kom til Uddevalla henimod 8 om Aftenen, vare atter oppe Klokken 2 om Natten, og afreiste Klokken 4 med Jernbanetoget til Stockholm. Hele Wester-Göthland var klædt i Vinterdragt; men eftersom vi kom østover forsvandt Sneen, og i Stockholm havde det kun regnet.

Begge vore Colleger med Familier kom vel herind i Mandags. Jeg har afholdt mig fra idag at gaae op til Kongen; jeg ønskede nemlig først at faae Dit Brev med de tvende Oplysninger angaaende Capt. Ihlen, og da dette ikke kom igaar Aften, haaber jeg at faae det med Posten i Aften. Jeg har endnu ingen truffet her, jeg søgte De Geer og Wachtmeister iformiddag, men fandt dem ikke hjemme.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Oct. 1868.

Jeg skrev Dig til med Posten igaar. For det modtagne Telegram takker jeg paa det bedste. Sagen er imidlertid bleven afgjort, uden at Brevet behøvede at indventes. Jeg gik imorges op til Kongen, da jeg ikke vilde udsætte længere med at gjøre min Opvarntning efter Tilbagekomsten. Foreløbig vil jeg oplyse, at jeg samme Morgen som Kongen reiste fra Christiania og inden jeg Kl. 7 gik ombord paa Dampskibet til Moss, skrev nogle Linier til H. M., hvori jeg i Anledning af de Aftenen forud modtagne Linier, hvilke jeg viiste Dig, bad H. M. om at udsætte med Formuleringen af «Ordensfortjenesten» og først fatte endelig Be-

stemmelse ved Protocollens Underskrift i Stockholm. Min Hensigt var at forhindre, at et Tilsagn gaves Capt. I. Da jeg var oppe hos Kongen imorges, gav Han mig en Liste paa de af Ham foretagne Udnævnelser, hvoriblandt Ih lens, og da jeg bemærkede om Formuleringen af Fortjenesten, yttrede H. M. strax, at det kunde forblive ved hvad Han først havde sagt nemlig «for *militair Fortjeneste*». Protocollen er derefter bleven udfærdiget og underskrevet, og vil imorgen blive expederet til vedkommende Ordens Embedsmand. Jeg har ikke villet undlade at underrette Dig om at Sagen saaledes er ordnet.

Jeg var i Formiddag paa Begravelsen efter Bn. Beskow. Den var simpel og høitidelig.

I Eftermiddag har De Geer været oppe hos mig. Jeg bragte ham Din Hilsen som han bad mig paa det bedste at gjengjælde.

Posten skal gaae og jeg maae slutte [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de October 1868.

Jeg har paa een Gang at takke for to Breve fra Dig, nemlig af 23de og 24de October. Og navnlig har jeg at takke for de venlige Ytringer, Du har stillet i Spidsen af det første. Vær, min Ven! overbeviist om, at de Følelser, Du udtaler, ere fra min Side fuldt gjengjeldte.

Jeg begynder at troe, at jeg maa have taget feil, naar jeg antog, at din Bestemmelse var først at ankomme til Stockholm ved Slutningen af forrige uge, siden Du ikke melder Noget i dine Breve til Forklaring af, at Du allerede ankom did afvigte Torsdag. Jeg maa have – tænker jeg nu – misforstaaet Dig eller erindret dine Ord urigtigt.

Jeg skrev sidste Løverdags confidencielt til Grev Wachtmeister for at lægge ham paa Hjærte at lade Consul Lund i Bilbao komme til Madrid for at bistaee vor Chargé d’Affaires der med Hensyn til Klipfisketolden, i hvilken Revolutionen ligesom af sig selv har bevirket en Bevægelse. Det er min Overbeviisning, at der ikke er noget andel Middel, som vil indgive vore Klipfiske-Exporteurer Tillid til, at der udrettes hvad udrettes kan i denne for dem vigtige Sag. Lund har for Øvrigt – som Du maaskee af Bladene vil have bemærket – i de sidste Dage været Gjenstand for adskillige, efter min Mening ganske ugrundede, Angreb fra Bergen og Trondhjem. Men Du vil af Aftenbladet for igaar bemærke, at man allerede begyner at lade ham vederfares Retfærdighed.

Jeg sender Dig herved Afskrift af et Brev, som idag fra Indre-Departementet er afgaaet til Udenrigsministeren i Anledning af Herr Fourniers Note af 6te Juni d. A., hvori er fremsat Paastand om Ret for de Franske at drive Fiskerie i Westfjorden, det vil sige til at deeltage i Lofotfisket, om end i en vis Frastand fra Land. Jeg sender Dig denne Afskrift, for at Du kan følge med Sagen og støtte os baade i Samtale med Wachtmeister og med Fournier, om den sidste skulde bringe den paa Bane for Dig. Vi have kun citeret Wheaten og ikke tillige Martens, fordi den sidste ikke med samme Klarhed udtaler sig til Fordeel for vor Paastand. At det er af stor Vigtighed at holde os Franskmandene fra Livet ved Lofoten, er indlysende. Maaskee interesserer det ogsaa Bretteville at see Afskriften. Hav derfor den Godhed at give ogsaa ham Anledning til at gennemlæse den.

Her er idag foregaaet en sørgelig og frygtelig Tildragelse, idet Advocat Homann er funden død i Uranienburg- Skoven med skaaren Hals, overskaarne Pulsaarer og en stor Flænge i Maven. En Barbeerkniv skal være funden ved Siden af. Han var desuden falden, eller havde styrtet sig, ned for en Precipice, hvorved var bevirket et Saar i Hovedet. Man antager, at han har bragt sig selv af Dage; men man begriber ikke, hvad Grunden dertil kan være. Han var en formuende Mand og var for faa Maaneder siden bleven gift med en ung og smuk Dame – en Datter af Ole Bull –, med hvem han sagdes at leve i høieste Lyksalighed.

Du har da seet, at Jaabæk har fremsat Renteforslag og ligefrem forkyndt, at det er som «Bondevennernes» Apostel han optræder.

Jeg er, Gud skee Lov! frisk, og Indredepartementet interesserer mig i høi Grad. Men med min Correspondance vil det rimeligviis blive mavrere end medens jeg havde Revisionsdepartementet; thi selvfølgelig er her mere at bestille, skjønt, efter hvad jeg hidtil har kunnet erfare, mindre end da jeg for fjorten Aar siden bestyrede det samme Departement – en Følge af, at man er bleven qvit Postvæsenet, der udgjorde saa godt som et Departement for sig allene, og af at Departementet i alle Retninger er bleven fuldstændigere organiseret.

Venlig Hilsen til Bretteville og Manthey. [O.s.v.]

Esk. Indstilling angaaende en Lov om Forandring i Medicinalafgiften i Finmarken, der er tænkt at skulle træde i Kraft fra 1ste Januar, afgaaer med Posten iaften. Lad endelig denne Sag komme med i det Statsraad, som forventes afholdt paa Løverdag (den 31te).

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 31. okt. 1868 kl. 12.30.]

Samtlige med Designationer 23., 27., 28. October indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller iaften. Igaar combineret Statsraad, hvori Sagen om Revision af Postforholdene med Sverige afgjorte.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. October 1868.

Jeg har tvende venlige Breve fra Dig at takke for, af 22de og 28de dennes, og beder Dig om Tilgivelse for at jeg paa nogle Dage ikke har ladet høre fra mig, hvortil Aarsagen allene er den, at de sidste Dage have været optagne med Besøg og Gjenbesøg i Anledning af min Tilbagekomst samt tildeels ogsaa at Forberedelse til det idag afholdne Statsraad, om hvis Udfald jeg allerede gjennem Telegrafien har underrettet Dig. Hjærtelig Tak for de varme Ord Dit sidste Brev indeholder og som gjøre mig Hjærte godt.

Jeg skal ikke undlade at sysselsætte mig med St. Olafs Aspiranten Herr Bray de Bruyser. Alt hvad jeg har erfaret om den ædle Herre er anbefalende, dog med Undtagelse – jeg siger det med Eftertryk – af den Orden – «le saint sépulcre» – som han oplyses at bære. Denne Orden uddeles egentlig af den Catholske Patriark i Jerusalem, men kan kjøbes, saavidt jeg veed, for en Spotstyver af hvemsomhelst. Mr. Bray maa være slemt ordenssyg, for at bære slig Orden, og jeg haaber blot, at om han opnaaer Sanct Olaf, han da vil for Fremtiden vil spare vor ædle Orden for et saa daarligt Selskab.

Da jeg leverede Exc. Wachtmeister tilbage de tvende Budget-Udkast, fortalte jeg ham om det Indtryk Du havde faaet ved Gjennemlæsningen af Protocol Afskriften, og det var ham øiensynligen en Glæde at erfare den Paaskjønnelse, Du havde skjænket ham.

Det var en sand Fornøielse at erfare, af Din Indberetning til H. M., at Stemningen paa Stortinget med Hensyn til Unionsforslaget synes at være gunstigt, og jeg har ogsaa meddeelt dette til De Geer, som med samme Følelse modtog denne Efterretning.

Jeg troer, at Grev Wachtmeister selv har skrevet Dig til om sin Hensigt med Consul Lund. Det er forresten en Uvorenhed af vore Herrer Fiskehandlere at kaste sig over Lund eller Myndighederne for begaaet Forsømmelse. I deres Revolutionsfeber gjøre de tvende Juntaer omtrent hvad de ville med Told og andet; men alt saadant kan vel ikke betragtes at blive af nogen Varighed, og man faaer vel vente, hvad en ordnet Regjering bestemmer. Under de liberale Ideer, der nu ere indtrængte i Spanien kan forhaabentlig *eventuelle* Begunstigelser ventes opnaaede for vor Fiskehandel, og Gr Wachtmeister har sin hele Opmærksomhed henvendt derpaa. Men man kan dog ikke dølge for sig den Forvirring, der for Tiden raader i Spanien, hvor den provisoriske Regjering har at kjæmpe med graadige Venner og bitre Uvenner med Pungenød og Barnsnød, for at fremføde den blivende Thron-Candidat.

Jeg takker Dig for Afskriften af Brevet fra Indre Dept. til Udenrigs Ministeren. Jeg gav den strax til Bretteville, som giver den til Manthey, og Følgen deraf har været, at jeg endnu ikke selv har faaet gjennemlæst den. Jeg kjendte intet til Sagen, førend Mr. Fournier for et Par Dage siden paa en Visite hos mig omtalte den. Han udtalte sig forresten personlig derom i den venligste og forsonligste Tone, sagde at han havde fremstillet for sin Regjering, at Sagen kunde volde os Forlegenhed, og at den i sig selv ikke havde den practiske Betydning, at der var Anledning til at indgribe forstyrrende i de gode Forholde som vare raadende. Jeg fik det Indtryk af ham, at han vil gjøre hvad han kan, for at tilbageholde videre Ophævelse af denne Sag; men han vil sandsynligviis om en Maanedes Tid benytte sig af en Tjenesteledighed, for at tilbringe Vinteren i Frankrig, og det er vel tvivlsomt, om han kommer mere tilbage til Stockholm. Naar jeg har læst Indre-Dept.s Brev, vil jeg yderligere tale med ham og underrette Dig om hvad han siger.

Begivenheden med Homan er skrækkelig! Hvert gabende Saar, han har givet sig, taler ligesom om den Vildelse hvori han har været. Han har vel baade fysisk og moralsk følt Aldersforskjellen mellem sig og en ung Brud, og Følelsen deraf har grebet ham som et glubende Dyr. Den arme ulykkelige Mand! og jeg tillægger: den arme ulykkelige Familie.

Kongen omtalte idag, at han havde faaet et Andragende fra en Enke efter afdøde Capitaine Wolff i Christiansandske Brigade, som inden sin Død ikke havde faaet Tid til at indsætte i Enkecassen for sin Hustrue, der nu bliver afskaaren fra Pensionen. Kongen paalægger mig at skrive til Dig, for at erfare, hvorledes det hermed hænger sammen, og for at

udtale hans Ønske, at der maatte gjøres for hende, hvad som kunde gjøres.

Jeg skal paa Bal iaften paa Slottet i Anledning af Prindsesse Louises Fødselsdag, der yderligere feires ved Kronprindsen af Danmarks uventede Ankomst igaar. Tilgiv min synlige Hastværk [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Novbr. 1868.

Min kjære Ven! Jeg faaer idag ikke Tid til mere end at takke Dig paa det Bedste for dit sidste Brev og sende Dig Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt af idag, af hvilken Du vil see, i hvad Luft vi leve her.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 9. nov. 1868 kl. 12.00.]

Med Underretning om Afgjørelsen samme dag af Marine-Budgettet og Indstillingen om Underbalancen hvad Vedligeholds-Udgifterne angaaer.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. November 1868.

Tak for Dine venlige Linier af den 5te og for den dermed fulgte Afskrift af den sidste underdanige Indberetning. Jeg begriber vel at, optagen som Du er, Du ikke kan faae Tid til at skrive mere, og Indholdet af Indberetningen har desuden været mig af ikke liden Interesse. Det tegner sig desværre ikke meget lovende; men lægges der dog, efter Alt, ikke noget for megen Vægt paa den omhandlede Votering angaaende de 300 Spd. i Reiseudgifter for de forulykkede Skippere i Hvidehavet? Vistnok havde det været *rimeligt* ved denne Leilighed ikke at begjære Refusion af Skipperne; men da saadant ved andre Leiligheder pleier at finde Sted, turde vel Voteringen kunne betragtes blot som en Opretholdelse af en tidligere antagen Regel, hvortil kommer, at Mænd som

Aall og Harbitz befandt sig i Majoriteten. Det er et Anfald af sygelig Sparsommelighed, at Budget Comiteen fraraader Indkjøbet af Strömsborg, ligesom at den foreslaaer 800 Spd *unyttigen* bortkastede for Reparation af Stiftsgaarden istedetfor at anbefale en ordentlig og varig Istandsættelse. Det skal blive curieust at see, hvad Udfaldet bliver af Overlægningerne inden Comiteen angaaende Bevilgningen til Forandringen i Slotshjørnet. H. M. udtalte ogsaa idag, da vi vare oppe for vort Extra Statsraad, sin Interesse for denne Sag, og tillagde at Han ikke vilde opgive en Plan, der var af saadan Betydning for Forskjønnelsen af de Kongelige Vaaninger.

Jeg har allerede telegraferet til Dig om Afgjørelsen af de idag foredragne tvende Sager. Indstillingen om Marine Budgettet kom hid Thorsdags Aften, og i en Overlægning som jeg den følgende Morgen havde med Mine Herrer Colleger bestemte vi os til den næste Morgen (Løverdags) at gaae op til Kongen. Med sædvanlig Velvillie tillod H. M. os da strax at faae Sagen foredraget. Den af Statsraad Irgens tilførte Bemærkning, hvori H. M. ikke er enig, gav imidlertid Anledning til at Høistsamme yttrede sin Hensigt at ville udtale dette i Resolutionen. Vi havde dog i denne Henseende vore Tvivl og udtalte, om det ikke skulle være rigtigere, at H. M. blot og bart bifaldt Indstillingen, uden at indgaae paa hvad der blot berørte de i Foredraget yttrede Anskuelser. Men det blev overeenskommet, at H. M. selv beholdt Foredraget, for at gjøre sig nærmere bekjendt med det deri udviklede Raisonnement angaaende det omhandlede Punkt (Flaadens Fordeling) og at vi skulde komme igjen *idag* for Sagens sluttelige Afgjørelse. Under vor Overlægning i Løverdags havde H. M. selv nedskrevet de Momenter, som Han vilde have fremhævede i den blivende Resolution. Jeg maa derhos bemærke, at Statsraad Haffner i et Brev, jeg havde modtaget fra ham, havde fremhævet, at der ikke skulde være Anledning til for H. M. at udtale sig om det Punkt, hvorom Statsraad Irgens havde yttret sin afvigende Anskuelse, og at jeg havde i Und. gjort H. M. bekjendt hermed. Vi begave os altsaa i Formiddag atter op til Kongen efter Hans Naadige Paalæg. Jeg havde forberedt en Resolution, hvormed jeg gjorde mine Colleger bekjendte. H. M. var *fremdeles bestemt* paa at udtale sig, og Han billigede den Form hvori Udkastet var affattet, og som Du ved Protocollens Fremkomst vil erfare. Meget kan ogsaa tale for Hans Majts Bestemmelse, og Sagen er ialfald nu afgjort.

Det er jo en lidt ubehagelig Ting, at Marine Budgettet er saa

betydeligen overskredet med Hensyn til Vedligeholdelses Udgifterne; men hvad er derved at gjøre. Hvad som er nødvendigt er nødvendigt!

Ex. Wachtmeister havde den Artighed at sende os *Conceptet* til den blivende Note til Mr. Fournier i Anledning af den Franske Regjerings Reclamation betræffende det fra Lofoten afviiste Franske Fisker Fartøi. Vi fandt vor Sag *vel forsvaret*, og jeg var samme Formiddag (Løverdage) hos Grev W. for at sige ham dette. Han lovede at sende en Afskrift af Noten til Dig, og Du har formodentlig nu allerede modtaget den. Jeg træffer formodentlig Fournier i Aften hos De Geer, og skal da faae erfare, hvorledes Noten smager ham. Han er dog, efter hvad han har sagt mig, meget velvilligen stemt med Hensyn til Sagen i Almindelighed.

Kongen reiser paa Mandag den 16de til Bäckaskog og bliver borte i det hele 5 Dage. De Geer har fortalt mig dette; men jeg glemte i Formiddag at spørge Kongen selv derom. Vi faae i hvert Fald Statsraad paa Løverdage den 14de.

Af Gr. Wachtmeister har jeg hørt, at efter hvad Bn. Beck Friis skriver fra Madrid, skal der være en Smule Haab om, at den provisoriske Regjering vil ophæve Differential Tolden i Spanien. Vi faae nu see: Consul Lund havde været i Madrid, og Beck Friis omtaler ham med meget Anerkjendelse.

Tilgiv Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Novbr. 1868.

Min kjære Ven! Jeg er undseelig ved at kaste mine Øine paa dit sidste Brev, som jeg først nu besvarer, og bemærke, at det bærer Datum 31te October. Grunden til min langvarige Taushed er den stærke Sysselsættelse, Indre-Departementet netop i den sidste Uge har givet mig, idet vi have havt nogle enkelte Sager, der have forvoldt særeget Hovedbrud.

Det har glædet mig af dit Brev at see, at Fournier finder, at der ikke bør gjøres nogen Allarm fra Fransk Side i Anledning af Spørgsmaalet om Deeltagelse i Lofotfisket. Maatte nu blot hans Cabinet og hans Efterfølger i Stokholm – forudsat at han snart bliver forflyttet – finde det samme.

Jeg skrev Dig nogle ganske faa Linier til i Torsdags (den 5te), idet jeg sendte Dig Afskrift af min Indberetning til Kongen. Den Beskaffenhed af «Luften», som jeg deri omtalte, har fremdeles Sted i fuldeste Maal. Fougstads Pension har idag været Gjenstand for en Debat paa to Timer i Storthinget. Han beholdt omsidder de ham tilstaaede 800 Spdl., men med en langt fra rundelig Majoritet. Naar det betænkes, at hans Embedsindkomster havde oversteget 2000 Spdlr., saa begriber man ikke, hvorledes det kunde koste en saa alvorlig Kamp at redde for ham en Pension paa 800 Spdl. Velhavens Pension skal for imorgen. Efter Udfaldet af Striden om Fougstads Pension er det nu det almindelige Haab, at han vil komme til at beholde de 1000 Spdlr., hvorpaa Comittees Majoritetsindstilling gaar ud.

Budgetcomittees Indstilling angaaende Udgifterne til Slottet, som nu er bleven trykt, udviser, at kun tre Medlemmer have erklæret sig for at der paa dette Storthing bevilges det Fornødne til de af Kongen attraaede Forandringer i det sydøstre Partie af Slottet. De øvrige sex Medlemmer have erklæret sig derimod og formeent, at Bevilgningen kan henstaae til et kommende Storthing. Baade Harbitz og Aall befinde sig – efter hvad jeg har erfaret – i Minoriteten.

Den 12te Novbr.

Længer rak jeg ikke igaar, og nu har jeg tillige modtaget dit Brev af den 9de Novbr, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse. Storthinget er nær ved at gjøre mig syg; thi nu har det idag gaet hen med 55 Stemmer mod 54 og nedsat Welhavens Pension til 800 Spdl. De 54 stemte for 1000; Schweigaard foreslog 1200, men dette Forslag fik kun 12 Stemmer for sig. Det er en smertelig Skjæbnens Ironie, jeg i dette Øieblik er Vidne til; thi just som jeg modtager Underretningen om det Udfald, det nysnævnte Spørgsmaal for et Øieblik siden har faaet i Storthinget, samler der sig Hundreder af Mennesker udenfor Departementets Vinduer i Carl-Johans-Gaden for at slutte sig til et Fanetog, der skal ud at hædre Professor Velhaven. Han vil formodentlig saa godt som paa samme Tid modtage Udtrykket af en begejstret Anerkjendelse af sit Livs virksomhed og af dens store Betydning og ved Siden deraf Underretning om, at hans Fædrelands Nationalforsamling har vidst saa lidet at paaskjønne denne Virksomhed. I Sandhed – man kan stundom føle sig sønderrevet her hjemme i mit – jeg faaer vel sigte kjære – Fædreland.

Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst Hans Majestæts Dictamen ved Afgjørelsen af Marine-Budget-Indstillingen og hvad Du derom beretter i dit Brev. Sagen bekymrer mig i flere Henseender, som jeg forbeholder mig nærmere at forklare for Dig, naar vi engang sees: Kun een Side ved den vil jeg her – skjønt ganske un-ter uns – berøre, nemlig, at jeg befrygter, at Hensigten med eller Motivet til Kongens Dictamen kan blive miskjendt af Storthinget. Man har nemlig udspre- det det Rygte, at Kongen er Irgens imod og vil have Vergeland tilbage, et Rygte, der selvfølgelig bidrager Sit til, at Irgens er Storthingets egen udsøgte Kjæledegge. Min Frygt er nu, at Kongens Dictamen skal blive opfattet og forklaret i Henhold hertil og saaledes snarest virke det Modsatte af sin Hensigt. Men – som sagt – lad dette ikke dufte ud. I Sagen selv er jeg fuldstændig enig med Kongen, og jeg behøver ikke at sige Dig, at jeg har bestræbt mig til det Yderste for at hindre den dissenterende Udtalelse fra Irgens's Side.

Der er for Tiden ogsaa en anden Ting, som bekymrer mig for Marinens Vedkommende. Det staaer nemlig nok ikke til at nægte, at man har overarbejdet sig i Budgetterminen saaledes, at man pludselig seer sig uden Penge og er nødt til at gjøre en Mængde af sine Arbeidere brødløse. Af en vel underrettet Mand er mig fortalt som aldeles paalideligt, at 200 Arbeidere ere opsagte paa een Gang, og – hvad der næsten klinger utroligt men dog er vist – at endog Eleverne ved den mechaniske Skole, der som saadanne tillige ere Arbeidere, ere blevne opsagte to Aar førend deres Læretid er forbi. Og det meest paafaldende er, at medens man nu stopper med Eet af Mangel paa Penge, skal man i Sommer, for at paaskynde de forskjellige Arbejder, have ladet Folkene arbeide to Timer hver Dag over den sædvanlige Arbejdstid, selvfølgelig mod særskilt Godtgjørelse. Under alle de Anfald, som fra andre Kanter gjøres paa Marinen i Almindelighed og Horten i Særdeleshed, er det saare beklageligt, at et nyt Angrebspunct af denne Beskaffenhed skal frembyde sig.

Jeg har endnu ingen Afskrift faaet af den til Fournier afgaaede Note angaaende Lofot-Sagen; men efter hvad du skriver, tør jeg vel gjøre mig Haab om, at den vil komme.

Hils Bretteville fra mig, at den i hans Brev, som jeg modtog i Løverdags, omhandlede Sag blev expederet herfra i Mandags og Underretning samtidig given til Sundt i Stavanger.

For Resten venlig Hilsen baade til ham og Manthey.

Undskyld altfor øiensynligt Hastværk. [O.s.v.]
Esk. Hermed Gjenpart af min Indberetning af Dags Dato.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 14. nov. 1868 kl. 18.00.]

Samtlige med Designationer 31. Oct. 3., 7., 10. November indsendte Sager idag bifaldende afgjorte undtagen en Benaadningssag modificeret. Kongen Mandag til Bäckaskog; tilbage Fredag. Protocoller iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. November 1868.

Kjære Ven,

Hjærtelig Tak for Dit Brev, begyndt den 11te og sluttet den 12te. Gjør aldrig nogen Undskyldning for mig, om Du ikke skriver, – jeg veed hvor optagen Du maa være, og om dette end gjør det saa meget kjærere for mig at faae Brev fra dig, naar Tiden tillader det, saa forstaaer jeg dog saa vel Grunden til Din Taushed. Det var mig en Glæde af eet af Dine tidligere Breve at erfare, hvormeget det interesserede Dig atter at have overtaget Bestyrelsen af Indre Departement. For Dig er Arbeide Liv; men naar saa er, kan det dog være godt stundom at blive mindet om, at vi andre have Ret til at ønske, at Du ikke maa overanstrenges Dig. Du har – om jeg saa maa sige – desværre været altfor correct i det Horoscop Du i en af Dine Indberetninger stillede med Hensyn til Bevilgnings Stemningen i Stortinget. Voteringen om Fougstads Pension var betegnende nok, men Udfaldet af den, der har fundet Sted med Hensyn til Welhaven, er slaaende. Hvormeget istemmer jeg i den Følelse Du har udtrykt i Dit Brev. Jeg fik Aviserne igaar Aften – Dit Brev fik jeg først i Formiddag – og Gjennemlæsningen af Debatten om Welhavens Pension satte mig i en baade sorgmodig og uhyggelig Stemning, ligesom paa en Høstdag naar Løvet falder af Trærne. Sverdrup fraadsede da af Hjærtens Lyst i gammelt Nag fra en længst overstanden Strid, og Bønder sade til Doms over vore litteraire Storheder! Gud velsigne vort Land, det

er os kjært; men det svider ligesom i Hjærtet, at det skal have talt gennem slik Majoritet! Jeg følte mig ligesom lamslaaet, da jeg havde gjennemlæst Debatten; men det har gjort mig godt at gjennemlæse idag Dit Brev, thi deri har jeg fundet mit eget Indtryk afspeilet. Ja de Jubelraab, som Welhaven saagodtsom samtidigen fik, maa have klinget som en Ironie! Ere vi da blevne saa fattige, at vi ikke med 400 Spd om Aaret have kunnet indløse de Forsikringer, som den studerende Ungdom gav ham? Det skulde ikke meget undre mig, om der kom en Subscription istand for at fylde Forskjællen af hvad en skikkelig Regjering og en sneverhjærtet Storthings Majoritet har givet ham. Jeg skulde ønske det, og 400 Sp. aarlig maatte vel lettelig kunne tilveiebringes inden Kredsen af dem, der fuldt vurdere hans Virksomhed. Men det værste er, at en Votering som den stedfundne maa avle Hadskhed og Bitterhed, og det er et slemt Foster, der voxer og lægger ny Yngel. Offentlige Mænd bør have Iis i Maven, det er sandt, men hvor vanskeligt er det at forblive kold, naar det brænder En i Hjærtet. Om jeg ikke kan følge Forskriften gjør det ingen Ting til Følge af den lange Afstand; men jeg forbyder dig, min ædle Ven! at *tage Dig nær* af Noget, som maatte passere. Jeg har med stor Opmærksomhed overveiet de Betragtninger, Du gjør angaaende det givne Dictamen i Anledning af Marine Budgettet. Det er mig dog kjært, at det ikke er Indholdet iogfor sig men Virkningen af samme, der vækker Dine Tvivl. Havde Kongen tiet, kunde man have taget Ham heelt til Indtægt for den Irgenske Anskuelse, og det var denne Betragtning, der ledede H. M. Efter hvad Du underhaanden meddeler, kan Dictamenet nu egge til at støtte Fordelelings-planen *mod* Kongen; men man tør vel haabe, at den *ugrundede* Tanke, man har faaet om Irgens's Stilling ligeoverfor H. M. , efterhaanden vil finde sin Berigtigelse. Vedbliver den mod Formodning, skulde man kunne være tilbøielig til at troe, at Storthinget vil behandle Armees Budgettet, der er fremlagt af Irgens, med Skaansomhed. Men heller ikke dette tør man rigtig troe efter de glubske Ytringer af Herr Sverdrup, da denne lovede Søren Jaa[b]æk en Fest ved Behandlingen af de militaire Bevillinger. Jeg begriber, at Irgens ikke var at formaae til at afstaae fra sin Dissents, efterat Sagen var optagen til udførlig Drøftelse af Haffner. H. M. lod Ytringer falde, som tydede hen paa, at det hele havde været Gjenstand for foreløbig Discussion under Opholdet i Norge, og Han syntes ikke at være forberedt paa, at en Dissents skulde være fremkommen. Hans Raisonnement om Sagen selv var dette: Horten kan vist ikke

holdes paa; men for at fremdrive dette, skal man dog ikke indlade sig paa en *ny* Daarskab, som det vilde være: at fordele Flaaden. Jeg haaber forresten, at Irgens selv ikke har faaet noget vildledende personligt Indtryk af det Kongelige Dictamen, og skulde det være saa, bidrager Du visseligen til at fjerne et saadant. Jeg har ikke hørt H. M. tale om Irgens uden i fuldt paaskjønnende Udtryk, og Dictamenet var visselig kun foranlediget af Hensyn til den Sag, det omhandler. Hvad Du omnævner i Dit Brev om Overarbeidelse og deraf pludselig Standsning i Marinen er en kjedelig Sag; thi det giver en saarbar Side blot. Men gjort Gjerning staaer ikke til at ændre, og man faaer see, hvad Følgen bliver.

Jeg kan dog vel ikke troe andet end at Du nu maa have faaet den bebudede Afskrift af Noten til Mr. Fournier. Denne Sidste var oppe hos mig igaar, for at presentere den blivende Ch d Aff Mr. Bellonet, der skal være en pyntelig ung Herre. Dette Indtryk gjorde han ogsaa paa mig. Mr. Fournier talte da atter om Indholdet af Noten, og bemærkede, at han haabede, at den brugte Beviisførelse, som han fandt begrundet, skulde øve sin forønskede Virkning. I en foregaaende Samtale, paa en Soirée hos De Geer, havde han yttret til mig, at han ansaae den hele Affaire bragt paa Bane ved en privat Intrige, hvori jeg antog at Vice-Consulen deroppe havde været deelagtig. Ved samme Leilighed yttrede han, at et vigtigt Argument var udeladt i Noten, og da jeg spurgte ham hvilket, sagde han, at *den Regjering*, der havde været med om at afslutte November Tractaten (1855) med os, hvori ogsaa handles om *ikke* at afstaae nogen Fiskerettigheder til Rusland, maatte ansees for at burde være den sidste, der skulde gjøre Paastand paa noget lignende. Jeg opfattede ham idetmindste saaledes, og svarede ham, at det forekom mig at være «de meilleure grâce», naar den Franske Regjering *selv* gjorde sig denne Bemærkning. Det lod paa ham, som om han selv vilde gjøre den, ved Oversendelsen af Noten, hvis Betragtning maade han forøvrigt vilde understøtte.

Grev Wachtmeister sagde mig igaar, at han havde faaet en Depeche fra Beck Friis i Madrid, med en klar Redegjørelse af de Udsigter, som for Tiden findes for Opnaaelsen af Lettelser med Hensyn til vor Fiskehandel, og at han deraf vilde sende Indre Dept. en Afskrift. Udsigterne skulle ikke være just meget lyse; men han havde «en attendant» paalagt Commerce-Raad Willerdingk i Udenrigs Dept. at udarbejde Udkastet til en Convention, som det kunde blive Spørgsmaal om at gjøre til Gjenstand for Forhandlinger.

Vi fik ikke Statsraad igaar før Klokken 3. Hinc mit sildige Telegram. Kongen havde paa Morgenens haft en Aarfugl Jagt paa Drottningholm. Ved Foredraget af Indstillingen om Bevilling af Udgifterne til en Kirkeforsamling, blev ogsaa fremhævet hvad jeg seer Du i Indberetningen har fæstet Kongens Opmærksomhed paa. Det var flere volumineuse Sager, der igaar bleve afgjorte, og det gjældte at sprænglæse; men siden H. M. skulde blive borte i næste Uge, hentede vi deraf en Grund mere til deres skyndsomme Afgjørelse, for Storthingets Skyld. Jeg fik nu ogsaa Leilighed til at oversee alt det Arbeide, det maa have kostet Dig at tilveiebringe Revisions Dept.s Betækning i Anledning af Delinquent Omkostningerne. Det er i Sandhed et gennemført Arbeide. Kongens Reise til Bäckaskog gjælder private Interesser dernede. Han vil selv see, hvordan det staaer til, efter den mislige Høst, og han skal derhos tilsee sit Stutteri dernede. Efterat Reisen var bestemt, kommer nu til, at Han mueligens ogsaa vil komme til at træffe sammen der med Greve Friis. Efter hvad jeg har hørt (*dette mellem os*) vil det Danske Ministerium blot foreslaae 50,000 Rbd. for at sætte istand og møblere Kronprindsens blivende Palais. Dette finder Prindsen for lidt og har skrevet til Kongen herom, med Ønske om at Kongen vilde paa Reisen besøge Kjøbenhavn, hvilket imidlertid Kongen ikke ønsker men istedetfor vil søge Hensigten opnaaet ved at sammentræffe med Grev Friis paa Bäckaskog. Plessen, som med Grev Wachtmeister skal opgjøre den blivende Ægteskabs-Contract, har allerede været ventet hid, men hans Afreise fra Kjøbenhavn er bleven forhalet, formodentlig just for at oppebie den endelige Afgjørelse af dette Anliggende. Som sagt, alt dette *bliver mellem os*. Jeg har efter Tilbagekomsten atter begyndt at drikke Carlsbad; jeg følte mig nemlig atter mindre vel, og Malmsten har foreskrevet mit gamle Middel.

Jeg skal meddele Bretteville Dit Budskab, ligesom Hilsenen til begge Collegerne [o.s.v.].

Exc Stjerneld døde igaar Morges efter i flere Dage at have ligget paa Dødsleiet. Han var en elskelig Mand, og med ham er atter en af den gamle Tids ædle Herrer gaaet bort, og de erstattes ikke af den nye. Han talte ofte om Dig, og med stor Respect.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de October [3: November] 1868.

Min kjære Ven! Hjærtelig Tak for dit Brev af den 15de, som jeg modtog iforgaars. Jeg faar idag kun Tid til at sende medfølgende Afskrift af min Indberetning til Kongen, som for Øvrigt ikke indeholder Andet end hvad Du rimeligviis kjender i Forveien gjennem Avisernes Beretninger. Om en Dags Tid eller to skal Du høre mere fra mig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Novbr. 1868.

Kjære Ven! Jeg benytter, under Tidernes Piinagtighed, Søndag Formiddag for at besvare dit sidste Brev, der – jeg siger det med Undseelse – bærer Datum af den 15de. Den Velhavenske Sag, som Du først omhandler, er nu, som Du vil have seet, rullet fremmet til sit endelige Stadium. Efterat alle Blade, uden Undtagelse, havde dadlet Storthingsmajoritetens Votum og Herr Sverdrups Optræden, er, som Du vil have bemærket, en Subscriptionsindbydelse kommen i Stand i en værdig Form og med Udsigt til god Fremgang. Hvad angaaer det andet af de Kniberier, hvormed Storthinget aabnede sin Virksomhed, nemlig Beslutningen af Paakrav for de noget over 300 Spdlr., som de i Hvidehavet forliste Skipperes Hjembringelse har kostet, da vil Du have seet, at ogsaa dette har vakt en almindelig Indignation. Storthinget, eller rettere de blandt dets Medlemmer, som have meent, at der for Øieblikket ikke kan «gjøres» nok i Sparsomhed, turde have modtaget en gavnlige Lection af hvad der hidtil er passeret. Men hvorvidt det vil forslaae til at hidføre en normal Stemning i de Bevilgningssspørgsmaal, som herefter ville forekomme, er desværre altfor tvivlsomt.

Jeg har Tid efter anden havt Breve fra Consul Lund i Bilbao, hvorved jeg er bleven holdt au courant med hvad der forgaaer i Spanien, vedkommende vore Handelsinteresser, og igaar modtog jeg et Brev fra vor Udenrigsminister, hvori han indesluttet en Depeche fra Beck-Friis, der giver en klar Udsigt over Stillingen. Desværre seer det ikke saa lyst ud som ønskeligt kunde være og som man engang haabede med Hensyn til Forbedring af Vilkaarene for vore Handelsforbindelser med dette Land. Og Gud veed, om det endog blot vil formaae nogenlunde snart at

komme til Orden og Roe igjen efter den Rystelse, som det har gjennem-gaaet og som, efter de sidste Efterretninger, synes at ville blive fortsat gennem indbyrdes Splid om Landets fremtidige Regjeringsform.

Du vil have bemærket, at Hans Majestæts Dictamen i Marinebud-get-Sagen allerede har fundet Vei til «Aftenbladet». At «Morgenbladet» hidtil har forholdt sig taust, er jeg tilbøielig til at skrive paa Regning af Statsraad Irgens's Klogskab, som jeg forudsætter at staae i temmelig nær Forbindelse med dette Blads Eier savelsom med dets Redacteur. Jeg udtaler dog dette kun som en Formodning, og det er langt fra min Hensigt med hvad jeg saaledes har antydet at vække den Forestilling, at ikke Statsraad Irgens skulde være en god og oprigtig Collega. Tvertimod – jeg har aldrig mærket Andet.

Jeg havde i Onsdags det hele Storthing, Statsraadet, Høiesteret og Flere, i Alt omtrent 150 Personer, hos mig til Aften. Oprigtig talt valgte jeg, hvad jeg ogsaa ved et tidligere Storthing engang har gjort, et Aftenselskab for med eet Slag at opnaae at have viist ethvert af Storthin-gets Medlemmer nogen selskabelig Opmærksomhed. Ved eet af de foregaaende Storthing forsøgte jeg at gaae det hele Antal rundt ved at fordele dem paa Middager; men dette var baade byrdefuldt og kjedsom-meligt og tog ingen Ende. Soiréen var – som Du kan vide – just ikke af de allerfornøieligste; men mine Forventninger i saa Henseende havde heller ikke været store, saa at jeg ikke kan sige, at de bleve skuffede.

Det gjør mig ondt, at Du atter skal være nødt at drikke Carlsbad; men jeg haaber, at det denne Gang mere er et Forsigtighedsmiddel end nogen egentlig Medicin.

Venlig Hilsen til Collegerne! Hermed maa jeg slutte, da min Familie venter paa mig for at reise til Bogstad, hvor jeg endnu ikke har rukket at faae gjort en Visite siden vi vare der sammen under hans Majestæts Ophold her.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 23. Novbr. 1868.

Kjære Ven!

Tak for Dit kjære Brev af den 19de modtaget iforgaars tilligemed den medfulgte Afskrift af den und. Indberetning til Hans Majestæt. Jeg kommer just nu fra Ham. Jeg havde ikke seet Ham siden Tilbagekomsten

fra Bäckaskog i Fredags, og dette var ogsaa Aarsagen til at jeg idag begav mig op paa Slottet. Han saac kjæk ud og havde befundet sig vel paa Reisen. Han undlod ikke at udtale sit Indtryk af de sidste Voteringer i Storthinget: Afslaget af den foreslaaede Bevilgning til Indredning af Slotshjørnet tog Han med en venlig Rolighed, medens derimod de Indskrænkninger, der synes at true Armee-Budgettet, og hvorom den afslaaede Forhøielse af Qvarteergodtgjørelsen i Bergen og Christiansand var et Varsel, fremkaldte alvorligere Yttringer. Udfaldet af Voteringen angaaende Welhavens Pension fandt Hans Majt. beklagelig, ligesom Han i Debatte angaaende Pensionerne i det hele saae et voxende Krav paa Tilveiebringelsen af en Pensionslov. Han yttrede sin Tilfredshed over at Bevilgningen til Telegrafen til Vardøe var gaaet igjennem; men bemærkede, at dette var opnaaet ved en Splittelse i den compacte Sparsommeligheds-Phalanx, saa at derfra ingen egentlig Slutning kunde gjøres. Ja vist er det, at Begyndelsen ikke er opbyggelig; men det pleier jo at gaae saa, at Iveren er størst i den første Tid, inden endnu Indflydelsen har gjort sig gjældende af den mere alsidige Opinion, hvorfor Hovedstadens dannede Almeenhed er Repræsentant. Imidlertid kan man vel ikke dølgge for sig, at man her staaer ligeoverfor et Storthing, som fremfor alt har gjort Sparsomhed til sin Opgave, og det turde være at befrygte, at det vil lægges an paa fra Majoritetens Side, at beskjære Bevilgningerne saaledes, at det bliver mueligt at bevilge en *reduceret* Sum til Anskaffelse af nye Geværer, uden at tye til Laan. Hvad mener Du? Du har af Aviserne seet, at Grev Friis tilligemed Grev Plessen vare paa Bäckaskog. Jeg spurgte Kongen, om Han havde faaet ordnet det Spørgsmaal, som havde foranlediget Grev Friis' Didkaldelse, og hvorom jeg i et tidligere Brev havde meddeelt Dig nogle *fortrolige Vink*. Kongen svarede mig, at dette ikke var en Gjenstand, der skulde indgaae i Ægteskabs Contracten – hvilket jeg vidste – men at der var givet Ham Tilsagn om, at Ordningen af Spørgsmaalet om Palaiets Indredning vilde skee paa en tilfredsstillende Maade. Hans Majt. lovede os Statsraad paa Løverdags. Af Aviserne seer jeg til min Glæde, at Subscription er bleven aabnet for Tilveiebringelsen af et Fond for Welhaven, og den Form, hvori dette er skeet vidnet om Tact og Klogskab. Ved Leilighed kunde Du, for min Veiledning, lade mig vide, hvilket Beløb for Enkeltmand kan være passende at subscribere.

Jeg blev afbrudt i min Skrivning af Grev Plessen, som besøgte mig, inden jeg tog min sædvanlige Spadseertour før Middagen, saa at jeg nu

er kommen ud paa Eftermiddagen og nær Posttimen. Efterat han havde omtalt, hvor tilfreds Kronprindsen havde været med Opholdet i Norge og hvor glad den Danske Kongefamilie var i Partiet, begyndte han at tale om den Ægteskabs Contract, som han har det Hverv at negociere. Han yttrede derved – ganske i Fortrolighed – at den Sum, som han havde hørt omtale som paatænkt for Prindsessens Medgift efter hans Tanke ikke kunde ansees tilstrækkelig. Kronprindsens Apanage var 60,000 Rigsbankdaler, og Prindsessen selv havde endnu ingen Formue. Ethvert Tusinds mere, som skulde kunne tilveiebringes, vilde saaledes være af Betydning. Han sagde, at han herom havde talt med Grev Wachtmeister, der er Negociateur paa denne Side, og som havde svaret, at han vilde conferere med sine Colleger. Han nævnte ingen Sum for mig; men jeg skulde være tilbøielig til at troe, at der maaskee er Spørgsmaal om 3 istedetfor 200,000 Rdl. Rmt. Da vi paa en Slags Maade have den Fordeel at sidde i Efterhaand, indgik jeg ikke nærmere i nogen Discussion, men indskrænkede mig til at sige, at efter den Erfaring vi have haft turde det vel ikke møde nogen Vanskelighed at erholde *vor* Andeel af en Medgift, der holdes inden Rimelighedens Grændse. Jeg er imidlertid spændt paa at høre, hvad de Svenske Statsraader mene om en Forøgelse av Summen. Jeg traf i Formiddag en Mand, som pleier at have Rede paa Stemningen, og som besøgte mig, før Plessen kom. Han bragte selv Spørgsmaalet om Medgiften paa Bane og forsikkrede, som det syntes for fuldt Alvor, at Bevilgningen vilde blive forkastet i Andet Kammer, og at man der neppe kunde faae 20 Stemmer for Bifald. Jeg tillod mig at sige, at jeg skulde ansee saadant saa lidet loyalt, at jeg holdt det for *umueligt*. Imidlertid vedblev Manden sin Yttring, som turde forblive strictissime *mellem os*. Jeg hørte at Grev Plessen som en Hemmelighed, hvilken vi altsaa skulle bevare, at Brylluppet skal holdes formodentlig omkring Midten af Juli Maaned. Den Danske Kongefamilie har nok ogsaa givet Sit Samtykke til at Brylluppet holdes, hvor Bruden er, hvilket Vor Konge høiligen har ønsket. Dette sidste har jeg ogsaa hørt fra andre Kanter her, med Tilføiende af Anke over, hvor store Udgifter derved ville paaføres H. M.

Vi have i disse Dage en vestlig eller sydvestlig Storm, der har borttaget Føret og gjennemtrænger med en ulidelig Træk hele vort Huus. Det gjør mig ganske nervøs og klein, uagtet jeg siden et Par Uger hver Morgen drikker nogle Glas Carlsbader Vand.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 24. nov. 1868 kl. 15.50.]

IRGENS SAGT MIG AT HAN HAR SKREVET TIL DIG OM DICTAMINET. MAASKEE BEDST OM DU OPPEBIEDE BREV FRA MIG SOM AFGAAER IDAG FØR DU SVARER HAM.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. November 1868.

Kjære Ven!

Just som jeg skulde begynde at skrive Dig til om en anden Sag, hvorom mere nedenfor, fik jeg Dit Telegram, hvori Du giver mig Vink om ikke at besvare Irgens's Brev, (modtaget med Posten idag Morges) førend jeg har modtaget det, Du idag har tilskrevet mig. Dette Vink følger jeg meget gjerne. Jeg antager, at I. har for Dig gjort Rede for Indholdet af Brevet til mig. Jeg har for mig selv over tænkt hvad der har motiveret hans Brev. Han siger deri til Slutningen, at «han personlig har taget Sagen ganske roligt, idet han har troet at turde gaae ud fra, at H. M. ved Sin Udtalelse allene har haft Sagen, og ikke Personen for Øie». «I modsat Fald» – tillægger han – «skulde han have anseet det for sin Pligt, ligeoverfor Høistsamme strax at opgive en Stilling, til hvilken han ingenlunde agter at klynge sig for enhver Priis.» Af dette viser sig, at han, efter min bedste Overbeviisning, har *selv* opfattet den Kongelige Udtalelse ganske rigtig; men ikke destomindre viser det, som følger efter, at han dog har tilstedet en Tvivl i denne Henseende at gjøre sig gjældende. Skrev han altsaa Brevet til mig, for at jeg skulde opklare denne Tvivl, eller skeede det med den Tanke, at H. M. af mig skulde gjøres bekendt med Indholdet, for at Høistsamme i fornødent Fald skulde erfare, hvorledes Irgens opfatter sin Stilling? I mit Brev til Dig af den 9de meddeelte jeg Dig nogle Oplysninger om Dictamenets Tilblivelse og i mit Brev af 15de, til Svar paa Dit af den 11te, troer jeg, at jeg atter berørte Sagen. Jeg antager nu, at da Irgens har talt til Dig om Brevet til mig, har Du maaskee taget Anledningen til at gjøre ham bekendt med hvad mine Breve indeholde, og at derved et og andet er blevet forandret i det Synspunkt, han havde, da han nedskrev Brevet.

Om jeg idag havde svaret ham, vilde mit Svar have gaaet i samme Retning. Nu udsætter jeg – som sagt – gjerne hermed, og er glad over at faae Din foreløbige Veiledning, ved hvilken jeg ogsaa haaber at blive oplyst om, hvorvidt det er Føie til at gjøre H. M. bekjendt med Brevet.

Nu kommer jeg til den Sag, der i hvert Fald skulde have foranlediget mig til at sende Dig nogle Linier idag. – Grev Wachtmeister kom i Formiddag op til mig, og viiste mig det Forslag til Ægteskabs-Tractat, som Grev Plessen i sin første Forhandling med ham igaar havde leveret ham. I første Artikel bestemmes, at Brylluppet skal finde Sted under Løbet af Sommeren, og at Deres Danske Majestæter have samtykket i dets Afholdelse i Stockholm. Anden Artikel – endnu in blanco – skal indeholde Bestemmelsen om Prindsessens Medgift herfra. Tredie Artikel bestemmer om Prindsessens Naalepenge, der med Forbehold af Rigsdagens (den Danske) Bevilgning tilsiges hende, men hvis Beløb ikke er fastsat, da de tænkes stillede i Forhold til Medgiften. 4de Artikel indeholder – ogsaa med Forbehold af Rigsdagens Bevilgning – Tilsagnet om en Livgeding af 30,000 Rigsbankdaler aarlig foruden standsmæssig Bolig. Sidste Artikel bestemmer om Ratificationen. Grev Plessen havde fremholdt, at der fra Dansk Side ventedes en Medgift herfra til et Beløb af 400,000 Rigsdaler Rigsmynt, og som «précédent» fremholdes, at det var lignende Beløb, Danmark gav Prindsesse Sophie Magdalene, der formælttes med Kronprinds Gustaf – senere Kong Gustav III. Han havde fæstet Opmærksomheden paa, at den Danske Kronprinds ingen egen Formue hvde, at Appanagen ikke er betydelig, ligesom at de Naalepenge, der vilde blive at tilstaae Prindsessen, stilledes i Forhold til Medgiftens Størrelse, hvorfor det var at ønske, at det angivne Beløb opnaaedes. Grev Wachtmeister havde forbeholdt sig at conferere med sine Colleger, hvilket han gjorde igaar, men efter hvad han sagde mig, havde han fra disses Side, og navnlig fra Baron Ugglas's, fundet den største Betænelighed mod en Forhøielse af Medgiften udover de foreløbigen paa Bane bragte 200,000 Rigsdaler Rmt. Exc. De Geer havde dog viist nogen Tilbøielighed til at gaac noget videre. Bn. Ugglas havde stærkt fremhævet faren for et Afslag fra Rigsdagens Side, om Beløbet i det hele sattes høiere. Grev Wachtmeister oplyste mig – paa mit Spørgsmaal i saa Henseende – om at Prindsesse Dagmar af den Danske Rigsdag havde faaet en Medgift af 60,000 Rigsbankdaler; men dette fordi den Russiske Keiser udtrykkelig havde ladet forklare, at Han ikke ønskede mere. *Her* stiller sig Sagen anderledes, siden den contraherende Part

foreslaaer som den Medgift, vi have at erlægge, et Beløb af 400,000 Rigsdaler. Grev Wachtmeister ønsker snarest mueligt at faae Sagen foredraget i combineret Statsraad, og har derfor inbudet mine Colleger og mig til et foreløbigt Beredningsmøde imorgen Kl. 2. Herefter vil naturligviis den Norske Regjerings Betænkning blive indhentet; men for i denne Henseende at faae et Udgangspunkt, vilde det dog være ønskeligt at et vist Beløb foreløbigen bliver opstillet af Hans Majestæt. Da jeg skrev til Dig igaar, tænkte jeg mig den Sum, hvorom der fra Dansk Side kunde blive Tale, at opgaae til 300,000 Rigsdaler Rmt, og hvor forsigtig jeg naturligviis agter at optræde i Beredningen imorgen, er det dog min inderste Tanke, at det vil blive vanskeligt, ja ganske umueligt, at møde den Danske Begjæring med et større Afslag enn 100,000 Rdl. Jeg skal nu overlægge med mine Herrer Colleger, inden vi imorgen begive os afsted, og vi faae da see, hvorledes Overlægningen vender sig i Beredningen. Du faaer disse Linier Thorsdags Aften. Kunde Du gjennem et Telegram, som jeg kunde faae Fredags Formiddag inden Statsraadet – om der da bliver combineret Statsraad – give mig et fortroligt Vink om Din Mening, vilde det være mig meget kjært.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 27. nov. 1868 kl. 10.15.]

ANGAAENDE MEDGIFTEN ER MIN MENING AT SVENSKERNE BØR HAVE DET FØRSTE ORD OG AT DU OG COLLEGERNE ALTSAA GAA SAA LANGT SOM FLEERHEDEN AF DET SVENSKE STATSRAAD.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Novbr. 1868.

Min kjære Ven! Du vil idag have modtaget et Telegram, hvori jeg henstillede til Dig at vente med at foretage Noget i Anledning af et Brev fra min Collega Irgens angaaende Dictaminet i Marinebudgetsagen indtil Du havde hørt fra mig. Forklaringen herpaa er følgende.

Da jeg idag i Statsraadet traf Statsraad Irgens, yttrede han for mig med et Alvor, som tilkjendegav, at han lagde stor Vægt paa hvad han

vilde omtale, at han havde fundet at burde tilskrive Dig i Anledning af det ovennævnte Dictamen, og at han fandt at skylde mig at meddele mig dette. Hvad han havde skrevet, yttrede han ikke videre om end han lod forstaae, at Hensigten med hans Henvendelse til Dig var at forklare, at det ikke var hans Skyld, at den Dissents var kommen tilsyne i Indstillingen herfra angaaende Marinebudgettet, som havde givet Anledning til det kongelige Dictamen. Jeg bemærkede kun, at jeg beklagede, at særskilte Henvendelser skulde finde Sted til Stokholm om Forhandlingerne i det her værende Statsraad, og indlod mig for Øvrigt ikke paa Sagen, hvortil der heller ikke var Tid.

Grunden, hvorfor jeg anseer det hensigtsmessigt, at Du modtager nogle Ord fra mig, førend Du besvarer Irgens's Brev, er den, at jeg tænker, Du kunde finde det ønskeligt at være bekendt forinden med Sagens her værende Stilling, med andre Ord at være bekendt med hvad jeg maatte have yttret eller meddeelt her i Anledning af hvad Du har tilskrevet mig om Foranledningen til Dictaminet og de nærmere Omstændigheder ved dets Tilblivelse. Og det er netop at jeg angaaende dette ikke har yttret eller meddeelt et eneste Ord til noget Menneske, som jeg ønskede, Du skulde vide, førend Du skriver til Irgens. Du meddeelte mig i dit Brev af den 9de, som jeg modtog samtidigt med den Protocol, der indeholdt Dictaminet, at Haffner i et Brev til Dig havde fremhævet, om der ikke skulde være Anledning for Hans Majestæt til at udtale sig om Forslaget at fordele Flaaden, og at Du havde gjort Hans Majestæt bekendt hermed, samt at Hans Majestæt bifaldt denne Haffners Idee og ikke var at formaae til at afstaae fra den ved de Tvivlsgrunde derimod, som Du og dine Colleger gjorde gjeldende. Hvad Du saaledes meddeelte mig, besluttede jeg, efter modent Overlæg, ikke at sige til nogen Eneste af mine Colleger. Jeg kunde ikke, Sandheden troe, fortælle Noget uden at fortælle Alt, og jeg vilde ikke fortælle, at Haffner havde foranlediget Spørgsmaalet om et Dictamen af Kongen vakt ved en særskilt Henvendelse til Stokholm. Ingen enkelt Mand i Statsraadet skal – sine Colleger uspurgt – directe eller indirecte søge fremkaldt Udtalelser af Kongen, især i Puncter, hvorom der mellem ham og nogen af hans Colleger er Dissents. Ved noget andel Middel end det ligefremme og constitutionelle at yttre sig i Foredrag, eller Tilslutning til eller Dissents fra, Foredrag, bør intet Medlem af den Norske Regjering søge at indvirke paa Hans Majestæt. Det maatte da være, at der i en Sag er Noget, som ikke ret vel lader sig sige officielt; men i saa

Fald bør der gaaes aabent tilværks, og hvad der skrives til Stokholm bør ikke være skjult for de øvrige her værende Medlemmer af Statsraadet. Havde Haffner spurgt os, om vi vilde tilraade et Dictamen ved den omhandlede Anledning, tør jeg indestaae for, at vi alle som een Mand vilde have svaret benægtende. Hvad Irgens specielt angaaer, er det klart, at han endog vilde have fundet sig saaret ved at Spørgsmaalet var bleven opkastet. Men just fordi jeg holdt mig overbeviist om, at det hele her værende Statsraad, med Undtagelse af Herr Haffner selv, vilde misbillige hvad han i dette Tilfælde har gjort, just derfor har jeg ikke omtalt det til Nogen. Der bliver vel en eller anden beqvem Leilighed til at lade Haffner forstaae, at han idethele taget bør vogte sig for hvad Bonden kalder «Mangfoldighed»; og den skal jeg da ikke lade ubenyttet.

Dette har jeg ikke villet undlade at meddele Dig, for at Du kan være fuldstændig orienteret i Sagen, førend Du svarer Irgens. Han har – det er tydeligt at mærke paa ham – taget sig Sagen ganske nær. I mine Tanker har han Uret i sin Paastand om, at Haffner i sin Indstilling kunde have undladt at udtale Nogetsomhelst om Flaadefordelings-Forslaget. Dette var efter samtlige her værende Statsraaders Formening – Irgens allene undtagen – saa godt som en Umulighed; thi det havde sig ikke med dette Forslag som med det gamle Forslag om Hovedstationens Flytning, at alle Mennesker idetmindste ere enige om, at Adskilligt maa overveies og Adskilligt forberedes og iværksættes førend man skrider til den foreslaaede Idees Udførelse. Nei, Flaaden bør fordeles strax, nogle Skibe, ja endog visse bestemt angivne, strax sendes til Trondhjem, andre til Bergen, atter andre til Frederikstad – saa lyder Marine-Commissionens Indstilling, der i Aftryk er oversendt til Stortinget allerede strax efter dets Sammentræde. Hvorledes en Marineminister skulde kunne forholde sig taus under saadanne Omstændigheder, det er mig ufatteligt, allerhelst da det er indlysende, at der selvfølgelig vilde udkræves en og anden Udgift i Anledning af Fordelingen, om den skulde finde Sted, og det altsaa maatte motiveres, at Intet til Afholdelse af saadan Udgift blev begjært i Budgetforslaget. At en saa forstandig Mand som Irgens ikke kunde formaaes til at gaae ind paa, hvad vi indstændig bad ham om, nemlig i det høieste at lade indflyde en Bemærkning om at han ikke, for sit Vedkommende fandt det fornødent for Tiden at indlade sig paa Fordelingsforslaget, kan jeg allene forklare mig deraf, at Marine-Commissionens Indstilling i det Hele og tillige i dette Punct, eller ialfald Lieutenant Segelches Votum som Medlem af

Commissionen, hvilket Votum, som Du maaskee veed, spiller en særlig Rolle, i dets Heelhed og navnlig i det her omspurgte Punct sandsynligviis i sin Tid er bleven til efter Samraad med Irgens, vort Ingeieurvæsens Ypperste og Senior, og at han herved har fundet sig forpligtet til at stille sig paa Commissionens Side mod Marinedepartementet. Dette er dog kun Formodning af mig – jeg veed Intet derom.

Posttiden er nær ved at udløbe, saa jeg maa slutte.

Jeg glemte i mit sidste Brev at sige, at jeg forlængst har faaet Afskrift af Noten til Fournier om Lofots-Affairen.

Venlig Hilsen til Collegerne [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. November 1868.

Kjære Ven,

Som jeg i mit Brev af igaar bebudede, vare vi i Formiddag i sammensat Beredning. Grev Wachtmeister oplæste da det af Grev Plessen fremleverede Forslag til Ægteskabs Contract, hvis Bestemmelser vare, som jeg igaar antydede. I 1ste Artikel var i Forslaget optaget, at Formælingen, som skulde finde Sted i Stockholm, skulde foregaae efter den *Evangelisk Lutherske Kirkes Ritus og Ceremonier*; men da saadanne ikke findes fælleds for nævnte Kirke, men ere særegne for hvert Land, havde H. M., med hvem Grev Wachtmeister paa Forhaand havde talt, ønsket, at dette Tillæg maatte udgaae. Herimod skeede ingen Indvending. Med Hensyn til 2den Artikel (om Medgiften fra de Forenede Rigers Side) yttrede Grev Wachtmeister, at der fra Grev Plessens Side var antydet, uden at dette var skeet i Form af noget Forslag, at Medgiften tænktes bestemt til 400,000 Rdl. Rmt. Grev Wachtmeister tilføiede, at han havde talt med H. M. herom, at H. M., naar der havde været Spørgsmaal om 200,000 Rdl., havde tænkt sig dette Beløb for Sveriges Andeel, men at Høistsamme i en Sag som denne langtfra vilde øve nogen Indvirkning paa Statsraadets Overlægninger. Grev Wachtmeister fremhævede derefter de Grunde, der bragte ham til at foreslaae Medgiften fastsat til 400,000 Rdl., og som jeg i mit Brev igaar antydede. Statsraad Ugglaas gjorde derpaa Rede for hvad der i denne Sag efter hans Kjendskab var forhandlet i Norge, og antydede som sin Opfatning, at der da var Spørgsmaal om 200,000 Rdl. *alt i alt*. Saaledes opfattede jeg

dengang ogsaa Sagen. Resultatet af de forskjellige Ventilationer blev endelig, at der fra Svensk Side skulde gaaes saa langt som til 200,000 Rdl. for Sveriges Andeel, hvorefter der paa Norges Andeel, efter Proportion skulde falde henved 83,000 Rdl. For at afrunde Beløbet blev det overenskommet, at Grev Wachtmeister i sit blivende Foredrag i det combinerede Statsraad skulde foreslaae et Totalbeløb for begge Riger af 70,000 Spd, eller 280,000 Rdl. Rmt, hvorom den Norske Regjerings Betænkning da skulde befales indhentet. Med den Proportion vi have af 12/17 til 5/17 faer man ikke et rundt Tal, om 200,000 Rdl. lægges til Grund for Bidraget fra Svensk Side, og man tog derfor de nævnte 70,000 Spd til Totalbeløb, med Forbehold at afrunde hvert særskilt Bidrag ved den endelige Afgjørelse. Jeg henstiller dog til Dig *underhaanden* at lade tage under nærmere Overveielse inden Regjeringen, om der ved denne Leilighed skulde være Føie til at holde sig for vort Vedkommende saa *stricte* til Proportionstallet, og om vi ikke for at faae Tallet rigtig rundt, kunde foreslaae vort Bidrag til Halvdelen af det Svenske, med 100,000 Rdl. eller 25,000 Spd. Jeg seer nok, hvad der taler for Bibeholdelsen af Proportionen, just fordi det er *en Regel*; men deels synes jeg bedre om det runde Tal 300,000 end om 280,000 Rdl., deels indbilder jeg mig, at det vilde bidrage til at lette Sagens Gang paa Rigsdagen her, om vi *ikke* tage det saa nøie med nogle Tusinde Spd mere eller mindre. Der yttredes forøvrigt blandt de Svenske Statsraader *megen Betænkelighed* mod at gaae til 200,000 Rdl. for Sveriges Vedkommende. De Geer holdt nogen Tid paa 250,000 Rdl. som *Totalbeløb*, uagtet han sluttelig gik over til 280,000 Rdl eller 70,000 Spd, hvilket Grev Wachtmeister selv ogsaa tiltraadte. Hvad de i 3die Artikel fastsættende Naalepenge angaaer, hvis Beløb ikke var indført, da oplyste Grev Wachtmeister, at Grev Plessen havde antydnet, at disse sandsynligviis vilde blive bestemt til 10 procent aarlig af Medgiftens Beløb. Med Hensyn til Sagens formelle Gang blev det overenskommet, at naar den Norske Regjerings Betænkning indkommer, fastsættes Totalbeløbet og Fordelingen af samme af H. M. i det combinerede Statsraad, medens Afgivelse af Proposition til hver af Nationalforsamlingerne forbeholdes, som sædvanligt, hvert Riges særskilte Statsraad.

Jeg skal just hen i Theatret i Aften og maa derfor slutte. Hjærtelig Tak for Dit kjære Brev af den 22de November.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Novbr. 1868.

Kjære Ven! Foreløbig Tak for dit Brev af den 23de, som jeg modtog igaar Aftes og senere skal besvare. Hermed Afskrift af min Indberetning af idag. Jeg faaer iaften ikke Tid til mere.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 27de November 1868.

Kjære Ven!

Det combinerede Statsraad var idag fastsat til 11½, og det var først efter Tilbagekomsten derfra jeg fik Dit Telegram, indleveret 10.15 og ankommet hid 11.25. Jeg aflægger herfor min bedste Tak; og som Du vil see af mit Brev af iforgaars, have vi just fulgt den Retning, som af Dig i Telegrammet er antydet. Inden H. M. indfandt sig i Statsraadet, var det samtalsviis omventileret, om der istedetfor det *Totalbeløb*, der *nu* af Udenrigs Ministeren er bragt paa Bane, skulde af ham foreslaaes for Sveriges Vedkommende et Beløb af 200,000 Rdl. og for Norges Andeel et i Forhold dertil passende Beløb, hvilket skulde have givet os maaskee en noget videre Latitude med Hensyn til Bestemmelsen af vor Anpart; men den Betragtning fik sluttelig Overhaand, at det maatte ansees mere formelt rigtigt, naar Sagen anmeldtes i combineret Statsraad at der blev en Fælleddssum forslagsviis opstillet af Udenrigsministeren. Jeg har just nu paa Eftermiddagen faaet en Afskrift tilsendt af Protocollen; men da jeg ikke kan faae denne oversat, expederet og underskrevet i Aften, men først vil kunne tilveiebringe saadant imorgen, vil jeg nu indskrænke mig til at sende Dig foreløbigen en Afskrift af den Svenske Protocol. Det er H.M.s Ønske, at Sagen kan blive fremmet saa hastig som mueligt, og herfor vil Du sørge, for hvad os vedkommer, med Hensyn til Afgivelsen af den Norske Regjerings Betænkning. I mit Brev af i Onsdags – den 25de, henstillede jeg underhaanden til Din Overveielse, om der, ved Forslaget af vor Anpart, skulde være Anledning til saa nøie at holde os til Forholdstallet, og om nævnte Anpart ikke kunde bringes paa Bane med 100,000 Rdl. eller Halvdelen mod den Svenske, om denne sættes til 200,000 Rdl. Jeg bemærkede dog tillige, at jeg vel indsaae Vanskeligheden af at fravige denne Regel, der ligger i Forholdstallet, og efterat en

Fældedssum er bleven opstillet, er det endnu vanskeligere, siden en saadan Forhøielse fra vor Side vilde forøge Totalbeløbet med henved 20,000 Rdl., ihvorvel Totalbeløbet er af Udenrigs Ministeren foreslaact med Tillægget «*om trent*», hvilket gjør det mindre absolut. Regjeringens Tact og Klobskab vil bedst vide at afgjøre dette. Det kan vel siges, at nærværende Tilfælde har noget særegt ved sig, og hvad Kongens Apanage angaaer, har man vel ikke holdt sig saa stricte til Forholdstallet; men jeg bekjender gjerne, at det sikke – det nemlig at holde sig til Forholdstallet – er for alle consequenser det *sikkreste*, og mueligt er det ogsaa, at det vilde kunne faae Udscende af, at vi *vilde gjøre os til*, om vi forhøiede vor Anpart med et Beløb, som dog «am Ende» er lidet, og intet gjør synderlig fra eller til. Man kan desuden ikke vide, hvorledes Sagen – med en saadan liden Udskielse fra Regelen – vilde blive opfattet af Stortinget, saa at jeg næsten troer at kunne forudsee, til hvilket Resultat I ville komme. Grev Wachtmeister fortalte os, at han nærmere havde samtalt med Grev Plessen angaaende de 10% han havde forstaaet, at den sidste havde stillet i Udsigt til Naalepenge. Men det havde da viist sig, at der heri havde været en Irring. Grev Plessen havde nemlig regnet paa følgende Maade: 400,000 Rdl i Medgift efter 4% gjør 16,000 Rdl. og heraf vilde man give $\frac{3}{4}$ Dele eller 12,000 Rdl i aarlige Naalepenge. Plessen havde tænkt paa procent af Renten, medens Grev W. havde haft Medgifts *Capitalen* for Øie. Derfor havde Grev Plessen talt om *meget mere end 10%*. Nu er da imidlertid Irringen opklaret, uagtet Naalepengene derved blive intet mindre end betydelige. Det er Meningen i den blivende Contract ikke at reservere Medgiften som Prindsessens «særskilte Eiendom» men at lade den undergaae den i Ægteskaber sædvanlige «*communio bonorum*».

Vi fik i det combinerede Statsraad ogsaa nogle andre Sager afgjorte nemlig:

- 1) Besættelse af Consulatet i Messina. Herr Klostermann.
- 2) Afskedigelse af Consul Valentiner.
- 3) Godtgjørelse for fv. Vice Consul og fungerende Consul i Buenos Ayres Ebbeke, hvilken fastsattes til 1000 Hb. Bco.
- 4) Reisetilladelse for Lieutenant Annerstedt.
- 5) Ratification af Tractaten med Siam og
- 6) Do af Telegraf Overeenskomsten i Wien, efterat vi i Morges, inden det combinerede Statsraad, havde faaet et særskilt Norsk, for Afgiv-

else af Resolution om Oversendelse af Regjeringens Indstilling betræffende denne Sag.

Vi fik ikke med Posten igaar Aften den ventede 4de Pakke med Indstillinger. Maaskee har Føret været til Hinder for Diligencens Fremkomst til Christinehamn i Tid for Toget? Kommer Pakken i Aften, vil det blive vanskeligt at faae den med i Morgen i Statsraadet, der afholdes Kl. 11. Vi faae see! Jeg har heller ikke faaet det bebudede Brev angaaende Irgens.

Jeg har i de sidste Dage været mindre end vel, og Malmsten har idag givet mig nogle nye Piller.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 28. nov. 1868 kl. 14.30.]

De med Designationer 13., 17., 20. November indkomne Sager idag bifaldende afgjorte undtagen en Benaadningssag modificeret og Mandals Catheket-Embede forbigaaet efter Riddervolds Telegram. Sagerne med Designation 24. November kom først igaar Aften og kunde ikke medtages. Forhandlings Statsraad Thorsdag. Igaar combineret Statsraad.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Novbr. 1868.

Min kjære Ven! Jeg har ikke mindre end tre ubesvarede Breve fra Dig liggende for mig, nemlig af 23de, 24de og 25de November. Jeg benytter nu Søndags Formiddag – den eneste Tid, som under den nuværende Travlhed er forundt mig fri fra andre uopsættelige Forretninger – til at besvare dem.

Jeg takker meget for de Underretninger, Du efterhaanden har givet mig om Gangen af Sagen angaaende Prindsessens Medgift. Den Totalsum, man nu er bleven staaende ved, nemlig 70,000 Spdlr., forekommer mig at være ganske passende og jeg har det Haab, at Udredelsen af den Norske Qvotadeel ikke skal møde nogen Vanskelighed. Du beder mig i

dit sidste Brev at lade tage under nærmere Overveielse inden Regjeringen, om der ved denne Leilighed skulde være Føie til at holde sig stricte til Proportionstallet og om vi ikke kunde foreslaae vort Bidrag til 25000 Spdlr. saa at det Svenske blev 45,000 Spdlr. Jeg skal, efter dit Ønske, undergive dette Regjeringens Overlægning i næste Statsraad, det vil sig i Overmorgen. Jeg vil dog foreløbig udtale for Dig, at din Idee forekommer mig at have adskillige Bctæneligheder, men som jeg visselig skal tilbageholde, indtil mine Colleger have opgjort sin Mening, som jeg i intet Tilfælde skal modsætte mig.

Naar Du modtager dette Brev, har Du maaskee allerede taget dit Partie med Hensyn til Brevet fra Irgens, jeg mener i Henseende til Spørgsmaalet om at gjøre Kongen bekjendt dermed. Saafremt det ikke allerede er skeet, skulde jeg ansee det bedst, at Du lod det være. En Yttring af Irgens under en Samtale, jeg havde med ham i Statsraadet iforgaars, lader mig formode, at hans Mening har været at lade det ganske komme an paa Dig, om Du vilde gjøre Kongen bekjendt med hans Brev. Jeg opfatter Stillingen saa, at han har været i slet Houmeur over Dictaminet og, efterat have grublet over Sagen i nogen Tid, omsidder har bestemt sig til at give ondt af sig, at dette saaledes har været Hovedtendentsen af hans Brev og at han har villet lade det staae derhen, om Kongen vilde blive bekjendt med hans Udtalelser eller ikke. Men er denne Opfatning rigtig, skeer der uden Tvivl alle Vedkommende størst Tjeneste ved at Sagen ikke kommer videre end til det Punct, hvorpaa den nu befinder sig. Jeg har det Indtryk af Statsraad Irgens, at det ikke skulde være ham ukjært naarsomhelst at finde en passende Anledning til at gaae tilbage fra sin nærværende Stilling. Statssecretair Aall fortalte mig for et Par Dage siden, at Irgens havde sagt ham, at han strax over Nytaar vil gaae paa igjen med sin Indstilling om en permanent Militaircommission, bestaaende af de i Christiania værende Brigadechefer. Kommer en saadan Indstilling fra hans Haand – og jeg nærer liden Tvivl om at det vil skee – og bliver den ikke bifaldt af Kongen, er det nok altfor sikkert, at han gaaer sin Vei. Tal imidlertid ikke herom, førend vi nærmere faae see, hvorledes Sagen kommer til at udvikle sig.

Her hjemme er det i denne Tid uhyggeligt. Jeg kan ikke mindes noget Storthing, over hvilket der har hængt en saadan Luft af mørk Stemning som over det nærværende. Og til den Modenhed, som den constitutionelle Erfaring burde have givet, seer jeg ikke mange Spoer.

Constitutionscomitteen med Byfoged Christensen (denne – sit *venia verbo* – lette, letfærdige og letsindige Mand) i Spidsen har nu enstemmig indstillet, at der skal etableres et heelt nyt System med Hensyn til den communale Stemmeret og det med en Freidighed, som om der handlede om den greieste Sag. Morgenbladet indeholder herom idag en Artikel, som dog ikke i sin Heelhed huer mig. Kort og godt – jeg mindes aldrig at have følt Storthingsatmosphæren saa ubehagelig som denne Gang, skjønt der – saavidt jeg kan mærke – ikke er Tegn til nogen Oppositionstendents.

Amtmand Bonnevie (min Expeditionssecretair) kommer i dette Øieblik og vil omhandle med mig Sager, der pressere. Jeg maa derfor slutte med mange og hjertelige Hilsener.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 30. nov. 1868 kl. 10.15.]

Skrevet igaar blandt andet om BREVET FRA IRGENS.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Novbr. 1868.

Kjære Ven,

Tak for Dit Brev af 24de, samt for de Linier af 26de, hvormed Du ledsager Afskriften af den underdanige Indberetning. Jeg har med al Opmærksomhed gjennemlæst Dit Brev af den 24de, og kan vistnok ikke andet end i alt Væsentligt slutte mig til de Betragtninger, Du deri anstiller. I Henhold dertil, har Du vel ogsaa fundet, kjære Ven, at jeg gjorde Uret i at have bragt Vinket i Statsraad Haffners Brev til mig til Kongens Kundskab. Jeg gjorde det i god Troe og med Følelse af Skyldighed; thi jeg opfattede ikke Forholdet saa stricte, som jeg af Dit Brev seer at Du opfatter det. Jeg tænkte mig nemlig, at hvor det, som her, ikke gjældte nogen Modarbeidelse, men kun en Antydning af noget, hvorom Meningerne kunde være delte, var jeg ikke berettiget til at lade Kongen være uvidende derom. Min Tanke, er at H. M. *uden Hensyn* dertil vilde have givet sit Dictamen. Jeg er imidlertid ved Reflectionerne

i Dit Brev, som det glæder mig ere fremkomne, ogsaa bragt ind paa en nærmere Overveielse af dette delicate Capitel, og naar jeg engang har faaet det rigtig klart for mig, med alle sine Conseqventser, kunde jeg nærmere faae Lov til at udvexle Tanker med Dig. Idag er det en bevæget Dag: Paa Formiddagen Monumentets Afsløring, og paa Eftermiddagen, KL. 5½ en høitidelig Samling i Militair Selskabet, hvor Prinds Oscar Selv holder et Minde Foredrag over Carl XII. Igaar var jeg klein, saa at jeg ikke kom til at skrive Dig til. Jeg har næsten fuldendt et Brev til Statsraad Irgens, som jeg egentlig skulde have sendt igaar men blev ikke færdig dermed. I Formiddags fik jeg dit Telegram, hvori Du underretter mig om, at jeg skulde yderligere faae høre fra dig om Irgens' Brev. Denne Underretning gjør at jeg udsætter med at sende mit Brev, uagtet jeg har haft nogen Tvivl, om jeg længere burde udsætte med at sende mit Svar. Men et Par Dage mere eller mindre gjør vel ikke Noget. Jeg vilde dog ønske at Du beroligede Irgens med Hensyn til Indtrykket af Dictamenet. Jeg tænker vi skulle faae Statsraad paa Thorsdag, for at faae afgjort den Pakke der kom for seent, og ved samme Leilighed kunne vi ogsaa medtage de igaar ankomne Sager. Den Benaadningsforandring Du vil have fundet i sidste Protocol, var H. M. selv meget ivrig paa. Jeg maa slutte for at komme i Tid til Militair Selskabet. Her har været nogle Pøbeloptøier i Anledning af en «läktare» som Publicum fandt stod i Veien. Men Militairet skaffede Orden. Jeg har forkjølet mig, saa at jeg i Nat havde Feber, og troede jeg idag ikke skulde komme ud. Men det gik dog alligevel. Tusinde Hilsener og Tusinde Undskyldninger for dette Rabbel.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 1. des. 1868 kl. 10.45.]

Saaframt Statsraad ikke bliver holdt i de første par Dage, anholder jeg om særskilt Afgjørelse af Sanction paa Lov om Medicinalafgift i Finmarken, som skal træde ikraft den første Januar. I saa Fald bedes medtaget Indstilling om Bevilgning til en technisk Elementærskole i Christiania.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. December 1868.

Kjære Ven!

Jeg fik Pakkerne paa Formiddagen og sidder og sprænglæser for at sluge det meest muelige til Foredraget imorgen. Jeg kan dog ikke undlade at tage mig et Par Minutter for at bringe Dig min Tak for Dit kjære Brev af 29de November, modtaget idag Morges, efterat Posten nu har ophørt med at udleveres om Aftenen. Jeg sender idag Brevet til Irgens, og jeg haaber dets Indhold vil berolige ham. Den Eventualitet, Du stiller i Udsigt med Generalraadet er af en alvorlig Beskaffenhed. Du anførte dog saa vægtige Grunde for Sagens Opgivelse, da den sidste Gang forberedtes i Christiania, at jeg næsten haabede den lagt til Side. Jeg siger med Dig, vi faae nu see! Jeg har intet sagt til Kongen om Brevet fra Irgens. Det har glædet mig at høre, at Du finder Summen for Medgiften (70,000 Spd) rimelig. Jeg takker Dig, fordi Du behandler mit Vink om vor Qvotapart med saameget Elskværdighed; men jeg vil gjerne paa Forhaand gaae ind paa det Resultat, hvortil jeg forudseer, at Eders Overlægninger ville føre. Ja hvori stikker det, at der ligger en saa usædvanlig mørk Stemning over dette Storthing? Forholdene ere vel trykkende i Landet, kan jeg troe, og dertil kommer, at man ogsaa føler sig under Trykket af en trangsynt Majoritet. Et Uheld troer jeg det ogsaa er, at vi have Storthinget samlet fra October istedetfor fra Februar, som i fordums Tid. Der er et særskilt Tryk i disse mørke og korte Dage, som blive alt kortere og kortere. I Februar er det anderledes, da blive Dagene længere og Solen skinner undertiden fagert. For min egen Deel trykkes jeg svarligen af dette graae Veir.

Carl XII Statuen er, naar man staaer lige foran den, gribende smuk, og en mere poetisk og simpel Opfatning kan man neppe see. Fra Siden see Støvlerne forfærdelig store ud, hvilket næsten virker forstyrrende. Jeg vilde saa gjerne faae dem sendt til Skomageren, for at faae bestilte et Par Andre.

Nei nu maa jeg læse igjen. Dit Telegram af igaar har jeg observeret. Sagen kommer med imorgen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 3. des. 1868 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 24., 27., 28. November indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Decbr. 1868.

Kjære Ven! Jeg har atter to Breve fra Dig ubesvarede, nemlig af 27de og 30te Novbr. Forinden jeg gaaer til dem, maa jeg dog først rette paa en Forsømmelse, jeg har begaaet, idet jeg har forglemt at besvare et Spørgsmaal, som Du fremsatte i et tidligere Brev, nemlig om hvad der kunde være passende at subscribere til det Velhavenske Legat. Jeg skal med Hensyn hertil oplyse, at jeg selv har tegnet mig for 30 Spdlr., hvilket jeg i Sammenligning med hvad Indbyderne selv havde tegnet sig for fandt at være et passende Beløb for mig. Heraf faaer Du nu uddrage hvad deri maatte findes til en Slags Veiledning angaaende det Omspurgte.

Jeg seer af dit Brev af den 27de, at Du ogsaa selv ved nærmere Betragtning finder Betænkelighederne mod fra Norsk Side at tilbyde en høiere Contribution til Medgiften end efter det sædvanlige Forholdstal overveiende. Helliesen, for hvem jeg har berørt Spørgsmaalet, var af samme Mening. En anden Sag er, at en Afrunding af Norges Qvotadeel saa vidt, at den bliver bestemt til hele Tusinder, og ikke til et vist Antal Tusinder og nogle Hundreder, kan ansees passende. Det vil da, om jeg ikke regner feil, blive 21,000 Spdlr., eller 7000 Spdlr. aarlig i Budgetterminen, som Norge vil faae at udrede. Jeg udtaler i dette Punkt dog kun min egen Formening om det Passende; thi jeg har endnu ikke talt med nogen af mine Colleger derom. Sagen bliver foretaget i Statsraadet her imorgen (see min i Afskrift vedlagte Indberetning til Hans Majestæt).

Jeg har, min Ven! ikke tænkt paa den ringeste Kritik over Dig i hvad jeg i mit Brev af den 24de Novbr. yttrede om Haffners særlige Henvendelse til Dig angaaende det af ham projecterede Dictamen. Det er let at see bagefter, hvad Forsigtighed kunde have tilraadet. Mere om det Capitel, naar vi engang sees, eller, Du saa vil, i senere Breve.

Det nærværende Storting er aabenbart mere democratisk eller mindre konservativt end sine Forgjængere. Odelstingets Forhandlinger i de sidste tre Dage, som Du vil have læst eller kunnet læse i Tidningerne, bevise dette. Dets Voltigeer-Øvelser med Hensyn til den communale Stemmeret, som staaer i altfor nær Forbindelse med den statsborgerlige til ikke at drage Følger ogsaa for den, ængste mit conservative Sind.

Det gjør mig ondt, at Du fremdeles ikke er rask. Jeg slæber mig frem mellem Contor-Slid og Storthings-Gnaal; men endnu holder Kroppen, Gud skee Lov! ganske godt ud.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 8de December 1868.

Kjære Ven!

Hjærtelig Tak for Dit venlige Brev af den 3die dennes hvormed fulgte Afskrift af den und. Indberetning af samme Dato.

Havde Du end villet udtale en Kritik over den Maade, hvorpaa jeg i sin Tid optog Henvendelsen fra Statsraad Haffner med Hensyn til Ønskeligheden af at Kongen særskilt udtalte sig om den omhandlede Flaade-Fordeling, skulde jeg i Sandhed ikke have taget denne Kritik anderledes end som *det meest berettigede* Udtryk af den Formening, som Du i et tidligere Brev saa vel har begrundet, og hvortil jeg i *Hovedtrækkene* ganske slutter mig. Nu har Du i Dit sidste Brev været saa elskværdig at sige mig, at Du ikke havde tænkt paa den ringeste Kritik over mig, og paa samme Tid, som jeg oprigten takker Dig for den venlige Hensynsfuldhed, som Du altid viser mig, vil jeg gribe Anledningen for at forsikre Dig, kjære Ven! at jeg altid gjerne skal underkaste mig Din Kritik, om dertil er Anledning, thi 7 Aars Erfaring har lært mig, at denne aldrig skulde blive andet end ærligen og vel meent. Om selve Hovedpunktet vil jeg gjerne udsætte med at raisonnere med Dig, for selv at komme til Klarhed, indtil vi hernæst træffes, og det da kan skee mundtlig.

Indstillingen om den foreslaaede Brudegave kom igaar. Jeg syntes den var udmærket vel formuleret, og jeg foreslog for mine Colleger, at vi idag skulde gaae op til Kongen for at faae den afgjort. Saa er ogsaa skeet og Du vil idag faae Protocollen. Jeg oplæste Indstillingen for H. M., som bemærkede at «den var meget väl tournerad», og Afskriften er allerede

tilsendt Udenrigs-Ministeren, som jeg søgte efter vort Extra-Statsraad, og som ligeledes var særdeles vel tilfreds med de brugte Udtryk, og foreslog at Sagen paa Fredag skulde af ham foredrages i combineret Statsraad. Kongen bemærkede, da jeg oplæste Foredraget for ham, at der af Regjeringen eller rettere Finants Departementet var benyttet Udtrykket «Medgift» istedetfor det i den Svenske Protocol og ligeledes i den Norske Oversættelse brugte af «Brudegave». Man havde blandt det Svenske Statsraad med Flid foretrukket det sidste Udtryk, istedetfor Medgift, for at undgaae de legale Forudsætninger der knytte sig til saadan Benævnelse. Jeg forudseer altsaa, at man i den blivende Protocol, hvorved Sagen paa Fredag afgjøres ogsaa vil bibeholde Ordet *Brudegave*, og jeg henstiller saaledes at dette Udtryk ogsaa maa finde sin Plads i den blivende Proposition til Stortinget og i Regjeringens Foredrag herom. Kunde man, for at faae fuld Overeensstemmelse, ogsaa i den Indstilling, der nu foreligger fra Regjeringen, og hvori Protocollen fra det combinerede Statsraad er ordlydende indtagen med Udtrykket «Brudegave», forandre det senere brugte Ord «Medgift» til nysnævnte Udtryk, vilde det maaskee være vel, og jeg henstiller til Dig at lade mig vide, om I indgaae herpaa, da det vil have en Indflydelse paa Gjengivelsen af den combinerede Protocol, hvori den Norske Regjeringens Indstilling kommer til at indtages. Send mig et Telegram herom med et «Ja», om det bifaldes. Det lod paa Grev Wachtmeister, som Kongen meget ønsker, at Proposition til Stortinget med det første skulde fremsættes uden at oppebie Samtidigheden med Rigsdagen, og at Stortingets Bifald ogsaa kunde komme førend Rigsdagen faaer behandle Sagen, formodentlig for at tjene som Støtte. Jeg gjorde hertil den foreløbige Bemærkning, at jeg af let begribelige Grunde ansaae, at vi burde holde paa Samtidigheden; men jeg ønsker dog herom at høre Din veiledende Mening. Mit Indtryk er at Stortinget nødigen i en Sag af fælleds Beskaffenhed som denne vilde foregribe Rigsdagen.

Kongen rystede paa Hovedet i Anledning af de bebudede Nedsættelser paa Marine-Budgettet og det af Odelstinget antagne Lovudkast om Udvidelse af den communale Stemmeret. Om noget beviser den Løshed, hvormed nævnte Lovudkast er kommen istand, saa er det just den Forhøielse af Census til det Dobbelte, som under selve Debatten blev vedtagen. Jeg har i Morgenbladet for i Søndags læst en Artikel, hvori en klar Oversigt gives over en saadan Lovs Betydning og Følger. Maaskee vil Lagthinget, som denne Gang har et stærkt konservativt Præg holde

igjen. Ellers kommer vel Regjeringen til at paatage sig det conservative Ansvar.

Jeg læste idag Morges i samme Morgenblad Aabnings-Debatten angaaende vort Bidrag til det diplomatiske og Consular-Budgettet. Sverdrups Optræden var mig ikke uventet, og det fremholdtes allerede her under Rigsdagen af Udenrigs Ministeren, at om den Svenske Nationalforsamling indgik i Detail Beslutninger, kunde det Norske Storting gjøre det samme, og et saadant vilde lede til Vanskeligheder. Sverdrup har ialfald valgt en mild Form ved sit Forslag om at stille en Anmodning til Regjeringen *for næste Storting*, og ved i sit Svar til Aschehoug at udtale, at han som Resultat af sit Forslag kun ventede *indtil videre* at opnaae Anledning for Stortinget til at fremsætte *sine Ønsker*. Jeg veed ikke, om det er ganske rigtigt at fremstille hele denne Sag som er saa «*ömtålig fråga*» som af Morgenbladet i dets ledende Artikel er antydet. Just som jeg i Formiddag traf Exc.Wachtmeister havde han sendt mig en Billet, som jeg her vil afskrive:

«Troer ikke D. E. at det vilde være hensigtsmæssigt at *til Efterretning* for Stortinget fremlægge 1870 Aars specificerede Budget for Udenrigs-Ministeriet paa samme Maade som det skeer for Rigsdagen. Man vilde da paa samme Gang foreslaae den vistnok ubetydelige Nedsætning i Norges Bidrag, der er bleven til en Følge af Nedsætningen i mit Forslag til Fælleds-Budget. Hvis D. E. anseer det for hensigtsmæssigt, kunde jeg i ministeriel Foredragning udvirke Kongens Tilladelse dertil.» Denne Billet var just foranlediget af Debatten i Stortinget, hvilken Grev Wachtmeister havde læst. Jeg raisonneerde med Gr.Wachtmeister herom, og bad ham om at maatte faae tænke herpaa. Mit Indtryk er, at der for Øieblikket intet videre er at foretage; men at man for Fremtiden bør søge en Form for Forslaget om vor Andeel til heromhandlede Udgifter, der kan være mere fyldestgjørende end den hidtil brugte. Gr. Wachtmeister holder forøvrigt, som *et Princip* ligeoverfor Rigsdagen paa, at Summen blot *en bloc* kan bevilges, med Ret for Kongen til derover at disponere, og et specificeret Budget skal kun tjene til Veiledning for Totalsummens Bedømmelse. Lad mig høre din Tanke om Gr. W.s Billet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de Decbr. 1868.

Kjære Ven! Jeg takker paa det Bedste for dit Brev af den 2den December, som jeg ikke har besvaret tidligere af den samme Grund, som jeg saa ofte i den senere Tid har paaberaabt, at jeg ikke vil gjentage den. Jeg beder een Gang for alle om Indulgents for min Seendrægtighed som Correspondent idetminsde indtil over Januar Maaned; thi tidligere seer det ikke ud til, at der vil blive nogenlunde roligt i Indre- Departementet.

Hoslagt følger Afskrifter af min Indberetning af idag til Hans Majestæt og desuden af et særskilt underdanigst Brev angaaende Carl-Johans-Monumentet. I den første Afskrift vil du finde omhandlet hvad jeg for Øieblikket veed at meddele om mærkeligt politisk Nyt, om jeg ellers kan bruge dette sidste Udtryk om Gjenstande, som Du – ialfald til en vis Grad – allerede kjender af Bladene. Du vil, hvad angaaer Sverdrups Motion i Henseende til Udgifterne til de diplomatiske Anliggender, have bemærket, at han tillige leverede en Philippica med Hensyn til deres Størrelse. Denne var nu ialfald ubetimelig, siden en kjendelig Tendents fra Styrelsens Side er indtraadt til just at søge disse Udgifter nedsatte. Men naar Maalet kun er at blive stor og gjøre Qvalm, regner man det ikke saa nøie med Hensyn af denne Art. Hvad angaaer Consulatudgifterne har han overseet, at Interessen af at have lønnede og vel organiserede Consulater er større paa Norges end paa Sverriges Side, paa samme Tid som vort Bidrag staaer i Forhold til Sverriges som 3 til 4. Hvad angaaer Anken over manglende Specification af Udgifterne, da er den netop denne Gang aldeles ubeføiet, siden Udenrigsministeren, med Hensyn til Udgifterne til Diplomatiets, har oversendt Finantsdepartementet og dette har oversendt Stortinget et Exemplar af det for sidste Svenske Rigsdag fremsatte Budgetforslag, hvad denne Udgangspost betræffer, hvilket Forslag er til det Yderste detailleret og angaaer Udgifterne for 1869, og siden der, hvad angaaer Consulatudgifterne, er bleven oversendt Stortinget den combinerede Statsraads-Protocol af 15de November 1867, i hvis Slutning findes en detailleret Oversigt over det fælles Consulsfonds Udgifter for indeværende Aar. Skulde det være Herr Sverdrups Mening, at Sagen bør forelægges Stortinget i en Form, der opfordrer eller beføier til at votere Udgifterne en detail istedetfor en bloc, ja da faaer hans Forslag vistnok en Betydning, men da er det ogsaa fuldkommen uiværksætteligt, al den Stund det maatte blive ligesaa

nødvendigt at lade Sverriges Rigsdag som Norges Storting votere over hver enkelt Udgiftspost, hvoraf Følgen vilde blive, ar Enighed i de specielle Voteringer og i Hovedresultatet blev saa godt som uopnaelig. Sagen vil – som i min Indberetning bemærket – formodentlig ikke komme for saa ganske snart. Du kan imidlertid henlede Grev Wachtmeisters Opmærksomhed paa den, skjønt jeg ikke skulde ansee det troligt, at han vil foretage eller yttre Noget i Anledning af samme førend en Anmodning fra Stortinget i den af Herr Sverdrup antydede Retning maatte foreligge. Vor Position bliver – saa er min Mening – paa denne Maade heldigst. En anden Sag er det, om jeg fra Stokholm kunde blive forsynet med nogle Bemærkninger i Henseende til Herr Sverdrups Ankeposter over Diplomatic- og Consulat-Udgifternes Størrelse og hans i denne Anledning anstillede Sammenligninger; thi man har ikke saa let for at kontrollere hans Anførsler i saa Maade her paa Stedet.

Jeg maa slutte, da Posttiden er nær ved at udløbe. Venlig Hilsen til Collegerne.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 11. des. 1868 kl. 12.15.]

Ja.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Decbr. 1868.

Jeg modtog igaar Aftes og aflægger min bedste Taksigelse for dit Brev af den 8de. Vi have haft vort sædvanlige Statsraadsmøde i Formiddag og jeg anvender derfor de Eftermiddagsstunder, som ere levnede inden Posttidens Udløb, til at omhandle de i dit Brev berørte Gjenstande. Du vil have modtaget det Telegram, som blev udfærdiget i Statsraadet i Formiddag og hvorved vi samtykkede i, at Ordet «Medgift» i den Norske Regjerings Indstilling af den 4de allevegne rettes til «Brudegave». Vi benyttede, ikke uden Overlæg, det første Ord, fordi det nemlig, efter Norsk Sprogbrug, strængt betegner hvad her handles om, hvilket vi antage ikke, eller idetmindste ikke i samme Grad, at være

Tilfældet med det sidste. Men naar der mod Ordet «Medgift» i den her omspurgte Anvendelse frembyder sig særskilte Erindringer, bør der selvfølgelig ikke gjøres Vanskelighed ved at ombytte det med det Ord, som falder bedst for Anvendelse i Sverrig. En Følge af den Forandring, hvortil vi have givet vort Minde, og en stiltiende Forudsætning for samme er det imidlertid, at «Medgift» ogsaa i den Protocol, jeg modtog igaar angaaende den ovennævnte Indstillings Oversendelse til Udenrigsministeren, ombyttes med «Brudegave», hvilket, da Protocollen er underskrevet af Kongen, ikke kan skee paa anden Maade end at den sendes tilbage til Stokholm for at blive casset efterat en ny i dens Sted er udfærdiget. Jeg har anmodet Statssecretairen om at iagttage det Fornødne i denne Henseende.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om det vil være passende og hensigtsmessigt at fremsætte Propositionen om Brudegaven for Stortinget før Rigsdagens Sammentræde, med andre Ord at fremsætte den anderledes end samtidigt for begge Repræsentationer, ere vore Tanker følgende. Kunde Propositionen være fremsat noget tidligere, f. Ex. i Begyndelsen af denne Maaned eller blot saa tidligt, at der var bleven Anledning for Stortinget til at fatte Beslutning paa denne Side af Juleferien, kunde der formeentlig ikke have været Noget at erindre imod, at Sammentrædet af den Svenske Rigsdag ikke var bleven oppebiet, førend man henvendte sig til Stortinget, da det jo maa indrømmes, at det fra et almindeligt Standpunkt er i sin Orden at underrette enhver af Repræsentationerne om de Udgifter, man vil have bevilgede af dem, saa tidligt som Omstændighederne tillade. Og jeg finder det heller ikke ganske usandsynligt, at Stortinget under saadanne Omstændigheder vilde have fattet Beslutning for sit Vedkommende uden at afvente hvad Rigsdagen vilde bestemme sig til i Sagen. Men Tingen staaer nu saaledes, at jeg ikke indseer, hvorledes Propositionen skulde kunne blive fremsat før Juleferien, hvoraf følger, at den ikke kan indkomme for Stortinget før den 7de Januar, hvis nemlig Thinget, som tidligere sædvanligt, ikke samles paa Nyt førend den nævnte Dag. Jeg har rigtignok af Amtmand Aall hørt en Yttring om, at Stortinget maaskee vil samles paa Nyt allerede den 4de Januar, men denne Forskjel er ialfald saa ubetydelig at den ikke kan gjøre Stort fra eller til. Naar det saaledes i ethvert Fald kun bliver faa Dage før Rigsdagens Sammentræde, at Propositionen skulde kunne fremsættes for Stortinget, vilde det – saa er vor Opfatning – lettelig blive misforstaaet og faae Udseende

af en stødende Skyndsomhed i Forhold til den ene af Repræsentationerne, om man fraveg Samtidigheden ved Propositionens Fremsættelse, og ligesaa skulde det, under samme Forudsætning, vel ikke tage sig godt ud, om Storthinget paaskyndte Sagens Afgjørelse for sit Vedkommende ved at fatte Beslutning før Rigsdagens Sammentræde. Det Hele skulde være udsat for at opfattes som altfor vel overlagt eller «beregnet», og det forekommer ikke usandsynligt, at det maatte komme til at gjøre et mindre godt Indtryk paa den Svenske Rigsdag.

Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst hvad Du ytrer om Sverdrups Motion angaaende de ministerielle og consulaire Udgifter. Jeg er enig med Dig i, at «Morgenbladets» Optræden var uforstandig. Sverdrups Svar paa Aschehougs Spørgsmaal, om han tænkte paa en Votering en detail, var ellers ikke saa uskyldigt som Du – formodentlig efter Morgenbladsreferatet – har antaget; jeg henviser herom til Stortingstidenden No. 25 Pag. 198. Jeg skulde mene, at Grev Wachtmeister indtil videre bør forholde sig passiv. Det i hans Billet til Dig omhandlede nye Svenske Budgetforslag vil formodentlig ikke have seet Dagens Lys, førend Stortinget fatter sin Beslutning baade om Udgiftsposten og om Sverdrups Motion. Under en modsat Forudsætning kunde det blive vanskeligt nok ikke at lade Stortinget paa Forhaand (Det vil sige før Beslutnings Afgivelse i Stortinget.) faae Kundskab derom. Aall fortalte mig idag, at der nu i Stortinget skal tænkes paa at fatte Beslutning i Sagen før Juul. Det glæder mig at see, at Gr. Wachtmeister er af samme Mening som jeg, at det bliver ugjærligt at lade begge Repræsentationer votere en detail og at der saaledes bør holdes over, at de begge votere en bloc.

Desværre begynde mine Øine i den senere Tid at svigte mig, naar jeg skal skrive ved Lys. Dette maa tjene til min Undskyldning for den mindre end elegante Form, hvori de Breve, som jeg ikke kan faae skrevne ved Dagslys, fremtræde. [O.s.v.]

Eks. Naar jeg ovenfor har yttret, at Propositionen om Brudegaven ikke kan komme til Stortinget før Juul, gaer jeg ud fra den Forudsætning, som fremgaaer af dit Brev, at Hensigten er at sende Protocollen over det combinerede Statsraad, som formeentlig holdes idag, hid til Benyttelse for en Indstilling, som ventes herfra angaaende den Norske Proposition.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 12. des. 1868 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 1., 4., 5., 8. November indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen. Combineret Statsraad igaar. (i Chiffre) Vor Andeel bestemmes til Tyve Tusinde Fem Hundrede.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Decbr. 1868.

Kjære Ven,

Gjennem Telegraphen har jeg allerede underrettet Dig om Statsraadet igaar og idag, det første combineret. De Geer og med ham de øvrige Svenske Statsraader fandt, at man kom Forholdstallet nærmest ved at fordele Brudegaven med 49,500 for Sverige og 20,500 for Norge, og under saadanne Omstændigheder var der ingen Anledning for os at insistere paa de 21,000, som Regjeringen for at afrunde Beløbet havde foreslaet. Tak for Dit Telegram af igaar; jeg har ifølge den deri givne Tilladelse forandret Ordet «*Medgift*», hvor dette findes, til Brudegave. Exc. Wachtmeister holder paa at negociere med Grev Plessen om Ægteskabs Contracten, hvori foruden det Indhold jeg i et tidligere Brev har angivet, ogsaa kommer til at indflyde diverse Detail Bestemmelser sigtende til at opstille forskjellige Garantier med Hensyn til den Formue, Prindsessen engang kan vente fra sine høie Bedsteforældre. Jeg troer Formuleringen heraf forvolder noget Bryderie men dette er en Sag af mere privat Natur, som Underhandlerne faae see at klare.

Vi havde da Norsk Statsraad i Formiddag. H. M. seer kjæk ud og er i godt Humeur. Han venter paa Onsdag Prindsen af Wales hid paa et Besøg, der dog nok ikke kommer til at strække sig ud over en Uge i det længste. Der tales om Baller og Fester i denne Anledning, saa at jeg tvivler om, at der vil blive Plads for den rygtesviis omtalte Bjørnejagt. Jeg havde, just inden vi begave os til Statsraadet, i Morgenbladet seet, at vedkommende Committee havde besluttet Udførelsen af Carl Johans Monumentet overdragen til Bergslien. Jeg fortalte dette til Kongen, som endnu ikke kjendte Udfaldet, men som tog det ganske gelassent. Han bemærkede blot, at Bergslien ikke afgav nogen betryggende Garantie for en heldig Udførelse af en stor Opgave, og at man udsatte sig for at faae

et Arbeide derefter. Han gjentog ogsaa sin tidligere udtalte Betænkning mod Marskalkdragten. Sagen er imidlertid nu bragt til Endskab, og naar Almeenheden hos os ønsker Bergslien, saa er det naturligt at Afgjørelsen er skeet i Overensstemmelse dermed. Maatte det lykkes den Norske Kunstner at tilveiebringe Noget, som baade vi og Eftertiden med Glæde kunne betragte! Min ringe Mening kjender Du fra den Gang vi sammen saae paa Modellen.

Fra Justitiæ Statsministeren vil Dit Departement have faaet eller med det første faae en Skrivelse, hvorved oversendes en Betænkning fra en Afdeling af «Högsta Domstolen», (en saadan adjungeres altid Statsraadet i alle Lovgivnings-Spørgsmaale) angaaende det af vedkommende combinerede Commission afgivne Lovforslag med Hensyn til Ordning af Lappeforholdene mellem begge Riger. De Geer havde foreløbig sendt os Betænkningen, for at mine Colleger og jeg skulde gjennemlæse den, og for derefter at høre vor Mening, om det kunde ansees «*olömpligt*», at han oversendte samme til Indre Departementet for at give dette Anledning til, inden Foredraget i det combinerede Statsraad, at udtale sine Bemærkninger med Hensyn til Betænkningens Indhold. Efterat have gjennemlæst dette Actstykke, fik vi alle tre samme Indtryk: vi fandt det ligesaa anmassede af Herr Justitiæraad Carleson, der er den egentlige Tolk, at give sig af med at dømme om locale Forholde, der paa Stedet have været undersøgte af upartiske og erfarne Mænd fra begge Sider, som vi fandt alle de væsentlige Indvendinger, han har opstillet, ugrundede. Jeg yttrede ogsaa dette for De Geer, som selv ikke deler de af Høiesteret udtalte Anskuelse, men meget mere ønsker at faae ethvert Argument ihænde for at modvirke samme. Han frygter imidlertid for, at Betænkningen skulde kunne faae Indflydelse paa Rigsdagen, om Lovforslaget fremlægges, og er derfor angelegen, ogsaa fra Indre Departementet at kunne faae de Bemærkninger, der kunne svække eller tilintetgjøre Betydningen af Høiesterets Udtalelse. Bn. Leijonhufvud, som var Medlem af Committeen, er høiligen forarget over Betænkningen; men han er for Tiden saa optagen af andet Arbeide, at det bliver vanskeligt for ham, at tage fat paa denne Sags Behandling. Landshøvding Bergman, som ogsaa var i Committeen, ventes hid til Rigsdagen som Medlem af 1ste Kammer, saa at hans Kjendskab til Sagen ogsaa kan paaregnes. Jeg bad Bretteville ogsaa at tale med De Geer om denne Sag, hvilket han har gjort, og jeg troer at Du med denne Post ogsaa faaer Brev fra ham. Vi have været af den Mening, at det kan være vel, om

H.R.s Betænkning meddeles Indre Departementet, og dette have vi sagt De Geer. Vi have yderligere fæstet hans Opmærksomhed paa, hvormed hele dette Anliggende trænger til en Afgjørelse. De Geer indseer dette, paa samme Tid som han ikke kan dølge for sig, at Tiden allerede er saa langt fremskreden, at det kan komme til at holde yderst haardt, om Noget kan tilveiebringes paa denne Rigsdag, uagtet han visselig vil gjøre sit Bedste. (Man kan i Sanhed ikke andet end forundre sig over, at Betænkningen har taget Høiesteret *et heelt Aar* at afgive.) Det er ogsaa derfor jeg troer at han i en Skrivelse har fremkastet en Antydning om Forholdets Ordning særskilt for Norges Vedkommende; men vor Tanke er dog – hvilken ogsaa er yttret til De Geer – at enhver Anstrængelse bør rettes paa at faae Anliggendet ordnet ved fælles Overenskomst. Dette finder vist ogsaa De Geer, og Udveien er blot «in extremis.»

Jeg har fra Prindsesse Eugenie faaet indlagte Pakke til Kammerherre Holst. Jeg veed ikke rigtig om det er til Kammerherre C. eller H. Holst, og jeg sender den derfor til Dig med den venlige Anmodning, om at Du vil levere den til Kammerherre Christian; thi han vil vide om den er bestemt for sig. Siden det er for Prindsessen og derhos for et velgjørende Øiemed tør jeg bebyrde Dig med denne Commission.

Tilgiv mit Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 15. December 1868.

Kjære Ven,

Tak for Dine venlige Breve af 10de og 11te dennes og de dermed fulgte Afskrifter. Af de idag ankomne Aviser seer jeg, at Stortingets Juleferier begynde den 19de og strække sig til 4de Januar. Det vil saaledes blive ganske umueligt at faae Propositionen om Brudegaven desforinden oversendt til Stortinget. Vi have endnu ikke faaet Gjenpart af den comb: Protocol for i Fredags, – den bliver først justeret idag, og faae vi Gjenparten imorgen, faae vi den ikke oversat og expederet førend Dagen efter, og den vil da først paa Søndag ankomme til Christiania. Saalangt som Tiden alligevel var fremskreden, vilde dog en tidligere Expedition ikke have bevirket nogen Forandring, og jeg finder Din Mening ganske begrundet, at man under saadanne Omstændigheder ikke afviger fra Samtidigheden. Jeg har endnu ikke hørt, om Propositionen her agtes fremsat strax ved Rigsdagens Begyndelse, men er dog

tilbøielig til at troe dette, da vistnok H. M. ønsker Sagens tidligst muelige Afgjørelse.

16 December. Jeg afbrød igaar, for at gaae op paa Slottet, hvor jeg ønskede at træffe H. M. før Middagen, og paa Eftermiddagen, da jeg skulde fortsætte mit Brev, fik jeg Besøg, der hindrede mig fra at skrive. Tilgiv derfor, at dette kommer senere end det skulde. Kongen læste op for mig den sidste Indberetning, Han havde faaet fra dig, og indgik i et længere Raisonnement om det deri blandt andet omhandlede, af Odelsthinget antagne, Lovforslag angaaende Udvidelse af den communale Stemmeret. Han deelte Din Synsmaade med Hensyn til de successive *Følger*, som de af Odelstinget antagne Bestemmelser, saafremt de ophøiedes til Lov, skulde komme til at drage med sig, og fandt, at en eventuel Forrykkelse af det conservative Element, der ligger i den nuværende Begrænsning af den constitutionelle Stemmeret, stillede sig som noget høist betænkeligt. Han haabede imidlertid, at Lagthinget med sin nuværende S sammensætning skulde modsætte sig Lovforslagets Antagelse, og hentede herfor ogsaa en Støtte i den Omstændighed, at Lagthinget, efter hvad Han havde bemærket, havde henstillet Lovforslaget om den forandrede Myndigheds Alder til Henlæggelse, fordi der ikke antoges at være nogen bestemt Trang til en saadan Forandring. Men selv om Lagthinget mod Formodning skulde, uden eller med nogen Modification, tiltræde Odelstingets Lovforslag om den udvidede communale Stemmeret, yttrede H. M. den bestemte Tanke, at der ligemeget i selve Lovforslagets Bestemmelser som i den Mangel paa tilbørlig Granskning og Forberedelse, der havde ledsaget dets Tilblivelse, laae stærke og fyldestgjørende Grunde for en eventuel Nægtelse af Sanction.

H. M. indgik derefter ogsaa i et Raisonnement angaaende Herr Sverdrups Forslag og det forøvrigt forefaldne med Hensyn til Bevilgningen til de diplomatiske og consulaire Udgifter. Han begjærte først af mig Oplysning om i hvilken Form Udenrigs Ministeren havde gjort Henstilling om Bevilgning af vor Andeel af nævnte Udgifter, hvilken Oplysning jeg meddelte, og Han yttrede derefter den samme Tanke, som Du ogsaa har fremhævet, at om Stortinget, ved at erholde et specificeret Budget, vil bane sig Adgang til at fastsætte Udgifterne i Detail, vil saadant, med Forudsætning af lignende Fremgangsmaade fra Rigsdagens Side, lede til uopløselige Vanskeligheder, der ikke skulde kunne lade sig jevne uden gennem et Fælleds-Parlament. (At H. M. i og for sig

ikke egentlig skulde have noget imod at see Behovet af et saadant Apparat ved Forholdenes paadrivende Magt fremskudt og udviklet, skulde maaskee kunne være en Muelighed; men Han kjender dog for vel Stemningen i Norge for at vente noget i denne Henseende af den nærmeste Fremtid.) Han vil ufravigeligen holde paa, ligeover for Rigsdagen, at de heromhandlede Udgifter kun bevilges «en bloc», og ihvorvel sidste Rigsdag havde indgaaet i en Detailbehandling og havde opgjort en egen Beregning for Udgifterne til Minister-Staten, fremgik det dog af sammes Skrivelse, at det bevilgede Totalbeløb var stillet til H.M.s Raadighed. En mere udvidet Myndighed kunde heller ikke fremtidig indrømmes Stortinget. Han var forresten opmærksom paa, at Herr Sverdrup ikke ved denne Leilighed tilsigtede nogen Nedsættelse af det Norske Bidrag, og skulde dennes Forslag om en Henvendelse til Regjeringen, med Anmodning om at faae et specificeret Budget, blive bifaldt, havde man sin fulde Ret til at tage en saadan Anmodning under nøiagtig Overveielse.

Jeg har om denne Sag ogsaa talt med Grev Wachtmeister, hvem jeg har meddeelt det Hovedsagelige af hvad Dine sidste tvende Breve indeholde i heromhandlede Anledning, ligesom jeg endvidere har haft Leilighed til at tale med De Geer herom. At Grev W. ønsker at være imødekommende i alt hvad som med Rette kan begjæres, fremgaaer allerede af hans Billet, hvoraf jeg i et tidligere Brev meddeelte Dig Indholdet. At han for Øieblikket bør holde sig passiv, er han enig med Dig i. Han sagde mig, at han for Tiden holder paa med at udarbeide sit Budget for Aaret 1870 og ved Besparinger, han deri tilsigter, haaber han at kunne opnaae saadan Reduction, at vort Bidrag, der for Tiden er foreslaaet til 47,675 Spd aarlig, kan komme til at nedsættes til 45,000 Spd. Han vil søge at faae det discuteret i Statsraads Beredningen inden Juul; men det vil først i Begyndelsen af Januar kunne blive foredraget og afgjort i Sv. Statsraad for H. M. Han yttrede for mig sin Hensigt, naar Budgettet – jeg mener det diplomatiske – havde passeret Statsraads Beredningen, *underhaanden* at sætte Dig i Kundskab om dets Indhold, ved at sende Dig en Gjenpart, og han syntes ogsaa at være af den Tanke, at naar nævnte Budgetforslag er definitivt fastsat af H. M., Meddelelse heraf skeer til den Norske Regjering, for at komme til Stortingets Kundskab. Du yttre ogsaa følgende i Dit Brev af 11te dennes:

«Det i W.s Billet omhandlede nye Svenske Budgetforslag vil formodentlig ikke have seet Dagens Lys førend Stortinget fatter sin Beslut-

ning baade om Udgiftsposten og Sverdrups Motion. Under en modsat Forudsætning kunde det blive vanskeligt nok ikke at lade Storthinget paa Forhaand faae Kundskab derom». Vi faae nu see, om Sagen gjenoptages i Storthinget før Juul. Udsættes den til ud i Januar Maaned, turde det dog være Spørgsmaal om, hvorvidt, selv om saadant kunde skee, Storthinget skulde sættes i Kundskab om det diplomatiske Budget for 1870, *førend* dette er blevet fremlagt for Rigsdagen, hvilket vil skee strax efter dennes Aabning? Hvad Formen angaaer for en Meddelelse, ved hvilken den Norske Styrelse skulde sættes i Kundskab om det diplomatiske Budget for 1870, da maatte denne vel blive, at Udenrigs Ministeren, saaledes som tidligere er skeet, fremlagde Budgettet ad notitiam i det combinerede Statsraad. Foruden mange andre Unøiagtigheder, hvori Herr Sverdrup har gjort sig skyldig, har han ogsaa utilbørligen rørt sammen Consulat Udgifterne med de diplomatiske, uden at være opmærksom paa, at hvad de første angaaer, ere de altid Gjenstand for Behandling og Afgjørelse i combineret Statsraad. Efter Exc. Wachtmeisters Ønske gav jeg Cabinets-Secretairen No. 24 og 25 af Storthingstidende, hvori Forhandlingerne angaaende Sverdrups Forslag ere indtagne, idet jeg bad ham at henkaste paa Papiret de Bemærkninger, hvortil han maatte finde Anledning. Han har givet mig det Ark, som jeg hermed lader medfølge, med Undskyldning for den Hastværksform han har benyttet. Hans Stil er ikke meget læselig; men jeg haaber dog, at Du kan klare den, og finder Du deri noget oplysende, er det ganske *til Din Egen* Raadighed.

Som jeg ovenfor nævnte, har jeg ogsaa talt med De Geer om det Sverdrupske Forslag. Han yttrede, at det vist ikke kunde nægtes, at siden de diplomatiske Udgifter er fælles, en mere correct Form vilde være, om Budgettet foredrages i combineret Statsraad, og hvert Riges Bidrag siden blev Gjenstand for Proportion i hvert Riges særskilte Statsraad. I det Svenske Statsraad behandlede nu kun den Andeel der faldt paa Sverige, hvorved han dog ansaae det uformeent for de Svenske Medlemmer, siden her var Tale om Bevilgnings Spørgsmaal, at yttre sig om de særskilte Udgiftsposter. Jeg seer, for min Deel, heller ikke andet end at vi for vort Vedkommende maatte være *berettigede* til en lignende Fremgangsmaade i Norsk Statsraad, naar der handles om Proposition angaaende vort Bidrag, uagtet jeg vel seer, at hos os findes Savnet af en tilstedeværende Udenrigs Minister. Noget mere tilfredsstillende i Formen skulde dog paa denne Maade fremtidig kunne tilveiebringes for

vort Vedkommende, om Grunde end maatte findes for at undvige den oven antydede Form af combineret Statsraad. Hvad denne sidste betræffer, yttrede De Geer, at den, bortset fra andre Hensyn som kunde komme under Overveielse, ikke ved denne Leilighed skulde blive muelig at bringe i Udførelse, da Rigsdagen er for nær forhaanden til at man skulde faae Tid for en combineret Behandling med den deraf følgende Indhentelse af den Norske Regjerings Betænkning. Jeg omnævner de Ytringer, der ere faldne under mine Samtaler med De Geer og Wachtmeister, for at Du kan see, hvor velvillig Stemningen synes at være, og for at udtrykke den Tanke, at der i denne Materie kan være en Deel at speculere paa for fremtidig Opnaaelse af mere regelmæssige Former end de, vi efter gammelt Brug have anvendt. Fra det *nuværende* Svenske Statsraads Side kunne vi uden Tvivl regne paa enhver Imødekommen i denne Henseende. Lad det ved Leilighed blive Gjenstand for Din kloge og alsidige Overveielse. – Den Anledning Herr Sverdrup har fremkaldt vil maaskee kunne blive nyttig, uagtet det altid vil ærgre mig, at den just skulde være kommen fra den Kant.

Da jeg saae H. M. igaar, fæstede jeg Hans Opmærksomhed paa, at saaledes som Tiden nu var fremskreden, vilde der formeentlig ikke være Anledning til at fravige Samtidigheden med Hensyn til den blivende Proposition om Brudegaven. H. M. yttrede, at Grev Friis havde sagt Ham, at det skulde betragtes som en Støtte for Forslaget til den Danske Rigsdag om Naalepengene, at Proposition om Brudegaven blev fremsat snarest mueligt for Storthing og Rigsdag og af den ene eller anden af disse Forsamlinger kunde afgjøres, medens den Danske Rigsdag endnu var samlet, hvilket antoges at ville blive Tilfældet til Slutningen af Januar. H. M. syntes dog ikke at gjøre nogen Indvending imod, at Samtidigheden under nuværende Omstændigheder iagttoges, og bemærkede, at Proposition om Brudegaven vilde strax ved Aabningen fremsættes for den Svenske Rigsdag. Jeg har først i Eftermiddag faaet Afskrift tilsendt af den combinerede Protocol for den 11te December, og jeg er saaledes ikke sikker paa, om jeg kan faae den expederet til imorgen. Regjeringen kan da tage sin Tid med Indsendelsen af sin Betænkning, og gaaer Sagen sin naturlige Gang, vil vel Propositionen komme tilbage til Christiania henimod Midten af Januar.

Jeg har *ganske underhaanden* hørt af Exc. Wachtmeister, at Grev Plessen just ikke var meget fornøiet over, at Brudegaven ikke kunde blive fastsat til 100,000 Spd, ligesom han heller ikke skal være tilfreds

med diverse Bestemmelser, der tænkes indtagne i Ægteskabs Contracten med Hensyn til Dispositionen af den Formue, som Prindsessen engang kan vente fra sine Bedsteforældre. Grev Wachtmeister afventede med Hensyn til det sidste Punkt det Svar, som Plessen turde faae fra Kjøbenhavn.

Efter hvad Grev W. berettede mig, da jeg sidst saae ham, seer det mindre end lovende ud i Spanien. Insurrectionen i Cadiz var visselig for Øieblikket dæmpet, men der raader paa mange Steder stærk Gjæring, og man syntes at være belavet paa en coup d'état fra den provisoriske Regjerings Side. Hertugen af Montpensier havde tilbudt General Capitainen i Andalusien sin Tjeneste; men dette var afbøiet af Regjeringen. Hertugen skal have forstrakt de fornødne Penge for Flaadens første Demonstration, og forsynet Serrano og Topete med Penge, men intet givet til Prim, som skal havde modtaget Bidrag fra Kong Ferdinand i Portugal, paa hvem han altsaa holder. Naar Hertugen af Montpensiers Tilbud ikke blev modtaget af den provisoriske Regjering, vidner dette saaledes om, at Prim har gjort Modstand, som de øvrige ikke have formaaet at overkomme.

I Rumænien, hvor man frygtede for, at Styrelsen arbeidede paa at fremkalde en Conflict med Porten, skal man i den sidste Tid være kommen paa bedre Tanker tilfølg af skarpe Tilretteviisninger fra Berlin. Saaledes skal Grev Bismarck efter sin Tilbagekomst til nævnte Hovedstad have skrevet et Brev til selve Fyrsten, hvori han blandt andet siger: «je suis farigué d'être le souffre-douleur de toutes les sottises du Gouvernement de Bucharest».

Den Conflict, som har opstaaet mellem Porten og Grekland, synes næsten ogsaa at skulle gaae over; men der er altid brændbart Stof nok, og man kan aldrig vide, hvortil det kan komme.

Efter sædvanlig Beregning skulde vi have vort næste Statsraad paa Løverdag 8 Dage; men da indfalder anden Juledag, og da H. M. sædvanlig er meget beskjæftiget paa Juleaften (Thorsdag) med sine Juleklapper, er jeg tilbøielig til at troe, at det vil være bedst at udsætte Statsraadet til Mandag den 28de eller en anden nær liggende Dag.

Det har gjort mig ondt at høre, at Du begynder at klage over Dine Øine. Jeg beder indstændig om at Du ikke vil overarbeide Dig i dette velsignede Indre Departement, men skaane Dig selv saameget Du kan. [O.s.v.]

Den forandrede Protocol af 8de Dcbr. er tilbagesendt til Aall.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Decbr. 1868.

Min kjære Ven! Jeg faaer idag kun Tid til at takke for dit Brev af den 12te og at sende en Afskrift af min Indberetning til Hans Majestæt af Dags Dato. Imorgen faaer jeg vel, i Betragtning af at der er Statsraads-møde, neppe Tid at skrive Dig til; men ialfald skal det skee paa Løverdags, og da skal du faae Expectoration baade om den Svenske Høiesteretsbetænkning, som – miserabile dictu – er bleven afgiven om Lappesagen, og om Storthingets i min Indberetning af idag omhandlede Beslutning, paa hvilken jeg for Øvrigt ikke lægger synderlig Vægt.

Hils Collegerne og tak Bretteville for hans Brev.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Dec. 1868.

Kjære Ven! Jeg er undseelig over først idag at besvare dine venlige Breve af 12te og 15de Decbr; men Indre-Departementet levner for Tiden saa faa Stunder frie for Storthingssager og andre presserende Spørgsmaal og Expeditioner – de daglige og courante Sager ei at omtale – at Du faaer have Overbærenhed med mig som Correspondent. For ikke at glemme nogen af de Gjenstande, hvorom dine sidste Breve dreie sig, vil jeg omhandle dem nummerviis.

1) Lappesagen. Gjennemlæsningen af den Svenske Høiesterets eller Høiesteretsafdelings Udtalelser angaaende det af den combinerede Commission udarbejdede Lovudkast har gjort et høist nedslaaende Indtryk paa mig. Endog om jeg vilde see bort fra Justitieraad Carlesons vidtgaende Nedrivelse af Commissionsforslaget, til hvilken Naumann i Eet og Alt og Lenhusen, Södergren og Iggeström i det Væsentlige og i Resultatet have henholdt sig, er det at mærke, at *samlige 7 Medlemmer* af Högsta-Domstolen have erklæret sig *mod* Bestemmelsen i Commissionsforslagets § 10 om Fællesansvarligheden og *mod* den Norske Redaction af § 27, ifølge hvilken den tilsigtede Lov skulde blive af permanent Gyldighed, men *for* den Svenske Redaction af samme §, nemlig den af de Svenske Commissarier i Slutningsmødet antydede, ifølge hvilken den nye Lov blot skulde gjelde for visse Aar paa Prøve, efter hvilke Aars Forløb man skulde vende tilbage til den gamle Tractat, saafremt man ei anderledes forenedes. Hvorledes der under disse Omstændigheder skal

kunne haabes at faae Gehør i Sverrig for den Norske Opfatning af de to nævnte Cardinalpunkter, formaaer jeg ikke at indsec. Jeg har for Øvrigt om Sagen sat mig i Forbindelse med Amtmand Holmboe, paa hvis Raad og Bistand i dette Anliggende jeg lægger megen Vægt, da han baade som Medlem af Commissionen og paa Grund af sit mangeaarige Ophold i Finmarken til Bunds er inde i de Forholde, hvorom her handles og i særegen Grad interesserer sig for Sagen. Saasnart jeg hører nærmere fra ham, men hvilket ikke turde blive før over Nytaar, skal Du erfare mere fra mig om dette Anliggende.

2) Den fremtidige Form for Budgetforslaget vedkommende de diplomatiske Udgifter og Fælledsudgifterne til Consulatvæsenet. I denne Sag er, som Du vil have erfaret af min Indberetning til Hs. Majestæt af den 17de, Beslutning af Storthinget nu fattet, og Adskilligt af hvad Du i dit Brev af 15de Decbr. berører i hypothetisk Form, falder derved bort. Storthingets Beslutning er communiceret Regjeringen, som i mine Tanker bør behandle Sagen meget overlang, med andre Ord tage sig udmærket god Tid til at betænke, hvad den i Anledning af Storthingets Anmodning vil tilraade Hans Majestæt. Jeg skjønner ikke rettere end at Udenrigsministeren i een eller anden Form maa gives Anledning til at udtale sig om Spørgsmaalet; men ogsaa hermed antager jeg det rettest at tage sig god Tid. Jeg formoder, det vil falde Grev Wachtmeister beqvemst, at han beholder fuldstændig Roe og Fred fra Norsk Side, medens han klarer sig ligeover for den Svenske Rigsdag. Naar den Svenske Rigsdag er forbi og man har erfaret, hvorledes Musiken har lydt der, saa kan der være Anledning til at optage Storthingets Anmodning til Prøvelse. Jeg forudseer at Udfaldet af denne Prøvelse vil blive en Opfyldelse af Anmodningen men i en Form, som fastholder, at det Beløb, som bevilges, skal ansees stillet en bloc til Hans Majestæts Disposition. Biløbig kunde der tillige maaskee opnaaes Bestemmelse om, at Budgetforslaget for Udenrigsanliggenderne ligesom Tilfældet er med Consulatudgifterne for Fremtiden skal opgjøres i combineret Statsraad. Det skulde være mig kjært ved Leilighed at erfare, hvorvidt Grev Wachtmeister i det Hovedsagelige deler denne min generelle og foreløbige Anskuelse af Sagen.

Hvad angaaer det Budgetforslag for de diplomatiske Anliggender, som snart bliver at fremsætte for den Svenske Rigsdag og som jeg forudsætter at blive behandlet i Svensk Statsraad som hidtil, da mener jeg, at naar det er fremsat paa den Svenske Rigsdag, vil det være

passende, at det Norske Finantsdepartement underrettes om den Besparelse for Norges Vedkommende, der vil være en Følge af den Nedsættelse, Totalbeløbet af Fællesudgiften kommer til at lide. Maaskee turde det være endnu hensigtsmessigere at udsætte hermed, indtil Budgettet af den Svenske Rigsdag var voteret. Thi Fanden turde være ude at gaae, saa at den ved Budgetforslaget nedsatte Totaludgift af Rigsdagen blev yderligere nedsat, hvor lidet sandsynligt end dette, efter Forholdene, maa synes. Jeg skulde derfor ansee den sidste Fremgangsmaade forsigtigst, for ikke at være udsat for at maatte gjøre flere Communicationer i samme Sag.

Hvorledes det for Øvrigt er gaaet til, at Sagen i Storthinget kun fandt tolv Modstandere, vil Du kunne slutte allerede deraf, at Mænd som Schwartz, Vogt og Aschehoug voterede, ja endog talte, for Forslaget. Sagen er, at naar et saadant Forslag først er fremsat, er det høist vanskeligt at stemme imod det; thi man vil ikke gjerne være med paa *udtrykkelig at fraskrive* sig Ret til at faae et specificeret Budgetforslag, hvilket man paa det Nærmeste vilde gjøre ved at stemme mod Forslaget. Det er her som i saa mange Tilfælde, at naar en Flab ikke kan bevæges til at holde sin Mund, saa maae Mangfoldige gaae med paa hvad Flaben har sagt, hvor meget de end ønske, at der sad en Pæl i hans Hals.

3) Brudegaven. Du siger i dit Brev af den 15de Decbr., at naar Sagen herefter gaaer sin naturlige Gang, vil Propositionen komme tilbage til Christiania henimod Midten af Januar. Var det ikke bedst, at man enedes om at fremsætte Propositionen nogenlunde paa samme Dag i Sverrig og i Norge, og at Tiden for Propositionens Ankomst hid reguleredes nogenlunde derefter?

4) Prindsesse Eugénies Gave til Basaren er leveret til Overintendant Holst strax efter Modtagelsen, og han har taget sig af den med sædvanlig Vigilance, som Du vel har bemærket af Bladene.

Jeg maa slutte her; thi Formiddagen er forløben. [O.s.v.]

Esk. Glædelig Juul er det bedst jeg ønsker Dig med det samme; thi det er uvist, om Du faaer noget nyt Brev fra mig paa denne Side af Julefesten.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Decbr. 1868.

Kjære Ven! Hoslagte Skrivelse med Bilage fra Commerce-Collegiet til Indre-Departementet af 17de Novbr. 1868 sætter os her i nogen Forlegenhed. Den angaaer, som Du vil see, Spørgsmaalet om hvorvidt der bør oprettes et Consulat i Republiken Honduras og om, i bekræftende Fald, den i Bilagene omhandlede Mand, ved Navn Debrot, ansees skikket til at udnævnes til Consul dersteds. Herover begjærer Commerce-Collegiet Indre-Departementets Betænkning. Saadanne Betænkninger have hidtil altid været begjæret af Udenrigsministeren, ikke af Commerce-Collegiet, og have været afgivne ikke i en Skrivelse fra Indre-Departementet til bemeldte Collegium men i en Indstilling fra den Norske Regjering, der er bleven naadigst befaleet oversendt til Udenrigsministeren. Jeg behøver ikke at udvikle de Grunde, der tale mod den første og afgjørende for den sidste Fremgangsmaade. I den Stilling, hvori nærværende Sag nu engang er kommen, har jeg tænkt mig, at den lempeligst kunde behandles paa den Maade, at Indre-Departementet udtaler sig, som sædvanligt, i et Foredrag, uden deri at berøre det Usædvanlige i formel Henseende, som i nærværende Tilfælde har fundet Sted, og at Sagen derpaa gaaer sin sædvanlige Gang, ganske som om den var indkommen til Departementet paa sædvanlig Maade. Skulde ikke denne Fremgangsmaade benyttes, vilde det blive nødvendigt, at Departementet henvendte sig til Commerce-Collegiet med en Remonstration mod den nye Forretningsform. Tal herom med Manderström og lad mig snarest muligt høre om Sagen. Jeg vedlægger et Concept til Indstilling, som er paatænkt at benyttes under Forudsætning af den ovenfor berørte modus procedendi. Bring Manderström, idet Du taler med ham, min venlige Hilsen. Selvfølgelig sender Du mig Documenterne tilbage med dit Svar.

Storthingets sidste Merite, at nedsætte Matriculskyldens Bidrag til Veivæsenet fra 72 Sk. til 48 Sk. per Skylddaler, er Dig allerede bekjendt af Aviserne. Sverdrup styrer denne Gang næsten som Autocrat, eller, hvad der vel er et rigtigere Udtryk, hans Partie styrer ham og med ham som tilsyneladende Høvding det hele Land. Man faaer trøste sig ved Göthes Ord:

«Manches können wir nicht verstehen.

Lebt nur fort! Es wird schon gehen.»

Venlig Hilsen til Collegerne.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 21. des. 1868 kl. 13.30.]

Et Exemplar eller en Afskrift av kongeligt Brev af 4de November 1817 angaaende Fælles Ansvarlighed for Lapper i Sverige bedes hidsendt snarest muligt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. December 1868.

Kjære Ven,

Jeg er ganske udmattet efter Festene for Prindsen af Wales, og det uagtet jeg har sparet mig ved at begive mig tidligere hjem. Det er utroligt, hvad Kongelige Personer kunne holde ud i Dandsevej; man skulde troe, det var eet af deres væsentlige Attributer. Prindsen af Wales dandsede i Nat til Kl. henved 2 og afreiste med Dagtoget 6½ Morgen! Tak for Dit Brev af 17de dennes og for Afskriften af den und: Indberetning. Ja Du kan vel sige: «miserabile dictu» om den Svenske Høiestretsbetænkning! Jeg fik igaar Eftermiddag Dit Telegram om Tilveiebringelse af det omhandlede «Kongl. Bref», og da jeg ikke vidste nogen Raad til at skaffe det Begjærte inden Postens Afsendelse igaar, tog jeg Telegrammet med og leverede det til De Geer, som jeg vidste jeg skulde træffe paa Ballet hos Prinds Oscar. Idag Morges fik jeg fra ham den Billet, som jeg vedlægger tilligemed en Afskrift af det paaepede Sted i Backmanns Svensk «Ny Lagsamling», hvoraf han sendte mig det hele Hefte, der imidlertid er en stor Foliant og saaledes for stor til at sende Dig in corpore. Jeg formoder, at det i Lovsamlingen angivne Contentum af nævnte «Bref» vil være fuldt tilstrækkeligt for Dit Øiemed; men Du seer, at De Geer er betænkt paa at tilveiebringe en Afskrift af selve Actstykket, og naar denne erholdes, skal den i hvert Fald blive eftersendt.

Nu! Sverdrups Forslag angaaende Anmodning til Regjeringen om eventuel Fremlæggelse af specificerede Budgetter med Hensyn til Udgifter til Diplomatie og Consulat Væsen gik da igjennem, og det med stor Pluralitet. Jeg respecterer i høi Grad den forudseende Forsigtighed der ledede de 12 Herrer i Minoriteten; men jeg kan dog paa den anden Side

forstaae, at ogsaa besindige Mænd, efterat Forslaget engang var fremkommet, ikke troede at burde modsætte sig dets Antagelse, men heller ligesom formildede dets Betydning ved at slutte sig dertil. Jeg fremhævede ogsaa dette for Exc. Sparre i Anledning af hans Bemærkning, da jeg igaar Aften talte med ham, at Professor *Aschehoug* ogsaa havde talt for Forslaget. Manderström sagde mig, at Sverdrups Forslag ikke havde været ham uventet; han havde allerede fremholdt Følgerne af en Detailbehandling fra Rigsdagens Side, om Storthinget fremtidigen skulde befølge en lignende Fremgangsmaade. Kongen tog Sagen med Rolighed, og fæstede sig ved, at det hele Beløb denne Gang var bevilget. Grev Wachtmeister havde ei heller for Øieblikket nogen Bekymring med Hensyn til det Forefaldne, han kunde tvertimod derfra hente et Argument for at Rigsdagen ei burde bestemme Bevilgningen anderledes end «en bloc». Han fortalte mig, at hans Budgetter baade for de diplomatiske Udgifter og for Consulat-Væsenet nu vare under Discussion i Statsraads-Beredningen, han haabede, at man med det første skulde blive enig herom, medens derimod, den endelige Afgjørelse af Kongen først vilde finde Sted den 4 Januar. Hvad Bevilgningen for Consulat Væsenet angaaer, vil der nu, efter hvad han *i Fortrolighed* meddeelte mig, foretages en Forandring. Du veed visselig, at disse hidtil, for Sveriges Vedkommende, have været afholdte af «Handels och Sjöfarts Fondet», hvilket foruden en Capital af omtrent 3 Millioner (ni fallor) har et aarligt Tilskud af Told Intraderne af henved 750,000 Rdl. (jeg er dog ikke sikker paa Tallene og beder saadant tilgivet, da jeg ikke har Data ved Haanden). Allerede paa sidste Rigsdag vakt Motion om at inddrage Fondet under den almindelige Finants Styrelse, hvilket dengang strandede paa Ministeriets Modstand. Nu derimod vil dette selv tage Initiativet til en Forandring. Med *Forbehold* af selve Capital Fondet og deraf flydende Renter for Kongens Raadighed med Hensyn til Foranstaltninger der høre under Fondets Formaal, vil man foreslaae Ophøret af det ovenfor nævnte Tilskud af 750,000 Rdl., mod at de aarlige Udgifter, der afholdes af dette Bidrag, hvoriblandt Consulat Udgifterne, og som opgaae til henimod 670,000 Rdl. (ni fallor) overtages af Rigsdagen. Følgen heraf bliver altsaa, hvad Sveriges Consulat Udgifter angaaer, at Udenrigsministeren herefter, om denne nye Ordning vedtages, vil have at fremlægge aarligt Budget for Consulat-Væsenet og begjære Bevilgning hertil af Rigsdagen, og Consulat Udgifterne, der før udbetaltes af Handels och Sjöfarts Fondet, vil overgaae til «3die Hufvud-

titeln». Planen er endnu under Discussion i Statsraadet, og den skal derfor ikke være kjendt, hvilket jeg bemærker til Din venlige Iagttagelse. Men for at komme tilbage til det diplomatiske Budget, saa bemærkede Grev Wachtmeister, at han saasnart man i Statsraads Beredningen var kommen til Enighed derom, vilde han *underhaanden* sende mig Afskrift deraf, for at det kunde komme til Din fortrolige Kundskab. Han yttrede derhos, at han fandt, at, da det diplomatiske Budget antageligen vilde komme til at indeholde Reductioner, hvorved det Norske Bidrag kunde blive nedsat til 45000 Spd aarlig, fra 1870 at regne, vilde det være rigtigt, naar Sagen var afgjort af Kongen, at Underretning meddeelttes til den Norske Styrelse, og, om det ansaaes passende, ogsaa til Stortinget. Som Form tænkte han sig, at H. M. paa hans Fremstilling kunde i det Svenske Statsraad befale, at Afskrift af Protocollen og Budgettet skulde tilstilles den Norske Regjering. Jeg forbeholdt mig at faae tænke nærmere derover, ligesom han ogsaa bad mig at tale med De Geer derom. Jeg ønsker imidlertid Din gode Veiledning, idet jeg blot vil tilføie den Bemærkning, at det skulde være vel at kunne komme til et Resultat inden den 4 Januar. Den af Gr. Wachtmeister paapegede Form huer mig ikke ganske, thi en saadan Meddelelse antyder en saa nær liggende Forbindelse af Sagen for vort Vedkommende, at man ledes ind paa at spørge, hvorfor ikke Rigs-Actens § 5 kommer til Anvendelse, der kræver combineret Behandling. Ved nærmere at tænke over Forholdene i deres Sammenhæng, siden jeg sidst skrev derom, har jeg ogsaa faaet stærke Betænkeligheder mod en combineret Behandling selv om en saadan snart kunde opnaaes; thi det foreliggende Unionsforslag § 24 fastsætter, at Anvendelsen af de til diplomatiske Anliggender bevilgede Midler bestemmes i ministerielt Statsraad og ikke i unionelt, ihvorvel rigtignok den efterfølgende § 25 aabner Kongen Adgang til at bringe denne Gjenstand, om Han finder det tjenligt, ind i det Unionelle Statsraad. Men vilde man, endnu inden Unionsforslaget var discuteret og antaget, indbringe en Praxis der gik videre end i § 24 i Regelen forudsat, vilde man uden Tvivl svække Forslaget, hvilket man vist bør undlade at gjøre. Vil Du lade Dig bringe combineret Protocol af 31 Januar 1868. – Der er det diplomatiske Budget for dette Aar fremlagt af Udenrigs Ministeren (det vil dog sige blot for den egentlige Minister Stat, ikke for «expens medlen») og H. M. har herpaa resolveret at en Afskrift skulde vedlægges Protocollen. I Januar 1869 vil altsaa, om samme Fremgangsmaade befølges, Budgettet for nævnte Aar blive fremlagt. Men det er Budget-

Propositionen for 1870, som Grev Wachtmeister tænker paa at meddele os til Underretning, og jeg spørger Dig, om den Form ikke kunde foretrækkes for den af ham antydede, at han da ved samme Leilighed fremlagde «ad notitiam» det ovennævnte Budgetforslag, just fordi deri er foreslaaet Reductioner, der ville have Indflydelse paa vort Bidrag? Skulde der dertil findes Anledning, kunde man jo erholde H.M.s Tilladelse til at fremlægge denne combinerede Protocol for Stortinget, eller ogsaa kunde man oppebie Rigsdagens Beslutning angaaende den 3die Hufvudtiteln, for definitivt at meddele Stortinget Resultatet, om det da, hvilket maaskee er rimeligt, fremdeles er samlet. Lad mig nu høre Din Mening.

J. Sverdrup er jo rigtig bleven en Leder paa dette Storting! Han drev da ogsaa igjennem sit Forslag med Hensyn til Veibudgettet. Men hvor er blevet af Rector Steen under alle disse senere interessante Forhandlinger? Han har ikke aabnet sin Mund. Er denne Achilles bleven fornærmet paa Agamemnon, Folkenes Leder, og sidder han sorgende paa Bænken, fordi Folkegunstens Briseis er bleven ham fra-ristet?

De Geer er desværre ikke videre rask i denne Tid. Han overanstrenger sig med Arbeide. Jeg hører, at Kongen fulgte Prindsen af Wales imorges til Gnesta Station, og H. M. har saaledes vist ikke faaet Søvn inat. Det er ubegribeligt, hvorledes han kan holde ud med alskens legemlig Anstrængelse.

Posten skal gaae. Glædelig Juul [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. December 1868.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev af 20de og for det af den 21de modtaget imorges. Jeg kommer just fra Manderström, som jeg har meddeelt Indholdet af Dit sidste Brev, og som tilligemed sin bedste Tak for Din hensynsfulde Meddelelse beder om sin oprigtige Gjenhilsen frembaaren til Dig. Han tilstaaer gjerne, at her har været en Afvigelse fra Formen, og ligesom han finder det fuldstændigen i sin Orden at Departementet holder paa den vedtagne og correcte Fremgangsmaade, anseer han den Maade, hvorpaa Du agter at bringe Sagen ind i sit rette Gjænge, for den

bedste og tjenligste. Med Hensyn til selve Anliggendet havde han været i Tvivl – efterat han var bleven opmærksom paa at Staden Omoa ligger i Republikken Honduras, medens Belize ligger i Britisk Honduras – om man kunde oprette et Vice Consulat i nævnte Stad og lægge dette, hvorfor Exequatur skal gives af Republikken Honduras, under Consulatet i Belize, der er Engelsk. Men dermed er det vel ikke saa nøie. Jeg lader hermed de fremsendte Documenter tilbagefølge.

Nu til Dit kjære Brev af den 20de. Det træffer sig heldigt, at Amtmand Hombøe er i Christiania, saa at han kan gaae Dig tilhaande med Besvarelsen af Høiesterets Indlæg i Lappe Sagen. De Geer sagde herom Dagen, at det var lykkeligt, at Betænkningen skulde komme under Din Behandling; thi da var han vis paa, at Svaret skulde blive overbevisende, og han ønsker intet bedre end at «Högsta Domstolen», der i Lovspørgsmaal skal have for Sædvane at tage sig en overlegen Mine ligeoverfor Regjeringen, skal finde en Censor. Jeg anseer det ikke usandsynligt, at De Geer med den Støtte, som Dit Svar formodentlig vil give, vil fremme Commissionens Forslag; men det værste er at Tiden er saa langt fremskreden, at det visselig er fuldkommen ugjærligt at faae nogen Proposition færdig til Rigsdagens Begyndelse, og den Svenske Regjering har opstillet som en Regel for sig – for ikke at give nogen Anledning til Rigsdagens Forlængelse – at have alle større Lovsager færdige til Aabningen, eller snarest mueligt derefter. Jeg har ikke nylig talt med De Geer om det andet, af Dig fremhævede, Cardinal Punkt med Hensyn til denne Sag, nemlig: om den eventuelle Lov skal antages som permanent eller blot til Prøve; men husker jeg ikke feil, har han dog i sin Tid i Samtale med mig yttret sig stemt for de Svenske Commissaires Opfatning.

Tak for Dine oplysende og veiledende Bemærkninger med Hensyn til den anden i Dit Brev omskrevne Sag, angaaende det diplomatiske Budget. Det er vist meget vel betænkt, at Overveielserne om hvad der skal gjøres i Anledning af Storthingets Anmodning tages *overlang*. Af mit sidste Brev om denne Gjenstand vil Du have seet, hvad Grev Wachtmeister foreløbigen havde foreslaaet for mig, og jeg vil ikke yttre mig bestemt for ham, førend jeg har faaet Dit yderligere Svar paa næste Brev. Din Tanke er, om jeg ret har opfattet den, at Udenrigs Ministeren bør indskrænke sig til en sædvanlig Meddelelse til Finants Departementet angaaende de yderligere Reductioner, hvorfor det diplomatiske Budget i 1870 vil blive Gjenstand, ligesom at det er forsigtigst, at denne

Meddelelse ikke skeer, førend Budgettet er voteret af Rigsdagen, da Ingen kan forud vide, hvad denne kan finde paa. Holder man sig til denne Form, hvilken har Sædvanens Styrke og derfor i sig selv er anbefalelsesværdig, saa behøves ligesaa lidt nogen Meddelelse til den Norske Regjering af det i Svensk Statsraad passerede (Grev Wachtmeisters Tanke) eller nogen Fremlæggelse ad notitiam i combineret Statsraad af Budgetforslaget for 1870 i Forbindelse med det Budget-Opgjør der, som allerede fastsat, skal tjene til Befølgelse for 1869 (min Tanke). Jo mere jeg tænker derpaa og jo mere jeg har sat mig ind i den Betragtningssmaaade Du gjør gjældende i Dit Brev af 20de, jo større Betænkelighed finder jeg ved Grev Wachtmeisters Antydning, ihvorvel man paa den anden Side mueligens skulde kunne sige, at det ikke vilde være saa ubeleiligt for den Norske Regjering – til maaskee opstaaende fremtidigt Brug – at have erholdt en *officiel* Meddelelse af hvad der passerer i det Svenske Statsraad med Hensyn til det diplomatiske Budget. Faaes Meddelelsen, kan Regjeringen ligeoverfor Stortinget jo gjøre hvad den vil, og den hindrer ikke en senere Meddelelse fra Udenrigs Ministeren til Finants Departementet efter Rigsdagens Votering af Budgettet. Men som sagt, mine Betænkeligheder ere overveiende mod Grev Wachtmeisters Form, om Du ikke ved at veie de forskjællige Hensyn, skulde komme til at see Tingen anderledes. Jeg stoler nemlig i høi Grad paa Dit Syn. Hvad den anden Form angaaer, som jeg ovenfor har kaldt «min Tanke», da kan den kaldes en Tilvæxt paa en vedtagen Praxis, og kunde mueligens blive et fremtidigt Opslag. Den vilde i hvert Fald vidne om en hensynsfuld Imødekommen fra Udenrigs Ministerens Side. Men jeg holder vist ikke paa den, naar Du fremdeles foretrækker den simple og hidtil brugelige Meddelelse til Finants Departementet. I mit sidste Brev paapegede jeg, hvad jeg for Tiden fandt betænkeligt ved en combineret Opgjøren af det diplomatiske Budget.

Jeg saae Kongen i Formiddag. Vi faae Statsraad enten Mandag eller Tirsdag. H. M. fandt, at den Tyrkisk-Græske Affaire begyndte at see indviklet ud!

Mange hjærtelige Hilsener – paa selve Jule Aften – [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Decbr. 1868.

Kjære Ven! Hoslagt følger Indberetningen af idag til Hs. M. i Afskrift.

I Statsraadet iforgaars talte jeg leilighedsviis med Helliesen om Storthingets Beslutning med Hensyn til de diplomatiske Udgifter og hvad dermed staaer i Forbindelse. Han deelte ikke allene min Mening, at der ikke er fuld Anledning for Udenrigsministeren til at gjøre nogen Meddelelse hid om den Nedsættelse, som paatænkes foreslaaet for Rigsdagen, førend det endelige Resultat paa Rigsdagen har viist sig, men han gik endnu videre end jeg, idet han meente, at det vilde være noget Usædvanligt og mindre Formeligt at gjøre nogen Meddelelse hid om et i Form og i Henseende til sin Gjenstand Svensk Forslag, blot og bart som saadant.

I samme Statsraadsmøde blev det bragt paa Bane, hvilket af de to Departementer, Indre- eller Finants-Departementet, der burde overtage at behandle Sagen angaaende Storthingets Anmodning, som nemlig kan siges at vedrøre dem begge, forsaavidt nemlig Consulatbudgettet har været opgjort af Indre-Departementet medens de diplomatiske Udgifter har været opførte af Finantsdepartementet paa det almindelige Budgetforslag efter Udenrigsministerens Opgivende. Statsraadets Medlemmer syntes at være af den Mening, at Sagen i sin Heelhed burde overtages af Indre-Departementet, og dette vil saaledes sandsynligviis blive Tilfældet. Du kjender allerede min Mening, at man bør tage sig god Tid med dens Behandling.

Venlig Hilsen til Collegerne.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Decbr. 1868.

Kjære Ven! Jeg har modtaget dit Brev af den 22de og takker derfor paa det Bedste. Du sender mig deri en Afskrift af Backmanns Redegjørelse i hans «Lagsamling» for det Kongelige Brev af 4de Novbr. 1817 om Lapperne, og vi bør være taknemmelige for den Omhue, hvormed Du har taget Dig af dette Anliggende ved allerede strax at sende denne Afskrift; men Tilfældet er, at vi allerede fra Universitetsbibliotheket her

havde faaet udlaant Backmanns Foliant-Samling og saaledes allerede førend mit Telegram afgik vare bekendte med hans Gjengivelse af det nævnte Brevs Hovedindhold. Det er derfor Brevet in extenso, vi ønske at kjende, og jeg maa derfor insistere paa, hvad Du ogsaa stiller i Udsigt, nemlig at vi maa erholde *snarest muligt* en Afskrift af selve Brevet. Jeg anmærkede ikke i Telegrammet Noget om, at vi allerede vare bekendte med Backmanns Redegjørelse, væsentlig af den Grund, at man i Telegrammer beflitter sig paa muligste Korthed. Maaskee var dette en Feil af mig, som jeg beder tilgivet.

Jeg har siden den Forhandling, som fandt Sted paa sidste Svenske Rigsdag med Hensyn til Dispositionen over Handels- og Sjøfarts-Fondet anseet det sandsynligt, at Regjeringen ikke ret længe vilde kunne haandhæve den Myndighed ligeoverfor Rigsdagen i Henseende til Consulatudgifterne som den hidtil har udøvet, og jeg seer nu af dit Brev, at der paatænkes en Forandring derhen, at Rigsdagen kommer til at bevilge disse Udgifter. Naar saa skeer, vil ogsaa paa dette Feldt Rigsdag og Storthing have at tumle sig *med* eller *mod* hinanden, alt eftersom det kan træffe sig, og jeg betragter denne Tumbleplads som farligere eller lettere ledende til Sammenstød end den anden, nemlig Budgettet for de diplomatiske Udgifter, med Hensyn til hvilke Norge ikke har, eller ialfald ikke er sig bevidst at have, særlige Interesser. Men herved er nu Intet at gjøre uden det Eneste, som jeg allerede tidligere har antydnet og hvorom jeg af dine Breve slutter, at Grev Wachtmeister er enig med mig, nemlig ligeover for begge Repræsentationer at holde paa den Sætning, at de Beløb, som bevilges, maa blive bevilgede en bloc. Saalænge vi ikke have noget Unionsparliament, faae vi bruge Unions-Kongen som det eneste Instrument, der kan træde i dets Sted, og udnytte dette Instrument saa langt som dets Natur og Væsen tilsteder. Kongen kan ikke heelt erstatte et Unionsparliament; thi det kan ikke lægges i hans Haand at bestemme, hvor Meget begge Riger bør udrede til de her omspurgte Udgifter; men naar begge Repræsentationer ville være saa forstandige at lægge i hans Haand Distributionen af hvad der bevilges til Udredelse, vil dog allerede herved adskillig Strid undgaaes. Jeg har herved det nuværende rigsactlige Forhold for Øie. Unionsforslaget gaar, som Du veed, ud paa, at Sagen skulde kunne ordnes ved Fælles-Love, en Udvei, som vistnok i Mangel af Unionsparliament er den eneste, der lod sig paavise, men som øiensynlig vil have sine ganske store Vanskeligheder.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om hvad der bør foretages i Henseende til Norge i Anledning af det Budget, som snart bliver at forelægge den Svenske Rigsdag for de diplomatiske Udgifters Vedkommende, er jeg, jo mere jeg har tænkt over Sagen, bleven befæstet i den Mening, at der bør foretages slet ingen Ting, førend Budgettet af den Svenske Rigsdag er bleven voteret. Da er der passende Anledning til at meddele den Norske Regjering, at saasom Fælles-Udgiften er bleven nedsat med saa og saa Meget, vil der som Bidrag fra Norge ikke behøves Mere end saa og saa Meget. Til nærværende Storthing bør i mine Tanker ikke et Ord yttres eller meddeles om den hele Sag. Den Difference som finder Sted mellem hvad der af det Norske Storthing er bevilget og det som efter det nedsatte Budgetforslag, der skal fremsættes i Sverrig, for Norges Vedkommende vil behøves, dreier sig jo ikke om mere end et Par Tusinde Spdlr., og er saaledes i finantsiel Henseende for uvæsentlig til at paakræve nogen Meddelelse til Storthinget. Ialfald maa det være tidsnok at komme med en saadan, naar Resultatet paa den Svenske Rigsdag har viist sig. Det maa erindres, at der ikke kunde bruges anden Fremgangsmaade, da Budgetforslag blev fremsat for det i October 1868 sammentraadte Storthing, end at lægge det paa den Tid gjeldende, eller rettere for 1869 normerede, Fællesbeløb til Grund. At der i Januar 1869, efterat Norges Bidrag for tre Aar allerede er bevilget, fremsættes et Forslag for Sverrigs Rigsdag, efter hvilket et nedsat Beløb normeres for 1870, medfører ikke engang med Nødvendighed, at denne Nedsættelse vil komme til virkelig at finde Sted; thi det er jo tænkeligt, skjønt vistnok høist usandsynligt, at Rigsdagen ikke bifalder de foreslaaede Beparelser eller finder modsvarende Forhøielser af Udgifter i andre Retninger fornøden eller tilraadelig. Endnu mindre er det afgjort, at, saafremt Nedsættelsen kommer at finde Sted, den skal blive netop af det Beløb, som foreslaaes, og ikke maaskee betydeligere. Der vides altsaa Intet med den Sikkerhed, at der er Anledning til Meddelelse til Regjeringen i Norge, førend Budgettet af den Svenske Rigsdag er voteret. Indtræffer dette, som sandsynligt er, først henimod Slutningen af det Norske Storthings Samvær, er der liden eller ingen Anledning til derom at give Storthinget Underretning. I ethvert Fald kan man betænke sig indtil da, førend man fatter nogen Beslutning.

Indstilling herfra om Proposition angaaende Brudegaven vil blive foredraget i det Statsraadsmøde, vi skulle have paa Tiirsdag den 29de. Jeg antager, vi ville indrette os saa, at den kommer til Stokholm i de

første Dage af Januar. Den vil da i Stokholm kunne opholdes saalænge som det, alle Hensyn tagne i Betragtning, findes beqvemt.

Maaskee bliver dette Brev det sidste, Du faaer fra mig paa det gamle Aar. Jeg benytter derfor Anledningen til at ønske Dig Sundhed og al Lykke i det kommende Aar og beder min Hilsen og Lykønskning ogsaa frembaaren for din gode Frue.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Decbr. 1868.

Kjære Ven! Jeg havde igaar Aftes den Glæde at modtage dit venlige Brev af den 24de. Den deri omskrevne Sag angaaende paatænkt Consulat i Republiken Honduras skal nu blive fremmet i den af Manderström bifaldte Form. Tak for din havte Uleilighed med den.

Lappe-Sagen er fremdeles min store Bekymring; thi den befinder sig af en dobbelt Grund i en ulykkelig Stilling, nemlig ikke blot som Følge af den svære Modstand, der paa Grund af «Högsta-Domstolens» Betænkning er at forudsee i Sverrig, men ogsaa med Hensyn til, at der er liden Udsigt til at faae nogen Proposition til Fælleslov fremsat paa den nu anstundende Rigsdag. Selvfølgelig har jeg bestræbt mig for at overveie paa det Bedste, hvorledes Sagen under disse fortvivlede Omstændigheder hensigstmæssigst skal tages; men noget endeligt Resultat i denne Henseende vil jeg ikke opgjøre for mig selv før efter Nytaar og da først efter fornyet Conference med Amtmand Holmboe og formodentlig tillige med nogle andre besindige og indflydelsesrige Mænd af Storthingets Midte. At der imidlertid arbeides paa Sagen af fuld Magt, nemlig paa en Gjendrivelse af «Högsta-Domstolens» Betænkning, er selvfølgelig; men en saadan Gjendrivelse er, naar den skal blive fuldstændig og grundig, intet Hastværksarbeide. En formel Side af Sagen ønsker jeg imidlertid allerede nu at omhandle med Dig. De Geers Brev til Indre-Departementet, hvori han henstiller til dette at udtale sig over «Högsta-Domstolens» Betænkning, tyder nærmest hen paa, at han har tænkt sig en Udtalelse af Departementet i Brev til Justitiæ-Statsministeren, ikke derimod en Continuations-Indstilling fra den Norske Regjering. Den sidste Form kan dog sikkerlig ikke andet end være den rette. Jeg vil ikke omtale, at et Brev fra Indre-Departementet – det vil sige en Udtalelse af enkelt Mand – vil tage sig fattigt ud ligeover for de tidligere Udtalelser i Sagen, der

samtlige ere af collectiv Beskaffenhed, og navnlig ligeover for «Högsta-Domstolens» Betænkning, med hvilken det samme er Tilfældet. Men der er andre og endnu vigtigere Grunde, der her maae gjøre Udslaget. Spørgsmaalet om der i alle Puncter skal holdes uforandret fast ved de Forslag eller Paastande – hvad man nu vil kalde dem – hvorpaa den Norske Regjerings i sin Tid afgivne Indstilling i Henhold til Commissionsarbeidet gaaer ud, eller om man, paa Grund af de af «Högsta-Domstolen» gjorde Indsigelser, i et eller andet Punct i nogen Grad skal modificere dem, for derved at bidrage hvad man kan til at lette Sagens Fremgang, kan ikke overlades til Skjøn og Afgjørelse af et enkelt Statsraadsmedlem, der selvfølgelig savner Myndighed til at modificere eller for nogen Deel opgive Udtalelser i en Indstilling, der er fremkommen fra den samlede Regjering. Et nyt Spørgsmaal, hvorom den Norske Regjering ikke tidligere har havt Anledning til at yttre sig, fremstiller sig derhos til Behandling, nemlig hvad Retning Sagen skal gives i Anledning af den tidligere uforudseete Situation, der nu er indtraadt, som Følge af, at den Svenske Justitiæ-Statsministers Brev til Indre-Departementet udtaler, at der sandsynligviis ikke vil kunne blive fremsat nogen Proposition for den nu anstundende Rigsdag, og at han derfor henstiller til Departementet at bevirke saadan særskilt Ordning for Norges Vedkommende som ikke kommer i Strid med den bestaaende Tractat. Spørgsmaalet om paa hvilken af de forskjellige Veie, som her fremstille sig til Valg, der fra Norsk Side bør slaaes ind, maa selvfølgelig Departementet omhandle i Forbindelse med Sagens Behandling iøvrigt; men dette Spørgsmaal kan kun forelægges Kongen gennem det samlede Statsraad. Du vil saaledes see, at jeg bliver nødt til at behandle Sagen i en Indstilling. Tal dog herom foreløbigen med De Geer, da denne Form maaskee ellers kunde forekomme ham uventet. Den vilde have været selvsagt, saafremt han, efter Modtagelsen af «Högsta-Domstolens» Udtalelse, havde i combineret Statsraad henstillet til Hans Majestæt at indhente fornyet Betænkning fra den Norske Regjering i Anledning af samme; men den Omstændighed, at han – takket være her som altid hans gode Intentioner – har i dets Sted, for at vinde Tid, valgt den kortere Vei at sende den directe til Departementet, kan dog i selve Sagen ikke gjøre nogen Forandring. I sig selv er det jo et billigt Forlangende, at den Norske Regjering gives Adgang til at udtale sig paa Nyt i Anledning af et Document, der bestrider alle de Forudsætninger, hvorfra man hidtil i Sagen er gaet ud. Continuations-Indstillingen vil selvfølgelig,

som sædvanligt i denne Slags Sager, ikke faae anden Conclusion end at Gjenpart af samme befales oversendt den Svenske Justitiæ-Statsminister. Det bliver saaledes ligefuldt ham, der kommer til at forelægge for Kongen den Svenske Høiesterets Betænkning i Forbindelse med Sagen iøvrigt.

Med Hensyn til Budgetforslaget (for den Svenske Rigsdag) til de diplomatiske Udgifter for Aaret 1870 og hvad dermed staaer i Forbindelse, henholder jeg mig til min vidløftige Exposition af igaar.

Endnu en Gang – et glædeligt Nytaar!

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 28. des. 1868 kl. 13.00.]

Indstilling om Mandals Kateket Embede samt alle med Designationer 11., 15., 18., 22., 24. December indkomne Sager idag bifaldende afgjorte undtagen Gjelstads Benaadning forbigaaet efter Statsraad Meldahls Brev. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. December 1868.

Kjære Ven!

Tak for Dit venlige Brev af 24de dennes og den medfulgte Afskrift af Indberetningen til H. M. Jeg seer, at Statsraad Helliesen er gaaet endnu videre end Du idet han finder, at det vilde være noget usædvanligt og mindre formeligt at gjøre nogen Meddelelse, selv efterat det diplomatiske Budget for Sveriges Vedkommende er bleven voteret. Men bliver Resultatet deraf – saaledes som det er at forudsee – at Total Udgifterne formindskes, saa at vort Bidrag, for 1870, nedsættes til 45,000 Spd, er der dog vel Anledning til at meddele saadant?

Idag Morges blev jeg af Kongens Adjutant underrettet om, at H. M. vilde holde Statsraad idag Kl. 11 og som Du allerede vil have erfaret af det i Formiddag afsendte Telegram, fik vi alle indkomne Sager afgjorte, undtagen Benaadnings Indstillingen om Gjelstad, som Statsraad Meldahl ønskede forbigaaet. I de tre Lovforslag fra Kirke Departementet vil

Storthinget faae Føde for sin Virksomhed. H. M. syntes ganske at bifalde at man bibeholdt Naadensaaret hvilket ganske stemmer med hans conservative Aand hvad Kirken angaaer. Jeg forstaaer ogsaa, at man vil bevare det gamle Træe, der har skudt saa dybe Rødder; men havde man vovet at hugge det ned, er jeg dog tilbøielig til at troe, at Fremtiden vilde have paaskjønnet en saadan Rydnings-Gjerning. Lovforslaget om Pension for Almueskolelærerne er en priselig Ting, som jeg ønsker maa gaae igjennem. Den Omhu, der vises denne nyttige Samfunds-Classe, er til Hæder for Styrelsen, paa samme Tid som jeg troer, at den Betyggelse, som derved vilde gives Skolelærerne, skal virke beroligende paa denne Stand, der maaskee nu ikke er saa ganske fri for at være lidt urolig i sine Tendenter. At man ved det tredie Lovforslag har aabnet en videre Adgang for Qvinderne til at blive Lærerinder, er ogsaa prisværdigt, thi hvor nødigen jeg vil være med om at føre dem ind paa Emancipationens glatte Iis, er jeg dog enig i at deres Stilling ved Skolerne kan blive til megen Velsignelse.

Hans Majt. syntes idag at troe paa, at der vilde blive en Conferents i Anledning af den Tyrkisk Græske Conflict, og tilføiede, at man kunde skimte den blivende Gruppering nemlig Preussen og Rusland paa en Side og Frankrig England Østerige og Italien paa en anden.

Collegerne bede Dig paa det bedste hilset [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29de December 1868.

Kjære Ven!

Tak for Dit Brev af 26de dennes. Jeg gik i Formiddag op i Departementet til De Geer og fik der af ham Afskriften af det omskrevne Kongelige Brev, som er fundet frem i Rigs Archivet. Afskriften vedlægges herved. De Geer sagde mig, at Brevet slutter sig til Beslutning fattet i combineret Statsraad, og Baron Leyonhufvud har faaet frem selve Protocollen, hvoraf en Gjenpart er ifærd med at tages, og naar jeg, som jeg haaber, erholder denne i Morgen eller Dagen efter, skal jeg ufortøvet sende Dig samme. Jeg meddelte ved samme Leilighed ogsaa De Geer, hvad Dine senere Breve have indeholdt med Hensyn til den Holdning der bør iagttages ligeoverfor Storthingets Anmodning om et specificeret Budget for den diplomatiske Bevilgning. Han sluttede sig til Din

Synsmaade, hvilket ogsaa Exc. Wachtmeister havde gjort, da jeg under et Besøg, han aflagde hos mig tidligere paa Formiddagen, havde oplæst for ham det Væsentlige af hvad Du i Dine sidste Breve har yttret angaaende denne Sag. Jeg finder ogsaa, at den Fremgangsmaade Du har paaapeget, er den klogeste.

Hjærtelig Tak, kjære Ven, for Dine gode og venlige Ønsker for det nye Aar baade for min Kone og mig. Ja det lider nu snart mod Enden af det gamle Aar, hvori jeg har modtaget saamange Beviser paa Dit Venskab, og ligesaa oprigtig som min Tak derfor er, ligesaa varme ere mine Ønsker for at det nye Aar maa bringe Dig og Dine Velgang og Lykke. Bring ogsaa Statsraadinden og Din Familie vore hjertelige Nytaarsønsker.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te December 1868.

Kjære Ven! Tak for dit venlige Brev af den 28de. Du siger deri, at Statsraad Helliesen gaer endnu videre end jeg og sikkerlig for vidt, naar han finder, at det vilde være noget usædvanligt, ja endog mindre formeligt at gjøre nogen Meddelelse hertil, selv efterat det diplomatiske Budget for Sveriges Vedkommende er bleven voteret. Dette maa være en Misforstaaelse af mine Ord, eller jeg maa ialfald have udtrykt mig meget incorrect. Hvad jeg har sagt, eller ialfald meent at sige, er dette, at Helliesen gik videre end jeg, idet han ikke allene, som jeg, antog, at det var rigtigere først at gjøre Meddelelsen, naar det nævnte Budget var voteret, fremfor at gjøre den saasnart det var bleven fremsat for Rigsdagen, men endog fandt, at dette sidste, nemlig at gjøre Meddelelse hid om Budgetforslaget, førend det endnu var bleven afgjort paa Rigsdagen, vilde være mindre formeligt. Hans Grund var nemlig den, at et Budgetforslag, fremsat af den Svenske Regjering for den Svenske Rigsdag, i og for sig betragtet er en Norge uvedkommende Ting; først det Factum, at Fælledsudgiften til Diplomatiets er bleven formindsket derigjennem, at et saadant Budgetforslag som omhandlet er bleven antaget af den Svenske Rigsdag, er Noget, der egner sig til Meddelelse hid. Jeg kommer af en anden Grund til samme Resultat som Helliesen, idet jeg har for Øie Muligheden af, at den Svenske Rigsdag kunde gaee endnu videre i Reductioner end af Regjeringen vil blive foreslaact, under hvilken

Forudsætning det vilde tage sig mindre heldigt ud, at Udenrigsministeren, efter først at have gjort Meddelelse om Budgetforslaget, maatte gjøre en Continuations-Meddelelse om Sagens Udfald paa Rigsdagen. Men Du vil af det Foranførte see, at det er i *Begrundelsen*, ikke i *Resultatet*, at Helliesen gaaer videre end jeg.

Indstilling om Proposition angaaende Brudegaven blev foredraget i Statsraadet her iforgaars og vil blive underskrevet i et Statsraadsmøde, vi skulle have paa Løverdag (den 2den Januar), saa at den vil komme til Stokholm den 4de Januar om Aftenen eller den 5te om Morgen. I kunne da selv bestemme, naar I – jeg mener Kongen og I, som skulle raade ham i dette Anliggende – ville lade Propositionen afgaae til Fremsættelse for Stortinget. Indstilling om Proposition til ny Foreningsact vil blive foredragen her paa Løverdag og formodentlig afsendt herfra den 5te, saa at den vil være i Stokholm den 7de eller 8de Januar.

Jeg lader hermed følge et Brev *in originali* fra Consul Christophersen i Cadix til Indre-Departementet af 14de December sidstl.; thi jeg har i dette Øieblik – Nytaarsaften Kl. omtrent 7 – ingen ved Haanden, som kan tage en Afskrift deraf og jeg ønsker at spare mig selv Møien dermed. Du vil af dette Brev see, at der visselig er passende Anledning til at vise den Opmærksomhed, at give Chefen for den Danske Fregat Jylland en Orden. Til de øvrige i Brevet nævnte Officierer kan man vel ikke strække sig, og navnlig bør der vel ikke blive Tale om Nordmanden Larsen. Herom bør formeentlig tales med Hans Excellence Udenrigsministeren og derefter, om min Mening bifaldes, med Kongen. Lad mig snart høre fra Dig om Sagen og glem ikke at sende mig Brevet tilbage.

I den sidste Stund af det gamle Aar endnu engang: Tak for det henrundne og Lykke og Velsignelse i det nye Aar.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Januar 1869.

Kjære Ven!

Tak for Dit sidste Brev af 27de Decbr, hvori Du omhandler Lappe Sagen. Jeg traf De Geer Dagen efter Modtagelsen, det vil sige i Thorsdags, da vi havde et hastigt combineret Statsraad for Fremlægelse af Consular Budgettet for 1869 ligesom for Vedlæggelse til Protocolen ad notitiam af Minister Staten for samme Aar (det er ganske det

samme som fandt Sted i combineret Statsraad den 31 Januar 1868, kun med den Forskjæl at hvad som da skeede i Aarets første Maaned er nu foretaget paa det foregaaende Aars sidste Dag, hvilket jo er mere correct). Jeg læste da op for De Geer det væsentlige Indhold af Dit Brev og han fandt Din Synsmaade fuldkommen rigtig, at Indre Departementets Bemærkninger i Anledning af Högsta Domstolens» Betænkning bør gives i Form af *en Indstilling*. Han havde valgt Formen af en Skrivelse til Indre Departementet, for at undgaae det combinerede Statsraad, hvor han da foreløbigen maatte have haft at udtale sig om «Högsta Domstolens» Betænkning; men han fandt, som sagt, det ganske i sin Orden, efter de af Dig anførte Grunde, at Skrivelsen besvaredes gennem en Indstilling. Han lovede mig ved samme Leilighed, med det første, Afskrift af den combinerede Protocol, hvortil det Kongelige Brev af 1817 støtter sig, uagtet nævnte Protocol ikke skal indeholde noget videre end hvad som fremgaaer af selve Brevet. Men jeg har endnu ikke faaet den lovede Afskrift og kan saaledes ikke idag sende dig samme.

Cand. mag. Yngvar Nielson kom herind Nytaars Aften. Jeg fulgte med ham i Formiddag op til Grev Wachtmeister for at presentere ham og for at give ham Anledning til at fremsætte sit Ønske om at faae Adgang til Udenrigs Departementets Archiv for at gennemgaae det Svenske Gesandtskabs Depecher fra Kjøbenhavn fra Juli 1814 indtil 1816. Grev Wachtmeister var meget forekommende og lovede, at han skulde tale med sine Colleger herom og derefter indhente Hans Majt.s Bestemmelse. Herr Nielson sagde mig, at han havde talt med Dig om de Oplysninger han ønskede at erholde fra Udenrigs Archivet. Han gjør paa mig det Indtryk at være en ung Mand af Skjønsmhed og Tact. Du har vel af de Svenske Aviser bemærket det forberedende Valgmøde, som her har fundet Sted, for at komme overeens om en Candidat til den ved Blanches Død ledigblevne Plads i Andet Kammer. Hedin, som i politisk Troeskjendelse er Republicaner, og som foruden at skrive i Aftonbladet ogsaa med sin Pen skal hjælpe «Skandaltidningerne», som de kaldes, blev opstillet som Candidat; men man haaber endnu, at skikkelige Folk, ved ikke at forsømme at bruge sin Stemmeret, skulle lykkes i at sikre Revisions Secretaire Lindhagen Majoriteten ved Valget. Skulde Hedin blive valgt, har jeg hørt, at Indsigelse vil blive gjort, fordi han i de sidste. Aar ikke har skattet for den bestemte Indtægt af 800 Rdl.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3die Januar 1869.

Kjære Ven,

Jeg har just faaet tilsendt fra Exc. De Geer Afskriften af den combinerede Protocol af 4de Novbr 1817, og sender den vedlagt; men da Fri-Breve om Søndagen skulle indleveres inden Klokken 6 og jeg just nu skal gaae ned til Middagen, faaer jeg ikke Tid til mere end blot at frembære min Tak for Dit idag modtagne venlige Brev af den 31te December, som jeg forbeholder mig nærmere at besvare imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Januar 1869.

Kjære Ven!

Jeg var i Formiddag oppe hos Grev Wachtmeister for at tale med ham om hvad Du i Dit sidste Brev skriver betræffende en Paaskjønnelse af Fregatten Jyllands gode Tjenester navnlig til sammes Chef. Han sagde mig da, at han fra Consul Christophersen havde modtaget en lignende Indberetning, og at han paa derom skeet Foredrag for H. M. og efter Høistsammes Befaling havde sendt en Depeche til Vor Gesandt i Kjøbenhavn med Paalæg om at frembære H.M.s erkjendtlige Tak for de udviiste Tjenester. Grev Wachtmeister ønsker at være sparsom med Ordener, hvori han i Principet visselig har ganske Ret. Han forudseer, at om Chefen bliver Commandeur, ville de andre Officierer begjære at blive Riddere, og han mener, at hvor Taksigelse kan gjøre Fyldest, bør en saadan Form vælges. Skulde imidlertid, – hvad han anseer sandsynligt – nogen Begjæring komme fra Danmark gennem vor Gesandt dersteds om en Orden til Chefen, kunde en saadan da meddeles; men for det første finder han, at hvad der nu er gjort er tilstrækkeligt, og haaber, at Du i denne Henseende vil være enig med ham. Jeg vedlægger den mig tilsendte Indberetning, hvoraf jeg forøvrigt har ladet tage en Afskrift.

Dine Yttringer i Dit Brev af 24de December som jeg af Dit kjære Brev af 31te finder at jeg har misforstaaet lyder saaledes:

«Han (Helliesen) deelte ikke allene min Mening, at der ikke er fuld Anledning for Udenrigs Ministeren til at gjøre nogen Meddelelse hid om den Nedsættelse, som paatænkes foreslaet for Rigsdagen, førend det

endelige Resultat paa Rigsdagen har viist sig, men han gik endnu videre end jeg, idet han meente, at det vilde være noget Usædvanligt og mindre Formeligt at gjøre *nogen Meddelelse* hid om et i Form og i Henscende til sin Gjenstand Svensk Forslag, blot og bart som saadant».

Efter Din venlige Forklaring fatter jeg nu den Misforstaaelse jeg havde gjort; men jeg lededes ind herpaa deels ved Ordene «gaaer endnu videre» deels ved de af mig understrøgne Ord «nogen Meddelelse», hvilke jeg opfattede som nogensomhelst Meddelelse, altsaa ogsaa en Meddelelse efter *Voteringen* paa Rigsdagen.

Der kommer formodentlig ikke mange Sager ind til paa Løverdags, saa at vi maaskee ville være betænkte paa at faae Statsraadet udsat til ud i næste Uge. [O.s.v.]

Herr Johan Sverdrup er da kommen heelt frem i Mødet paa Nedre Romerige! Jeg undres hvad Folket synes om sin politiske Helt i fuld demokratisk Rustning!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 4de Januar 1869.

Kjære Ven! Jeg har opsat noget længe at besvare dit Brev af den 29de, en Følge af, at jeg ikke kunde overtale mig til at gaae op i Departementet (Du veed, jeg skriver aldrig Noget hjemme) Nytaarsdag, at vi Dagen derpaa havde Statsraad og at det igaar atter var Helligdag, paa hvilken det forekom mig et fyldestgjørende Dagvirke, at jeg besvarede et privat og venligt Brev, som jeg Nytaarsdag havde modtaget fra Kongen.

Den med dit Brev modtagne Afskrift af det Kongelige Brev af 1817 leverede jeg allerede Nytaarsdags Morgen til Amtmand Holmboe, hvem jeg personlig søgte saavel i den Anledning som for iøvrigt at samtale med ham om Lappesagen. Du erindrer, at jeg i mit sidste Brev bemærkede, at jeg ikke usandsynligen i enkelte Puncter vilde komme til at gaae ind paa nogle Modificationer i Commissionens Forslag, og at det blandt Andet af Hensyn hertil vilde blive nødvendigt, at jeg af den til Departementet oversendte Betænkning fra «Högsta Domstolen» tog Anledning til et Regjeringsforedrag. Min Samtale med Holmboe bestyrkede mig i denne min Opfatning. Det er blandt Andet Holmboes Mening, at man med Hensyn til det vigtigste og vanskeligste Punct, Fællesansvarlighe-

den, skal lempe Forslaget til saa megen Overeensstemmelse med den allerede de jure gjeldende Ordning af 1817 som uden at forfeile Øiemedet er gjørligt. Dette, der ganske stemmer med min Anskuelse, vil allerede i og for sig gjøre Formen af et Foredrag nødvendig. Ogsaa i et Par andre Puncter er jeg betænkt paa Lempninger. Jeg længes efter at høre, om Du har talt med De Geer og hvad han har yttret, skjønt jeg, som allerede anført, i ethvert Fald maa holde paa, at Sagen ikke kan tilbørlig behandles uden gennem et Continuations-Foredrag.

Du vil uden Tvivl ligesom jeg have bemærket en vis Forandring i Aftenbladets Holdning i den senere Tid, idet samme alt mere og mere synes at have identificeret sig med de Johan-Sverdrupske Ideer og Bestræbelser. Grunden hertil skal være, at den gamle Redacteur Meydel skal være gaaen træt og have taget enten til sin Afløsning eller til sin Bistand en Mand ved Navn Bætzmann, der styrer Skuden i dens nye Curs. Hvad der ved denne Curs meest har paafaldet mig er dog Redactionens Udtalelse i et af de sidste Nummere om Unionsforslaget, som uden videre kaldes «dødfødt» og behandles som cassabelt. Du vil erindre, at Aftenbladet tidligere endog bestemt har udtalt sig for Unionsforslaget.

Constitutionscomiteen har i en meget velskreven Indstilling – hvad Du maaskee allerede har bemærket – erklæret sig mod det Baggerske Forslag om Behandlingsmaaden af Grundlovsforslag.

Amtmand Aall har været her og afbrudt mig saa længe, at jeg nu maa hjem og følgelig maa slutte her.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de Januar 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig paa een Gang for tre venlige Breve, nemlig af den 2den, 3die og 4de Januar. Jeg nødsages at besvare dem i al Korthed, da Formiddagen paa det Nærmeste er forløben under Slidet i Indre-Departementet og jeg i Eftermiddag skal have Møde i Directionen i Selskabet for Norges Vel.

Det glæder mig, at De Geer er enig i den af mig omskrevne Form for Behandlingen af Lappesagen. Holmboe (Amtmanden) har leveret et heelt vidtløftigt Arbeide i Anledning af Høiesteretsbetænkningen; men da han – besynderlig nok – conciperer med Blyant og høist utydeligt, er

det nu under Afskrivning for at blive tilgængeligt for Andre end ham selv. Jeg haaber om et Par Dage at komme i Besiddelse deraf, og med dette – som jeg antager – vel gjenneamtænkte og af en i Sagen og Forholdene fuldkommen indviet Mand forfattede Arbeide til Grundlag, skal jeg da see at faae istand en saa god Indstilling i Sagen som Departementets og mine egne Arbeidskræfter formaae. Siig dette til Bretteville, som i et venligt Brev af den 4de, hvilket jeg igaar modtog, blandt Andet spørger mig om hvorledes det gaaer med Lappesagen. Han spørger i samme Brev, hvorledes det gaaer med Veibudgettet og med Jernbanepropositionerne. Hvad det første angaaer kjender han formodentlig den almindelige Discussion og foreløbige Afgjørelse, som fandt Sted i Stortingets sidste Møde før Juul, og hvad angaaer den specielle Gjennemgaaelse af Budgettet, da er den begyndt i Stortingets Møde idag. Udfaldet vil han erfare af Bladene. Jernbaneprojecterne ere endnu ikke indkomne til Indre-Departementet fra Jernbanedirecteuren men ventes i disse Dage. De maae i flere Retninger behandles, førend der kan gjøres Indstilling om den. Navnlig er en Sandsynlighedsberegning over Rentabiliteten af Trondhjems-Christiania-Banen intet let Arbeide; men dog har Broch paataget sig dette. Jernbanepropositionerne ville altsaa formodentlig først temmelig seent kunne blive fremsatte for Stortinget, som saaledes vil have Anledning til at voxte i Forstand – hvad det høiligen kan trænge til – førend det faaer sig bemeldte Propositioner forelagte. Da samme Propositioner ikke ville berøre det almindelige Statsbudget, er der heller ikke fra den Side nogen Vanskelighed ved at de ikke endnu paa nogen Tid ville blive fremsatte. Siig Bretteville alt dette, og at jeg om den Steenske Patent-Sag senere skal lade høre fra mig.

Jeg bøier mig for Grev Wachtmeisters Mening med Hensyn til Spørgsmaalet om en Naadesbeviisning i Anledning af Fregatten Jyl-lands velvillige Assistance i Cadix. Jeg maa dog sige, at det forekommer mig tvivlsomt, om Sparsomheds-Principet med Hensyn til Uddelingen af Ordener her finder en vel begrundet Anvendelse.

Hoslagt følger Gjenpart af min Indberetning til Kongen af idag.

Med mange Undskyldninger for det altfor kjendelige Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Bruddstykke av brev av 7. jan. 1869.]

i et særskilt Statsraad i næste Uge, for Exc. Thorsdag. De ville da komme til Christiania om Løverdag, og kunne da af Regjeringen fremlægges naarsomhelst. H. M. har ogsaa i Formiddag givet mig Tilsagn om et saadant særskilt Statsraad under Løbet af næste Uge. Han ønsker forøvrigt at Storthinget maatte snarest mueligt afgjøre Forslaget om Brudegaven; men om saadant vil skee, inden Rigsdagen har fattet sin Beslutning, er et Spørgsmaal, om hvis Besvarelse jeg ikke tør have nogen bestemt Mening.

H. M. spurgte mig idag, om der ikke var kommen Indstilling angaaende Extra Bevilgningen til Geværer. Han har før gjort dette Spørgsmaal og synes med Længsel at vente Forslaget herom. H. M. fortalte mig idag, at Han ikke nærede noget sikkert Haab om at Enighed vilde opnaaes ved den Conferents, der nu skal sammentræde om den Tyrkisk Græske Conflict. Rusland, fra hvem Ideen udgaaer og som har faaet Preussen til at frembære den, har stærke Sympathier for Grækenland, ihvorvel det paa Grund af daarlige Finantser og Uforberedthed i det hele ikke for Tiden ønsker nogen Krig. Men just denne sidste Omstændighed skulde kunne benyttes af de Magter, som ikke dele Ruslands og Preussens Anskuelse. – Siden Conferentsen idag skal sammentræde, faaer man vel snart vide, hvordan Vending den kommer til at tage, og ryger den istykker, kan saadant varsle om blivende Fare.

Lindhagen fik da ved Valget Overtaget over Hedin, og det var vel. Udfaldet sikkredes derved, at der var kommen en god Iver over de Stemmeberettigede.

Jeg har nok bemærket Aftenbladets Omslag, og navnlig dets heelt pludselige Spark til Unionsforslaget. Det troer vel, det har Vinden med sig; men hvem veed, om det er anden end en Hvirvelvind. Herr Bætzmann er Correspondent til den herværende «Aftenblad» og han har som saadan oftere forarget mig. Bretteville har givet mig til Gjennemlæsning vedlagte Brev, som han har faaet fra vor store Landsmand i Californien, Gen.Consul Johnsen, og som vil more Dig. Jeg lovede ham, at ville sende Brevet til Dig, for at fremkalde Din Mening om, hvorvidt der kan være nogen Anledning til at søge Herr Johnsens Ønske om et Commandeur Kors opfyldt. Man maatte vel i saafald ogsaa tale foreløbigen herom med Udenrigs Ministeren. Tingen er, at det vilde blive et

slem Præjudicat for andre General-Consuler og man tør, med Hensyn til Herr Johnsen, kunne forudsige, at han til næste Nytaar vil begjære Storkorset til Belønning. Jeg er lidet stemt for en saadan Naadesbeviisning, men faaer nu maaskee høre Din foreløbige Mening.

Jeg har endnu ikke faaet see den af Dig omtalte Indstilling fra Constitutions Committeen. [O.s.v.]

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 9. jan. 1869 kl. 13.00.]

De med Designationer 29. Desember, 2., 5. Januar indkomne Indstillinger idag bifaldende afgjorte, undtagen de tvende Propositioner som blive foredragne næste Uge.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Januar 1869.

Kjære Ven! Jeg har iforgaars modtaget dit Brev af den 7de, hvorfor jeg takker paa det Bedste.

Jeg skal imorgen meddele i Statsraadet hvad Du skriver om Frembringelsen til Storthinget af Propositionerne om Unionsacten og om Brudegaven og hvoraf Resultatet er, at disse Propositioner kunne overbringes til Storthinget den 18de eller hvilken som helst senere Dag. Du siger i Forbindelse dermed, at Du er betænkt paa at faae Statsraad til Beslutning af Propositionerne paa Torsdag, det vil sige den 14de, og at Propositionerne saaledes ville komme hid Løvedag, det vil sige den 16de. Dette passer jo overmaade vel; men Du undlader vel ikke ved Telegram at underrette mig om, naar Statsraadet den 14de er afholdt, at Propositionerne ere afsendte, for at vi her kunne have noget Vist og Bestemt at gaae ud fra.

Generalconsul Jonsons Brev til Statsraad Bretteville følger hermed tilbage. Jonson er en Nar og en af Forfængelighed halvgal Mand, som det, i mine Tanker, umuligt gaar an at gjøre til Commandeur. Det var maaskee en Daarskab, at vi for faa Aar siden gjorde ham til Ridder. Havde jeg kjendt Manden i hans fuldstændige Skikkelse, vilde jeg

sandsynligviis have modsat mig dette Skridt. Hvad der er gjort, kan imidlertid ikke ændres; men at gjøre ham til Commandeur vilde være topmaalt Daarskab. Bretteville bør i sit Svar til ham gjøre opmærksom paa, at de Allerfleste af vore Consuler tjene uden Løn, allene for «Consuls Hæder, Ære og Værdighed», medens han (Jonson) har opnaaet «Generalconsuls Hæder, Ære og Værdighed» og til og med St. Olafs-Ordenens Ridderkors. I Indre-Departementet, hvor Jonsons Indberetninger ere til stadig Fornøjelse, vilde man blive consterneret, om en saadan rarissimus blev udnævnt til Commandeur.

Et nyt Blad, der er begyndt her, nemlig «Dagbladet», redigeret af en Anton Bang, der er bekjendt som heldig Folkescribent, støder ogsaa i Trompeten *mod* Unionsforslaget. «Hur skal detta gå?»

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 14. jan. 1869 kl. 12.30.]

Indstillingerne om de tvende Propositioner idag bifaldende afgjorte. Disse og Protocol expederes iaften.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 14. jan. 1869 kl. 12.55.]

Med den Norske Regjerings Indstilling af 15de October 1867 om Lappesagen er der, efter Opgave fra Statssecretariatet, medsendt til Stockholm tre Bilage, hvilke sandsynligviis med Gjenparten af Instillingen ere blevne oversendte Justitiæ-Statsministeren. Med Telegram ønskes Underretning om hvilke disse Bilag var idet Commissionens Forhandlings og Examinationsprotocol savnes i Departementet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Januar 1869.

Kjære Ven!

Tak for Dit imorges modtagne Brev af 11te dennes, og ligesaa for det af 7de hvormed fulgte en Afskrift af den und. Indberetning til Kongen.

Jeg har meddeelt Bretteville hvad der af sidstnævnte Brev var tilsigtet for ham, og han har bedet mig om at frembære hans Tak for de givne Oplysninger.

Naar jeg hernæst træffer Grev Wachtmeister, skal jeg dog sige ham, hvad samme Brev indeholder med Hensyn til Paaskjønnelsen af Fregatten Jyllands Assistance i Cadiz. Det er vel mueligt, at Sparsomheden her ikke er vel anvendt, siden der dog er Spørgsmaal om virkelige Tjenester, og han faaer atter tænke paa Sagen.

Bretteville har faaet sit Brev tilbage fra vor store General-Consul i St. Francisco, samt erfaret Din Mening om bemeldte Herres Commandeurs-Aspirationer. Ja er det ikke mærkværdigt, hvad der dog stikker for en Forfængelighed i denne Race! Man kan begribe, at de gamle Normanner, der havde samme Blod i sig, ikke endte førend de blev Europas fornemste Adel.

Som Du allerede af mit Telegram vil have seet, have vi i Formiddag haft et Extra Statsraad for Afgjørelsen af de tvende Propositioner. Da vi kom ind til Kongen, bragte H. M. os den Efterretning, som Ingen af os kjendte, at Forslaget om Bevilgning til Udgifterne for et foreløbigt Kirkemøde var bleven forkastet af Stortinget. Han havde faaet Telegram derom igaar Aften. Det skal blive interessant at see Debatten og Voteringen om denne Sag. Efter H.M.s Opgivende skulde Forslaget være forkastet med 64 Stemmer. Der er en instinctmæssig Forsigtighed i vort Folk; og jeg bekjender, at saalænge vor Kirke viser en Tendents til at stille sig paa egen Grund og skille sig fra Staten, har jeg en Frygt for Kirkemøder. Kongen talte om Conferentsen i Paris. Han troede nok, at man vilde komme overeens om at anbefale visse Punkter for de indstævnte Parter; men tvivlsommere kunde være, om ikke den Splittelse, der i Grunden raader, senere kunde komme til at gjøre sig gjældende gennem Parterne selv.

Paa Hjemveien fra Slottet traf vi De Geer, hvem jeg fortalte, at vi idag sendte Propositionerne. Han gjentog, hvad han tidligere havde yttret, at da Forslaget til ny Rigsact omtaltes i Throntalen, og Propositionen om Brudegaven omnævntes i Kongl. Majt.s Proposition til Rigsdagen «angående Statsverkets tilstand och behof», var der for Samtidighedens Skyld Intet til Hinder for at vore Propositioner fremlagdes for Stortinget paa Mandag, da Rigsdagens Aabning finder Sted, eller hvilken Dag som helst derefter. Hans Majt. yttrede idag det samme til os, og ved den Anledning gjentog Han hvad Han tidligere havde

yttret, at Han meget ønskede, at sagen (om Brudegaven) kunde blive afgjort paa Stortinget saasnt som mueligt. Finder Du at noget kan skee for dette Øiemed, vil Du vist gjøre det.

Jeg har just faaet et Besøg, og faaer i al Fart slutte [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 14. jan. 1868 kl. 15.00.]

Med Svar paa modtaget Telegram indeholdende Forespørgsel om nogle Bilage ved Regjerings-Indstillingen, Oct. 1867 om Lappe-Sagen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 14. jan. 1869 kl. 16.30.]

Amtmand Holmboe synes med Bestemthed at erindre, at de svenske Commissarier fik en Gjenpart af Forhandlings- og Examinationsprotocollen. Formodentlig er denne Gjenpart af dem indsendt med Deres Indberetning. Lad dette snarest muligt undersøge og svar ved Telegram.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 15. jan. 1868 kl. 10.30.]

Baron Leyonhufvud sagt mig, at Svenske Commissarier fik Originalen af omnævnte Protocol, skreven for det meste af Hvoslef. Den medfulgte deres Indstilling og er i Justitie-Stats-Expeditionen.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 15. jan. 1869 kl. 12.15.]

Modtaget Telegrammet af idag. Faae Protocollen udlaant og send den med første Post.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 15. jan. 1869 kl. 16.30.]

Faaet Protocollen udlaant. Sendes med Posten iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Januar 1869.

Kjære Ven!

Jeg var imorges oppe hos Revisions- Secretaire Bn. Leyonhufvud, og fik av ham den Oplysning, som jeg strax efter meddeelte Dig gjennem Telegram. Efterat have faaet Dit Telegram idag gik jeg op til De Geer, som jeg just traf paa Udgaende, men som gik tilbage og tog frem den Protocol, som jeg nu sender Dig, og som Du, tilligemed den eventuelle Indstilling, turde sende mig tilbage, for at restitueres til De Geer, som jeg gav en foreløbig Qvittering.

Imorgen skulle vi op paa Slottet for at overvære Høitideligheden med Udnævnelsen af de tvende Ordførere for Kamrene og paa Mandag skal Aabningen finde Sted.

Jeg har læst, saalangt de ankomne Aviser have gjengivet den, Debatten om Bevilgningen til Kirkemødet. Paa dette Gebeet ere de Liberale conservative og det er betegnende nok – de taale ingen anden Myndighed end deres egen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 16de Decbr. 1868.

[Med Sibberns hånd: Jan. 1869.]

Min kjære Ven! Jeg benytter en kort Eftermiddagsstund for at tilskrive Dig; thi jeg har saa travelt i denne Tid deels med Lappesagen, som nu med det Allerførste skal gaae af Stabelen, deels med at faae expederet de endnu tilbagestaaende Lovsager fra Indre-Departementet, at jeg i de sidste Dage ikke har kunnet finde et Øieblik om Formiddagen til at faae istand et Brev til Dig. Paa samme Tid som jeg uden Overdrivelse kan sige, at jeg er overvældet af Forretninger, har jeg det

heller ikke godt hjemme; thi min Hustrue ligger siden Begyndelsen af denne Uge syg af Rosenfeber, og skjønt Lægen erklærer, at der ingen Fare er forhaanden, saa er hun dog meget haardt angreben, idet Rosen endog har udbredt sig ovenfor Panden, saa at jeg ikke kan befrie mig for nogen Ængstelse. Som Følge heraf bliver der heller ikke, som sædvanligt, nogen Festlighed hos mig paa Prinds Oscars Fødselsdag den 21de Januar. Kunde det træffe sig saa, at Du fik en passende Anledning til at forklare Prinds Oscar hvad der er Grunden til, at Hans Fødselsdag ikke, som sædvanligt, bliver høitideligholdt her, vilde Du bevise mig en virkelig Tjeneste. Aflægger Du ikke undertiden den høie Herre en Visite?

Dit senest modtagne Telegram, der beretter, at Lappe-Commissionens Forhandlingsprotocol igaar er afsendt med Posten hid, var et Glædes-Budskab. I den ligger nemlig Kjernen af det Beviis, der bliver at føre mod den Svenske Høiesterets Frihaands-Suppositioner om Lappeforholdene. Men da vi skulde til at bruge Afskriften af Protocollen, der nemlig i sin Tid er Indre-Departementet tilstillet fra Commissionens Formand Amtmand Smith, var den ikke at finde, og der er ikke engang i Indre-Departementet noget Menneske, der erindrer at have seet den. Min Skræk var derfor stor, men den er lykkeligviis nu overstaaet.

Der skal blive draget Omsorg for, at de to Propositioner, der skulle fremsættes «samtidig», blive overbragte til Storthinget paa Mandag eller den første Dag derefter, paa hvilket Storthinget er samlet.

Du vil af Aviserne have bemærket, hvorledes Discussionen af Lovforslaget om den communale Stemmerets Udvidelse slæber sig frem i Lagthinget gjennem idelige Afbrydelser. Sagen er idag atter udsat til Mandag, da den dog forhaabentlig vil blive afgjort.

Jeg talte i Begyndelsen af dette Brev om de endnu gjenstaaende Lovsager fra Indre-Departementet. Jeg forbeholder mig, naar vi engang sees, at sige mine Tanker om denne Lovfabrication i den ellefte for ikke at sige tolvte Time. For Indre-Departementets Vedkommende skal den forhaabentlig blive afsluttet i Løbet af denne Maaned. Var det ikke muligt, at vi for at paaskynde Maskineriets Gang i denne Tid, idetmindste af og til, kunde faae et ugentligt istedetfor tougentligt Statsraad i Stokholm. [O.s.v.]

Esk. Afskrift af min sidste Indberetning følger.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 16. Januar 1869.

Kjære Ven!

Nu har jeg da faaet tillivs den hele Debat om Bevilgningen til et Kirkemøde, saavidt den har været gjengiven af Morgenbladet; men det forekommer mig, at Udbyttet ikke er stort, eller egnet til at tjene som Veiledning med Hensyn til den Maade hvorpaa vore Kirke-Spørgsmaal skulle modtage deres fremtidige Løsning. Vi faae nu videre see, hvilken Stilling Geistligheden vil indtage efter det Udfald Sagen har faaet. Om Herr Irgens har Ret, skulde det blive Løsenet til Udtrædelse af Stats-Kirken; men hermed har det vel ingen Fare, vil jeg haabe. Det Indtryk, jeg har faaet af Debatten, leder mig til at troe, at Regjeringen har haft Ret i at slaae ind paa den mæglende og forsonende Vei, hvorom dets Forslag om det foreløbige Kirkemøde bærer Vidnesbyrd, og jeg kan derfor ikke ansee den tabte Votering i Storthinget som et Nederlag for Regjeringen.

Vi vore oppe paa Slottet i Formiddag for at overvære Udnævnelsen af Talmän og Vice Talmän, hvorved de gamle atter bleve udnævnte. Den nye Rigsdag træder, som den forrige, sammen under Indtrykket af en i Landet raadende finantsiel Forstemthed, og den samme Sparsomheds Iver tør saaledes forudsiges nu ogsaa at ville gjøre sig gjældende. Jeg har derfor hørt Frygt yttres for at Forslaget om Brudegaven maaskee vil støde paa Vanskeligheder. I en Artikel i «Aftonbladet» for igaar fremstilles just dette Anliggende i Forbindelse med den herskende Fortrykthed, og Rigsdgen opfordres til at vise baade den «granlagenhet» som tilsiges af Forholdene og den *Fasthed* som udkræves for et Spørgsmaal af denne Beskaffenhed, – hvormed skal menes, efter hvad jeg har hørt, at man *uden Debat* skal afslaae Bevilgningen. Jeg tvivler dog ikke paa, at naar det kommer til Stykket, vil en meget overveiende Deel af Forsamlingen finde, at her gjælder større Hensyn end det til Pengene, og at Sagen saaledes vil gaae; men jeg troer, at for dem, der ønske Sagens Fremgang, vilde det være velkomment, om det Norske Storthing, ved *snart* at behandle Sagen, vilde give et Exempel, der kunde tjene som et medvirkende Moment. Du har seet, at den Danske Regjering har fremlagt Forslag om Naalepenge, der ere stillede i Forhold til den blivende Brudegave, samt derhos foreslaaet en Bevilgning af 75,000 Rbdl. til Dækkelse af Udgifterne ved Indredningen af det Palais, der er

anviist det unge Par til blivende Bolig. Jeg har hørt, at man ogsaa frygter Vanskeligheder fra den Danske Rigsdags Side med Hensyn til Bevilgningen af nævnte Indrednings-Beløb, og skulde en saadan Frygt vise sig at blive grundet, og de begjærte 75,000 Rbdl. afslaaes, kunde saadant lettelig drage til Følge en Uvillighed fra den Svenske Rigsdags Side med Hensyn til Brudegaven. Ogsaa fra denne Side betragtet kunde det være ønskeligt, om det Norske Storting ved et Votum, der vidnede om dets gamle Loyalitet for Kongehuset, gav en imødekommende Tone til den hele Sag. Maaskee Stortinget finder, at det her bør stille sig i Efterhaand; men mig forekommer det, at Omstændighederne just ere saadanne, at vi, uden at give os Mine af at ville flyve paa, kunne give Stødet til Sagens ønskelige Gang i det hele taget.

Af Skåninger, som ere komne herop for Rigsdagen har jeg hørt, at Stemningen blandt Bønderne i Provindsen skal være ganske foruroligere. Landshøvdingen i Christianstads Lehn, Grev Wachtmeister, skal saaledes have begjært, at Militairmagt holdes tilhaande, om der skulde komme til Voldsomhed fra Bøndernes Side i Anledning af diverse Udkastelses Forretninger der skulle foretages paa Grev Pipers Eien-domme.

Dronningen maa endnu ligge paa Sophaen til Følge af sin rheumatiske Affection i Knæet; men H. M. er bedre og har ikke mere nogen Smerte deraf, saa at der er Haab om at han skal vise sig paa Ballet den 28de Januar. Prinds Oscar er ogsaa bedre efter sin langvarige Forkjølelse; men H. K. H. har endnu ikke været ude, og vil ikke komme til at deeltage i Rigsdagens Aabning paa Mandag.

Jeg har endnu ikke faaet see Constitutions Committeeens Indstilling i Anledning af det Baggerske Forslag; men jeg er glad over det Resultat, hvortil den er kommen, og haaber, at det vil blive bifaldt af Thinget, saa at man slipper denne Gang nogen Udtalelse om Forslaget til den nye Unions Act, med Hensyn til hvilken der nu viser sig en saadan Hvirvel i flere Organer af vor Hovedstads-Presse, og maaskee ogsaa i Opinionen(?) Om 3 Aar kan Stemningen atter komme til at stille sig anderledes, og skeer dette ikke, skal jeg dog være glad over at høre til de Tabende istedetfor til de Seirende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Januar 1869.

Kjære Ven,

Jeg hørte igaar Aften af Grev Wachtmeister, som jeg traf paa en Modtagning hos Daschkoffs at Bellonnet, den Franske Ch.d.Aff., havde faaet et Brev fra Mr. Fournier, hvori denne udtrykker den Formening, at den Franske Regjering vil lade sin Paastand falde med Hensyn til formeentlig Ret til Deeltagelse i Lofotfisket. Intet er endnu officielt afhørt om Sagen, men vi tør vel ansee dette confidentielle Vink som et godt Varsel for den blivende Løsning.

Jeg læste igaar den seneste fra St. Petersburg indkomne Depeche fra Gve. Björnstjerna. Han beretter deri om Fysten af Montenegros Didkomst og knytter dertil den Gjætning, at denne Visit, om end til det Ydre et reent Høfligheds Besøg, dog kunde staae i Forbindelse med Aspirationer, der hente deres Kilde fra den græsk-Tyrkiske Conflict. Men paa den anden Side tilføier han, at Behovet af Fred endnu er saa stærkt i Rusland, at Regjeringen ikke paa nogen Maade ønsker at lade sig indlede i nogen Krig. Dette lyder forsaavidt vel fra den Kant; men hvem veed om ikke just Ruslands Uforberedthed kan for andre Magter blive et Motiv for at vælge det nærmeste Øieblik. Der er for Tiden en usædvanlig bitter Tone mellem den Preussiske og den Østerrigske Regjeringspresse, der tyder hen paa, hvor stærkt Naget endnu er fra 1866. Jeg talte igaar med den nylig hidkomne Østerrigske Minister, som yttrede, at hvor stærkt hans Ønske end var for Bevarelsen af Freden, der var en nødvendig Betingelse for Fuldendelsen af den Omstøbning, Østerrige havde undergaaet, kunde han dog ikke frigjøre sig fra den Forestilling, at der var Fare for at den kunde blive forstyrret. Han syntes ikke at troe paa nogen velgjørende Indflydelse af den sammentraadte Conferents. Vi faae nu see!

Ved Rigsdags Aabningen hører det til en af Ceremonierne, at begge «Talmän» stædes til at kysse Kongens Haand. Herover har ved tidligere Leiligheder været urgeret, og denne Gang vil nævnte Ceremonier, efter hvad jeg har hørt, blive af H. M. afskaffet. Det er i sig selv en Smaasag, men dog vel et Tegn, der ikke er uden Betydning: det er en Opgivelse af en Tradition, som engang betegnede en moralsk Magtfulde, der nu ikke længer eksisterer.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 18. jan. 1869 kl. 14.45.]

Rigsdags Aabningen just foregaaet. Throntalen indeholder ogsaa Meddelelse om at Tractat med Japan just er afsluttet.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 18. jan. 1869 kl. 15.30.]

Lagthinget har med 14 Stemmer mod 14, idet Præsidenten gjorde Udslaget, ikke antaget Odelsthingsbeslutningen om Stemmeretten. Kongen er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Januar 1869.

Kjære Ven!

Jeg sendte Dig nogle Hastværks Linier igaar. Imorges har jeg modtaget Dit venlige Brev af 16de dennes tilligemed Afskrift af Din Indberetning til Kongen. Den Bemærkning, Du deri gjør med Hensyn til Udfaldet af Spørgsmaalet om Bevilgning til et Kirkemøde, har slaet mig med sin Sandhed: «det tør maaskee saaledes være tvivlsomt, om Kirkens sande Interesse vilde have været rammet bedre, om Kirkemødet var kommet istand». Jeg vilde ønske, at den mere paadrivende Deel af vor Geistlighed vilde lægge denne Betragtningssmaade paa Hjærtet; men hvordan end den videre Udvikling af de vigtige Kirke Spørgsmaal bliver, troer jeg dog det vil komme til at vise sig, at Regjeringens Optræden just har været saadan, som det egnede sig dens Stilling. Tak for det igaar modtagne Telegram om Udfaldet i Lagthinget af den faldne Votering angaaende Lovforslaget om den udvidede communale Stemmeret. Det var jo blot *netop*; men alligevel kan Udfaldet maaskee bidrage til at forstærke Modstanden i Odelstinget. Enhver ny Lapning, *der*, skulde yderligere bekræfte Indtrykket af et Hastværks Arbejde, og skulde endogsaa Forslaget blive antaget i det samlede

Storthing med den fornødne qualificerede Pluralitet, foreligger der dog saa stærke Momenter af Modstand, under Sagens Gang, at Indvirkningen deraf paa Sanctions Spørgsmaalet maa blive af den største Betydning. Flere af Forslagets Tilhængere i Lagthinget seer jeg have kommet frem med Oplysninger om, hvordan Loven vilde komme til at virke for deres respective Communers Vedkommende; men disse Herrer burde dog i Sandhed kunne see, at just disse splittede Oplysninger, der uden Paalidelighed kastes frem i det sidste Øieblik, bære Vidnesbyrd om, at her forefindes et stort Savn af en almindelig Undersøgelse, hvorved man først kan faae det rette Overblik over Sagen i sit hele Sammenhæng. Jeg tør ikke dømme om, til hvilken Grad det var klogt af Professor Aschehoug at fremlægge sit Forslag i Lagthinget; men jeg har af Debatten i Samme faaet det Indtryk, at man fra vist Hold ønsker at komme ham tillivs, og at han ikke har den Indflydelse, som hans store Kundskaber og Dygtighed berettiger ham til. Morgenbladet fører da i denne Tid en høist agtværdig Enekamp mod det herskende radikale Væsen, selv om der en og anden Gang kan skorte noget paa Tact.

Jeg sender Dig vedlagt et Uddrag af den Hollandske Minister Polabroecks Dépêche til Udenrigs Dept. af 12. November angaaende Afslutningen af Tractaten med Japan. I et senere Brev af 18de November, som Grev Wachtmeister ogsaa sendte mig igaar til Gjennemlæsning, meddeler Herr P., at han havde faaet en Reisetilladelse, hvoraf han agtede at benytte sig henimod Slutningen af Februar Maaned; men at han med Hensyn til Ratificationen af Tractaten og sammes Udvexling, havde foreslaaet for de Japanesiske Befuldmægtigede, at dermed enten udstaaer til hans Tilbagekomst eller at Udvexlingen kommer til at overdrages den Hollandske Consul paa Stedet, Herr W. van der Tak, der skal remplacere Herr P. under Fraværelsen, med Titel af General-Consul. De Japanesiske Befuldmægtigede havde samtykket i hvilket som helst af de tvende Alternativer. Hvad Udenrigs Ministeren bestemmer sig for, er vel endnu ikke afgjort. Den i Brevet af 12. November omhandlede Pakke indeholdende Tractaten med tilhørende Actstykker, er endnu ikke ankommen til Udenrigs Departementet. Jeg var deroppe i Formiddag, hvor jeg traf Cabinets Secretaire Lindstrand, da Grev Wachtmeister var i Statsraadet, og jeg henstillede da, at der ufortøvet maatte afgaae en officiel Skrivelse til Indre Departementet med Underretning om Tractatens Afslutning, hvilket Herr L. lovede skulde skee idag. Det er ilde, at dette ikke skeede umiddelbart efter Modtagelsen, for

nogle Dage siden, af Communicationen fra Herr Polabroeck. Af Morgenbladet for den 16de erfarer jeg, at Nyheden allerede var kommen til Christiania gennem Brev fra Herr Annerstedt til Skibs Assurance Foreningen sammesteds. Jeg haaber at Udenrigs Departementet ved blivende Leiligheder vil vise sig mere expedit; jeg har idetmindste sagt min Mening i denne Henseende.

Det har gjort mig meget ondt at høre af Dit sidste Brev, at Statsraadinden ligger syg af Rosenfeber, og jeg haaber inderlig, at Du ikke maa have nogen Grund til Ængstelse, men at Sygdommen maa snart gaae over. Saasnart jeg faaer Anledning til at see Prinds Oscar, skal jeg give ham den ønskede Forklaring; men endnu har han ikke, saavidt jeg veed, været ude.

Ja Du maa rigtignok, kjære Ven! være overvældet af Forretninger, og jeg ønsker blot, at Du snart maatte faae Pusterum, ligesom jeg haaber, at Du ikke maa overanstrenges Dig. Der kan vist ikke være noget i Veien for, naar *saadant behøves*, at vi faae ugentligt Statsraad, og H. M. pleier altid i denne Henseende at være meget imødekommende. De Lovarbeider, der endnu komme, skulle vi derfor see at faae expederede her saasnart som mueligt; thi jeg er ganske enig med Dig i, at vi befinde os i den ellefte Time med Hensyn til saadanne Sager. Hvordan Du fremtidig vil hindre den mindre gode Vane, man er kommen ind paa, veed jeg ikke; men det er vel værdt at tales om, naar vi træffes. Fik man aarlige Storthing, vilde det kunne lade sig gjøre.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Januar 1869.

Kjære Ven! Min Correspondance med Dig bliver i den sidste Tid besørget med saa stor Uefterrettelighed fra min Side, at jeg baade tiltrænger og inderlig anholder om Overbærelse. Det skal blive bedre, naar jeg faae stridt over denne Maaned; men de endnu fra Indre-Departementet resterende Arbeider, fornemmelig Lov-Arbeider, for dette Storthing i Forbindelse med Lappe-Sagen, der gjør mig mere fortvivlet jo dybere jeg kommer ind i den, maa for Øieblikket tjene mig til Undskyldning. Jeg har paa een Gang at takke Dig for fem Breve, nemlig af 14de, 15de, 16de, 17de og 18de Januar. Med Hensyn til hvad Du i det første Brev anfører om Brudegave-Sagen skal jeg oplyse, at jeg

søgte Aall – Storthingspræsidenten – saasnart Propositionen var ankommen hid. Han var, endog uden al Paavirkning fra min Side, af den Anskuelse, at Sagen i Storthinget burde behandles uden at sendes til Committee, og i Overeensstemmelse hermed blev ogsaa den Beslutning fattet, da Sagen i Tiirsdags blev overbragt til Thinget, at den skulde udlægges for at foretages i et senere Møde. Der staaer imidlertid en heel Deel Sager foran paa Storthingets Chartre, saa at det er en Mulighed, at Storthinget ikke rækker til at behandle den før i næste Uge. Herom har jeg i Tiirsdags ved Telegram underrettet Hans Majestæt, som Du ogsaa vil see af min Indberetning af idag, hvoraf jeg sender Afskrift. Aall var af den Mening, at det skulde see besynderligt ud at anticipere denne Sag til Foretagelse fremfor de allerede paa Chartet opførte, og heri maatte jeg give ham Ret. Det skulde have faaet Udseende af et ilde anbragt empressionement.

Du vil af min Indberetning af idag see den nærmere Sammenhæng med Udfaldet af Stemmeretssagen i Lagthinget. Du vil af Bladene have bemærket, at der under Debatterne har været ymtet om Nedsættelse af en Commission ved Storthinget. Men Stadthauptmand Schwartz, med hvem jeg har haft en længre Samtale om Sagen, forsikkrede mig, at noget saadant ikke af ham og hans Meningsfæller i Lagthinget var paatænkt, men at de allene havde for Øie en saadan Fremgangsmaade, som blev brugt af Storthinget i 1854, da det gjaldt om at træffe en Ordning af Stemmeretsfordelingen mellem Landet og Kjøbstæderne, nemlig at Storthinget valgte en Committee, som forfattede et Forslag, der blev hvilende til næste Storthing, paa hvilket det ogsaa blev antaget. Gaaer Sagen denne Vei, vil Meget komme an paa, hvorledes denne Committee bliver sammensat.

Med Hensyn til Unionsforslaget vil der formodentlig nu ikke blive nogen Bevægelse at spore førend ved Valgene til næste Storthing, og hvorledes Meningen i det Store taget da vil stille sig, er ikke let at forudsee. Beklageligt er det, at den Mand, paa hvis Pen der for en stor Deel maa stoles, nemlig Aschehoug, ikke synes at ville ret slaae an paa Storthinget. Du vil have bemærket, at Welde i Lagthinget er optraadt lømmelagtigt imod ham, og at det samme ikke er langt fra at kunne siges om Stiftamtmand Motzfeldt. Dette er dog mindre væsentligt end at han (Aschehoug), efter hvad der er mig berettet, i det Hele skal forekomme sine Medrepræsentanter mere dialectisk end sundt practisk anlagt. Herpaa er dog ikke at lægge nogen Vægt for Øieblikket, da Meningerne

om ham kunne undergaae adskillig Forandring førend Stortinget slutter.

Min Hustrue er, Gud skee Lov! nu fri for Feber, men maa endnu i lang Tid holde sig inde.

Bretteville skal – haaber jeg – faae Brev fra mig i næste Uge. Jeg maa nemlig for at skrive ham til stole paa Søndagen. [O.s.v.]

Esk. Du vil formodentlig af Bladene have bemærket, at Sø-Assecurance-Selskabet i Christiania og gjennem dette det Norske Publicum har havt Underretning om Japans-Tractaten endog tidligere end Udenrigsministeren. Det gaaer underligt til nuomstunder.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Januar 1869.

Kjære Ven,

Prinds Oscar har endnu ikke været ude, men jeg har gjennem en god Kanal ladet komme til Ham Forklaringen af den Aarsag, der denne Gang har hindret Høitideligholdelsen af Hans Fødselsdag i Stiftsgaarden. Vi have i Aften vor første Dands. Efter hvad mig er kommet for Øre vil H. M. overraske os med Sin høie Nærværelse, og maaskee vil ogsaa Enkedronningen komme, da det *Kongelige* Bal vi skulle have den 12te Febr. vil falde indenfor Fastetiden, da Hendes Majestæt ikke gaaer ud. Dronningen har igaar været ude at kjøre for første Gang; men Hun maa formodentlig endnu nogen Tid være forsigtig med Sit Knæc.

Kronprindsen af Danmark ventes hid den 26de om Aftenen, og da Bn. Bildt samme Aften giver Bal, ventes H. K. H. did. Jeg seer af de ankomne Aviser, at Propositionerne om den nye Forenings Act og om Brudegaven overbragtes Stortinget i Tirsdags, og at Præsidenten med Hensyn til den sidste vilde foreslaae dens Afgjørelse uden Behandling af Committee. Formodentlig vil dette bifaldes, og man kan da med det første vente Sagens Forretning, hvilket visselig, da et heldigt Udfald tør kunne forudsættes, vil øve en god Indvirkning paa Sagens Stilling i det herværende Andet Kammer, hvor maaskee en ubehagelig Discussion er at befrygte, selv om man tør ansee et slutteligt Udfald i bifaldende Retning som sikkert. Jeg saac H. M. i Theatret i Onsdags, og Han sagde mig da, at Han ventede Sagens Afgjørelse i Stortinget i næste Uge, og syntes fremdeles at lægge *megen Vægt* paa, at Sagen afgjordes saasart som mueligt. Det vidner om sædvanlig Tact, at Præsidenten ikke finder

dette Anliggende egnet til Committee Behandling, og jeg troer vist, at H. M. baade vil forstaae dette og vurdere det. Af et Telegram til «Dagbladet», som jeg læste imorges, seer jeg, at Forslaget om Forandring i Grundlovens § 92 var bleven forkastet. – Dette glæder mig, fordi jeg deler den Opfatning, der ligger til grund herfor, og dernæst fordi jeg finder, at der efter Nægtelsen af Bevilgningen til Kirkemødet er et Motiv mere for at lade Grundlovens § 92 henstaae uforandret.

De her foretagne Besættelser af Rigsdags Committeeerne ere ikke uden Betydning. Constitutions Utskottet er bleven rensat for nogle Medlemmer af 2det Kammer, som have gjort sig kjendte som Tilhængere af det saakaldte *nyliberale* Partie, og Bestræbelserne have gaaet ud paa at bringe de gode Kræfter af de forskjællige Partie Nuancer sammen, for at tilveiebringe en Majoritet, der kan støtte en Regjering, som man ønsker *maa blive stærk*. Man er bleven ængstelig for de opløsende Tendentser, hvorpaa Bondeurolighederne i Skåne og Skandalpressens Udskeielser i Stockholm ere nogle Tegn, og man finder det raadeligt at holde sammen. Dette hindrer dog ikke, at der ogsaa ere andre Hensyn af alskens Natur, som have gjort sig gjældende i flere Detailler af Committee Besættelserne. Constitutions Utskottet er for os denne Gang af stor Betydning. Dets Ordfører fra forrige Gang, Præsident Munk af Rosensköld, af første Kammer, kom denne Gang ind med det mindste Stemme Antal nemlig 64. Han havde vakt Forargelse paa forrige Rigsdag med Hensyn til de af Const. Utskottet fremstillede Ankeposter mod flere af Statsraaderne, og herfor skulde han nu have Vederlag. Han er forøvrigt nok en anseet Mand; men jeg har dog, mellem os, den Fornemmelse, at om han var bleven udeladt af Committeeen, skulde det ikke vær blot et Savn *for os*. Det var vel, at Professor Rydin kom ind, uagtet det denne Gang kun var med 74 eller 76 Stemmer. Det er utvivlsomt den stærkt conservative Fraction, som har modarbejdet ham, uagtet heldigviis uden Fremgang. Han kommer her i Aften. Jeg talte med ham for nogle Dage siden, og da yttrede han, at det burde blive en Opgave for den eventuelle Betænkning fra Constitutions Utskottet om Forslaget til den nye Forenings Act, at søge mere at popularisere denne hele Materie, der baade i Unions Committeeens Arbejde og de senere Arbejder, der derom ere komne tilsync, hvoriblandt hans egen Afhandling i Nordisk Tidsskrift, var holdt i en mere juridisk Stiil, der gjorde den mindre overskuelig for Almeenheten. Dette er vist en god Tanke, om den heldigen kan gennemføres.

Med mange Ønsker for Din Hustrucs Bedring [o.s.v.].

Præsident Munk af Rosensköld er bleven valgt til Ordfører i Const. Utskottet.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 22. jan. 1869 kl. 16.30.]

Ønsker meget medtaget i Statsraadet imorgen Indstilling til Lov om Firmaer, der kommer til Stockholm iaften.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 23. jan. 1869 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 8., 12., 15., 19., 20. Januar indkomne Sager idag bifaldende afgjorte, undtagen en Benaadningssag formildet. Protocoller imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Januar 1869.

Kjære Ven! Jeg benytter, som sædvanlig, Søndag Formiddag for at skrive Dig nogle Ord til og først og fremst for at takke Dig for det venlige Brev af den 19de.

Jeg deler din Tvivl, om det var klogt af Professor Aschoug at fremkomme i Lagthinget med sit indgribende Amendements-Forslag i Sagen om den communale Stemmeret. Havde han confereret med mig i Forveien, troer jeg, jeg vilde have raadet ham til at antyde Ideen af Forslaget som eet af de flere Midler, der ved Sagens grundigere og alsidigere Overveielse vilde egne sig til at komme i Betragtning til at betrygge mod Misbrug af den udvidede Stemmeret, men derimod ikke at fremsætte den som bestemt Forslag til Antagelse eller Forkastelse paa Stedet.

Det lod sig nemlig forudsee, at Tilhængerne af Odelsthingsforslaget vilde stemme imod den, og at paa den anden Side flere af Odelsthingsforslagets Modstandere, der havde Lyst til at bekæmpe dette directe, vilde finde Betænkelighed ved at gaae ind paa en Løsning, der for Norsk Forestilling ikke alene er noget Nyt og Uvant men tillige har noget instinctivt Frastødende ved sig. Tingen kunde derhos lettelig gives den Vending, som heller ikke forblev ubenyttet, at Aschehoug i Grunden ikke tilsigtede andet med sit Forslag end at modarbeide Odelsthingsbeslutningen, medens han i Grunden ikke interesserede sig for nogen som helst Udvidelse af Stemmeretten. Men medens jeg saaledes med Dig nærer Tvivl om hvorvidt Aschehous Operationsbasis var vel valgt, maa jeg anerkjende den store Dygtighed, han udviklede under Debatten, en Anerkjendelse jeg ogsaa fra flere Kanter har hørt udtalt. I Morgenbladet for idag vil Du finde Debatterne gjengivne fuldstændigt og upartisk; Aftenbladets Gjengivelse, som Du formodentlig allerede har seet, er indtil Gemeenhed partisk og uefterrettelig.

Du har Ret i, at Morgenbladet har Ære af den Kamp, det har ført i Stemmeretssagen. Efter hvad jeg troer at vide med fuld Vished, har Aschehoug ikke havt ringeste Andeel i hvad der i Bladet har været skrevet om den Sag, saa at Herr Weldes Angreb paa ham var aldeles ubeføiet.

Da Du i tidligere Dage har viist Interesse for hvad der vedkommer min Svigersøn Hepp – Noget, jeg ikke kan see tilbage paa uden Taknemmelighed – bør jeg ikke undlade at meddele Dig Følgende. Du vil maaskee erindre, at Du i sin Tid meddeelte mig, hvad jeg for Resten havde havt Anledning til at forstaae af Samtale med Herr Fournier under hans Ophold her i sin Tid med Kongen, at han (Fournier) var imod, at Hepp skulde ansættes som Consul i Christiania. Kort før min Afreise til Stokholm i Januar Maaned ifjor fik jeg Breve baade fra Hepp og hans Hustrue, hvori de forklarede, at der var Udsigt til at den Franske Consul hersteds, Borghers, med det første vilde blive forflyttet, og bade mig anvende den Indflydelse, jeg maatte besidde i Stokholm, og navnlig om at indvirke paa Kongen i den Retning, at han skulde interessere sig for Hepps Ansættelse i Christiania, idet de begge paabe-raabte sig, at Kongen under sit Ophold her, jeg troer i 1863, uopfordret skulde have givet dem et Tilsagn i denne Retning. Du kjender min Forsigtighed i saadanne Anliggender; men da det traf sig saa, at jeg just som jeg modtog de nævnte Breve stod paa Reisen til Stokholm, beslut-

tede jeg mig til at benytte min Sammenkomst med Fournier i Stokholm til aabent at spørge ham, om det fremdeles var ham imod, at Hepp i Tilfælde af Ledighed i det her værende Consulat blev ansat deri, i hvilket Tilfælde jeg vilde opgive Haabet om at see ham og hans Hustrue samlede med sin Familie og navnlig samlede omkring min Hustrue og mig her. Fornier erklærede til dette Spørgsmaal med samme Aabenhed, hvormed det var fremsat, at han vilde modsætte sig en saadan Ansættelse af alle Kræfter, idet han for Øvrigt tilføiede en heel Deel Ytringer af Velvilie baade for mig og Hepp. Under disse Omstændigheder foretog jeg intet Andet end at skrive til Hepp og tilraade ham ikke at forsøge paa at blive ansat her, førend Fournier godt og vel var bleven forflyttet til en anden Gesandtskabspost. I denne Stilling stod Sagen, da jeg ved Nytaarstid blev overrasket med et Brev fra min Datter (Hepps Hustrue), hvori hun berettede, at Hepp var designeret til Eftermand af Borghers, som for Tiden opholder sig i Paris og imødeser en snarlig Forflyttelse herfra, og at Sagen allerede strax skulde sættes iværk forsaavidt at Hepp skulde blive tillagt Ordre til at begive sig til Christiania for strax at overtage Consulatets Bestyrelse for det første som genant istedetfor Borghers. Ganske rigtig ankom ogsaa Hepp hid for et Par Dage siden og har overtaget Consulatets Bestyrelse. Borghers siges at skulle med det Allerførste blive ansat i et andet og betydeligere Consulat. Saavidt jeg kan forstaae, har den Franske Udenrigsminister arrangeret dette uden at tale derom med Fournier, som nok ikke tænker mere paa at vende tilbage til Stokholm og betragtes som factisk entlediget fra sin hidtil havde Post.

Jeg har villet meddele Dig alt dette, for at Du kan kjende Sammenhængen, om der ved en eller anden Leilighed skulde blive Spørgsmaal om den. Foreløbig beder jeg Dig at lade Sagen i sin Heelhed forblive *ganske mellem os*.

Jeg maa slutte her, da jeg skal ud paa Visiter.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 27. Januar 1869.

Kjære Ven,

Jeg har tvende Breve at takke Dig for: af 21de, hvormed fulgte Afskrift af Indberetningen til H. M. og af 24de, hvilket sidste jeg modtog

imorges. Det har glædet mig inderlig at høre, at Statsraadinden er fri for Feber, og at Reconvalescencen saaledes er indtraadt. Jeg kan saa vel forstaae den Ængstelse, Du har følt, og glædeligt er det, at denne nu er ganske fjernet, og at Dit Sind forsaavidt er let under alt det Arbeide, hvormed Du for Tiden er overlæst i Indre-Departementet. Jeg begriber baade den Bekymring og Arbeide Lappe Sagen forvolder Dig – Bekymring fordi det tilføje af den fremskredne Tid stiller sig saa tvivlsomt om det lader sig gjøre at faae Sagen frem paa denne Rigsdag, – Arbeide, fordi det hele Anliggende maa gjenendrøftes til sine mindste Detailler for at tilveiebringe en Gjendrivelse af Indvendinger, som skulde have været lettere at bekjæmpe, om de ikke hentede sin inderste Grund fra en løs Følelses-Stemning, som Herr Justitieraad Carleson har behaget at tilegne sig og at meddele sine Colleger. Landshøvdingen i Norrbotten Bergman er kommen hid til Rigsdagen, og jeg hørte af Bn. Leyonhufvud, at han havde spurgt ham om, hvorledes det gik med Lappe Forslaget. Det er en heldig Omstændighed, at to af Committeens Svenske Medlemmer ere her paa Stedet; thi de kunne medvirke til Sagens Forberedelse, om det overhoved vil vise sig gjørligt eller tilraadeligt at faae den forelagt for denne Rigsdag.

Jeg havde, inden jeg modtog Dit Brev af den 24de, just hørt af den Franske Ch.d.Aff. Mr. Bellonnet, at Din Svigersøn, Herr Hepp, skulde overtage Bestyrelsen af det Franske Consulat i Christiania under Mr. Brogher's Fraværelse. Efter hvad jeg kan forstaae er sidstnævnte baade vel anseet og har Protection, saa at han har god Udsigt til at forfremmes til et betydeligere Consulat, og naar den nuværende Udenrigs Minister har givet Herr Hepp det nuværende Interim, synes det mig, at der maa være godt Haab for denne, at faae Posten, om den bliver ledig. Har ikke Herr Hepp selv Nogen i Udenrigs Ministeriet, der vaager over hans Interesse? Det er vist tvivlsomt, om Mr. Fournier kommer tilbage til Stockholm; thi han ønsker selv meget en anden Plads. Skulde han komme tilbage, er det at forudsee, at han vil vedblive sin gamle Modstand mod Herr Hepp; men jeg har en Ahnelse om, at La Valette ikke er nogen Ven af Herr Fournier, og det er saaledes mueligt, at han ikke bryder sig om Indsigelser, der komme fra den Kant. Jeg fik forresten det Indtryk af Herr Bellonnets Ytringer, at han ikke var ubekjendt med Fourniers Anskuelse med Hensyn til en fast Ansættelse i Christiania for Herr Hepp; men dette forklarer sig let, naar man erindrer, at B. var her flere Maaneder sammen med F. inden dennes

Afrøise ihøst. Jeg lykønsker i hvert Fald med Herr Hepps midlertidige Ansættelse; thi jeg finder denne at være et vigtigt Skridt til Opnaelsen af hans Ønske.

Som Du vil have seet af Aviserne, er Unionsforslaget i begge Kamre blevet remitteret til Constitutions Utskottet, dog med Forbehold i det andet Kammer senere at kunne henvise det til andet Utskott. Dette Forbehold forfalder dog nok, siden 1ste Kammer ikke har deeltaget deri. Det er vel at forudsee, at det formelle Spørgsmaal, om den nye Forerings Act skal her faae Egenskab af Grundlov, da Rigsacten ikke har det, vil fremkalde en Meningsforskjæl; men jeg haaber dog, at hvad Regjeringen i saa Henseende har foreslaact, vil blive antaget. Naar jeg hører noget videre herom, skal jeg underrette Dig.

Kronprindsen af Danmark kom igaar, og indfandt sig paa Ballet hos Bn. Bildts, hvor ogsaa Dronningen behagede at komme, uagtet noget senere. Prinds Oscar var ogsaa der, og saae fuldkommen rask ud; men Prindsesse Sophie, som havde faaet en Forkjølelse holdt sig hjemme, for at soignere sig til Ballet paa Slottet imorgen. I Formiddag havde samtlige Medlemmer af de begge Statsraad samt Seraphimer Riddere Foretræde hos den Danske Kronprinds der var meget artig og forbindtlig, og ledsagedes af H. M. selv.

Du har af Aviserne seet Herr Schwans pludselige Endeligt. Han var her paa Ballet Aftenen forud og saae straalende ud. Ja saa hastigt kan det være bestilt!

Jeg har ei uden en vis Forargelse læst Herr J. Sverdrups Ytringer under Debatten angaaende en forhøiet Pension til den gamle Capitaine Bay. Det er forfærdeligt at have en saadan brøgende Løve mellem sig.

Jeg er bleven saa ofte afbrudt under Nedskrivningen af disse Linier; men nu er Posttiden inde [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Januar 1869.

Kjære Ven! Jeg faaer ikke Tid til mere idag end at takke Dig foreløbig for dit Brev af den 22de og at sende Afskrift af min Indberetning af idag til H. M.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 29. jan. 1869 kl. 10.30.]

Bidraget til Brudegave eenstemmig og uden Debat bevilget. Kongen underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 30. Januar 1869.

Kjære Ven,

Jeg var i Formiddag oppe hos Hans Majt. for at frembære vor und. Indbydelse til et Bal den 11te, og Han yttrede ved denne Leilighed sin store Tilfredshed over den Efterretning, Du gjennem Telegrammet igaar havde meddeelt ham angaaende Bevilgningen af Brudegaven for Prindsessen. Den hensynsfulde og loyale Maade, hvorpaa Stortinget havde afgjort denne Sag ved eenstemmig og uden Debat at antage den Kongelige Proposition, gjorde Ham øiensynlig Glæde. Jeg fandt Telegrammet gjengivet i Post-Tidningen for igaar Aften, og H. M. selv maa have foranlediget dette; thi jeg havde *intet* Skridt gjort i denne Henseende, ihvorvel Du var saa god ogsaa at sende mig et Telegram. Den Danske Rigsdags Behandling af «Formælingsloven» og det Norske Storthings Bevilgning af Brudegaven kan ikke undlade at øve en god Indflydelse paa Sagens Gang her; men tvivlsomt er det nok enda, om det herværende Andet Kammer vil vise sig loyalt som det Norske Storting, og om der ikke vil hæve sig en og anden Stemme imod «Anslaget». Udfaldet tvivler dog ingen paa er sikkert.

Paa Ballet i Thorsdags paa Slottet fik jeg Anledning til ogsaa selv at sige Prinds Oscar, hvorfor Hans Fødselsdag ikke denne Gang paa sædvanlig Maade havde været høitideligholdt i Stiftsgaarden. Han paa-lagde mig at bringe Dig Hans venlige Tak for Din Opmærksomhed, med Tillæg, at Han ligemeget kjendte Dit gode Sindelag for Ham, som Han beklagede den Aarsag, der denne Gang var traadt hindrende iveien, idet Han udtrykte det Haab, at Statsraadinden snart maatte blive bedre, hvilket jeg da heldigviis kunde sige Ham var Tilfældet.

Af Aviserne har du allerede seet de Udnævnelser der have fundet Sted i vor Diplomatie: Cab.Secret. Lindstrand til Minister Resident i

Madrid, og vor Landsmand Stenersen til lige Stilling i Constantinopel, ligesom Bn. Beck-Friis til Cab.Secretaire og Åkerman til Leg.Secret i London. Jeg er kommen til at forglemme tidligere at omtale disse Udnævnelser for Dig, hvilket Du maaskee med sædvanlig Venlighed tilgiver mig. Herr Lindstrand har været omtrent 14 Aar i Cabinettet og længedes efter at komme ud. Han er en practisk anlagt og forstandig Mand og turde saaledes, om det blot bliver mueligt, kunne gjøre os Nytte i Spanien. Bn. Beck-Friis kjender jeg personlig meget vel, han var Leg.Secret med mig i Constantinopel og er en dygtig og paalidelig Mand. Stenersen er meget vel anseet i Constantinopel.

Grev Erik Sparres Forslag om at overlade Jernbanebygningen til et «Bolag», hvilket Du vil finde i Dagl. Allehanda for igaar og formodentlig fortsat i samme Blad for i Aften vil formodentlig komme til at samle om sig megen Opmærksomhed. Jeg har hørt, at forinden det blev fremlagt paa Rigsdagen, var der et Møde, hvori baade Rigsdagsmænd, Financierer og industrielle Herrer deeltog, og hvori det fandt megen Støtte. Jeg tør ikke dømme derom, men for mit Blik fremstiller der sig dog mange Hager ved samme.

Jeg skal paa Bal i Aften med min kjære Hustru til Grev Plessen, og Tiden er kommen til at klæde sig.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Januar 1869.

Kjære Ven! Jeg faacr idag, Søndag, ikke Tid til mere end at sende Dig Afskrift af min Indberetning til H. M. af Dags Dato. Jeg skal nemlig om en halv Times Tid have den sidste Conference med Amtmand Holmboe om Lappesagen, som tænkes foredragen i extraordinairt Statsraad imorgen. Det Tryk, den hele politiske Situation her hjemme i lang Tid har øvet paa mig, er selvfølgelig ikke blevet lidet forøget ved den Storthingsbeslutning, som i min Indberetning til Hans Majestæt omhandles. Men mere herom i næste Brev.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 2. febr. 1869 kl. 13.20.]

Statsraad Haffner har indgivet Ansøgning om Afsked. Jeg henviser til mit Brev af iforgaars. Kongen er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2den Februar 1869.

Kjære Ven,

Jeg læste igaar Morges et Telegram i «*Dagbladet*» som indeholdt Efterretning om det af Storthinget antagne Mistillids Votum (om man kan kalde det saa) mod Marine Styrelsen. Efterat have læst Militair Comiteens Indstilling om Marine Budgettet, der svulmer af Sverdrupsk Overmod, ansaae jeg det ikke usandsynligt at Comiteens Formand vilde formulere et saadant Votum mod Styrelsen, og jeg fandt derfor at Efterretningen havde den indre Betegnelse af Paalidelighed. Paa et Bal som gaves igaar til Bedste for de Fattige i Småland, og hvori de Kongelige deeltoge, kom Hans Majt. hen til mig og omtalte for mig det Telegram, som ogsaa Han havde seet i *Dagbladet*. Jeg formoder dog at Høistsammes Opmærksomhed maa have været henvendt derpaa; thi saavidt mig bekjendt læser Han i Regelen ikke Aviserne. Det var kun et Øieblik jeg talte med H. M., og da jeg ikke havde nærmere Rede paa Forholdet indskrænkede jeg mig til at yttre, at deslige Mistillids Vota ikke vare ukjendte i Storthingets Historie, men at Regjeringen ikke havde erkjendt deres constitutionelle Berettigelse. H. M. syntes forøvrigt ikke at være overrasket over den Kritik, hvorfor Statsraad Haffner har været Gjenstand; jeg fik idetmindste dette Indtryk, uagtet jeg forbeholder mig at dette bliver ganske *mellem Dig og mig*. Ved Avisernes Ankomst imorges læste jeg, hvad «*Aftenbladet*» for den 30. Januar indeholdt om Debatten angaaende Marine Budgettet ligesom om det foreslaaede Mistillids Votum, der var blevet antaget blot mod 32 Stemmer, ihvorvel disse 32 Stemmer tilhørte Storthingets bedste Kjærne. Der blev fremhævet gode Ting til Forsvar for Marine Styrelsen, navnlig fandt jeg, at Herr Schwartz'es Yttringer vare træffende, – Professor

Schweigaards vare mere undskyldende – men det slog mig, at Professor Brock (Under Omstændigheder som ere *os* kjendte) ogsaa følte sig opfordret til at slutte sig til Misbilligelsen mod Armee Styrelsen, ja til at fremkaste en Bebreidelse mod *Regjeringen* i det Hele for Mangel af Initiativ, uagtet han dog ikke i Voteringen sluttede sig til den store Pluralitet. Denne Optræden fra hans Side vil maaskee endnu mere bidrage til at styrke den Formening hos Almeenheden, at Misbilligelsen mod Marine Styrelsen ikke har været uden Grund. Henved 3 i Formiddag fik jeg Dit Telegram, hvorfor jeg frembærer Dig min bedste Tak, og hvoraf jeg erfarer, at Statsraad Haffner har indgivet Ansøgning om Afsked. Dit Brev, hvortil Du henviser i Telegrammet, vil jeg faae imorgen tidlig, og jeg imødeseer det med Længsel, da jeg deraf vil blive bekendt med de nærmere Omstændigheder, uden hvilke jeg ikke kan bedømme Stillingen, og med Din egen Synsmaade, hvilken altid tjener til den bedste Veiledning. Een Ting vil jeg her bemærke, og det er, at jeg vel kan forstaae, at Statsraad Haffner, som med det friske Indtryk af Debatten og af sammes Resultat, har følt sig *personligen* dreven til at ville opgive en Stilling, hvori hans Anstrængelser møde en saadan Bedømmelse; et *andet* Spørgsmaal er, hvorledes Stillingen opfattes, eller bør opfattes, af Hans Majt. selv og af Regjeringen. Maa Enhver staae paa sin Post; thi endnu er det ikke Herr Johan Sverdrup og hans paagaende Pluralitet, som styrer vort Land. Professor Brocks Memento til selve Regjeringen (det skulde *efter Omlændighederne* have været mig kjært, om det ikke var kommet frem under Debatten) er et Varsel, hvorfor Du selv ikke har været fremmed, men hvis Virkning Du har søgt at afbøje paa en *Maade*, som stemmer med vort hele System. Eller skulde det være mueligt, at Professor Brock har den videre gaaende Tanke at rive den hele Regjering op, for at blive Sjælen i en ny, med Tilhjælp af Scandinaviske Tendenter?

Der er Bal i Aften hos Grev Wachtmeister. Jeg vil træffe Kongen der; men jeg vil bede H. M. om Tilladelse til at komme op til Ham i Morgen, naar jeg har faaet Dit Brev. Jeg faaer da erfare, hvorledes Statsraad Haffners Ansøgning er formuleret: om det er en bestemt Begjæring, eller en Henvendelse til Hans Majt.

Jeg læste med Sorg i Din sidste Indberetning den deri fremhævede Opinion med Hensyn til Unions Forslaget. Hvor meget dog Dagens Opinion ligner Vinden, som Ingen kan vide, hvorfra den kommer eller hvorhen den gaaer!

Jeg skal just klæde mig, og maa slutte. [O.s.v.]

Jeg har naturligviis meddeelt Collegerne Dit Telegram. Vor Ven Manthey lider af en Byld i Ryggen hvortil kommer at han i nogle Dage har været plaget af rheumatiske Smerter, de dog nu ere bedre.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Febr. 1869.

Min kjære Ven! I flyvende Fart sender jeg Dig hoslagte Documenter, med hvilke jeg anseer det ønskeligt, at Du er bekjendt. Paa Commando-vei skal der være indsendt til Kongen Forslag til Instrux for den Mand (Gade), der skal være Chef for det armerede Fartøi, som skal stationeres paa Kysten ved Aalesund, – i Liighed med hvad der nok sædvanligviis skeer ved enhver Orlogs-Expedition. Kongens Opmærksomhed vil der ved ikke usandsynligen blive henledet paa det specielle Øiemed med den her omhandlede Expedition, og det er derfor godt, at Du er i Besiddelse af Kjendskab til Sagen. Du vil see, at Indredepartementet i sit Brev til Marindepartementet af 3die Decbr. (den tredie af de medfølgende Afskrifter) har behandlet Sagen med stor Forsigtighed.

Imorgen mere – og om andre og mere baade presserende og for Øieblikket vigtigere Anliggender – jeg sigter selvfølgelig først og fremst til Haffners Udrædelse og hvad dermed staaer i Forbindelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. Febr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har kun nogle Øieblikke at skrive i; thi De Geer kom op til mig paa Eftermiddagen og blev her et Par Timer. Tak for Dit Brev af den 31te og for den medfulgte Afskrift af Indberetningen til H. M., og i det Brev, Du hernæst bebuder, imødeseer jeg de nærmere Reflectioner, Du deri stiller i Udsigt. Jeg traf H. M. paa Ballet igaar hos Grev Wachtmeister. Han omtalte strax for mig, at Han havde modtaget Dit Telegram angaaende Statsraad Haffners Afskeds Ansøgning, og yttrede, at det var Hans Agt ikke at foretage denne Sag til Afgjørelse førend efter Stortingets Slutning. Stortinget maa ikke ledes ind paa den Tanke –

tillagde H. M. – at det har nogen Beføielse til paa denne Maade at gribe ind i Statsraadets Sammensætning, – dette kunde føre til de betænkeligste Følger og true den Magtfordeling, som ved Constitutionen er fastsat. Hvad Statsraad Haffner angaaer, yttrede H. M., at Han troede, at det Misnøie, hvorfor Commandeur Valeur som Værfts-Chef var Gjenstand, til en vis Grad var bleven udøst over Statsraad Haffner, og H. M. syntes ogsaa at være af den Tanke, at den Opinion, som raader *mod Horten* ved denne Leilighed havde givet sig Luft. Under Forudsætning af at H. M. med Posten idag skulde erholde nærmere Meddelelser, paalagde Han mig i Formiddag at indfinde mig hos Ham. Han læste da op for mig Din Indberetning af 31. Jan. og fortalte mig tillige, at Han havde faaet et senere Telegram fra Dig, hvori Du henviser til et Brev, Du havde afsendt til H. M. Han vilde oppebie alle de Oplysninger, som vare nødvendige for at give Ham fuld Oversigt over Forholdet i det hele, og det var da hans Agt at skrive Dig til. Han paalagde mig ogsaa atter at komme op til Ham, naar Han havde faaet Dit Brev. Jeg har i det idag ankomne Morgenblad læst Debatten fuldstændigere end i Aftenbladet. Herr Sverdrups Overmod er ligesom en Drukkenskab. Jeg fæstede mig i Særdeleshed ved hans Yttring om «at Stortinget maatte tage Administrationen i Sin Haand, dertil har det en fuldskuendes Ret», og jeg forundrede mig over at Professor Schweigaard ikke tilretteviiste ham med sin gamle Myndighed men tverimod syntes at finde at en Debat om en Statsraads Fjernelse kunde være berettiget *om man opstillede den Mand der burde *remplacere ham**.

Ja alt det passerede i sin Heelhed giver meget at tænke paa! Men jeg maa sende mit Brev [o.s.v.].

Maa Du blot ikke overanstrengte Dig i det velsignede Indre Departement!!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Februar 1869.

Min kjære Ven! Jeg har flere Breve at takke Dig for og at besvare; men dette faaer staae tilbage for den Sag, der omhandles i mit Brev til Hans Majestæt af idag, hvoraf Du hosløgt vil finde Afskrift. Du vil see, at deri er fremholdt Vigtigheden for ikke at sige Nødvendigheden af, at Professor Broch søges til Eftermand for Statsaad Haffner. Det her

værende Statsraad er overbeviist om Nødvendigheden heraf; den samme Tanke næres af andre Mænd, med hvem jeg leilighedsviis har talt og som uden Anledning fra min Side have udtalt den samme Anskuelse, saaledes Professor Schweigaard, med hvem jeg talte igaar, og Assessor Løvenskjold, med hvem jeg talte idag. Alt betegner ham som «Situations Mand» (for at bruge et Udtryk, der er paa Mode), og da han selv i Storthinget – jeg betvivler ikke, efter bedste Overbeviisning – har bidraget til at skabe Situationen, bør han heller ikke kunne unddrage sig for at tage dens Conseqventser. Jeg beder nu Dig og Collegerne i Stokholm, hver efter den Leilighed, som gives ham, af al Magt at understøtte det her værende Statsraad i at drive Sagen igjennem. Jeg kan tænke mig, at Kongen vilde foretrække at tage en Søofficier nu og Broch ved næste indtræffende Ledighed. Hvem skulde i saa Fald denne Søofficier blive? Sandsynligt er det, at det vilde blive – ja hvem skal jeg nævne? – maaskee snarest Capitainelieutenant Ihlen. Han besidder, efter Alt, hvad jeg kan fatte og forstaae, langt fra den almene Tillid, som udkræves for en saadan Post. Jeg har hørt en Capitaine eller Capitaine-Lieutnant Johansen rose som en ualmindelig dygtig og videnskabelig dannet Officier; men han er for den store Almeenhed en homo ignotus, og om hans Kaldelse for en Stilling som den, hvorom her handles, skulde, efter hvad der er mig sagt, ikke engang de, der kjende ham nærmere, kunne vove at udsige Nogetsomhelst. Altsaa – understøt den Anskuelse, som nu er udtalt herfra, Alt hvad Du formaaer. Jeg behøver ikke at forklare Vigtigheden af, at Tingen ikke forbliver in suspenso mere end høist fornødent. Det er blandt Andet for at virke til Opnaelsen heraf, at jeg har bedet Kongen, hvis han vælger at tilskrive Broch, at henvise ham til mig med Hensyn til Detailler, hvorom han kunde ønske at have Kundskab. Jeg har herved min Erfaring fra sidste Statsraads-Ombytning for Øie. Statsraads-Candidaterne have nuomstunder sine Betingelser af og til, som det ved en mundtlig Forhandling lader sig gjøre at faae borttryddede eller forandrede til plausible Accomodationer. Ved en blot og bar skriftlig Behandling kommer man aldrig til Ende med saadanne Sager.

Indre-Departementets Indstilling om Lappe-Sagen afgaaer idag. Maatte nu for det første Collegerne i Stokholm finde, at den i Værdie svarer til det meget Arbeide, som i Sandhed er lagt paa den, og maatte den dernæst lede til et endeligt og tilfredsstillende Resultat i selve Sagen. Jeg har tidligere yttret for Dig, at en af de Concessioner, jeg var betænkt

paa at gjøre, vilde komme til at angaae Fællesansvarligheden, i hvilken jeg nemlig havde tænkt at optage den Modification efter Indretningen af 1817, at den Lap, som positivt beviste sin Uskyldighed i den tilføiede Skade, skulde være fri for Deelagtighed i Erstatningspligten. Det var Amtmand Holmboe, som først var kommen paa denne Tanke; men ved Spørgsmaalets endelige Overveielse kom vi begge til det Resultat, at den havde afgjørende Grunde imod sig, hvilke Grunde Du vil finde anførte paa sit Sted i Indstillingen. Siig dette til De Geer, saafremt Du tidligere har sagt Noget til ham om at jeg tænkte paa Modification i den Retning. Du skal for Resten see, at jeg ikke har ladet mig afholde fra at gjøre Concessioner hist og her, hvor jeg ansaae dem tilstedelige.

Her maa jeg slutte for iaften. Lad mig snart høre fra Dig om den første Gjenstand for dette Brev.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Januar [med Sibberns hånd: Februar] 1869.

Kjære Ven! Istedetfor – hvad der under andre Omstændigheder skulde have været mig en kjær Skyldighed – at besvare dit sidste og dine foregaaende, endnu ubesvarede, Breve, har jeg maattet anvende al den Tid, jeg idag har kunnet samle, til at faae istand et nyt og heelt vidtløftigt Brev til Kongen (selvfølgelig om den Haffnerske Sag), som Holst endnu holder paa at reenskrive og som først vil blive færdigt fra hans Haand om en Times Tid, det vil sige omtrent Kl. 9 Aften. Jeg er saa træt af at concipere paa Spræng, at jeg nu maa kaste Pennen.

Jeg skal ved Telegram imorgen tidlig underrette Hans Majestæt om, at dette nye Brev er ivente. Der bliver selvfølgelig ikke Tid til at tage Afskrift af det førend Afsendelsen. Men da Du jo successivt som Kongen faaer Noget fra mig om den Haffnerske Sag, bliver kaldet til Hans Majestæt, saa vil Du der faae Anledning til at gjøre Dig bekjendt med det.

Jeg er træt, udslidt og stundom modløs.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 6. febr. 1869 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 22., 26., 29. Jan. 1., 2. Febr. ankomne Sager samt Indstillingen om Benaadning for Gjelstad idag bifaldende afgjorte. Propositionerne ville forhaabentlig kunne expederes iaften.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 6. febr. 1869 kl. 16.30.]

Underretning om Udfaldet af Voteringen om Propositionen angaaende Brudegaven.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 7. febr. 1869 kl. 9.15.]

Af dit sidste Brev erfaret AT KONGEN FORELØBIG ER BETÆNKET PAA IKKE AT AFGJØRE DEN HAFFNERSKE SAG FØR STORTHINGETS SLUTNING. HAR HEROM SKREVET TIL KONGEN IGAAR. SIIG KONGEN DETTE.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Februar 1869.

Kjære Ven,

Jeg fik igaar i Dit Brev af den 3die Februar samt de Documenter, som dermed fulgte, og hvormed Du anseer det ønskeligt, at jeg skulde være bekendt, og idag Morges Dit Brev af den 5te tilligemed Gjenparten af Din underd. Indberetning til H. M. af samme Dato, hvilket Alt jeg har gennemlæst med stor Opmærksomhed. Jeg er *endnu ikke kommen* til at meddele Mine Herrer Colleger Indholdet af Dit sidste Brev, men vil gjøre dette imorgen, Mandag.

H. M. havde tidligere sagt mig, at han ønskede at erfare, hvad som tidligere havde passeret i Anledning af udtalt Misbilligelse mod Nogen

af Statsraadets Medlemmer, og jeg tog derfor med mig, igaar, det Bind af Storthingsforhandlingerne, hvori Justits-Departementets Foredrag, afgjort ved Kongelig Resolution af 27. Aug. 1860 (under H.M.s Nærvarrelse i Christiania) var indtaget, ligesom ogsaa det Bind (10.1862/63) der indeholder Indstilling fra Protocol Committeeen, hvori det nysnævnte Departements Foredrag optages til Gjendrivelse (pag 109 & &). H. M. beholdt det førstnævnte Blad af Storthings Forhandlingerne; men medens vi vare der, lod Han sig oplæse den Tirade af Foredraget, hvori det ligesom synes at være af Justitsdepartementet indrømmet, at Mynigheden til at udtale sig misbilligende maatte være *Storthinget*, som den fuldstændige Statsmagt, vedkommende. Den Tirade, hvori Protocol Committeeen fastslaaer Departementets Indrømmelse blev ogsaa oplæst for H. M. Han lod sig ligeledes oplæse sit Eget Dictamen ved Resolutionens Afgivelse, og bemærkede, at han deri *blot* havde henholdt sig til og bifaldt hvad Justits-Departementet havde argumenteret mod *Odelsthingets Beføielse* til at udtale sig dadlende mod Styrelsen eller Medlemmer af samme.

Jeg fik i Formiddag Befaling til at komme op til H. M. Han sagde mig da, at *Han havde faaet*, paa Morgen, *Din Indberetning* af 5te Februar, og gjorde mig bekendt med Indholdet af samme. Han sagde mig videre, at Han havde telegraferet til Dig, at Han ønskede, at Du skulde udsætte med Foredragningen af Statsraad Haffners Afskeds Ansøgning, hvilken Du havde bebudet til Tirsdagen den 9de Febr., indtil Du havde modtaget det Brev, som Han agtede at tilskrive Dig. H. M. var venlig som altid, men yttrede, at Han nøie vilde overveie Sagen, inden Han meddeelte Dig sin Tanke. Dette finder jeg naturligt i en Sag af Vigtighed som denne.

Jeg har strax sat i Circulation den indkomne Indstilling om Lappesagen. Hvilket Arbeide Du har haft, kjære Ven! og dette midt under de mangehaande Forretninger som paahvile Dig, og navnlig under den Haffnerske Sag, som jeg af eget Indtryk kan slutte maa have ligget Dig tungt paa Sindet. Jeg haaber vi paa Tirsdag skulle kunne faae Resolution for Indstillingens Oversendelse til Justitiæ Statsministeren, og naar jeg blot har faaet læst den, skal jeg strax sætte alle Hænder i Bevægelse for at faae Afskriften tilveiebragt. Jeg lykønsker Dig med Fuldendelsen af dette Arbeide, som Bretteville har gjenne læst og just sagt mig, at han fandt høist tilfredsstillende. Maatte det blive mueligt, at man kunde faae Sagen frem for Rigsdagen! Jeg skal søge De Geer imorgen, og sige

ham at Indstillingen er kommen, og at Afskriften snart vil komme i hans Hænder.

Jeg beder Dig meget om at tilgive dette Hastværksbrev, men jeg har haft Besøg, som har optaget min Tid. Vi have et forunderligt mildt og tungt Veir, som virker paa hele mit Nerve System, og gjør mig nedstemt og uoplagt, hvortil da ogsaa kommer det trykkende i hvad Du kalder «*Situationen*».

Posttiden er mere end inde og jeg maa sende dette Brev frankeret, da Tiden (paa Søndagen) er overskreden, hvori Fribreve modtages. [O.s.v.]

P.S. Jeg skal maaskee søge H. M. imorgen for at sige ham hvad Dit Chiffertelegram indeholder. Ved samme Leilighed skulde jeg kunde erfare, om H. M. har skrevet eller naar Han skriver Dig til.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. Februar 1869.

Kjære Ven,

Det samme unaturlige Veir med Taage Varmegrader og Regn vedbliver her og med samme Virkning paa min Stemning og mit Befindende! Kongen har sagt mig, at Han idag sender Dig et udførligt Brev, ogsaa svarende paa hvad Dit sidste Brev af 6te Febr. til Ham indeholder, foruden at Han skriver til Haffner, Møinichen og Professor Brock. Han har gjort mig bekendt med Indholdet af disse Breve. – Efter Alt hvad jeg specielt har kunnet bemærke, har H. M. ved denne Leilighed skjænket det hele Omfang af den her foreliggende vigtige Sag Sin fuldeste Overveielse, og jeg har faaet en Erfaring bekræftet, som jeg under mit lange Samvær med Ham oftere har gjort, den nemlig: at naar det gjælder, eller hvor Han føler at der ligesom gaaes Hans Attributioner for nær, er det som der røres ved en Fjæder i hans Indre, og der aabner sig den Iver og de Ressourcer som han henter fra Sin Erfaring og fra Dybet af de fine Instincter, hvormed Han er udrustet. Siden Du selv faaer alt fuldstændigt og fra første Haand og med den aabne Tillid, Som Han i saa høi Grad har for Dig, er det overflødigt for mig at gaae i nogen Detail. Han er enig med Dig i, at Haffners Stilling ikke er holdbar, men at han maa afgaae. Han finder imidlertid, at Tidspunktet hertil først er inde, naar Storthinget er sluttet eller Omstændighederne forøvrigt

maatte egne sig dertil. Rigsdagen her tegner sig til at ville blive paagaende, maaskee fuldt ud ligemeget som hos os, og jeg troer, at en øieblikkelig Imødekommen af et Majoritets Votum i Norge – foruden at en saadan af constitutionelle Grunde gaaer ham imod – ogsaa indgaaer i Hans Betragtninger som et betænkeligt «*précédent*» for herværende Forholde. Du har ganske rigtig forudseet hans Modstand mod Brock som *Marine Minister*, uagtet Hans vedvarende stærke Ønske om at faae ham ind i Statsraadet, til hvilken Ende Han har iværksat, hvad der var aftalt mellem Ham og Dig betræffende Møinichen. Jeg har fremhævet hvad der har været yttret mod Ihlen. Kongen holder imidlertid, som Du vil see, paa ham, og har skrevet Dig til om ham. Det var en uheldig Tirade i Justits Depts Foredrag af Aug. 1860 – et *stort Princip* saa løst og *antydningssviis* fremkastet ligesom en «*captativ benevolentia*». Jeg tør ikke sige, hvormeget *vi andre*, som *da vare nærværende*, ere bundne ved slig leilighedsviis Indrømmelse, der heller ikke er let at fortolke med Hensyn til Sin Udstrækning, men Kongen anseer Sig ikke bunden derved. Da det ikke bør være Meningen, at Statsmagterne skulle sige hinanden ubehagelige Ting og derved gjensidigen nedsætte hinandens Værdighed, skulde man troe, at de bør være inskrænke[de] i deres gjensidige Paavirkning blot og bart til de Midler, som Grundloven selv anviser.

Jeg læste op for mine Colleger Dit Brev til mig af 5te Febr. og derhos de Dele af Afskriften af Indberetningen til H. M. som indeholder den factiske Fremstilling af «*Situationen*», udeladende *alt* hvad som deri hentyder til Forandringen med Møinichen og hvad dermed staaer i Forbindelse. Jeg havde underrettet dem om, at H. M. havde yttret Betænkeligheder ved nu at afgjøre Haffners Afskeds-Ansøgning, og de syntes, at denne Opfatning ikke savnede Grund. Professor Brock ansaae de som bedst skikket til at tage *Marine-Departementet*. Som oven nævnt, kjendte *de dog ikke* den anden Ledighed, som gennem Møinichen bliver aabnet.

Vi vare oppe hos Kongen i Formiddag, for at faae Oversendelses Resolution paa Indstillingen om Lappe Sagen. Jeg har nu gjenne læst den, og lykønsker Dig til dette fortrinlige Arbeide, der er saa slaaende i Indhold og smukt i Form. H.M. *raisonnerede* da med os ved samme Leilighed om den Haffnerske Sag; Han talte om Storthingets Ret eller mere correct «*uret*», om Justits Departementets Indstilling i 1860, om at Afskeden ikke strax burde bevilges, ligesom Brocks Succession ogsaa bragtes paa Bane, ved hvilken Anledning fremholdtes alt hvad der

kunde tale til Fordeel for denne. Kongen modargumenterede paa sin Side med den største Venlighed; men han omtalte ikke Ihlen eller nogen anden Søofficier, ligesom Han heller ikke gav den fjerneste Antydning om den Bestemmelse, Han har taget med Hensyn til Møinichen.

Jeg haaber, vi skulle faae Afskriften færdig imorgen af Lappe-Indstillingen og sendt De Geer. Jeg talte med ham igaar. Han vil *gjøre alt hvad han kan*, men seer Vanskeligheden af midt under Rigsdagen i den fornødne Hast at faae Sagen beredt og færdig. En liden Frygt har han ogsaa at bringe ind denne Sag, med den Skygge Högsta Domstolen har kastet derover, for samme Rigsdag, som har at sysselsætte sig med Unionsforslaget. Men hertil bemærkede han selv, at han dog var vis paa, at Gjendrivelsen i Indstillingen var lige grundig som udtømmende. Naar han faaer læst Indstillingen, skal jeg atter tale med ham og nærmere høre, hvad han da tænker.

Jeg har med stor Interesse læst de Documenter, Du sendte mig. Daaes Skrift er vel affattet men paagaende, og Indre Departementet har saa ypperlig forstaaet at udskille af Sagen alt, hvad der var brændbart og nærgaende og givet det Hele just den rigtige Form. Capt. Knap har sagt mig, at Instruxen for Gade er bifaldt af H. M. Jeg har henstillet til hans egen Bedømmelse, om han ikke syntes der var Anledning til at *gjøre* Statsraad Thulstrup (den herværende Marine-minister) bekjendt med Indholdet, siden der jo ogsaa pleier at være et Svensk Fartøi paa disse Farvande.

Paa Thorsdag skulle vi have Bal, hvortil vi vente alle de Kongelige, og Huset er fuldt af Forberedelser. Jeg skal i Aften paa en «bal masqué» paa Slottet tiltrods for en dygtig Hovedpine, som plager mig. Jeg slipper dog at være masqueret.

Hjærtelig Tak for Dit Brev, som jeg modtog idag. Jeg begriber altfor vel hvor overanstrengt Du maa være (det Satans Indre Departement! Jeg beder tusinde Gange om Forladelse!!) men «modløse» ville vi ikke være.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 11te Februar 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit venlige Brev af den 7de. Fra Kongen har jeg endnu ikke modtaget noget Brev, og Stillingen her er

piinlig, indtil den Haffnerske Sag bliver afgjort. Søg at virke hvad Du kan til at Crisen bliver saa kort som muligt og søg først og fremst at paaskynde Kongens Brev. Jeg sendte Dig ikke med mit sidste Brev nogen Afskrift af min Skrivelse af samme Dag til Kongen. Skjønt Du vel nu kjener den gennem Hans Majestæt, lader jeg dog nu her følge en Afskrift, idet jeg bemærker, at denne Afskrift – gennem en Misforstaaelse, hvorfor jeg formodentlig selv bærer Skylden – først er bleven færdig igaar.

Jeg indeslutter ligeledes Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt.

Undskyld dette Brevs Korthed og bliv ikke træt af at skrive mig til trods min nærværende Uefterrettelighed som Correspondent. Lad mig jo før jo heller høre om hvorledes det gaaer med den Haffnerske Sag.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 14de Febr. 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit Brev af den 9de. Hvad jeg angaaende det Hovedspørgsmaal, som deri omhandles, tænker og mener og hvorledes Sagen nu i sin Heelhed stiller sig, vil Du erfare af den Afskrift, som jeg haaber at kunne vedlægge dette Brev, af min vidtløftige Skrivelse til Hans Majestæt af idag. Da jeg frygtede, at Hans Majestæt vilde finde det paafaldende, at Hans naadige Brev til mig, der indløb hid samtidig med dit, nemlig den 11te, først blev besvaret efter flere Dages Forløb, telegraferede jeg til Høistsamme igaar, at Svaret vilde afgaae idag og at Han af dette vilde erfare Grunden til Udsættelsen. Du vil nu ogsaa selv erfare den af Afskriften. Professor Broch tilskriver ogsaa Hans Majestæt idag og henviser med Hensyn til Spørgsmaalet om sin Indtrædelse i Statsraadet til mit Brev. Jeg blev ikke lidet overrasket, da jeg af Professor Broch erfoer, at naar han skal indtræde i Statsraadet, er det just Marine- og Postdepartementet og intet andet Departement, han ialfald for de første Aar ønsker at overtage. Jeg havde altid tænkt mig, at han heller vilde vælge Finantsdepartementet. Mine Samtaler med ham have i sin Heelhed efterladt et meget fordeelagtigt Indtryk paa mig. Han er en Mand af kraftig Tænkning og af et kraftigt Sind, og en saadan Mand kunne vi behøve i Statsraadet. For Øvrigt seer jeg her bort fra adskillig Vidtgaenhed, som han i vor første Samtale lagde for Dagen.

Den varede fra Klokken 6 Eftermiddag til Klokken 9½, og det tog adskillig Tid førend vi kom til de «plausible Accomodationer» (jeg troer, jeg har brugt dette Udtryk i et tidligere Brev), som Du af Afskriften af mit Brev til Kongen vil see at være bleven det endelige Resultat. Det koster paa mig, kan Du troe, at optræde saa bestemt som jeg har gjort det mod Kongens, fra et vist Standpunct visselig høist rimelige Ønske, at faae en Søofficier til Chef for Marinedepartementet. Men Forholdenes Krav faaer fyldestgjøres, og jeg faaer staae eller falde med denne min Anskuelse. For Øvrigt henviser jeg til Afskriften af mit Brev til Kongen.

Du vil see af Aviserne, at Rygterne allerede have faaet en viid Tumleplads. Jeg behøver ikke at sige Dig, at det er lutter Vrøvl, at jeg skal have havt en Conference med Directeur Sørensen, Commandeur Valeur og Gud veed hvem flere (see Aftenbladet for igaar) om Marine-Deficiten. Jeg har ikke engang seet disse Mennesker. Brochs Fraværelse fra Storthinget igaar Formiddag (see fremdeles samme Blad) havde sin simple Forklaring deri, at han sad som Formand i Ingenieur-Commissionen, som i denne Tid har flere Jernbane-Projecter at gennemgaae. Mine Samtaler med ham have fundet Sted under Iagttagelse af alle mulige Hensyn til at undgaae at vække Opsigt. Men, som bemærket i mit Brev til Hans Majestæt, blev Rygtet om at et Brev fra Hans Majestæt var indløbet til ham strax udspreedt, formodentlig fra Posthuset. Folk kom og fortalte mig det allerede om Morgenen som Brevet var ankommet om Aftenen. Og dermed var det strax opgjort, at han allerede var bestemt til Haffners Eftermand. Gjør hvad Du kan for at der jo før jo heller kan blive en Ende paa denne Crise. Den virker trykkende og destruerende.

Det glæder mig, at Indstillingen om Lappesagen har din og Brettevilles Bifald. Maatte den nu blot lede til et lykkeligt Opgjør af dette paa en Gang vigtige og ubehagelige Anliggende.

Indstillingen om Barcellona-Consulatet vil nu være ankommen til Stokholm. Jeg saae ingen anden Udvei end at udtale mig om Dahlander saaledes som Indstillingen udviser. See endelig til, at den kommer til Afgjørelse før Sagen om Besættelsen af Consulatet i Alexandrien kommer ind herfra, hvilket vil skee om 3 a 4 Uger.

Hils Bretteville og tak ham for hans Brev. [O.s.v.]

Esk. Du vil see, at Aviserne ogsaa have opfundet, at Høiesterets-assessor Løvenskjold skal være paapeget for Hans Majestæt som Eftermand for En eller Anden af Statsraadets Medlemmer, der skulde

aftræde. Man tænker vel herved paa Møinichen. Denne sidste optog med en Værdighed, der ordentlig rørte mig, Hans Majestæts naadigste Henvendelse til ham. Han sagde, at han strax vilde tilskrive Hans Majestæt, at han var rede til at aftræde hvert Øieblik, Hans Majestæt fandt beleiligst.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 16. Februar 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev af den 11te, som jeg modtog iforgaars, og hvormed fulgte Afskrift af Dit Brev til Kongen af den 6te, – hvis Indhold jeg saaledes har faaet en velkommen Anledning til at gjøre mig nærmere bekendt med –, ligesom en Afskrift af Din seneste Indberetning af den 11te, hvori Du omtaler Lagthingets Beslutning, hvilken Du betegner som et Exempel mere paa den mindre conservative Holdning af det nærværende i Sammenligning med tidligere Storthing. Det Minus, der saaledes findes i Storthingets Conservatisme, maa formeentlig kompenseres med et Forholdsmæssigt Plus fra Styrelsens Side i samme Retning, og til Slutningen vil Landet, hvori vel Størstedelen er stille og besindige Folk, holde Styrelsen Regning for at den holder igjen. Du siger i Dit Brev, at jeg maa søge at virke, hvad jeg kan, til at Crisen bliver saa kort som mueligt og først og fremst at paaskynde Kongens Brev. Jeg antager, at Du fik dette just om Aftenen paa samme Dag Dit var skrevet, og jeg indseer, hvormeget det maa have optaget Din Tanke og givet Anledning til Overlægning. Maaskee H. M. kan vente Svar fra Dig imorgen eller den følgende Dag; men da Han, efter hvad jeg nu har erfaret, agter imorgen at begive sig til Upsala med Kronprindsen af Danmark og ikke komme tilbage før Thorsdags Aften til den Souper, som da gives af Enkedronningen, har jeg det Haab, at Du med nogle Ord ogsaa vil have underrettet mig om, hvorpaa dit Svar til Kongen vil have gaaet ud. Jeg saae i det herværende «Aftonblad» for igaar en telegraphisk Efterretning om at Morgenbladet for den 13de skulde have indholdt en Notits at Professor Brock var af Kongen bleven tilbuden Successionen efter Haffner, og i det Norske Aftonblad, som Posten bragte os, imorges, læste jeg en Redactions-Artikel, holden i den haanlige Tone som nævnte Blad i den senere Tid har tilegnet sig, og omtalende Møinichens eventuelle

Afgang og hans Remplacering af Løvenskiold. Rygterne have altsaa begyndt at løbe omkring, uagtet de som sædvanligt snart ere indepaa og snart udenfor det rigtige Spor. – Dit Svar til Kongen vil give det rette Overblik over Stillingen, og jeg imødeseer dets Indhold med spændt Interesse. Paa dette vil det vel ogsaa beroe, hvorvidt Kongen vil ansee det fornødent at reise til Christiania, noget hvorom Han vist har tilskrevet Dig.

Jeg vil fæste din Opmærksomhed paa en Correspondents Artikel fra Christiania, som stod i «Aftenbladet» for den 12te dennes, om jeg ikke misminder mig, og hvori det med en magesløs Fripostighed forsikkes, at Opinionen over vort hele Land allerede har afsagt Forkastelsesdommen over det nye Unionsforslag. Correspondenten er den samme Herr Bætzmann, som er Redacteur i Aftenbladet og deri har betegnet nævnte Forslag som et dødfødt Foster. Det er næsten grufuldt, med hvilken Løshed man laver Opinioner, og jeg skulde betragte det hele som en Ynkelihood, om det ikke var at befrygte, at Artikelen altid efterlader et Indtryk her.

Vi havde vort Kongelige Bal den 11te; men min kjære Hustru, som ved slige Leiligheder altid anstrænger sig over Kræfterne, blev allerede, efter Gjæsterne vare borte, saa daarlig, at jeg strax sendte efter Professor Malmsten. Hun maatte blive liggende et Par Dage, men er Guskeelov nu bedre, uagtet hun endnu er svag. Ak min Ven! man slider sig ud, og man bliver tilslut træt af det hele!

De Geer sagde mig, da jeg sidst i Forbigaaende saae ham, at han havde leveret Lappesagen til Statsraad Berg, som nu studerer den. Jeg skal snart lade videre høre fra mig om denne Sag.

Jeg har intet videre at skrive, førend jeg hører hvad Du har svaret Kongen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 17. febr. 1869 kl. 12.10.]

Kongen er imorges reist med Kronprindsen af Danmark til Upsala. Kommer igjen imorgen Aften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Febr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg telegraferede til Dig iforgaars om H.M.s Afreise til Upsala, og jeg har ventet indtil Hans Tilbagekomst med at skrive Dig til. Tak for Dit kjære Brev af den 14de dennes, og for den dermed fulgte Afskrift af Dit Brev til Kongen. Jeg imødesaae disse Meddelelser med spændt Interesse, og med samme Følelse har jeg ogsaa gjennemlæst dem, og det flere Gange. Jeg forstaaer det vel, naar Du i Dit Brev til mig siger, at det har kostet paa Dig at optræde saa bestemt som Du har maattet gjøre mod Kongens Ønske. Med Professor Brocks Betingelse ikke at ville taget noget andet Departement end just Marine Departementet, og med Capt.Lieut. Ih lens, med Støtte af de anførte Grunde paaviiste, Uantagelighed som Statsraad, forekommer det mig at selve Grundvolden for Kongens Combination er rokket; thi jeg kan ikke et Øieblik ansee det tvivlsomt, at H. M. jo betragter Professor Brocks Indtrædelse i Statsraadet ligesaa nyttig og ønskelig som nødvendig. Under saadanne Omstændigheder vil det sandsynligviis heller ikke undgaae Hans Majt.s Opmærksomhed at der er overveiende Grunde for ikke i *længre Tid* at udsætte med Sagens Afgjørelse. Jeg nævnte for dig i mit sidste Brev, at der igaar skulde være Souper hos Enkedronningen, hvor jeg da regnede paa at faae see H. M. efter Tilbagekomsten fra Upsala. Saa skeede ogsaa. Kongen kom hen til mig og sagde mig, at han havde faaet Brev fra Dig ligesom fra Professor Brock, og jeg bemærkede paa hans Ydre, at de havde gjort ham takkefuld. H.M.s Henvendelse til mig var formeget i Forbigaaende for at jeg da kunde knytte en Samtale; men jeg oplyste H. M. om, at Indstilling om Statsraad Haffners Afsked og angaaende den af Commandeur Valeur begjærte Undersøgelse vare samme Morgen hidkommen. Inden Soupérens Slutning kom H. M. atter hen til mig, og yttrede at hans Formiddag idag var meget optagen, men at Han dog ønskede at jeg skulde bringe Ham op de Indstillinger, hvis Ankomst jeg havde omnævnt. Dette har jeg ogsaa i Formiddag gjort, og H. M. gjorde sig bekendt med Indholdet af Indstillingerne, som jeg tog med mig tilbage. Han fæstede sig ved Udtrykket i Afskeds Ansøgningen «efter det Passerede i Storthinget», hvilket ogsaa var gjentaget i Indstillingen, og jeg bemærkede hertil, at dette vage Udtryk formodentlig med Flid var benyttet, da det kunde slutte sig ligesaavel til Debatten i

Stortinget som til selve det afgivne Mistillids-Votum. Han gjorde mig bekendt med Indholdet af dit Brev til Ham, ligesom af det Han havde modtaget fra Professor Brock, affattet, som det var at vente, i meget loyale Udtryk. Mit Indtryk af H.M.s Yttringer var at Han fuldstændigen overseer Stillingens Krav, saaledes som denne fremgaaer af de gjorte Meddelelser. Han syntes at være bestemt paa at reise til Christiania, og da Kronprindsen af Danmark formodentlig omkring den 26de tiltræder Tilbagereisen til Kjøbenhavn, lod det til at H. M. var betænkt paa, at reise paa samme Tid for at kunne følge Kronprindsen til Laxå. H. M. vilde dog nærmere tænke paa, om alle Forberedelser til den Tid kunde blive trufne. Vi faae nu nærmere høre imorgen, om vi faae Statsraad; men H. M. skulde nærmere lade mig vide, om Statsraadet kunde blive imorgen eller paa Mandag. Kongen omtalte, at efter de modtagne Efterretninger fra Skåne vare Bønderne dernede urolige; en Flok havde mødt bevæbnet og modsat sig Autoriteterne; men tilkaldt Militair havde efter den seneste Efterretning indjaget baade Frygt og Respect. H.M. slog paa, at om det blev alvorligt, var Han selv betænkt paa at tage derned; men dette antager jeg vil blive overflødigt. Faaer jeg nu, som jeg anseer troligt, snart Anledning til at træffe Dig, kan jeg nærmere faae udvexle Mening med Dig om den Haffnerske Sag, som jeg i Sandhed har fundet høist piinlig.

Den Franske Ch.d Aff. Mr. Bellonet fortalte mig igaar Aften, at Mr. Hepp var udnævnt til Consul i Christiania, efterat Mr. Borghers var bleven forflyttet til Birmingham. Jeg lykønsker dig oprigtigen med denne Begivenhed. –

Jeg hørte ogsaa igaar i *Fortrolighed* af Exc. Manderström, at Com.-Coll. har indstillet Dahlander, men at Præsidenten selv (Manderström) havde dissenteret og indstillet Bernhoft som mere kvalificeret. Manderström tillagde (*mellem os*) «Bernhoft skal have Consulatet i Barcelona». Vi skulle faae Oversendelses Resolution paa Din Indstilling i første Statsraad, og jeg skal da efter Dit Ønske tale med Exc. Wachtmeister om at faae Sagen afgjort, inden Indstillingen kommer ind om Pladsen i Alexandria, om ikke Kongens Reise til Norge heri kan gjøre en Afbræk.

Kongen har endnu intet sagt til mine Herrer Colleger om Hans Brev til Statsraad Møinichen, og jeg har derfor heller intet kunnet sige. De udsprædte Rygter i Aviserne vække naturligviis Tanken paa at Noget maa være paafærde.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 20. febr. 1869 kl. 14.15.]

Alle med Designationer 5., 9., 12., 16. Februar indkomne Sager bifaldende afgjorte. De med Designation af 15. udsattes. Kongen har til Protocollen bestemt sin Afreise til Christiania til 2den Marts.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Februar 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit Brev af den 16de, som jeg modtog igaar Aftes. Du vil nu have modtaget mit Brev af den 14de og den dermed fulgte Avskrift af min vidtløftige Epistel til Hans Majestæt af den samme Dag, og Du vil deraf have modtaget den Underretning om Stillingen her, som Du ved Afsendelsen af dit Brev endnu savnede. Af dit Telegram af idag om det i Stokholm senest holdte Statsraad erfoer jeg, at Hans Majestæt vil ankomme hid og at Han reiser fra Stokholm den 2den Marts. Dette er mig kjært; thi saa kan han see og dømme selv.

Du henleder min Opmærksomhed paa en Correspondence-Artikel fra Christiania i «Aftenbladet» for den 12te, hvori forklares, at Opinionen over hele Norges Land har afsagt Forkastelsesdom over det nye Unionsforslag. Jeg veed Intet med Nytte at gjøre hverken med Hensyn til denne Artikel eller de øvrige Væld af Løs-Tale, som daglig udstømme i Correspondance-Artikler deels til Sverrig og Danmark deels til Provindsbyerne her i Landet. Hvorvidt Opinionen har brudt Staven over Unionsforslaget, skal jeg lade være usagt. At det har lykkets at underminere det for en Tid i vide Kredse, er desværre min egen Troe. Min Formening er, at det Bedste vil være at lade Stormen rase en Stund og, naar den har givet sig Noget, see til at abne Øinene paa Folk gjennem oplysende Brochurer og Opsatser. Men i intet Tilfælde kan det nytte at skjænke Herr Bætzmanns Udgydelser være sig i «Aftenbladet» her eller «Aftenbladet» i Sverrig mindste speciel Opmærksomhed.

Jeg vedlægger Avskrift af min Indberetning idag til Hans Majestæt. Grunden, hvorfor den først sendes idag, vil Du erfare af Avskriften.

Det glæder mig, at din Hustrue er bedre igjen, og efter Ondets Oprindelse er det vel at haabe, at det snart vil være fuldstændig hævet.

Jeg faaer vel endnu høre en eller to Gange fra Dig, før vi secs. [O.s.v.]
Esk. Lad mig ved Leilighed høre, hvad Berg synes om Lappesagen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 21de Febr. 1869.

Kjære Ven! Jeg har idag tilskrevet Hans Majestæt og frembaaret min underdanige Bøn, at Han vil indtage Middag i Stiftsgaarden den Dag, da Høistsammes Ankomst til Christiania vil finde Sted. Ved den Correspondance, Du erindrer, vi havde sammen i Anledning af Kongens Ankomst i forrige Aars Marts Maaned, er jeg endog bleven modig nok til at anholde om, at Hans Majestæt, saafremt – hvad der vel er at befrygte – Ankomsten til Christiania vil blive paa et altfor sildigt Punct af dagen, da vil være saa naadig at indtage Middag i Stiftsgaarden den følgende Dag. Jeg beder Dig nu, kjære Ven! understøtte mig som sædvanligt i dette Anliggende. Du veed, hvor høi Priis jeg sætter paa den Naade at see Hans Majestæt hos mig. Derhos er det mig af Vigtighed at faae Svar saa snart som det lader sig gjøre, for at jeg kan træffe mine Forberedelser med ønskelig Betimelighed. Jeg har, som sædvanligt, bedet Hans Majestæt fastsætte Klokkeslettet for Middagen.

See til, at jeg faaer snart Besked, og at jeg faaer den fuldstændig, nemlig baade om Dag og Klokkeslet og hvem der udgjør Hans Majestæts Følge. Du spenderer vel et Telegram paa mig.

Jeg faaer ikke Tid til mere.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 22. febr. 1869 kl. 9.10.]

Skal der fortsættes med at indsende Sager til Stockholm? Svar ved Telegram.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 22. febr. 1869 kl. 12.15.]

Om ingen presserende Sag, henstilles, at Sagforsendelser standses.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Febr. 1869.

Kjære Ven! Vær hjertelig takket for dit Brev af den 19de, og som jeg forbeholder mig nærmere at besvare.

Idag – da min Tid er usædvanlig knap – kun een Oplysning, som jeg bebreider mig ikke tidligere at have meddeelt Dig. Statsraad Møinichen har gjort samtlige sine her værende Colleger bekendte med det Brev, han modtog fra Kongen, og det Svar han har givet derpaa. Jeg skynder mig at underrette Dig herom, da jeg af dit Brev seer, at Collegerne i Stokholm ikke kjende til, at Kongen har skrevet til Møinichen. Jeg henstiller til Dig, om det ikke var bedst at lade dem faae Kundskab om Sagen før deres Ankomst hid.

Imorgen mere.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Febr. 1869.

Kjære Ven! Hoslagte Brev fra Amtmand Holmboe, som jeg i dette Øieblik har modtaget, og det dermed fremsendte underdanigste Brev fra Fransk Undersaat Bray de Buyser til Hans Majestæt Kongen oversender jeg Dig, for at det sidste kan blive Hans Majestæt overleveret og for at Høistsamme kan erholde Anledning til at tage under naadigst Overveielse, hvorvidt der skulde være Føie til at benaade den i begge Breve omhandlede Capitaine Apenæs med St. Olafs-Ordenen. Med Hensyn til det sidste tillader jeg mig dog at bemærke, at det formeentlig vil være beqvemmet at lade Spørgsmaalet henstaae til Hans Majestæts Ankomst til Christiania, hvor der vil være Anledning til at erhverve Oplysninger om hvorvidt Capitaine Apenæs, som Officier betraget, maatte egne sig til nogen Distinction. Prima facie stiller Sagen sig for

mig som der ikke turde være tilstrækkelig Grund til den omspurgte Ordens-Meddelelse.

I dette Øieblik kommer Statsraad Helliesen til mig og forklarer, at han personlig kjender Apenæs, men har det Indtryk af Manden, at der ikke bør være Spørgsmaal om nogen Orden. Sagen maa dog vel i ethvert Fald berøres for Kongen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22. Februar 1869.

Kjære Ven,

Den Efterretning, jeg sendte Dig gjennem Telegrammet i Løverdags om at Kongen havde bestemt sig til at reise til Norge, kom Dig formodentlig ikke uventet, siden H. M. selv havde skrevet Dig til og forberedt Dig paa Mueligheden heraf. Der var Tale om at Kronprindsen af Danmark skulde afreise herfra den 27de, og i saa Fald havde formodentlig H. M. ogsaa valgt samme Dag; men da den Førstes Afreise blev udsat til 2den Marts, har Kongen taget samme Dag for at følge sin høie Svigersøn saa langt som til Laxå. H. M. sagde os i Statsraadet, at Hans Besøg i Christiania kun blev af kort Varighed, og at det vilde blive nødvendigt for Ham at være tilbage i Stockholm den 10de eller saa. Efter hvad Han yttrede, agter Han at gjøre Reisen paa 2 Dage med Nattequarteer i Carlstad, hvoraf følger, at Han formodentlig først henimod Aftenen vil ankomme til Christiania. Statsraad Bretteville, som tager sin Hustru med, afreiser tilligemed Manthey allerede paa Søndag. Jeg har tænkt at reise paa Mandag, for at komme til Christiania samme Dag som Kongen. Det er mueligt at min Hustru følger med mig, om Veir og Føre tegne sig nogenlunde; thi hun troer selv at en Reise skulde kunne gjøre hende godt.

Der var igaar en stor Middag for henved 80 Personer hos Deres Majestæter for Kronprindsen af Danmark. Dronningen havde Aftenen iforveien paa et Bal i Innocence Ordenen haft et Anfald af Besvimelse, hvortil hun undertiden er tilbøielig; men Hun var dog tilstede ved Middagen, uagtet Hun saae træt ud. Prindsesse Therese har ogsaa faaet Meslingerne; men de ere meget milde og Hun er allerede i fuld Con-
valescence.

Grev Wachtmeister var igaar Formiddag oppe hos mig. Han sagde mig, at han havde faaet det Indtryk, at det seer broget ud mellem Frankrig og Preussen, og at Jernbane Historien i Belgien herpaa var et Symptom. Vi faae vel haabe, at det blæser over; men den trykkende Uvisheds Tilstand, der hviler over Europa som en Mare, tør man vel neppe haabe saa snart at komme ud af. Jeg sagde ved samme Leilighed Grev Wachtmeister, at det vilde være ønskeligt at faae Consulat Posten i Barcellona snart besat; men jeg anseer dog dette umueligt inden Kongens Afreise, da Grev W. efter hvad yttrede ønsker at gjøre sig nærmere oplyst om Dahlanders Forhold.

Vi have nu faaet Vinterveir og havde imorges 11 Graders Kulde.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Febr. 1869.

Kjære Ven,

Jeg har tvende venlige Breve at takke Dig for; af 20de, hvormed fulgte Afskrift af Indberetning af samme Dato og af 21de, modtaget imorges.

Jeg synes, det er Skade vi have mistet de 180,000 Spd. paa Korntollden, thi det gjør et stort Beløb for Statscassen og en umærkelig Skillingsum for hvert Individ af den hele Befolkning. Saaledes forekommer det mig at Sagen stiller sig practisk i et Land, der som vort henter sine egentlige Indtægter fra Tolden; hvad Principet angaaer, kan Beslutningen være nok saa priselig.

Jeg er ganske enig med Dig i at Intet for Tiden kan gøres med Hensyn til Presse Udgydelser af Beskaffenhed som dem jeg paapegede i et tidligere Brev. Det var heller ikke, for at noget skulde gøres, at jeg derpaa henlede Din Opmærksomhed, det var Tanken om at Correspondance Artikelen mueligens kunde have undgaaet Dig, der bragte mig til at omnævne den.

Vi faae et Statsraad imorgen for Afgjørelsen af de indkomne Sager. Kongen havde just faaet Dit sidste Brev, og yttrede i den Anledning, at hans Ankomst om Onsdag bliver for sildig for Middag hos Dig samme Dag, men at Han meget gjerne modtog Din Indbydelse for Middag, Thorsdag den 4de, med Klokkeslet, som Han fastsatte til 5 (fem). Han var saa naadig at sige, at Han selv vilde telegrafere til Dig herom, og dette har gjort, at *jeg har undladt* at telegrafere til Dig idag. Men det falder mig *nu*

ind, at H. M. mueligens kan udsætte med at telegrafere, og for Sikkerheds Skyld vil jeg derfor selv telegrafere til Dig imorgen tidlig, da det nu i Aften er for seent. Kongen kommer ikke til Arvika førend Onsdag Klokken henved 2, og vil altsaa først være i Christiania omkring Kl. 7 paa Aftenen. Statsraad Bretteville reiser med sin Hustru allerede Fredag (iovermorgen). Min Kone har af Forsigtighed maattet opgive Planen om at følge med, og Statsrad Manthey følger nu med mig. Vi afreise Mandag, og haabe at være i Christiania med Aftenrainet Onsdag. [O.s.v.]

Jeg har i de sidste Dage atter følt mig mindre end vel. Det er saa kjedeligt at det gaar saa op og ned med mit Befindende.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 25. febr. 1869 kl. 8.00.]

Ankomsten for sildig; Indbydelsen modtages for følgende Dag Thorsdag, fem. Kongens Følge formeentlig høist 3.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25. Febr. 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dine tvende venlige Breve af 22de dennes. Jeg blev overrasket ved at finde i det ene af disse Breve mit eget Brev af 19. Febr., og da dette er Din Eiendom, maa jeg vel pligtmæssigen restituere det.

Vi havde et kortere Statsraad i Formiddag for Afgjørelse af den indkomne Sagpakke. Efter Statsraadets Slutning sagde H. M. til os, at Han havde skrevet til Statsraad Møinichen for at give ham et Vink om at tage Afsked, men at Han ikke havde *bestemt nogen Tid*. Jeg er tilfreds over at H. M. har gjort mine Herrer Colleger denne Meddelelse, som just paa Grund af Reisen til Christiania er, som Du bemærker i Dit Brev, saameget mere paakaldt.

Om Capitaine Apenæs er det nu bedst at tale, naar vi træffes i Christiania. Om en Fremmed faar Olafs Ordenen for en udviist Tjeneste, medfører saadant ikke i og for sig samme Følge for En af vore

egne. Men har velbemeldte Herr Capitaine indlagt sig Fortjenester som Commandant paa Vardøehuus, synes det mig at være opmuntrende for ham og hans Efterfølgere, om Meriter, der vises saa langt Nordpaa blive paaskjønnede. Det vidner om, at Styrelsens Øie strækker sig langt.

Jeg traf herom Dagen Statsraad Berg, som sagde mig, at han havde gennemlæst det seneste Foredrag angaaende Lappesagen og fundet deri, som Enhver maa finde, en til Form og Indhold lige kraftig Imødegaaelse af Högsta Domstolens Betænkning angaaende Lovforslaget. Han sagde mig, – hvad De Geer ogsaa havde sagt mig at have fremstillet sig for ham selv som en Tanke –, at det havde været Gjenstand for Overveielse, om man ikke fra Svensk Side ved at foreslaae visse Modificationer i nogle Bestemmelser, kunde faae den hele Materie henført under Kongens økonomiske Lovgivningsret og saaledes afgjort uden Rigsdagens Mellemkomst. Men Statsraad Berg syntes dog at finde, at aldeles afgjørende Betæneligheder stillede sig imod en saadan Ordning. Statsraad Ehrenheim har nu faaet den hele Sag til Gjennemlæsning, og inden jeg reiser, skal jeg tale med De Geer, saa at jeg kan aflægge for Dig en fuldstændig Rapport om de Udsigter der forefindes for Sagens videre Behandling.

Statsraad Bretteville vil mundtligen kunne meddele Dig, hvorledes det staaer med Hensyn til Sagen betræffende Consulatet i Barcelona. Prindsesse Sophies Recidiv af Meslinger har været ganske alvorligt; men den Naadige Dame befinder sig allerede bedre.

Morgenbladet har i sin Iver for at forsvare en god Sag gjort et taktløst Anfald paa Harbitz og Aall, ved at kalde dem «Knæehøner». Jeg skulde for min Deel ikke bryde mig det mindst om at blive tituleret en Knæehøne; men det er jo altid saa sin Sag at faae sit Kjøen forandret. Havde Morgenbladet enda blot kaldt de ædle Herrer Knæchaner, vilde det have været mindre nærgaaende.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 25. febr. 1869 kl. 12.30.]

Angaaende det afholdte Statsraad.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Febr. 1869.

Kjære Ven! Siden jeg sidst skrev nogle Ord til Dig, har jeg modtaget dit Brev af den 22de, for hvilket jeg takker paa det Bedste, og ligesaa dit Telegram, hvori Du underretter om, at Hans Majestæt vil vise mig den Naade at spise i Stiftsgaarden den 4de Marts. Herom havde jeg allerede tidligere modtaget et Telegram fra Hofmarskalk Sandels; men jeg er derfor ikke mindre taknemmelig, hvad dit Telegram angaaer, som desuden havde det væsentlige Fortrin, at det tillige angav Klokkeslettet for Middagen, en Angivelse, som fattedes i Grev Sandels's Telegram. Jeg tillader mig nu herved foreløbig at invitere Dig til samme Middag.

Det glæder mig at see, at Du maaskee vil bringe din Hustrue med Dig hid.

Jeg haaber, at Hans Majestæts Ophold her, hvor kortvarigt det end vil blive, skal bringe et Slags Forfriskning efter al den Piinagtighed, hvori vi nu længe have levet, jeg mener al den furor democraticus, som har suset os om Ørene i de sidste Maaneder. Jeg har dog ligesom en Fornemmelse af, at denne furor democraticus er paa Vei til at give sig en Smule. Gid denne Fornemmelse maatte bekræfte sig.

Jeg har Meget at sige Dig, naar Du kommer; men just af denne Grund maa Du nu tage tiltakke med et fattigt Brev.

Til Hans Majestæt skriver jeg idag kun for at takke Ham for Hans Naade at ville spise i Stiftsgaarden og for at berette ham, at jeg intet Specielt har at meddele; thi den Udsigt, der var til at Communalstemmerets-Sagen skulde blive afsluttet i Lagthinget idag, har slaæet feil, da Sagen paa Grund af to Repræsentanters Sygdom er bleven udsat.

Venlig Hilsen til Collegerne, om de for Resten endnu ere i Stokholm, naar dette Brev kommer Dig tilhænde.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 13. mars 1869 kl. 8.35.]

Forslaget om aarlige Storting igaar aftes bifaldt med 81 Stemmer mod 30. Kongen er underrettet.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Marts 1869.

Kjære Ven!

Tak for sidst! Jeg synes det kun er et Øieblik siden jeg saae Dig, og det er næsten underligt at tænke, at det dog er hele tre Dagsreiser, der skille os ad. Reisen gik godt. Vort første Nattekvarteer var imidlertid høist trækfuldt og koldt, og jeg kjender endnu Virkningen deraf. Paa Jernveien igaar hørte vi som et Rygte, at Kongen var bleven daarligere i sin Haand, og at Han til Følge deraf ikke havde kunnet foretage en samme Dag paatænkt Reise til Strömsholm. Ved Ankomsten til Halsberg hørte vi dog, at H. M. havde passeret nogen Tid iforveien, og jeg har idag truffet Livmedicus Lundberg, som fortalte mig, at saalangt fra at nogen Forværrelse var indtraadt, var Haanden saagodtsom brav igjen. H. M. kommer, efter hvad jeg har hørt, nok tilbage imorgen Aften.

Jeg modtog tidlig paa Formiddagen Dit Telegram om Udfaldet af Voteringen angaaende Forslaget om aarlige Storthing. Ja nu have vi dem da altsaa; og uagtet det ikke lader sig gjøre at oversee alle de Følger, som denne Forandring vil komme til at medføre, og uagtet der fra adskillige Kanter vel spaaes ilde derom, ville vi dog hengive os til det Haab, at det hele efterhaanden vil vende sig til det Bedste. Vi have i hvert Fald den Bevidsthed, at Forslaget afgaves efter bedste Overveielse. Det skal interessere mig at see den detaillerede Stemmegivning. Jeg var i Formiddag hos Grev Wachtmeister og ved min Indtrædelse gav han mig en varm og, som han sagde, *dobbelt* Lykønskning, – først for Antagelsen af Forslaget om de aarlige Storthing og dernæst for Statsraadets Erhvervelse af en saa fremstaaende Mand som Brock. Wachtmeister er et Barn af vor Tid og stærkt gennemtrængt af parlamentarisk Overbeviisning. Han har derfor ogsaa slaaet godt an paa Rigsdagen. Nyheden om Gaarsdagens Begivenhed i Storthinget circulerede allerede tidlig paa Formiddagen i Kamrene. Maaske har den været i Telegram i «Dagens Nyheter». Grev Wachtmeister seer fremdeles i et mørkt Lys Følgerne af det Belgiske Jernbane Spørgsmaal. Det har været en ny «défaite» for Keiser Napoleons «prestige», og en anden kan beredes ham fra Spanien, hvor Montpensiers Candidatur vinder forøget Sandsynlighed. Nye Valg forestaae i Frankrig, og tør disse mødes med en svækket Anseelse? Da vi efter Mansbachs Rappel ikke har nogen Repræsentant i

Brüssel sagde Grev W. mig, at han var betænkt paa at foreslaae for Kongen, at der sendtes did en Ch.d. aff ad interim for at man ikke skulde savne paalidelige Oplysninger fra Stedet. Formodentlig vil vel Leg. Secret. Åkerman i London blive udseet dertil, og han er en habil Person. Grev W. har spurgt mig, om det billigedes at den forhenværende Consul Borghers i Christiania fik Olafs Ordenen. Jeg yttrede hertil, at han var vel anseet, og at denne Paaskjønnelse efter min Tanke vilde være passende; men jeg har dog villet herom indhente Din Mening, hvilken Du med det første turde lade mig vide.

De Geer har i Eftermiddag været oppe hos mig. Han var fornøiet over at Fælleds Voteringen om Handels og Sjøfarts Fonden var med en betydelig Stemme-Overvægt falden bifaldende ud for den Kongl. Proposition. Han vidste, at Forslaget om de aarlige Storthing var blevet bifaldt, og han som selv har tilveiebragt samme Ordning her, yttrede sig ogsaa anerkjendende om denne Dagens store Begivenhed hos os. Om Lappe Sagen sagde han, at Bn. Leyonhufvud just idag havde leveret ham en P.M. han derom havde opsat, og De Geer vilde nu, saasnart der blev en Smule Ledighed paa Rigsdagen, hvor Budgettets Gjennemgaelse har krævet stadige Møder, give sig ifærd med Sagen. Du skal altsaa nærmerefaa høre derom.

Posten skal afsted [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 17de Marts 1869.

Kjære Ven! Vær takket for dit venlige Brev af den 13de. Som Du allerede for længst af mit Telegram har erfaret, er det store Slag slaaet i Storthinget. Kampen blev saa forbittret baade i Storthinget og i Dagspressen, som vi have seet, fordi Spørgsmaalet kom under Afgjørelse paa en Tid, da den demokratiske Bølgegang gik saa høit, at Modstanden æggedes til Overdrivelse. Dette var et Uheld, der ikke stod til at forudsee, da Forslaget i sin Tid blev fremsat af Regjeringen, og det drog et særskilt Uheld efter sig, nemlig at Schweigaard i det afgjørende Øieblik svigtede os med sin Stemme. Men naar jeg betragter Sagen i dens Heelhed, er jeg trøstig og vel tilmode. Ingen kan med Sikkerhed læse i Fremtiden; men om ikke min Smule Skarpsindighed ganske bedrager mig, maa den nu besluttede Forandring lede til et roligere og jevnere Statsliv end vi hidtil have havt.

Det har interesseret mig meget at læse din Samtale med Grev Wachtmeister. Flere Symptomer, som jeg har kunnet blive væk her hjemme, har allerede i nogen Tid indgivet mig en Frygt for at det stundede til Krig i Europa. Saaledes de gjentagne Beretninger om de ivrige Forhandlinger med Italien om dets Stilling under en eventuel Krig, og de gjentagne Efterretninger om at Dronning Victoria havde fundet den Fransk-Belgiske Affaire alvorlig nok for derom at tilskrive Souverainerne i begge Lande. Men efter de allersidste Underretninger seer det jo ud, som om Differencen mellem Frankrig og Belgien er udjævnet, og saa gaaer der vel endnu nogen Tid hen førend en ny Anledning gives til at mane Krigens Dæmon frem.

Det vil her fuldkommen blive billiget, om man giver St. Olafs-Ordenen til Consul Borghers, som her paa Stedet var en baade agtet og afholdt Mand.

See endelig til at Barcellona-Consulatet bliver besat *jo før jo heller*, for at det ikke skal komme for samtidigt med Besættelsen af Posten i Alexandrien. Hvad er til Hinder for, at Sagen nu kan foretages? Jeg mindes ikke i lange Tider at have havt med nogen Embeds-Besættelse at bestille, hvis Udfald i samme Grad har ligget mig paa Hjerte. Lad mig saa snart som muligt, og kanskee ved Telegram, høre fra Dig, hvorledes Sagen staaer.

Du har vel af Aviserne bemærket Forslaget fra de 22 om Storthings-Diæten.

Med venlig Hilsen til Collegerne.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 18de Marts 1869.

Kjære Ven! Jeg faaer idag ikke Tid til mere end at sende Dig Gjenpart af min Indberetning til Hans Majestæt og min bedste Hilsen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18de Marts 1869.

Kjære Ven,

Kongen kom tilbage Søndags Aften fra Udflugten til Strömsholm, og jeg var den følgende Morgen oppe hos Ham for at gjøre min Opvarnting

efter Tilbagekomsten. Hans Haand var aldeles brav igjen, og Han yttrede Sin Tilfredshed med Sin Reise til Christiania. Han omtalte den Efterretning, som Du gjennem Telegram havde meddeelt ham om Antagelsen af Propositionen om de aarlige Storthing, og paa hvilken Han, efter de Indtryk han havde modtaget fra Christiania, havde været fuldkommen forberedt. Jeg var igaar oppe hos Prinds Oscar, som med Interesse talte om hvad som havde passeret under Kongens Ophold i Christiania. Forstod jeg Ham ret, havde Han modtaget Brev fra Statsraad Haffner, hvori denne meddeler, at han havde afstaaet fra at aspirere til Admiralsposten, en Bestemmelse, som Prindsen ganske syntes at billige. H. K. H. omtalte for mig sin Plan at tilbringe nogen Deel af denne Sommer i Christiania med sin høie Familie; men da Brylluppet indtræffer just paa en Tid, der uheldigviis deler Sommeren i to, var han endnu usikker om, enten hans Besøg blev før eller efter denne Begivenhed. Hertuginde som nu er rask igjen men dog noget medtaget efter det stærke Anfald hun gennemgik af Meslinger, skal allerede i Mai begive sig ned til Skåne med Børnene.

Den 3die April skal der være Fælleds-Votering i Anledning af den af det Andet Kammer besluttede Reduction af Bevillingen til de militaire Øvelser. Det stiller sig nok meget tvivlsomt hvad Udfaldet bliver, ihvorvel man ikke er uden Haab om at Majoriteten i Iste Kammer skal være stærk nok for at sikre et ønskeligt Resultat. Bifaldes Indskrænkningen, skal Abelin have til Hensigt at afgaae; men om Regjeringen gjør Sagen til et Cabinets Spørgsmaal paa Grund af det deri inneboende Princip med Hensyn til «ordinair» og «extraordinair Stat», er nok endnu Gjenstand for Overveielse.

Paa min Morgentour igaar traf jeg Statsraad Carlson som fortalte mig at Constitutions Utskottet, efter nu af have gennemgaaet Unionsforslaget, var kommet til den Beslutning at foreslaae at det skulde blive hvilende. Det vil vel saaledes ikke vare længe inden man faaer Indstillingen, som jeg længes efter at see.

Jeg har paa flere Dage ikke seet Exc. De Geer, hvis Hustru ligger daarlig af Meslinger, en Sygdom der vedbliver at grassere meget stærkt her. Har Du bemærket, at Agitatoren Tullberg er bleven sat paa fri Fod, derved at Nämnden overstemte Dommeren i Spørgsmaalet om hans Frigivelse mod Caution? Man er ikke uden Ængstelighed for, at dette vil give Gjæringen blandt Bønderne i Skåne ny Fart. Paa samme Tid har dog Forslaget om en Undersøgelse af Forholdene i Skåne faldet paa

Rigsdagen, efter Indstilling fra en i saa Henseende nedsat Committee, og dette vil formcentlig paa den anden Side virke afkjølende.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de Marts 1869.

Tak for Dit venlige Brev af den 17de dennes, ligesom for de Linier, hvormed Du ledsagede den idag modtagne Afskrift af Din sidste underdanige Indberetning. I denne har du udtrykt den samme Forhaabning, som Du yttrede i Christiania, med Hensyn til Følgerne af de aarlige Storthing, og jeg troer Du seer Tingene ganske rigtig an, og at Fremtiden vil komme til at bekræfte dette. Valgene i 1870 ville allerede i denne Henseende blive af en vis Betydning. Jeg agter mig op til H. M. imorgen, og haaber at Han vil lade os faae Statsraad paa Løverdags uagtet Paaskeaften. I den første Pakke af de indkomne Sager befinder sig ogsaa Indstillingen om Sanction paa Lovbeslutningen om den nedsatte Myndighedsalder. Mig forekommer denne Lov mere at være et Product af Tidens Hastighed end af et bestemt Behov; men i den Stilling hvori Sagen nu befinder sig, underordner jeg mine Tvivl under det overveiende Omdømme, der tilraader Loven, ihvorvel jeg, om jeg havde været med om Lovens Gjørelse visselig havde sat mig paa Modstandernes Side.

Du udtaler i Brevet af 17de Din store Interesse for snarlig Afgjørelse af Barcellona Consulatets Besættelse. Dette skal ogsaa ligge mig paa Sindet at fremme. Vi havde i Løverdags, da jeg modtog nævnte Brev Helligdag (Maria Bebudelse) og da vi igaar havde Søndag, har jeg først idag villet søge Grev Wachtmeister. H. E. sagde mig, at Commerce Collegie Betænkning just var indkommen. Collegiet har udtalt sig for Dahlander som No. 1 og Bernhoft som No. 2, medens Præsidenten, Grev Manderström, saaledes som jeg tidligere underhaanden havde forberedt Dig paa, har i et dissenterende Votum opstillet Bernhoft som No. 1. Grev Wachtmeister vil nu foranledige et forberedende Statsraadsmøde, hvilket, om det ikke kan blive under Paaskeugen, skal finde Sted umiddelbart efter, og om jeg ikke misforstod H. E., er han ogsaa selv, i Betragtning af dette Consulats Tilkomst og dets overveiende Betydning for de Norske Handels Interesser, stemt for at anbefale Bernhoft som No. 1. Bliver dette Tilfældet, undgaaes maaske ogsaa i

det forberedende Statsraad al videre Tale om Herr Dahlanders «*specialia*». I hvert Fald nærer jeg dog det sikke Haab, at denne Sag vil gaae efter Ønske, og naar den har været behandlet i Statsraads-Beredningen, vil jeg gjerne spendere et Telegram, saaledes som Du har ønsket. Med Hensyn til Posten i Alexandria vil sammes Besættelse først forekomme senere. Munch Ræder, som har været forespurgt, for at Leilighed kan vindes til Inddragning af det vistnok overflødige Consulat paa Malta, har, saavidt jeg fortod erklæret sig villig til at tage Alexandria, men *blot indtil videre*, – i Afvente af den forandrede Ordning, som Suez-Canalen kan medføre for Consulat-Forholdene i Ægypten. Om dette foreløbige Spørgsmaal skal man altsaa først komme paa det rene, og forstod jeg Grev W. ret, har vel Indre Dept allerede herom faaet en Meddelelse. H. E. omgaaes ogsaa med en Plan til at forberede Consulatets Inddragelse i Tanger; men i denne Henseende havde han endnu ikke faaet tilveiebragt alle de fornødne Forudsætninger.

Grev W. seer de Belgiske Forviklinger i samme mørke Lys, og troer, at de Forsøg til Udjevning, som Aviserne omtale, kun bevæge sig, for Syns Skyld, paa Overfladen, og ikke gaae tilbunds i selve Spørgsmaalet, der gjælder intet mindre, end at Frankrig ønsker den hele Disposition af Banen for muelig Transport af Tropper, om saadan bliver nødvendig. Keiseren skal være meget opirret over den fremkomne Modstand, og La Guéronnières mundtlige Meddelelser under dennes Besøg i Paris skulle ikke lidet have bidraget dertil. Vi faae see Tiden an! Vil man have Krig, vil man benytte den indtrædende Vaar, og en Bestemmelse vil vel saaledes ikke længe lade vente paa sig.

Tilgiv disse Hastværks Linier [o.s.v].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 24. mars 1869 kl. 12.00.]

(Chiffre)

I Statsraads Beredningen idag enets om Bernhoft til Barcellona. Combineret Statsraad første Fredag 8 Dage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. Marts 1869.

Kjære Ven!

Vi komme for nogle Øieblikke siden fra Statsraads Beredningen, hvortil vi igaar bleve kaldte ved en Billet jeg fik fra Grev Wachtmeister, og jeg har allerede gennem et Telegram paa nogle Linier, som jeg dog troede at burde chiffrere, underrettet Dig om, at vi ere enige om Bernhoft til Barcellona. Grev Wachtmeister gjorde i al Korthed Rede for Regjeringens Indstilling, for Com. Coll. Betænkning, og Præsidentens derfra dissenterende Votum, hvorefter han forklarede at ville slutte sig til Regjeringens og Præsidentens Mening med Hensyn til Bernhoft. Exc. De Geer udbad da sig nærmere at faae erfare de i Forslag bragte Candidaters Qualificationer, hvilke da fremstilledes af Grev W. med særgen Betegnelse af Bureauchef Bernhofts Fortjenester, hvorefter De Geer og de øvrige nærværende Statsraader (Thulstrup, Abelin og Adlercreutz vare ikke tilstede) erklærede at ville slutte sig til Udenrigs Statsministeren, hvormed den hele Discussion om Sagen var endt, uden at det var blevet nødvendigt at bringe Herr Dahlanders «*specialia*» paa Bane. Til Følge af Helgen bliver der ikke Svensk Statsraad paa Fredag eller næste Tirsdag (3die Paaskedag) saa at Bernhofts Udnævnelse først kan finde Sted i combineret Statsraad den følgende Fredag (2den April). Beredningen omfattede ogsaa, foruden Consulatet i Barcelona, Besættelsen af Consulatet paa Ceylon, ligesom Spørgsmaalet om Oprettelse af et Consulat i Staten Honduras, hvortil imidlertid i Henhold til de afgivne Betænkninger ikke tilraades. Grev Wachtmeister har bedet om det Ønske udtrykt for Dig, at han saasart det lader sig gjøre erholder Regjeringens Betænkning angaaende Munch Ræders Fremstilling betræffende en Overtagelse indtil videre af General Consulatet i Alexandria.

Jeg har atter talt med De Geer om Lappe Sagen. Han har været saa optagen af Rigsdagen, og der har desuden været saamegen Sygelighed i hans Huus – hans Hustru er dog nu Gudskeelov bedre – at han har været hindret fra udtømmende at give sig ifærd med nævnte Sag. Han havde imidlertid, som jeg tidligere har meddeelt Dig, modtaget en P. M. fra Bn. Leyonhufvud, hvori for at vinde en lettere Oversigt, de imod og for anbragte Argumenter ere opstillede. Med det Arbeide, som for Sagens Behandling, endnu maatte paahvile De Geer selv, og hvilket nu under

Rigsdagsmødet og daglige Forretninger maa forudsees ofte at blive afbrudt, samt med Nødvendigheden ogsaa for de øvrige Svenske Statsraader, hvis Tid ligeledes er fuldt optagen, at sætte sig fulstændigen ind i denne vidtløftige Sag, indseer De Geer ingensomhelst Muelighed for at faae Sagen forberedt og forelagt for nærværende Rigsdag, hvis Samlings-tid allerede er saa langt fremskreden, og som desuden har fuldt op at gjøre for at blive færdig i de 4 Maaneder, hvis Grændse man *ikke vil* overskride. Sagens presserende Beskaffenhed for vort Vedkommende gjør imidlertid, at han fremdeles har under Overveielse den Tanke, – som jeg ogsaa samtalsviis berørte for Dig under Opholdet i Christiania –, ved en Udsondring for Svensk Vedkommende af saadanne Bestemmelser i Lovforslaget, der maae ansees at henhøre til Civillovens Omraade, at kunne berede Sagen afgjort for Sverige med den Myndighed Kongen har, hvad den «*oeconomiske Lovstiftning*» angaaer, uden altsaa at behøve at bringe den frem for Rigsdagen. Herhen hører da Bestemmelsen om gjensidig Exequabilitet af Domme, (§ 19) som man tildeels nok ønsker at sætte i Forbindelse med det større Spørgsmaal om denne Bestemmelser Anvendelse paa de tvende Rigers Retsforholde i Almindelighed. De Geer antager, at der ikke ved Udeladelsen af nævnte Bestemmelse af Forslaget vil opkomme nogen synderlig practisk Ulempe, da den dømte Lap i Regelen vil komme tilbage og saaledes blive underkastet Dommens Fuldbyrdelse.

Bestemmelse om fælleds Ansvarlighed er vistnok for Sverige givet ved det Kongelige Brev af 1817, altsaa i Medfør af Kongens oeconomiske Lovgivnings-Ret; men har jeg forstaaet De Geer rigtig, anseer han dog Bestemmelsen efter sit Væsen at henhøre under Civilloven og derfor udkræve Rigsdagens Medvirkning. Da den fælleds Ansvarlighed *knytter sig til* Inddeling af Districter (§ 7) men denne blot finder practisk Anvendelse i Norge og paa Grund af Forholdene ikke kræver nogen Iværksættelse i Sverige synes De Geer at have tænkt sig, at den Undtagelse hvortil Sverige er aabnet Adgang etter Forslagets § 14 kan udstrækkes til § 7, som deri skulde optages. Forslagets §§ 1 og 2, der handle om det undersaatlige Forhold og Naturalisation, synes han at ønske maatte ganske borttages, saa at § 3 kunde begynde med «de Svenske og Norske Lapper», istedetfor «Lapperne». Efter hvad De Geer sagde mig, havde han kun opgjort sig en ganske foreløbig Tanke om alt dette, og havde paalagt Bn. Leyonhufvud udførligere at granske Sagen og afgive en Betænkning. Men selv om det skulde vise sig gjørligt ved

den heromhandlede Udsondrings Proces at stille Sagen *udenfor* Rigsdagens Medvirkning, vilde dog ogsaa et saadant Arbeide medtage nogen Tid, saa at man vanskelig før ud i April kunde bringe Overveiel- sen til Endskab i denne Henseende. De Geer maatte da ogsaa, inden han gjorde nogen Meddelelse herom til Indre Departementet, for at erholde Regjeringens yderligere Betænkning, conferere med sine Colleger, og erfare deres Mening, hvilket atter forudsætter, at de maatte sætte sig ind i Sagen. Han syntes dog ikke at vente nogen Vanskelighed fra den Kant; men han paapegede dog, at der med Hensyn til § 7 kunde stilles den Begjæring, at den deri omhandlede Inddeling af Districter ikke skeede udelukkende af Norsk Myndighed, men til en vis grad var underkastet Antagelse fra Svensk Side, altsaa betragtedes som værende af Combineret Natur. Tænker man sig nu altsaa at man langt ud i April Maaned kunde faae tilveiebragt en Meddelelse herfra angaaende Sagens nye Stilling, og videre at Regjeringen herom skulde udtale sig og Behandling derefter foretages i combineret Statsraad, tør man vel ingenlunde antage, at et Forslag kunde blive forelagt Stortinget førend noget ud i Mai Maaned; og vil det for Tiden være mueligt eller for Sagen selv være hensigtsmæssigt at søge at gennemføre en saadan Forføining? Jeg har foreløbigen villet, efter hvad jeg saaledes løseligen har erfaret, give Dig nogle Omrids af Sagens Stilling, og troer Du paa disse at kunne danne Dig nogen Mening, vilde det være mig ønskeligt at kunne erfare den, saa at jeg kan blive istand til mueligens at give De Geer nogle yderligere Vink. Bliver det, saaledes som det nu tegner sig, umueligt for os at forelægge dette Storting noget Forslag, vil vel Spørgsmaalet opstaae, som Nødvendigheden ikke vil komme til at kræve for vort Vedkommende Udfærdigelse af en provisorisk Forordning, hvorved de *presserende* Krav for Tiden kunde blive tilfredsstillede?

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 25de Marts 1869.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt.

Siden jeg sidst tilskrev Dig, har jeg modtaget to Breve fra din Haand, nemlig af 18de og 22de Marts, det sidste igaar Aftes. Du maa holde mig tilgode, at jeg desværre ikke er punctlig som Correspondent; det skal

blive bedre, naar jeg efterhaanden faaer lidt mere Rolighed end der i den sidste Tid har været levnet mig.

Kanske endnu mere end dine Breve blev jeg glad ved det Telegram, jeg modtog fra Dig igaar om Udfaldet i Statsraads-Beredningen af Sagen om Barcellona-Consulatets Besættelse. Paa Fredag i næste Uge kan, efter hvad Du telegraferer, Sagen ventes afgjort i combineret Statsraad, og Du er vel saa snil at underrette mig derom ved Telegram, hvorefter vi strax skal tage fat paa Indstilling om Alexandria-Consulatet.

Om dette sidste har jeg ganske rigtig modtaget den Forestilling, som Du i dit Brev berører, fra Consul Munch-Ræder paa Malta, indeholdt i en Skrivelse fra Udenrigsministeren til Indre-Departementet. Jeg seer af dit Brev, hvad jeg ikke af Udenrigsministerens Brev havde Anledning til at erfare, at Munch-Ræders Forestilling er indgivet paa Foranledning fra Stokholm.

Jeg seer af dit Brev af den 18de, at Prinds Oscar tænker sig hid til Sommeren. Velkommen skal han være; men siig mig oprigtigt, om Du troer det er den høie Herres alvorlige Mening at tage et Ophold her, eller om det blot er en façon de parler af det Slags, fyrstelige Personer i Almindelighed og Hans Kongelige Høihed i Særdeleshed af og til betjene sig af. Hold mig ialfald underrettet om Alt hvad Du nærmere maatte erfare om den Sag. Jeg tænker alvorligt paa, at gjøre en Tour i det nordlige Norge strax efterat Stortinget er sluttet, hvilket formodentlig først bliver et godt Stykke ind i Juni Maaned. Naar jeg skal være i Stokholm til den 27de Julii, bliver imidlertid Touren vel kort, og det er derfor et Spørgsmaal, om jeg ikke opsætter den til efter Stokholmreisen. Men hvad enten den skal skee til den første eller den sidste Tid, bør og maa den foregaae; thi Storting og Indre-Departement i Forening har ledt paa mig i den sidste Tid, saa at jeg høilig vil tiltrænge en Recreation.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 27de Marts 1869.

Kjære Ven! Jeg takker for dit Brev af den 24de, som jeg modtog igaar Aftes. Det giver yderligere Bekræftelse paa, at Spørgsmaalet om Besættelsen af Barcellona Consulatet kan ansees saa godt som afgjort i Overensstemmelse med den Norske Regjerings Indstilling. Jeg skal nu

see til, at Indstilling om Consulatet i Alexandrien kan blive expederet snarest muligt. Jeg kommer visselig til at gaac ind paa Forslaget om en midlertidig Bestyrelse af dette Consulat, indtil Forholdene i Anledning af Suez-Canalens Aabning nærmere have udviklet sig, og det glæder mig af et Brev, som jeg igaar Aftes fik fra Bretteville, at erfare, at dette vil være stemmende med Grev Wachtmeisters Ønske, hvad jeg for Resten ogsaa maatte slutte af et tidligere Brev fra Dig.

I Anledning af Lappesagen har jeg med Hensyn til det Omrids, Du giver af dens nærværende Stilling, allerede idag Morges søgt Amtmand Holmboe for at erfare hans Mening om hvorvidt en ordning i Overensstemmelse med de af Dig givne Antydninger kunde ansees acceptabel. Han er imidlertid, efter hvad jeg i hans Logis erfoer, bortreist og kommer ikke tilbage før tredie Paaskedag. Saasnt jeg har faaet den attraaede Conference med ham, skal Du høre nærmere fra mig. Tanken om, i fornødent Fald, at udgive en provisorisk Anordning særskilt for Norge, er, som Du veed, oftere bragt frem, men har i Virkeligheden store Vanskeligheder at kæmpe med. Men herom er det unyttigt at tale videre for Øieblikket.

Tak Bretteville for hans Brev og siig ham, at jeg ikke skal undlade at forhøre, hvorledes det har sig med Sagen angaaende Overskridelse af Bevilgningen til Pariser-Udstillingen. I denne Paasketid er det imidlertid vanskeligt at faae fat i Departements-Personalet.

Her synes nu at være indtraadt en større politisk Roe, efterat Slaget om de aarlige Storting har staaet. I et Selskab, jeg for et Par Dage siden havde for min nye Collega, Statsraad Broch, fortalte Christensen, at den angaaende den constitutionelle Stemmeret nedsatte Committee, eller ialfald Flerheden af den, var kommet overeens om at gjøre meget moderate Forslag. Men hvad de gode Herrer forstaae ved *moderate* Forslag, er vel tvivlsomt.

Med venlig Hilsen til Collegerne [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 27. mars 1869 kl. 13.00.]

Alle med Designationer 16., 19., 23. Marts indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. Marts 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit Brev af 25de dennes og den dermed fulgte Gjenpart af Indberetningen til Kongen. Den Stemning, hvorom Du deri beretter, har i høi Grad interesseret mig, som et Tegn. Det er sandt, at man saalænge forud ikke kan gjøre nogen Beregning, og at der endnu kan blive mangt et Tilbage og Frem; men saameget synes dog vist, at det virksomme Partie, der arbejder paa en Forkastelse, ikke endnu har Seiren saa sikkert, som det ønsker at bringe Almeenheden til at troe. Efter Paaskeferien vil formodentlig Constitutions Utskottets Indstilling blive istandbragt. Ordføreren, Præsident Munck af Rosensköld gjør nok for Tiden et Besøg til sit Hjem i Skåne. Jeg har forud meddeelt dig, at Indstillingen vil anbefale Forslaget til at blive hvilende og ligeledes at dette antages i Grundlovsform ogsaa for Sverige. Jeg havde hørt, at f.v. Statsraad Almqvist, der er Medlem af Const. Utskottet, skulde være af en forskjellig Anskuelse fra de øvrige Medlemmer, ihvorvel jeg ikke har hørt nærmere angivet, hvori Forskjællen *egentlig* bestaaer. Jeg traf ham for et Par Dage siden paa Gaden og talte da i Forbigaaende med ham herom, uden at jeg dog fik Anledning til nærmere at komme ind paa Sagen. Han yttrede, at paa længe havde ingen Sag forvoldt ham saa piinlig Tvivl som denne, men at han endnu overveiede med sig selv, om han skulde give Udtryk til disse Tvivl i et dissenterende Votum. Jeg sagde ham at det skulde interessere mig at erfare disse, om vi kunde træffes igjen; men han yttrede hertil, at det var til liden Nytte: Forslaget var jo allerede dømt i Norge, hvor det kaldtes et dødfødt Foster. Jeg gjorde ham imidlertid opmærksom paa, hvor lidet afgjørende en saadan foreløbig Presse-Udtalelse kunde ansees at være. Jeg behøver vel neppe at minde Dig om, at Almqvist var Medlem af Statsraadet under Statholder Sagen, hvis mangehaande Vanskeligheder dengang greb ham dybt. Skulde han nu virkelig komme til i et dissenterende Votum at fraraade Forslagets Hvilen til næste Rigsdag, maaskee fordi han finder, at for store Concessioner ere gjorte fra Svensk Side, troer jeg dog ikke at dette vil øve nogen Indflydelse paa Forslagets Skjæbne, ligesom han nu efter hvad jeg har hørt i Committeen staaer *allene* mod alle de andre, som tiltræde Forslaget. Paa den anden Side kan det maaskee ikke være saa ilde for den Norske Opfatning, om det erfares, at der her ogsaa findes en

Mening, der gaaer i den Retning, at Indrømmelserne til Norge ere for store.

Du siger, at Indre Dept. og Stortinget have ledt paa Dig, og at Du agter til Sommeren at gjøre en Recreations Udflugt til det Nordlige Norge. Jeg finder Slidningen saa høist naturlig, og jeg opmuntrer Dig paa det Ivrigste til at sætte Din Plan i Værk. Hvad Prinds Oscars Besøg med Familien i Norge angaaer, er jeg forvisset om at dette for fuldt Alvor paatænkes. Prindsen selv tænker, foruden Opholdet i Christiania, hvor det høie Herskab skal boe paa Slottet, at gjøre Udflugter i Landet, navnlig har Han nok en Besøg til Stavanger isigte, og de smaae Prindsers skulde ogsaa paa Egen Haand gjøre mindre Excursioner. Jeg skal skaffe mig at vide, i hvilken Halvdeel af Sommeren Besøget falder, og derom underrette Dig. Du taler om at Du skal være i Stockholm til den 27de Juli; men jeg antager at dette dog bliver nogle Dage tidligere. De fremmede Herskaber ventes nok hid den 23de, og adskillige Tilstelninger ere paatænkte inden Bryllupsdagen. Oprindeligt havde man ventet Prinds Frederiks hid, den Danske Kongefamilie, Prindsen og Prindsessen af Wales, og Storfyrsten og Storfyrstinden af Rusland; men efter hvad jeg senest har hørt, vil heri blive en betydelig Reduction. Prindsesse Frederike, Dronningens moder, skal lide af et meget betænkeligt Mavetilsfælde, saa at dette Herskabs Hidkomst er mere end tvivlsom. Storfyrstinden venter sin Nedkomst til samme Tid, og Hendes høie Gemal vil ikke forlade hende. Det Engelske Herskab troer man nu ogsaa vil blive forhindret, og der bliver altsaa kun tilbage den Danske Kongefamilie. Alle her klage over den Tid, som er bleven valgt for Brylluppet, og hvori Stockholm pleier at være tom paa Folk; men en Erstatning vil dog i sidstnævnte Henseende gives ved de fremmede, som komme hid. Prindsesse Louise har faaet Meslinger, hvoraf den halve Verden her ligger syg. Ingen Bulletin udkommer; men en Liste er udlagt hvorpaa man tegner sig. Igaar var H. K. H. allerede bedre; men sidste Nat var mindre god, uagtet Tilstanden paa Dagen atter har bedret sig. Sygdommen ansees for at være mild, og forventes snart at være overstaaet.

Inden Statsraadet igaar traf jeg i Kongens Forværelse Grev Wachtmeister, som sagde mig, at han just havde talt med H. M. om Consulatet i Barcellona, og med Hensyn til Udnævnelsen modtaget Høistsammes foreløbige *bifaldende Tilsagn*. Det combinerede Statsraad vil blive, som tidligere meldt, paa Fredag. Grev W. havde ogsaa talt om Alexandria og om Combinationen med Munch Ræder og havde ogsaa fundet H. M.

stemt herfor. W. har ikke været uden en vis Ængstelse for, at Herr Fahnehelm, der er blandt Ansøgerne, skulde forsøge paa at trænge sig frem, og har derfor ogsaa ønsket at kunne støtte *Ræders Ansættelse*, med Combinationen af Consulatets Inddragelse paa Malta. Han haaber derfor, at Ræders Fremstilling vil blive anbefalet af Indre Dept, og at Betænkningen herom snart vil indkomme. Jeg traf Exc. Manderström idag, og han sagde mig, at han antog, at Com.Coll. vilde komme til at tilraade en midlertidig Ansættelse i Alexandria, samt Valget af Herr Munch Ræder hertil.

Bedømmelsen af Forholdene i Europa synes fremdeles ikke at være beroligende. Bn. Hochschild i London beretter, at han nylig har haft en Samtale med den Franske Ambassadeur, La Tour d'Auvergne, som havde yttret sig derhen, at Stillingen var meget alvorlig, og at det burde ligge de store Magter paa Sindet at udfinde Mueligheden af en Combination eller Compensation for Frankrig, hvorved dette kunde acceptere den i Tydskland nu tilveiebragte Tilstand. Da hertil bemærkedes, at den nuværende Tilstand i Tydskland ikke kunde ansees at tilfredstille samme men maatte antages at ville udvikle sig i Retning af en Udvidelse af Foreningen til de sydlige Stater, svarede Ambassadeuren herpaa, at han havde forudseet Indvendingen, og at denne havde indgaaet i hans Beregning. Uden at der directe blev spurgt om, hvori Compensationen skulde bestaae, faldt der under Samtalens Løb Ytringer fra La Tour d'Auvergnes Side, gaaende ud paa, at om Frankrig kom i Besiddelse af *Belgien*, vilde England derfor ikke gjøre Krig. Man har det Indtryk i Belgien selv, at Frankrig har Lyst til at spille Ulvens Rolle. Saaledes skal Mr. Frère Orban for nogen Tid siden have sagt til La Guorénnière: I see nu den Modstand, som blot Overladelsen af en Jernbane fremkalder: Døm altsaa om den, der vil opstaae ved en Annexion. Den internationale Commission, der nu er paatruet *Belgien*, og hvori saavel Spørgsmaalet om Jernbane Contracten skal komme paa Bane som en nærmere Granskning af de statsoeconomiske og commercielle Forholde mellem de tvende Lande, befrygtes at være det første Skridt for at *præparere* Belgien til blivende Opslugning, omtrent paa samme Maade som f. E. Preussen har tillavet Sachsen til en Mundsbid. Med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvad Preussen vil sige om at dets Exempel følges i Belgien, da skal det være kjendt i Brüssel, at Bismarck ved en tidligere Anledning skal have sagt Napoleon. Gjør med Belgien hvad I vil, om I kun lader os fuld Handlefrihed ved Main, og Bismarck antages for vist at ville staae

ved dette Udsagn. (Jo der er en smuk Moral i Europa!!!). Heraf skulde da den Slutning kunne uddrages, at Keiser Napoleon maatte vide, at Belgiens Modstand i Jernbane Spørgsmaalet ikke er inspireret af Grev Bismarck, og hvad betyde saa alle de Udtalelser i modsat Retning, som gjenfindes i den *Franske Presse*? Men det lader sig tænke, at Keiser Napoleon, selv om Han kunde, under den raadende slappe Moral, sluge Belgien uden Sværds slag, dog ikke vilde tilstede Preussen at styre sin Udvidelseslyst paa den anden Side af Main, og at Han saaledes maa være forberedt paa en Krig, hvorunder Han maaskee ogsaa kan ville tænke paa at rectificere Rhingrændsen. Ja vi faae nu see, hvorledes Tingene arte sig. Meget af dette Brev beder jeg om maa forblive ganske mellem os. [O.s.v.]

I Statsraadet yttrede Kongen, at det ikke saae fredeligt ud.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Marts 1869.

Kjære Ven! Vær takket for dit Brev af den 28de, som jeg modtog igaar Aftes. Hvad Du deri beretter om din Samtale med forhenværende Statsraad Almqvist, har jeg læst med stor Opmærksomhed. Det er vist, at det ikke vilde være til Skade men tvertimod til Gavn, om ikke blot han men Flere af Constitutions-Utskottets Medlemmer kom til at dissentere. Hvad der trykker Sagen her i Landet er den Troe, at Unionscomitteens Forslag er blevet til under overvægtig Svensk Indflydelse og at det Hele fra først tilsidst kun er en Concession til Sverrig. Denne Troe søges med Flid udbredt selv af oplyste Mænd, der endog blot ved et løseligt Bekjendskab til Forslaget maae kunne overbevise sig og vel for en stor Deel ogsaa virkelig have overbeviist sig om dens Falskhed. Det gaaer saa vidt, at, efter hvad Otto Løvenskjold for nogen Tid siden fortalte mig, endog Damer omtale Unionsforslaget omtrent som et Salg af Norge til Sverrig. Jeg mener selvfølgelig, naar jeg nævner Damer, det samme som han meente, nemlig Damer af *en vis Cirkel*; men denne Cirkel er ikke saa ganske lidt udbredt, og den er i høi Grad virksom.

Jeg takker Dig for den nærmere Meddelelse om Prinds Oscars tilsigtede Ophold her og for dit Løfte om at lade mig erfare hvad Du videre maatte komme til Kundskab om i denne Retning. Skulde han

komme før Brylluppet i Stokholm, er det vel dermed afgjort, at jeg faaer udsætte min Udflugt i Norge til efter Brylluppet; og dette seer desuden ud til at ville blive nødvendigt allerede af den Grund, at der tør blive en altfor stakket Tid mellem Storthingets Opløsning og det Tidspunct, da jeg faaer begive mig afsted til Stokholm.

Indstilling angaaende Alexandria-Consulatet blev af mig foredragen i Statsraadet her igaar og vil saaledes afgaae herfra paa Fredag, følgelig være i Stokholm Søndag eller Mandag.

Den gaaer ud paa at anbefale Munch-Ræders Forestilling til Befølgelse, og under saadanne Omstændigheder har man her troet at kunne afholde sig for Tiden fra at erklære sig over hvem Consulatet burde betros under Forudsætning af, at det nu skulde fast besættes, og det saa meget mere, som man ikke vidste, om Munch-Ræder, under denne Forudsætning, skulde regnes med blandt Ansøgerne. Jeg haaber, at dette vil vinde Bifald.

Altsaa – det seer fremdeles uveistruende ud i Europa. Det er, naar det dog engang skal bryde løs, beklageligt, at Uveiret skal hænge os saa længe over Hovedet; thi Stilstand og Forknyttelse er deraf en Følge.

Om Lappesagen skal jeg særskilt tilskrive Dig imorgen eller ialfald paa Løverdag.

Med venlig Hilsen til Collegerne [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. Marts 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit Brev af 27de dennes. Det er mig kjært at høre, at Du vil anbefale den midlertidige Bestyrelse af Consulatet i Alexandria, og naar jeg træffer Grev Wachtmeister, skal jeg underrette ham herom.

Jeg har for nogle Dage siden modtaget vedlagte Sendelse fra det Preussiske Gesandtskab, som jeg nu tilstiller Dig, da Du, saavidt jeg erindrer, er Medlem af Directionen for dette Anliggende. Ved samme Leilighed vil jeg sende Dig en Brochure nyligen udgiven af Grev Henning Hamilton, som jeg troer Du vil læse med Interesse, om Du skulde faae Tid dertil.

Paa Løverdag skal Fælleds-Voteringen finde Sted angaaende Bevilgningen til Armeens Øvelser, og der synes at være overveiende Haab om, at

der vil blive Majoritet for en uformindsket Bevilling. Militair Committeeen er nu færdig med sin Indstilling, og efter hvad jeg har hørt, vil Armeeeforslaget blive afbøiet paa en saadan Maade, at det for Tiden ikke vil komme til at øve nogen Indflydelse paa Statsraad Abelins Stilling. *Ganske mellem os* troer jeg, at De Geer tænker paa efter Rigsdagen at træde ud af Statsraadet. Han føler sig træt og jeg undres ikke derpaa. Af den Grund vil jeg ogsaa gjerne unde ham Hvile, uagtet jeg bekjender, at hans Bortgang vil blive mig et stort Savn, om den kommer til at finde Sted, hvilket vel endnu ikke er ganske sikkert. Den blivende Justits Minister indbilder jeg mig da vil blive Grev Lagerbiele.

Den «Roe, Du *taler om*, er maaskee kun
den Stille Hvile paa en Vellyst Stund!

Tilgiv mit Hastværk [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 2. april 1869 kl. 12.30.]

Udnævnelsen (Bernhoft) foregaaet i dag, som forudsat.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 3. April 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit kjære Brev, som jeg modtog imorges. Jeg har ikke truffet Almqvist siden den Samtale med ham, som jeg berettede Dig om, og veed saaledes ikke til hvilket Resultat han er kommen i sine Tvivl, eller om han vil dissentere eller ikke. Jeg antager, at Constitutions Utskottets Betænkning med det første vil blive færdig og trykt. Jeg er enig med Dig i den Virkning, som Dissentere kunne have, og det tør nok forudsees, at der under de Forhandlinger, der ville finde Sted i Kamrene med Hensyn til hvorvidt Forslaget skal blive «*hvilende*», vil fremkomme Ytringer, der kunne tages til Indtægt for Din Opfatning. Men ligesom der i Norge maatte findes den Tanke, at, bliver der intet af Unionsforslaget, vilde det være heldigst, at Forkastelsen kom fra Svensk Side,

saaledes findes der ogsaa her de som sige, at Forslaget her bør antages, siden det saa alligevel ikke vil gaae igjennem i Norge. Hvad Du beretter mig om den raadende Følelse inden en vis Kreds af Damer, undrer mig ikke; thi inden den Kreds benyttes visselig alle Midler, og et stort Formaal er at kunne gjøre hele denne Sag til en Stemnings-Gjenstand, siden den da vil blive lettere at forpurre.

Fælleds Voteringerne have fundet Sted i Formiddag og i det hele taget med et heldigt Resultat. Saaledes er Bevilgningen til Armeens Øvelser bleven uformindsket med 168 mod 124, altsaa med 44 Stemmers Overvægt, hvilken er større end man havde ventet, – og for at tage den hele «Bankovinst» til Indtægt for Statscassen er der bleven en Majoritet af 31 Stemmer. Ogsaa Theatret har faaet beholde sit Bidrag uformindsket.

Jeg sendte Dig igaar et Telegram om Bernhofs Udnævnelse. Foruden denne Sag var der ogsaa følgende Sager som bleve afgjorte:

- 1) Om Ophævelse af en Bestemmelse i § 10 af den Additionelle Artikel til Traktaten med Rusland af 1838.
- 2) Om Oprettelse af et Consulat i Omoa
- 3) Om Consulatet i Colombo paa Ceylon
- 4) Om Consul Lagerströms Ansøgning
- 5) Om Ansøgningen fra Consulen paa St. Thomas.

Alt i Overeensstemmelse med hvad der ogsaa af Regjeringen var indstillet. Protocollen er endnu ikke justeret.

Det er efter Alt endnu mueligt, at Prinds Oscar ikke kommer til Norge iaar. Jeg traf Hofmarskalk Flach iforgaars Aftes, og han sagde mig, at Prindsesse Sophie er af den Tanke, at det er bedre at opsætte Besøget til næste Aar, da man har hele Sommeren at disponere over istedetfor den kortere Tid man iaar kan raade over til Følge af den for Brylluppet bestemte Tidspunkt. Prindsen har dog nok endnu ikke opgivet sin Plan, hvilket isaafald formeentlig skulde iværksættes efter Brylluppet; men det forekommer mig dog sandsynligt, at han sluttelig vil give efter for Prindsessens Mening, der synes mig at være vel begrundet. Hvad jeg videre erfarer skal Du blive underrettet om.

Efter hvad Grev Wachtmeister sagde mig igaar, skal Mr. Frère Orban, inden han afreiste til Paris for at deeltage i den nedsatte Commission, lydeligen have erklæret, at han ikke vilde gaae ind paa, hverken at Jernbane Contracten eller at Spørgsmaalet om en Toldfor-

ning blev Gjenstand for Drøftelse. Men hvad vil saa Keiseren sige, om hans Forventninger ikke blive opfyldte?

Jeg sender Dig indlagt en Skrivelse til Indre Departementet, som jeg tillader mig at anbefale til Din gunstige Medvirkning. Det er den samme Herr Svederus, som i sin Tid sendte Frøe af den saakaldte «Cimbra Tall». Han skal efter hvad jeg har hørt være en Hædersmand, der anvender sine Kundskaber og sin Pen til Udbredelsen af nyttige Ideer. Han er nu over 70 Aar, men har aldrig, som det ofte gaaer med Mænd af hans Beskaffenhed, høstet materielle Fordele af sin Virksomhed. Han har nu fundet paa den Methode, som Du vil finde nærmere fremstillet i hans trykte Exposé, og det forekommer mig, at den kan faae practisk Betydning. Han sagde mig, at han havde talt derom med Prinds Oscar, som havde raadet ham til, at tage Patent paa sin Methode, men dette vilde han ikke. Han vil overlade den til den Svenske Regjering, som til vor, og kan han faae noget derfor, vil han være taknemmelig. Min Tanke var, at Du mueligens skulde finde hans Methode værd at prøves af Selskabet for Norges Vel, og skulde den da befindes at fortjene nogen Opmærksomhed, vilde den mueligens kunne vække Assurance Selskabernes Interesse og paa denne Maade mueligens medføre nogen Paa-skjønnelse for Opfinderen. Jeg siger mueligens, thi jeg veed, at hermed ikke gaaer saa let. At kunne fremskaffe ham noget Honorar af det Offentlige vil vel, selv om hans Idee viser sig at være practisk, ikke blive gjørligt. Du kan jo være saa elskværdig at lade mig høre, hvad Du tænker derom.

Med de bedste Hilsener fra Collegerne [o.s.v.]

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. April 1869.

Kjære Ven,

Jeg var igaar oppe hos Kongen, som lovede os vort sædvanlige Statsraad paa Løverdag. H. M. var overmaade vel tilfreds over Udfaldet af Fælleds-Voteringen angaaende Bevilgningen til Armeens Øvelser, hvorved den vanskeligste Knude paa denne Rigsdag saaledes lykkeligen er bleven løst. Han spurgte mig om Indstilling var indkommen angaaende Jernbane Spørgsmaalet og om Bevilgningen til Geværer, hvilket jeg besvarede benægtende paa samme Tid som jeg bemærkede, at der

med den foreværende Udsigt for Varigheden af Stortingets Samvær, endnu var tilstrækkelig Tid. H. M. syntes spændt paa, hvorledes Forholdene i Europa skulle komme til at udvikle sig; men han bemærkede, at han paa nogen Tid ikke havde hørt noget directe fra Keiser Napoleon og tillagde, at om det skulde tegne sig alvorligt haabede han gjennem Brev at blive underrettet derom. Da jeg sidst skrev Dig til, stod jeg i den Formening, at Mr. Frère Orban allerede var afreist til Paris, men det er dog nok først i disse Dage han tiltræder Reisen.

Posten skal gaae og jeg maae slutte med venlige Hilsener.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de April 1869.

Kjære Ven! Jeg opfylder et i tidligere Brev givet Løfte, idet jeg særskilt tilskriver Dig om Lappesagen. I dit Brev af 24de Marts har Du givet nogle Antydninger om hvorledes denne Sag muligens vil blive behandlet fra Svensk Side og bedet mig om en foreløbig Tilkjendegivelse af mine Tanker derom. Efter at jeg nu har havt Anledning til et Par Gange at samtale om Sagen med Amtmand Holmboe, der, som jeg tidligere har berettet, var fraværende i Paaskehelgen, da jeg modtog dit ovennævnte Brev, skal jeg udtale mig saavidt jeg foreløbig eller paa Forhaand formaaer over den Behandlingsmaade, der af Dig er antydnet. Efter hvad Du skriver er De Geers Tanke den, at Sagen fra Svensk Side skulde kunne behandles uden at indbringes for Rigsdagen, naar der af Forslaget udsondres visse Dele, der i Sverrig er at betragte som henhørende under «Civillag», idet det Tilbageblivende skulde kunne afgjøres af Kongen i Kraft af hans Myndighed i hvad der angaaer den «øconomiske Lovstiftning». Amtmand Holmboe er af samme Mening som jeg, at førend der kan siges noget Bestemt om hvorvidt Norge kunde blive tilfredsstillet ved en saadan Ordning, maatte der foreligge et bestemt Udkast, der udviste hvad der efter en Udsondring som den ovennævnte blev tilbage af Forslaget og hvorledes Affatningen af det Tilbageblivende tænktes udført. Et saadant Udkast kunde foreløbig sendes mig confidentielt. Paa Sagens nærværende Trin maa jeg indskrænke mig til nogle foreløbige Bemærkninger anaaende enkelte Sider af Sagen, som i dit Brev særskilt ere bragte paa Bane. Skulde Bestemmelsen om gjen-sidig Exeqvabilitet af Domme, afsagte for Skadetilføielse af Reensdyr,

udgaae af Forslaget, vilde det visselig tabe en Bestanddeel af stor Vigtighed. Ved hvilket Middel man skulde kunne søge at erstatte den Mangel, der heraf vilde resultere for Forslaget, har gjentagne Gange været Gjenstand for min Overveielse, ligesom jeg ogsaa har confereret med Holmboe derom; men endnu er ingen af os kommen til noget Resultat, hvorved vi have troet at kunne forblive staaende. Jeg maa saaledes forbeholde mig endnu yderligere at overveie dette, hvorom det jo ogsaa vil være betids nok at yttre mig, naar jeg har modtaget det ovenfor berørte Udkast.

Hvad Fællesansvarligheden angaaer, da er det Dig bekjendt, at det ansees som det eneste tænkelige Middel, hvorved de Fastboende kunne blive beskyttede mod en stedse voxende Hærjelse af deres Eiendomme. Hvad man end vil udsondre eller ikke udsondre af Forslaget i Hensigt at undgaae Forelæggelse for Rigsdag, er det saaledes vist, at Bestemmelserne om Fællesansvarlighed maae have Plads i enhver Ordning, hvormed man her i Riget skulde kunne tænkes at blive tilfreds. Derimod ligger der fra Norsk Standpunct vel ikke Vægt paa, om den paatænkte Fællesordning kommer til at indeholde nye Bestemmelser angaaende Fællesansvarligheden ogsaa for Sverriges Vedkommende eller allene for Norges, naar kun de Bestemmelser om Fællesansvarligheden, som blive optagne, ifølge Affatningen ere at ansee som gjensidig tiltraadte. Skulde for Resten ikke Adskilligt tale for den Anskuelse, at Fastsættelsen af Fællesansvarlighed i det her omhandlede Forhold virkelig i Sverrig er at behandle som Noget, der gaaer ind under den «øconomiske Lovstiftning», og at Sagen altsaa med Grund er bleven saaledes betragtet i det Kongelige Brev af 1817? Jeg vover at opkaste dette Spørgsmaal, skjønt det directe kun vedkommer Sverrig. – Med Hensyn til Forslagets §er 1 og 2 skal jeg tillade mig at bemærke, at den Sætning, at ingen Lap kan være Undersaat baade af Sverrig og Norge paa een Gang men har at gjøre sit Valg, allerede indeholdes i den gjeldende Condicils §er 7, 8 og 9. Denne Sætning kan i mine Tanker heller ikke opgives; thi undersaatlig Lydighed og dermed forbunden Respect for Lov og lovlig Orden findes kun hos den, der veed og erkjender, at han staaer i undersaatlig Forhold til en bestemt given Stat. Dette, at enhver Lap skal være Undersaat enten af Sverrig eller Norge og ikke Undersaat af begge Lande eller rettere af intet af dem, er det som egentlig tilsigtes ved Lovforslagets §er 1 og 2. Naar blot dette besvares, ligger der formeentlig ikke afgjørende Vægt paa enten §erne 1 og 2 i Udkastet beholdes

uforandrede eller Udkastet undergaaer saadan Forandring, at det har sit Forblivende ved de, for Resten øiensynlig forældede, Bestemmelser i Codicillens §er 7, 8 og 9, der dog i Praxis anvendes aldeles i Overensstemmelse med hvad der indeholdes i §erne 1 og 2 i Lovforslaget.

Med Hensyn til den Bestemmelse, Kongen ifølge Lovforslagets § 24 kan afgive om, at Ø, Halvø eller andet Omraade ved Kysten unddrages Lappernes Betesret, maa jeg henholde mig til hvad jeg har yttret i den afgivne Departementsindstilling, at der ikke kan blive at fastsætte Noget i Loven om, at saadan Bestemmelse skulde afgives i combineret Statsraad. Jeg indseer ikke, at det gaaer an at blande offentlig, det vil her sige constitutionel og unionel, Ret sammen med privat Ret i een og samme Lov.

Dette er hvad jeg for Tiden seer mig istand til at yttre om Lappesagen.

Jeg har at aflægge min bedste Taksigelse for tvende Breve fra Dig, nemlig af 31te Marts og 3die April. Jeg er meget taknemmelig for din Opmærksomhed at sende mig Henning Hamiltons Brochure angaaende Krigen i 1866, som jeg har læst med stor Interesse. Er det mig tilladt at beholde den endnu i nogen Tid, da mine voxne Sønner, hvoraf jeg her i Christiania har tre, alle ønske at læse den?

Det gjør mig ondt at høre, at De Geers Udtrædelse af Statsraadet atter er paa Bane. Jeg forstaaer vel, fuldkommen vel, at han kan være træt, men jeg vilde med megen Veemod modtage Underretningen om, at han var gaaet bort.

Det er heldigt, at Barcellona-Sagen er afgjort med det herfra ønskede Udfald. Jeg takker Dig for det Telegram, Du sendte mig derom. Jeg haaber, at Indstillingen om Alexandria-Consulatet er i Stokholm, naar dette Brev kommer did.

Jeg skal tænke nærmere efter hvad der kan være at gjøre i Anledning af Herr Svederus's Opfindelse, og saa skal Du høre nærmere fra mig derom.

Jeg nægter ikke, at Prinds Oscars Besøg her netop i Sommer skulde være mig mindre beleiligt, da jeg, som Du veed, ønskede at tage mig nogen Udflugt, hvilket, efter Omstændighederne, ikke ret vel vil kunne skee før efter Bryllupet i Stokholm, altsaa just paa den Tid, da Prindsens Ophold her, i Tilfælde, sandsynligviis vilde finde Sted. Det skulde derfor ikke gjøre mig ondt, om Prindsesse Sophies Mening blev den seirende. *Men lad dette selvfølgelig blive strictissime mellem os.*

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 7de April 1869.

Kjære Ven! Tillad mig i nogle særskilte Linier at omhandle en Sag, hvori jeg udbeder mig din Bistand. For nogle Dage siden modtog jeg fra Dig en Indbydelse fra: «le comité central prussien de secours aux militaires malades et blessés», stilet til den Committee af samme Art her i Norge, for hvilken jeg er Formand, om at bivaane eller lade sig repræsentere paa et Centralmøde i Berlin, der skal afholdes den 22de April førstkommende. Indbydelse til at afgive Møde er tillige udgaaet til de Regjeringer, der have undertegnet den saakaldte Genfer-Convention, og det er i den Anledning herfra indstillet, at Sverrig og Norge maatte blive repræsenteret ved samme Mand. Jeg seer ogsaa af Aviserne, at Major Staaf i Paris er udseet til at møde, og jeg formoder, at dette er paa den Svenske og Norske Regjeringens Vegne. Hvad jeg nu vil bede Dig undersøge saa snart som det lader sig gjøre, er om der tænkes paa at afgive noget særskilt Møde for den Svenske Committee for Syge og Saarede i Feldt, for hvilken Prinds Oscar staaer i Spidsen, eller om bemeldte Committee vil lade sig repræsentere af Regjeringens Udsending, Staaf, eller maaskee slet ikke lade sig repræsentere, og i første Tilfælde, om der vil være Noget til Hinder for, at den samme Mand, som kommer til at møde for den Svenske Committee, ogsaa møder for vor Norske Committee, selvfølgelig efter nærmere høflig Anmodning og Bemyndigelse herfra.

Hav den Godhed at spendere et Telegram paa mig, saa snart Du seer Dig istand til at besvare Ovenstaaende; thi da Samlingen i Berlin skal finde Sted allerede den 22de d. M., er der ikke megen Tid tilbage.

Undskyld flyvende Gallop.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de April 1869.

Bedste Ven! Jeg faaer idag kun Tid til at sende Dig hoslagte Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt og ligesaa af Indberetning af den 1ste, der tidligere er bleven forglemt at fremsendes.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 9. April 1869.

Kjære Ven!

Vi have idag ikke faaet nogen Post fra Christiania og saaledes heller ikke den Pakke med Sager, som vi havde at forvente. Jeg har ladet efterhøre paa Posthuset om Aarsagen til Udeblivelsen; men ingen Efterretning er indløben, og det formodes, at Posten fra Arvika paa Grund af daarligt Føre ikke er fremkommen til Christinchamn i ret Tid. I Eftermiddag ventes et blandet Tog, maaskee kan Posten være efterskikket med dette. Da Statsraadet er bestemt til imorgen Formiddag, kommer Forsinkelsen meget utilpas. I værste Fald skulde der kunne blive Spørgsmaal om at faae Statsraadet udsat til Mandag.

I Dit sidste Brev siger Du, at Du senest som i Løverdags agtede at skrive mig til om Lappe Sagen. Maaskee den idag udeblevne Post medbringer den bebudede Meddelelse, som Du af en eller anden Hindring har maattet udsætte med at sende. I hvert Fald faae vi snart vide, hvad Dit Omdømme er om Sagens nuværende Stilling. Mig forekommer det, at Tiden allerede er saa langt fremskreden, at det, med de Forberedelser som endnu udkræves, og hvilke kunne komme til at medtage hele denne Maaned og mere til, saagodtsom udelukker Udsigten til at kunne for dette Storthing faae fremlagt det foreværende Lovforslag, med Sandsynlighed af at opnaae dets Afgjørelse. Men under saadanne Omstændigheder forekommer Spørgsmaalet mig at være meget tvivlsomt, om overhovedet De Geers Idee, for Sveriges Vedkommende at modificere Forslaget saaledes, at det kan komme ind under Kongens Myndigheds Sphære som Indehaver af den oeconomiske Lovgivning, – en Idee som just er tilbleven for at møde Forholdenes Krav og vinde Tid – bør videre forfølges, siden Formalet dermed sandsynligviis ikke enda vil kunne opnaaes. Jeg skulde nemlig kunne tænke mig Mueligheden af, at man her skulde kunne gjøre Bemærkning ved, at et internationalt Anliggende, af saadan Vigtighed som dette, bliver unddraget Rigsdagens Medvirkning, medens det i Norge maa forelægges Storthingets Afgjørelse. Bliver ikke Ordningen baade fyldigere og for Fremtiden mere betryggende, om den paa begge Sider støtter sig til Repræsentationens Antagelse? – Der kan ikke lægges os noget til Last med Hensyn til Sagens langsomme Gang – den Svenske Høiesteret maa bære Ansvaret herfor ligesom for den Skygge samme har kastet over Forslaget – og vi

kunde da afvente med Rolighed Sagens naturlige Gang, om der ikke i Forholdene selv vare saa stærke Krav. Men har det, efter hvad Du siger, saa store Betæneligheder at faae tilveiebragt en provisorisk Anordning, bliver vel neppe, saaledes som Stillingen nu tegner sig, anden Udvei for os end at afvente næste Storthing, og i Mellemtiden ved Hjælp af et *forstærket Opsyn* søge at afvende de værste Conflictter, som kunne være at befrygte.

Jeg skrev Dig til for ikke længe siden om at jeg havde Anledning til at troe, at De Geer tænkte paa efter Rigsdagen at træde ud af Statsraadet. Saa var det ogsaa; men dette var dog knyttet til en Combination, hvorved hans Remplacement kunde skee paa en saadan Maade, at ikke selve Statsraadet derved skulde blive rystet. Det er paa Grev Lagerbielke Tanken i denne Henseende har været rettet; men efter de Forhandlinger der have fundet Sted, er det at antage, at denne Herre ligelidt nu som tidligere vil være villig til at gaae ind, og for Øieblikket anseer jeg det sandsynligt, at De Geer vil lade sig formaae til at blive staaende over de nye Valg og næste Rigsdag. Lad imidlertid alt hvad jeg har meddeelt og meddeler herom *fuldstændigen* blive mellem os. Jeg behøver ikke at sige Dig, hvor kjært det er mig, at Tingene have taget denne Vending.

Constitutions Utskottets Betænkning om Unionsforslaget ventes trykt engang i næste Uge. Den skal være skreven af Utskottets Secetaire Vult von Steyren, men under nærmere Tilsyn af Professor Rydin.

Grev Wachtmeister var meget tilfreds over at høre at Indstilling var indkommen i tilraadende Retning med Hensyn til den midlertidige Bestyrelse af Consulatet i Alexandria, og sagde mig at han ogsaa i disse Dage venter lignende Erklæring fra Commerce Collegiet. Saasnart Indstillingen har været foredraget i Norsk Statsraad skal han faae Afskrift af samme, og jeg antager, at han med det første vil bringe Sagen til Afgjørelse.

For ogsaa at faae Consulatet i Tanger, om hvis Unytte saameget er sagt, inddraget, har Grev W., saaledes som jeg allerede tidligere har givet Dig et Vink om, til Hensigt at faae Indehaveren, Herr Ehrenhoff, andetsteds placeret. Til den Ende tænker han paa at give Stenersen den sammenslaaede Post i Brüssel og Haag, og Ehrenhoff Successionen i Constantinopel. Bn. Wrede, som nu er i Haag, og over hvis Udnævnelse i sin Tid til Minister Resident man saa meget har beklaget sig, vilde da blive rappeleret for at stilles paa Expectance. Combinationen er fra alle

Sider betragtet god, men jeg beder Dig om at den maa *forblive mellem os*, da den endnu kun er i Tilberedelsen og for Tiden bør holdes hemmelig. Belgien vrider sig under Applicationen af den Franske Skrue, og en indviet Mand i Brüssel har sagt, at det bliver Belgien, qui payera les pots cassés. Har Du læst Thiers' sidste Tale og Rouhers Svar, i hvilket jeg synes den Tanke ligger, at det vil beroe paa den indre Bevægelse, om Freden opretholdes.

Har jeg læst rigtig, er Forslaget om Menighedsraad antaget i begge Thing; men jeg haaber at det ikke indstilles til Sanction, da en slig Lov, som under rolige kirkelige Forholde kunde blive til Velsignelse, i den nu raadende Forbistring let skulde kunne blive et Frøe til Splittelse og en Svøbe i fanatiske Hænder.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 10. april 1869 kl. 14.00.]

Alle med Designationer 30. Marts, 2., 6. April indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Staaft repræsenterer begge Regjeringer, kommer til at repræsentere den Svenske Committee, og kan visselig gjøre det samme for den Norske. Mere med Posten.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 10. April 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dine tvende venlige Breve af 7de dennes. Jeg fik, «par exception», Posten udleveret *igaar Aften*, og fik altsaa da den udeblevne Sagpakke, som vi fik med i Statsraadet idag, saameget mere som den indeholdt mindre vigtige og lette Sager. Jeg var saa heldig at træffe Prinds Oscar imorges, just da han før Statsraadet kom ud fra Kongen, og fik da spørge ham om hvad Du i Dit Brev ønsker at vide. Han sagde mig, at han havde bemyndiget Oberstl. Staaft til at optræde for den Svenske Committee, og at han med Hensyn til nogle særskilte Punkter havde givet ham Instrux. Han var saa Naadig at love mig, at Secretairen i Committeeen, Lieutenant Abenius, skulde blive tilsagt at komme

op til mig i Morgen Formiddag for at give mig nærmere Oplysning, og naar jeg erholder denne, skal jeg imorgen videre tilskrive Dig. Oberstl. Staaf er i ministerielt Statsraad af H. M. udnævnt til ved Mødet i Berlin at repræsentere baade vor og den Svenske Regjering. Det er saaledes intet i Veien (for at være stricte indhentede jeg ogsaa idag Hans Majestæts Tilladelse dertil) for at Herr Staaf ogsaa bemyndiges til at optræde for den Norske Committee, for hvilken Du er Formand, og da det presserer med Tiden, henstiller jeg til Dig, at der skrives *directe* til Staaf paa Berlin, og at Brevet sendes til Besørgelse af vort Gesandtskab sammesteds. For yderligere Correcthed har jeg ogsaa idag talt med Grev Wachtmeister, og han vil paa Mandag lade skrive til Gesandtskabet i Berlin, at Herr Staaf kan vente gjennem samme et Brev fra Committeen i Norge.

Da vi i Formiddag kom ind til Kongen, viiste Han mig en Skrivelse, Han havde faaet fra Over Intendant Holst, hvori henstilles om H. M. vilde give Bestemmelse med Hensyn til en Forføining der staaer i Forbindelse med den fremtidige Udbetaling af den Norske Andeel af Brudegaven. H. M. yttrede, at Han ikke forstod ganske Meningen, og den var mig heller ikke ganske klar. Kongen yttrede forøvrigt, at det i det Svenske Statsraad var bestemt at den Svenske Andeel skulde af Rigsgjælds Contoret, naar Tiden dertil var inde, afgives til Udenrigs Statsministeren, for af ham at overleveres efter Brylluppet til Kronprindsen af Danmark, eller den H. K. H. dertil bemyndiger. Denne Form er ogsaa den regelmæssige, og H. M. som ansaae, at Noget lignende burde gjøres for vort Vedkommende paalagde mig derom at tale med Grev Wachtmeister, og skrive til Dig. Mueligens har Over Intendant Holst staaet i den Formening, at Beløbet skulde *directe* udbetales til Kongen, for at overleveres Kronprindsen, og saadan har maaskee været Tanken, hvilken dog er forandret og overgaaet i en mere correct Form. Jeg fik ogsaa Anledning til idag at tale med Grev Wachtmeister, og da han har ført Underhandlingerne, og som Udenrigs Statsminister ogsaa tilhører os og som saadan er den nærmeste Mellemmand, ligeledes for vort Vedkommende, til at udføre Overleverelsen af vor Andeel, har jeg tænkt mig det rigtigst, at H. E. skriver til Finants-Departmentet og meddeler samme, hvorledes det med Hensyn til Udbetalingen er bestemt for Sveriges Vedkommende, samt henstiller om lignende Forføining i Norsk Statsraad kunde fattes med Hensyn til vor Andeel. Finants Departmentet vilde da faae Anledning til at

indgaac med Indstilling om den Forføining som burde træffes, og som da afgjordes i vort Statsraad af H.M. Dette var ogsaa Excellencen Wachtmeisters Tanke, og han skriver derfor paa Mandag til Finants Departementet. Om Over Intendant Holst skulde gaac ud fra Forudsætningen om en anden Ordning, er Du vist saa elskværdig at oplyse ham om hvad jeg her har skrevet. Kongen opfattede hans Skrivelse, som om det gjældte Høistsammes Bestemmelse om en ganske *foreløbig* Forføining, og sender nok af den Grund Skrivelsen tilbage med et paategnet «gillas»; men nu kjender Du Sagens virkelige Stilling, og kan saaledes herom oplyse saavel Holst som Statsraad Helligesen.

Jeg har søgt De Geer idag, men han var i Kammeret, og jeg træffer ham saaledes ikke førend tidligst i Morgen.

Efter hvad Grev W. sagde mig, lyde de sidste Efterretninger mere fredelige fra Paris. Man troer nu, at Mr. Frère Orban skal komme overeens med Rouher og La Valette uden Tilhjælp af en Commission, og uden at der bliver Spørgsmaal hverken om Jernbane Cession eller Toldforening. Altsaa et nyt Tilbagetog!

Det var Meningen at gjøre Dig en Foræring af Hamiltons Brochure. Den lægges altsaa for Dine Fødder.

Jeg rækker ikke mere i Aften. Tilgiv dette Hastværks Brev [o.s.v.]. Protocollerne skulle blive expederede imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 11. April 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dine Linier af den 8de, hvormed fulgte Afskrifter af Indberetninger af 1ste og 8de dennes. Af den sidste seer jeg, at Lovforslaget om Menighedsraad er af Lagthinget tilbagesendt med Anmærkninger, saa at min Forestilling, at det allerede var antaget af begge Thing, var urigtig.

Leieutenant Abenius, som jeg i mit Brev af igaar sagde skulde komme op til mig idag, har ikke indfundet sig. Mueligens har H. K. H. ikke erindret sit Tilsagn, og jeg maa da paa anden Maade søge bemeldte Herr Secretaire, ihvorvel den Norske Comité nok skulde kunne rede sig med de Oplysninger, jeg allerede har meddeelt Dig.

Jeg traf Excellencen De Geer i Formiddag og læste op for ham hvad Dit Brev af igaar indeholder om Lappesagen. Han synes nu selv, under sine nærmere Overlægninger med Statsraad Berg, at være kommen til den Overbeviisning, at det vil være rigtigst at forelægge Sagen for Rigsdagen, ihvorvel der *ikke er nogen Muelighed* for at det bliver paa denne. Men med en saadan Synsmaade bliver det uden Nytte at sende Dig underhaanden det i Dit Brev antydede Udkast. De Geers Tid er nu, saavel som de øvrige Statsraadere, saa optagen af Rigsdagen, at han for Øieblikket ikke kan give sig ifærd med Lappe Sagen, men naar Forhandlingerne ere over paa Rigsdagen om Militair Forslaget og Unions-Sagen, vil han tage den under Behandling, og haaber maaskee ved Udgangen af denne Maaned, at kunne meddele Indre Departementet sine Bemærkninger. Under denne Sagens Stilling synes jeg ikke det kan være at tænke paa fra vor Side at faae et Lovforslag fremlagt for dette Storting. Jeg faaer nu høre hvad Din Fornemmelse er. De Geer bad mig om at bringe Dig sin venligste Hilsen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. April 1869.

Kjære Ven!

Jeg gik imorges til Lieutenant Abenius, som jeg traf hjemme, og som igaar ikke var kommen op til mig, af den Grund at Prinds Oscar intet havde ladet ham sige derom. Han var saa god nærmere at oplyse mig om de Forføininger der af herværende Comité ere truffene:

En Skrivelse sendes Oberstlieutenant Staaf, hvori han anmodes at repræsentere Comiteen og med samme følger en Fuldmagt undertegnet af Comiteens Formand, hvori Herr Staaf bemyndiges til at «vara ombud för den Svenska Central-Föreningen & &, med full rätt att å Föreningens vägnar deltaga i de öfverläggningar och beslut, hvilka vid förenämnda Konferens kunna förekomma».

Endvidere sendes den i Programmet fra Central Comiteen i Berlin begjærte *Beretning* om Hjælpeforeningens Tilstand og Resultater, hvoraf Indholdet skal indføres i Mødets Forhandlingsprotocol og en mundtlig Fremstilling *paa et Qvarteer* skal meddeles af den Befuldmægtigede (Programmets Litr A) samt en Instrux med Hensyn til Délibérations Gjenstandene, hvori der i et par Puncter af B II (om Hjælp i Søekrig)

fremstilles Bemærkninger, hvilke Lieut. Abenius lovede at lade mig faae en Afskrift af, som jeg haaber at kunne vedlægge disse Linier til Oplysning.

Jeg henstillede i et tidligere Brev, at den blivende Meddelelse fra den Norske Central Comitee sendes Oberstlieutenant Staaf directe til Berlin gennem Gesandtskabet sammesteds, og paa denne Maade vil den forhaabentlig meget vel kunne naae frem til den 22de April, til hvilken vi endnu have 10 Dage. Jeg vedlægger et Afklip af Post Tidningen for den 3die April, indeholdende en Notits fra den herværende Central Forening angaaende det blivende Møde i Berlin.

Jeg maa endnu tillægge nogle Ord om en ganske *anden og privat Sag*. En Fætter af mig, Cand. juris Conrad Sibbern søger om at komme ind i et Departement, og har i den Anledning indgivet Andragende til Indre-Justits og Finants-Departementerne. Han er Candidat med laud siden noget over 2 Aar, og har under denne Tid været, og er endnu, Fuldmægtig hos Byfoged Manthey i Trondhjem. Efter hvad jeg har hørt, er han et flinkt Menneske, og jeg vover derfor at anbefale hans Andragende til den Consideration Du finder det kan fortjene. Skulde Du ville sige et Ord i samme Retning til Statsraad Helliesen, vilde det være mig kjært. [O.s.v.]

P.S. Lieutenant Abenius har været hos mig og leveret mig en Afskrift af den Svenske Central Comittees Instrux til Staaf, samt et par trykte Blade. Alt sendes Dig vedlagt. Jeg vil tillægge, at Leiut Abenius fortalte mig, at han *idag* havde været opkaldt til Prinds Oscar, saa at H. K. H. har haft den Godhed at komme Sagen ihu.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te April 1869.

Kjære Ven! Jeg takker for dine Breve af 6te og 8de d. M. saavel som for den i Telegrammet af 10de meddeelte Underretning om hvorledes det for Sverriges Vedkommende er ordnet med Hensyn til Møde paa den forestaaende Samling i Berlin og Udsendinge fra Selskaberne til Understøttelse for Syge og Saarede i Feldt.

Du vil nu have modtaget mit Brev, hvori jeg omhandlede den Maade, som af De Geer var antydet til at ordne Lappesagen uden den Svenske Rigsdags Mellekomst. De Betragtninger, Du anstiller over

denne Behandlingsmaade, forekomme mig at have overmaade Meget for sig. De ere ogsaa faldne mig ind, uden at jeg dog i mit Brev til Dig vilde fremsætte dem, da det forekom mig ubetænkeligt ialfald at see et Udkast fra De Geers Haand til en Ordning i den af ham antydede Retning, førend man udtalte nogen bestemt Mening. Men – som sagt – jeg finder dine Betragtninger af megen Vægt.

Den 13de April.

Saa langt kom jeg igaar men blev da afbrudt. Senere har jeg modtaget dit Brev af den 10de og takker meget for den deri givne nærmere Underretning og Anviisning angaaende Repræsentationen paa Mødet i Berlin. Jeg skal nu i den Anledning iagttage det Fornødne under Befølgelse af den af Dig givne Anviisning.

Jeg har idag haft en Samtale med Holst i Anledning af hvad Du skriver om Udbetalingen af Brudegaven for Hendes Kongelige Høihed Prindsesse Lovise. Han siger, at han ikke med et Ord har omtalt i sit Brev til Kongen ved hvem Brudegaven skulde overrækkes eller hvor eller naar dette skulde skee men allene udbedet sig Bestemmelse for i hvad Myntsort – Species, Svensk Rigsmynt eller Dansk Rigsmynt – den Norske Andeel ønskedes præsteret. Jeg skal meddele Helliessen Indholdet af dit Brev, hvad denne Sag angaaer. Jeg forestiller mig, at man her vilde have betragtet Udbetalingen af Brudegaven i Liighed med Udbetalingen af Kongens Apanage som en Affaire, der var at ordne underhaanden mellem Hans Majestæt og Finantsdepartementet. Men naar der i Sverrig er taget formelig Resolution for hvorledes dermed skal forholdes, kan det vel ogsaa skee for Norges Vedkommende. Jeg siger her, med Statsraad Vogts Ordsprog: «Hvem veed, hvad det er godt for.» Som sagt – jeg skal meddele Helliessen Indholdet af dit Brev.

Jeg takker meget for Foræringen af Brochuren – et nyt og kjært Beviis paa din Venlighed.

Jeg skal i Statsraad og maa derfor slutte.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 15. april 1869 kl. 12.10.]

Ved Feiltagelse er Indstilling om Jernbaner afsendt før tilhørende Indstillinger om Statslaan og extraordinare Bevilgninger til Armee og Marine. Disse følge en af de nærmeste Dage.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de April 1869.

Kjære Ven! Jeg har atter at takke Dig for to venlige Breve. Jeg faaer imidlertid idag kun Tid til at sende Dig Afskrift af min Indberetning af idag til Hs. M. og at forklare, at jeg allerede har udfærdiget det Fornødne i Hensigt at faae ogsaa den Norske Forening til Pleie af Syge og Saarede i Feldt repræsenteret i Berlin af Herr Staaf.

Du vil idag have modtaget et Telegram fra mig om, at der er indløbet den Feiltagelse i Statssecretariatet, at man har sendt afsted Indstillingen om nye Jernbaneanlæg uden at oppebie Afslutningen af Indstillingerne om Statslaan og om extraordinair Bevilgning til Armee og Marine, medens dog samtlige disse Indstillinger i Stokholm maa foredrages og afgjøres samtidigt paa Grund af den uadskillelige Sammenhæng, hvori de staae med hinanden. Følgen er naturligviis kun, at Du lader Indstillingen om Jernbaneanlæggene blive henliggende, uden at foredrages, indtil de øvrige Indstillinger – forhaabentlig om faa Dage – indløbe. Naar dette er skeet, *er det, for at vinde Tid, saare ønskeligt, at samtlige Indstillinger foretages i et Extra-Statsraad.*

Venlig Hilsen til Collegerne.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 16. april 1869 kl. 13.30.]

Comb. Statsraad idag. Bestyrelsen af Alexandria bestemmes at blive midlertidig, og er overdragen som paatænkt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm den 16. April 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 12te. Det glæder mig at see, at Du har fæstet Dig ved hvad jeg i et tidligere Brev skrev om Lappesagen, og Du vil nu senere have erfaret, hvorledes ogsaa De Geer er kommen ind paa den Tanke, at Rigsdagen bør tages med paa en blivende Beslutning. Jeg tilbragte saagodtsom hele sidste Onsdag paa «läktaren» i andet Kammer, for at høre paa Debatten angaaende Armeeforslaget. Bn. Liljencrantz synes, at dømme efter Udfaldet af Voteringerne, at have udtrykt Majoritetens Tanke, naar han yttrede, at intet Forslag, der krævede større Udgifter end hvad nu medgaaer til Armeen, kan vente at gaae igjennem. Saavidt man er kommen i Voteringerne, er i andet Kammer intet bifaldt af den Kongelige Proposition. I førte Kammer har man dog været noget mere imødekommende, og jeg henviser til hvad Aviserne indeholde herom. Imorgen fortsættes Forhandlingerne. Alle synes at være enige om, at Abelins forslag, hvormeget dets Fortjenester i selve Udarbeidelsen end paaskjønnes, hverken nu eller fremtidig har nogen Udsigt for sig. Man har i Formen søgt at stille det nuværende Afslag saaledes, at deri ikke skulde ligge noget personligt nærgaaende for Abelin, som fra flere Hold ønskes bibeholdt; men man spørger sig dog, om Stillingen i Længden lader sig bevare, da han ikke kan forudsættes at ville fremlægge noget i selve Principet forandret Forslag. Abelin seer dette nok meget vel selv, og skulde formodentlig personlig ikke begjære noget bedre end at faae afgaae; men jeg antager dog, at han bliver staaende, da Kongen og Statsraadet holder paa ham som en sjælden Capacitet og man vel heller ikke altfor hurtig ønsker at kaste sig ind i en parlamentarisk Vane, ved at lade en Statsraads Vedbliven beroe paa Rigsdagens Voteringer. Dertil kommer at nye Valg forestaac til andet Kammer, og det skulde kunne være tænkeligt, at Stemningen modificeredes til næste Møde.

Constitutions Utskottets Betænkning om Unions-Forslaget fik igaar sin sidste Gjennemgaaelse, og befinder sig nu under Trykning. Professor Rydin, som jeg traf iforgaars, lovede mig strax at sende mig et trykt Exemplar, naar dertil bliver Anledning, og dette skal Du da faae Dig ufortøvet tilsendt. Han syntes at være vel tilfreds med Indholdet, og meente, at det ikke vilde give Vand paa deres Mølle, der stadigen

fremholde, at Revisions-Værket er tilkommet paa Svensk Commando. En anden Bekjendt sagde mig igaar om Betænkningen, at den var unionsvenlig men uden nogen sær Varme for det tilveiebragte. Jeg har endnu ikke kunnet faae vide, om f.v. Statsraad Almqvist agter at reservere sig mod Betænkningen, men gjør han det, seer jeg deri, som forhen forklaret, heller det modsatte af ondt.

Efter hvad jeg senest har erfaret er der endnu Spørgsmaal om Prinds Oscars Reise til Norge efter Brylluppet. Jeg skal holde Dig au courant med hvad jeg videre maatte faae høre herom.

Vi havde i Formiddag combineret Statsraad. De tvende der behandlede Sager var Consulatet i Alexandria, der efter hvad jeg allerede har telegraferet til Dig, afgjordes som af Dig indstillet, og Pensionen til Frøken Fatima Lagerheim. Jeg fik Anledning til at meddele H. M., hvad Dit Telegram af igaar indeholdt, nemlig at Indstillingen om Jernbanerne og Bevilgningen til Geværer etc. vare paa Veien, hvilket H.M. hørte med Tilfredshed. Efter hvad H. M. behagede at sige mig, vil Han blive hindret fra at give os Statsraad paa Løverdags den 24de, men vi faae det den derpaa følgende Mandag den 26de.

Over Intendant Holst har ganske Ret i, at der i hans Brev intet var omtalt om, «ved hvem Brudegaven skulde overrækkes eller hvor eller naar dette skulde skee», men Forudsætningen syntes dog at være, at det hele gik gennem H. M. selv, om jeg saa maa sige personlig. Den *her* for Sverige vedtagne Maade er i Formen correct, og da den stemmer med H.M.s Ønske, vil den vel ogsaa blive befulgt for vort Vedkommende. Jeg slutter mig ganske til det af Dig citerede Statsraad Vogtske Ord-sprog.

Professor Rydin antog, at Constitutions Utskottets Betænkning maa-skee vilde blive bordlagt næste Onsdag, og komme under Forhandling i Kamrene den derpaa følgende Onsdag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. April 1869.

Kjære Ven,

Jeg fik igaar fra den Franske Ch.d Aff. Mr. de Bellonet en Billet af følgende Indhold:

«Mr. de Champeaux, Capitaine de Vaisseau et Directeur des pêches au ministère de la Marine, est ici pour quelques jours. Comme c'est lui qui a lancé et traité l'affaire du Vestfjord, je désire qu'il profite de l'occasion pour la couler à fond et s'expliquer de vive voix avec Vous et Mr. de Bretteville. On peut se dire en causant ce qu'on n'écrit guères, et une demi-heure de conversation vaut mieux que cent dépêches. J'espère que Vous le convaincrez tout à fait, et pour cela je Vous l'amènerai demain Samedi, vers 2 heures. C'est, je crois, l'heure où finit votre conseil. Soyez assez bon pour en prévenir Mr de Bretteville, afin qu'il prépare ses arguments les plus décisifs. Je prie V.E. de croire à mes sentiments» etc. etc.

Dette var jo en venlig og forekommende Billet, hvis Indhold vi naturligviis beholde *for os selv*, og jeg svarede ham derfor strax, at han skulde være velkommen med Mr. de Champeaux. De gode Herrer indfandt sig idag til den fastsatte Tid, Bretteville var nærværende, og vi havde opfrisket vor Erindring, hvad de opstillede Argumenter angaaer. Mr. de Champeaux er en meget peen Mand, med venlig Forekommenhed men ogsaa med et forretningsmæssigt Alvor. Han begyndte med at yttre, at den Franske Regjering befandt sig under et ganske føleligt Tryk af vedkommende Armateurer, som nødig ville forstaae andet end at Vestfjorden var en Deel af det aabne Hav, og saaledes tilgjængeligt for alle. Jeg troer vi med Held fornyede de locale og internationale Argumenter, der allerede have været fremførte, ligesom vi hentydede til de Følger der *fra andre Hold* kunde indtræde, om Frankrig skulde forsøge at trænge sig ind. Baade Herr de Champeaux og Mr. de Bellonnet gjentog i bestemte Udtryk, hvad vi ogsaa tidligere havde erfaret, at den Franske Regjering havde ladet Spørgsmaalet falde, men den første syntes dog ikke ganske at kunne løsrive sig fra den Tanke, at Vestfjordens store Bredde kunde gjøre Spørgsmaalet, theoretisk og internationaliter talt, noget tvivlsomt. Han yttrede, at under Trykket af den Concurrence, som finder Sted overalt i Verden, havde de Franske Fiskerie-Udredere fordoblet deres Iver, og at det var deres Ønske at prøve Lykken paa Kysten af Lofoten inden de tog til Island o.s.v., at det ikke var saa let for en Regjering i vore Dage at modstaae Trykket af indstændige Forestillinger. Paa samme Tid tillagde han, at vi kunde være forvissede om at den Franske Regjering vilde anvende alt Maadehold, og intet gjøre «pour froisser le sentiment de nationalité de la Norvège». Jeg holder mig i saa Henseende til det Sagte: at den Franske Regjering havde ladet

Spørgsmaalet falde. Mr. de Champeaux yttrede videre, at der holdt paa at danne sig et Compagnie i Frankrig, for at danne et Etablissement paa Lofoten i Øiemed at købe Fisk af de Norske Fiskere og expedere denne i Franske Fartøier til Frankrig, samt at til Nytte gjøre Fiskeaffaldet til Gjødnings Stof. Han spurgte om der kunde være nogen Hindring derimod. Hertil svaredes, at naar de ikke deeltog i Fiskeriet, og derhos forøvrigt vare underkastede den Norske Lovgivning, kunde der formentlig ikke være nogen Hindring derimod, ligesom det overhoved maatte indrømmes, at Fiske Markedet ikke vilde lide ved fremmed Concurrence. Bretteville sagde, at Engelskmændene, som underhaanden havde forhørt sig om der var Adgang til Deeltagelse i Fiskeriet, havde afstaaet fra al Reclamation, og ladet sig nøie med at købe Fisken paa Stedet. Jeg troer Udfaldet af vor Samtale var tilfredsstillende, og de tvende Herrer spise Middag med os i Morgen. Mr. de Champeaux bliver her kun til Mandag eller Tirsdag, han indhenter nu her Oplysninger om Fiskerieforholdene i Østersøen. Herfra reiser han til Gothenborg, og jeg oppmuntrede ham til at udstrække Touren til Christiania, hvortil han dog endnu ikke vovede at bestemme sig. Faaer jeg vide at han kommer, skal jeg underrette Dig, og Du vil da behandle ham med al den Forekommenhed, hvortil jeg er vis paa, at Du vil finde der er Anledning. Blandt andre Ting talte han ogsaa om den høie Priis i Frankrig paa Rogn, der benyttes til Sardel Fiskeriet, og jeg antager, at det vil blive en af Compagniets Opgaver, at forskaffe sig ved Kjøb af Rogn paa Stedet, denne Vare for en billigere Priis. Men nu nok om Mr. de Champeaux.

Der er en anden Sag som det er faldt mig ind at henstille til Din underhaands Bedømmelse og til Din videre Forføining, om Du finder saadan tilraadelig. – I Slutningen af denne Maaned vil Christiania Cathedral Skoles nyopførte Locale blive indviet, og det forekommer mig, at der kunde være en smuk Anledning til at tildele Rector Vibe, som er Senior blandt vore Rectorer og i alle Henseender er saa høitfortjent og en saa fiin Mand en Udmærkelse, som da skulde være Commandeur Korset af St. Olafs Ordenen. I 1855 blev han Ridder, han er nu over 65 Aar, og hans Samtidige ved Universitetet, Heiberg og Boeck ere allerede Commandeurer. Tænk nu herpaa kjære Ven! tal af egen Indgivelse, om Du dertil finder Anledning, med Statsraad Riddervold, og lad mig derefter høre fra Dig i Tid, om Du finder en Foranstaltning, som den antydede, passende.

Vi have idag faact Jernbane Sagen. Hvilket opus. Det er nu under Manthcys Læsning. Naar de andre store Sager, der ere i Vente, ogsaa skulle læses og fordøies, vilde det være ønskeligt, om vi kunde vente med Afgjørelsen til Statsraadet paa Mandag. Skulde Du finde en tidligere Afgjørelse i Extra Statsraad nødvendig, saa lad mig dette vide strax gjennem Telegram, og jeg vil da søge at opnaae af H. M. om mueligt en hurtigere Behandling.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19de April 1868.

Kjære Ven,

Som jeg nævnte i mit sidste Brev spiste de tvende Franske Herrer Middag med os igaar. Efter Middagen havde jeg en længere Samtale med Mr. de Champeaux, som sagde mig, at han iovermorgen afreiser med «Kronprindsesse Louise» til Christiania^[1]. Han vil da gjøre Dig sin Opvartning, og jeg behøver ikke at anbefale ham til Din Venlighed. Hans Ophold vil nok indskrænke sig til nogle Dage i Christiania. Han gjentog, at den Franske Regjering var meget velvillig stemt med Hensyn til Vestfjord-Affairen, og det fremskimtede af hans Ytringer, at den Usikkerhed, der raader i Europa var en Grund mere for hans Regjering til ikke at gjøre Noget, der kunde gribe forstyrrende ind i de Sympathier, der maatte være raadende. Men han tilføiede, at Trykket fra de Franske Fiskeres Side sandsynligviis vilde vedvare, og at man ingenlunde kunde vide, om der ikke vilde komme saadanne til Vestfjorden for at drive Fiskerie, idetmindste paa de Strækninger af Havet, der ikke hævedes som vort eget Søeterritorium. Skeer saadant, vilde det være ønskeligt at faae constateret hvorledes Linien trækkes fra Røst til Fastlandet, om det er den nordlige Linie til Helgevær i Salten eller den sydlige til Trænen i Nordre Helgeland. Vi kunde gjøre hvad vi ville: enten at betragte Sagen for Tiden som «enterrée»^[2] og vente, indtil nogen Fransk Fisker indfandt sig med Paastand om at faae vide, hvilken Grændsen var for Aabningen af Vestfjorden, eller ogsaa strax faae denne constateret. Jeg kan ikke see andet, end om den Franske Regjering tog Initiativet for at erholde Oplysning om, hvorledes vi fastsætte Grændsen, vilde deri impliciter

[¹Tilføyet som note:] Ankommer altsaa Thorsdag Aften.

[²Tilføyet som note:] hermed menes vel at den bliver henliggende uden noget officielt Svar fra den Franske Regjering Side.

ligge en Erkjendelse af at hvad der ligger indenfor, det vil altsaa sige, selve Vestfjorden, er vor udelukkende Myndighed undergivet, og jeg bemærkede derfor, at saafremt en saadan Grændse skulde bestemmes, burde det skee efter et Initiativ fra den Franske Regjering. Herimod syntes han heller ikke at have noget at indvende, idet han tillagde, at det maatte forstaae sig af sig selv, at den Grændse, som bestemtes, ogsaa maatte blive saadan for alle andre Nationer, saa at Frankrig ikke blev «*deterimis conditionis*». Dette var naturligviis klart. Men da jeg ikke er tilstrækkelig inde i denne Affaire, for efter egen Indgivelse at give noget bestemt Svar med Hensyn til det opstillede Alternativ, bad jeg Mr. de Champeaux, da han begiver sig til Christiania, at tale med Dig herom, hvilket han vil gjøre. Jeg vil endnu tilføie, at Mr. de Champeaux sagde mig, at han allerede igaar, efter vor første Samtale med Bretteville og Bellonnet, havde skrevet til Marine Ministeren og deri yderligere fremhævet de Argumenter, som vi have at paaberaabe os. Med Hensyn til de Franske Pretentioner paa Fiskerie i de store Islandske Bugter, og med Hensyn til hvilke den Danske Regjering nok har maattet give efter (det er aabenbart de Danske, der have henledet Opmærksomheden paa Forholdet med Vestfjorden) sagde Mr. de Champeaux selv, at der var den Forskjæl, at medens de Islandske Fiskere med sine smaae Baade ikke kunde gjøre sig den store Mængde Fisk til Nytte, saa at der var stort Overflod for Andre, dreves Fiskeriet paa Lofoten ganske anderledes i det Store af vore Fiskere, saa at Havets Velsignelse dog kom Verdens Markedet tilgode. Denne Betragtning har visselig sin Vægt, og Mr. Champeaux sagde mig, at han i sit Brev til Marine Ministeren havde lagt mig dette Argument i Munden. Ja! meget gjerne for mig.

Jeg vedlægger et Afklip af «Dagbladet», hvori en temmelig tydelig Redegjørelse er givet af Løverdagens Forhandlinger i Kamrene om de tilbagestaaende Punkter af Militair-Forslaget. Det er 37te Punkt som især er af Vigtighed, og Forkastelsen af Committeens Indstilling i denne Henseende har hovedageligen bidraget til at Statsraad Abelin nu bliver staaende.

Vi læse af al Magt paa de indkomne Sager, hvis Afgjørelse ønskes snarest mueligt. Kongen vil lade os faae et *Extra* Statsraad imorgen Klokken 3, og jeg haaber der at kunne faae medtage alle Storthings-Sager.

Med hjærtelige Hilsener og Undskyldning for Hastværk [o.s.v.].

Mr. de Champeaux blev Commandeur af St. Olaf i Marts 1868.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de April 1865 [s: 69].

Kjære Ven! Jeg har atter at takke Dig for to kjærkomne Breve af den 16de og 17de April. Jeg er meget spændt paa at faae see Constitutions-Udskottets Betænkning om Unionsforslaget og meget taknemmelig for det gode Løfte at ville sende mig et Exemplar saasnart den er kommen paa Tryk. Jeg er ikke uden Ængstelse for, at der i samme vil kunne findes en og anden Phrase som Sagens Opponenten her i Landet ville kunne tage til Indtægt for sig. Vi faae nu at see.

Der er, efter hvad Du skriver, endnu Spørgsmaal om Prinds Oscars Reise til Norge efter Bryllupet. Bliver det saa, at han kommer, speculerer jeg næsten paa at gjøre Svenske af mig, som man siger, det vil sige at tage mig en Udflugt paa en 6 Ugers Tid, trods Prindsens Nærværelse; thi jeg trænger i Sandhed saa høilig dertil, at jeg næsten finder det at være Pligt mod mig selv. Paa den anden Side vil det see underligt ud at drage bort just som Prindsen kommer, og kanskee kan jeg komme mig op igjen i Løbet af Maii, Junii og Julii, af hvilke Maaneder jeg haaber at skulle tilbringe en større Deel paa Landet, idet jeg ogsaa iaar har leiet mig et Herberg paa Ladegaardsøen. Lad ialfald min Tanke om muligens at reise bort, mens Prindsen er her, *forblive ganske mellem os*. Siig mig derimod din egen Mening derom.

Med Udbetalingen af Brudegaven vil der sikkerlig blive forholdt saaledes som fra Stockholm attraaet. Helliesen har ikke omtalt Sagen, siden jeg meddeelte ham Indholdet af dit første Brev, hvori Du omhandler den. Formodentlig har han vel faaet det af Dig omskrevne Brev fra Grev Wachtmeister.

Jeg har med Opmærksomhed gjennemlæst hvad Du skriver om den stedfundne Conference med Herr Champeneux (jeg veed ikke, om jeg skriver Navnet rigtigt; thi dit Brev er det skrevet noget utydeligt) og med den Franske Chargé d'affaires om Lofot-Spørgsmaalet. Det glæder mig at see, at man endnu paa Fransk Side, saavidt kan sees, er stemt for at holde Spørgsmaalet nede. Maae det saa blive ved!

Jeg skal i Statsraadet idag tale med Riddervold angaaende det af Dig opkastede Spørgsmaal om et Commandeurkors for Rector Wibe, og du skal derefter høre nærmere fra mig.

Jeg maa afsted til Statsraadet og derfor slutte her.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 20. april 1869 kl. 16.00.]

Alle indkomne Indstillinger om Storthings-Propositioner idag bifaldende afgjorte. Expederes med Posten i aften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. April 1869.

Kjære Ven!

Du har allerede faaet et Telegram om det idag afholdte Extra Statsraad. Vi troede at burde medtage samtlige Propositioner, og desforuden tog jeg ogsaa med Tractaten med Japan. Vi faae Statsraad paa Løverdag og da skulle de andre indkomne Sager blive afgjorte. Det var vigtige Sager, der idag forelagdes H. M., og der blev kun levnet Tid til at jage dem igjennem. Vi faae nu see, hvorledes Modtagelsen bliver paa Storthinget. H. M. indgik paa Regjeringens Mening, hvad den extraordinaire Bevilling til Armeen angaaer. Ikke at Han jo vilde have fundet det ønskeligt, om det hele Antal af Geværer etc. etc. havde kunnet tilveiebringes; men Han følte, paa den anden Side, ogsaa Vægten af de Hensyn, som havde maattet tages, for at formindske Beløbet. H. M. oplæste for os Noget af en fra Brüssel ankommen Dépêche. Mr. Frère Orban kommer ikke overeens med den Franske Regjering, og i London skal den Belgiske Gesandt, Mr. de Beaulieu, have yttret, at med den Belgiske Regjeringens gode Minde skulde Jernbanen «Grand Luxembourg» ikke blive overladt til det Franske «Compagnie d'Est»; at det vilde være et skaar i Belgiens Uafhængighed, og heller end at gaae ind derpaa, da falde med Værdighed. Maaskee den Franske Regjering til Slutningen giver efter, blot ikke for Øieblikket, da den før Valgene ikke vil tage imod Udseendet af at have veget tilbage?

Nu vil jeg vende mig til Dig, kjære Ven! om en mere særskilt Affaire. Læs det Brev, jeg iforgaars fik fra Erkebiskop Reuterdahl, og hvoraf jeg herved vedlægger en Afskrift. Jeg har ogsaa om samme Sag faaet idag et Brev fra Bn. Kræmer, f.v. Lanshøvding i Upsala. Den i begge Breve omnævnte Frøken Rappe var oppe hos mig i Formiddag. Hun gjorde paa mig Indtrykket af at være et af disse menneskelige Væsener, som

Vor Herre har indblæst den Aande der laae i Frelserens Ord, da han sagde: «Fød mine Lam». Efter hvad jeg hørte af hende, er den unge Nordmand, hvis Navn er Ludvig Berg, fra Værdalen, han er omtrent 19 Aar og har ikke Forældre ilive. Han har Attest fra Dr. Kinck i Trondhjem om meget svagt Syn. Frøken Rappe har fattet stor Interesse for det unge Menneske, baade for hans Intelligents, Taalmodighed og gode Character. Hun havde, som i Erkebiskopens Brev omnævnt, henvendt sig til Forstanderen for Blinde Institutet hersteds, Herr Borg, som vel ikke har nogen Friplads for ham, men vil tage ham ind paa Institutet paa sædvanlige Vilkaar: 250 Rdl. Rmt. aarlig for Alting. Klæder Føde etc. etc. Det almindelige Kursus er 6 à 8 Aar; men Frøken Rappe troede, at da han *havde seet*, og endnu *saae en liden Smule*, og dertil var høist intelligent, kunde han fuldende sin Uddannelse i 4 Aar, og mueligens engang opnaae at faae en Lærerstilling ved et Blinde Institut, eller ialfald kunne fortjene sit Udkomme. Jeg sagde hende, at her havde vi ingen Midler til at underholde ham. Vi kunde derimod skaffe Midler til at sende ham tilbage til Norge, og da der var et Blinde Institut i Christiania kunde der mueligens der opnaaes en Friplads for ham. Taarerne kom hende i Øinene, da hun tænkte paa, at han skulde komme tilbage uden nogen sikker Udsigt, og hun yttrede paa sin egen venlige Maade, at hun da heller vilde see, om hun ikke blandt Bekjendte her, kunde faae sammen det nødvendige Beløb for hans aarlige Underhold paa Blinde Institutet i Stockholm. Jeg sagde, at jeg isaafald vist vilde hjælpe hende; men om han kunde faae en Friplads paa Blinde Institutet i Christiania, vilde han nok blive dragen Omsorg for. Jeg vilde nu gjerne, kjære Ven! at Du som et Alternativ, vilde undersøge, om han har Udsigt til at faae en saadan Friplads i Christiania. Men *heller* vilde jeg, at Du skulde veilede mig for Opfyldelsen af det andet Alterntiv, at han blev her paa Blinde Institutet. Han har nemlig nu lykkets i Frøken Rappe og andre at finde den Sympathie, som for en Ulykkelig i hans Stilling, er en dyrebar Ting, og det vilde være Synd at løsrive ham derfra. Jeg vil selv gjerne bidrage med en 50 Rdl. om Aaret. Er der ikke af Storthinget bevilget en Sum for i særegne Tilfælde at yde en Fattighjælp, og kunde Noget komme dette unge Menneske tilgode? Eller skulde man kunne vente et lidet Bidrag fra Værdalen, hvor han er født, om jeg skrev til Sognepræsten derom. Lad mig see kjære Ven, at Du med Din Godhed tænker paa Sagen og fremfor alt, *saasnart som mueligt*, lader mig faae høre Din veiledende Mening. Allerhelst Alternativet at blive her.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 21. April 1869.

Kjære Ven,

Jeg fik i Formiddag fra Professor Rydin vedlagte – «Constitutions Utskottets Betänkande» – hvilket jeg i al Fart har gjenne læst. Jeg troer at Du med Tilfredsstillelse vil gjøre Dig bekendt med Indholdet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de April 1869.

Kjære Ven! Jeg faaer idag blot Tid til at sende Dig Afskrift af min Indberetning af idag til Hs. Majestæt. Du seer, den handler om Statsraads-Ombytningen. Det vil være ønskeligt, om Kongens Bestemmelse kunde blive mig meddeelt jo før jo heller, især af Hensyn til Statsraad Meldahl, som faaer kort Varsel. Tak for dine Breve af den 19de, som jeg forbeholder mig senere at besvare.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 23de April 1869.

Kjære Ven! Jeg modtog dit venlige Brev af den 19de igaar Aftes og begav mig idag (Bededag) ud til Statsraad Riddervold for at tale med ham, om han skulde vide nogen Hjælp for den i dit Brev omtalte unge Nordmand, der har vakt saa megen Deeltagelse hos ædle Mennesker i Upsala. Det lykkedes mig at vinde Riddervold foreløbig for den Tanke, at man kunde skaffe den nævnte unge Nordmand Soutjen for det første paa Blindeinstituttet i Stokholm paa den Maade, at man optager de dertil fornødne 250 Rdlr. Rigsmynt blandt de Beløb, hvorfor man hvert Aar pleier at tage Resolution om Udbetaling af Statskassen til Dækkelse af Udgifter til nødlidende Nordmænd i Udlandet. Riddervold forbeholdt sig dog, naar han kommer til Byen imorgen, nærmere at undersøge Sagen og da give mig endelig Beskeed. Bestemmer han sig til at see det Fornødne tilveiebragt paa denne Maade, vil han formodentlig gjøre det i den Form, at han strax anviser de omspurgte 250 Rdlr. Rigsmynt og saa erhverver Resolution for deres Vedkommende sammen med de øvrige

Udgifter af lignende Slags for dette Aar senere hen. Han yttrede dog, at han blot tænkte at tage Resolution for eet Aar af Gangen, altsaa for det første kun for det nu kommende Aar; men – tilføiede han – naar Sagen først er kommen igang, gaaer den vel altid siden paa en eller anden Maade. Du vil – efter hvad jeg saaledes har anført – imorgen eller Overmorgen faae mere fra mig om den Sag.

Ved samme Leilighed talte jeg med Riddervold om hvad Du i dit Brev af den 19de skriver om Commandeur-Kors for Rector Vibe. Riddervold er af samme Mening som jeg, at det vil være passende, at Vibe nu erholder Commandeur-Korset af St. Olafs-Ordenen; men vi finde ikke, at det vil falde beqvemt eller have tilstrækkelig Grunde for sig, at han faaer sig Ordenen tildeelt netop paa den Dag, da Latinskolens nye Locale indvies. Hvilken Dag dette bliver lader sig vanskeligt forud bestemme uden med heelt kort Varsel. Bygningen har nemlig allerede i nogen Tid været færdig og Indvielsen venter kun paa, at Vibe skal komme sig af et Slags Ansigtssmerter, hvoraf han for Tiden lider og som har bevirket, at han har anholdt om at faae baade Indvielsen og Skolens Tagen i Brug samt sin egen Flytning udsat indtil videre. Hertil kommer, at Vibe ingen særlig Fortjeneste har af at Latinskolen faaer sig en ny Bygning, et Foretagende, for hvilket han ikke engang – om med eller uden Grund skal jeg lade være usagt – antages at have været gunstig stemt. Riddervold og jeg mene derfor, at man bør skride til at give Vibe Commandeur-Korset strax og uden at vente paa Indvielsen af Skolelocalet. Han vil da faae Anledning til at pryde sig med samme Kors, naar han holder sin Tale ved Indvielsen, og dermed er, hvad det udvortes angaaer, opnaaet hvad der i det Væsentlige kunde være at vinde ved at sætte Tildelingen af Ordenen i Forbindelse med Skolelocalets Indvielse. Skjønt vi her pleie at omtale i Statsraadets Spørgsmaal om Uddelelse af Ordener i Tilfælde som det her omhandlede, mener Riddervold og jeg dog, at det kan forslaae for denne Gang at Du og han og jeg og formodentlig begge Collegerne i Stokholm ere enige. Der blev ikke Tid til at omhandle Sagen i sidste Statsraad her, hvilket havde været min Hensigt. Lad altsaa Vibe blive Commandeur jo før jo heller!

Medens jeg har nedskrevet Forestaaende har jeg havt et Besøg af Herr Champeaux. Han kom omtrent Kl. 12 op til mig i Indre-Departementet, efter forgjæves at have søgt mig i mit Hjem, og lykkeligviis var jeg, skjønt det er Bededag, tilstede i Departementet. Vor Samtale varede en halv Times Tid. Han gik strax lige til Sagen og udtalt sit Ønske om at

faae at vide, hvilken bestemt Grændse vi sætte mod Syd for vort Søterritorium paa Vestfjorden. Jeg svarede hertil, at vi, forsaavidt der handlede om et formelt Svar paa Spørgsmaalet, først maatte oppebie, at Spørgsmaalet formelt blev stillet til os eller rettere til vort Udenrigsministerium, og forsaavidt han blot ønskede paa Forhaand at vide min Mening, kunde jeg blot sige ham, at den yderste Holme søndenfor Røst maatte danne Grændsens Udgangspunct i Vest, men paa hvilket bestemt Punct Grændsen vilde falde i Øst eller paa Fastlandssiden var det mig umuligt at sige uden først at have indhentet nærmere og locale Oplysninger. Jeg gjorde opmærksom paa, at det her selvfølgelig kom an paa et nøiagtig bestemt Punct, og da det var første Gang vi bleve opfordrede til at opgive et saadant, var det naturligt, at vi ikke gave noget Svar førend vi saae os istand til at give et, som baade var nøiagtigt og categorisk. Han syntes at være fornøiet med denne Erklæring; bedrager jeg mig ikke, sagde han endog udtrykkelig, at han fandt den rimelig. Han yttrede for Øvrigt, at det ikke var vist, at der vilde blive rettet noget Spørgsmaal til os. Det var muligt, at hans Regjering vilde iagttage Taushed i Affairen, men ogsaa muligt, at den vilde stille det ovenomhandlede Spørgsmaal til os, hvilket sidste i saa Fald vilde have sin Grund i den Interesse, det kunde have for de Franske Fiskere at gjøre et Forsøg paa at fiske i April Maaned, da Torsken er paa Udgaende og den Franske Fiskeflaade paa Opgaaende for Island. Efterat vi havde tilendebragt vore Forhandlinger, spurgte jeg ham, om han ikke vilde deeltage i den Souper, som imorgen Aften skal være hos mig i Anledning af Prindsesse Eugenie's Fødselsdag, til hvilken blandt Andre hele Stortinget er indbudt. Der kan nemlig ikke blive Bal, da det er Løverdags Aften. Han takkede mig for min Høflighed men bemærkede, at han allerede før sin Ankomst var bestemt paa at reise tilbage med samme Dampskib, hvormed han var kommen, nemlig Kronprindsesse Lovise, og at han derfor maatte afsted imorgen tidlig. Jeg kom saaledes til at nyde lidet godt af Herr Champeaux, i hvem jeg fandt en elskværdig Mand med et tækkelig og dannet Sømands-Væsen.

For Øvrigt har jeg hos mig selv – om end kun foreløbig – opgjort en Mening om hvorledes det østlige Punct for Sydgrændsen af Vestfjorden bør bestemmes. Jeg mener nemlig, at ethvert andet Punct vil blive vilkaarligt end et, som bestemmes paa den Maade, at man gaaer ud fra den sydligste Holme ved Røst og følger en Linie, der gaaer perpendiculart paa Fastlandskysten. Siig mig, om Du og Bretteville deler denne

min Anskuelse. Selvfølgelig maa det Punct, hvorpaa en saadan Linie vil falde, nøiagtig udredes.

Med venlig Hilsen til Collegerne [o.s.v].

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 24. april 1869 kl. 14.15.]

Skrevet igaar blandt andet at her enige om COMMANDEURKORSET FOR VIBE. I DAG ERFARET AT SKOLEINDVIELSEN ER NÆSTE ONSDAG DEN 28DE. LAD DERFOR UDFÆRDIGELSE OG KOMMUNIKATION SKEE JO FØR JO HELLER. HOLST HAR DECORATION.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de April 1869.

Kjære Ven! Idag kun nogle Ord som Tillæg til mit Brev af igaar. Riddervold har idag været hos mig og forklaret, at Kirkedepartementet idag officielt tilskriver Dig angaaende Værdølingen Ludvig Berg. Han har idag gjort mig opmærksom paa, at Understøttelse af Statskassen for trængende Nordmænd i Udlandet, efter Regelen, kun forskydes – nemlig for vedkommende Forsørgelsesdistrict her i Landet – men ikke endelig afholdes, og at han derfor, naar han faaer sendt Beløbet for Ludvig Bergs Ophold ved Blindeinstituttet i Stokholm for det første Aar, strax vil sætte sig i Correspondance med Fattigcommissionen i Værdalen. Han siger, at han derhos vil decortere hvad Du i dit Brev til mig har yttret at ville bidrage, nemlig 50 Rdlr. Rigsmynt, og at han saaledes kun vil sende Dig 200 Rdlr. Det Nærmere vil Du erfare af hans Brev.

Riddervold og jeg ere begge idag blevne overraskede ved Underretning om, at Vibe seer sig istand til at lade Skoleindvielsen foregaae paa førstkommende Onsdag. Deraf mit Telegram af idag. [O.s.v.]

Esk. Undskyld det altfor synlige Hastværk.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av Telegram, datert 24. april 1869 kl. 13.30.]

Med Designationer 9., 14., 16., 20., indkomne Sager idag afgjorte. Schnitler udnævnt Politiemester i Stavanger. Protokoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24. April 1869.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Tak for Dit venlige Brev af 20de dennes. Du vil nu allerede have faaet Constitutions Utskottets Betænkning, og jeg haaber den vil have gjort et godt Indtryk paa Dig. Saavidt jeg kan forstaae, ere just de saare Punkter behandlede med Hensynsfuldhed og Tact. Almqvists Dissents er ganske mærkelig, men fra vort Synspunkt kan den ikke gjøre nogen Skade, og naar man besinder, at han just var Medlem af det Svenske Statsraad i 1860, hvem visse Folk hos os tillægge en saa dictatorisk Myndighed over hele Revisions Anliggendet, burde det have en ikke ringe Betydning, at han nu fraraader Unionsforslagets Antagelse som «hvilende». Jeg har skaffet mig yderligere ni Exemplarer af Betænkningen, og jeg beder Dig om at disponere over disse efter Behag, hvorved jeg dog henstiller, om Du ikke vil tænke paa Unions Committees Norske Medlemmer, blandt hvilke jeg tillader mig at nævne Harbitz, som jeg ønsker Du vil give et Exemplar.

Jeg opmuntrer Dig, kjære Ven! paa det Indstændigste til at tage Vare paa Din Helbred, og uden Hensyn til et blivende Besøg af Prinds Oscar – hvorom jeg forøvrigt endnu intet definitivt har erfaret – at bestemme Din paatænkte Udflugt til den Tid Du selv finder ønskelig. Helbredden er i Din Stilling en saa nødvendig Ting, at Du ikke kan undvære den. Jeg henstiller til Dig, om Du ikke nu, eller noget længere frem, vil i Brev til Kongen berøre Eventualiteten af Din Udflugt. Du vilde derved opnaae at constatere Dit Ønske om en Permission, inden Noget er officielt kjendt om Prinds Oscars Plan for Sommeren, om denne skulde komme til Udførelse.

Du vil af Post Tidningen for igaar have bemærket, at Bn. Wrede i Haag er bleven rappeleret. Jeg har tidligere i Brev til Dig bebudet dette, og man vil holde Grev Wachtmeister Regning for at have borttaget fra vort Diplomatie et lidet anseet Medlem. Stenersen vil nu faae Brüssel og Haag, men dette forbliver *mellem os*, indtil Udnævnelsen foregaaer.

Du er allerede gennem Telegram bleven underrettet om det idag afholdte Statsraad. Da vi kom op, var Livmedicus Lundberg hos Kongen, som er bleven hæs, og som med den Genegenhed han har for en Affection i Struben, let kan befrygtes, at faae en af sine tidligere Attaquer. Jeg haaber dog, at det tages saa tidlig, at Ondet kan standses.

H. M. saac forresten rask ud. Efter Telegram fra Brüssel er videre Underhandlinger med Mr. Frère Orban for Tiden afbrudte. Har Du læst Bismarcks sidste Tale. Jo! det er en Dictator!

Tak for Telegrammet om Rector Vibc. Jeg skal paa Mandag Morgen gaac op til Kongen for at undergive Sagen hans høie Bestemmelse.

Jeg er i de sidste Dage mindre end vel igjen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 28. April 1869.

Kjære Ven

Tilgiv mig, om jeg blot skriver nogle Linier. Jeg er endnu mat efter en ganske voldsom Attaque af Diarrhe, som holdt mig tilsengs med Feber i Mandags, og som formodentlig maa have været Følgen af en Forkjølelse. Jeg har endnu ikke faaet Lov til at gaac ud, og har saaledes ikke idag kunnet være i Kamrene, for at overhøre Debatten om Unionsforslaget. Du vil allerede have erfaret Udfaldet. I andet Kammer gik det uden Votering, og i Første mod nogle og tyve Stemmer. For dem, som ville see, bør det være betegnende, fra hvilken Kant Modstanden kom. Statsraad Bretteville var saa snild at telegraphere for mig i Mandags, og det glædede mig at høre, at mit Vink vandt Bifald. Hjærtelig Tak ogsaa for Din Venlighed med den blinde Berg og for det Udfald som blev opnaaet. Bring min Tak til Statsraad Riddervold.

Det har meget interesseret mig at høre om Din Forhandling med Mr. de Champeaux. Jeg tør ikke have nogen Mening om den perpendiculariere Linie, Du antyder, – den vilde vel falde noget nær sammen med Linien til Thrænen – men det forekommer mig dog næsten, som om Aabningen af Vestfjorden derved blev tiltagen i noget stor Scala.

Tilgiv dette korte og ilde skrevne Brev. Dets Tilkomst skyldes blot Ønsket at lade høres fra. [O.s.v.]

Kongen er nok ganske rask igjen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de April 1869.

Kjære Ven! Tak for dit venlige Brev af den 24de. Hoslagt Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt. Mere med Posten imorgen;

idag er jeg optagen af et Brev til Bretteville, som for Resten ogsaa angaaer Dig, hvilket Du af ham vil erfare.

Bliver der ikke snart afgivet Bestemmelse – selvfølgelig foreløbig Bestemmelse – om Statsraadsombytningen? Meldahl venter paa den med forklarlig Utaalmodighed.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 1. Mai 1869.

Kjære Ven,

Jeg var igaar for første Gang ude i Vogn og idag har jeg, uagtet det har vendt sig til halv Vinter igjen, taget mig en Luftning tilfods; men jeg har endnu ikke kunnet komme op til H.M., og har saaledes ikke faaet Anledning til at erfare Høistsammes Bestemmelse med Hensyn til det i Indberetningen paa Bane bragte Ombytte inden Statsraads Afdelingen. Jeg tvivler dog ikke paa at H.M. jo Naadigst bifalder hvad som er bragt i Forslag. Paa Mandag kan jeg ikke heller gaee op til Kongen, da Han er optagen af Fødselsdagens Bestyr; men paa Tirsdag haaber jeg at kunne faae se ham. Med Hensyn til den blivende Resolution, bør vel denne indskrænke sig til det nærmeste Ombytte, nemlig Meldahl med Manthey; thi hvad October Ombyttet betræffer, kan der ikke bestemmes noget angaaende Departementsfordelingen, forinden Spørgsmaalet afgjøres om en ny Statsraad.

Jernbane Sagen var for i Kamrene igaar. Det begjærte Bidrag til Nordvestre Bane, 3,100000 bevilgedes, med Tilladelse til allerede under dette Aar at anvende en Million deraf, hvorved Færdiggjørelsen af Banen kan paaskyndes, og ventes fuldendt til Juli 1871.

Jeg seer af Aviserne, at Sverdrup har gennemført sit Militair Budget; men i Indstillingen har han dog givet nogle naadige Nik til den nuværende Chef for Armee Departementet. Jeg er spændt paa at høre, hvorledes Stemningen kommer til at udfolde sig i den nedsatte Jernbane Committee. Hvad er Fornemmelsen nu med Hensyn til Tiden for Storthingets Slutning? Jeg har hørt ymte om, at det kan komme til at trække ud til henimod Udgangen af Juni! Her ansees Rigsdagen at kunne sluttes, om ikke paa den 15de Mai saa faae Dage derefter.

Enkedronningen har faaet Rosenfeber, og ligger tilsens; men der er dog lykkeligviis intet, der kan vække Uroe. Min Hustru var deroppe idag og tegnede sig paa Listen, men ingen Bulletin er bekjendtgjort.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, dateret 1. mai 1869.¹]

Bulletin for Enkedronningen

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 3. mai 1869 kl. 8.30.]

Ikke skrevet formedelst Ildebefindende, Vilde ansee tjenlig, at de indkomne Propositionssager bleve afgjorte i ekstra Statsraad snarest muligt.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Maii 1869.

Kjære Ven! Du vil af mit Telegram af idag have erfaret, at Grunden, hvorfor jeg ikke har tilskrevet Dig siden i Torsdags, er den, at jeg har befundet mig ilde paa den Maade, jeg oftere har havt Anledning til at omtale i Breve til Dig og som gjør mig saa uoplagt til at skrive, at jeg bør kunne vente Tilgivelse for at undlate det. Hvad jeg her har sagt gjelder dog ikke om Fredagen i forrige Uge, da det egentlig var Statsraadsmødet om Formiddagen og Træthet om Eftermiddagen, som hindrede mig i at lade høre fra mig. Men baade Løverdags og Søndag har jeg befundet mig saare ilde, sandsynligviis en Følge af ombytligt Veir, som efter tidligere mærkelig Varme har bragt Kulde med smaa Byger af Snee og Slud. Jeg er langt fra brav idag heller, men faaer holde mig stiv, siden jeg skal præsidere i Videnskabselskabet – en Function man aldrig burde have valgt mig til – fra 12 til 2 og siden have Middag i Anledning af Kongens Fødselsdag.

Jeg takker for den nye Sending af Exemplarer af Constitutions-Committeens eller rettere Constitutions-Utskottets Indstilling om Revisionssagen, hvilke jeg har fordeelt efter dit Ønske. Dissentsen inden

[¹ Tilsvarende telegrammer om enkedronningens tilstand ble sendt 2., 3., 4., 5., 6., 7., 8., 9. og 10. mai.]

Constitutions-Utskottet saavel som de faldne Yttringer ved Sagens Forhandling paa Rigsdagen, der udvise, at Svenskerne just ikke ere saa synderlig «belåtne» med Forslaget og endelig de i samme Retning gaaende Yttringer i den Svenske Presse – alt dette vil visselig bidrage til at vække nogen Mistillid her hjemme til Skriget om, at Forslaget er bleven diceret af Svensk Indflydelse. Men saa meget synes jeg paa Forhaand at kunne see, at hvis det bedste hænder, nemlig at Forslaget sluttelig bliver antaget baade i Sverrig og Norge, saa vil det dog i begge Lande blive den forherskende Stemning at betragte Resultatet som et jus aller. Ja – min Ven! saaledes er den Verden beskaffen, som offentlige Mænd arbeide for!

Jeg takker for dit Vink om, at jeg, saafremt jeg bestemmer mig til en Udflugt efter Bryllupet i Stokholm, bør i Tide i Breve til Kongen constatere mit Ønske om at kunne gjøre en saadan Udflugt. Jeg er idetmindste for Øieblikket bestemt paa at foretage en saadan, naar Tiden kommer, og som Følge deraf ligeledes bestemt paa at følge dit Raad.

Den Anskuelse, jeg i Forbigaaende yttrede for Dig om hvorledes en Grændselinie for vort Søterritorium paa Vestfjorden bør optrækkes, vil ikke paa langt nær føre til et saa vidt gaaende Resultat som Du forudsætter. Men herom er det for Øvrigt tids nok at handle, om og naar en Opfordring fra Frankrig maatte fremkomme.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 4. mai 1869 kl. 16.00.]

De tre Propositions Sager idag bifaldende afgjorte. Protocol sendes iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Mai 1869.

Kjære Ven,

Jeg haaber inderlig, at det Ildebefindende, hvorom Dit sidste Telegram indeholdt Underretning, har været ganske overgaaende, og at Du

atter befinder Dig vel igjen. Mit Telegram har allerede bragt til Din Kundskab, at de Propositions Sager, om hvis hastig Afgjørelse Du udtrykte Ønske, have været foredragne og bifaldte i et Extra Statsraad idag. Vi søgte H.M. imorges Kl. 10; men Høistsamme var da tagen ud til Drottningholm, med Kronprindsen af Danmark, som er her paa et Overraskelses Besøg i Anledning af Kongens Fødselsdag. Vi erfarede, at H.M. ventedes tilbage Kl. 1½, og vi vare da atter tilstede, og opnaaede det Extra Statsraad, hvorom vi anholdt.

Ved samme Leilighed fik jeg Anledning til at spørge H.M. om hans foreløbige Bestemmelse med Hensyn til det nærmeste Statsraads Ombytte. Han bifalder, at Statsraad Irgens fritages, og at Statsraad Meldahl kommer herind istedetfor Statsraad Manthey. Resolutionen herom turde kunne afgives naarsomhelst, og jeg venter at faae høre fra Dig, naar Du anseer, at den bør gives. Jeg har tidligere omnævnt for Dig, at der for Tiden formeentlig blot bør bestemmes om det ene – det nærmeste – Ombytte.

Enke-Dronningen er idag bedre, og der er Haab om at Hendes Majt. snart vil komme op. Rosen-Udslaget har haft sit Sæde i Hovedet, og under saadanne Omstændigheder er der altid en vis Uroe for, at det skulde kunne kaste sig indad paa de ædlere Dele. Men nogen særskilt Ængstelse har dog ved denne Leilighed ikke været forhaanden, og da den Høie Patient allerede befinder sig i Bedring, er der nu saameget mindre Anledning til Uroe. Baron Wrede er nu rappeleret fra Haag; Stenersen er udnævnt til Brussel-Haag, og Ehrenhoff i Tanger til Min.Resident i Constantinopel, og Grev Wachtmeister har visseligen gjort alt dette meget vel.

Den Fransk-Belgiske Affaire er endnu ikke afsluttet; men man har nok faaet opstillet en modificeret Underhandlings Basis, hvorved Sagen kommer til at holdes gaaende. Freds-Udsigterne skulle i det hele taget see lysere ud; men det er vel med disse som med April Veiret, der forbliver ustadigt, indtil alt det onde, som er i Luften, engang kommer ned.

Stasraad Bretteville har gjort mig bekjendt med sit Brev til Dig angaaende Fuldmægtig Nicolaysen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. mai 1869.

Kjære Ven!

Jeg har idag sendt Dig to Bulletiner. Den sidste kom ud, for at man ikke skulde være urolig over Følgerne af den søvnløse Nat Hendes Majt. havde haft. Hun tog imod Kronprindsen af Danmark igaar, og laae paaklædt paa Sengen, og denne Anstrængelse indbilder jeg mig har foranlediget en øieblikkelig Forværrelse og en Udbredelse af Udslaget. Paa Formiddagen havde Hendes Majestæt haft flere Timers Hvile, og Virkningen deraf var, at Hun atter blev bedre. Jeg var deroppe strax før Middagen og traf Kammerherren Baron Ehrenborg, som sagde mig, at der fremdeles *ikke* ansaaes at være *nogen* Grund til Uroe.

Jeg kommer just tilbage fra Begravelses Ceremonien efter afdøde Gervinde Sandels, Enke efter Statholderen. Begge Colleger vare ogsaa der. Det var vel den sidste Norske Statholderinde, som der vil blive Anledning til at vise den sidste Ære.

Her er et halvt Vinterveir, med Frost om Natten og hvert Øieblik med Sneefald. Sneen laae her et Par Dage paa Tagene.

Kronprindsen af Danmark reiste imorges.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 6. Mai 1869.

Kjære Ven

Tak for Dit venlige Brev af 3. Mai modtaget igaar Aften (siden 1ste denne udleveres nu Posten om Aftenen istedetfor den følgende Morgen). Det er ikke underligt, om saa voldsomme Overgange i Veirliget have virket paa Dit Befindende, og paa samme Tid som jeg beklager, at Du har været underkastet deres Indvirkning, er jeg dog glad over, at Du allerede befinder Dig i Bedring. Et godt Tegn herpaa er, at Du har kunnet præsidere i Videnskabs-Selskabet. Du tillægger, at man aldrig burde have valgt Dig til denne Function; men for min Deel bekjender jeg, at det er en nok saa smuk Combination, at Regjeringens Præses ogsaa er fuldt egnet til Præsidiat i Videnskabs-Selskabet.

Det indtraadte igaar, senere paa Eftermiddagen, en ikke ringe Forværrelse i Enke Dronningens Tilstand, saa at Professor Malmsten blev tilkaldt paa Aftenen. Han havde da ikke været uden en viss

Betænkelighed, men imorges havde det saaledes vendt sig til det bedre, at Malmsten atter haabede, at det ikke skulde blive noget alvorligt. Det er blevet mig sagt, at Enke-Dronningens Moder døde af samme Sygdom og omtrent i samme Alder, som Hendes Majt. nu har oppnaaet, og at hendes Død indtraf den 13de Mai. Her altsaa diverse Punkter, hvorfra man kan drage Sammenligninger, og da H.M. har en sjælden Hukommelse, er det ikke umueligt, at hun selv kan føle sig paavirket deraf. Dette er forresten mellem os! Da Tilstanden imidlertid er bedre idag, ville vi haabe, at, ved Guds Hjælp, at al Fare vil blive afvendt.

Jeg hørte igaar Aftes af Livmedicus Lundberg, at Prinds Oscar tænker paa i Begyndelsen af Juni at reise til Ems, for at gjenneegaae en Brøndkuur. Formodentlig er det en eller anden Digestions-Uorden, som kan behøve den Renselse en Brøndkuur giver. Din Slutnings Betragtning angaaende det foreliggende Unions-Forslag maa jeg tiltræde. Men vi ville ikke lade os nedslaae deraf. Ingen veed uden den som har tillagt og tilsaaet Jorden, hvormeget Arbeide derpaa har været nedlagt, og Ingen bryder sig stort om et nys tilsaaet Agerland; men naar Spirerne komme op engang og staae grønne, faae andre ogsaa Øinene op. Den store Ting i vor Tid er Taalmodighed! Desværre har jeg saa lidt deraf.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Mai 1869.

Kjære Ven!

Jeg kommer just fra Kongen, som lader os faae det sædvanlige Statsraad imorgen. H.M. sagde at Enkedronningen var bedre idag, og at Han haabede, at Hun om et Par Dage vilde være i fuldstændig Convalescents, ligesom det lod paa Hans Majestæt, at han intet Øieblik havde haft nogen Ængstelighed med Hensyn til Enke-Dronningens Sygdom. Kongen Selv er ganske kommen over Sin Hæshed, og saa rask og vel tilmode ud. Paa Veien op til Slottet traf jeg Kammerherre Holtermann, som bekræftede, hvad jeg tidligere havde hørt om Prinds Oscars paatænkte Badereise til Ems. Da H.K.H. er optagen i Begyndelsen af Juni med General-Mønstringen, vil Reisen nok ikke foregaae førend i Midten af Juni. Prindsesse Sophie med de unge Prindser vil – om der ikke møder nogen Hindring i Enke Dronningens Sygdom, hvilket nu ikke er at antage – afreise til Sophiero i Skåne den 24de i

denne Maaned. Hun kommer tilbage til Stockholm til Brylluppet, og umiddelbart derefter, eller de første Dage i August, begive Hun og Prinds Oscar sig til Norge directe herfra, medens Kammerherre Holtermann skal føre Prindserne fra Skåne for at træffe sammen med de Høie Forældre, inden de alle komme til Christiania. Saa skal Planen være for Tiden.

Jeg har i Morgenbladet læst Beretningen om Festligheden paa Horten, i Anledning af Thrudvangs Havsløb. Den har givet mig Stof til diverse Reflectioner. Det lader ikke til at nogen af de meest fremstaaende Storthingsmænd have været tilstede. Statsraad Broch, seer jeg, udbragte en Skaal for Marinens Fremtid og med denne er han selv indforlivet; men fortjener da den forrige Bestyrelse, som har beredt alt hvad som nu findes, ingen Omtale? Af samme Skaaltale finder jeg ogsaa følgende Yttring: «3 Gange har da Krigen raset nær ved vore Grændser. 2 Gange kom den *endog over*» (dette sidste forstaaer jeg ikke, om ikke de Danske Grændser ogsaa henregnes til «vore») «og sidste Gang blev en ædel Green revet bort, medens vi vare uforberedte til at møde Faren». Man skulde af denne Yttring kunne gjøre den Slutning, at om vi havde været forberedte, havde vi ogsaa fremmødt; – men var Stillingen factisk saadan, og vare vi i den Grad scandinaviske? Det er mig ikke bekjendt. [O.s.v.]

Den Russiske Minister har sendt mig indlagte Pakke med Bøn om Besorgelse. Vil du sende den til Herr Mechelin.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 8de Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg takker for dine Breve af 4de og 5te Maii. Du meddeler i det sidste, at Kongen bifalder, at Statsraad Irgens fritages for at gaae til Stokholm iaar, og at Statsraad Meldahl kommer derind istedetfor Statsraad Manthey, men at der formeentlig for Tiden ikke behøves nogen Bestemmelse angaaende den Ombytning, som skal foregaae til Høsten, naar Statsraad Brettevilles Aar i Stokholm er udløbet. Dette sidste er fuldkommen rigtigt i to Henseender, nemlig forsaavidt som der handles om *officiel* Bestemmelse og, selv hvad angaaer *foreløbig* Bestemmelse, forsaavidt Spørgsmaalet er om hvem der skal remplacere Helliessen i Finantsdepartementet, naar han gaaer til

Stokholm for at afløse Bretteville; *men dette, at Helliesen skal gaae til Stokholm til Høsten*, er det af Vigtighed jo før jo heller at faae slaet fast ved foreløbig Bestemmelse af Hans Majestæt, for at Helliesen med Sikkerhed kan vide, hvad han skal være belavet paa. Helliesen har derfor bedet mig, at jeg vil gjøre opmærksom paa, at denne Deel af den fornødne foreløbige Bestemmelse angaaende Statsraads-Ombygningen i indeværende Aar endnu fattes. Han er netop i denne Tid sysselsat med at faae istandbragt de fornødne Arrangements for hans Søns Ophold her hjemme, medens han med Hustrue gaaer til Stokholm, og han er nok heri allerede gaaet saa vidt, at det skulde blive i nogen Grad derangere for ham ikke at gaae til Stokholm til Høsten. Lad mig derfor snarest muligt erfare, at Hans Majestæt foreløbig bifalder mit Forslag, hvad Helliesen angaaer.

I et Brev til Bretteville af 29de April omhandlede jeg en Sag, der i den Skikkelse, som den da havde, nærmest angik ham (som Indre-Departementets ordinaire Chef), skjønt den tillige fra et specielt Synspunkt angik Dig. Jeg omhandler nu den samme Sag i Brev til Dig, fordi der nu er kommet et Spørsmål ind i den, som medfører, at den principaliter vedkommer Dig. Jeg siger til Sagen angaaende constitueret Fuldmægtig i Stokholm Nicolaysen. Brettevilles Svarskrivelse til mig af 3die Maii, hvoraf sees, at Du er fuldstændig inde i Sagen, udviser, at Nicolaysen helst ønsker at fortsætte sit Ophold i Stokholm og derfor anfører Grunde der, saavidt jeg skjønner, staae i ganske god Overensstemmelse med de Motiver, hvorpaa Resolutionen af Novbr. 1862 angaaende Ansættelsesmaaden af Fuldmægtiger i Stokholm, efter den derom i sin Tid af Indre-Departementet afgivne Indstilling, er bygget. Jeg er derfor af den Formening, som ogsaa, hvad strax skal blive nærmere omhandlet, deles af mine her værende Colleger, at det skulde være ubilligt og uhensigtsmessigt at nægte Nicolaysen Opfyldelsen af hans Ønske. Derimod kan jeg ikke tiltræde Brettevilles Anskuelse om den Maade at komme til Maalet paa, som af ham er antydnet, nemlig at gjøre bekjendt, at der er Anledning for Departements-Betjente til at melde sig som Aspiranter til at afløse Nicolaysen, og derpaa at cassere alle dem, der meldte sig, forsaavidt man kunde mene dertil at have tilstrækkelig Grund. Man behøver formeentlig ikke at tye til denne Udvei, som jeg i intet Tilfælde kunde finde tilraadelig. Jeg omtalte Spørøgsmålet i det her værende Statsraad igaar, og vi vare samtlige enige i, at det skulde være uhensigtsmessigt at holde strængt over den i

Resolutionen bestemte Tidsgrændse af 3 Aar, og at det bør være tilstrækkeligt til at fravige den, naar en Mand med Nicolaysens Egenskaber i et Andragende anfører, at han for sin Uddannelses Skyld attraaer at see sit Ophold i Stokholm forlænget og Du, som Cancelliets Chef, anbefaler Andragendet. Vi ville da her eenstemmig tilraade, at Hans Majestæt naadigst forlænger Nicolaysens Constitution t. Ex. paa to Aar. Seet fra Indre-Departementets Standpunct skulde jeg have anseet det ønskeligt, at Nicolaysen havde havt Lyst til den for ham paatænkte Plads i Veicontoret; men da jeg nu erfarer, at hans Hu gaaer i anden Retning, at navnlig Vei-Contoret ikke tiltaler ham, selv om han nu skulde gaae tilbage til Norge, saa faaer jeg betragte mig Forslag herom som bortfaldent, medens jeg – hvad der allerede følger af hvad jeg ovenfor har sagt – skal medvirke til, at hans Constitution som Fuldmægtig i Stokholm, overensstemmende med hans Ønske, bliver forlænget. Lad mig snart høre fra Dig om denne Sag.

Tak Bretteville for hans Brev og siig ham, at han af Indre-Departementets Indstilling om Overskridelse af Bevilgningen til Stokholmer- og Pariser-Udstillingerne, hvilken Indstilling blev foredraget her igaar, vil erfare den Hindring, der har gjort det umuligt for Departementet tidligere at fremme denne Sag.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 8. mai 1869 kl. 13.30.]

Alle Indstillinger med Designationer 27., 30. April, 4. Mai idag bifaldende afgjorte undtagen en Benaadningssag. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 8de Mai 1869.

Kjære Ven!

Gjennem Telegram er Du allerede underrettet om Udfaldet af Dagens Statsraad. Kongen sagde os, at Han i Slutningen af denne Maaned kommer til at gjøre en liden Reise til Skåne, hvorunder Fraværelsen dog blot bliver nogle Dage. I Juni Maaned agter H.M. sig

til Gothenborg for at overvære Kunst Expositionen dersteds. Den aabnes den 14de og Kongen reiser herfra den 13de og bliver den 14de og 15de i Gothenborg. H.M. paalagde mig at underrette Dig derom, i Betragtning af den Tid, der kan komme til at blive fastsat for Storthingets Slutning. Det har nemlig været omtalt, at Tiden herfor kunde komme til at falde omkring den 15de Juni, og det vilde saaledes være vel at have allerede nu Opmærksomheden henvendt paa, at ikke Reisen til Gothenborg skulde komme til at gribe ind deri. Kunde Alt blive i Orden for Storthingets Slutning før Kongens Reise den 13de Juni, vilde det maaske være det bedste.

Efter Statsraadets Slutning yttrede H.M. at Han var opmærksom paa, at der ved flere Kongelige Resolutioner var givet veltjente Under Officerer Tilsagn om, at de skulde komme i Betragtning til de lavere Poster i Toldvæsenet: Roerskarls og Undertoldbetjents Poster, og han ansaae det af Vigtighed at denne Opmuntring ogsaa kom Standen til Deel. H.M. ønskede i denne Anledning at faae en Opgave over Ansættelserne under Løbet af de Par sidste Aar i nævnte Poster paa saadan Maade, at Han deraf kunde see, hvorvidt Ansøgere af Under Officers Standen ere komne i Betragtning. Vil Du bede Statsraad Helliesen om at lade forberede en saadan Opgave, som Du da maaskee selv sender H.M. i en af Dine Indberetninger.

H.M. var selv afgjort stemt for Nægtelse af Sanction paa Lov-Beslutningen, om Ophævelse af Grændsen mellem By og Land med Hensyn til Handel og Haandværk, hvis Sanction Statsraad Broch i sin Dissents havde tilraadet. H.M. fandt, at Loven af 1866 havde for kort Tid været gjældende, for nu at foretage en Forandring.

Vi bemærkede forøvrigt ved Gjennemgaaelse af Rapporten om de afgjorte Sager den 30te April, at Regjeringen havde besluttet, at det skulde bringes til almindelig Kundskab, at der var funden Anledning til at ansætte Landhandlere paa flere Steder i Aker nær Christiania. Vi gjorde *for os selv* den Bemærkning, om det ikke havde været formelt rigtigere, at udsætte dermed, indtil Sanctions Spørgsmaalet var afgjort.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke Dig for tre venlige Breve af 6te, 7de og 8de Maii og desuden for en Apostille til det ene.

Jeg er taknemmelig for dine fortsatte Underretninger om Prinds Oscars paatænkte Besøg til Norge, men desværre er dit gode Raad, som jeg havde foresat mig at følge, nemlig at anholde hos Hs.M. om Tilladelse til en Udflugt efter Bryllupet i Stokholm saa betimeligen, at det skeete førend Prinds Oscars paatænkte Reise hid var bleven notorisk, ikke længer iværksættelig, da den høie Herre allerede hos min Collega Broch har anholdt om, at Dampskib maa staae til Disposition i de allerførste Dage af August, ligesom han ved General Fleischer har ladet træffe andre fornødne Forberedelser. Jeg vilde saaledes i en Henvendelse til Kongen ikke kunne ignorere Hs. Kongelige Høiheds Reiseplan. Under saadanne Omstændigheder, og da jeg har mærket, at enkelte af mine her værende Colleger, paa hvis Dom jeg sætter Priis, finde det idetmindste tvivlsomt, om ikke en frivillig Fraværelse fra min Side just i den Tid, Prindsen bliver her, vilde være stødende eller ialfald vilde kunne mistydes, har jeg nu begyndt at vende min Tanke paa en anden Løsning, nemlig at tage en kort Udflugt, om endog kun paa en tre Ugers Tid, umiddelbart efter Storthingets Opløsning. Men hvorvidt dette vil lade sig gjøre, afhænger for det første af Tiden, da Storthinget vil blive opløst, hvorpaa det nemlig vil beroe, om en Udflugt paa en tre Ugers Tid kan foregaae, inden jeg maa lave mig til at reise til Stokholm; dernæst vil det afhænge af, hvorvidt ikke en eller anden presserende Sag i Departementet eller Regjeringen lægger mig Hindring i Veien. Altsaa, min Ven! – jeg lever i Henseende til min vordende Udflugt paa det Uvisse. Men lad hva vi derom have skrevet til hinanden forblive mellem os.

Du omtaler i dit Brev af den 7de Statraad Brochs Tale paa Horten. Ja derom og om en og anden Foreteelse i samme Retning fra samme Kant var Adskilligt at sige. Desværre lærer Erfaring atter og atter, at hvad Menneskene allermindst forstaae at benytte med fuld Klogskab er – en heldig Position.

Jeg har mærket mig hvad Du i dit Brev af den 8de ytrer om Kongens paatænkte Reise til Gothenburg og i Forbindelse dermed om Storthingets Opløsning. Jeg venter Amtmand Aall op til mig i Formiddag og skal da tale med ham om den Sag. Jeg frygter imidlertid for, at

Enden vil blive, at Storthinget ikke kommer afsted førend i den sidste Halvdeel af Junii. Dog – maaskee seer jeg Tingen for mørkt.

Jeg har meddeelt Statsraad Helliesen hvad Du skriver om Kongens Ytringer angaaende Placering af veltjente Underofficerer blandt Andet i underordnede Poster ved Toldvæsenet, og om Hans Majestæts naadigste Villie at faae sig tilstillet en Oversigt over Ansættelserne i disse Poster i Løbet af de Par sidste Aar. Helliesen har lovet mig, at en saadan Oversigt skal blive udarbejdet, hvorefter jeg skal tilstille Hans Majestæt samme.

Med Hensyn til Ikke-Sanctionen af Lovbeslutningen om Ophævelse af Grændsen mellem By og Land i Henseende til Handel og Haandværk bemærker Du, at Du og dine Colleger havde fæstet Opmærksomhed ved, at vi i Statsraad her den 30te April havde besluttet at lade komme til almindelig Kundskab, at der var funden Anledning til at ansætte en Deel Landhandlere nær Christiania, idet I havde opkastet Jer det Spørgsmaal, om det ikke havde været formelt rigtigere at udsætte hermed, indtil Sanctions-Spørgsmaalet var afgjort. Nei, min Ven! dette havde ikke været formelt rigtigere, al den Stund det var vort Forsæt at ansætte de omhandlede Landhandlere, hvad enten Loven blev sanctioneret eller ikke. Dette var netop Tilfældet; thi da Loven, om den var bleven sanctioneret, ikke vilde have traadt i Kraft førend den 1ste Januar 1870, saae vi ingen Grund til at udsætte med, at imødekomme Forstædernes saavel af Christianias som af Akers Formandskab saa stærkt forordede Ønske om snarest muligt at faae et Antal af Udsalgssteder etablerede til Bequemmelighed for Arbejder-Befolkningens Forsyning med daglige Fornødenheds-Artikler. [O.s.v.]

Esk. Det er sandt jeg har glemt at omtale den med Apostillen til et af dine Breve fremsendte Afskrift af en Depeche fra vor Minister i Rusland angaaende Norske Undersaatters ulovlige Foretagender paa den Murmanske Kyst. Consul Fleischer har holdt os her i Departementet au courant med hvad han har skrevet til Minister Björnstjerna om den Sag, saa at den i sin Heelhed og i hele sin Stilling var mig bekjendt førend jeg modtog den ovennævnte Afskrift. Du vil have seet, at Indre-Departementet ikke har ladet det mangle paa Advarsler til Finmarkens Beboere om at afholde sig fra Ulovligheder paa den Murmanske Kyst, og Amtmand Holmboe, der snart skal vende tilbage til Finmarken, er af Departementet bleven sat ind i Sagen og er opmærksom paa dens Vigtighed. Den Russiske Consul fortalte mig for Øvrigt for en 8 Dages

Tid siden, at han med det Allerførste skal begive sig til Rusland og spurgte mig idet han antydede, at han senere vilde indfinde sig for at sige mig Farvel – om jeg havde Noget at melde eller at sende til Consul Fleischer, da han blandt Andet kom til at reise til Archangel. Det synes saaledes at være Noget i Bevægelse.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Mai 1869.

Kjære Ven!

Tak for Dit venlige Brev af 8de dennes. Paa Grund af deri anførte, seer jeg det vilde have været vel, om jeg samtidigt havde underrettet Dig om Hans Majt.s foreløbige Bifald til Statsraad Helliens Indtrædelse i Statsraads Afdelingen efter Bretteville. Jeg tvivler dog ikke paa, at dette vil blive meddeelt, og er endog tilbøielig til at troe, at det er meddeelt. Da jeg omtalte Sagen for Kongen efter Extra Statsraadet den 4de, refererede jeg til hvad Du havde bragt i Forslag, og dette indbefattede begge Ombytninger. Min Tanke var imidlertid blot knyttet til det nærmeste Ombytte, medens det er meget mueligt, at H.M., som sagde, at han vel erindrede hvad Du havde skrevet, i Sit Svar virkelig meente at omfatte begge Ombytninger. For at bringe Sagen ganske paa det Klare, gik jeg imorges op til Kongen; men hele Forværelset var saa fuldt af afskedsopvartende Rigsdagsmænd, at jeg, siden jeg ikke havde noget presserende, foretrak at komme tilbage en anden Dag. Paa Løverdags seer jeg H.M. ved Rigsdagens Slutning, og det er mueligt, siden vi visselig kunne antage Sagen for utvivlsom, at jeg venter indtil da med at tale til Hans Majestæt, som i disse Dage formodentlig er optagen af Rigsdags-Bestyr. Jeg hørte, at Kongen havde faaet lidt af Sin Hæshed igjen, og jeg finder det rimeligt med det ustadige Veir, som vi have. De sidste Dage have givet et velsignet Regn, i Nat var der endogsaa en stærk Tordenbyge, og de gode Udsigter, som dette gunstige Veir fremkalder, have virket oplivende paa alle.

Jeg har oplæst for Bretteville, hvad Dit Brev indeholder angaaende Fuldmægtig Nicolaysen, hvorom B. havde tilskrevet Dig. Medens jeg oprigtigen takker for den Imødekommen, hvorpaa Dit Brev er et Beviis, maa jeg dog bemærke, hvad Bretteville formodentlig nærmere vil udvikle for Dig, at der maa raade en Misforstaaelse i Opfatningen af hans

Brev til Dig. Resolutionen om Vexling af herværende Fuldmægtige var i sin Tid tilveiebragt i *en god Mening*, og dette saameget mere saa, at det endogsaa skeede med Opoftelse af egen Beqvemmelighed; thi det sees let, at jevnligt Ombytte, naar man *har* dygtige Folk, altid er en Uleilighed. Meningen var at skaffe dygtige og talentfulde Folk i Departementerne den Anledning til Udvikling, som nogle Aars Ophold i Stockholm kunde frembyde. Vi have saavel i Gran som Nicolaysen haft dygtige Folk, og saalænge det maatte vise sig, at Resolutionen opfattes i sin rette Mening af Departementernes Personale, saa at der melder sig talentfulde Folk til Posterne herinde, er det min Tanke, at Resolutionen bør bibeholdes, for ikke at borttage en Adgang, der i velmeent Hensigt var bleven aabnet. Visselig bekjender jeg, at Adgangen, med blot een disponibel Fuldmægtigpost, er ganske indskrænket, men Noget er det dog. For at Resolutionen imidlertid skal kunne faae sin hele tilsigtede Nytte, og opfattes i sin objective Betydning, er det nødvendigt, at den stricte gennemføres og ikke modificeres af nogen personlig Consideration. Gran ønskede i sin Tid særdeles meget at have kunnet blive her; men jeg holdt paa Resolutionens Gennemførelse, og det samme har jeg nu sagt Fuldmægtig Nicolaysen, som, hvad mere er, aldrig har ønsket en Forandring i Resolutionen til sin Fordeel, men blot med Hensyn til det ham gjorte Tilbud har henstillet at blive her sin fulde Tid, og forsaavidt det viser sig ved en blivende Concurrence, at Resolutionens Mening ikke passer paa de Herrer, som maatte anmelde sig, da at komme i Betragtning til Fortsættelse af sin herværende Stilling, som er bleven ham til Nytte og Behagelighed, og som han ønsker at beholde ogsaa i det Haab, at han engang kunde finde en fast Ansættelse herinde. Som formuende Mand er det ogsaa ham lettere at indehave Fuldmægtigposten her, hvilken er saaledes aflagt, at det under herværende Forholde altid er vel, om Vedkommende har Noget at tillægge af sit Eget. Naar Du saaledes i Dit Brev siger: at «Du ikke kan tiltræde Brettevilles Anskuelse om *den Maade at komme til Maalet*, som af ham er antydet, nemlig at gjøre bekjendt, at der er Anledning for Departements-Betjente til at melde sig som Aspiranter til at afløse Nicolaysen, og derpaa at cassere alle dem, der meldte sig, forsaavidt man kunde *mene* dertil at have tilstrækkelig Grund», ligesom naar Du tillægger: «at man formeentlig ikke behøver at tye til *denne Udvei* som Du intet Tilfælde kunde finde tilraadelig», saa grunder denne Opfatning af Hensigten med Brettevilles Meddelelser sig ikke paa de Forudsætninger, vi her have haft. Som Du vil have seet, er

det ikke min eller vor Mening at cassere alle dem, der melde sig, forsaavidt man kunde *mene* dertil at have tilstrækkelig Grund, men tvertimod i al Oprigtighed at maale de vordende Aspiranter med den gode Hensigt, der ligger til Grund for Resolutionen, og anbefale den eller dem, som maatte vise sig at svare dertil. Det er ikke almindelige Skrivekarle vi ønske, eller Nogen som blot og bart har Lyst paa Stillingen for dens sociale Fordeel eller for Gagen; men det er lovende Folk, som kunne benytte Stockholmsaarene til videre Udvikling. Og jeg skulde sikkerlig ikke ville cassere Nogen af personligt Hensyn til Nicolaysen. Dette har jeg, som nævnt, sagt ham, ihvorvel jeg paa samme Tid bekjender, at det vilde for Cancelliet være en Fordeel, at kunne beholde en Mand der i alle Henseender er saa vel skikket som Nicolaysen. Kommer en blivende Concurrence til at vise, at ingen saadanne Folk, som jeg har antydnet ovenfor, ønske at melde sig til Posten herinde, troer jeg det er Anledning for mig til at henstille at Resolutionen bliver ophævet, siden Erfaring har viist, at det tilsigtede Formaal dermed ikke opnaaes, og det skal da blive mig kjært at see Nicolaysen bibeholdt herinde. Hermed har jeg da ogsaa videre den Tanke, at Nicolaysen, som for mig har yttret, hvorlunde han gjerne for altid vilde blive i Stockholm og gjøre sin Carriere i Cancelliet, engang kunde opnaae at faae den første Plads ved Cancelliet. Som kundskabsriig, arbeidsom og talentfuld Mand skulde jeg ansee Nicolaysen i saa Henseende som en Vinding. Monrad er nu 70 Aar, og uagtet jeg vist intet vil gjøre for at faae ham bort, vilde jeg dog ansee en saadan Eventualitet for heldig, naar den indtræffer. Skeer det, medens jeg er her, hvilket kan være tvivlsomt nok, vilde jeg foreslaae, saavidt jeg nu har tænkt derover, at der blot udnævntes en Bureauchef samt en fast Fuldmægtig, og at der derhos ansattes to Copister, mellem hvilken anden Fuldmægtig Gage og Copist Gagen kunde fordeles. Schlytter er en fortræffelig Mand, og vel egnet til at forestaae Cancelliet; men jeg antager, at han maaske vil søge sig Embede i Norge, og jeg har tidligere sagt Dig, at efter min Tanke egner han sig fremtidig til Amtmands-Emne, om han end desforinden skulde findes at maatte gennemgaae et Mellem Stadium i Landet selv. Efter hvad jeg nu har anført, er det vor Mening, at Posten, naar de tre Aar er ude bliver vacant og da det ikke er saa langt til August Maaned henstiller jeg til Dig, at det ikke udsættes for længe med underhaanden at gjøre bekjendt i Departementerne, at der er Anledning til at melde sig til Posten efter Nicolaysen. Vi faae da see hvorledes Concurrencen

kommer til at stille sig; men for det Tilfælde at passende Ansøgere melde sig og udnævnes, skulde jeg dog ønske, at en saavidt muelig fordeelagtig Tilbagegang til Departementet aabnedes for Nicolaysen, baade for hans egen Skyld, og for den Betydning det ogsaa har paa Resolutionens Gjennemførelse, naar man seer, at Retraiten fra den herværende Post ikke stiller sig altfor ugunstig. Herom vil Bretteville nærmere skrive til Dig. Siden Du har haft den Godhet at omtale denne Sag i Statsraadets er Du vist ogsaa saa elskværdig at underrette Collegerne om, hvorledes Sagen efter det Anførte her har været og er opfattet.

Jeg vedlegger et Afklip af Dagbladet for idag. Første kammer har idag bifaldt Forslaget om Laanet, og det formodes at 2det Kammer vil gjøre det samme.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 13de Maii 1869.

Kjære Ven! Hoslagt Afskrift af min Indberetning til H.M. af idag.
Mere faaer jeg ikke Tid til.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Mai 1869.

Kjære Ven,

Jeg vedlægger en Sendelse, som jeg har modtaget til den Krigs-Sygehjælp-Committee, hvorfor Du er Formand.

Imorgen skal da Rigsdagen sluttes. Det har nok holdt haardt at blive færdig, men Alverdens Lyst til at komme hjem til Pindsen har medvirket hertil. Endnu imorgen skal der foretages en Fælles-Votering, foranlediget af den ulige Beslutning angaaende Optagelse af et 30 Millioners Laan, idet Første Kammer har antaget, Andet Kammer forkastet med stor Majoritet, Stats Utskottets Forslag. Jeg nævnte i mit sidste Brev, at der haabedes paa et andet Resultat i Andet Kammer; men efter den store Majoritet, der har stemt imod, kan vel Udfaldet af Fælles-Voteringen ansees aldeles givet.

Jeg har af Morgenbladet seet, hvorledes Stemningen skal være inden Jernbane Committeeen, og er Opgaven correct, tør det vel forudsættes, at Fleertallets Mening ogsaa vil blive Storthingets. Det gjør mig rigtig ondt; men hvad som er udsat, skal derfor ikke opgives, og giver Vor

Herre os nogle gode Aar, saa at Landmandens Stilling bliver bedre, vil man ogsaa faae Mod til at gjøre det, som man nu ikke synes at driste sig til.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 15de Maii 1869.

Kjære Ven! Tak for dit sidste Brev, som jeg – stærkt optagen som jeg er i denne Tid – neppe bliver istand til at besvare før over Pintse. Hoslagt følger Gjenpart af en særskilt Skrivelse fra mig til Hs. Majestæt af idag. Den sendes Dig kun for at sætte Dig istand til at passe paa, at Kongen giver det attraaede Svar snarest muligt. Lad mig endelig see, Du gjør dette.

Tak Bretteville foreløbig for hans Brev.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Mai 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 12te dennes. Rigsdagen sluttedes i Formiddag, og jeg vedlægger et Exemplar af Talen i den Svenske Text og af den Franske Oversættelse. Kongen var paa Grund af sin Strube Affection, for hvilken igaar anvendtes Touchering med Lapis, ikke i Kirken, men Han var paa Rigs Salen og femsagde sin Tale med en Stemme, som vistnok var meget besløret, men som til Følge deraf havde en mildere og mere moduleret Klang, end naar den er i sin fulde Styrke. Da vi kom tilbage fra Kirken fulgte Processionen til Rigs Salen saa snart efter, og da Ceremonien var endt ventede H.M. kun et saa lidet Øieblik, at jeg, da Han ogsaa talte med Andre, kun fik Leilighed til at hilse paa Ham og saaledes ikke kunde faae Anledning til at forelægge Ham Spørgsmaalet om Statsraad Helliesens Ombytte; men jeg henholder mig til hvad jeg tidligere har anført angaaende Sagens formeentlig utvivlsomme Stilling, og vil blot tillægge, at jeg i hvert Fald med det første vil have at søge Hans Majestæt.

Prinds Oscar bekræftede mig idag, at det var Hans Hensigt at føre sin Familie til Norge i August. Hvorledes Du nu end ordner Dig, saa lægger jeg Dig blot paa Hjærtet, at Du sorger for at istandbringe den Udflugt, som Du vel kan behøve til Opfriskelse efter al Din Anstrængelse. Jeg beder Dig indstændig derom, thi det duer ikke at slide paa Overlæderet.

Ja saa! min ædle Ven! vor Bemærkning var ikke engang formaliter begrundet. Naar Du siger, at det var Hensigten at ansætte de omskrevne Landhandlere, hvad enten Loven var bleven sanctioneret eller ikke, da maa jeg vel tie udi det Hovedsagelige, men vil dog tilføie den Bemærkning, at Behovet maa være yderst presserende, om man, i Tilfældet af Lovens Sanction, havde maattet tye til en Bevilling for den korte Tid, der tilbagestaaer inden 1ste Januar 1870.

Efter den Optræden, der har fundet Sted saavel fra Indre Depts. Side som den locale Myndigheds, kan jeg neppe troe, at den Russiske Regjering vil foretage Noget i Anledning af de paaklagede Utilbørigheder paa den Murmanske Kyst. Men det er jo mueligt, og det er i saafald heldigt, at vor Minister i Petersburg gjennem Consul Fleischer er fuldstændig sat ind i Sagen.

Professor Malmsten er just kommen op til mig, og jeg maa derfor afbryde med mange hjærtelige Hilsener [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. mai 1869.

Kjære Ven!

Exc.De Geer sagde mig idag, at han efter Overlægninger med Statsraad Berg nu havde saagodtsom opgjort sit modificerede Forslag med Hensyn til Lappesagen. Han er imidlertid i Tvivl om, hvad som skulde være den tjenligste Fremgangsmaade, enten at foredrage sit Forslag, der er beregnet paa fremtidigens at forelægges Rigsdagen, i combineret Statsraad, for at den Norske Regjerings Betænkning derefter kan indhentes, eller om det ikke vilde lette en blivende Overenskomst, at han, *inden* hans Forslag fastsloges i det combinerede Statsraad, underhaanden sendte Dig samme, for derved at give Dig Anledning til foreløbigens at gjøre Dig bekendt med det, og gjøre Dine Anmærkninger, om Noget maatte forefalde Dig uantageligt, naturligviis med Fuld Rettighed for Dig, naar Sagen senere kom under Din officielle Behandling at udtale Dig, som Du efter Sagens Stilling da maatte finde rigtigt. Det skulde saaledes blot være en *privat Udvexling* mellem Dig og ham, og uden bindende Virkning for Dig, men hvoraf han dog kunde tænke sig, at en eller anden ønskelig Forandring foreløbigens kunde istandbringes, inden Forslaget ligesom havde faaet en fast Form ved at foredrages i det combinerede Stasraad. De Forandringer, han har foreslaaet, holde sig

nok inden Grændsen af hvad som tidligere er Dig kjendt, med Undtagelse af nogle *Redactions*forandringer, som Statsraad Berg har foretaget for at imødekomme «Högsta Domstolens» Sprogbemærkninger.

Jeg lovede Exc. De Geer, at jeg skulde skrive til Dig i Aften for at indhente Dit veiledende Ønske med Hensyn til den alternative Fremgangsmaade der bør vælges; og telegraferer Du til mig, naar Du har faaet dette Brev, skulde De Geer strax derefter, om saa ønskes, kunne sende Dig sit Forslag, og Du skulde da mueligens kunne sende ham Dine Bemærkninger saa betids, at han derpaa kunde foredrage Sagen i combineret Statsraad inden 1ste Juni, da han har Permission for at blive fraværende indtil 27de i samme Maaned. Foretrækker Du den officielle Gang, uden nogen forudgaaende confidentiel Menings Udveksling, vil Tiden naturligviis blive saameget rummerligere for at tilveiebringe et Foredrag i combineret Statsraad inden De Geers Afreise. Forøvrigt forekommer det mig, at Sagen paa sit nuværende Standpunkt, efterat Tiden er saa langt fremskreden, ikke længere er saa presserende. Jeg venter altsaa et Telegram fra Dig, naar Du har taget denne Meddelelse under behørig Overveielse.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 18. mai 1869 kl. 11.00.]

Kongen paalagt mig telegrafere at Høistsamme gjerne giver sit Ja til det omskrevne Spørgsmaal.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 18. Mai 1869.

Kjære Ven,

Som jeg tidligere har skrevet, var det min Agt imorges at gaae op til H.M., hvortil en yderligere Foranledning opkom ved Modtagelsen af Dine Linier af 15de dennes, hvormed fulgte en Afskrift af Din und: Skrivelse til H.M af samme Dato angaaende Deeltagelse i Subscriptionen til Monument paa Harald Haarfagers Grav. Inden jeg begav mig afsted, fik jeg en Tilsigelse fra H.M. om at indfinde mig hos Høistsamme Kl. 11½. Kongen sagde, at Han naturligviis gjerne var med om den omskrevne Sag og vilde tegne sig først paa Subscriptionen; men Han

viiste mig det Memorandum, der fulgte med Din Skrivelse, og hvoraf fremgaaer, at Maximum af Bidraget skulde være 1 Spd, idet Han yttrede, at Han vel ikke var bunden til samme Grændse, men at Han kunde give det Bidrag, som for Ham maatte findes passende. Paa samme Tid som H.M. Naadigst befalede mig at telegrafere til Dig, som allerede skeet, paalagde Han mig at skrive til Dig, for underhaanden at faae Oplysninger, der kunne tjene Ham til Antydning om hvilket Beløb der for ham, ligesom for Øiemedet, kunde ansees passende, og jeg henstiller til Dig, gennem Telegram at sende mig dette Vink, siden Subscriptionslisten formodentlig med det første bliver Ham tilstillet. H.M. nævnte Selv intet Beløb; men jeg undres, om ikke 100 Spd omtrentlig vilde forene alle Hensyn, der bør tages. Maaskee dette er for lidt, hvilket Du, efter de Indtryk Du kan tage fra selve Stedet, bedst kan bedømme. Jeg imødeseer altsaa Dit Telegram.

Jeg spurgte H.M., om Han foreløbigen gav Sit Naadige Bifald til at Statsraad Helliesen indtræder i Statsraads Afdelingen efter Statsraad Bretteville, og hertil behagede H.M. at give sit Samtykke, saa at denne Sag med Hensyn til sin eventuelle Ordning nu er paa det rene. I et tidligere Brev henstillede jeg til Dig, idet jeg bemærkede at for Tiden blot kunde komme under officiel Afgjørelse det nærmestliggende Ombytte nemlig Mantheys med Meldahl, at lade mig vide, naar Du ansaae, at dette burde blive Gjenstand for Kongelig Resolution. Jeg antager imidlertid, at, saalangt som Tiden nu er fremskreden, kan dette skee naarsomhelst, og jeg skal tale med mine Colleger, om det ikke kan skee i første Statsraad. Kongen sagde mig idag, at til Følge af Hans Udflytning til Ulriksdal, vil han ikke kunne give os Statsraad paa Løverdag, men først paa Mandag, og at Han vilde lade os nærmere vide, om Han kommer ind til Byen eller vi havde at begive os derud. Den 26de reiser Han til Bäckaskog, og bliver da borte en 4 à 5 Dage.

Med al Erkjendelse af det Ønskelige i at Stiftamtmand Nannestad bliver forflyttet, falder det mig dog vanskeligt at forstaae, hvorledes Borgermester Platou har kunnet stilles udenfor al Betragtning, medmindre han ansees uskikket til at beklæde et Dommerembede. Siden jeg desværre, paa Grund af min stadige Fraværelse, savner i saa høi Grad Personal Kundskab, skulde det være mig af Interesse, om Du venligen vilde oplyse mig herom. Stiftamtmandsposten i Tromsøe er vel nu ikke mere et saa betydningsfuldt Embede som før, efterat Finmarkens Amt er bleven skilt derfra, ihvorvel jeg villig erkjender, at det endnu er et vigtigt

Embede, der kræver en fuld Dygtighed.

I et af Dine senere Breve har Du i Anledning af nogle Bemærkninger jeg gjorde med Hensyn til det passerede ved Festen paa Horten fremkastet nogle Antydninger, der ihvorvel ganske betegnende i sig selv, dog fremkalde Lysten hos mig til *mere*. Men maaskee egner dette *mere* sig til mundtlig Udvexling, hvortil kommer, at Du for Tiden er saa optagen, at jeg ikke vil lægge Beslag paa Dine Øieblikke. Imidlertid paakommer mig undertiden en piinlig Følelse af, at naar man, som jeg, er fraværende, saa veed man Intet uden det, man *faaer* at vide.

Kongens Hæshed er meget bedre, og har efter Lundbergs Udsagn intet at betyde. [O.s.v.]

Jeg haaber man reiser Harald Haarfagre en Bautasteen af en stor Monolith til Tegn paa at han gjorde Norge til Eet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 19de Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg har opsat til idag at skrive til Dig om Sagen angaaende Ombytning i Fuldmægtigposten ved Cancelliet i Stockholm og hvad dermed staaer i Forbindelse, fordi jeg, overensstemmende med dit Ønske, først vilde omtale Sagen i Statsraadet og gjøre det bekjendt med dit Brev af den 12te. Efterat dette nu er skeet i Statsraadet igaar, skal jeg forklare mig om Sagen, som den nu stiller sig for mig. Saavel Du som Bretteville i et Brev, jeg samtidigt modtog fra ham, yttre, at jeg maa have misforstaaet hans tidligere Brev til mig angaaende Nicolaysen, naar jeg har antaget, at det var hans Tanke med den Opfordring, man skulde lade udgaae til Departementsbetjente om at melde sig til at remplacere Nicolaysen – at man skulde «cassere alle dem, der meldte sig, forsaavidt man kunde mene dertil at have tilstrækkelig Grund.» (Jeg citerer efter Gjengivelsen i dit Brev; thi selv husker jeg naturligviis ikke ipsissima verba). Ja – i al Oprigtighed – jeg troede i Sandhed, at saa var hans Tanke, og det Følgende vil vise, hvad der bragte mig paa denne Troe. Det var ikke faldet mig ind, at Resolutionen af 29de Novbr. 1862 kunde være saaledes at forstaae, som Du i dit Brev antyder, nemlig at Constitution som Fuldmægtig i Stockholm ikke skal meddeles Andre end «talentfulde» Folk; thi hverken i Resolutionen selv eller i det Foredrag, som ligger til Grund for den, havde jeg fundet Noget, der efter mit Skjøn kunde begrunde en saadan Opfatning. Ved at gjenne læse, i

Anledning af dit Brev, hvad der tidligere er passeret og yttret med Hensyn til bemeldte Resolution, finder jeg imidlertid, at Statsraadsafdelingen i Stokholm i en paa Opfordring af Indredepartementet i sin Tid i Anledning af Grans forestaaende Aftrædelse afgiven Erklæring har, – ved Siden af at lade tydelig forstaae, at det var bedst at afskaffe hele den nye Besættelsesmaade – bemærket, at det burde prøves endnu i nogen Tid, om maaskee mere fremragende Personer vilde melde sig til at erholde den omspurgte Constitution, under hvilken Forudsætning den nye Besættelsesmaade indtil videre kunde bibeholdes. Bretteville har, da han skrev mig til, kjendt dette Brev fra Statsraadsafdelingen, som nemlig i sin Tid er bleven medunderskrevet af ham, og altsaa været fuldt inde paa den Betragtningmaade af Sagen, som i samme er antydet. Han har altsaa bona fide kunnet skrive til mig om det Tilfælde, at Ingen vilde melde sig til Constitutionen, som man fandt at kunne være tjent med – som en rimelig og plausibel Eventualitet, medens jeg med den Opfatning af Resolutionen, at den ikke gjør Krav paa mindste «Talentfuldhed» hos Aspiranterne, maatte have ondt ved at forstaae denne Tale efter dens rette Mening. Heri ligger altsaa Grunden til min Misforstaaelse, som jeg beder tilgivet. Betragter jeg nu imidlertid Resolutionen fra det Synspunct, hvorfra Du seer den og hvorfra den i det ovennævnte Brev fra Statsraadsafdelingen i Stokholm i sin Tid er seet, da maa jeg reent ud bekjende, at det bliver en Grund mere for mig til at ønske den snarest muligt og paa korteste Maade sat ud af Kraft. De Uleiligheder, som Resolutionen alligevel i Tidens Længde ville paaføre os, ere ganske væsentlige og tilstrækkelig udhævede i det ovennævnte Brev fra Statsraadsafdelingen i Stokholm; men skal Resolutionen end yderligere udsætte os for alle de Vanskeligheder og alle de Misfornøielser, som ville være en Følge af, at Ansættelsen som constitueret Fuldmægtig i Stokholm skal betragtes som en Udmærkelse, til hvilken en veltjent Departementsfunctionair maa agtes for ringe, naar han ikke kan erkjendes for talentfuld eller særlig distingveret, da vil der, efter min Formeening, være saa mange Ubehageligheder at vente af Resolutionen i Sammenligning med den, visselig ganske ringe, Nytte, den kan ventes at ville stifte, at man sikkerlig bør ønske den afskaffet jo før jo heller. Dette er ogsaa, efter Alt hvad jeg har kunnet erfare, det her værende Statsraads Anskuelse. Jeg holder saaledes fremdeles paa den Mening, at det vil være det tjenligste – siden Nicolaysens Vedbliven i Posten fra alle Kanter ansees ønskelig – at man skaaner sig selv for Ubehageligheden af at lade det

komme til en fornyet Concurrence til Posten og Eventualiteten af at maatte, overensstemmende med Sandhed, erklære, at der ikke hos Nogen af Concurrenterne findes Noget, som kan kaldes talentfuldt eller distingveret, og at de derfor rejceres allesammen. Men herpaa kan Du jo tænke videre, siden der ialfald endnu er et Fjerdingsaar til, at der skal foregaae nogen Ombytning i Constitutionen. Hvad derimod ikke kan udsættes men trænger til Afgjørelse, er Besættelsen af den ledige Fuldmægtigpost i Indre-Departementet. Jeg har i tidligere Brev til Bretteville erklæret, at jeg, skjønt med nogen Afvigelse fra Anciennitetsprincippet, er villig til at indstille Nicolaysen til Fuldmægtig, saafremt han uden Henstand vilde komme hjem. Jeg skal, i Anledning af hvad der herom af ham blev svaret, *tøie* mig derhen, at jeg er villig til nu strax at indstille ham til Fuldmægtig, saafremt han vil tage sit Partie (hvortil han nu maa have havt Betænkningstid nok) *og erklære, at han vil vende hjem ved Udløbet af sin Constitutionstid, altsaa i August.* Men vil han ikke afgive denne Erklæring, da er jeg nødt til at følge de almindelige Anciennitets-hensyn; thi Departementets Interesse vil ikke kunne paaberaabes som nogen Grund til at fravige dem, aldenstund den, til Fordeel for hvem de skulde fraviges, erklærer, at han ikke engang vil være bunden til igjen at indtræde i Departementets Tjeneste. Jeg skriver dette sidste til Dig, skjønt jeg nærmest mener det som skrevet til Bretteville. Jeg anholder om, at Du, efterat have gjort Bretteville bekendt med nærværende Brev i dets Heelhed, vil anmode ham om, at han vil gjøre Nicolaysen bekendt med min forestaaende Bestemmelse, at indstille nogen Anden til Fuldmægtig, saafremt ikke Nicolaysen erklærer at ville træde ind igjen i Departementet til anstundende August Maaned, og at han derom vil æske hans Svar. Bed Bretteville snarest muligt at lade mig erfare dette Svar; thi det gaaer af mange Grunde ikke an at lade det henstaae længer med at besætte Fuldmægtigposten i Indre-Departementet.

Foruden dit Brev af den 12te, hvori Du væsentlig behandler den omskrevne Sag, har jeg tillige modtaget Breve fra Dig af den 14de og 15de, og aflægger for samtlige min bedste Taksigelse. Du skal ikke lade Dig forskrække af Beretningen om Afstemningen i Jernbane-Committeen; thi det troes nu her, at Sagen desuagtet skal have Udsigt til deelviis at gaae igjennem i Stortinget.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 20. mai 1869 kl. 9.45.]

Seer meget gerne, at det omskrevne Forslag sendes mig og det saa snart som muligt, men betvivler, at Sagen da vil kunne foredrages før den omskrevne Afreise, hvorpaa der efter Omstændighederne heller ikke ligger nogen Vægt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 20. Mai 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit Telegram af idag, som jeg allerede har gjort De Geer bekendt med. Han vil nu sende Dig sit Forslag, og da det, som Du bemærker ikke nu har nogen Hast, vil han nu kunne foredrage Sagen, naar han kommer tilbage til Stockholm efter sin Permission i Juni Maaned.

Efter hvad jeg har hørt, ere de Kongelige idag udflyttede til Ulriksdal. Veiret er vedvarende gunstigt for Landmanden, det afvexler med Regn og Solskin. Temperaturen er dog endnu temmelig lav, og Bretteville fortalte mig, at inde hos dem have de idag lagt i Kakkelovnen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 20de Maii 1869.

Kjære Ven! Takker for Brevet af den 17de, som jeg har besvaret ved Telegram idag. Hermed Gjenpart af den Indberetning, jeg idag sender H.M. Mere imorgen eller ialfald iovermorgen.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 22. mai 1869 kl. 15.00.]

Alle med Designationer 7., 11., 14., 18. Mai indkomne Indstillinger idag paa Ulriksdal bifaldende afgjorte, undtagen Bergen Toldcasserer Embede, hvortil Münster, samt Skedsmo Cappelani og Folloug Sorenskriverie forbigaaede. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 22de Mai 1869.

Kjære Ven!

Vi fik da mod Formodning Statsraad idag, istedetfor som bestemt paa Mandag. Jeg fik nemlig igaar Aften et Telegram fra Ulriksdal fra den tjenstgjørende Adjutant, hvori Underretning meddeles om at H.M. havde bestemt Statsraadet til idag, 11. Aarsagen var formeentlig den, at H.M. som havde tænkt paa idag at gjøre en Udflugt til Rosersberg, udsatte denne til Mandag af Hensyn til sit Halseonde, som ikke er værre end at H.M. jo er ude, men dog kræver nogen Omsorg og Forsigtighed. Siden Statsraadet saaledes blev fremskudt 2 Dage, kunde Statsraad Bretteville ikke desforinden faae Svar paa et Brev, som han havde tilskrevet Statsraad Meldahl med Anmodning om nogle Oplysninger med Hensyn til Indstillingen angaaende Follougs Sorenskriverie, og vi bestemte os derfor til at udbede os H.M. Naadige Tilladelse til at denne Sag blev forbigaaet i Dagens Statsraad. Forbigaaelsen af den anden, i mit Telegram omnævnte, Sag fandt Sted til Følge af et fra Statsraad Riddervold modtaget Telegram, hvis Indhold formodentlig er Dig kjendt.

Hans Majt. syntes aldeles decideret med Hensyn til Münsters Udnævnelse til Toldcasserer i Bergen. Der blev dog fuldstændigen fremhævet, hvad der af Finants-Dept var anført for Indstillingen, ligesom Egers Dygtighed fik sin fortjente Omtale; men H.M. yttrede, at Eger kunde komme i Betragtning ved en anden Leilighed, og at Münster; der havde været skadelidende ved Omorganisationen, der var en dygtig og paalidelig Mand men med sin ringe Gage leed under oeconomisk Tryk, skulde have Posten.

Kongen sagde os, at Han paa Onsdag 26de reiser til Skåne og bliver borte 4-5 Dage. Han tilføiede dog, om hans Halseonde ikke skulde hindre Ham; men dette er vel ikke sandsynligt.

Jeg takker paa det forbindtligste for Dit venlige Brev af 19de angaaende Fuldmægtigposten herinde. Du vil tillade mig at tænke herpaa. Efter Tilbagekomsten fra Ulriksdal, læste jeg op Brevet for Statsraad Bretteville, og Du vil faae Svar fra ham, saasart det efter Omstændighederne er mueligt.

Det glæder mig i Sandhed at høre, at Udtalelsen af Pluraliteten i Jernbane Committeen ikke er afgjørende!

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 22de Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dine venlige Breve af den 17de og 18de Maii. Det første har jeg allerede besvaret ved det Telegram, som jeg afsendte til Dig Dagen efter dets Modtagelse. Det er især af Hensyn til, at Amtmand Holmboe endnu er her, og at jeg saaledes kan nyde godt af hans forstandige Raad og Veiledning, at det skal være mig kjært at faae De Geers Forslag i Lappesagen at see, førend han foredrager Sagen i sammensat Statsraad. Og om end – som bebudet i mit Telegram – Følgen vil blive, at Sagen ikke kan foredrages før De Geers Afreise, ligger jo derpaa, efter Omstændighederne, ingen Vægt.

Subscriptionsplanen til Monumentet for Harald Haarfager vil komme tilbage fra Hougessund hid til Christiania, førend den bliver sendt til Kongen for at give Høistsamme Anledning til at tegne sig. Jeg skal da med Directionen i Foreningen for Oldtidsminders Bevaring nærmere conferere om hvorledes der passende kan blive at forholde i Henseende til den Bestemmelse i Planen, at Ingen kan tegne sig for større Bidrag end 1 Spdlr.; thi jeg er med Dig enig i, at det vel skulde tage sig noget underligt ud, om Kongen blot tegnede sig for 1 Spdlr. I dette som i saa mange andre Tilfælde maa man imidlertid gaae ud fra, at hvad der gjelder for menig Mand ikke gjelder for Konger. Saa er min Opfatning; men jeg vil dog helst først conferere med Directionen, inden jeg skriver noget Endeligt om Sagen, og jeg har ikke villet faae saadan Conference istandbragt førend Subscriptionsplanen kommer tilbage fra Hougessund; thi det er en Mulighed, at den der værende Committee vil fremkomme med Bemærkning i Henseende til denne Deel af Planen, som saaledes *maaskee* – skjönt vist ikke med nogen Sandsynlighed – kan komme til at bortfalde.

Det glæder mig, at det nu kan ansees som definitivt afgjort, at Helligesund skal til Stokholm til Høsten. Den formelle Resolution om den Ombygning, der skal finde Sted i Julii Maaned, kan vistnok gjerne afgives allerede nu, men kan ogsaa udsættes endnu en Maanedstid. De formelle Resolutioner om Ombygningerne komme altid betids nok, naar de blot afgives, førend Vedkommende skulle begive sig paa Veien.

Du spørger mig, hvorfor vi ikke have indstillet Borgermester Platou til Folloug Sorenskriverie, men derimod som No. 1 Amtmand Nannestad. Jeg kan hertil ikke angive anden Grund, end at vi formeente, at baade Platou og det Almindelige ere vel tjente med, at han slutter sin

Embedscarrière i det Embede, hvori han nu befinder sig, hvilket er et Embede paa omtrent 1800 Spdlr. Manden er 60 Aar gammel, og vi mene som saa, at i den Alder bør man slaae sig til Roe med den Virkekreds man har, naar ikke særegne Grunde til at søge den ombyttet med nogen anden er forhaanden. Nannestad skylder man at hjælpe; thi det bør ikke forlanges at en Mand skal være Stiftamtmand paa Tromsøe i længre Tid end Nannestad nu har tilbragt der – omtrent 11 Aar. Hans Helbred er ogsaa – efter hvad der er mig forklaret – nu begyndt at lide under Opholdet der.

Jeg frygter, at Du har lagt nogen større Betydning i hvad jeg bemærkede om Statsraad Broch end jeg selv har meent at lægge i mine Ord. Min mening var – for at tale reent ud af Skjægget – den, og kunde, at han er forekommet mig at coquettere noget stærkt ved en og anden Anledning, saasom ved sin Tagen Farvel med Stortinget og med Universitetet og ved sin Introduction paa Horten o.s.v. Men Coquetterie er jo en Feil, til hvis Overvindelse Aarene, om end hos Enkelte senere end hos Andre, pleie at vise en ubøielig Magt.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 24de Mai 1869.

Kjære Ven,

Statsraad Bretteville vil med Posten underrette Dig om, at Fuldmægtig Nicolaysen, som dybt paaskjønner at han har været i Erindring, har modtaget det Tilbud, Du godhedsfuldt har gjort ham om at indstilles til Fuldmægtig i Indre Departementet og med den Tilladelse Du dertil har knyttet, at han faaer forblive her indtil Udløbet af sin Constitution, altsaa i August Maaned. Det var forud blevet ham sagt, paa den ene Side, at der med Hensyn til Fuldmægtigposten i Indre Departementet ufortøvet ønskedes hans Bestemmelse, og paa den anden Side, at Statsraads Afdelingen efter sine Udtalelser i Breve til Indre Dept af 19de April og 27. Juli 1866 (Bretteville og Helliesen vare dengang Medlemmer af Statsraads Afdelingen) og efter sin Opfatning af Resolutionens Formaal samt den Erfaring man hidtil har gjort, ikke for sin Deel skulde kunne tilraade andet end at Posten ved Constitutionens Udløb atter som *hidtil* stilledes til Concurrence.

Vi have haft en Overlægning herom og ere fuldstændigen enige i at et nyt Forsøg bør gjøres. I den Skrivelse af 19de April 1866, som *jeg* har

skrevet, troede vi, at efter det første Forsøg et nyt burde gjøres, og Udfaldet af dette, hvorved Herr Nicolaysen da erhvervedes for Cancelliet, er et yderligere Vidnesbyrd om at Resolutionens Formaal kan opnaaes. Dette er ogsaa udtalt i den senere Skrivelse af 27. Juli samme Aar. Siden Constitutionen nu ved Herr Nicolaysens Modtagelse af Dit gunstige Tilbud, vil blive ledig, turde deraf blive en Følge, at det nu gjøres underhaanden bekjendt i Departementerne, at der er Adgang at melde sig til Posten. Jeg gjentager nu, hvad jeg tidligere har tilladt mig at yttre, at jeg finder det skulde være *ønskeligt* om nogen lovende ung Mand meldte sig, der kunde gjøre sig et Ophold her til Nytte, og jeg antager fremdeles, at dette var eet af de væsentlige Formaal, man ved Resolutionen havde for Øie; men dermed vil jeg vist ikke have sagt, at «alle skulle rejceres om der ikke hos Nogen af Concurrenterne findes Noget som kan kaldes talentfuldt eller distingueret». Hvad *Cancelliet selv* for Tjenesten behøver er Orden og Nøiagtighed og om mueligt en god Haand Stiil. Udfaldet af Concurrencen vil for Statsraads Afdelingen blive et *vigtigt Moment* for at bedømme Resolutionens vedvarende Holdbarhed. Det fremgaaer af Dit kjære Brev af 19de Mai, at Du er stemt for at Resolutionen snarest mueligt og paa kortest Maade bliver sat ud af Kraft, med den Følge at Nicolaysen bliver her fast; og denne Synsmaade, tilføier Du senere, er, efter Alt hvad Du har kunnet erfare, ogsaa det i Christiania værende Statsraads. Det staaer selvfølgelig til Regjeringens Raadighed at udtale denne Anskuelse og stille den under høieste Afgjørelse; men Statsraads Afdelingens nuværende Medlemmer ville udtale den derfra afvigende Anskuelse, som jeg ovenfor har tilladt mig at antyde, hvad enten nu dette skeer ved en foreløbig Erklæring eller ved Sagens Afgjørelse. Dertil kommer desuden den Omstændighed, at Constitutionen nu maa blive ledig ved Herr Nicolaysens Antagelse af Dit gunstige Tilbud.

Jeg takker forbindligst for den mig tilsendte Gjenpart af Din underdanige Indberetning til H.M. Kunde den ene Million, der synes at drage Stemningen i Stortinget til sig, erholdes ved et indenlandsk og ikke for byrdefuldt Laan, turde de finansielle Modgrunde til en vis Grad blive mindre stærke, og man opnaaede dog at kunne gjøre en Begyndelse; men man faaer nu see. Desværre Stemningen er nok fortrykt i Landet, navnlig til Følge af de mislige Fragt-Conjuncturer.

H.M. reiser efter hvad jeg hører paa Onsdag Morgen, og jeg slutter heraf, at Hans Halseonde er i sikker Bedring.

H.M. udnævnte i Løverdags Adjunct i Medicin ved Upsala Universitet Dr.med. et phil. Björnström til Ridder af St. Olafs Ordenen. Han er en anseet Mand og har længe været Secretaire i *Carl Johans Forbundet*, hvilken Egenskab har været den egentlige Aarsag til Udnævnelsen. Excellencen Sparre havde talt med mig forud om hans Udnævnelse og havde anbefalet ham directe til H.M., om Høistsamme maatte finde Anledning til at skjænke ham Olafs Ordenen, og siden der i Herr Björnströms Stilling som Secretaire i *Carl Johans Forbundet*, der paa en Slags Maade kan siges at være fælleds, er en viss Nexus, turde der ikke kunne siges Noget imod, at han har faaet Norsk Orden.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 24de Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg takker for dine Linier af den 20de, hvoraf jeg seer, at jeg med det Første kan vente at faae mig tilstillet De Geers Forslag i Lappe-Sagen.

Sidste Fredag er herfra afsendt en Indstilling, dateret den 18de, hvori indberettes og udbedes Approbation paa, at Regjeringen her har stadfestet – dog paa et tillagt Vilkaar – en af Sandefjords Communebestyrelse fattet Beslutning angaaende Regulering af et stykke af Gaarden Hjertnæs's Grund, der ligger lige op til Byens Circumference og for største Delen inden 75 Alen fra samme. Jeg berører denne Sag blot for at oplyse, at det er gaaet til ved en Feiltagelse, at den er bleven afgjort her med Indberetning istedetfor at indstilles til Afgjørelse af Kongen. Statssecretairen havde nemlig misforstaaet Statsraadets Beslutning i saa Henseende og sat den i Protocollen som afgjort med blivende Indberetning, og da den engang var kommen i Protocollen paa den Maade, fandt jeg ikke Spørgsmaalet, om den ene eller anden Behandlingsmaade skulde anvendes, stort nok for at lade foretage en Rettelse i Protocollen. Der ligger i Virkeligheden ogsaa nogen Vægt paa, at Grundstykkernes Eiere uden videre Henstand kunne begynde at bygge; og nogen Henstand bliver desuden alligevel nødvendig, da det for Approbationen af Reguleringen tillagte Vilkaar først maa være opfyldt, hvilket turde tage nogen Tid. Men skjønt saaledes maaske fuldt retfærdiggjørende Grunde kunne anføres for, at Sagen blev afgjort her, har jeg dog ikke villet

undlade i Oprigtighed at forklare, hvorledes Sammenhængen er. Dette dog kun til Underretning for Dig og Collegerne. Jeg forudsætter, at det ikke vil findes rigtigt at sige Noget derom til Kongen. Resolutionen er herfra allerede communiceret til Sandefjord eller rettere til Amtmanden i Jarlsberg og Laurvigs Amt.

Ogsaa her er Veiret ustadigt med temmelig meget Regn og tildeels Kulde, men dette skal jo være tjenligt Maii-Veir. [O.s.v.]

Esk. Det er sandt – lad mig sige ved denne Leilighed hvad jeg oftere har tænkt paa men stedse forglemt, at det meget har glædet mig og uden Tvivl ogsaa vil glæde Dig, at Aschehoug i den senere Tid alt mere og mere har vundet Anerkjendelse inden Storthinget, navnlig for sin alsidige Dygtighed og Kundskabs-Forraad. Jeg har det visse Haab, at han skal forlade Storthinget med et Rennomé, som skal gjøre det umuligt for hans – uheldigviis altfor talrige – Modstandere at hindre hans Gjenvalg.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 25de Mai 1869.

Kjære Ven,

Du erindrer min Henvendelse til Dig angaaende den blinde Ludvig Berg fra Værdalen, for hvem saamegen Deeltagelse var bleven viist i Upsala. Din venlige Medvirkning havde til Følge, at Statsraad Ridder-vold i Skrivelse af 30te April sendte mig 200 Rdl. som Bidrag for det første Aar til Bergs Underhold paa Blinde-Institutet hersteds. Da Frøken Rappe var reist til Småland, inden Skrivelsen ankom, var det overeenskommet mellem hende og mig, at hun paa Tilbagereisen til Upsala skulde komme op til mig for at modtage den fulde Aarsgodtgjørelse, hvortil jeg vilde tilskyde de resterende 50 Rdl. Jeg havde faaet et Brev fra hende fra Småland, hvori hun udtrykker sin store Glæde over den Underretning, hun havde modtaget fra mig, og siger at hun kommer op til mig den 24de Mai. Hun kom ogsaa igaar, men med et sorgmodigt Ansigt og med Taarer i Øinene viiste hun mig det Brev, hvoraf jeg her vedlægger en Afskrift, hvoraf fremgaaer, at Ludvig Berg, inden sin Afreise fra Værdalen er dømt til Fængsel paa Vand og Brød for Falsknerie, og nu vil blive requireret tilbage for Dommens Fuldbyrkelse. Frøken Rappe havde skrevet til Provst Koch i Værdalen – mærkeligt

nok efter Ludvig Bergs egen Anviisning – for at erholde hans Døbe Attest, og denne havde da meddeelt hende den sorgelige Efterretning, som Frøken Rappe modtog just inden hun forlod Calmar for at vende tilbage til Upsala. Det var en bitter Skuffelse for denne menneskekjærlige Dame; men det er paa samme Tid ogsaa ynkeligt for den blinde Dreng, hvis Fremtid nu er bleven aldeles brudt! Frøken Rappe skulde idag reise tilbage til Upsala, og hun har lovet mig at skrive mig til, naar hun har talt med dette – dobbelt ulykkelige – Menneske. Nogen Feiltagelse kan der visselig ikke være efter Provst Kochs Brev; men jeg har dog villet udsætte med at skrive officielt til Kirke-Departementet og tilbagesende de 200 Rdl., som jeg just hævdede igaar, for at levere Frøken Rappe, indtil jeg har faaet det lovede Brev fra hende. Selv om Ludvig Berg havde udstaaet sin Straf i Norge, og ikke behøvede at hjemtransporteres, vilde han nu, ifølge Frøken Rappes Sigende, ikke kunne blive indtagen paa herværende Blinde-Institut, hvor Skudsmaal for god Opførsel udkræves. Hvad skal der nu blive af den arme Dreng i hans blinde Tilstand? Jeg har *foreløbig* villet underrette Dig om Sagens sorgelige Vending, som Du turde berette Statsraad Riddervold, med Tillæg, at han snart skal faae officielt Brev fra mig.

Jeg takker paa det bedste for Dit venlige Brev af 22de dennes modtaget igaar Aften. Jeg kan ikke ganske sætte mig ind i den Synsmaade, som har foranlediget Platous Forbigaaelse. 60 Aar maae dog ansees endnu for en fuldt kraftig Alder, og for en Dommer kan vel Aarenes Ærværdighed ikke skade. Lysten til at komme tilbage til sin Fødeegn og til at faae et Embede, hvor han herefter kunde slaae sig til Roe, har vel bevæget Platou til at søge Folloug, og jeg veed heller ikke om Magistrats Embedet i Bergen ikke skulde være tjent med fra Tid til anden at opfriskes ved yngre Kræfter. Hans Stilling i Bergen vil visselig nu lide Meen, efterat han har søgt sig bort, og ikke lykkets. Men med alt dette, erkjender jeg villigen Styrken af de Hensyn, hvortil Stiftamtmand Nannestad kan være berettiget; hvad jeg – som sagt – ikke kan sætte mig ind [i] er det, om jeg vover at sige det, noget vilkaarlige Punctum, som er sat paa Platous Carrière.

Ja saa! det var ikke andet end Coquetterie! Det er, som Du siger, en Feil, der cureres med Aarene, og saalænge den findes blot hos Een, er det ikke saameget at agte paa; skulde den ved Exempelets Magt engang i Fremtiden overgaae paa alle Ti, vilde jeg ansee det for betænkeligt. Jeg kan forresten forsikre Dig, at jeg ikke havde lagt nogen stor Betydning i

Dine Yttringer: de avlede blot hos mig et Øieblikkets Nysgjærighed, for hvis Tilfredsstillelse jeg paa det bedste takker Dig. At dømme efter hvad der i Aviserne skrives fra Horten, synes nu alt der at være fortræffeligt, og endogsaa Valeur synes at have faaet sin Anseelse fuldstændigen repareret. Dette bør opmuntre Statsraad Haffner i hans Eensomhed.

Veiret vedbliver her at være ganske efter Landmandens Smag, og saa gode Udsigter har man paa mange Aar ikke haft. Som Sommerveir er det imidlertid ikke tækkeligt, da det endnu holder sig kjøligt. Prindsesse Sophie reiser med de unge Prindser imorgen Eftermiddag til Sophiero.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 28de Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg har at takke for tre venlige Breve, af 22de, 24de og 25de Maii. Jeg forbeholder mig at besvare dem imorgen; idag faaer jeg nemlig, paa Grund af Statsraadsmødet, ikke Tid dertil. Hensigten med disse Linier er derfor nærmest kun den at sende Dig Afskrift af min Indberetning af igaar til Hs. Majestæt, hvilken Afskrift Holst først idag er bleven færdig med.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 29de Maii 1869.

Kjære Ven! Jeg har allerede igaar foreløbig takket for dine venlige Breve af 22de, 24de og 25de Maii. Af Brevet af den 24de ligesom af et samtidigt modtaget Brev fra Bretteville har jeg til min Glæde erfaret, at const. Fuldmægtig Nicolaysen nu er bestemt paa at vende hjem efter Udløbet af hans Constitutionstid, mod at han fra samme Tid udnævnes til Fuldmægtig i Indre-Departementet, og at Du acquiescerer ved dette Resultat. Herved bortfalder hele det factiske Underlag for den Discussion, som har fundet Sted mellem os, om hvorledes der burde forholdes med Hensyn til, at Nicolaysens Constitutionstid udløber omtrent et Fjerdingaar herfra, hvilken Discussion nemlig blev foranlediget ved den af Bretteville først udtalte og senere af Dig tiltraadte Mening, at man burde lade den fortsatte Anvendelse af Resolutionen af Novbr. 1868

blive afhængig af, hvorvidt nogen Mand af Distinction eller Talentfuldhed meldte sig til Constitutionen. Denne Anskuelse, der ikke med fuld Tydelighed var udtalt af Bretteville, hvorfor jeg ogsaa blev skyldig i en Misforstaaelse af hans Brev, men som derimod blev tilstrækkelig udviklet og begrundet i dit Brev af den 12te Maii, tør jeg nu antage at have tabt sin Anvendelse ialfald for det nærmest foreliggende Tilfælde; thi det er jo nu afgjort, at Nicolaysen tager hjem, og det tidligere paatænkte og – som jeg har antaget – af Dig med gunstige Øine betragtede Expedient, at lade Nicolaysen forblive i Stokholm; er saaledes nu udenfor Spørgsmaal. Naar Du synes at gaae ud fra som noget Sandsynligt, at jeg, og i Forbindelse med mig den Norske Regjering, kunde ville andrage paa Resolutionens Ophævelse, og siger, at Du og Statsraadsafdelingens øvrige Medlemmer i saa Fald ville modsætte Eder dette, er dette mig noget uforklarligt; thi uden Hensyn paa min Mening om Resolutionens Hensigtsmessighed eller Uhensigtsmessighed er jeg ikke i ringeste Tvivl om det Spørgsmaal, hvis Besvarelse i en vis Retning, efter min Opfatning, vilde indeholde den nærmeste eller eneste Grund til *strax* at søge at blive Resolutionen qvit. Jeg sigter herved til Spørgsmaalet om hvorledes Resolutionen er at forstaae og anvende, om man bør anse dens fortsatte Anvendelse betinget af, at der til Constitutionen melder sig Folk af Distinction eller Talentfuldhed, eller om man bør tage tiltakke med Folk af almindelig Dannelsesgrad og Brugbarhed. Jeg er, for min Deel, ikke i Tvivl om, at det sidste vil være det rette; men Du, som er af modsat Mening, maa selvfølgelig have fri Adgang til at vrage alle dem, som maatte melde sig, hvoraf da consequent vil følge, at Du maa andrage paa Resolutionens Ophævelse, overensstemmende med hvad Du ogsaa tidligere har yttret. Det er saaledes, efter al Sandsynlighed, af dig, at Spørgsmaalet om at ophæve Resolutionen vil blive sat i Bevægelse; jeg for min Deel har ingen Opfordring dertil. Og naar Du maatte fremkomme med Forslag om Resolutionens Ophævelse, er det langt fra, at jeg vil indtage den samme Stilling til dette dit Forslag som Du siger, at Du vilde indtage, hvis Forslaget fremkom fra mig. Tvertimod – jeg vil være enig med Dig, vistnok ikke i Begrundelse, hvilket jo ogsaa kan være ligegyldigt, men i Resultatet. Du seer saaledes, min Ven! at der umuligt kan blive nogen Strid mellem os i denne Sag.

Det gjør mig meget ondt, at den saa meget omskrevne Ludvig Berg er befunden at være en Bedrager ja tilmed en Falskner.

Den 30te Maii.

Længre kom jeg desværre ikke igaar, da jeg blev afbrudt ved uopsættelige Indre-Departements-Forretninger. Jeg vender nu tilbage til Ludvig Berg. Jeg har oplæst for Riddervold dit Brev af den 25de, forsaavidt det angaaer denne ulykkelige unge Mand. Riddervold beklagede selvfølgelig ogsaa den Vending, som Sagen ulykkeligviis har taget, men var glad over, at de 200 Rdlr. ikke allerede vare disponerede.

Det Moment, der gjorde Udslaget i den her værende Regjering med Hensyn til Besættelsen af Folloug Sorenskriverie, var maaskee Betragtningen af Regjeringens moralske Forpligtelse til at forhjælpe Stiftamtmand Nannestad til Forflyttelse, ved Siden af at det ikke vilde tage sig vel ud at nævne Platou, naar han ikke blev indstillet som No. 1. Men i Forbindelse hermed kunde vi ikke andet end tage det Spørgsmaal under Overveielse, om enhver Mand i administrativ Carriere, der er kommen op til sine 60 Aar, og besidder tilstrækkelig juridisk Dannelse samt fornødne formelle Qualificationer iøvrigt, bør føies i sit Ønske om at opgive sin administrative Carriere og at gaae over i Underdommerfaget, allene fordi han, af reent subjective Grunde, ønsker denne Forandring og er den af Ansøgerne, der har størst Anciennitet at paaberaabe sig. Det forekom os, efter en omhyggelig Overveielse af dette Spørgsmaal, at det ikke burde besvares bekræftende. Vi have befordret Amtmand Wessel-Berg til et Sorenskriverie; men her var der Grund til i det Offentliges Interesse at handle saa, thi han magtede ikke længer Amtmands-Embedet. Han var desuden kun 57 Aar gammel. Med Hensyn til Nannestad ere ogsaa særegne Grunde tilstede. Det kan ikke forlanges, at han skal holde ud længer paa sit nærværende Bosted, og vi ansee ham ikke saa vel skikket for Overøvrigheds-Stilling, at vi ere tilbøielige til at foretrække ham for yngre Mænd af anerkjendt Duelighed, naar han concurrerer med dem om Amtmandsposter i den sydlige Deel af Riget. Vi foretrak saaledes nylig en meget yngre Mand til Amtmand i Nedenæs. Her falder Billighed og det Offentliges Interesse sammen som Bevæggrund til at see vedkommende administrative Embedsmand anbragt i en anden Carriere. Men med Hensyn til Platou er jeg ikke istand til at see enten nogen særdeles Billighedsgrund eller noget fra det Offentliges Interesse hentet Motiv, der skulde tale for at foretrække ham for dem, som efter deres hidtil havde Carriere synest nærmest til at gjøre sig Haab om Dommer-Embeder. Han tjener i sin nærværende Stilling

1800 til 1900 Spdlr; han er, efter Alt hvad man veed, Stillingen voxen og ansees at udfylde den forsvarligt. Var han bleven valgt til Storthings-Repræsentant paa de sidste Storthing, vilde han – saa siges der idetmindste – have fundet sin Stilling i Bergen saa tilfredsstillende, at den ei burde opgives. At han idetmindste er meget vaklende i sine Beslutninger om at opgive sin nuværende Stilling, fremgaaer deraf, at han, efter at han i sin Tid havde søgt Nordre-Jarlsbergs Sorenskriverie, tog sin Ansøgning tilbage igjen. Naar han ikke har kunnet fatte nogen definitiv Beslutning, førend han er bleven 60 Aar gammel, tør han endog selv være bedst tjent med at beholde den Stilling, han har. Jeg erkjender dog villigt, at der herimod kan gjøres en og anden ikke ugrundet Erindring; men een Ting staaer idetmindste for mig fast, nemlig at stærkere Grunde tale for at forflytte Nannestad end Platou.

Adjutant Björnströms Udnævnelse til Ridder af St. Olafs-Ordenen forekommer mig i alle Maader passende.

Storthinget er saa langt fra at indskrænke sine Discussioner af Hensyn til den langt fremskredne Samlingstid, at tvertimod den oratoriske Ubertet aldrig synes at have været større. Der bliver – efter hvad jeg med Sikkerhed troer at kunne slutte – ingen Mulighed i, at Thinget vil kunne opløses den 15de Junii. Det forekommer mig, at den 20de Junii har større Sandsynlighed for sig. I saa Fald vil Hans Majestæt kunne afgive de Beslutninger, som i sidste Øieblik fra Høistsammes Side udfordres, efter Tilbagekomsten fra Gothenburg. Tal imidlertid endnu ikke Noget til Kongen herom; i min Indberetning paa Torsdag haaber jeg at kunne sige noget mere Bestemt.

Hans Majestæt har – maaskee har Han allerede sagt Dig dette – skrevet til Statsraad Broch, at Han ønsker, at Broch og Irgens skulle møde Ham i Gothenburg for derfra at følge med Ham til Stokholm. Det er fornemmelig om Gjenstandene for Storthingets Anmodninger, vedkommende Militair-Væsenet, og især forsaauidt angaaer Organisationen af Land- og Søofficerernes Uddannelse, at Hans Majestæt ønsker at tale med dem. De ere begge beredte paa at indtræffe i Gothenburg den 14de, eller maaskee en Dag tidligere – jeg erindrer det ikke saa nøie. De komme saaledes ikke til at overvære Storthingets Slutning; men den raader vi nu sagtens ogsaa med de Kræfter, som blive her tilbage.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 29. Mai 1869.

Kjære Ven,

Igaar fik jeg Brev fra Frøken Rappe efter hendes Tilbagekomst til Upsala, og jeg sender Dig *underhaanden* en Afskrift deraf, hvilken jeg troer Du ikke uden Bevægelse vil kunne gjennemlæse. Hun vedføier en Gjengivelse af den Bekjendelse, som den ulykkelige Dreng nu havde afgivet for hende, og heraf vil Du ogsaa finde en Gjenpart. Det synes deraf, at det arme Menneske ogsaa har skrevet en anden falsk Attest; og at han har omtalt dette for Frøken Rappe vidner om, at han gennem Anger er kommen til fuld Oprigtighed, og det synes heller ikke, at han har benyttet denne sidste Attest, for derved at opnaae noget. Er det ikke et forvorpent Gemyt, hvilket han efter sin Opførsel i Upsala saa langtfra synes at være, turde hans Forseelse finde Undskyldning i hans Ungdom, og efter den Deeltagelse, han har vagt, skulde det være i høi Grad ønskeligt, om Noget kunde gøres for ham, saa at han kunde bibeholdes herefter paa ret Vei. Jeg er ikke opmærksom paa, at der har været indgivet Benaadnings Ansøgning for ham, der har været Gjenstand for Indstilling, og siden han har begaaet Falsk og Straffen gaaer ud paa Fængsel paa Vand og Brød, er det vel ikke rimeligt, at Benaadning kan ventes. Men skulde der ikke, siden Drengen nu er bleven blind, kunne blive Spørgsmaal om efter Udtaaelsen af Straffen at faae ham ind paa en Anstalt for Blinde i Norge? Jeg skulde inderligt ønske, at Du vilde tale med Statsraad Riddervold herom, og vilde han foreløbig skrive til Provst Koch og bede denne om at tage sig af Drengen, naar han nu efter al Sandsynlighed bliver transporteret tilbage til Norge for at udstaae sin Straf, var det vel. Da jeg var villig til at bidrage noget til Drengens Indtagelse paa Manilla, er jeg lige villig nu til at give et Bidrag, om det skulde kunne gøres noget for ham. Jeg har skrevet idag til Kirke Departementet, og gjort Rede for det passerede, samt tilbagesendt de modtagne 200 Rdl. Tænk nu paa denne Sag, Kjære Ven! og lad mig høre fra Dig, om Du troer noget kan gøres. Jeg kjender Dit gode Hjærte, og hele denne Begivenhed synes jeg er høist gribende^[1].

[¹Vedlagt to bilag, en avskrift av prost Kochs brev til frk. Rappe, og en avskrift (på svensk) av frk. Rappes brev til Sibbern.]

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 31te Maii 1869.

Kjære Ven! Du veed, at min Hustrue og jeg samt min Datter ere indbudne af Hans Majestæt til at overvære Formælingshøitidelighederne i Stokholm i Slutningen af Julii. Min Datter, der skal være Brudepige og boe paa Slottet, er tilsagt at være i Stokholm den 20de Julii; min Hustrue og jeg derimod først den 23de. Min Hustrue kan af Hensyn til sin Helbred ikke nyde godt af Indbydelsen; derimod tænker jeg at tage til Stokholm samtidigt med min Datter og Svigerdatter, altsaa at være i Stokholm den 20de. Statssecretaire Aall, der ogsaa af Hans Majestæt er indbuden, tænker at reise samtidigt med mig, da han, ligesom jeg, seer meest Recreation i Opholdet i Stokholm just i de Dage, da der formodentlig slet ingen Festligheder skal være, nemlig fra og med den 20de til og med den 23de. Han og jeg have derhos besluttet at slaae os sammen i et Hotel under Opholdet i Stokholm og helst i Hotel Rydberg. Jeg fremkommer nu med den Bøn paa hans og mine egne Vegne, at Du vilde vise os den Tjeneste at lade bestille for os i det nævnte Hotel 2 Soveværelser, nemlig eet til hver af os, og een Salong til Brug for os begge samt derhos Rum for een Tjener, fra og med den 20de Julii til og med den 31te Julii, hvilken Dag, efter hvad der er mig sagt, skal danne punctum finale for Høitidelighederne. Idet jeg nu vover at fremføre denne Anmodning til Dig, være det mig tilladt at tillægge, at hvis Du, med dit nærmere Blik paa Forholdene, skulde finde, at det maaskee er altfor tidligt og i en eller anden Hensende uhensigtsmessigt at betinge sig Værelser allerde nu, har Du selvfølgelig Magt til at indrette Alt paa vore Vegne som Du finder det tjenligst.

Her regner hver Dag, eller er idetmindste ikke tørt Veir nogen heel Dag. Temperaturen er derhos temmelig lav, og hvor man ikke har faaet Sæden i Jorden før den sidste Tids Væde kom, er man nok ikke saa ganske fornøiet med Udsigterne for Aaret. Efter hvad der er mig sagt, skal man i Smaalehnene have faaet det Meste i Jorden, før den sidste Tids Fugtighed indtraadte; men i Bygderne ovenfor Christiania skal det ikke staae saa heldigt til.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 31. Mai 1869.

Kjære Ven,

Jeg aflægger min bedste Taksigelse for Dine sidste venlige Breve af 24de og 28de dennes, det sidste ledsaget af en Afskrift af Indberetningen til H.M. af den 27de.

Siden vi allerede imorgen indtræde i Juni Maaned, vil det vel, uagtet al Anstrængelse, falde haardt at faae Storthinget sluttet den 15de. Jeg seer, at Du udtrykker det Haab i næste Indberetning at kunne melde noget mere bestemt herom; men det lader sig dog tænke, at dette Haab ikke vil kunne opfyldes. Bliver man ikke færdig til den 15de, vil dog alt, da H.M. kommer tilbage til Stockholm den 16de, kunne expederes herfra den 17de eller 18de, efter som vi faae Statsraad, og være i Christiania den 19de eller 20de, saa at Storthinget derefter kunde slutes den 20de altsaa før Midtsommer. Udkastet til Throntalen kommer naturligviis denne Gang som sædvanligt fra Regjeringen, og det udkræves i Sandhed den sikke Haand, som Du i saa høi Grad besidder, for i bestemte Træk at betegne det nuværende Storthings Virksomhed.

Jeg haaber, at Sagen om det høiere Skolevæsen sluttelig vil strande for denne Gang; thi de ulærde Herrer have paa dette Storthing tiltaget sig en trodsig Myndighed, som maaske paa næste ikke vil blive fuldt saa overvældende. Jeg synes, det var Skade at Odelstinget ikke tog Forslaget om valgfrit Civil Ægteskab med det Tillæg Professor Aschehoug deri havde foreslaaet. Jeg har med stor Fornøjelse læst hans Tale derom i Lagthinget, ligesom det har været mig en sand Glæde af Dit Brev at erfare, at denne sjælden dygtige Mand i den senere Tid alt mere og mere har vundet Anseelse inden Storthinget. Bedrøveligt skulde det ogsaa have været, om saamegen Dygtighed ikke til Slutningen skulde have udtaget sin Ret.

Jeg skal meddele Collegerne hvad Du i Dit Brev har haft den Godhed at oplyse mig om med Hensyn til Sagen angaaende Reguleringen i Sandefjord. Jeg er fuldkommen enig med Dig i at Du lod det blive som det var i Protocollen.

H.M. kom tilbage fra Bäckaskog igaar Eftermiddag, og tog lige ud til Ulriksdal. Der bliver ikke Svensk Statsraad imorgen; men det er muligt, at H.M. alligevel kommer til Byen imorgen, om Han forresten ikke vil holde sig i Roe, for at skjøtte om sin Forkjøelse, der, efter hvad jeg har hørt, ikke skal være bleven bedre under Reisen, hvilket ogsaa er let

forklarligt til Følge af det kjølige ustadige Veir, Han har haft.

De Geer reiser imorgen til Skåne. Han har sagt mig, at han har skrevet Dig til om Lappe Sagen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 1ste Junii 1869.

Kjære Ven! Den før omskrevne Subscriptionsindbydelse til Bidrag til et Mindesmærke at reises paa Harald Haarfagers Gravsted i Aaret 1872 tillader jeg mig herved at fremsende for at blive forelagt Hans Majestæt, der har været saa naadig at give Tilsagn om at ville, som den første, tegne sig paa samme for et Bidrag. Det vil bemærkes, at den tidligere paatænkte Bestemmelse om et Maximum af det Beløb, for hvilket man kunde tegne sig – et Maximum, som for Resten Kongen selvfølgelig efter Behag havde kunnet respectere eller ikke respectere – nu er bortfaldet. Dette er skeet paa Foranledning af Comitteen i Houggesund, som ikke bifaldt Forslaget om et saadant Maximum, hvilket var fremsat af Comitteen for Oldtidsminders Bevaring. Du har i Brev af 18de Maii spurgt om min Formening, om hvad der kan være et passende Bidrag fra Hans Majestæts Side, og nævnt som et Beløb, Du har tænkt Dig, 100 Spdlr. Dette vil ogsaa i mine Tanker være et anseeligt, rundeligt og høist værdigt Kongeligt Bidrag. Kunde Hans Majestæt, for end yderligere at vise sin naadige Interesse for Sagen, maaskee formaae den øvrige Kongelige Familie – jeg mener Hendes Majestæt Enkedroningen, Prinds Oscar og Prinds August; thi paa Prindsesse Eugenie tør jeg vel ikke tænke – til at tegne sig for noget Bidrag, hver for sit Vedkommende? Jeg vover at fremkaste denne Tanke. Det vilde her blive modtaget med stor Paaskjønnelse og stor Taknemmelighed.

Lad mig faae Subscriptionslisten tilbage saa snart som det efter Omstændighederne kan skee, da Tanken, som jeg før har berettet, er at faae den forelagt for Stortingets Medlemmer, medens de endnu ere forsamlede.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 2. Juni 1869.

Kjære Ven,

Jeg har paa det bedste at takke for 2de Breve af 29de og 31. Mai, det sidste modtaget igaar Aften. Det er ikke værdt længer at raisonnere om Resolutionen af Novbr. 1862; thi ved Herr Nicolaysens Udnævnelse til Fuldmægtig i Indre Departementet gaar den Sag sin jevne Gang, og Constitutionen bliver ledig. Jeg havde, efter den Opfatning Du udtaler i et tidligere Brev, tænkt mig Mueligheden af at Regjeringen vilde tage *Initiativet* for at faae Resolutionen hævet med det samme; men heri har jeg taget feil, eftersom Du venligen oplyser, at Spørgsmaalet herom maatte blive sat i Bevægelse *fra min side*. Herved forfalder, som Du bemærker, al Muelighed til Strid. Jeg vil blot bede, at Du venligen vil anerkjende den gode Mening jeg har lagt i Resolutionens Formaal; men ville lovende unge Mænd i Departementerne ikke benytte sig deraf, maae de naturligviis lade være. Man faaer da ved Constitutionen vælge efter almindelige Hensyn og efter Cancelliets Tarv, og naar den *derpaa følgende* Constitution udløber, tage under Overveielse, hvorvidt der er nogen Anledning til at ophæve Resolutionen. Men til den Tid er der endnu over 3 Aar, og altsaa nu meget for tidligt at overlægge derom.

Vi ere tilsagte til combineret Statsraad imorgen, for Afgjørelse af Postoverenskomsten mellom Norge og Sverige. Jeg faaer da Anledning til at see Kongen, som ikke i disse Dage har været i Byen, og jeg haaber, Han vil give os vort sædvanlige Statsraad paa Løverdags. Blandt de Sager, som skulle afgjøres, er den om Sognepræst Gunnerus. Der er Masse af Hensyn som paatrænge sig i denne vanskelige Sag, hvilke have fundet deres tilbørlige Afveining i Indstillingens «fortiter in re, suaviter in modo». Vil Herr Gunnerus holde stand og søge Domstolen? Med Hensyn til Følgerne vilde dette maaskee blive den heldigste Vending; thi i modsat Fald kan han finde flere Efterfølgere, der ville søge Afsked med Pension. Sagen giver et Indblik i den Fremvæxt, som geistlig Selvraadighed har faaet, fordi den ikke er bleven standset fra Begyndelsen. Det var et *svagt* Fodfæste, Kirke Styrelsen tog, da den medgav Selvraadigheden, om den ikke mødte Modstand fra Menighedens Side, og det er bedrøveligt, at en Præst skal lide Meen for en Version, som er autoriseret i vore Skolebøger. Kirke-Styrelsen er ikke uden et vist Ansvar for at det er kommet saa langt som det er kommet; men at den nu ikke vil lade det

komme længere, men gjør *Holdt*, er vist det eneste som kan gjøres, for ikke at løbe lige ind i Opløsning.

Det gjør mig ondt at høre, at Statsraadinden ikke kan følge med Dig. Jeg skal efterhøre i Rydbergs Hotel, om saa langt Varsel er nødvendigt, og i bekræftende Fald sørge for, at de ønskede Værelser blive tagne.

Enkedronningen fik noget Feber efter en Dietfeil, men er meget bedre igjen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 2den Junii 1869.

Kjære Ven! Statsraad Broch var i dette Øieblik hos mig for at tale om forskjellige Gjenstande. Han yttrede blandt Andet, at det skulde være ham særdeles kjært, om Indstillingen angaaende Admiral Konows Afsked, der forhaabentlig bliver afsendt herfra iaften og saaledes vel kommer til Stokholm Fedag Aften, eller samtidigt med dette Brev, kunde blive medtagen i Statsraadet hos Kongen Løverdagen den 5te Junii, eller, om dette mod Formodning ikke skulde kunne lade sig gjøre, at den da extra ordinem kunde blive afgjort snarest muligt. Hans Hensigt er nemlig snarest muligt, efterat Konows Afsked er bevilget, at indgaae med Indstilling om Udnævlsen af hans Eftermand, for at dette Spørgsmaal men det mindste mulig Ophold kan blive afgjort og fortsat Aviisskriverie angaaende Sagen saaledes kan blive hindret. Jeg lovede Broch, som idag er optagen af andre Gjenstande, at skrive til Dig herom. Jeg deler hans Anskuelse, at det er ønskeligt at Personal-Forandringer, hvorpaa Opmærksomheden i den Grad er henvendt som paa den her omhandlede, kunne foregaae saa hurtigt som muligt.

Forhaabentlig Mere imorgen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Junii 1869.

Kjære Ven! Hoslagt følger Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt. Du vil deraf see, at den i dit Brev af den 31te, for hvilket jeg aflægger min bedste Taksigelse, antydede Dag for Storthingets Opløsning, naar den ikke kan finde Sted den 15de, – nemlig den 21de,

ogsaa har fremstillet sig for Harbitz og mig som den rimeligste, og at Opløsningen derfor, om intet Uforudseet skulde blive til Hinder, vil komme at finde Sted den nævnte Dag.

Mere faaer jeg ikke Tid til idag.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 4. Juni 1869.

Kjære Ven,

Vi havde i Formiddag combineret Statsraad, hvori den opgjorte Overeenskomst angaaende Postforholdene mellem Norge og Sverige blev bifaldt. Udenrigs Ministeren foredrog ogsaa et Par Sager: om Ratification af Tractaten med Japan og en Skrivelse fra Rigsdagen, hvori henstilles om visse Forandringer inden vort Consulat Væsen, hvorom den Norske Regjerings Betænkning vil blive indhentet.

Inden Statsraadet søgte jeg H.M. for at forelægge Høistsamme den mig i Dit Brev af 1ste dennes sendte Subscriptions Indbydelse til Bidrag til et Mindesmærke for vor første Enekonge. H.M. beholdt Listen som Han vilde paategne med 100 Spd og som Han vilde levere mig tilbage imorgen, da Han atter vil komme ind til Byen, og give os Statsraad Kl. 12. H.M. afbøiede den fremkastede Tanke om at formaae den øvrige Kongelige Familie til at tegne sig, og behagede Naadigst at overlade dette til mig. Dette er nu intet lidet Gjøre; men jeg skal gjøre det saa hurtigt jeg kan, selv om det paa denne Maade kan vente nogle Dage, inden jeg kan sende Dig Listen tilbage. Du kan imidlertid nu lade det bli kjendt at Kongen har tegnet sig for de nævnte 100 Spd.

Jeg er bleven indbudet til Baron Braunerhjelm paa hans Eiendom i Nærheden af Enköping paa Onsdag den 9de – samme Dag som min Kone reiser til Vernøe Kloster – for at blive der to Dage over, og komme tilbage Løverdagen den 11te. Jeg har længe lovet ham at komme, saa at jeg gjerne skulde ville opfylde mit Løfte; men jeg kan tænke mig, at der i denne travle Tid, der tilbagestaaer inden Storthingets Slutninger, kan hidkomme Sager der ønskes *strax* afgjorte eller ialfald *inden Kongens Afreise* den 15de til Gothenborg. Jeg forudsætter imidlertid, at Storthinget ikke kan blive sluttet til den 15de. Vil Du nu være saa elskværdig, naar Du faaer dette Brev at lade mig vide gennem Telegram, hvorvidt Du kan forudsee at nogen Sag vil hidkomme, der kræver Afgjørelse

under de nævnte Dage. Jeg vil derefter kunne ordne mig saaledes, at jeg enten ikke reiser eller indskrænker Besøget, saa at jeg kan være tilbage Fredag, eller en Dag før Kongens Afreise.

Jeg bemærkede til min Glæde, at Kongens Hæshed er meget bedre.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 5te Junii 1869.

Kjære Ven! I det Statsraad, som afholdtes her i Tiirsdays (den 1ste Junii) leverede jeg Statsraad Riddervold til Gjennemlæsning dit Brev med Bilag af 29de Maii, vedkommende Drengen Ludvig Berg. Riddervold meente, at han nok skulde faae ham ind paa Blindeinstituttet her i Byen; men at man nu først maatte see an hvorledes det gik med Spørgsmaalet om han skal benaades eller udstaae den ham tilfundne Straf. Vi ville være opmærksomme paa, hvorvidt nogen Benaadningsansøgning indkommer fra ham. Riddervold udtalte først i Statsraadet igaar ovennævnte sin Formening for mig. Derfor har jeg ikke tidligere kunnet besvare dit Brev af 29de, som Riddervold ligeledes først i Statsraadet igaar leverede mig tilbage.

Du taler i dit Brev af den 31te Maii, for hvilket jeg allerede tidligere har takket Dig, om den nye Skolelov og antyder som ønskeligt, at den ikke maatte komme istand, hvilket – da den omsidder er bleven antagen af begge Stortingets Afdelinger – vil sige det samme som at den ikke maa blive sanctioneret. Ja, min Ven! der lader sig sige Meget i den Retning; men jeg vil endnu ingen Mening udtale, førend Sagen er bleven endelig drøftet i det her værende Statsraad, hvor jeg dog synes at formærke, at man er uoplagt til Modstand.

Du har vel bemærket, at der er fremsat Forslag paa Stortinget om en «Forfatterløn» til Winje. Stortinget vil ikke kunne udfinde noget bedre Middel til yderligere at forspilde sin Credit i Hovedstadens Øine end ved at bevilge denne «Forfatterløn». Her er Winje et saa almindelig foragtet Menneske, at jeg troer ikke han besidder noget skikkeligt Menneskes Deeltagelse, trods hans – som det siges – store Armod.

Jeg skal, som sædvanligt, gjøre et Udkast til Throntale – saa godt som jeg formaaer det. Men det er i Sandhed intet let Arbeide, naar vigtige Afgjørelser – fra Stortingets Side t. Ex. Jernbane-Spørgsmaalet, fra Kongens Side visse Loves Sanction eller Ikke-Sanction – henstaae og

maae henstaae uafgjorte, idet Throntalen conciperes, medens de Gjenstande, som de angaae, dog i Throntalen maa berøres. Jeg kommer uden Tvivl til at maatte istandbringe et Concept med forskjellige Varianter, indrettet efter de forskjellige Eventualiteter.

Indstilling om Nicolaysens Udnævnelse til Fuldmægtig i Indre-Departementet blev af mig foredraget i Statsraadet igaar og vil saaledes afgaae herfra førstkommende Tiirsdag. [O.s.v.]

Esk. Det er sandt – Birch-Reicherwald har tilbagekaldt sin tidligere Erklæring om at ville søge Borgermester-Embedet i et Brev, der er beregnet paa at antyde, at han træder tilbage, fordi han er stødt. Nærmere ved Leilighed om dette Curiosum.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 5. juni 1869 kl. 15.00.]

Alle Indstillinger med Designationer 21., 25., 28. Mai, 1., 2. Juni (Den sidste hidkommen igaar Aften) idag bifaldende afgjorte. De tvende forbigaaede Sager ligeledes afgjorte: den ene henlagt, den anden bifaldt. Resolution om Ombytte i Juli. Protocoller imorgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 5. Juni 1869.

Kjære Ven,

Jeg har allerede sendt Dig et Telegram om det afholdte Statsraad, hvori alle Indstillinger bleve bifaldte, inclusive den om Admiral Konows Afsked, der ifølge Dit Brev af den 2. Juni ønskedes skyndsomt afgjort. Efter det Indtryk, jeg har faaet, falder Hans Majestæts Anskuelse ganske sammen med Herr Statsraad Brochs, at der ikke bør udsættes med Eftermandens Udnævnelse. Med Hensyn til Indstillingen om Besættelsen af Follougs Sorenskriverie have vi gjort en Tilførsel til Protocollen, hvori vi erkjende de Krav, som Stiftamtmand Nannestad har paa Forflyttelse, og derfor slutte os til Indstillingen, men tilføie, at om han ikke havde været blandt Ansøgerne, skulde vi have anseet Platou fortrinligen at burde være kommen i Betragtning.

H.M.s Hæshed syntes jeg var endogsaa bedre idag end igaar, og den glider nu forhaabentlig over uden videre Uleilighed. Jeg spurgte H.M. idag, om jeg kunde være borte et Par Dage i næste Uge, om saadant kunde skee uden Ulempe for Forretningerne, hvilket H.M. indvilgede. Men jeg forberedte H.M. ogsaa paa, at det kunde være mueligt, at vi kom til at udbede os et Statsraad inden Hans Afreise til Gothenborg. Selv om jeg faaer høre fra Dig, at der ikke antages at være Noget i Veien for min lille Udflugt, agter jeg dog at være tilbage her Fredagen, saa at vi, om det paakræves, kunne faae Statsraad Løvedag, eller Dagen før Kongens Afreise. Kongen sagde os, at Han kommer til at reise til Skåne den 13de *Juli*, og at blive borte til den 23de. Dette træffer heldigt for Meldahl, som ønsker at udsætte sin Hidreise til de sidste Dage af *Juli*. Jeg havde tænkt at begjære Permission umiddelbart efter Storthingets Slutning, men jeg kommer tilbage hid med min Hustru omkring den 22. *Juli*.

H.M. havde taget Subscriptions-Listen ud til Ulriksdal igaar, og havde glemt at tage den med sig tilbage idag, saa at jeg ikke fik den igjen, men Han lovede at lade mig den tilsende. Inden jeg faaer den, kan jeg ikke gaae til de øvrige Kongelige. Dette gjør altsaa en Udsættelse; men jeg lover at sende den, saasnart som det efter Omstændighederne bliver mueligt.

H.M. sagde mig igaar, at det Smykke som Vice Kongen af Egypten har sendt til Prindsesse Louise gennem Herr Demirgian, er anslaaet til en Værdie af 150,000 francs. Det er jo en svare Vice-Konge!

Her er det fremdeles ustadigt og kjøligt Veir. Jeg troer det indvirker paa mig; thi jeg føler mig mindre end vel. Det stærke Regn, vi her have haft, har paa flere Steder lagt Rugen.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 6te Junii 1869.

Kjære Ven! Jeg takker for dine Breve af 2den og 4de Junii. Det glæder mig, at den Middelvei, hvorpaa Indstillingen angaaende Sognepræst Gunnerus var slaaet ind, har fundet dit Bifald, siden den skyldes mig. Kirkedepartementets Indstilling gik oprindeligt ud paa, at han slet og ret og sans phrase skulde suspenderes og tiltales til Embeds-Forbættelse. Til denne Indstilling havde Broch skrevet et dissenterende Votum,

der gik ud paa, at Intet skulde gjøres ved ham. Det lykkedes mig at forene alle Stemmer om et saadant Tilkjendegivende af Kongen som det, der nu er besluttet, og hvorved det forekommer ogsaa mig, at ethvert Hensyn er kommet til sin Ret. Det har ganske rigtigt, som Du bemærker, slingret en god Deel med Kirkestyrelsens Forhold, hvad Ordlyden af tredie Troesartikel angaaer. Men desto nødvendigere er det, at man idetmindste bliver staaende fast ved det eneste Holdepunct, som er tilbage.

Jeg har meddeelt Selskabet for Oldtidsminders Bevaring hvad Du i dit Brev af den 4de beretter om Subscriptionen til et Mindesmærke for Norges første Enekonge. Det vil være ønskeligt, at jeg faaer Subscriptionslisten tilbage med det Allerførste; thi – som Du veed – er Tanken den, at Storthingets Medlemmer, medens de endnu ere samlede, skulde gives Anledning til at tegne sig.

Jeg har ved Telegram af idag besvaret din Forespørgsel om hvorvidt Du uden Vanskelighed kan være borte fra den 9de til den 11te, begge Dage inclusive. I Grunden havde Du vel allerede i mit Brev af den 3die, som Du, da dit Brev af den 4de afgik, endnu ikke kunde have modtaget, Underretning nok. Nærværende Brev vil vel ikke usandsynligen ankomme til Stokholm efter din Afreise; men jeg er dog ikke sikker paa, om det ikke vil naae Dig allerede om Aftenen den 8de, i hvilket Fald det vil komme Dig tilhænde før Afreisen.

Storthinget lakker nu mod sin Ende, og den, der ikke mindst imødeser denne Ende med sand Tilfredsstillelse, er [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 7. juni 1869 kl. 10.15.]

Af mit Brev af den 3die følger formeentlig at DU KAN VÆRE FRAVÆRENDE I DE OMSKREVNE DAGE.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 7. Juni 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit idag modtagne Telegram, hvori Du har haft den Godhed at underrette mig om, at der formeentlig ikke kan være Noget til Hinder for min Udflugt paa Onsdag. Jeg agter at komme tilbage Fredag omtrent ved Middagstid, og vil altsaa være rede, saafremt Noget mod Formodning skulde paakræves paa Løverdag. Er der noget under min Fraværelse, saa er Du saa elskværdig at telegrafere til Statsraad Bretteville, og han skal faae vide, hvor jeg er at finde. Jeg skrev til Dig i Løverdags, at H.M. sagde mig at Subscriptions Listen var paa Ulriksdal, og at Han vilde lade mig den tilsende. Da jeg igaar sendte Protocollen ud til Underskrift, skrev jeg nogle Linier til Adjutanten, for at bede ham om at nævne for Hans Majestæt, om jeg kunde faae Listen sammen med Protocollernes Tilbagesendelse. Jeg fik hertil det mundtlige Svar, at den ikke var paa Ulriksdal men i Staden. Hans Majestæt kommer til Staden imorgen for at holde Svensk Statsraad, og da haaber jeg at faae Indbydelsen tilbage, forsynet med Hans Majt.s høie Paa-skrift. Men Følgen af denne Udsættelse har været, at jeg ikke har kunnet presentere Listen for de øvrige Kongelige. Prinds Oscar reiser paa Fredag til Ems, efter hvad mig er sagt, men jeg haaber imorgen eller paa Onsdag at kunne træffe ham, inden jeg reiser. Enkedronningen tager endnu ikke imod, men jeg maa tale med Hendes Kammerherre. Jeg tvivler meget paa, at det vil blive mueligt at kunne inden Onsdag Middag faae Listen forelagt for Prinds August (Han er nu flyttet til Haga), og have vi begynt med de øvrige Kongelige, – hvilket jeg finder ganske rigtigt – maa vi have Ham med. – Jeg forbereder Dig altsaa paa, Kjære Ven! at det maaskee ikke bliver før tidligst paa Løverdag at jeg kan sende Dig Indbydelsen tilbage; men siden Storthinget nu har en Uge mere til Opløsningen, turde det være tidsnok, om end ikke Indbydelsen kommer Dig ihænde før næste Onsdag.

Jeg hører af min Hustru, som idag var paa Ulriksdal for Afskeds Opvartning – hun reiser til Klosteret iovermorgen – at Dronningen var hæs og maatte holde sig inde; men det er dog ikke andet end en almindelig Forkjølelse. Tak for Dit Brev af 3. Juni, og for Afskriften af Indberetningen. Af Designationen over de senest hidkomne Sager saae jeg at Lovbeslutningen om Menighedsraad er indstillet til *Ikke-Sanction*. Jeg haaber saa og glæder mig derover.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 8. Juni 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit venlige Brev af den 5te dennes, modtaget igaar Aften. Jeg har skrevet nogle Linier til Frøken Rappe, for at sige hende, at man vil gjøre hvad man kan, for mueligens i sin Tid at kunne faae den ulykkelige Ludvig Berg indtagen paa Blinde Institutet i Christiania, naar man først har seet, hvorledes det gaaer med Spørgsmaalet om Udtaaelsen af den ham tilfundne Straf. Siden der endnu ikke er indkommen nogen Benaadnings Ansøgning, har han vel heller ikke foranlediget indgaven en saadan for sig, uagtet det synes at fremgaae af hans «berättelse», der medfulgte Frøken Rappes Brev, at han selv troer, at hans Sag skulde forelægges Regjeringen til Afgjørelse. Tvivlsomt er det vel ogsaa, om der efter Forbrydelsens Beskaffenhed og Straffens Fastsættelse til Fængsel paa Vand og Brød, kan blive Spørgsmaal om nogen Benaadning. Hvorom Alting er, veed jeg ikke, hvorledes en Benaadnings-Ansøgning skulde foranlediges indgaven, for det muelige Tilfælde den skulde kunne lede til Noget. Jeg har endnu ikke hørt fra Frøken Rappe, om han er bleven afsendt fra Upsala. Tak imidlertid Statsraad Ridder-vold for hans venlige Sindelag for den arme Dreng, ligesom jeg hjertelig takker Dig for Din Godhet at tage Dig af denne Sag.

Da jeg skrev Dig til om Underviisningslovene, vidste jeg endnu ikke hvorledes det sluttelig vilde gaae i Thinget. Nu foreligge de altsaa til Sanction, og jeg forstaaer, at Spørgsmaalet herom kræver mange Hensyn. Men jeg bekjender, at Aanden paa dette Storthing har været saadan, at det just ikke er ønskeligt, at denne delicate Materie skulde blive paatrykt sammes Stempel, og skulde det ikke paa den ene Side være mere betryggende at see Tiden an til næste Storthing, medens, paa den anden, en saadan Udsættelse vel neppe turde medføre nogen Skade for Sagen selv?

Kongen kom ikke til Byen idag, og jeg er endnu uden min Liste; men jeg har skrevet til H.M. og bedet Ham atter om at faae den tilsendt.

Statsraad B.R. bliver sig da altid liig. Det skal mere mig ved Leilighed at faae see hans Brev, det er vel sat paa Skruer, kan jeg troe!

Jeg har just i dette Øieblik faaet den Besked fra H.M., at jeg skal faae Listen paa Thorsdag. Gud veed hvordan jeg faaer Prinds Oscars Paategning, da jeg reiser imorgen, og H.K.H. efter Sigende om Fredag.

Jeg har for faae Øieblikke siden faaet Dit Telegram. Dette vil vel

foranledige et Statsraad paa Løvedag; men jeg er tilbage med Guds Hjælp Fredag Eftermiddag. Min Kone reiser imorgen, jeg ønsker jeg kunde gjøre det samme – til Norge.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 8. juni 1869 kl. 9.30.]

Regjeringen officielt underrettet om, at Stortinget antager at ville have tilendebragt sine Forretninger den 19de Juni. Indstilling om Bemyndigelse for Regjeringen til at bestemme Dagen for Stortingets Opløsning afgaaer herfra imorgen. Kongen er herom underrettet.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 9de Junii 1869.

Kjære Ven! Jeg takker Dig for dit Brev af den 5te, som jeg forbeholder mig senere at besvare. Idag faaer jeg nemlig ikke Tid til mere end at omhandle hvad der med Nødvendighed maa omhandles med Hensyn til Stortingets forestaaende Opløsning. Som berettet i mit Telegram af igaar afsendes herfra iaften Indstilling om at vi maa blive bemyndigede til at bestemme Dagen for Stortingets Opløsning. Stortinget vil, som ligeledes i mit Telegram berettet, sandsynligviis have sluttet sine Arbeider den 19de og ønsker, under Forudsætning heraf, at blive opløst den 21de. Harbitz lod dog under en Samtale, jeg igaar havde med ham, nogle Ord falde om, at Stortinget maaskee vilde foretrække at blive opløst først den 22de; men om det bliver til noget Alvor hermed, veed jeg ikke. Den ovennævnte Indstilling vil forhaabentlig blive foredragen for Hans Majestæt før Høistsammes Afreise til Gothenburg og vi ville altsaa kunne have Bemyndigelsen her Tiirsdagen den 15de eller Onsdagen den 16de. Skulde den ikke blive meddeelt Kongen før efter Hans Tilbagekomst fra Gothenburg, vilde den ikke in forma være her førend tidligst den 19de om Aftenen, og det er noget seent.

Paa Fredag (i Overmorgen) ville vi i Statsraadet her foredrage alle Indstillinger om Sanctioner, vedkommende de Love, som til den Tid ere blevne overleverede fra Stortinget. Disse Indstillinger ville blive reen-

skrevne og underskrevne saa betimelig, at de komme til at afgaae senest Søndagen den 13de og altsaa ere i Stokholm den 15de om Aftenen. De ville altsaa være i Stokholm betimelig nok for at blive afgjorte i Statsraad hos Kongen den 17de, hvorefter Protocol over Statsraadet vil kunne være her den 19de.

Paa Fredag (i Overmorgen) agte vi tillige at indgaae med underdågnigst Indstilling om, at det maa blive os overdraget at afgjøre Sanctions-spørgsmaalet for visse, særskilt nævnte, Loves Vedkommende, som endnu paa den Tid vil være under Forhandling paa Stortinget. Denne Indstilling vil kunne foredrages for Kongen den 17de, og naar Bemyndigelsen saa kommer hid den 19de om Aftenen, ville vi Mandag Formiddag (den 21de), før Opløsningen samme Dag foregaaer, afgive Resolutionerne til Stadfæstelse eller Ikke-Stadfæstelse (Det er: Sanction eller Ikke-Sanction) og communicere dem paa Stedet.

Udkast til Throntalen skal blive sendt Fredag, Lørdag eller Søndag (den 11te, 12te eller 13de), alt eftersom Jernbane-Spørgsmaalet bliver afgjort tidligere eller sildigere.

Her maa jeg slutte, for at faae Brevet afsted med Posten.

Undskyld det altfor kjendelige Hastværk.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 10de Junii 1869.

Kjære Ven! Hoslagt vil Du finde Afskrift af min Indberetning af idag til Hans Majestæt.

Du vil af den bemærke, at vi staae paa Nippet til at træde ind i en ganske vidunderlig Situation, idet det, efter hvad der med Tilforladelighed berettes, let skal kunne hænde, at Forslaget om Ophævelse af Statholderposten gaer igjennem i Stortinget imorgen. Stortinget er denne Gang saa ubegribeligt, at man maa være beredt paa Muligheden af Beslutninger, som man tidligere har været vant til at betragte som utænkelige. Du vil af min Indberetning see, at jeg har udtalt for Hans Majestæt, at jeg, om en saadan Situation skulde indtræde, vil tage under alvorlig Overveielse, om jeg ikke – forudsættende Hans Majestæts naadigste Tilladelse – bør søge Anledning til at forklare det Meget, som med Hensyn til den er at forklare, for Hans Majestæt personlig. Mine Colleger Meldahl, Helliesen og Broch, som vare hos mig idag for at

conferere om Udkastet til Throntalen, tilskyndede mig til, saafremt Forslaget virkelig gaaer igjennem paa Stortinget, at reise til Stokholm, enten saaledes at jeg først reiser til Gothenburg og følger Hans Majestæt derfra, eller reiser directe til Stokholm og ankommer der samtidig med Hans Majestæts Tilbagekomst fra Gothenburg. Alt dette sætter mig i en saadan Spænding, at jeg er uoplagt til at besvare dine Breve af den 5te og den 7de. Saasnart Statholdersagen imorgen er afgjort i Stortinget, skal Du erholde Telegram fra mig, saa at Du følgelig allerede vil have erfaret dens Udfald, naar Du modtager dette Brev.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 11. juni 1869 kl. 13.10.]

Forslaget om Statholder-Embedets Ophævelse forkastet med 39 mod 71 Stemmer. Kongen er underrettet.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 11. juni 1869 kl.15.40.]

I Statholdersagen vare de 71 Stemmer imod og de 39 Stemmer for Forslaget.

SIBBERN TIL STANG

[Notat om telegram, datert 11. juni aften, sendt følgende morgen.]

Angaaende Prinds Oscars Reise til Ems.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 12. juni 1869 kl. 16.00.]

Alle med Designationer 4., 8., 9. Juni inkomne Indstillinger idag bifaldende afgjorte. Protocoller iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 12. Juni 1869.

Kjære Ven,

Jeg kom tilbage igaar Eftermiddag fra min Udflugt. Det var koldt paa Landet; men der var Gjæstfrihed indenhuus. Jeg maa sige, at jeg befandt mig mindre end vel ved min Tilbagekomst, og jeg føler mig fremdeles «good for nothing». Jeg har telegraferet til Dig om Statsraadet idag. Kongen reiser imorgen til Gothenborg, og vil ved Tilbagekomsten lade os vide, paa hvilken Tid om Thorsdag vi faae Statsraad; thi det er overeenskommet, at vi paa nævnte Dag faae Statsraad, for Afgjørelsen af det Fornødne for Storthingets Opløsning. I Dit Brev af den 9de dennes, hvorfor jeg aflægger min bedste Tak, giver Du mig en fuld Oversigt over det hele Maskinerie, og alt synes i Overeensstemmelse dermed at kunne blive færdigt. Men haarde Arbeidsdage have I! Du bemærker i Dit Brev, at I paa Fredag (igaar) vilde indgaae med und: Indstilling om at det maatte blive Eder overdraget at afgjøre Sanctions Spørgsmaalet for *visse særskilt* nævnte Loves Vedkommende, som endnu paa den Tid vil være under Forhandling paa Storthinget; men disse Love kunne vel ikke være af nogen særdeles Betydning, siden de allerede indkomne Lovbeslutninger allerede vil have været Gjenstand for Indstilling i Statsraadet igaar. Jeg omnævnte for Hans Majestæt den Bemyndigelse I agte at andrage om; men det lod paa Ham at Han ønskede, at denne maatte blive saa lidet omfattende som mueligt, hvilket naturligviis *vil blive* Tilfældet, da det jo altid i Regelen maa ansees af Vigtighed, at Sanctions Spørgsmaalene afgjøres af Hans Majestæt selv. Jeg er spændt paa at see, hvad I indstille med Hensyn til Underviisningslovene. Kongen yttrede en passant, at Han havde liden Smag paa dem.

Jeg har nu lykkets at faae min Subscriptions Liste paategnet af Kongen, Enke Dronningen og Prinds Oscar. Jeg bad Enke Dronningens Hoffrøken at besørge Listen forelagt for Prindsesse Eugenie; men jeg formoder (*mellem os*) at man har fundet det at være nok, om Enke Dronningen paategnede. Jeg søgte Prinds August idag paa Haga, – paa Hjemveien fra Ulriksdal – men traf ham ikke hjemme. Jeg faaer nu see til at søge ham i Morgen, for at kunne sende Dig Listen. Det Telegram jeg sendte Dig i Morges om Prinds Oscars Reise var foranlediget af Prindsen selv, som i Onsdags, da jeg saae Ham, anmodede mig om at den Notits, der vilde komme ind i Posttidningen samme Dag Han reiste,

og som jeg gjengav i Telegrammet, ogsaa maatte komme ind i Rigestinden.

Idag føles Veiret noget mere sommerligt. Det er ogsaa paa høi Tid. Om det var mueligt, ønskede jeg gjerne at reise herfra Søndagen den 20de Juni. Siig mig oprigtig, om Du finder, at der kan være noget imod at jeg begiver mig afsted, inden Storthinget er definitivt sluttet.

Tilgiv mit Hastværk. [O.s.v.]

Ludvig Berg er endnu ikke rekvireret tilbage til Norge, og paa Hospitalet vil man vist ikke længere have ham.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 12te Junii 1869.

Kjære Ven! Min Tid har i de senere Dage været i den Grad optagen, da vi have holdt Statsraad saa godt som hver Dag, at det maa tjene til Undskyldning for min Uefterrettelighed i Correspondance og navnlig for, at dine Breve af 5te, og 7de og 8de Junii ikke ere blevne i god Orden besvarede.

Det viste sig at være Humbug, hvad der var udspreedt om Udsigten til at Statholdersagen skulde gaae igjennem. Formodentlig har det været af det Slags Manøvrer, som stundom benyttes af et vist Partie i Storthinget for at samle de Svage om Partiets Fane. Aschehoug, som var hos mig i dette Øieblik, yttrede for mig, at Sagen saaledes forklares i Storthinget. Vist er det, at baade mine Colleger her og jeg befandt os i en ganske stærk Spænding, fornemmelig fordi vi indsaae, at om Statholdersagen var gaaet igjennem og var bleven nægtet Sanction, vilde det have været et Dødsstød for Revisionssagen paa næste Storthing. Men hvorledes tilveiebringe Sanction, uden at afstedkomme mange Brydninger og Forviklinger? See dette var det, som tumlede sig i vort Hoved, og hvoraf Du vil see et Udtryk i mit Brev af iforgaars. Men nu nok herom, siden hele Spørgsmaalet er bortfaldent. Kun Eet maa jeg tilføie, at den urigtige Beskeed, Du fik om Stemmeforholdet i mit første Telegram igaar, og som gjorde, at jeg maatte sende et nyt Telegram (ligerviis til Kongen), skyldtes vor gode Christian Holst, som desværre er saa døvhørt og saa forstyrret, at han ikke formaaer at opfatte og gjengive med Nøiagtighed og som derfor gav mig en gal Rapport.

Om den Tilførsel, Du og de tvende andre Colleger i Stokholm have

gjort til Protocollen i Sagen angaaende Besættelsen af Folloug Soren-skriverie, forbeholder jeg mig at tale nærmere naar vi sees. Den er forekommen os her noget usædvanlig, og det skal være mig kjært at høre udviklet de Grunde, som have ledet Dig og de tvende andre Colleger til at ansee den nødvendig.

Lovene vedkommende Skolereformen ere, som Du vil see af Indstil-lingerne, der omtrentlig samtidigt med nærværende Brev ville ankomme, eller maaskee endog allerede ere ankomne, til Stokholm, indstillede til Sanction, hvad de to af dem angaaer; men den tredie vedkommende Forandringer i Universitetsfundatsen, have vi troet at burde forsøge et Slag om endnu en Gang, skjønt vi ikke nære noget synderligt Haab om et væsentligt bedre Udfald.

Udkast til Throntalen skal blive sendt herfra med Posten imorgen og vil saaledes være i Stokholm Tiirsdag Aften (den 15de Junii). Jeg har opsat og opsat at faae Udkastet færdigt og vedtaget i Haab om at kunne faae see Udfaldet af Jernbanesagen forinden. Men denne vil først blive foretagen paa Mandag (den 14de Junii). Jeg har derfor maattet gribe til den Udvei i *Udkastet at antyde det Sted, hvor nogle Ord om Jernbanesagen tænkes indtagne*, og jeg skal da Tiirsdag Formiddag (den 15de) i Chiffer telegra-feren den Phrase, som vi her, alt efter Beskaffenheden af Sagens Udfald i Storthinget, ansee det passende at indtage i Throntalen om den nævnte Sag.

Jeg maa atter i Statsraad og slutter derfor her [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 13de Junii 1869.

Kjære Ven! Hoslagt følger Udkastet til Throntalen. Du vil bemærke, at der paa Udkastets tredie Spalte er betegnet en Lacune, sigtende til at optage en blivende Udtalelse om Jernbanesagen, indrettet efter det Udfald, denne Sag maatte faae i Storthinget. Sagen skal, som før berettet, foretages i Storthinget imorgen. Forhaabentlig bliver den tilendebragt imorgen og jeg skal da fra Statsraadsmødet, som holdes her i Overmorgen, telegrafere i Chiffer en Phrase, som vi her maatte finde passende til Omstændighederne.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 13. Juni 1869.

Kjære Ven,

Endelig! endelig! kan jeg nu sende Dig Subscriptionslisten med de høie Paategninger. Jeg kommer just nu, henved fem, fra Haga, hvor jeg var saa heldig idag at træffe Prinds August. De officielle Breve skulle være indleverede om Søndagen før 6, og derfor skriver jeg disse Linier, før jeg gaaer til Middag, forbeholdende mig senere at svare paa det indholdsrige Brev, jeg fik fra Dig igaar Aften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 14. Juni 1869.

Kjære Ven,

Vi bleve da her sparede for den Spænding, hvori I saa naturligen maa have været ved den Muelighed, ja vel endogsaa Sandsynlighed, som fremstilledes for Eder, at Forslaget om Statholderpostens Ophævelse skulde blive antaget. Jeg var glad over det *andet* forklarende Telegram, som Du sendte mig, angaaende Stemmegivningen; thi jeg var ikke ganske sikker paa, hvorledes det første Telegram skulde være at forstaae. Ogsaa denne Uvished satte mig i en *vis* Spænding; men den var dog intet at ligne med den, hvori Du har maattet befinde Dig. Harbitz har visselig haft al Anledning til den Formodning, han meddeelte Dig, og det upaaregnede Udfald lader sig altsaa ikke forklare paa anden Maade end at mangan avanceret Herre traadte tilbage, da det kom til Stykket. Jeg finder dog blandt de 39, som stemte for Forslaget, flere Navne, som jeg skulde have ønsket paa den anden Side, for Ex. Motzfeldt og Falsen. Det er en Misopfatning af den hele Stilling, saaledes som denne er tænkt ordnet ved det nye Unionsforslag, *nu* at drive paa Ophævelse af Statholderposten, og det er høist beklageligt, at Overøvrigheds personer kunne fjerne sig saameget fra en rigtig Bedømmelse af Forholdene. Var Forslaget blevet antaget, saaledes som Du maatte forudsætte mueligt, da Du skrev Dit sidste Brev af den 10-de og den samtidige Indberetning til H.M., undrer jeg ikke paa, at Du vilde have betragtet Stillingen som høist alvorlig og ønsket personlig at overlægge med H.M. derom. Nu er imidlertid Karret ikke løbet over Bredden – det *lod blot til at skumme op over Randen*. Min Tanke er

imidlertid, at fortsættes den nuværende Gjæring paa næste Storthing, saa vil *Karret løbe over*, og det vilde da have været ligesaa godt, ja maaskee bedre, om der allerede nu var kommet til en Crise. Forøvrigt hører alt saadant til det providentielle Gebeet, og jeg bør ikke vove mig ind derpaa, men dybt paaskjønne, at Vanskeligheden for Øieblikket er bleven afvendt.

Jeg har endnu ikke faaet til Gjennemlæsning den hidkomne Indstilling om Sanction af de *tvende* Underviisningslove, og tør saaledes ikke bedømme det Resultat, hvortil Regjeringen er kommen. Om man i *Længden* vil kunne holde igjen, med Hensyn til den 3die Lov, der nu er foreslaaet nægtet Sanction paa, skulde jeg ansee mindre sandsynligt, efterat den er tagen ud af sit Sammenhæng med de andre, og saaledes herefter *allene* skal modstaae det Tryk, som Ukyndighedens Trods og Partilyst visselig vil vedblive at øve. Vi staae foran en betydningsfuld Overgangstid med Hensyn til vort Underviisnings Væsen, og jeg tør vel ikke andet end erkjende – uagtet jeg ikke føler det – at *det bør saa være* efter Tidens Medfør. Ialfald har Regjeringen selv taget Ledningen dertil. Men hvorlænge vil det vare inden den classiske Linie er fortrængt af den reale? og vi faae da see, hvorvidt denne er egnet til at varetage Samfundets aandelige Interesser, naar den engang har faaet det udelukkende aandelige Herredømme. Jeg troer i min Enfoldighed, at det var en uheldig Stund, da Herr Nissen fik Adgang til at styre med vore Underviisnings-Anliggender!

Jeg havde i gaar et Besøg af de til Norge dragende Upsala-Studenters, som gavede mig en Sang.

Værten i Rydbergs Hotel lader ikke til at have nogen Lyst til at binde sig paa Forhaand med Hensyn til bestemte Værelser i Hotellet, under Formælingstiden, hvor han venter saadant Indryk, at Værelserne fra det ene Øieblik til det andet kunne blive besatte. Han siger derimod, at han vil forbinde sig til, om *mueligt* at have de begjærte Værelser i Hotellet parate, men i modsat Fald at skaffe Værelser udenfor Hotellet, hvormed man kan blive tilfreds. Dette Arrangement finder jeg dog ikke *ganske* betryggende, og om Du f. Ex. vilde gaae ind paa at holde Hotelværten skadesløs for nogle Dage, om Værelserne skulde holdes tomme i Hotellet, for at modtage Dig, er det vel sandsynligt, at han blev føieligere. Der findes forøvrigt et andet godt Hotel «Kong Carl» som ligger ved Brunkebergs Torv, og som er meget godt. Giv mig strax Dit Svar, som bør kunne være her Løverdags Aften, og reiser jeg Søndag,

skal jeg overlade Commissionen til Kammerherre Schlytter, som er en sikker Mand. [O.s.v.]

Vi ere spændte paa at høre om Jernbane-Sagen. Jeg er ligeledes spændt paa at see, om Vinje faaer Forfatterløn. Min *fordums* Gjæst, hvis naturlige Begavelse jeg engang var glad i, er bleven en daarlig Person – hans sultne Forholde har maaskee bidraget dertil – og endogsaa hans litteraire Frembringelser støde mig tilbage ved den cyniske Raahed, hvoraf de stinke.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 15. Juni 1869 kl. 11.30.]

Modtaget Brevet av 12te. Bemyndigelsen til Sanctionsafgjørelse i det høieste kun Anvendelse paa een Sag. Afgjørelsen kan skee paa Mandag før Storthingets Opløsning. DET FREMSENDTE UDKAST TIL TRONTALE ER PAA DET NØIESTE DRØFTET AF STATSRAADET HER. INTET NÆVNT OM BRUDEGAVEN FORDI INTET NÆVNT I DEN SVENSKKE TRONTALE. Jernbanesagen debatteres endnu, bliver maaske først afgjort iformiddag eller imorgen. Maaske Grund til at NÆVNE BRUDEGAVEN I NORGE SKIØNT IKKE SKEET I SVERIGE AF HENSYN TIL EENSTEMMIGHEDEN I NORGE. Tænk herpaa.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 15. juni 1869 kl. 15.00.]

Formanden i Directionen for Oldtidsminderne er i dette Øieblik hos mig for at spørge om Subscriptionslisten. Lad den endelig komme jo før jo heller.

SIBBERN TIL STANG

[Avskrift av telegram, datert 15. juni 1869 kl. 17.00.]

Listen er sendt i Søndags og bør være i Christiania iaften.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 15. Juni 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit elskværdige Brev af den 12te dennes, som jeg modtog igaar Aftes. Du giver mig deri et Glimt af hvad som har rørt sig i Eders Tanker under den opkomne Muelighed af Statholder Sagens Antagelse. Jeg forbeholder mig, naar vi træffes, den Tilfredsstillelse at faae en nærmere Forklaring herom; thi naar der hentydes til en Tilveiebringelse af Sanction, under de givne Forudsætninger, da er det mig ikke klart, hvad dermed egentlig menes.

Jeg vil til Gjengjæld med Glæde give Dig de nærmere Forklaringer Du ønsker med Hensyn til vor Tilførsel om Platou, naar vi træffes. Det er sandt, at det er noget usædvanligt, at Statsraads-Afdelingen ytrer sig paa den Maade som skeet, men det er heller ikke sædvanligt, at Regjeringen stiller *udenfor al Betragtning* en Mand, som forhen har været indstillet til Underdommer-Embede og fuldeltigen maa ansees qualificeret til et saadant. Vi have sluttet os til de Hensyn Regjeringen har taget til Nannestads Krav paa Forflyttelse; men vi ere ikke enige i den Forudsætning, som synes impliciter at ligge i Platous Forbigaaelse paa Indstillingslisten, at han bør udelukkes fra videre Befordring.

Tak for det i Eftermiddag modtagne Chiffer Telegram. *Jeg* holder mig til Eders første Tanke: ikke i den Norske Throntale at omnævne Brudegaven, siden den ikke er omnævnt i den Svenske, for *ganske kort Tid siden*. Naar det er samme Konge som taler i samme Sag, bør der vel være Liighed (om jeg end kunde have fundet det smukt om Tingen var bleven omnævnt); og at benytte Eenstemmigheden i Norge for at takke det Norske Storting, vilde være at give den Svenske Rigsdag en Snert, der formodentlig vilde være *for skarp*. Statsraad Bretteville, som just har været inde hos mig, er af samme Følelse. Vi to ville altsaa ikke kunne tilraade en saadan Omtale; men efter Dit Telegram er der maaske Anledning til at underlægge Sagen Hans Majt.s Egen høie Bedømmelse. Jeg har i det igaar ankomne Morgenblad læst Sverdrups Tale om Statholdersagen, som jeg finder i høi Grad udfordrende. Jeg bekjender, at naar jeg hører sligt, faaer jeg en *higende* Lyst til at være Norsk Borger, istedetfor at være Norsk Stats-Minister. Professor Schweigaards Foredrag synes jeg var meget *svagt*.

STANG TIL SIBBERN

[Telegram, Chra. 17. juni 1869 kl. 9.40.]

Jernbanesagen afgjort igaar aftes silde. Intet Statslaan. Committee-Minoritetens Indstilling bifaldt i Henseende til Forlængelse af Hamarbanen. Forsaavidt Midler findes kan 100 000 Spd. i Budgetterminen anvendes til Paabegyndelse af Kristiania-Drammen-Banen overeensstemmende med Regjeringens Forslag. Regjeringen bemyndiges til ved Laan paa Drammen-Randsfjordbanen at tilveiebringe Midler til Anlæg af dens projecterede Sidebaner. Det herværende Statsraad er af den Formening, at der efter Omstændighederne MEST PASSENDE INTET OPTAGES I TRONTALEN OM JERNBANESAGEN.

SIBBERN TIL STANG

[Ufuldstendig avskrift av telegram, datert 17. juni 1869 kl. 16.15.]

De med Designationer 11., 12. Juni indkomne Sager idag bifaldende afgjorte. Alt expederes med Posten iaften. Telegram modtaget. Følgende Tirade indtages i Trontalen (Chiffer): Jeg beklager at den for det hele Lands Udvikling etc. etc. Insetatur [gjelder jernbanesaken].

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 17. Juni 1869.

Kjære Ven,

Det var en langvarig Kamp! og da jeg intet hørte igaar Aftes, begyndte jeg at troe, at den skulde komme til at strække sig ud over denne Dag ogsaa. Da vi intet hørte idagmorges inden Udfarten til Ulriksdal, hvor Statsraadet var bestemt til Klokken 12, lod jeg tilsige, at om der kom et Telegram, skulde det strax sendes ud til mig, og for det Tilfælde, at Omstændighederne ikke skulde tillade, at vi idag fik Trontalen bestemt, var det vor Agt at faae alle de øvrige Sager afgjorte idag, og bede om et Extra Statsraad imorgen, for da at faae afgjort, hvad der stod i Forbindelse med Storthingets Opløsning. Inden Statsraadet traf vi De Herrer Irgens og Broch, som ere H.M.s Gjæster, og som vare spændte, som vi, paa Udfaldet af Storthingskampen. H. M. kom ned til

os ved Frukosten og længedes ligeledes efter Telegram. I Statsraadet begyndte H. M. med at læse Trontalen, hvormed Han yttrede sin Tilfredsstillelse, og bemærkede med Hensyn til den antydede Lacune, at *Noget* maatte siges om Jernbane Sagen, efter det Udfald, den maatte faae. Jeg bemærkede for H. M. hvad Dit Telegram havde antydet med Hensyn til Brudegaven, og Han fandt, at efter Sagens *dobbelte* Stilling var det rettest, ikke at omtale den. Alle Indstillinger bleve derefter foredragne. Under Statsraadet fik H. M. Dit Telegram angaaende Udfaldet af Jernbane Sagen. Det gjorde et mismodigt Indtryk, ihvorvel det jo maa siges, at Udfaldet stiller sig gunstigere end Committee *Majoritetens* saa yderst snaue Forslag. Henimod Slutningen af Statsraadet fik jeg det mig eftersendte Telegram fra Dig, som jeg strax meddeelte H. M., med det deri gjorde *chiffrede Tillæg*, indeholdende Regjeringens Formening, om at «der efter Omstændighederne meest passende intet optages i Trontalen om Jernbane Sagen». H. M. delte dog ikke denne Mening, ligesom vi ogsaa fandt, at Omtale ikke kunde undlades, ihvorvel vi forstode de Betragtninger, der havde ledet Regjeringen. H. M. lod sine Statraads-Gjæster komme op, for at meddele dem de modtagne Efterretninger, og der opstod da en Overlægning, som, med H. M.s Tilladelse, senere fortsattes, *mellem os*, i Statsraad Brochs Værelser, og som endte med den Tirade, hvilken nævnte Statsraad gjorde Udkast til, og som jeg allerede i Chiffer har meddeelt Dig. Vi synes den Maade, hvorpaa H. M. i denne Tirade har grebet Sagen, baade er correct i sin Realitet og hensynsfuld i sin Form, og det behagede ogsaa Hans Majestæt at bifalde Udkastet. Efter Hjemkomsten har jeg gjort Skynding med Talens Reenskrivning, og den er nu sendt til Underskrift til Ulriksdal, hvorfra jeg haaber, at faae den snart tilbage til Afsendelse med Posten iaften tilligemed de andre Sager. – Vore Colleger spise Middag med mig imorgen.

Tilgiv mit Hastværk. [O.s.v.]

Som Du vil see, har jeg faaet Reisetilladelse paa 4 Uger og tænker at begive mig afsted Søndag Morgen.

SIBBERN TIL STANG

Stockholm 19. Juni 1869.

Kjære Ven,

Jeg reiser imorgen tidlig, og jeg vil ved disse Linier blot underrette Dig om, at jeg har taget de bestilte Værelser for Dig og Statssecretaire Aall i Hotel Rydberg, idet jeg gik ind paa Værtens Forlangende, at skulde han blive nødt til at holde Værelserne nogle Dage forud for Eders Regning, vilde Erstatningen herfor blive ham given.

BRETTEVILLE TIL STANG

Stockholm 24. Juni 1869.

Kjære Ven!

Udenrigsministeren sendte mig i dette Øieblik nogle Aftryk af Hs. Majestæts Tale ved Stortingets Slutning oversat paa Fransk med Tilføiende, at han ogsaa sender Exemplarer til Diplomaterne.

Da jeg har tænkt mig, at Du kunde have Lyst til at see hvordan den tager sig ud i fransk Oversættelse, sender jeg hoslagt et Aftryk.

Jeg gratulerer Dig med, at Stortinget er forbi, saa at Du nu kan faae lidt Pusterum. Irgens og Broch reiste igaar om Motala tilbage og antog at skulle komme til Christiania Søndag den 27de.

Her regner det daglig og er koldt som i April; man begynder at ængstes for Rugsæden, saafremt vi ikke snart faae Solskin og Varme.

Jeg glæder mig til at samles med Dig i næste Maaned.

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 26de Junii 1869.

Kjære Ven! Endelig er jeg kommen saa vidt, at jeg har faaet Pennen i Haand for at skrive Dig til og først og fremst at takke for dine mange Breve. I de sidste Dage før Stortingets Opløsning var jeg saa optagen af alt det Bestyr, som dermed staaer i Forbindelse, paa Siden af mine sædvanlige Forretninger, at det vilde have været mig umuligt at skrive, selv om et Brev havde kunnet paaregne at træffe Dig før din Afreise til Norge. De to første Dage efter Stortingets Opløsning bleve, forsaavidt de ikke medgik til uopsættelige daglige Forretninger, anvendte deels til

at gjennemlæse Alt hvad der vedkom eller stod i Forbindelse med De Geers mig underhaanden tilstillede Bemærkninger angaaende Forslaget i Lappesagen deels til at conferere med Amtmand Holmboe om samme Bemærkninger, Punct for Punct – Conferencer, som paa Grund af Holmboes umiddelbart forestaaende Afreise fra Byen ikke kunde udsættes. Endelig iforgaars (Torsdag) var jeg kommen saa vidt, at jeg havde sat mig ned for at skrive Dig til; men Fanden stod i det – ind traadte den ene Storthingsrepræsentant efter den anden for at afhandle med mig locale Spørgsmaal om Veie o. d. l., Spørgsmaal, som de selvfølgelig meget ønskede at faae omhandle før deres Afreise fra Byen, og da jeg saaledes forudsaae, at jeg ikke før idag (igaar var der nemlig Statsraad) vilde blive istand til at skrive, bestemte jeg mig til at underrette Dig derom ved et Telegram^[1], som Du forhaabentlig har modtaget. Altsaa – paa de her anførte Grunde venter jeg Tilgivelse for min lange Taushed.

Jeg takker paa egne og Aalls Vegne for Besørgelsen af Logis til vort forestaaende Ophold i Stokholm og beder om Tilgivelse for det derved forvoldte Bryderie.

Storthinget var da saa fornuftigt, eller, rettere sagt, dets *Majoritet* havde dog saa megen Fornuft, at det ikke indlod sig paa at bevilge Pension til Vinje, om hvem Du med Rette i dit Brev af den 14de Junii bemærker, at han er en daarlig Person. Men mærkeligt nok var det dog omtrent 40 Personer, som stemte for at sætte hans Pensions-Spørgsmaal i første Klasse, hvorved dog maa erindres, at ikke Alle, som stemte for denne Classification, vilde have stemt for at tilstaae Pensionen. Navnlig veed jeg positivt, at to Repræsentanter, Schweigaard og Lieutenant Brandt, stemte for at sætte Sagen i første Classe allene af den Synsmaade, at man skal lade ethvert Spørgsmaal faae sin Afgjørelse i Realiteten, og at det er en Inhumanitet at udelukke Afgjørelse ved Beslutning om Classificationen. Begge de nævnte Repræsentanter vilde have stemt mod Pension, om det var kommet til Afgjørelse i Realiteten.

Hvad Du i dit Brev af den 15de ytrer om Statholdersagen vil jeg undlade at omhandle, til vi engang sees; den Sag rører sig paa anden Maade i Manges, og navnlig i mange *veltænkende* Mænds Sind end Du maaskee gjør Dig Forestilling om; og Du vil tildeels kunne faae en Idee herom ved at see hen til enkelte af de Navne, som findes blandt dem, der

[¹Ikke funnet.]

paa det nu tilendebragte Storthing stemte for at antage Forslaget om Statholderskabets Ophævelse. Det er som om Forbittrelsen over ikke at skulle kunne sætte dette Forslag igjennem uden først at maatte faae afsluttet en ny Unionspagt med Sverrig voxer i samme Grad som Øieblikket for en endelig Afgjørelse nærmer sig, og den truer – det forholder sig desværre virkelig saa – med at blive ødelæggende for Unionsforslaget. Jeg har netop i denne Dag havt denne Sag til Gjenstand for Samtale med to bortdragende Storthingsrepræsentanter, den ene Byfoged Christensen, der selv førte den frem, den anden Sagfører Daae, som kom for at tale med mig blandt Andet om Spørgsmaalet om Svenskernes Ret til at fiske udenfor Aalesund, fra hvilket Spørgsmaals Realitet vi kom ind paa Spørgsmaal om dets formelle Behandling og derfra igjen ind paa Unionsforslaget og tilbage til Statholdersagen. Naar vi sees, skal Du erfare, hvorledes disse Mænd – og de kunne sikkerlig betragtes som Repræsentanter for Mange – betragte Statholdersagen og Revisionssagen i Forhold til hverandre. Men et fyldestgjørende Blik paa hele denne Materie ville vi overhovedet første faae, naar Valgene til næste Storthing er over. Christensen meente, at Agitationen mod Revisionssagen vil blive stærk og almindelig.

Du siger i dit Brev af den 15de, at Du har fundet den Norske Regjerings Indstilling om Besættelsen af Folloug Sorenskriverie, forsaa vidt Platou ikke var nævnt blandt de Indstillede, saa usædvanlig, med andre Ord i *Realiteten* saa forkastelig, at dette maa forklare, at Du og de tvende andre Medlemmer af Statsraadsafdelingen i Stokholm foretog det i *Formen* usædvanlige Skridt, at besørge Eders Mening om denne Forkastelighed tilført Protocollen. Jeg skal ikke oppholde mig ved, hvad der falder Enhver i Øinene, at det Formelle og det Reelle ved en Sag her stilles paa en besynderlig Maade sammen; jeg skal indskrænke mig til i al Oprigtighed at udtale, at jeg beklager den i Stokholm skeete Tilførsel, ikke paa egne eller den her værende Statsraadsafdelings men paa det hele Statsraads Vegne.

Skulde Harbitz i dette Øieblik være hos Dig eller være ventendes til Dig, saa hav den Godhed at bringe ham min bedste Hilsen.

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster den 27. Juni 1869.

Kjære Ven,

Tak for Dit Telegram og for Dit venlige Brev af den 26de, som jeg just modtog, inden jeg reiste i Kirken, hvorfra jeg nu er kommen tilbage. Jeg undres ikke paa at Du ikke har faaet Tid til at skrive mig til, og maa hjertelig paaskjønne den elskværdige Hensynsfuldhed, der foranledigede Dit Telegram. Jeg lykønsker Dig med Overstaaelsen af Storthinget, og at Du forsaavidt kan faae mere Hvile, og bedre nyde de Timer Du kan være paa Landet. Du skriver intet om, hvorvidt Du agter at gjøre den Recreationstour, som Du tidligere tænkte paa. Maaskee synes Du, at det er bedre at leve i Fred paa Ladergaardssøen, især da Du i Juli har Reisen til Stockholm. Skulde Din Hu staae til at see til os hernede, saa veed Du, hvormeget Du dermed vilde glæde os! Her seer Alt lovende ud. De sidste Dage have vi haft deiligt Veir, og et mildt og kraftigt Regn, som vi fik paa Morgen, har yderligere gjort godt, ihvorvel det paa nogle Steder har lagt Rugen. Jeg kom hid i Tirsdags. Mandags Morgen gik jeg med Dampskib fra Gothenborg til Strömstad, samme Aften overland til Svinesund, hvor jeg den følgende Morgen tog Dampskibet til Moss. Jeg venter paa Thorsdag en Slægtning af mig hid fra Kjøbenhavn, en Kammerherre Stockfleth, som tidligere var Amtmand i Hadersleb, og jeg kan vel neppe i denne Uge komme ind til Christiania; men saasart det bliver mig mueligt, kommer jeg ind; thi jeg længes efter at see Dig og tale med Dig, navnlig ogsaa om de Ting som indeholdes i Dit venlige Brev, et quibusdam aliis. Nu faaer jeg ikke Tid til at berøre dem; thi Holst, som kom hid igaar Aften og reiser igjen om nogle Øieblikke skal tage dette Hastværks Brev med sig. Tænk nu paa, om Du ikke kan komme herved [o.s.v.].

SIBBERN TIL STANG

Værnøe Kloster 30. Juni 1869.

Kjære Ven,

Jeg har just faaet et Brev fra Frøken Rappe i Upsala, som troede mig fremdeles i Stockholm, angaaende Ludvig Berg fra Værdalen. Hun skriver, at han endnu var paa Hospitalet, men at Lægen havde bestemt, at han efter St. Hansdag skulde udskrives derfra, at det er 2 Maaneder

siden han blev rask efter Operationen, og lige lang Tid siden Frøken Rappe skrev til Sognepræsten og underrettet ham om Bergs Opholdssted. Naar han kommer ud af Sygehuset har han intet Tilhold; at gaae tilfods tilbage til Værdalen troer Frøken Rappe vil med hans daarlige Syn ikke blive gjørligt for ham, og hun vender sig derfor til mig med Spørgsmaal om, hvorvidt Noget skulde kunne gjøres for hans Hjemsendelse; men inden jeg svarer hende noget, vilde jeg gjerne høre Din Tanke. I sit Brev til Frøken Rappe, hvoraf jeg i sin Tid sendte Dig en Afskrift, siger Provst Koch, at Berg formodentlig med det første vilde blive requireret tilbage af vedkommende Øvrighed til Udtaaelse af sin Straf; men i denne Henseende sees endnu intet Skridt at være gjort, det være sig nu, at dette grunder sig i en Langsomhed, som ikke synes tilbørlig, eller i en Bestemmelse fra Øvrighedens Side ikke at ville gribe ind. Skulde der være nogen Anledning til at faae denne Requisition fra vedkommende Øvrigheds Side tilveiebragt? Men dette vil altid tage Tid, maaskee et Par Uger, og hvad bliver saa i Mellemtiden af det unge Menneske, som formodentlig allerede nu er borte fra Sygehuset? Politiet i Upsala har vel heller ikke følt sig opfordret til at gribe ind, da det ikke har nogen officiel Meddelelse om den Tilstand at Strafbarhed, hvori Berg befinder sig. Mig forekommer det under disse Omstændigheder at være det bedste, at Politiet i Upsala, uden at behøve at tage Hensyn til hans Forbrydelse, besørgede ham tilbagesendt til Hjemstedet paa Grund af hans halvblinde og hjælpeløse Tilstand, mod for Udgifterne at faae den Refusion, som ved slige Leiligheder er bestemt. Man kunde da med Hensyn til Maaden, hvorpaa Hjemsendelsen skulde foregaae, gjøre de Lempelser, som hans ulykkelige Tilstand kræver. Finder Du ogsaa dette at være det rigtigste, kunde jeg underhaanden skrive til Frøken Rappe, og henstille til hende at tale med Landshøvdingen i Upsala herom. Tingen er den, at vi ere blevne philanthropisk dragne ind i hele denne Sag, uden at man har nogen Myndighed at optræde med.

Lad mig faae Dit venlige Svar saasnart Du kan [o.s.v.].

STANG TIL SIBBERN

Christiania den 3die Julii 1869.

Kjære Ven! Jeg var i Statsraadmøde igaar, og jeg skal i Statsraadmøde idag (Du vil forundre Dig over disse hyppige Statsraadmøder;

men Du skal erfare Grunden dertil, naar vi sees); og som Følge heraf har jeg ikke faaet Tid til at besvare dine venlige Breve fra Vernø-Kloster og faaer idag heller ikke Tid til mere end i al Hast at omhandle to Puncter. Hvad først og fremst angaaer den ulykkelige Ludvig Berg, da deler jeg ganske den Anskuelse om hvorledes der bør gaaes frem, som Du har udtalt i dit sidste Brev, og tilraader, at Du snarest muligt foretager det Fornødne i denne Retning. Hvad angaaer din venlige Indbydelse til mig om at see ned til Klosteret, saa skjønner Du nok, at naar jeg den 20de skal drage afsted til Stokholm og i Forveien faae klaret fra mig hvad der maa være ordnet for at jeg med nogenlunde frelst Samvittighed kan forlade Indre-Departementet, saa faaer jeg ingen Tid til at være fraværende, om det saa kun var paa 2 Dage. Derimod glæder jeg mig til at see Dig her og tillader mig at foreslaae, at Du bestemmer din Ankomst hid saaledes, at Du med det samme kan deeltage i den Middag, som skal være hos mig i Stiftsgaarden førstkommende 9de Julii i Anledning af Prindsesse Sophies Fødselsdag. Du vil derved faae Anledning til paa beqvemteste Maade at see alle Collegerne og en Deel af den øvrige her værende Societé. Bestemmer Du Dig hertil, hvilket meget skulde glæde mig, saa send mig derom et Telegram.

Her maa jeg slutte for denne Gang.

REGISTER

- Aall, Hans Jørgen Christian, 320, 421, 423, 453, 485, 500, 533, 592, 618.
- Aall, Jacob, 220, 258, 443, 462, 618, 642f.
- Aars, Jonathan, 139, 151.
- Abelin, Gustaf Rudolf, 94, 196, 236, 239, 262, 267, 276, 283, 285, 294, 297, 299, 300, 302, 304f, 308, 315, 329, 411, 538, 541, 551, 567, 572.
- Abenius, Carl Johan, 560, 562-564.
- Achilles, 470.
- Adalbert, prøyssisk prins, 82.
- Adelswård, Georg Nicolaus, 95, 375.
- Adlercreutz, Axel, 367, 369, 373, 541.
- Adlersparre, Axel, 276, 283-285, 289, 298f.
- Aftenbladet, 139, 146, 271, 326, 416, 485, 487, 504, 510, 522f, 527.
- Aftonbladet, 229, 231, 236, 282f, 297, 487, 494, 523f, 527.
- Agamemnon, 470.
- Ahlströmer, Carl Jonas O., 355, 360, 367, 370.
- Alabamaaffæren, 244
- Alexander II, russisk keiser, 17.
- Almqvist, Ludvig Theodor, 546, 549, 551, 568, 580.
- Amtmannsembeter, Jarlsberg og Larvik 611, Nedenes 615, Tromsø 601f, 608.
- Andersen, Johannes, 378.
- Ankarkrona, A.O., 35.
- Anker, Peder, 148.
- Annerstedt, sv. løytnant, 441, 499.
- Apenes, Jacob Andreas W.T., 529f, 532.
- Arentz, Hans Nicolai Theodor, 95.
- Arméen, den norske. Artilleriøvelser, 385. Befordringer, 50f, 56, 195, 241, 332f, 378. Gardekompaniet, det norske i Stockholm, 51. Geværer etc., 149, 431, 487, 553, 568, 574. Kanoner, 346. Organisasjonsplan, 87, 158. Militærbudsjettet, 582. Øvelsesleir 1867, 30f, 32-35, 46, 49. Se også Wergelands avskjed, Europeisk politikk og Hoffsjefstillingen.
- Arméen, den svenske. Arméorganisasjon, 175, 195f, 205, 211, 218, 235f, 239, 241, 262, 265, 268, 270, 276, 411, 567, 572. Befestninger, 305. Laboratoriebygning for artilleriet, 276, 283, 287, 293, 299, 305. Øvelser, 538, 550f, 552f. Se også Ministeriet De Geer, Regjeringskrisen 1868.
- Arntzen, Karelius August, 122, 127.
- Aschehoug, Torkild Halvorsen, 500, 503f, 611, 619, 634.
- Astrup, Hans Rasmus, 137.
- August, sv.-n. prins, 14, 393, 620, 628, 633, 636.
- Backmann, Johan Harder, 473f.
- Bang, Anton, 489.
- Bauditz, C.F. 58.
- Bay, Carsten Frederik T., 507.
- Beaulieu d', 574.
- Beck-Friis, Lave Gustaf, 9, 422, 427-429, 431, 461, 509.
- Beijer, Carl Gottreich, 98.

- Belgisk-franske konflikt, 273, 531, 537, 540, 548f, 552-554, 560, 562, 574, 581, 585. Se også Europeisk politikk.
- Bellerophon, 127.
- Bellonet, Henri de, 427, 495, 506, 526, 568f, 572.
- Belui, (fransk senator), 28.
- Benådningssaker. Se Rettsvesen.
- Berg, Karl Johan, 10, 298, 346, 355, 359f, 387, 402f, 405, 411, 524, 528, 533, 563, 599f.
- Berg, Ludvig, 575, 579, 581, 611f, 614f, 624, 629, 634, 645-647.
- Bergens Museum, 334, 338, 343. Se også Christie-monumentet.
- Bergman, Sven Peter, 456, 506.
- Bergslien, Brynjulf Larsen, 255, 258, 261, 265f, 268f, 271, 274, 286, 357, 360, 371, 455f.
- Bernhoft, Herman Severin, 526, 539-541, 551f.
- Beskow, Bernhard von, 416.
- Bespising av fattige, 279f, 286, 288.
- Bildt, Didrik Anders Gillis, 37, 46f, 49, 66, 83, 95, 190f, 315, 375, 501, 507. Bildts reservasjoner til unionskomitéens innstilling. Se Unionskomitéen av 1865, særlig 42, 46f, 49, 95.
- Birch-Reichenwald, Christian, 22, 24f, 139, 254, 259, 349, 625, 629.
- Bismarck, Otto von, 9, 83, 90, 98, 117, 122, 243, 462, 548f, 581.
- Bissen, Herman Vilhelm, 246, 249, 251f, 254, 266, 277, 280, 356.
- Björck, Albert Wilhelm, 105.
- Bjørnson, Bjørnstjerne, 352, 356-358, 364.
- Bjørnstjerna, Oscar Magnus, 175, 296, 298, 336, 341, 352, 355, 362, 367, 496, 593.
- Björnström, Fredrik Johan, 610, 616.
- Blanche, August, 482.
- Blind, understøttelse til, 574-577, 581, 611f, 615, 617, 624, 629, 645, 647. Se også, Berg, Ludvig.
- Blindeinstituttet i Christiania, 575, 611f, 624, 629.
- Blindeinstituttet i Stockholm, 575f.
- Blixen Finecke, Carl Frederik A.B., 9, 17, 244.
- Bondevennene (de danske), 9.
- Bonnevie, Nils Cornelius, 444.
- Borch, Christopher, 330, 345, 356f, 360, 570.
- Borg, finsk prest, 228.
- Borg, forstander for Blindeinstituttet i Stockholm, 575.
- Borgermesterembetet i Kristiania, 625.
- Borghers = Robeis-Borghers, B.A.E., 504-506, 526, 536, 537.
- Bostricus, 24.
- Brandt, Fredrik Peter, 24f, 643.
- Braunerhjelm, Samuel August, 623.
- Bredberg, Henrik, 411.
- Bretteville, Christian Zetlitz, 16, 44, 48, 55, 97f, 122, 128, 131f, 139, 152, 156, 160, 167, 217, 281f, 306, 311, 318, 324f, 338, 345, 349f, 354, 362f, 417, 419, 424, 428, 456, 463, 486f, 488-490, 501, 517, 522, 530, 532f, 545, 569f, 572, 578, 581f, 585, 588-590, 594f, 597f, 601-606, 608, 613f, 628, 639.
- Brigadesjefer. Se Wergelands avskjed.
- Broch, Ole Jacob, 7f, 16, 312, 486, 511, 513f, 518f, 521-523, 525f, 535, 545, 588, 591f, 608, 616, 622, 625f, 631, 640-642. Se også «Trudvangs» stabelavløpning.
- Brudegaven. Se Lovise, prinsesse.
- Bugge, Peter Olivarius, 111.
- Bull, Anders Sandøe Ørsted(?), 237.
- Bull, Ole, 417.
- Buyser, Bray de, 413f, 418, 529.
- Bætzmann, Fredrik, 485, 487, 524, 527.

- Carl XII, 252, 268f, 274, 445f.
Carl XII-statuen, 445f.
Carl Johan, 111, 113, 126, 140, 142, 154, 202, 204, 250, 261, 265f, 345, 353, 360.
Carl Johan-forbundet, 207.
Carl Johan-monumentet, 202, 204, 206-209, 212, 232, 237, 245-247, 249-263, 265-271, 274, 277, 280, 286, 345, 356f, 359, 371, 451, 455f.
Carl Johans brevveksling med grev Essen, 110f, 113f, 126, 142, 154, 172.
Carl XV's brosjyre, «Nya tankar om nutidens taktiska rörelser», 119, 124f.
Carleson, Edvard Henrik, 456, 463, 506.
Carlson, Fredrik Ferdinand, 302, 322, 327, 354f, 405, 538.
Cavalli, J.G.R.W., 228.
Champeaux, Louis Eugne P.de, 569-573, 577f, 581.
Christensen, Halvor Olaus, 186, 345, 444, 644.
Christie, Wilhelm Frimann Koren, 334, 339f, 342-344, 353, 360.
Christie, Werner Hosewinkel, 336, 338, 345, 354.
Christie-monumentet, 329f, 333-339, 341-345, 352-354, 356, 358-363.
Christophersen, A. Thorvald, 481, 483.
Cialdini, Enrico, 117f.
Collett, Jonas, 318f, 325, 348.
Conradi, nordmann bosatt i Riga, 280.
Cronhielm, Lars Fredric, 149.
Cronstedt, Rudolf, 98.
Daa, Ludvig Kristensen, 345.
Daa (=Daae), Ludvig Ludvigsen, 110, 520.
Daae, Ludvig, 644.
Dagbladet, 489, 597.
Dagens Nyheter, 535.
Dagligt allehanda, 95, 103, 311, 326, 333, 509.
Dagmar, dansk prinsesse, 434.
Dahlander, Carl Adolf, 522, 526, 531, 539-541.
Dahll, Lars, 62, 226, 228, 259, 263.
Dansk-tyske konflikt, 9, 16f, 61f, 66f, 71, 90-92, 112, 118, 195, 321f. Se også Europeisk politikk.
Daschkoff, Jakob von, 495, 588.
De Besche, Johan Gerhard, 68f, 74, 99, 106, 114, 121, 124, 126, 130, 132, 136, 144, 191.
De Geer, Louis, 517, 520, 533, 536, 538, 541-543, 551, 554, 556, 558f, 562f, 565, 567, 599f, 605, 607, 620, 643.
De la Gardie, Jacob Gustaf, 142.
Debrot, 466.
Delinkventutgifter, 428.
Demirgian, Ohan, 626.
Diplomatiske saker. Se Unionen, Diplomati og konsulatvesen og Unionskomitéen av 1865
Dronningen = Louise, (gift med Karl XV), 22, 73, 112, 190, 322, 375, 407, 501, 530.
Due, Amelie, 60.
Due, Frederik Gottschalk Haxthausen, 305.
Dukater, pregning av, 289.
Dunker, Bernhard, 94, 97, 106, 115, 125, 140, 146f, 151, 166, 207f, 222, 224f, 227, 229, 237, 240, 254, 256, 260, 264, 266, 271, 323, 326, 370.
Dunkers kritikk av unionskomitéens innstilling. Se Unionskomitéen av 1865, særlig, 166, 174, 222-225, 227, 229, 234f, 237, 240, 243, 264, 270, 272, 323, 326f, 410.
Dølen, 256, 259.
Ebbeke, sv.-n. konsul, 441.
Edholm, Edvard Martin, 191, 368.

- Eger, Peter, 606.
 Ehrenborg, G.J.W., 586.
 Ehrenheim, Per Jacob von, 533.
 Ehrenhoff, Salim, 559, 585.
 Ehrenswärd, Albert Carl A.L., 143, 299.
 Eksekvabilitet av dommer, gjensidig, Se Lappesaken.
 Ekteskapslovgivningen, 619.
 Embetsmenns sportler/gasje, 255, 260.
 Enkedronningen = Joséphine (gift med Oscar I), 278, 285, 523, 582f, 585-587, 620, 622, 628, 633.
 Enkekassen, 419f.
 Essen, Gustav von, 111, 114, 126.
 Essen, Gustaf Adolf Fr.W. von, 114, 142.
 Essen, Hans Henrik von, 111, 113f, 126, 142, 154.
 Eugenie, sv.-n. prinsesse, 129, 457, 465, 578, 620, 633.
 Europeisk politikk, 8f, 16f, 23f, 57, 60-67, 70f, 74-86, 89-93, 96-99, 104, 106, 112, 115-124, 128-130, 132, 135, 138, 143, 152, 154-156, 162f, 167, 172, 174, 183f, 190, 194f, 200f, 211, 229, 243f, 246, 269, 272f, 277, 312, 321f, 327, 429f, 462, 472, 479, 487, 490, 496, 531, 535, 537, 540, 548-550, 552-554, 560, 562, 574, 581. Se også Belgisk-franske konflikt, Dansk-tyske konflikt, Fransk-tyske konflikt, Italienske spørsmål, Orientaliske spørsmål og Wergelands avskjed.
 «Excellence Toll» (dampskip), 60.
 Fahnehjelm, Bernhard Otto(?), 548.
 Fangen, Anton Wilhelm, 214, 366.
 Falsen, John Collett, 636.
 Ferdinand av Saxen-Coburg, 462.
 Finne, Edvard Nicolai, 137.
 Fimalov, 503.
 Fiskerier, 237, 241, 244, 246, 248, 260, 264, 270, 417, 419, 422, 424, 427, 429, 438, 568-573, 577-579, 581, 644. Fiskeeksport, 216f, 416, 422, 427. Se også Toll.
 Fiskerigrense (Vestfjorden), 417, 419, 422, 424, 427, 429, 438, 568-573, 577-579, 581, 584.
 Flach, Carl Emil Gustaf, 552.
 Fleetwood, Georg Wilhelm, 35, 72f, 83.
 Fleischer, Hans Kirkgaard, 129, 134, 138, 144, 228, 230, 233-235, 239, 241, 244f, 248, 259, 268, 274, 284, 288f, 291f, 366, 385, 391, 592-594, 599.
 Folketidende, 255.
 Forfatterlønn. Se Vinje, Aa.O.
 Forulykkede i Hvitehavet, statsbevilgning til, 420f, 429.
 Fougstad, Carl Andreas, 423, 425.
 Fournier, Henri, 82, 91, 124, 152, 154f, 312, 417, 419, 422, 424, 427, 438, 496, 504-506.
 Fransk-tyske konflikt, 8f, 13f, 57, 60-63, 66f, 71, 78, 81, 83, 89-93, 98f, 115, 118f, 120-123, 132, 162f, 195, 211, 229, 43f, 269, 272f, 277, 312, 321, 531, 548f. Se også Belgisk-franske konflikt.
 Frederik, dansk kronprins, senere Frederik VIII, 82, 322, 374f, 377, 379, 381, 385, 391f, 400, 407, 412, 420, 428, 432, 501, 507, 523f, 526, 530, 547, 561, 547, 585f.
 Frederikke, dansk prinsesse, 547.
 Friele, Christian Frederik Gotfried, 146f, 151, 220, 226, 234, 236, 313.
 Friele, Joackim, 229.
 Frère Orban, Hubert Joseph W., 548, 552, 554, 562, 574, 581.
 Fyrsten av Montenegro = Nicholas I, 496.
 Fædrelandet, 9, 229.
 Fäderneslandet, 103, 105, 110.

- Gade, Herman Andreas, 512, 520.
Garibaldi, 112, 128, 138.
Gerner, J.L., 190.
Gill, Christen Knagenhjelm, 51.
Gjerdrum, O.A.(?), 222.
Gjerdrum, fru, 224, 226.
Goethe, 466.
Gottwald, Gustav Ludvig N.J.F., 7, 10, 16.
Gram, Johan Georg, 151, 159, 164, 393.
Gran, Jens, 603.
Gripenstend, Johan August, 45.
Grunnloven, Behandlingsmåten for grunnlovsforslag, 485.
Gullutvinning i Finnmarken. Se Provisoriske anordninger.
Gunnerus, Johan Ernst, 621f, 626f.
Gustaf, sv.-n. kronprins, 434.
Gustav III, 434.
Habicht, Carl Edvard, 354.
Haffner, Wolfgang Wenzel, 523, 525, 538, 613.
Haffner, Louise Claudia, 217.
Haffner, frøken, 217.
Hagerup, Henrik Steffens, 349.
Hall, Carl Christian, 9, 35.
Hamilton, Henning, 119, 124, 126, 299, 301, 550, 556, 562. Hamiltons brosjyre (om krigen i 1866), 556, 562, 565.
Hammerstad, Ole Larsen, 147.
Handels- og håndverkslovgivning, 591, 593, 599.
Handels- og sjøfartsfondet. Se Unionen, Konsulatvesen.
Hansen, Jens Andersen, 9.
Harald Haarfager-monumentet, 600-602, 607, 620, 623, 626-629, 633, 636, 638.
Harbitz, Georg Prah, 366, 421, 423, 533, 580, 623, 630, 636, 644.
Harbou, Johannes Wilhelm A., 9.
Hedin, Sven Adolf, 482, 487.
Hedlund, Sven Adolf, 305.
Heffermehl, fru (Frederik Stangs datter), 22.
Heftye, Thomas Johannesen, 207f, 237, 245, 247, 255, 268f, 274, 277, 279, 286.
Heiberg, Christen, 74, 306, 570.
Helliessen, Henrik Laurentius, 7f, 15f, 19, 133f, 142, 147, 160, 175, 177f, 189, 193f, 217, 228, 239, 246, 289, 311, 338, 345, 363, 447, 473, 478, 480f, 483, 530, 562, 564f, 573, 588f, 591, 593f, 597, 601, 607f, 631.
Hepp, Albert, 504-507, 526.
Heyerdahl, Halvor Tobias, 44.
Hjort, Otto Christian, 378.
Hjorth, Hans Iver Andreas, 44.
Hochschild, Carl Fredrik Lotharius, 98, 548.
Hoff, Nicolai Engelbrecht, 150, 164.
Hoffsjefstillingen (Sjefen for kongens stab), 232-235, 239, 241, 259, 268, 274, 284, 288f, 291. Se også Fleischer, Hans K.
Holmboe, Jens, 413f, 464, 471, 476, 484f, 491, 509, 515, 529, 545, 554f, 593, 607, 643.
Holst, Christian, 126, 154, 233f, 376, 385, 457, 561f, 565, 568, 579, 634, 645.
Holst, Harald, 27, 37, 53f, 126, 131, 191, 206, 267, 413, 613.
Holtén, A.G. von, 72.
Holtermann, Marcus Høyer, 587f.
Homann, Peter Jacob, 417, 419.
Homer, 127.
Högsta domstolen. Se Lappesaken.
Höpken, Nils Albrekt v., 323.
Iggeström, Frederic, 463.
Ihlen, Nils, 413, 415f, 514, 519f, 525.
Illuminasjon, 271, 275, 277, 279-281, 286, 288, 292f.
Innførselsforbud for husdyr, 13f, 16.

- Irgens, Niels Christian, 19, 140, 291, 293, 303, 308, 369f, 372, 379, 381, 421, 424, 426f, 430, 433, 435-438, 442-446, 494, 588, 616, 640, 642.
- Italienske spørsmål, 112, 115-118, 124, 128, 135, 138, 143, 152, 154-156, 167, 172, 174, 190, 195, 200f, 490, 537. Se også Europeisk politikk.
- Jaabæk, Søren, 262, 360, 417, 426.
- Jaabækske agitasjon, 255f, 260, 262, 370-372, 377, 417.
- Jensen, Peter Andreas, 207, 366.
- Jernbaner, Norge, 485, 553, 556, 568, 571, 597f, 604, 606, 609, 624f, 631, 635, 638, 640f. Mellomriksbaner, 224, 227, 323, 329, 340. Sverige, 509, 582. Jernbanekomiteén, 582.
- Johansen, Jacob Lerche, 229, 514.
- Johnsen, Georg C., 487-489.
- Johnson, Andrew, 244.
- Journal des débats, 97.
- Jurysaken, Se Rettsvesen.
- «Jylland» (dansk fregatt), 481, 483, 486, 490.
- Kabinettspørsmål, 87, 161, 165, 168, 538.
- Kahrs, Jens, 26.
- Kanal (i Dalsland), 384.
- Karnicki, Ladislaus, 333.
- Keiseren av Russland = Alexander II, 8f, 434.
- Keiseren av Østerrike = Frantz Joseph, 8f.
- Kildahl, Mikael Heggelund, 377.
- Kildahl, P.V.V., 207f, 237.
- Kink, Otto Theodor, 575.
- Kirken. Embetsbesettelser, Nordre Fron, 307, Skedsmo 605.
- Kateketembete Mandal, 442. Kirke-møte, 428, 490, 492, 494, 497, 502. Menighetsråd, 560, 562. Nådensår, 478f. Tysk menighet i Bergen, 198, 201f, 206, 210.
- Kjerulf, Halfdan, 206.
- Kjerulf, Otto Richard, 50.
- Kjerulf, Theodor, 254, 259.
- Klostermann, Julius, 441.
- Knap, Rasmus, 228, 520.
- Koch, Søren W.A., 611f, 617, 646.
- «Kong Carl» (hotell), 637.
- Kongen av Danmark = Christian IX, 91, 374.
- Kongen av Italia = Victor Emmanuel II, 9.
- Kongen av Prøyssen = Wilhelm I, 8, 13, 82f.
- Kongens (Karl XV's) sykdom/helbred, 23f, 31, 33, 36-38, 49f, 62, 65, 67-70, 72-74, 76, 88f, 94f, 97, 99f, 103f, 106, 108f, 112, 114, 117, 119, 121, 124, 129f, 132f, 136, 142, 144, 149f, 152, 154-156, 171, 174, 182, 190, 192, 212, 228, 236, 243, 250, 368f, 535, 538, 580f, 598, 602, 606, 609, 619f, 624, 626.
- Kongens økonomiske lovgivningsrett (Sverige). Se Lappesaken.
- Konow, Thomas, 622, 625.
- Konsulatvesen, Norges bidrag, 134, 136f, 141, 145f, 150, 152, 156, 174, 388, 395, 450-452, 454, 458-461, 464f, 467-470, 473-575, 536, 623.
- Nye konsulater, 465, 470f, 476. Permisjoner, gratiale etc., 354. Utnevnelse og avskjed av konsulter, 39, 166, 354, 441, 504-507, 522, 526, 531, 533, 537, 539-541, 544f, 547f, 550, 552, 556, 559f, 566, 568. Se også Unionen og Unionskomiteén av 1865.
- Konvensjoner (med fremmede makter). Se Traktater og konvensjoner.
- Krefting, Jacob, 161, 202, 205.

- «Kronprindsesse Lovise» (dampskip), 54, 571, 578.
- Kronprinsen av Prøyssen = Frederik (senere keiser Frederik III), 8.
- Kræmer, Robert Fredrik von, 574.
- Kunstutstilling, Gøteborg, 591.
- La Guéronnire, 540, 548.
- La Tour d'Auvergne, Henri, 548.
- La Valette, Charles Jean Marie, 505f, 562.
- Lagerbjelke, Gustaf, 95, 294, 297, 300f, 305, 309, 312, 315, 322, 327, 329, 336, 346, 354f, 359f.
- Lagerfelt, Gustaf Adolf, 35.
- Lagerheim, Fatima, 568.
- Lagerström, sv. konsul, 552.
- Lagerstråle, Henrik Gerhard, 38, 44, 80, 289, 292, 294, 296f, 300, 302, 360.
- Lambrechts, Morten Diderik E., 347.
- Lange, Otto Vincent, 320.
- Lantmannapartiet, 221
- Lappesaken, 48, 117, 456f, 463f, 467, 471, 473f, 476-479, 482-486, 489, 491-493, 499, 506, 509, 514f, 517-520, 522, 524, 528, 533, 536, 541-543, 545, 550, 554-556, 558f, 563-565, 599f, 605, 607, 610, 620, 643. Se også Rettsvesen.
- Larsen, Nicolai August, 481.
- Lassen, Albert James Christian(?), 205.
- Lassen, Henrik Andreas Z., 328, 335.
- Lebelske kurmetode, 58f, 67, 69f, 74.
- Lem, Hans Olaus, 133.
- Lemoine, A., 97.
- Lenhusen, Gustaf Wilhelm, 463.
- Leyonhufvud, Carl Gustaf Carlsson, 456, 479, 491f, 506, 536, 541f.
- Liljencrantz, Johan, 221, 567.
- Lindgaard, Jens Nicolai, 7, 10, 16.
- Lindhagen, Claes Albert, 367, 482, 487.
- Lindstrand, Frans Theodor, 498, 508f.
- Lovise, sv.-n. prinsesse, 54, 82, 112, 346, 375, 377, 379, 381, 383, 393, 420, 432, 434, 441f, 547, 455, 565, 626. Konfirmasjon, 346, 366, 372.
- Forlovelse, 374f, 377, 379, 381, 383, 385f, 391-394, 400, 403f, 407, 412, 420. Ekteskapskontrakt (herunder, Brudegaven) og bryllup, 428, 431f, 434f, 438-443, 447-449, 452-455, 457f, 461f, 465, 475f, 481, 487-490, 493-495, 499-502, 508, 516, 550-552, 556, 561f, 565, 568, 573, 584, 588, 618, 638f, 641.
- Lund, Eilert, 416, 419, 422, 429.
- Lundberg, Pehr Robert, 31, 38, 45, 50, 59, 67-70, 72f, 75, 89, 94, 99f, 114, 130, 136, 154, 235, 368, 535, 580, 587, 602.
- Lütken, Johan Caspar, 151.
- Løvenskjold, Adam, 212.
- Løvenskjold, Otto, 191, 514, 522, 524, 549.
- Løvenskiold, Severin (stattholder), 147, 348.
- Løvenskjold, Severin Henrik Ernst, 62, 114, 150, 191, 202, 204, 207, 214, 232f, 249.
- Magistratembete i Bergen, 612.
- Maktfordeling. Se Parlamentarisme.
- Malmsten, Pehr Henric, 17, 67, 216, 224, 228, 428, 442, 524, 586f, 599.
- Malmström, Carl Gustaf, 309, 357.
- Manderström, Christopher Rutger L., 379, 411, 466, 468, 470, 476, 526, 539, 548.
- Mannerscantz, Carl Axel, 329.
- Mansbach, Carl von, 535.
- Manthey, August Christian, 63, 160, 175, 177f, 189, 193f, 217, 226, 240, 296, 305, 309f, 320f, 348f, 378, 383, 387, 417, 419, 424, 512, 530, 532, 571, 582, 585, 588, 601.
- Marinen. Marinebudsjettet, 420-422, 424, 426f, 433-438, 443-449, 509-

- 526, 566. Se også Haffner og Mistillitsvotum. Marinekommandoen, 65f, 76, 622, 625. Monitorer, 225f, 288, 240. Orlogsekspedisjon, 512, 520.
- Martens, Georg Friedrich von, 417.
- Matrikkelskyld, 466.
- Mechelin, A., 58f, 67, 69, 74, 588.
- Medgift. Se Lovise.
- Medisinalvesen. Apotekerbevilling, 10, 16. Medisinalavgift (Finnmark), 417, 445.
- Meieri, 190.
- Meinich, Hans Thomas, 19, 229.
- Meldahl, Hans Gerhard K., 13f, 34, 43, 48-50, 52, 55, 60, 70, 77, 88, 95-97, 100, 102, 139, 199, 256-258, 311, 320, 326, 328, 331, 333, 362, 364-365, 369f, 372, 382, 384f, 390, 394, 397f, 402-404, 407, 478, 576, 582, 585, 588, 601, 606, 626, 631.
- Menighetsråd, 628.
- Meydel = Meidell, Ditmar, 485.
- Meyer, Thorwald, 279.
- Michelet, Carl Johan, 26, 54, 271, 279f, 288.
- Michelet, Christian Frederik, 53f, 58, 102, 120, 131, 134, 137, 140, 143, 150f, 153, 158f, 161, 164-166, 170, 173, 176, 178f, 182, 184, 187-189, 192-194, 198-202, 204f, 211, 213.
- Ministerhotellet i Stockholm, 51f, 54-56, 98, 100, 105, 107, 109, 116, 119, 125, 243, 311.
- Ministeriet De Geer. Departementsordningen, 218f, 222. Foredrag av saker for kongen, 224. Første-statsministerembete, 218f, 222. Kabinettsspørsmål, 538. Utvidelse av departementale avgjørelsesmyndighet, 218. Regjeringskrisen 1868, 276, 282f, 289, 292-310, 312f, 327-329, 336, 340f, 346-352, 354f, 359, 361f, 366-376. Se også, Abelin og Arméen, den svenske.
- Minto, William, 39.
- Mistillitsvotum. Generelt 516f, 519. Mot W. Haffner, 510, 526. Se også Haffner.
- Modum bad, 14.
- Moe, Peder, 151.
- Molin, Johan Peter, 202, 204, 208, 212, 242, 245-247, 250-255, 258f, 261, 263, 266, 268f, 274, 277, 286, 356, 371.
- Moniteur (le), 22f.
- Monrad, Markus Jacob, 237, 596.
- Montpensier, A.M.P.L., hertug av, 535.
- Morgenbladet, 24, 75, 103, 105f, 110, 131f, 135f, 139, 146f, 151, 220, 223, 231f, 234f, 261, 263, 271, 302, 326, 386, 449f, 454f, 494, 504, 523, 533, 588, 597.
- Morgenstjerne, Vilhelm H.L. von Munthe af, 8, 10, 16, 186f, 219, 335, 362, 378f.
- «Moss» (dampskip), 54
- Motzfeldt, Ketil Johnsen M., 320, 349f, 636.
- Munch, Andreas, 254, 259.
- Munch, Edvard, 35.
- Munck af Rosenschöld, Thomas, 502f, 546.
- Murmanske kyst, nordmenns ulovlige opptreden på, 593f, 599.
- Myndighetsalder, 539.
- Münster, Andreas Wendelboe, 74.
- Münster, F.J., 605f.
- Myntkonferansen i Paris 1867, 7f, 10, 15f.
- Møinichen, Erik Röring, 22, 25f, 42, 47f, 51, 100, 103, 109, 119, 180, 217, 221, 225, 231, 235, 266, 283, 285, 291, 293, 301, 312, 314, 316, 320, 363, 365, 381, 385, 387, 392, 518f, 523, 526, 529, 532.
- Mørner, Carl Gøran Detlof, 299.
- Mørner, Otto, 231.

- Nannestad, Mathias B.K., 601, 607f, 612, 615f, 625, 639.
- Napoleon, keiser, 8, 9, 14, 24, 57, 61, 63, 66, 70, 76, 78, 81-83, 89, 90-93, 97-99, 112, 115, 117f, 120, 123f, 143, 152, 155f, 162f, 183, 195, 201, 211, 273, 321, 535, 540, 548f, 554.
- Napoleon, Joseph Charles Paul B., 269, 272f, 277.
- Naumann, Christian, 463.
- Nelaton, Auguste, 315, 323.
- Nicolaysen, Nicolai Ludvig, 585, 589f, 594-597, 602-604, 608f, 613f, 621, 625.
- Nielsen, Carsten Tank, 110.
- Nielsen, Rasmus, 107, 109, 112f, 121.
Nielsens forelesninger i Christiania, 107, 109f, 112f, 121.
- Nielsen, Yngvar, 110, 114, 126, 142, 482.
- Nissen, Ole Hartvig, 637.
- Nobels oppfinnelse (nitroglyserin), 124.
- Nordisk Tidsskrift, 502.
- «Nordstjernen» (korvett), 49.
- Nordström, Johan Jacob, 145.
- Norsk Folkeblad (Folkebladet), 223, 225, 227, 256, 264, 272, 327, 356f, 360
- Novembertraktaten av 1855, 427. Se også Fiskerier, Fiskeri grense.
- «Ny Lagsamling» (Backmanns), 467, 473.
- Næser, Frederik Peter L., 205, 221, 237, 273.
- Oehlschläger, Adam Gottlob, 249.
- Offiserer, utdannelse av, 616.
- Oftedahl, Thor Nielsen, 305.
- Oppøyser, Bergen, 386. Skåne, 495, 502, 526, 538f. Stockholm, 445.
- Ordensutnevnelser, 58, 97f, 122, 127, 182, 186f, 190, 197f, 202, 206, 226, 228f, 231, 314f, 334, 338, 345, 354, 358, 413-416, 418, 481, 483, 486-490, 529f, 532f, 536f, 570, 572f, 577, 579, 581, 610, 616.
- Orientaliske spørsmål, 9, 118f, 462, 479, 487, 496. Se også Europeisk politikk.
- Oscar, sv.-n. prins, 9, 14, 30f, 33-38, 42, 49, 52, 62, 70, 98, 112, 120, 219, 243, 276, 291, 346, 375, 379, 386, 391, 411, 445, 467, 493, 495, 499, 501, 507f, 538, 544, 547, 549, 552f, 556f, 560, 563f, 568, 573, 580, 587f, 592, 598, 620, 628f, 632f.
- Oscar I, 96, 353.
- Oslo hospital, 127.
- Palin, sv. kaptein, 191.
- Parisutstillingen, 9, 545, 590.
- Parlamentarisme (Maktfordeling), 158, 169, 200f, 294, 302-304, 306-308, 310, 313, 513. Se også Regjeringskrisen i Sverige 1868, Haffnerske sak, Wergelands avskjed.
- Patentsak, 486.
- Pensjoner, 423, 425f, 429, 431, 447 (Welhavens legat), 507.
- Petersen, Benjamin, 166.
- Petersen, Hans Christian, 317-319, 326, 349f.
- Petersen, A.P.Leonhard, 122, 127.
- Pihl, Oluf(?), 371.
- Piper, Carl Edvard Vilhelm, 31, 116, 495.
- Platen, Julius Ernst von, 284f, 287, 290, 297-300, 302, 359, 360.
- Platou, Frederik Christian Stoud, 10, 18f.
- Platou, Ludvig Otto Stoud, 50f, 134, 151, 601, 607, 612, 615f, 625, 639, 644.
- Plessen, Wulf Henrik B. Scheel-, 428, 431f, 434, 438f, 441, 455, 461, 509.
- Politi, 25f.
- Polabroeck van, hollandsk general-konsul i Jedda, 116, 132, 498f.

- Posse, Arvid, 294.
- Posttidningen (Post-och inrikes-tidningar), 128, 143, 273, 285, 301, 304, 633.
- Prim, Juan, 462.
- Prinsen av Wales = Edvard VII, 455, 467, 470.
- Provisoriske anordninger, Utvinning av gull i Finnmarken, 332f, 336.
- Raasløff, Valdemar Rudolf, 312, 321.
- Rappe, sv. frøken, 574f, 611f, 617, 629, 645f.
- Ratazzi, Urbano, 118.
- Regatta (i Stavanger), 219, 335, 379, 381.
- Regentskap, 25f, 375, 377f, 381, 383.
- Regjeringen. Kanselliet i Stockholm, personale 606. Se også Gran, J., Nicolaysen N.L. og Schlytter, H. Ombytte Christiania-Stockholm, departementsfordeling og formannsstilling, 26, 31, 45, 51, 306, 310-312, 314-321, 324-326, 328f, 347-351, 358, 362, 365, 367, 374, 576, 582, 585, 588f, 594, 598, 601, 607, 625. Rekrutteringsprinsipp, 314-317, 358. Se også Møinichen, Riddervold og Wergelands avskjed. Statsrådsavdelingens selvstendighet. Se Platou, L.O.S.
- Regulering av gårdsgrunn, 610f, 619.
- Reinholdt, H., 39.
- Rettsvesen. Christiansands stiftsverrett, 139. Benådningssaker, 174, 199, 238, 291, 378, 425, 442, 445, 478, 503, 590, 617, 624, 629. Dødsstraff, 229, 231, 236, 261f, 267. Høyesterett, 22, 24f, 115f. Jurysaken, 158, 200, 261. Sorenskriverier, Føloug 605-608, 612, 615, 634f, 644, Nordre Jarlsberg, 123, 616. Se også Lappesaken.
- Reuter dahl, Henrik, 574.
- Revisjonssaken. Se Unionen.
- Ribbing, Sigurd, 261.
- Ricard, C.F., 228.
- Riddervold, Hans, 10, 198, 201, 228, 307, 314, 316, 350, 380, 384, 442, 570, 573, 576f, 579, 581, 606, 611f, 615, 617, 624, 629.
- Rigstidende, Den Norske, 22, 326, 333, 337, 634.
- Robespierre, Maximilien Isidore, 62.
- Rochussen, Wilhelm Frederik, 116.
- Rogstad, Nils Wisløff, 123, 127f, 131f, 138f.
- Roos, Adolf Wilhelm, 175.
- Roosen = Rosen, Fredrik Carl von, 35.
- Rossander, Carl Jacob, 238.
- Roth, Carl Johan Fredrik, 354.
- Rouher, Eugne, 97, 195, 560, 562.
- Russell, John, 91.
- «Rydberg» (hotell), 618, 622, 637f, 642f.
- Rydin, Herman Ludvig, 502, 559, 567f, 576.
- Rygh, cand.juris, nednevntes bror, 135.
- Rygh, Olaf, 135.
- Ræder, Johan Georg, 339.
- Ræder, Ole Munch, 540f, 544, 547f, 550.
- Sandels, Carl Wilhelm, 73, 368, 407, 534.
- Sandels, grevinne, hustru til Johan August Sandels, 586.
- Sandströmer, Carl Johan Albert, 8, 195, 272.
- Sanksjonsbemyndigelse til Den norske regjering, 631, 633, 638.
- Santesson, Carl Gustaf, 68, 94, 369.
- Sartz = Sars, Johan Ernst, 271.
- Schjøtt, Peter Olog, 106, 146.
- Schlytter, Hans, 46, 51, 291, 331, 596.
- Schnitler, Diderik, 579, 638.
- Scholander, Fredrik Wilhelm, 228.

- Schwan, Johan Gustaf, 507.
- Schwartz, Johan Jørgen, 465, 500, 510.
- Schweigaard, Anton Martin, 7, 96f, 104, 310, 320, 341, 423, 511, 513f, 536, 639, 643.
- Segelcke, Lorentz Henrik Müller, 437.
- Segelcke, Thomas, 182, 190, 198, 202, 206.
- Segerström, August, 354.
- Selskabet for Norges vel, 147f, 152, 159, 177, 190, 194, 305f, 485, 553.
- Selskapet for oldtidsminners bevaring, 607, 620, 627, 638.
- Selskapet (Selskapene) til understøttelse av syke og sårete i felt, 550, 557, 560f, 562-566, 597.
- Seydoux, A., 124, 195.
- Sibbern, Carl, 377.
- Sibbern, Conrad, 564.
- Sibbern, Maria, 23, 30, 32, 34, 54, 191, 216, 244, 377, 380, 582.
- Silfversvärd, sv. kaptein, 35.
- Siljeström, Per Adam, 221.
- Sjøassuranseselskapet i Christiania, 501.
- Skandinavisme, 16, 71, 81f, 86, 92, 99, 107, 109, 112, 246, 511.
- Skjöldebrand, August Fredrik, 275.
- Skolen. Almueskolen, 378, 383. Kvinners adgang til å bli lærere, 475. Pensjon for almueskolelærere, 479. Høyere skolevesen, 619, 624, 633, 635, 637. Oldnorsk i skolene, 383. Katedralskolen i Christiania (innvielse av nye lokaler), 570, 577, 579. Teknisk elementærskole i Christiania, 445.
- Slottet, reparasjon av, 421, 423, 431
- Smit, Paul Meier, 339, 354, 361.
- Smith, Carsten, 187, 493.
- Sophie Magdalene, sv. dronning, 434.
- Sophie, sv.-n. prinsesse, 238, 346, 507, 533, 552, 556, 587, 613, 647.
- Sorenskrivere. Se Rettsvesen.
- Spania, opprør i, 416, 419, 429f, 462.
- Sparre, Erik Josias, 224, 227, 230, 234, 240, 252, 256, 260, 468, 509, 610.
- Sponneck, Wilhelm Carl Eppingen, 9, 17.
- Sportler. Se Embetsmenns sportler/gasje.
- Staafl, Ferdinand Nathandel, 557, 560f, 563f, 566.
- Stabel, Jørgen Christian, 123, 127, 139, 153.
- Stang, August, 75.
- Stang, Emil, («min Søn advocaten»), 22f, 49, 166, 269, 280.
- Stanley, Edward G.S. 98, 195.
- Statholdersaken, 631f, 634, 636f, 639, 643f.
- Statslån (1869), 566, 609, 640. Se Jernbaner.
- Statsrådenes adgang til stortingets forhandlinger, 308. Se også Årlige storting.
- Stecksén, J.O.B., 229.
- Stedingk, Eugne Frederik O.L. von, 216.
- Steen, Johannes, 328, 332, 335, 345, 410, 470.
- Stensen, Peter Christian, 7.
- Stemmerett. Kommunal stemmerett, 444, 448-450, 458, 493, 497f, 500, 503f, 523, 534. Statsborgerlig stemmerett, 545.
- Stenersen, Oluf, 509, 559, 580, 585.
- Stierneld, Gustaf Nils A.A., 268, 428.
- Stiftsgården, reparasjon av, 421.
- Stockfleth, Willim Walker, 645.
- Stockholms Dagblad («Dagbladet»), 510, 572.
- Stockholmsutstillingen, bevilgning til, 590.
- Stortinget. Diett, 537. Samlingstid, 446, 582, 591f, 616, 619, 622-624, 627f, 630f, 633, 638, 640, 642f. Stortinget 1868/69, vurdering av, 443, 446, 448, 470, 627, 629, 631. Tron-

- tale, 619, 624f, 631f, 635, 638-642.
Valgene 1868, 310, 313, 328, 331f, 338f, 341, 344f, 347, 352, 354, 360, 377. Årlige storting, 308, 313f, 317, 499, 534-536, 538f, 545.
- Strandberg, Carl Gustaf, 10.
- Ström, Knut Richard, 191.
- Ström, majorinne, 191.
- Strøm, Sivert Christensen, 102.
- Studentersamfunnet, 139.
- Suezkanalen, 540.
- Sundt, Hans G.B., 424.
- Svea garde, 385, 391.
- Svederus, Georg, 148, 152f, 556.
- Sverdrup, Johan, 115, 124, 200, 345, 410, 425f, 429, 450-452, 454, 458-461, 466-468, 470, 484, 507, 511, 513, 582, 639.
- Sø-Assurance-Selskabet i Christiania, 501.
- Södergren, Johan August, 463.
- Söderhjelm, sv. kaptein, 35.
- Sørensen, Bergerius, 522.
- Sørensen, Frederik Moltke, 161, 205, 210f.
- Tak, W. van der, 498.
- Tandberg, Jørgen Johan, 214.
- Teateret (Stockholm), 552.
- Telegraf. Til Vadsø, 431. Porto, 17f.
- Therese, sv.-n. prinsesse, 393, 530.
- Thiers, Adolphe, 201, 560.
- «Thrudvang», stabelavløping, 588, 592, 602, 608, 612f.
- Thulstrup, Carl Magnus, 298, 359f, 520, 541.
- Toll. Fisketoll, 419, 422, 427, 429. Kornetoll, 531. Mellomriksloven, 39-41, 43-45, 50, 229-231, 234, 236, 238-240, 242, 246. Se også Fiskerier, Fiskeeksport og Innførselsforbud for husdyr.
- Tolletaten. Rekruttering til, 591, 593. Tollkassererembeter, i Bergen, 605f., i Porsgrunn 151.
- Traktater og konvensjoner. Handels-traktat, med Frankrike, 40, 45, med Japan, 116, 122, 127, 132, 497-499, 501, 574, 623, med Siam, 444. Traktat med Russland (1838), 552, (1855) 427. Konvensjon med, Frankrike (post), 97, 156, 166, med Prøyssen (post), 285, 287, 296, med Sverige (post), 418, 621, 623, med Østerrike (ekstradisjon), 332f, (telegraf), 444f.
- Tromsø Dampskibs-Interessentskab, bevilgning til, 309, 311
- Trontale (1869). Se Stortinget.
- Tscherning, Anton Frederik, 9.
- Tullberg, S.L., 538.
- Ugglass, Curt Gustaf af, 38-41, 43f, 80, 142, 175, 236, 260, 273, 284, 289, 294, 296-302, 304-306, 308f, 322, 329, 336, 354, 359, 360f, 374, 411, 434, 438.
- Ugglass, Ludvig, 298.
- Understøttelse til nødlidende i Norrland, 94f, 121, 125, 131, 144, 190f, 197f.
- Unionen. Diplomati og konsulatvesen, (utnevnelser), 508f, 535f, 580, 585. Budsjett, 240, 248-251, 273, 294f, 301f, 414, 418, 450-452, 454, 458-461, 464f, 467-475, 478, 480-482, 494. Unionskomiteén av 1865/ Unionsrevisjonen, 10, 14, 17, 19-21, 23, 26-30, 32f, 35, 37, 40, 42f, 46-50, 75, 83f, 89, 93-95, 100, 102f, 105-107, 110, 115, 124f, 139f, 142, 145-147, 151, 166f, 174, 222-225, 227, 229, 231, 234f, 237, 240-243, 256-260, 262-264, 266f, 270-272, 322f, 326-328, 333, 335-337, 340, 344, 346f, 352, 355, 357f, 362, 364-366, 368-370, 372, 376, 379f, 382, 384f, 387-391, 394-412, 418, 458, 485, 487-490, 493, 495, 500-503, 507, 511, 524, 527, 531, 538, 546f, 549,

- 551f, 559, 567f, 573, 576, 580f, 583f, 587, 634, 636, 644. Unionsparlament. Se Unionskomiteén av 1865, særlig, 21, 42, 147, 368, 389f, 397, 404, 458.
- Universitetsfundasen, 635, 637.
- Usedom, Karl Ludwig von, 117.
- Valentiner, Hugo, 441.
- Valeur, Cort Holtermann, 513, 522, 525.
- Valgordning, 500.
- Veibudsjettet, 486.
- Veritas, Det norske, 413.
- Vestlandske Tidende, 139.
- Vibe, Frederik Ludvig, 570, 573, 577, 579, 581.
- Victor Emanuel II, 128, 195.
- Victoria, dronning av England, 537.
- Videnskabs-Selskabet, 586.
- «Viken» (dampskip), 14.
- Vinje, Aasmund Olavsson, 256-259, 262-264, 266f, 271, 624, 638, 643.
- Vith, Carl Georg, 35.
- Vogt, Jørgen Herman, 318f, 326, 348f, 565.
- Vogt, Nils, 19, 21, 23, 25-30, 32f, 35-37, 41, 46, 465.
- Vort Land, 97.
- Voss, Johan Heinrich, 127.
- Wachtmeister, Carl, 540f, 545, 547, 550, 552, 559, 561f, 573, 580, 585.
- Wallenberg, André Oscar, 8.
- Walstad, Ole, 166f, 174.
- Wedel, Fritz, 192.
- Wedel, Julie, 192.
- Welde, Ole Siverts M., 500, 504.
- Welhaven, Johan Sebastian C., 207f, 254, 259, 423, 425f, 431.
- Wergeland, Harald Nicolai Storm, 230, 234f, 237, 242, 245, 260, 274, 284, 288f, 291, 293, 310f, 331f, 338f, 341f. Wergelands avskjed («Spørsmålet Wergeland», «den bevidste Sag»), 50, 52-55, 57-59, 62, 64f, 67, 75, 77, 83-89, 94-96, 100-105, 107, 109f, 115, 120, 123, 128, 134, 137f, 140, 143-145, 148, 150-153, 157-173, 175-189, 192-194, 196-206, 209-215, 216f, 220f, 223, 225f, 228, 230-232, 235-237, 242, 244f, 260, 263, 274, 284, 288-291, 293.
- Wessel-Berg, Frederik August, 615.
- Wheaten, 417.
- Wille, Hans, 113.
- Willerding, Theodor, 427.
- Winther, Gert Henrik, 9.
- Wolff, Christian Frederik, 419.
- Wrangel, Mauritz Otto, 35.
- Wrede, Louis, 559, 580, 585.
- Wulfsberg, Christian August, 37.
- Wærn, Carl Fredrik, 229f, 236, 238-240, 242, 413.
- Æresdoktor (Frederik Stang), 368.
- Åkerman, Henrik, 509, 536.

INNHold

STANG TIL SIBBERN, 1) *brev*

1867: 3/6, 5/6, 17/7, 27/7, 3/8, 9/8, 11/8, 16/8, 18/8, 21/8, 2/9, 11/9, 18/9, 23/9, 26/9, 28/9, 29/9, 30/9, 2-3/10, 6/10, 9/10, 12/10, 16/10, 17-18/10, 21/10, 24/10, 26/10, 28/10, 2/11, 4-6/11, 7/11, 11/11, 13/11, 18/11, 21/11, 22/11, 24/11, 28/11, 30/11, 1/12, 5/12, 9/12, 14/12, 17/12, 21/12, 22/12, 22/12, 26/12, 28/12;
1868: 15/1, 16/1, 18/1, 21/1, 23/1, 28/1, 30/1, 1/2, 2/2, 8/2, 15/2, 17/2, 18/2, 24/2, 26/2, 27/2, 2/3, 5/3, 7/3, 9/3, 9/3, 12/3, 15/3, 16/3, 21/3, 14/4, 16/4, 18/4, 21/4, 26-27/4, 28/4, 30/4, 1/5, 2/5, 5/5, 7/5, 9/5, 10/5, 14/5, 16/5, 20/5, 25/5, 31/5, 2/6, 10/6, 25/7, 10/8, 18/8, 1/9, 4/9, 6/9, 8/9, 22/10, 28/10, 5/11, 11-12/11, 19/11, 22/11, 24/11, 26/11, 29/11, 3/12, 10/12, 11/12, 17/12, 20/12, 21/12, 24/12, 26/12, 27/12, 31/12; **1869:** 4/1, 7/1, 11/1, 16/1, 21/1, 24/1, 28/1, 31/1, 3/2, 5/2, 6/2, 11/2, 14/2, 20/2, 21/2, 22/2, 22/2, 25/2, 17/3, 18/3, 25/3, 27/3, 31/3, 7/4, 7/4, 8/4, 12-13/4, 15/4, 20/4, 22/4, 23/4, 24/4, 29/4, 3/5, 8/5, 12/5, 13/5, 15/5, 19/5, 20/5, 22/5, 24/5, 28/5, 29-30/5, 31/5, 1/6, 2/6, 3/6, 5/6, 6/6, 9/6, 10/6, 12/6, 13/6, 22/6, 3/7; 2) *telegrammer*
1867: 1/6, 3/11, 1/12, 6/12, 12/12;
1868: 2/1, 5/1, 24/2, 17/3, 22/3, 5/5, 9/5, 11/5, 3/9, 4/9, 8/9, 10/9, 23/10, 24/11, 27/11, 30/11, 1/12, 11/12, 21/12; **1869:** 14/1, 14/1, 15/1, 18/1,

22/1, 29/1, 2/2, 7/2, 22/2, 13/3, 15/4, 24/4, 3/5, 20/5, 7/6, 8/6, 11/6, 11/6, 15/6, 15/6.

SIBBERN TIL STANG, 1) *brev* **1867:**

1/6, 5/6, 7/6, 14/7, 24/7, 29/7, 8/8, 10/8, 21/8, 23/8, 7/9, 18/9, 25/9, 27/9, 29/9, 30/9, 1/10, 2/10, 4/10, 7/10, 9/10, 11/10, 14/10, 15/10, 16/10, 19/10, 21/10, 22/10, 24/10, 27/10, 29/10, 1/11, 3/11, 5/11, 9/11, 13/11, 14/11, 16/11, 19/11, 21/11, 23/11, 25/11, 26/11, 30/11, 3/12, 5/12, 10/12, 11/12, 13/12, 16/12, 18/12, 19/12, 24/12, 29/12; **1868:** 14/1, 17/1, 20/1, 24/1, 26/1, 28/1, 30/1, 4/2, 10/2, 12/2, 14/2, 19/2, 20/2, 21/2, 22/2, 27/2, 1/3, 5/3, 7/3, 10/3, 12/3, 13/3, 17/3, 18/3, 19/3, 21/3, 24/3, 10/4, 11/4, 12/4, 13/4, 15/4, 17/4, 19/4, 21/4, 23/4, 24/4, 27/4, 30/4, 2/5, 4/5, 5/5, 7/5, 10/5, 12/5, 13/5, 14/5, 16/5, 17/5, 18/5, 22/5, 28/5, 29/5, 30/5, 3/6, 4/6, 6/6, 22/7, 30/7, 17/8, 26/8, 1/9, 3/9, 5/9, 7/9, 10/9, 17/9, 23/10, 24/10, 31/10, 9/11, 15/11, 23/11, 24/11, 25/11, 27/11, 30/11, 2/12, 8/12, 12/12, 15-16/12, 22/12, 24/12, 28/12, 29/12; **1869:** 2/1, 3/1, 4/1, 7/1 (bruddestykke), 14/1, 15/1, 16/1, 17/1, 19/1, 22/1, 27/1, 30/1, 2/2, 3/2, 7/2, 9/2, 16/2, 19/2, 22/2, 24/2, 25/2, 13/3, 18/3, 22/3, 24/3, 28/3, 31/3, 3/4, 6/4, 9/4, 10/4, 11/4, 12/4, 16/4, 17/4, 19/4, 20/4, 21/4, 24/4, 28/4, 1/5, 4/5, 5/5, 6/5, 7/5, 8/5, 12/5, 14/5, 15/5,

17/5, 18/5, 20/5, 22/5, 24/5, 25/5, 29/5, 31/5, 2/6, 4/6, 5/6, 7/6, 8/6, 12/6, 13/6, 14/6, 15/6, 17/6, 19/6, 27/6, 30/6; 2) *telegrammer* **1867**: 1/6, 1/6, 4/6, 5/6, 25/9, 30/9, 1/10, 2/10, 3/10, 4/10, 5/10, 16/10, 19/10, 2/11, 16/11, 30/11, 4/12, 14/12, 28/12; **1868**: 25/1, 8/2, 22/2, 7/3, 14/3, 17/3, 19/3, 21/3, 24/3, 14/4, 14/4, 21/4, 25/4, 2/5, 5/5, 9/5, 22/5, 3/6, 6/6, 10/9, sept. uten dato, 12/9, 12/9, 23/10, 31/10, 9/11, 14/11, 28/11, 3/12, 12/12, 28/12; **1869**: 9/1, 14/1,

14/1, 15/1, 15/1, 18/1, 23/1, 6/2, 17/2, 20/2, 22/2, 25/2, 25/2, 24/3, 27/3, 2/4, 10/4, 16/4, 20/4, 24/4, 1/5 – Sml. note –, 4/5, 8/5, 18/5, 22/5, 5/6, 11/6, 12/6, 15/6, 17/6.

BRETTEVILLE TIL STANG, 1869: 24/6.

MELDAHL TIL STANG, 1867: 7/8, 14/8, 20/8, 24/8, 27/8, 2/9, 6/9, 9/9, 10/9, 16/9.

MØINICHEN TIL STANG, 1868: 21/7, 30/7.